

საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია
რუსთაველის სახელობის ქართული ლიტერატურის ისტორიის ინსტიტუტი

გ ე ფ ს ი ს ტ ე ა ო ს ა ნ . ი

ჩანართი და დანართი
ტექსტებით

ტექსტი გამოსაცემად ღამნადა, წინასიტყვაობა
და საძიებლები დაურთო

ხ. ი. ჯ. ყ უ ბ ა ნ ე ი შ ვ ი ლ შ ა

საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობა

თბილისი—1956

რექტორი ალ. ბარამიძე

წ ი ნ ა ს ი ტ ე ვ ა ო ბ ა

შოთა რუსთაველის გენიალური პოემა ვეფხისტყაოსანი ხელნაწერების საშუალებით ვრცელდებოდა XIX საუკუნის ორმოცდაათიან წლებამდის¹. პოემის ხელნაწერები კი XVII საუკუნეზე აღრინდელი ჯერჯერობით ცნობილი არაა. მოღწეული ხელნაწერებიც, რომელთა რიცხვი ასორმოცდაათამდე აღწევს, პოემის ტექსტის მოცულობის მხრივ სხვადასხვაანაირია. ინტერპოლატორებს ვეფხისტყაოსანში შეჰქონდათ დამატებანი და ამით ზრდიდნენ პოემის მოცულობას².

რუსთველოლოგიის ერთი მთავარი მიზანთაგანია გამოავლინოს ვეფხისტყაოსანში ინტერპოლატორთა ჩანართი ტექსტები და აღადგინოს პოემის ნამდვილი სახე. ამ წარზე მეცნიერული მუშაობა დაიწყო ჯერ კიდევ XVIII საუკუნის დასაწყისში და გრძელდება დღემდე.

ვეფხისტყაოსნის კრიტიკულად დადგენილი ტექსტი, რომელიც დამუშავებულია რუსთველოლოგთა სპეციალური კომისიის მიერ, დაიბეჭდა 1937 წელს. ეს არის ვეფხისტყაოსნის დაწერის 750 წლის თავისაღმომადგინო საიუბილეო გამოცემა. ამის შემდეგ ტექსტოლოგიურმა კვლევებებმა აკმაოდ წაიწია წინ და უკვე მომწიფდა საკითხი პოემის ახალი მეცნიერულ-კრიტიკული ტექსტის გამოცემისა. მაგრამ კრიტიკული ტექსტის ჯეროვნად გამოცემას წინ უნდა უსწრებდეს სათანადო მასალების დაშლადება და გამოკვლევა. ამ გარემოებითაა გამოწვეული რუსთაველის სახელობის ქართული ლიტერატურის ისტორიის ინსტიტუტის სამეცნიერო საბჭოს დადგენილება—პირველ რიგში გამოიციეს ვეფხისტყაოსნის ძველი ხელნაწერის

¹ მართალია, პოემა 1712 წ. დაიბეჭდა, მაგრამ ამ გამოცემის ტრავმა ვერ დაეკმაყოფილა ფართო საზოგადოების მოთხოვნილება, თანაც პოემის მეორე გამოცემა 129 წლით დაიგვიანა. ყოველივე ამის გამო ვეფხისტყაოსანი 1712 წ. შემდეგაც ხელნაწერების სახით ვრცელდებოდა. ხელნაწერების უნრავლესობას კი წარმოადგენდა პირველნაბეჭდი (1712 წ.) ტექსტის პირები.

² 1913 წ. ს. კაკაბაძემ დაბეჭდა ვეფხისტყაოსნის კრიტიკული ტექსტი, რომელსაც დაურთო ე. წ. ჩანართი და დანართი სტროფები. ეს გამოცემა სრული და ზუსტი არ არის: ჩანართი სტროფების გამოვლენისათვის ვეფხისტყაოსნის ყველა ხელნაწერი არ ყოფილა გათვალისწინებული, თანაც ბევრ მკაობზეა ერთნაირი სტროფები პოემის ტექსტის კრიტიკულ ნაწილშიც არის შეტანილი და ჩანართებშიც (უკანასკნელში ერთი და იგივე სტროფი რამდენიმეჯერ არის დაბეჭდილი). ხოლო, ზოგი სტროფი სრულიად გამორჩენილია.

1948 წ. საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის რუსთაველის სახელობის ქართული ლიტერატურის ისტორიის ინსტიტუტმა გამოსცა პოემის ე. წ. „ღანართი და ჩანართი“ ტექსტები ვეფხისტყაოსნის 1937 წ. გამოცემასთან შეპირისპირებით (ტექსტი გამოსაცემად დაამზადა, წინასიტყვაობა და შენიშვნები დაურთო ს. იორდანიშვილმა). ეს გამოცემაც ნაკლებია (იხ. გვ. 07, შენ. 2).

ყველაზე ვრცელი ნუსხა და მას დაერთოს სხვა ხელნაწერების დამატებითი ტექსტები. შემდეგ კი ამავე ტექსტს გაუკეთდეს ვარიანტები ყველა ძირითადი ხელნაწერის მიხედვით და ამით შეიქმნას რეალური პირობები ვეფხისტყაოსნის მეცნიერულ-კრიტიკული რედაქციის დასადგენად.

აღნიშნული დადგენილების ნაწილობრივ განხორციელებას წარმოადგენს ვეფხისტყაოსნის წინამძებარე გამოცემა, რომელიც, რა თქმა უნდა, არ არის ფართო საზოგადოებისათვის განკუთვნილი საკითხავი წიგნი. ამ გამოცემის მიზანია დაინტერესებულ პირებს ზიანოდოს მასალები ვეფხისტყაოსნის სტრატეგიული მოცულობის დასადგენად და, ამავე დროს, წარმოადგინოს ინტერპოლატორების მიერ შექმნილი ტექსტები დაწვებული უძველესი დროიდან ვიდრე XX საუკუნემდე. ინტერპოლატორების ტექსტებსაც გარკვეული ისტორიულ-ლიტერატურული მნიშვნელობა აქვს.

ვეფხისტყაოსნის ცნობილ ხელნაწერთა შესწავლიდან გამოიარკვა, რომ ტექსტობრივი შემადგენლობის მხრივ ყველაზე ვრცელი, დაუზიანებელი და ამასთან ერთ-ერთი ძველი თარიღიანი ხელნაწერია H-757 (გადაწერილი 1671 წელს), რომელიც საყურადღებოა რედაქციულადაც.

ეს ხელნაწერი დაცულია აკად. ს. ჯანაშიას სახელობის საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის პალეოგრაფიის განყოფილებაში. ხელნაწერი ჩასმულია მაგარ ტყავადაკრულ ყდაში. ზომა 33,5 X 23. შეიცავს 270 ფურცელს, აქედან პოემის ტექსტს უკირავს—267, გადაწერის ანდერძს 267^ა—269^აფ., ხოლო ერთი ფურცელი (270), ტექსტისათვის გამზადებული, დაუწერელია.

პოემა გადაწერილია მრგვალი მხედრული ხელით. თითოეულ სიტყვას სამ-სამი წერტილი უზის. სათაურები და სტროფების დასაწყისი სიტყვები, ზოგჯერ ორი და ზოგჯერ ერთი, წითლურად არის შესრულებული. დანარჩენი ნაწილი შავი მელნითაა დაწერილი. ხელნაწერი უნაკლოა. ოდნავ დაზიანებულია მხოლოდ პირველი ფურცელი. ზოგ ადგილას ტექსტი ნასწორებია გადაწერის მიერ (იხ. სტროფები: 194₂, 257₁, 272₃, 306₃, 604₁, 842₂, 922₁, 998₁, 1240₁, 1263₂, 1505₃, 1608₃, 1707₃, 1720₄ და სხვ.). ხელნაწერის თითოეულ გვერდზე მოთავსებულია ოთხი სტროფი. ტექსტი ჩასმულია ფერადებიან აშიაში. პირველად გაკეთებულია აშიები, ტექსტი კი მერმეა ჩაწერილი.

ხელნაწერს დართული აქვს სხვადასხვა ხელით შესრულებული მინაწერები, რომელთა შორის საყურადღებოა შემდეგი:

თქვა: ყვაი ვარდთა რას აქნევს, ანუ რა მისი ფერია!
მაგრამ მას ზა ბურბულსა ჯერ ტკბილად არ უმღერია.
უმსგავსო საქმე ყველაი მოკლეა, მით ოხერია,
რა შითქვამს, რა მომიჩმახავს, რა წიგნი მომიწერია.

(ფ. 270^ა; ვეფხისტყაოსნის 1274-ე სტროფი)

ისი ორნივ[ე] დახოცეს, ჩვენ დავრჩით, იყო ველია,
შუბებსა ხელი ვამაგრეთ, მოგგონდა საქმე ქველია.
ჯილოსანთ კაცთა უტყუპეთ, წინ იყენენ, არ ყავთ მშველია,
ზაზასი მიკვირს, იმ დღესა რისა საქმისა მქნელია!

ფაშები იყო, რომ ეხოცეთ, გარდახდა, მ[ო]სკრა თავია, სისხლით შეღება დოლბანდი, კაბა მწვანე თუ შავია, მათ მოგვატანეს რაზმითა, ჩვენზედ არ ჰქონდა ზავია, წვერით კბილს თავი მიიცა, ცხენსა მოახლტა ჰაია.

(ფ. 271v, ბოლო საცავი ფურცელი, იოსებ თბილელის „დიდმოფრავიანის“ 42-ე და 43-ე სტროფი, გ. ლეონიძის გამოცემა, 1937).

„ვერ იქმოდა. აპავეზირი გაწბილებული დაღონდა, გულში ესე თქვა: ნეტარ, შეფეციო რისათვის, წიგნი მივეცი ფიცისა ცულისა“ (ფ. 271v).

ტექსტს ბოლოში დართული აქვს გადამწერის შემდეგი ანდერძი:

ბრძანებით შემოქმედისა რა ხელვჰყავ ესე წერიოთა,
ხელნი დამიშრო კალამმან, თვალნი გაშტერდეს მზერიოთა;
ხელსა მკითხველი შეატყობს, სიმართლით სხვა სჯობს ვერიოთა,
და აწ გავიჩნდები, მხატვარო, შემყობა შესაფერიოთა.

მწერლებს ვჰკადრებ, მამისმინონ, რომ არ იყვენ ჩემზე ზრახვით,
ან დაწერონ უკეთესი, ანუ ამის რამე სახვით,
სიმართლეს და სიტყვის წყობას ვინ მიხედება ერთის ნახვით?
და მკითხველნი და მართლად მამენნი არ არიან სევედა-ახვით.

ჰე, ღმერთო ერთო, რომელსა გიხმობენ მუდღომსა ხოლოდო,
შენ შეჰქენ ყოელი იძვრისი, გაჰხადე ასათრთოლადო,
რაზომცა მიეც სიდიდე, არვის გაჰყვების ბოლოდო,
და ვინცა უარგყო, ეშმაკმა გაჰხადა ჩასაქოლადო.

ბრძენთა და ფილასოფოსთა ღმრთად გიცნეს მეტად დიდებით,
გაქებენ ხბითა ტკბილითა, დგან მოწიწებით, რიდებით;
ანგელოზთანა ერთობენ ეშმაკთა გარდაკიდებით,
და სიმართლით გზასა მიდიან, ამაღ შეიქნენ მშვიდებით.

მოციქულთ პირი სიმართლით მოიწყეს მბობად ამისად,
სამებით იცნეს უფალი, მიმართეს თვალის წამისად,
ჯოჯოხეთს იწყეს რიდება, არ გახდენ ჩასანთქამისად,
და სამოთხე მიხვდათ სამყობი, ნათობენ დღე და ღამისად.

გიძრწის და გმონებს ყოველი ხელით შექნილნი შენანი,
ცა, მიწა, ზღვა და ნიანგი, წამის ხანს უწყევ შენანი,
საკურველობით მორთულო, შენგან გვაც დია შენანი,
და ვინცა უარგყო, მიეცეს მას გაუწყვეტლად შენანი.

ნუ მექვ, რომ ვიყო მე ჩემთა სიბრძნისა იმედულად,
ანუ ვთქვა, უღთოდ ვიქ რასმე, რომ თვით არ იყოს რეულად;
გულშინ მოსულვარ ამ სოფელს ერთი ღარიბი ეულად,
და დღეს გავლით კრემლით მტირალი საყელო გარდახეულად.

ვთქვა, რადგან, ღმერთო, გულის-თქმა ჩვენი არ დაგემალების, აწიოთ ეწვი გვაქვს მაწიოთა, სჭვირს ღაწენი ფერად ღაღების, გვახარებს, გვაღბენს წვეწება ჩვენ მათი ჯავარ-წყალების, და ჩვენ რომ შენგან გვჭირს წყალობა, შენ ჩვენგან რა გეკალების?

ქ. სამებით სრულსა და განუყოფელსა, რომელმან შექმნა ყოველნივე სულნი და უხილავნი ხელმწიფებითა ძლიერებისა თვისისათა, რომელმან ყოველნივე არარაღან არსებად ზიიყვანა და ჰმართებს და განაგებს ყოველთავე წამის ყოფითა თვისითა, რომელსა შიშით ჰმსაქურებენ უსხეულოთა იგი წესთა მთავრობანი და დაიფარენ ფრთებითა პირთა მათთა, და განცუდად ღიღებისა მისისა ვერ შემძლებელ არიან, არამედ ღაღადებდეს შოყვისი მოყვისისა მიმართ და იტყვის, ვითარმედ: «წმინდა არს. წმინდა არს, წმინდა არს უფალი საბაოთ!» ხოლო ოდეს ითქვას სამგზის «წმინდა[არსი]», ჩანს ქეშმარიტად, რომელ სამება იღიდების განცხადებულად. ხოლო ჩვენცა მიწიერნი ესე მიძგავსებულობდეთ ზეცისათა მათ და რაოდენ შეგვანდეს მიწიერსა და მოკვდავსა ამას და სიზმრებრ წარმავალსა და აჩრდილებრ განქარებებადსა არსებათა ჩვენსა, ჩვენცა მათთანვე ვიტყოდით: «ღიღება მამასა, ღიღება ძესა და ღიღება სულსა ყოველად წმინდასა, ერთსა ღმერთსა განუყოფელსა და განუწვალებელსა, რომელსა ჰშვენის ყოველი ღიღება, პატივი და თაყვანისცემა ნაინისა და ძისა და წმინდისა სულისა აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე, ამინ!»

ქ. წესაუწყოდით, უფალნო ჩემნო, რომელ ეამსა ოდეს ამ ვეფქის-ტყაოსანსა ვსწერდი მე, აღწურანთ ბაღდასარას-შვილმა იუშრიბი გასპარამა. მაწინ ღმერთმან წყალობა მიყო და დაიბადა ჩემი ყმაწვილი დავით, ენკენისთვის კვ ქკს ტწთ, შაბათს, კვირა ძალს, და მაწინვე აღეთქვი მისთვის ეს ვეფხესტყაოსანი. აწე ამას გეწვეწები და გეაჯები ყოველს ამ წიგნის წამკითხავსა, ვინ გინდა იყვნეთ ადამის ნათესავი, ჩემს შვილს ნურვინ გამოართოძთ ამ წიგნსა, ჩემი იედგარი არს.

ქ. წენ, ძეო ღმერთისაო, პირველ საუკუნეთა. მამისაგან შობილო, ერთო საბებისაგანო ქეშმარიტო ღმერთო. მამისაგან გამოსრულო ემნაოილო, ღმერთო და კაცო, რომელი ახაასრულსა ეამთასა განზრახვითა მამისათა და ნებითა სულისა ცხოველისათა გარდაზოჰედ ზეცით ქევეყანად და თბე შემოსილ იქენ: იწვე ქალწულისა მარიამისაგან, და ყოველი წესი კაცობრივი დასარულე, თვინიერ სოლო ცოდვისა, გარნა ყოველივე ცოდვათა ჩემთა ახოცისათვის გვარს იცე, დანფად და აღსდეგ მესამესა დღესა და ამჟღადი ზეცად, და დასჯდ წარჯვენიტ ღმერთისა და კე[ა]ლად მონაგაღ ხარ განსქუად ცხოველთა და მკვდართა. წენ უკვე, მეუფეო, ყოველად ძლიერო იესო ქრისტე, მფარველ გენენ ორავე შინა ცხორებასა ძესა ჩემსა დავითს და კეთილად განაგე ყოველი ცხორება მისი. და წარმატებულ-ყავ ყოველთა შორის მკლავეთს მისთა, და ნუ ოდეს განაზორებ ცხორებასა შინა მისსა ფარგასა შენსა და ძლიერებასა პატიოსნისა გვარისა წენისასა, და დღე და ღამე სტევედ და მფარველ, ჰმართებდ და განაგებდ, ნუგემინის-ეც და ხელი აღუყარ და განმსქვალე წინა წინა წენსა და შემუსრენ ყოველნი მავნი და წინაღმუდგომნი მისნი, და სვე სრულ ყავ და ეტლ-კეთილ და სამოთხისა. მკვიდრად გამოაჩინე და სახელი მისი აღწერილ ყავ წიგნსა მას ცხოველთასა! რამეთუ შენდა შვენის ყოველი ღიღება, პატივი და თაყვანისცემა მამისა და ძისა და წმინდისა.

სულისა აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე, ამინ და კრიაილესონ. ეს წიგნი არის რვეული ლდ და ფურცელი სო.

H-757 ხელნაწერის გადაწერილი ცნობილი კალიგრაფი იყო XVII საუკუნეში. ვეფხისტყაოსნის ტექსტი მას, ეტყობა, აწერითი გადაუწერია. ასე მაგ., *H-757*-ზე ადრე მას გადაუწერია *Q-779* ხელნაწერი. ამას გარდა, მასვე გადაუწერია „ამირანდარეჯანიანი“ (დაცულია სალტიკოვ-შჩედრინის სახელობის ლენინგრადის სახელმწიფო საჯარო ბიბლიოთეკაში, იონან ბატონი-შვილის კოლექცია, № 29), რომელიც ერთ-ერთ სრულ და კარგ ხელნაწერად ითვლება. მანვე გადაწერა „ვისრამიანია“ უაველესი ნუსხა (*S-27*)¹.

ვეფხისტყაოსნის ნაწილი გადაწერილი ყოფილა უკვე 1671 წ. სექტემბერში. თუ მხედველობაში მივიღებთ ამ გარემოებას, რომ გადაწერილი ჩქარი მწერალი იყო (დღემო „ამირანდარეჯანიანის“ ერთ რვეულს წერდა, ვეფხისტყაოსნის ნუსხა 24 რვეულს შეიცავს), 1671 წლის დასასრულს პოემის გადაწერა დამთავრებულად შეიძლება ჩაითვალოს. ამრიგად, ჩვენს ხელნაწერს, ვეფხისტყაოსნის ცნობილ თარიღთან ხელნაწერთა შორის, მეორე ადგილი უჭირავს.

ვეფხისტყაოსნის *H-757* ხელნაწერი (ქვემოთ ყველგან *A* ლიტერით იქნება აღნიშნული) შეიცავს 2129 სტროფს, აქედან სამი სტროფი (887, 1866 და 1867) ორჯერ არის შეტანილი².

აღნიშნული სამი სტროფიდან 887-ე სტრ. *A* ხელნაწერში პირველად მოთავსებულია 1845-ის ეპოქებით, მეორედ კი 1886-ის შემდეგ.

ამ სტროფს (887-ე) ალექსანდრე პუშკინის საკითხს ძველადვე აზრთა სხვადასხვაობა განუწყვეტია. XVII საუკ. ზოგ ხელნაწერში ის 845-ის შემდგენა მოთავსებული.

აქვე კი ორივე ადგილას არის დატოვებული ისე, როგორც *A* ხელნაწერს. იტყვიან, რომ 887-ე სტრ. არ წარმოადგენს 845-ე და 846-ე სტროფების ორჯერულად შეპაერთებელ ნაწილს. მომდევნო სტროფებით ის უფრო დაკავშირებულია მძნ-ე სტროფთან. ამიტომ ვეფხისტყაოსნის წინამდებარე გამოცემაში აღნიშნული სტროფი დაეტოვეთ მძნ-ის შემდეგ, ხოლო—845-ესთან სქოლიოში: მოვათავსეთ.

1866-ე და 1867-ე სტროფები პირველად მოთავსებულია ტარიელისა და ნესტან-დარეჯანის ქორწილის აღწერის დასასრულს, მეორედ კი აფთან-

¹ აღ. ბარამიძე, ნარკვევები ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან, ტ. I, 1945, გვ. 374—375.

² ვეფხისტყაოსნის საიუბილეო (1937 წ.) გამოცემათან შეპირისპირებით *A* ხელნაწერში 460 სტროფი ზედმეტია, ხოლო 3 სტროფი (1651, 1652, 1653) აკლია.

ს. იორდანიშვილის მიერ გამოცემული „ვეფხისტყაოსნის ჩანართი და დანართი“ ტექსტი შეიცავს—665 სტროფს, მაგრამ ამ რიცხვში ისეთი სტროფებიცაა შესული, რომლებიც საიუბილეო გამოცემაშიც მოიპოვება. ესენია:

საიუბ. 723, 793—793, 1637—1640, 1647, 1649, 1650.

ჩან. 210, 221—224, 304—307, 308, 309, 310.

საიუბ. 1655, 1656, 1658, 1659, 1660—1669.

ჩან. 312, 313, 314, 315, 316—325.

სულ 26 სტროფი (საიუბილეო გამოცემის სამი სტროფი 1664, 1667 და 1669 „ჩანართ-დანართში“ ორჯერ არის დაბეჭდილი.

ამას გარდა 8 სტროფი „ჩანართ-დანართში“ ორჯერაა გამოვრებული (548—554, შდრ. 611—617; 504 შდრ. 661). ასე რომ, დაბეჭდილი „ჩანართი და დანართი“ სტროფებიდან საიუბილეო გამოცემაში არ შესულა 625 სტროფი. ამ სტროფებიდან *A* ხელნაწერში არ არის 165 სტროფი.

ლილისაგან და ფრიდონისაგან წასვლა და ხვარაზმელთა ომის* აღწერის ბოლოს (2024-ე სტრ. შემდეგ). უკანასკნელი ადგილიდან ეს სტროფები სკოლიოში ჩაეიტანეთ, რადგანაც, ისინი იქ, ორგანულ კავშირში არ იმყოფებიან სხვა სტროფებთან.

А ხელნაწერში ზოგ სტროფს აშიაზე სხვა ხელით მიწერილი აქვს. „ნა“. 255-ე ფურცელზე (2030-ე სტროფიდან) კი აღნიშნულია: „მას ქვევ[ი]თაც სულ ნანუჩასი არს და შოთასიც ცოტა რამ“¹. ნანუჩა უნდა იყოს ნანუჩა ციციშვილი, XVII საუკუნის პოეტი, რომელსაც არჩილის ცნობით „რუსთელის ნათქვამში ბევრი რამ ჩაურევია, საბრალოს ვერ შეუწყვია, წმინდა რამ აუმღერევია“². აი ამ ნანუჩას კუთვნილებად არის გამოცხადებული. А ხელნაწერში შემდეგი სტროფები: 9, 14, 18, 21, 23, 30, 33, 37, 42, 43, 46, 50, 53, 57, 60, 61, 69, 73, 81, 83, 86, 88, 89, 91, 93, 94, 97, 100, 104, 109, 111, 113, 115, 117, 120, 123, 124, 125, 127, 131, 134, 136, 138, 140, 142, 144, 146, 153, 158, 162, 165—167, 169—171, 177, 179, 184, 189, 191, 200, 202, 208, 217, 219, 225, 227, 230, 233, 247, 250, 251, 254, 255, 257, 272. 275—277, 286, 289, 292, 301, 302, 306, 316, 321, 325, 331, 344—347, 349, 356, 360—362, 377, 403, 404, 408, 419, 422—433, 437, 439 450, 456, 458—461, 464, 467, 470, 484, 486, 488, 498, 506, 507, 509, 520, 540, 542, 551—553, 559, 570, 571, 575, 645, 654, 661, 693, 699. 705, 715, 729, 731, 732, 744, 746, 795, 808, 811, 815, 841, 857, 869, 870, 873, 880, 882, 888, 889, 926, 946, 948, 959, 976, 977, 983, 988, 998, 1033, 1034, 1048, 1049, 1118, 1139, 1207, 1301, 1465, 1497, 1526, 1532, 1540, 1542, 1584, 1598, 1612, 1613, 1711, 1748—1750, 1780,—1841, 1846—1851, 1853, 1859, 1866, 1868—2024, 2030—2120, 2123 და 2126.

არ ჩანს, თუ რა უდევს საფუძვლად აღნიშნული სტროფების ხელნაწერიდან გამოყოფას³. მიუხედავად ამისა, ეს გარემოება მაინც საყურადღებოა და ანგარიშგასაწევი. შენიშვნის ავტორი ან თავისი შეხედულების მიხედვით

¹ ასეთი განცხადების შემდეგ კლასიფიკატორს საჭიროდ აღარ დაუნახავს სათითაოდ მიეწერა სტროფებისათვის „ნანუჩა“. მას მხოლოდ რუსთაველის სტროფები გამოუყვია წარწერით—შოთა. ეს სტროფებია: 2121-ე, 2122-ე, 2124-ე და 2125-ე. 2123-ე სტროფისათვის, რაკი იგი შოთას ტექსტებს შორის აღმოჩენილა, მიუწერია „ნანუჩა“. შემდეგში ვილაცას პოემის სტროფებიდან ზოგი გამოუყვია აშიაზე მელნით ხაზგასმული ნიშნით, ასეთია შემდეგი სტროფები: 1889, 1907—1909, 2031, 2041, 2045, 2047, 2064, 2065, 2070, 2073, 2679—2082, 2085, 2088—2090, 2098, 2102, 2111, 2112, 2116, 2117.

ფანქრით ხაზგასმული ნიშნით გამოყოფილია შემდეგი სტროფები: 1869, 1871—1875, 1882, 1886, 1887, 1889, 1897, 1901, 1902, 1907—1909, 1912, 1915—1919, 1921—1930, 1934—1945, 1947, 1949, 1951, 1952, 1958, 1959, 1964.

² ა რ ი ც ი ა ნ ი, ტ. II, აღ. ბარამიძისა და ნ. ბერძენიშვილის რედაქციით, 1937, გვ. 3.

³ შესაძლებელია გვეფიქრა, რომ ხელნაწერი ვახტანგისეულ გამოცემას იქნა შედარებული და შემდარებელმა ზედნეტი სტროფები ნანუჩას კუთვნილებად აღიარა. მაგრამ ასეთი მოსახრება სწორი არ იქნება. ხელნაწერში მოიპოვება 14 სტროფი, რომლებიც არაა ვახტანგის გამოცემაში და არც ნანუჩას კუთვნილებად არის მითვლილი. ესენია: 74, 106, 197, 399, 503, 629, 736, 934, 935, 1198, 1512, 1700, 1726, და 1790 (221-ე სტროფს შემდეგ. აქვს ფანქრით, სხვა ხელით, მიწერილი). ამას გარდა ხელნაწერში მოიპოვება ერთი სტროფი (1207-ე), რომელიც ვახტანგის გამოცემაშიც არის, ხოლო ხელნაწერში ნანუჩას კუთვნილებადაა მიჩნეული.

ყოფს ჩანართ სტროფებს ძირითადი ტექსტიდან, რაც ნაკლებ დასაჯერებელია. ანდა პოემის რომელიღაც წერილობით წყაროს ემყარება¹.

А ხელნაწერი მჭიდრო კავშირში იმყოფება H-54 ხელნაწერთან: მათ შორის სტროფების განლაგება ერთნაირია. А ხელნაწერს დართული აქვს გადამწერის ანდერძი, რომლის ერთი ნაწილი ლექსად არის შედგენილი, მეორე ნაწილი კი პროზაულია, ასეა H-54 ხელნაწერშიც. H-54 ხელნაწერის პროზაული ნაწილის დასაწყისი იკითხება ასე: «სამებით სრულსა და განუყოფელსა, რომელმან შექმნა ყოველივე სულნი და უხილავნი ხელმწიფებითა ძლიერებისა თვისისათა, რომელმან ყოველივე არარასაგან არსებად მოიყვანა, და მართებს და განაგებს ყოველთავე წამის ყოფითა თვისითა, როგორცა შიშით მსახურებენ უსხეულოთა იგი წესთა მთავრობანი და დათვარევენ ფრთებითა პირთა მათთათა, და განცედად დიდებისა მისისა ვერ შემძღვებულ არიან, არამედ ლალადებს მოყვისსა მიმართ და იტყვის, ვითარმედ: «წმინდა არს, წმინდა არს, წმინდა არს უფალი საბაოთ». ხოლო ოდეს ითქვას სამგზის «წმინდა-არსი», ჩანს ქეშმარიტად, რომე სამება იდიდების განცხადებულად. ხოლო ჩვენცა მიწიერნი ესე მიმსგავსებულობდეთ ზეცისათა მათ და რაოდენ შეგუანდის მიწიერსა და მოკვდავსა აზას და სიზმრებრ წარმავალსა და აჩრდილებ განქარებებადსა არსებასა ჩუენსა, ჩუენცა მათ თანავე ვიტყუოდით: დიდება ზამასა, დიდება ძესა და დიდება სულსა ყოვლად წმინდასა, ერთს ღმრთიებასა განუყოფელსა და განუწვალუბელსა, რომელსა შვენის ყოველი დიდება, პატივი და თაყვანის-ცემა, მამისა, ძისა და წმინდისა სულისა, აჲ და მარადის უუწიითი უუწინისამდის ამინ, ამინ» (ფ. 260r). ეს ტექსტი გამეორებულია А ხელნაწერშიც. А ტექსტში შემდეგ მოთხრობილია საკუთრივ ხელნაწერის ისტორია, H-54 ხელნაწერშიც გადმოცემულია ხელნაწერის ისტორია. H-54 ხელნაწერი გადაწერილია მეფე გიორგი XI შეკვეთით, იგი გადამწერს შექმებული ყავს თავის ანდერძში, А ხელნაწერი, რაკი არავის შეკვეთით არ არის გადაწერილი, აქებს ღეთაებას.

ანდერძის ბოლო ნაწილი H-54 ხელნაწერში იკითხება ასე: «შენ, ძეო ღმრთისაო, ჳირველ საუკუნეთა მამისაგან შობილო, ერთო სამებისაგანო ქეშმარიტო ღმერთო, მამისაგან გამოსულო, ემმანოილ, ღმერთო და კაცო, რომელი აღსასრულსა ეამთასა განზრახვითა მამისათა და ნებითა სულისა ცხოვლისათა გარდამოხედ ზეცითა ქეყყანად და თბე შემოსილ იქმენ, იშვე ქალწულის მარიამისაგან, და ყოველი წესი კაცობრივი აღასრულე, თვინიერ ხოლო ცოდვისა, გარნა ყოველივე ცოდვათა ჩვენთა ახოცისათვის ჯვარს ეცვი და დაეთვალ, და აღდეგ შესამესა დღესა და ამალდი ზეცად და დასჯედ მარჯვენით ღმთისა და კვალად მომავალ ხარ განსჯად ცხოვლთა და მკვდართა. შენ უკვე მეუფეო, ყოვლად ძლიერო იესო ქრისტე, მფარველ ექმენ ორსავე შინა ცხოვრებასა ხელმწიფეს მეფეს პატრონს გიორგის, კეთილად განაგე ყოველი ცხოვრება მისი და წარმატებულ-ყავ ყოვლთა შორის მოასაკეთა მისთა, და ნუ ოდეს განაშორებ ცხოვრებასა შინა მისსა ფარვასა შენსა და ძლიერ-

¹ ევთხისტყაოსნის ხელნაწერების შესწავლიდან ირკვევა, რომ პოემის ჩანართი სტროფების ავტორები უმეტეს წილად გადამწერლები ანდა შემკვეთლები ყოფილან. ზოგი ჩანართი სტროფი ისე მოხერხებულად არის პოემაში მოხვედრილი, რომ ძნელი ხდება მისი გამორჩევა ძირითადი ტექსტიდან; ზოგი კი ძალზე მდარეა და მისი უადგილო ადგილას მოხვედრა აშკარად ჩანს.

ბასა პატიოსნისა ჯვარისა შენისასა, დღე და ღამე სცევ და ჭჳარევი, კმართებად, განგებად და ნუგეშ[ინის]-ეცდე, ხელი აღუჰყარ და განმს-ქ[ე]ალე შიშსა შინა შენსა, [ღა] შემუსრენ ყოელი მავნი და წინააღმდგომნი მისნი და სვე-სრულ ჰყავ და ეტლ-კეთილ, და სამოთხის მკვიდრად გამოაჩინე და სახელი მისი აღწერილ ყავ წიგნსა მას ცხოველთასა, რამეთუ შენდა შეენის ყოველი დიდება; პატივი და თაყვანის-ცემა მამისა, ძისა და წმინდისა სულისა, აწ და მარადის, უკუნითი უკუნისამდე, ამინ, ამინ, აზინ⁴ (ფ. 261r).

ეს ტექსტი გამეორებულია *A* ხელნაწერის ანდერძის ბოლო ნაწილში, ოღონდ *H-54* ხელნაწერის წაკითხვა: „მთარველ ექმენ ორთავე შინა ცხოვრებასა ხელმწიფეს მეფეს პატრონს გიორგის“ გადაკეთებულია შემდეგნაირად: „მთარველ ექმენ ორთავე შინა ცხოვრებასა ძესა ჩემსა“.

H-54 ხელნაწერი გადაწერილია 1680 წელს. ამიტომ მოსალოდნელი იყო *H-54* ხელნაწერის დედნად *A* ხელნაწერი მიგვეჩნია, მაგრამ ამის საშუალებას არ იძლევა ხელნაწერთა სტროფული შემადგენლობა: *A* ხელნაწერში არის 63 სტროფი, რომლებიც არ მოიპოვება *H-54* ხელნაწერში¹. ეს სტროფებია: 6—13, 179, 250, 275, 276, 654, 661, 705, 715, 731, 732, 744, 746, 808, 841, 869, 870, 926, 959, 998, 1048, 1049, 1301, 1542, 1612, 1613, 1748—1750, 2079—2105. *H-54* ხელნაწერი რომ *A* ხელნაწერიდან იყოს გად-მოწერილი, მაშინ აღნიშნული სტროფები მთლიანად თუ არა, ნაწილობრივ მაინც მოხვდებოდა *H-54* ხელნაწერში.

ეს ორი ხელნაწერი უნდა მომდინარეობდეს ერთი საერთო დედნიდან, რომელშიაც სამი სტროფი (887, 1866 და 1867) ორჯერ ყოფილა შეტანილი იმ სახით, როგორც *A* და *H-54* ხელნაწერებშია.

A ხელნაწერის გადამწერი იცნობს *Q-1082* ხელნაწერსაც, რომლიდანაც ზოგი სტროფი შეუტანია თავის ხელნაწერში, ამას გარდა გამოყენებული აქვს *Q-1082* ხელნაწერის ანდერძი. ასე მაგ., *A* ხელნაწერის გადამწერის ანდერძის დასაწყისი (იხ. გვ. 05) ორი სტროფი და *Q-1082*-ის ანდერძის პირველი ორი სტროფი (იხ. ფ. 181r) ერთი და იგივეა, ეს სტროფებია:

სურდა აჰ წიგნის პატრონსა მეც ხელეჰყავ ესე წერთა,
ხელნი დამიშრო კალამ[მ]ან, თვალნი გაშტერდეს მზერითა;
ხელსა მკითხველი შეატყობს, სიმართლით სხვა სჯობს ვერთა,
და აწ გაგიჩნდების, მხატვარო, შემკობა შესაფერთა.

მწერლებს ვჰკადრებ, მამისმინონ, რომ არ იყვენ ჩემზე ზრახვით,
ან დაწერონ უკეთესი, ანუ ამის რამე სახვით,
სიმართლეს და სიტყვის წყობას ვინ მიხვდების ერთის ნახვით?
ჰკითხველნი და მ[ა]რთლად მსმენნი არ არიან სევდა ახვით.

ამას *Q-1082* ხელნაწერში მიყვება გადამწერის მიმართვა მეცენატისადმი, რომლას შეკვეთითაც იქნა გადაწერილი აღნიშნული ნუახა. *A* ხელნაწერის

¹ *H-54* ხელნაწერი გადაწერილია კარგი კალიგრაფიული ხელით, ტექსტის არეებიც მხატვრულად არის გაფორმებული. რუსთაველის სახელობის ქართული ლიტერატურის ისტორიის ინსტიტუტი ანუხაუბს ამ ხელნაწერის ფოტოპირის გამოცემას.

აღიარებენ: შვირსა: ანა რეს: გერმანს: ზი	56	ს
რქმობ: ჯე სსა: სუაგოსსა: საროსსა: და: ლაღოს: ტი	56	ს
ვერს: ვერ ვრუგებთ: ვერს: სენამ: მის: ველმწიფოსსა: შხი	56	ს
ქს: რს: სურის: მამა სსა: სულ: დიდსა: წასულს: ვერ	56	ს
რს: სურის: მამა სსა: ომპიგან: პირთსა: მხმეჭე	70	ს
შვირვერს: შვირებულსა: და: სიკვდილისა: მეჭე	70	ს
ჯე ვი: ვებანთ: რთს: სეგო: მს: ღის: სსა: ასოდისა: მხეჭე	70	ს
ქს: სეგო: მს: სხვდლისა: მსუგესა: ყოველსა: შო: სხსუგე	70	ს
ვერს: დიჭირს: სიკვდილსა: გმს: ვეწირ: ვერს: ეს: ჯე	70	ჭ
მისგან: მსწორდის: ყოველნი: სისეს: და: მალ: ვულ	70	ჭ
ბოლო: დ: შვირბის: მიწმან: ვრთიგან: შვიგე: და: მვე	70	ჭ
ქს: სეგო: მს: სი: ს: სლოის: ნმარმსსა: სიკვდილი: სხვდლო: ს	70	ჭ
მერსე: ვშიმე: მვერს: თქვერს: ჯარებდ: ამ	70	დ
ს: სთებდ: და: ს: სთებდ: სიკვდილსა: ვნარ: მწოდს: წამ	70	დ
მო: ვ: შვირბის: ყველთსა: ვრთის: დოდს: და: ღამ	70	დ
ქს: თვე: ვერს: ვნახე: ს: სმან: სი: ს: სხე: ვქე: ნეს: ვამ	70	დ

გადამწერს კი, რაკი შეეკეთით არ გადაუწერია თავისი ტექსტი, მეცნატის ქების ნაწილი ამოუღია და იმის ნაცვლად ღვთისადმი ქება-დიდება ჩაურთავს.

A და H-54 ხელნაწერებთან შედარებით Q-1082 შემოკლებულ რედაქციას შეიცავს, სადაც სტროფების განლაგება ზოგ ადგილას თავისებურია და ენობრივდაც, შედარებით, გამართულ რედაქციას წარმოადგენს¹.

Q-1082 ხელნაწერს² წინ უნდა უსწრებდეს H-1074 ხელნაწერი, რომელიც, როგორც მოცულობით, ისე ენობრივდაც ახლო დგას H-757 და H-54 ხელნაწერებთან³.

როგორც აღვნიშნეთ, წინამდებარე გამოკემის მიზანია დაინტერესებულ პირთ გააცნოს ვეფხისტყაოსანის ჩანართ-დანართი ტექსტებით, იგი ამავე დროს უნდა გამოდგეს რუსთველოლოგების სამუშაო წიგნად. ყოველივე ამის გამო A ხელნაწერის ტექსტში, იშვიათი გამონაკლისის გარდა, არაერთი შესწორება არ შეგვიტანია. ამითაა გამოწვეული, ერთი და იგივე სიტყვა სხვადასხვა ფორმით რომ არის დაბეჭდილი, მაგ. ბროლ-ბადახში—ბროლ-ბალახში, ამბავი—ანბავი, ქნა—ქნა და სხვ. გაეასწორეთ მხოლოდ გადამწერის უნებლიე შეცდომები. A ხელნაწერის ასეთი შეცდომები გასწორებულია საკონტროლოდ გამოყენებული ხელნაწერების მიხედვით, სქოლიოში კი ნაჩვენებია თითოეულ A-ს ქვაკითხვები. ძირითადი ტექსტის დანაკლისი სიტყვები და ასოები ჩასმული გვაქვს სწორკუთხიან ბრჩილებში.

აღრეულად არის ხელნაწერში ჯ დ ხ ხმარების წესი, ამათგან გამოცემაში დატოვებთ ხ-ანი. უკუგდებულია ხელნაწერის უმარცვლო უ-ნები მ-ანის წინ ისეთ ფორმებში, როგორიცაა: სუმა, სულთქუმა, სარკუმელი, ჩასაკუმელი, გურ-

¹ ხელნაწერს (Q-1082) აკლია შემდეგი სტროფები: 3, 14, 18, 21, 23, 25—28, 33, 39—42, 53, 61, 69, 78—91, 94, 97, 100, 104, 106, 109, 111, 113, 115, 117, 120, 123, 125, 127, 131, 134, 136, 138, 140, 142, 144, 146, 153, 170—240, 224, 250, 273—294, 315—415, 425—433, 484, 486, 488, 492—502, 552, 553, 559, 645, 654, 661, 705, 715, 731, 732, 744, 746, 808, 841, 869, 870, 926, 959, 990—1000, 1048, 1049, 1301, 1542, 1612; 1613, 1748—1750, 1801, 1859, 1919, 2108, სულ 307 სტროფი. ამ სტროფებიდან ზოგს, ფურცლების დაკარგვის გამო, არ მოუღწევია.

ამ ხელნაწერში ზოგ სტროფს აშიაზე მიწერილი აქვს ტექსტის ხელით ასო ნ, ესენია: 456, 460, 461, 462, 464, 470, 540, 542, 575, 811, 857, 888, 1033, 1034, 1497, 1526, 1532, 1540, 1886, 1940, 1987 სტრ. აღნიშნული სტროფები გადამწერს ალბათ ნანუჩას კუთვნილებად მიაჩნია. 4 სტროფი კი იქვს თბილელისად არის აღიარებული: 511¹, 1139¹, 1268¹, 1465. ამ სტროფებს მიწერილი აქვს ტ., ტფი. ზოგი მათგანი ტექსტის ხელითაა შესრულებული (ამ ხელნაწერში იოსებ თბილელს მიეწერება აგრეთვე ანდერძები: ტარიელისა და ნესტან-დარეჯანისა, სტრ. 2063¹⁻³, ავთანდილისა, სტრ. 2079—2105). ვილასას-ნიშნით გამოუყვია შემდეგი სტროფები: 1194, 1199, 1234, 1842—1845, 1852, 2121, 2122, 2124, 2125, 2126; ჩ ასოთი—1532 და 1820 სტრ.

² გადაწერილია XVII საუკ. სამოციან წლებში, დაახლოებით 1661—1664 წლებში (იხ. გ. ლეონიძე, ძიებანი ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან, I, გვ. 321).

³ A ხელნაწერთან შეპირისპირებით H-2074 ხელნაწერს აკლია 111 სტროფი, ესენია: 42, 76, 77, 78, 79, 100—107, 179, 221, 225, 227, 250, 275, 276, 419, 422—433, 436, 437, 484, 486, 488, 498, 552, 553, 559, 654, 661, 705, 715, 731, 732, 744, 746, 808, 841, 869, 870, 926, 959, 998, 1048, 1049, 1301, 1542, 1612, 1613, 1746—1756, 1773—1780, 1991, 1992, 2079—2105. ამას გარდა ხელნაწერში შემდეგ არის ფურცლები ჩაყრებული, რომლებზედაც მოთვსებულია შემდეგი სტროფები: 482—503, 544—558, 608—623, 674—689.

ამ ხელნაწერში ჩანართად გამოცემულია შემდეგი სტროფები, რომლებსაც გვერდებზე მიწერილი აქვს ტექსტის ხელით თ—18, 20, 21, 23, 34, 37, 43, 46, 50, 53, 57, 81, 83, 120, 2024***, 2050—2052, 2070—2078, 2107.

დებლი, ვასავუპირი და სხვ. უმარცვლო უ-ნი სხვა შემთხვევაში ყველგან ე-ინად არის დაბეჭდილი. ამას გარდა, ხელნაწერის წაყითხვები „ვაი“ და „ჰაი ჰაი“ ყველგან დაბეჭდილია „ვა“ და „ჰაი“ ფორმებით. სიტყვები „ღმერთი“, „ღმერთისა-ხელნაწერში ზოგჯერ ქარაგმითაა დაწერილი. ზოგჯერ ისინი დაქარაგმებულია, მაგრამ ქარაგმის ნიშანი არ უზის. გამოცემაში ქარაგმა ყველა შემთხვევაში გახსნილია. პოემის A ხელნაწერის სათაური ძირითად ტექსტში შეცვლილია ისეთი წაყითხვით, რომელსაც მხარს უჭერს XVII—XVIII საუკ. ეკლესიისტყაოსნის თითქმის ყველა ხელნაწერი.

ძირითადი ტექსტის სქოლიოებში დაბეჭდილია ის სტროფები, რომლებიც A ხელნაწერში არ მოიპოვება და ამოკრებილია პოემის სხვადასხვა ხელნაწერიდან. ეს დანართ-ჩანართი სტროფები იბეჭდება უძველესად მიჩნეული ხელნაწერების მიხედვით (იხ. შენიშვნები). დაზიანებული ტექსტები აღდგენილია სხვა ხელნაწერთა და აგრეთვე გამოცემათა დახმარებით.

ეკლესიისტყაოსნის წინამდებარე გამოცემა შეიცავს როგორც შოთა რუსთაველის ტექსტს, ისე დიდი რაოდენობით გამგრძელელების ჩანართებსა და დანართებს. ამიტონაც მოვერიდეთ პოემა გამოგვექვეყნებინა შოთა რუსთაველის სახელით.

განოცენას დაფურთთ პოემის სტროფული შემადგენლობის საძიებელი ნებირაპირებული იმ ბეჭდურ გამოცემებთან, რომლებიც საყურადღებოა ეკლესიისტყაოსნის მოკულობის თვალსაზრისით¹.

განოცენამდ ნონადაბული პოემის ტექსტი დედანს შეუდარეს გ. იმედავილმა და თ. კუნიამ. საკონტროლო სამუშაოების შესრულებაში დახმარებას მიწვედნენ რ. ბარამიძე და ს. ცაიშვილი.

ეკლესიისტყაოსნის წინამდებარე გამოცემას უნდა დართვოდა პოემის ხელნაწერთა სტროფული შემადგენლობის საძიებელი და ხელნაწერთა მოკლე აღწერილობანი, მაგრამ მათი აქ დაბეჭდვა ვერ მოხერხდა. აღნიშნული ნაშრომი ცალკე წიგნად იქნება გამოცემული.

სოლ. ხუბანეიშვილი

¹ გარდასახული ეკლესიისტყაოსნის 1712 წ. გამოცემის სტროფების ნუმერაცია ნაჩვენებია აქვე წინადადებაში აღდგენილი გამოცემის (1937) მიხედვით.

11 ამა ამბებისა დასაწყისი პირველი ამო და სასმენელად
შენიერი სწავლისათვის მოძარიეთასა. ტარიელს და
ნესტან-დარეჯანს ვეფხისტყაოსნობით უხმობენ¹

1

პირველ თავი დასაწყისი ნათქვამია იგ სპარსულად,
უსმობთ ვეფხისტყაოსნობით, არსსა შეიქს ხორც არ სრულად,
საეროა, არ ახსენებს სამებასა ერთ-არსულად,
და თუ უეურა მონაზონმან შეიქნების გაპარსულად.

2

რომელმან შექმნა სამეარო ძალითა მით ძლიერთა,
ზეგარდმით არსნი სულითა ევნა ზეცით მონაბერთა,
ჩვენ, კაცთა, მოგვცა ქვეუნა, გვაქვს უთვალავი ფერთა,
და მისგან არს ეოვლი ხელმწიფე სახითა მის მიერთა.

3

11 ჰე, ღმერთო ერთო, შენ შექმენ სასე ეოვლისა ტანისა,
შენ დამიფარე, ძლევა მეც დათრგუნვად² შე სატანისა,
მომეც მიჯნურთა სურვილი, სიკვდიდმდე გასატანისა,
და ცოდვათა შესუბუქება, მუნ თანა წასატანისა.

21

შენ შექმენ დავით ძალი თვით მეფე დავითიანად,
გონება დიდად მოწყალე, მართ ერთობ გულმოწყლიანად,
მნათობი უოვლთა მხედველთა, უთა მთა სანათიანად,
და უმისოდ მზეყა ვერ ნათობს, ვერც ლომი არს ნაკეთიანად³.

22

გვირგვინი, ტახტი, პორფირი ღმრთისგან⁴ გვაქვს, სკიპტრა⁵ პირველი,
ურდგულთა დიდად მოწყალე, ორგულთა რისხვით მპირველი,
შენდა სამონოდ მეფენი მოვლენ სხვაგანისა მირველი,
და ხამს, თუმცა პაპი პრომისა, რომ შენთვის იყოს მპირველი.

1 ქ. დასაწყისი პირველი. ამბავი სპარსული რუსთველისაგან ქართლად ნაიარგმანეხო, რომელსა ვეფხისტყაოსნად უხმობენ. ტარიელისა და ნესტან-დარეჯანის მიჯნურობა. კარი პირველი. ვეფხისტყაოსნის იეს'რ [გვანასკნელი] სიტყვა კარგად არ აქაიხება. 2 დათრგუნვად. 3 ნაკეთიანად. 4 ღმრთისგან. 5 სკიპარაბა.

4

კას შეენის,—ლომსა,—სმარება მუბისა, ფარ-შიმშერისა,
მეფისა მზის თამარისა, ღაწუ-ბალახმ, თმა-გიშერისა,—
მას, არა ვიცი, შევკადრო შესსმა სოტბისა¹, შე, რისა,
და ვისთა მკვრეტელთა უან[ღ]ისა მირთმა სამს მართ, მი, შერისა.

5

თამარს ვაქებდეთ მეფესა სისხლისა ცრემლ-დათსეული,
ვჰოქვენით ქებანი ვისნი მე არ-ავად გამოჩეული.
მელნად ვინმარე გიშრის ტბა [ღა] კალმად მინა რხეული,
და ვინცა ისმინოს, დაესვას ლასვარი გულსა სეული.

6

მიბრძანეს მათად საქებრად თქმა ლექსებისა ტკბილისა,
ქება წარბთა და წამწამთა, თმათა და ბაგე-კბილისა,
ბროლ-ბალახისა თლილისა, მის მიჯრით მიწუობილისა.
და განტესს ქვასაცა მაგარსა გრდემლი ტუვიისა² ღბილისა.

7

2r აწ ენა მინდა გამოთქმად, გული და სელოვანება,—
ბალი მომეც და შეწეუნა შენგნით მაქვს, მივსცე გონება;
მით შევეწინეთ ტარიელს, ტურფადაც უნდა ხსენება,
და მათ სამთა გმირთა მნათობთა სჭირს ერომანერთის მონება.

8

მო, დაესდეთ, ტარიელისთვის ცრემლი გვდის შეუმრობილი;
მისებრი მართ დაბადებით ვინმცა ეოფილა შობილი!
დავჯე, რუსიველმან გავლექსე, მისთვის გულ-ლასვარ-სობილი,
და აქაშდის ამბუად ნათქვამი, აწ მარგალიტი წუობილი.

9

ტარიელს კარგსა მოყმესა, მკლავ-მაგარსა ძალიანსა,
პირად ვარღსა, ტან-საროსა, გული მისი რკინიანსა,
უხვს, უშურველსა-გამცემსა, ტკბილ-საუბარსა წელიანსა,
და მით ქება ნესტან-დარეჯანს რათ ეთქმის პირად შხიანსა.

71

შენ გვედრები, მაღალო, მცნობელო გულის ხმათაო,
მომეც ძალი და შეწეუნა, უფალო უფლებათაო;
ჩვენ ქება გვინდა მათ გმირთა, მათ ფურად კადრებათაო,
და ბირველად ტარიელისა და მერმე მისთა ძმათაო.

1 სოტბისა, 2 გრდემლი ტუვისა.

10

მე, რუსთველი, სელობიოა ვიქმ საქმესა ამა დარი:
 ვის მორჩილობს ჯარი სპათა, მისთვის ვსელობ, მისთვის მკვდარი;
 დაუვძღურდი, მიჯანურთათვის კვლავ წამალი არსით არი,
 და ანუ მოგცეს განკურნება, ანუ მიწა მე სამარი.

11

21 ესე ამბავი სპარსული, ქართულად ნათარგმანები,
 ვით მარგალიტი ობოლი, ხელის-სეულ საგომანები,
 ვპოვე და ლექსად გარდავიქვი, საქმე ვქენ საქომანები,
 და ჩემან სელ-ქმნელმან დამმართოს¹ ლაღმან და ლამაზმა ნები.

12

თვალთა, მისგან უნათლოთა, ენატრამცა ახლად ჩენა;
 ამა, გული გამიჯნურდა, მისდომია ველთა რბენა!
 მიაჯეთ ვინ, სორცთა დაწვა კმარის, მისცეს სულთა ღხენა.
 და სამთა ფერთა საქებელთა ღამის ლექსითა უნდა ლევნა.

13

რაცა ვისცა ბედმან მისცეს, დასჯურდეს და მას უბნობდეს:
 მუშა მიწვივ მუშაობდეს, მეომარი გულოვნობდეს;
 კვლა მიჯანურსა მიჯანურობა უკვარდეს და გამოსცნობდეს,
 და არცა ვისგან დაიწუნოს, არცა სსვასა უწუნობდეს.

14

თუ მიჯანურსა მიჯანურობა ეტლად მომცა რადკან ბედმან,
 მე მით ვიცან საქმე მათი თავით ჩემით შესასუღმან.
 სიტყვა კარგი გამოვავო ლექს-მრავალმან, ენა-მეტმან;
 და შეისომნეს ჭირნი მათნი ჭირთა ჩემისა მეთედმან.

15

31 მაირობა ზირველაჯვე სიბრძნისა ერთი დარგი,
 საღმრთო, საღმრთოდ განსაცონი, მსმენელთათვის დიდი მარგი,
 კვლა აქცა იამების, ვინცა ისმენს კაცი ვარგი;
 და გრმელი სიტყვა მოკლედ ითქმის, მაირია ამაღ კარგი.

11¹

ხარ თმათა მისთა სადარო სურნელობისა იაო,
 მომხედუ შენთვის მტირალსა, თავო რას დაგილიაო?
 ზილფნი უმგზავსო ზუნბულსა ძოწსა აქვს კარი ლიო,
 და შიგ ოყდაოთხს[ა] მარგალიტს უბია სამაიო.

¹ დაუმართო.

ვითა ცხენსა შარა გრძელი და გამოსცდის დიდი რბევა,
 მობურთაღსა—მაედანი, მართლად ცემა, მარჯუედ ქნევა,
 მართ აგრევე მელექსესა—საუბართა ტკბილთა ფრქვევა,
 და რა მისჭირდეს საუბარი და დაუწუოს ლექსმან ლევა.

მაშინლა ნახეთ მელექსე და მისი მოშაირობა,
 რა ველარ მისვდეს ქართულსა, დაუწუოს ლექსმან მკირობა,
 არ შემოკლოს ქართული, არა ქნას სიტყვა-მცირობა,
 და ხელ-მარჯუედ სცემდეს ჩოგანსა, ისმაროს დიდი გმირობა.

მე ვიკადრებ ლექსთა კარგთა, ვერაჲინ თქვას ჩემი ფერი;
 ცხელის ცრემლით ავატირო მე სოფელი ჩემი მტერი,
 ცა—ქვეუნა შევათავო, ვითა მიწა გაგამტკერი,
 და ამა ჩემმან საუბარმან შეაქციოს ემა და ბერი.

35 მოშაირე არა ჰქვიან, თუ ვინმე თქვას ერთი, ორი;
 თავი ეოლა ნუ ჰგონია მელექსეთა კარგთა სწორი;
 განაღა თქვას ერთი, ორი, უმგზავსო და შორი-შორი,
 და მაგრა იტუვის: „ჩემი სჯობსო“, უცილობლობს ვითა ჯორი.

მეორე ლექსი ცოტაი, ნაწილი მოშაირეთა,
 არ ძალ-უც სრულ-ქმნა სიტყვათა, გულისა გასაკმირეთა, —
 გამსკავსე მშვილდი ბედითი ემაწულთა მონადირეთა:
 და დიდსა ვერ მოჰკვლენ, ხელად აქვ სოცა ნადირთა მცირეთა.

ამბავი წვრილად უამბოს, ზე სადმე არა წანთვალოს;
 ეოგლსა კაცსა ამეტებდეს, ჭირსა თავი არ აკრძალოს;
 ლექს-ქართული აღარბობს, საუბარი გაასრულოს,
 და ნახოს კარგმან გამგონემან, არა სადა არ აბრალოს.

მესამე ლექსი კარგი არს სანადიმოდ, სამღერეულად,
 საშპიკოდ, სალაღობოდ, ამსანატა სათრეველად;
 ჩვენ მათიცა გვაამებინ, რაცა ოდენ თქვან ნათელად.
 და მოშაირე არა ჰქვიან, ვერას იტუვის ვინცა გრძელად.

23

მე გიამბობ, ვინცა იუვნეთ ხელობისა მოქებარი:
სხვასა უოვლგნით მოემეუნით, სოფლის ღვინად იგი კმარი;
მათად საქმე ვერ ვამსგავსე, ვითა სმასა მეომარი,
და ვისთა თვალთა უოვლი თემი ერთად უჩანს, იგივე არი.

24

ხამს, მელექსე ნაჭირებესა მისსა ცუდად არ აბრკობოდეს,
ერთი უჩნდეს საშიჯნურო, ერთსა ვისმე აშკობდეს,
უოვლსა მისთვის ხელოვნობდეს, მას აქებდეს, მას ამკობდეს,
და მისგან კიდე ნურა უნდა, მისთვის ენა მუსიკობდეს.

25

ჩემი აწ სცანით ეველამან, მას ვაქებ, ვინცა მიქია;
ესე მიჩს დიდად სახელად, არ თავი გამიქიქია!
იგია ჩემი სიცოცხლე, უწულო ვითა ჯიქია;
და მისი სახელი მეფარვით ქვემორე მითქვამს, მიქია.

დასაწიისი ჰირველი ვეფსისტუაოსანთა, ამბავი მიჯნურობისა

26

ვთქვა მიჯნურობა ჰირველი და ტომი გვართა ზენათა,
მწელად სათქმელი, საჭირო გამოსატები ენათა;
იგია საქმე სასეო, მომცემი აღმაფრენათა;
და ვინცა ეცდების, თობამცა ჰქონდა მრავ[ა]ლთა წუენათა.

27

მას ერთსა მიჯნურობასა ჰკვიანნი ვერ მიხვდებიან,
ენა დაშვრების, მსმენლისა უურნიცა დავაღდებიან;
ვთქვენ ხელობანი ქვენანი, რომელნი სოროცთა სვდებიან;
და მართ მასვე ჰბამვენ, თუ ოდენ არ სიძვენ, შორით ბნდებიან.

28

მიჯნური შმაგსა გვიქვიან არაბულითა ენითა,
მით რომე შმაგობს მისისა ვერ-მიხდომისა წუენითა;
ზოგთა აქვს საღმრთო სიასლე, დაშვრების აღმაფრენითა,
და კვლა ზოგთა ქვე უც ბუნება კვალუცთა ზედა ფრფენითა.

29

მიჯნურსა თვალად სიტურფე მართებს, მართ ვითა მშეობა,
სიბრძნე, სიუსვე, სიმდიდრე, სიუმე და მოცალეობა,
ენა, გონება, დათმობა, მძლეუთა მეტროლოთა მძლეობა.
და ვისცა ეს სრულად არა სჭირს, აელია მიჯნურთ ზნეობა.

30

ვის ეს ეველა არა სჭირან, არვინ დასთვლის მიჯნურთ თანა,
შექცევასა მოეშოროს, მათთვის ისოს გულსა დანა,
მისი კერძი ეველგნით დაწვას, ვარდი აზროს, ნამოს და ნა,
და ვინცა ესე არ მისმინოს, ვერა ირგოს ვერსით მანა.

31

წრ მიჯნურობა არის ტურფა, საცოდნელად მნელი გვარი;
მიჯნურობა სსვა რამეა, არ სიძვისა დასადარი:
იგი სსვაა, სიძვა სსვაა, შუა უზის დიდი ზღვარი,
და ნუ ვინ გარევთ ერთმანერთსა, გესმის ჩემი ნაუბარი!

32

სამს მიჯნური სანიერი, არ მემავი, ბილწი, მრუში,
რა მოშორდეს მოყვარესა, გაამრავლოს სულთქმა. უში,
გული ერთსა დაჯეროს, კუმტი მიხვდეს, თუნდა ქუში;
და მძულს უგულო სიყვარული, სვეენა, კოცნა, მტლამი-მტლუმი..

33

მას ცოცხალი ნუ ელევის, რაცა პირველ შეუყვარდეს,
ნუცა ლსინსა აუზვაჯდეს, ნურცა ჭირსა შეუზარდეს:
მისთვის დასთმოს ეველაკაი, მისთვის ველთა გამოვარდეს,
და ნურა ჰგავა, სოფელიცა მისი კერძი გარდაჰქარდეს.

34

ამა საქმესა მიჯნური ნუ უსმობს მიჯნურობასა:
დღეს ერთი უნდეს, სვალე სსვა, სთმობდეს გაყრისა თმობასა;
ესე¹ მღერასა ბედითსა ჰგავს ვაჟთა, ემაწვილობასა.
და კარგი მიჯნური იგია, ვინ იქს სოფლისა თმობასა.

35

წა არს პირველი მიჯნურობა არ დაჩენა ჭირთა, მალვა,
თავის-წინა იგონებდეს, ნიადგმცა ჰქონდა ხალვა,
შორით ბნელა, შორით კდომა, შორით დაგვა, შორით ალვა,
და დასთმოს წერომა მოყვრისაგან, მისი ჰქონდეს მიძი, კრმალვა..

36

სამს, თავისსა სვაშიადსა არვისთანა ამქლავნებდეს,
არ ბედითად, „ზაი“² ზმიდეს, მოყვარესა ავივნებდეს,
არსით აჩნდეს მიჯნურობა, არასადა იფერებდეს,
და მისთვის ჭირი ლსინად უჩნდეს, მასთვის ცეცხლსა მოიღებდეს..

¹ ვხო. 2 ჰო+ჰო.

37

გაასწავლენ სურვილითა, ვინცა იწვით ვისგან ვინა;
 კვლავ ქებანი გჰკადრენ ვის მე, არვის უთქმან ჩემგან წინა;
 ისპად მოსომასოს მსგავსი არ დაუცდენ ვისცა მინა,
 და მისთვის ვლექსობ სიტურფითა, ვინ შექთა ჰფენს სმელთა მინა-

38

მას უშმაგო ვით მიენდოს, ვინ მოევარე გააშეღავნოს?
 ამის მეტი რამცა ირგო: მას ავნოს და თვითცა ივნოს.
 რათამელა ასახელა, რა სიტყვითა მოაუივნოს?
 და რა ჰგავა, თუ მოევარესა კაცმან გული არ ატივივნოს!

39

მიკვირს, კაცი რად იფერებს საუვარლისა სიუვარულსა:
 ვინცა უევარს, რად აუივნებს მისთვის მკვდარი, მისთვის წელელსა?!
 თუ არ უევარს, რად არა სძულს? რად აუივნებს, რაცა სძულსა?!
 და ავსა კაცსა ავი სიტყვა ურჩევნია სულსა, გულსა.

40

თუ მოევარე მოეკრისათვის ტირს, ტირილსა ემართლები;
 სიარული, მარტოება შეენის, გაჭრაღ დაუთვლები;
 იგონებდეს, მისგან კიდე ნურად ოდეს მოეცლები,
 და არ დააჩნდეს მიჯნურობა, სჯობს, თუ კაცთა იახლები-

37¹

ვერვინ ხელყოს შესაფერ...
 შორს იცნობის თქვენც შეატ...
 გონება და სიტყვის წყობა მას ჰქონია...
 და გაუსინჯეთ თავ-ბოლომდის სიტყვის გვა...

37²

მიჯნურნო, ხედავთ რუსთველი თუ როგ...
 სიტყვას შეგიშობს საფერსა, როგორიც...
 ტარიელს ველად გააჭრობს, ასმათ გვერც...
 და ხან ღზინსა მისცემს სიტყვითა, ხან გ...

37³

შელექსეთ აწვრთნის, ნუ ცდილობ...
 რა რომ ქართული შეგიმც[ი]რდეს, ველ...
 ღალტმობილს სიტყვას ვერ მიხ...
 და [მა]ინ დაიწყებს უწვეტ...

39¹

რადგანც კაცსა სიუვარული საყვარლისა ვერ ეთმობის,
 მისთვის მოსთქვამ[ს] მარად ღღისით, მისთვის ყველას მიენდობის.
 მაშ რად გიკვიროთ შეფურება, რადგანც ინი გულს ეგრძნობის,
 თავი მისთვის გაუწირამს, მისთვის სიკვლილსაც ეხმობის.

4,0¹

ჰე ღმერთო, შენგან იქების საქმე ყოვლისა ტანისა,
 შენ ხარ ჩვენ არსთა სიმაღლე, სიმაღაღლე, სიბრტყევე განისა,
 ზე ანგელოზთა სიმაღლე, ჩამგდები ქვე სატანისა;
 და ვერ გიტყვის ძალი ენისა, გონება ხელოვანისა.

ამბავი ჰირველი როსტევენი არაბთა მეფისა¹

41

იუო არაბეთს როსტევენი, მეფე ღმრთისაგან სვიანი,
მაღალი, უსვი, მდაბალი, ლამქარ-მრავალი, ემიანი,
მოსამართლე და მოწყალე, მორკმული, განგებინანი,
და თვით მეომარი უებრო, კვლა მოუბარი წყლიანი.

42

იუო არაბეთს მეფობა მეფისა როსტევენისი;
მას ჰქონდა სპარსთა ქვეყანა, მართვ ვითა მანმეს ანისი;
უმრწინ და მონებს ეოველი, სელთა აქვს მას საბრძანისი;
და თქვეს თუ: „სამს სმელთა პატრონად ან ალექსანდრე, ან ისი“.

43

69 აწუა დავიწუოთ ამბავი მის სელმწიფისა ზენისა:
არაბეთს როსტენ ჰატრონი, მწერობელი სპა-მოსპენისა;
მას ესვა ქალი მნათობი თვალთათ თუთია ღენისა,
და მგმხვლთა სულის წამლები, ვერ მსედთა ამაღსენისა.

44

სსვა მე არ ესვა მეფესა, მართ ოდენ მარტო ასული,
სოფლისა მნათი მნათობი, მზისადა დასთა დასული;
მან მისთა მგვრეტთა წაულის გული, გონება და სული,
და ბრძენი ხამს მისად მაქებრად და ენა ბევრად დასული.

45

მისი სახელი თინათინ,—არს ესე საცოდნარია!—
რა გაიზარდა, გაივსო, მისგან მსე საწუნარია.
მგფემან უსმნა გაზირნი, თვით ზის ღადი და წუნარია²,
და გვერდსა დაისხნა, დაუწუო მათ ამო საუბნარია.

46

როსტევენი უსმნა გაზირნი, უბრძანებს თუცა ფარულად:
„მე მე არ მომცა სოფელმან, კიდევ მისთვის ვარ მალულად,
ამ ჩემთა სპათა თავადად, შემტევებელი ქარულად,
და მოლხინე-მოასპარეშედ, გამთენებელი დარულად“.

¹ მეფისა + კახი მეორე. 2 წუნარია.

- 71 უბრძანა: „გკითხავ საქმესა, ერთგან სასაუბაროსა:
რა ვარდმან მისი უკავილი გაანშოს, დაამკენაროსა,
იგი წახდების, სხვა მოვა ტურფასა საბაღნაროსა;
და მზე ჩაგვისვენდა, ბნელსა ვსჭვრეტ ღამესა ჩვენ უმთვაროსა.

48

- „მე გარდასულვარ, სიბერე მჭირს, კირთა უფრო მწელია,
დღეს არა, სვალე მოვჭკვდები, სოფელი ასრე მქნელია;
რალა იგი სინათლე, რასაცა ასლავს ბნელია?!”
და ჩემი მზე დავსვათ სელმწიფედ, ვინგან მზე საწუნელია“.

49

- ვაზირთა ჰკადრეს: „მეფეო, რად ჰკადრეთ თქვენი ბერობა?
ვარდი თუ გახმეს, ეგრეთა გემართებს აზომცა ჯერობა:
მისივე ჰმეტობს უოველსა სული და ტურფა უფრობა.
და მთვარესა მცხრალსა ვარსკვლავმან ვითამცა ჰკადრა მტერობა?!”

50

- ერთობ დაძალეს ვაზირთა, მაგრამ ვინ მოუსმინებდა.
მეფე ლალი და უკადრი, იგი ქნის, რაცა ინებდა.
თინათინ დასვენს სელმწიფედ, ვინ მხესა ითვალწუნებდა,
და ვინ სალსა კლდესა დააღნობს და ცვილსა გაატინებდა.

51

- 72 „მაგას ნუ ბრძანებთ, მეფეო, ჯერთ ვარდი არ დაგტკნობია,
თქვენი თათბირი ავიცა სსვისა კარგისა მკობია;
სმდა გაღანამცა საქნელად, რაცა თქვენ გულსა გლმობია:
და სკობს და მას მიეც მეუობა, ვინგან მზე შენაფლობია.

52

- „თუცა ქალია, სელმწიფედ მართ ღმრთისა დანაბადია;
არ გათნეეთ, იცის მეფობა, უთქვენოდ გვითქვამს კვლა დია;
შუქთა მისთაებრ საქმეცა მისი მსებრ¹ განაცხადია.
და ლეკვი ლომისა სწორია, მუ იყოს, თუნდა სვადია“.

471

- [„თვალე“ უზუოდ ბრალი თემცა შეეხარას ჩრდილოსა;
[თქვენ იცით,] რომე ვმუნვას ვარ მნელსა, არ სა[ა]დვილოსა.
[ვაჟი არა] მყავს, ქალია მართ ჩემსა საგაზრდილოსა;
[და ასრე მ]ით მხედავთ, მუნ ვიტყვი სიტყვასა საღრუჯილოსა“.

53

მას ლომსა კაცი იასლა მეფისა, ვეფსს უფიცსეო:
 დასკვნეს ესე თათბირი, სრულ სპათა ჩემთა ვჰკითსეო,
 მე ჩემთა სივაჟკაცეთა ჩემნი მებრძოლნი ვითსეო;
 და აწ შენცა გნუკევი, ურწყავად აღვისა მორსი ითსეო.

54

ავთანდილ იუო სპანჰეტი, მე ამი[რ]-სპანსლარისა,
 საროსა მჯობი, ნაზარდი, მსგავსი მზისა და მთვარისა,
 ჯერო უწვერული, სადარო ბროლ-მინა საცნობარისა;
 და მას თინათინის შვენება ჰკლევდის წამწამთა ჯარისა.

55

57. გულსა მისსა მიჯნურობა მისი ჰქონდის დამალულად;
 რა მოპორდის, ვერა მკერეტმან ვარდი შექნის ფერ-ნაკლულად¹;
 ნახის, ცეცხლი გაუახლდის, წყლული გასდის უფრო წულულად..
 და საბრალაო სიყვარული, კაცსა შეიქს გულ-ნაკლულად!

56

რა მეფედ დასმა მეფემან ბრძანა მისისა ქალისა,
 ავთანდილს მისვდა სიაშე, ვსება სჭირს მი სოქალისა;
 თქვა: „ზედა-ზედა მომხვდების ნახვა მის ბროლ-ფიქალისა,
 და ნუთუ ვით ვპოვო წამალი მე ჩემი, ფერ-გამქრქალისა!“

57

ავთანდილს მისით შორს ეოფით შეეკრა თვალნი ბლეტითა;
 იამა ქალის მეფობა სიხარულითა მეტითა;
 იტყვის: „ხანდახან საუბრად მივალ გულითა რეტითა,
 და კვლა ზედა-ზედა შევსედავ, ვაღსინებ თვალთა ჰვრეტითა“.

58

არაბეთს გასცა ბრძანება დიდმან არაბთა მფლობელმან:
 „თინათინ ჩემი სელმწიფედ დაესვი მე, მისმან მშობელმან;
 მან განათლნეს ეოველნი, ვით მზემან მანათლობელმან.
 და შოდით და ნასეთ ეოველმან შემსხმელმან, შემამკობელმან!“

59

57. მოვიდეს სრულნი არაბნი, ჯარი განმრავლდა სპსისა.
 ავთანდილ ჰირ-მზე, სპანჰეტი ლამქრისა ბევრ-ათასისა,
 ჯაზირი სოგრატი, მოახლე მეფისა დასთა დასისა;
 და მათ რომე დადგეს საჯდომი, თქვეს: „უთქმელია ფასისა!“

59¹

[კვლა] მოახსენეს: „შეფო, ვენით. რაც ვიაშობისა,
 [ღწერთმან] ნიადაგ ვერე ყოს საქმე თქვენისა ნებისა;
 [ჩვენ] ტახტი დავდგით, სიკეთე ვით ითქმის, ან შვენებისა.
 და [შორით] მოვხვიეთ² ფარდაგი, ზარქამი ატლასებისა“.

¹ გულ-ნაკლულად. ² მოხვიეთ.

60

„ადეგ, როსტან, შენსა მზესა, ხელით სელსა მოკვიდე“.
მის საბოძერის მისათვალვად მიზიდაუს და მიჰუავს კიდე; —
„დავბერდი და დავბაბუნდი, მე დღეთავე ჩემსა ვსთვლიდე,
და რაც შევცოდე შემოქმედსა, ვიტრო და ვინანიდე.“

61

„უკუვდგე ერთსა ადგილსა, დავიწყო გარდახდილობა“.
უბრძანა სრულთა არაბთა, შეჰკადრეს მიღოცვილობა:
„შენ ჩემთა საჭურჭლეთათვის ნუ შეგაქს ცულსა ცილობა,
და კვლა ზედა-ზედა შევიგნა მე შენი არმოძლილობა“.

62

თინათინ მიჰუავს მამსა ჰირითა მით ნაოელითა,
დასვა და თავსა გვირგვინი დასდგა თავისა ხელითა,
მისცა სკიპტრა და შემოსა მეფეთა სამოსელითა.
და ქალი მზეებრ სჭვრეტს უოველთა ცნობითა ბრძნად მხედველითა..

63

„უკუდგეს და თავიანი-სცეს მეფემან და მისთა სნათა,
დალოცეს და მეფედ დასვეს, ქება უთხრეს სხვაგნით სხვათა,
ბუკსა ჰკრეს და წინწილანი დაატკობდეს მათთა სმათა..
და ქალი ტირს და ცრემლთა აფრქვევს, სრის უორნისა ბოლო ფრთათა..“

64

მამისა ტახტსა საჯდომად თავი არ ეღირსებოდა,
ამად ტირს, ბალი ვარდისა ცრემლითა აივსებოდა;
მეფე სწურთნის: „მამა უოველთა მისაგან ითავსებოდა,
და ამისად ქმნამდი დამწველი ცეცხლი არ დაჰევსებოდა“.

65

უბრძანა: „ნუ სტირ, ასულო, ისმინე ჩემი თხრობილი:
„დღეს შენ სარ მეფე არაბეთს, ჩემგან ხელმწიფედ სმობილი,
აქათგან ესე სამეფო მართ შენია მინდობილი.
და ხარმცა ბრძნად მქნელი საქმისა, იეჟ წუნარი და ცნობილი!“

65¹

მერმე მოვიდნეს ლაშქარნი, მის მზისა დამლოცველ[ია],
რომე აივსო სრულობით მინდორი, მთა და ველ[ია].
პირველად წადგა ავთანდილ, სოგრატ მასთანა მელელია,
და გარდაყარეს გუარი; სთქვა: „ნიჩიხი დასაგ[ველია]“.

„ვარღთა და ნეხეთა ვინადგან მსე სწორად მოეფინების,
დიდთა და წვრილთა წყალობა შენმცა ნუ მოგეწიენების;
უხვი ახსნილთა დააბამს, იგი თვით ების, ვინ ების.
და უხვად განსცემდი, ზღვათაცა შესდის და გაედინების!

„მეფეთა შიგან სიუსკე, გით ედემს ალვა, რგულია;
უსხსნა მორჩილობს უოველი, იგინიც, ვინ ორგულია;
სმა-კამა—დიდად შესარგი, დება რა სავარგულია?!”
და რასაცა გავსცემთ, ჩვერია; რაც არა დაკარგულია!”

ამა მამისა სწავლასა ქალი ბრძნად მოისმინებდა,
ეურსა უპერობდა, ისმენდა, წვრთას არა მოიწყინებდა;
მეფე სმასა და მღერას იქს, მეტადა მოიღხინებდა;
და თინათინ მხესა სწუნობდა, მაგრა მხე თინათინობდა.

რა გადიდ[დ]ა ნადიმობა, დაატკობდეს ჩანგი¹ სმასა;
მათ ტურთათა სანახავად ჯარი მოდგის ბანის-ბანსა;
ბულბული და იადონი იზახოდეს მულღანზარსა;
და თავის-მსმელთა დავლითო, ძალი მისცეს ღვინის სმასა.

მოიხშო მისი გამზრდელი, ერთგული, ნაერთგულევი,
უბრმანა: „ჩემი საჭურჭლე, მენგან დანაბეჭდულევი,
მომართვი ჩემი ეველაი, ჩემი ნაუფლისწულევი!“
და მოართვეს. განსცა უზომო, უანგარიშო, ულევო.

107 მას დღეს განსცემს ეველაკასა სივაციასა მოგებულსა,
რომე სრულად ამოაგებს მცირესა და დიდებულსა.
მერმე ბრმანა: „ვიქ საქმესა, მამისაგან სწავლებულსა,
და ჩემსა ნუგინ ნუ დამალავთ საჭურჭლესა დადებულსა“

უარუთ, საამ, ზაად, როსტომ, აიოზ და სალიმ, თურა,—
ვარც მათ იყრეს ეს სოფელი, დაემართა, იცი, თუ რა?—
კაცს ევიროს კარგი საქმე, ხელთა ქორსა ვიოა თურა,
და არ დაივმოს მოყვრისაგან, ათქმეინოს, რა ქნა თუ რა.

[აწ] ნახეთ მეფე თინათინ და მისთა შუქთა შუქობა.
[რომ]ე მისებრივ სიოხვე ბუქსა თუ ჰქონდა ბუქობა;
[მა]რთ იმა დღისა მნახესა არსად ეთქმოდა უქობა.
[და მას]ეა ზარქაში ეზოსა, ვის ჰქონდა მებალღეულობა

72

უბრძანა: „წადით, გახსენით, რაცა სად საჭურჭლენია!
ამილასორნო, მოასწით რემა, ჯოგი და ცხენია!“
მოიღეს. გასცა უზომო, სიუხვე არ მოსწენია.

და ლარსა სვეტდიან ლაშქარნი, მართ ვითა მეგობრენია.

73

აღაფობდეს საჭურჭლესა მისსა, ვითა ნათურქაღსა,
მას ტაიგსა არაბულსა, ქვე-ნაბამსა, ნასუქაღსა,
რომე ჰგვანდა სიუსვითა ბუქსა, ზეცით ნაბუქაღსა;

და არ დაარჩენს ცარიელსა არ უმასა და არცა ქაღსა.

74

მის ჯარისა სისარული მე გიამბო ამად კიდა:
რა გარდახდა ოღენ ჰამა, ხელმწიფემან თავი ჰკიდა;
ავთანდილ და სოგრატი ჰკვირან, ნეტარ რა, ვთქვათ, წაეკიდა? ^

და საჭურჭლეთა გარდაგება დაუმშიმა მეტად კიდა.

75

101: დღე ერთ გარდახდა; პურობა, სმა-ჰამა იყო, ხილობა,
ნადიმად მკდომთა ლაშქართა მუნ დიდი შემოყრილობა;
მეფემან თავი დაჰკიდა და ჰქონდა დაღრეჯილობა.

და „ნეტარ რა უმშიმს, რა სჭირსო?“ შექნეს ამისი ცილობა.

76

თავსა ზის ზირ-მზე ავთანდილ, მკურეტთაგან მოსანდომია,
სხათა სხასზეტი, ჩაუქი, ვითა ვეფხი და ლომია;
გაზირი ბერი სოგრატი თვით მანთანავე მკდომია.

და თქვენს თუ: „რა უმშიმს მეფესა, ანუ რად ფერი ჰქრთომია?“

77

თქვენს თუ: „მეფე ცუდსა რასმე გონებასა ჩავარდნილა,
თვარა აქა სამშიმარი მათი უოლა არა ქნილა“.

ავთანდილ თქვა: „სოგრატი, ვჰკითხვით, გვითხრობს, რამცა შეგვეცილა?“

და ვჰკადროთ რამე სალალობო, რასათვისმცა გაგვაწბილა?“

77¹

[თინათისს კადრეს იღუმალ: მეფეს რაცაღა სწენიან,
[ჩვენს] ვაწყინეთ, ვიშიშვით და ამაღ ღიღად გ[ვ]რცხვენიან.
[თუ ბრ]ძანებთ, ვკითხავთ, რა უმშიმს, უქი შუბრ¹ აღარ ჰქენიან;

[და უ]ბრძანა: „აკითხოს ვუზირმან, ტურფა სიტყვამან, უნიან“.

1 შუბრი.

ადგეს სოგრატ და ავთანდილ ტანითა მით კენარითა,
თვითო აივსეს ჭიქები, მივლენ ქცევითა წუნარითა,
წინა მიუსხდეს მუსლ-მოურით, ჰირითა მოცინარითა.
და ვაზირი ლაღობს ენითა, წელღიანათ მოუბარითა:

79

111 „დადიღრეჯია, მეფეო, აღარ გეცინის ჰირიო.
მართალ ხარ, წახდა საჭურჭლე თქვენი მძიმე და მვირიო:
ვევლასა გაცემს ასული თქვენი საბოძვარ-ხმირიო;
და უოლამცა მეფედ ნუ დასვი! თავსა რად უგდე ჰირიო?“

80

რა მეფემან მოისმინა, გაცინებით შემოსედნა,
გაუგვირდა: ვით მკადრაო, ან სიტყვანი ვით გაბედნა?
„კარგი ჰქენო,—დაუმაღლა, ბრძანებანი უიმედნა,—
და ჩემი ზრახვა სიძუნწინა, ტუევის, ვინცა დაიბედნა!“

81

მეფემან ბრძანა: „მიფიცავს, ვირცხვი ამისსა თსრობასა.
გამცინოთ, არად ამოუჭკრეფ, ვერვინ მიზრასავთ თს[რ]ობასა.
მვილი არა მკავს, მუნ მსედავთ, ვეცი ლასვართა სობასა,
და მოასწარეზედ გამეწვრთნა, სწავლ[ი]დეს მმვილდოსნობასა.

82

„ეგე არ მიმძიმს, ვაზირო, ესეა, რომე მწუნენია:
სიბერე მასლაუს, დავლივენ სიუძარწვილისა დღენია,
კაცი არ არის, სითგანცა საბრძანებელი ჩვენია,
და რომე მას ჩემგნით ესწავლნეს .სამამაცონი ზნენია“.

83

112 როსტან დაბერდა, გაუშეებს ჰურობა-დარ[ბ]აზებართა,
მაცრამ მისებრი ვის ძალუც სწავლა სოფლისა ზნებართა,
მმვილდოსნად მსგავსი გმირისა, მობურთლად, მომტაცებართა,
და ცოტასა შეჭკავს მმვილდოსნად ლაღი ავთანდილ, მზე ბართა.

84

„ერთი მიზის ასული, ნაზარდი სათუთობითა;
ღმერთმან არ მომცა უმა-მვილი,—ვარ საწუთროსა თმობითა,—
ანუცა მგვანდა მმვილდოსნად და ანუ კვლავ ბურთობითა;
და ცოტასა შემწევს ავთანდილ ჩემგანვე ნაზარდობითა“.

85

უმა მეფისა ბრძანებასა ლალი წუნარად მოისმენდა,
თავ-მოდრეკით გაიღიმნა, გაცინება დაუსვენდა,
თეთრთა კბილთა გამომკრთალსა შუქსა ველთა მოათენდა.
და მეფე ჰკითხავს: „რას იცინი, ანუ ჩემგან რას შეგრცხვენდა?“

86

მეფემან ბრძანა სიცილით, კვლა მოლიხლარედ ზმებია;
ავთანდილ ქვემ-ქვემ იცინის, არ ავად ჰირ-აღრებია;
მეფემან უთხრა: „რას ღრიძობ, გაფიცე ჩემი მზებია,
და თუ ჩემი თავი გიუვარდეს, მიაძბე, რასა სწებებია“.

87

121 კვლავ უბრძანა: „თავსა ჩემსა, რას იცინი, რა დამკმეო?“
უმამან ჰკადრა: „მოგასსენებ და ფარმანი მიბოძეო,
რაცა გკადრო, არ გეწეინოს, არ გარისს[ღ]ე, არ გასწერეო,
და არ გამსადო კადნიერად, არ ამიკლო ამად ზეო“.

88

ავთანდილ ჰკადრებს: საჭურჭლით სავსე მაქვს დარბაზებია;
შეგკადრო, არ გამირისსღე, მიწეურომო, არ დაურჩებია.
ეული ჰირ-მზემან წამიღო, ვის, ვაგლას, ვისს თავს ვებია,
და თუ გამიწერები, ეუელაი თქვენს წინა მონაღებია“.

89

უბრძანა თუ: „მისმან მზემან, რაცა გინდა, იგი თქვიო:
შენი თსრობა რად მეწეინოს, მოცინარად აქა ვსიო.
შენგან არა მეწეინების, რაცა გკადრო, მოგისპიო,
და არას გაწეუნ, თავმან ჩემმან, ვარდი შენი არ ვაჰკმიო“.

90

უბრძანა: „რადმცა ვიწეინე თქმა შენგან საწეინარისა!“
ფიცა მზე თინათინისა, მის მზისა მოწუნარისა.
ავთანდილ იტყვის: „დავიწეო კადრება საუბარისა:
და ნუ მოკვეს მშვიდდოსნობასა, თქმა სჯობს სიტყვისა წუნარისა.“

91

122 ავთანდილ ჰკადრა: „არ ღირს ვარ, მაგრამ ვინ გემაბუნების?—
მინდორს ვესროლოთ ნადირთა, ვნასოთ—ვინ ვჯობინების;
თუ ბედმან ჩემმან მითოვოს, გაჯობო, ნუ გეწეინების,
და თავ-ჩამოგდებით, დადრეჯით სმამი ნუ მოგეწეინების.“

92

„მიწაცა თქვენი აუთანდილ თქვენს წინა მშვილდოსანია;
ნაძლევი დაგდათ, მოვასხნეთ მოწმად თქვენივე სწანა;
მოასწარეზედ ვინ მკავსო?—ცუდილა უკუთქმანია.

და გარდაშწვეტელი მისიცა ბურთი და მკვანია!“

93

მეფე ლალი და წულიანი გამსიარულდა მეტადრე;
სიცელით უთხრა აუთანდილს: „შვილად გზრდი, მით შემეკადრე;
იცო, არ გიწყენ, გაზრდილო, მით შემამისვე შედადრე,
და თუ არ გასწიბილდე, მავობო, ბედი გეყოფის ბედადრე“.

94

როსტევეან უთხრა: „მით მკადრე, არ ეგვდი ჩემგან წყენასა;
რასთვის შემკადრე საუბრად, ვით ათქმევი ენასა? —
სრულ სწათა უური მოუწერან ჩემთა ნათქვამთა სმენასა,
და თუ არ გასწიბილდე, მავობო, ბედი გითოვდეს ზე ნამსა.

95

131 „მე არ შეგარჩენ შენ ჩემსა მაგისსა დაცლილებასა.
ბრძანე, ვისროლოთ, ნუ იქო შედრეკილობა-კლებასა,
კარგთა კაცთასა ვიქმოდეთ მოწმად ჩვენთანა ხლებასა,
და შერმე გამოჩინდეს მკვანსს, ვისძი უთსრობდენ ქებასა!“

96

აუთანდილცა დაჰმორჩილდა, საუბარი გარდასწევიტეს,
იცინობდეს, უმაწვილობდეს, საუვარლად და კარგად ზმიდეს,
ნაძლევიცა გააჩინეს, ამა ჰირსა დაასკენიდეს:
და „ვინცა იყოს უარესი, თავ-შიშველი სამ დღე ვლიდეს!“

97

მეფე უბრძანებს: „კაცი ხამს ჩვენთა ნაკრავთა მთვალავად,
ნაკოდთა შემადარებლად და მკვდართა არ დამშალავად;
სსვანი ისრისა მმართავად, მომრთმელი არ ღაფალ-ავად,
და შენთა ნაკრავთა მართლად თქმა, სსვათათვინს არ დამშალავად“..

98

კვლავ ბრძანეს: „მონა თორმეტი შევსნათ ჩვენთანა მარებლად,
თორმეტი ჩემად ისრისა მამრთმელად, მოსასმარებლად,—
ერთი შენი შერმადინ, არს მათად დასადარებლად,—
და ნანროლს-ნაკრავსა სთვალვიდენ უტყურად, მიუმცთარებლად“.

135 მონადირეთა უბრძანა: „მინდორი მოიარენით,
დასცემი ჯოგი მრავალთა, თაჳნი ამისთჳინ არენით“.
ლაშქარნი სამზოდ აწვივნეს: „მოდით და მოიჯარენით“.
და გაუარეს სმა და ნადიმნი. მუნ ამოდ გავისარენით.

100

უბრძანა სრულად ლაშქართა, ვით სელმწიფეთა წესია:
„ყოვლენით მოცევით მინდორი, მუნ ცეცხლი ნუ აკვესია;
სადაცა ნახოთ ნადირი, ჩვენსუდა მოას[ს] ესია;
და აწ პატრონ-უმანი ნახენით, რომელი უარესია“.

101

დილასა ადრე მოვიდა იგი ნაზარდი სოსანი,
მოწეულითა მოსილი, პირად ბროლ-ბალახმოსანი,
პირ-ოქრო რიდე ესვია, შეენოდა ქარქაშოსანი,
და მეფესა განკლად აწვევდა, მოდგა თეთრ-ტაიკოსანი.

102

შეკასმა მეფე, შეჴდა, ნადირობას გამოვიდეს;
მრგვლივ მინდორსა მოსდგომოდეს, ალუად გარე შემოჰკრვიდეს;
ზეიმი და ზარი იუო, სპანი ველთა დაჰფარვიდეს,
და ნაძლევისა მათისათვის ისროდეს და ერთგან სრვიდეს.

103

141 უბრძანეს: „მონა თორმეტი მოდით, ჩვენთანა ვლიდითა,
მშვილდსა ფიცხელსა მოგცემდით, ისარსა მოგვართმიდითა,
ნაკრავსა შეადარებდით, ნასროლსა დასთვალვიდითა!“
და დაიწყო მოსვლა ნადირმან უოულთა მინდორთა კიდითა.

104

როსტან უბრძანა მომხრეთა, თვითან აქავე დგებოდა:
მუნით ფიცხლადვე წავიდეს, ურჩობა არ ეგებოდა;
მოვიდა ჯოგი, ისრისა სხვათ ტეორცნა ვერ ერგებოდა,
და მათ პატრონ-უმისა ნასროლი უცთურად დაეგებოდა.

105

მოვიდა ჯოგი ნადირთა ანგარიშ-მიუცდომელი:
ირემი, თხა და კანჯარი, ქურციკი მადლად მსლდომელი.
მას პატრონ-უმანი გაუხდეს, ჰერეტადმცა საკობდა რომელი!
და აპა მშვილდი და ისარი და მკლავი დაუშრომელი!

106

მას ჰატრონ-უმანი გაუსდეს, საჭკრეტლად უნდა გორიო;
მას დღესა მოკლა აუთანდილ, დაესთვალეთ ას და ორიო;
ისრიოთა ეტლსა დაბაჰს, არ უჩანს მისი სწორიო,
და ვისმცა დასცდების ლახვარი, ახლოს არს თუნდა შორიო?

107

147 ცხენთა მათთა ნატერფალნი მსესა შუქთა წაუსმიდეს.
მიხოდეს და მიისროდეს, მინდორთ სისხლთა მოასსმიდეს,
რა ისარი დაუღევის, მონანიეჲ მოარსმიდეს.
და მსეცნი, მათგან დაკოდილნი, ბიჯსა წაღმა ვერ წასდგმიდეს.

108

იგი ველი გაირბინეს, ჯოგნი წინა შემოისხეს,
დასოცეს და ამოსწუვიტეს, ცათა ღმერთი შეარისხეს,
ველი წითლად შეუღებინეს, ნადირთაგან სისხლნი იხსეს.
და აუთანდილის შემხედველთა: „ჰგავსო ალვა, ეღემს ის სეს“.

109

დაუწუეს ჰერობა ნადირთა, სროლა არ დავიწუებოდა;
დასოცილითა მათითა ქვეუანა აივსებოდა;
მათ მკვდართა სისხლნი დინდიან, კლდე და ღრე იწებებოდა,
და მათთა მნახეთა კვლა ნახვა მათივე ენატრებოდა.

110

იგი მინდორი დაღივეს, მართ მათგან განარბენია,
მინდორსა იქით წუალი დის და წულისა ჰირსა კლდენია.
ნადირნი ტეესა შეესწრნეს, სადა ვერა რბის ცხენია.
და იგი მამერალნი ორნივე მოსწუდეს, რაზომცა მსნენია.

111

157 რა მოირიენა დღემ ღაჰეს და გუმბათსა შიე მოვიდა,
დასოცილთა სისხლნი სდინან, ქვეუანასა შეღებვიდა.
თქვეს,—აუთანდილ აჯობაო,—მისად ჰკრეტად ჯარი ვიდა.
და ეოვლენით ალვა დაიძალა, ოთხთ კიდეთა სჰა გავიდა.

112

ერთმანერთსა თუ: „მე გავობო“, სიცილით ეუბნებოდეს,
ანსანავობდეს, ლაღობდეს, იქით და აქით დგებოდეს.
მერმე მოვიდეს მონანი, რომელი უკან ჰეუებოდეს,
და უბრძანა: „თქვითო მართალი, ჩვენ თქვენგან არა გვთნებოდეს“.

113

იგი მეისრე მონანი მეფეს წინ მოეგებოდა;
ჰკითხავს გაზრდილის ამბავსა, სიცილით ეუბნებოდა,
ჰკადრეს: „ვეჭვთ, მისი ნასროლი მშესაცა ეკვირვებოდა;
და რასაცა ოდენ შესტუორცნა, დაცუნა არ ეგებოდა“.

114

მონათა ჰკადრეს: „მართალსა გკადრებთ და ნუ გემცდარებით;
მეფეო, ეოლა ვერ ვიტყვით მენსა მაგისად დარებით,
აწეცა დაგვსოც, ვერა ჰგავ, — ვერათ ვერ მოგესმარებით, —
და ვისგან ნაკრავნი გვინახავს მსეცნი ვერ წალმა წარებით.“

115

158 მონათა ჰკადრეს: „მეფეო, ვერ მოგასხსენეთ რიღითა;
ლომსა ავთანდილს უფროსი მოუკლავს ოცდაშვიდითა;
თქვენნი ნაკრავნი წაუვიდის, ეველასა ვერ მოჰკვლიდითა,
და სისსლსა მივჰკვლევიდით, მივისდევიდით, დასაწეისამდის ვლიდითა.“

116

„ორთავე ერთგან მოკლული ეველანი ათჯერ ოცია,
მაგრამ ავთანდილს ოცითა უფროსი დაუსოცია:
არ დასცდომია ერთიცა, რაც ოდენ შეუტუოცია,
და თქვენი მრავალი მიწითა დასერილი გაგვისოცია“.

117

მეფე თავისა სიჯაბნეს ცხენს აბრალობს: „არა რბოდა“,
„მენი ცხენი კარგად რბოდა, მუნით ფიცსლად მიმასწრობდა“.
იგი ეტუვის: „დაგაჯარბე“, და მეფეცა იკვირობდა,
და ქება უთხრა უსაზომო, საბოძვარიც მისკენ რბოდა.

118

მეფესა ესე ამბავი უჩს, ვითა მღერა ნარდისა,
უსარის ეგრე სიკეთე მისისა განაჯარდისა,
აქვს მიჯნურობა ამისი, ვითა ბულბულსა ვარდისა,
და სიცილით ლაღობს, მიეცა გულით ამოსულა დარდისა.

119

161 იგი ორნივე საგრილად გარდახდექს პირსა ხეთასა.
ლაშქართა მექნეს მოდენა, მოდგეს უფროსნი ბხეთასა.
ასლოს უთქს მონა თორმეტი, უმხნესი სხვათა მსნეთასა.
და თამამობდეს და უჭვრეტდეს წეალსა და პირსა ტუეთასა.

ნახვა არაბთა მეფისაგან უმისა მის
ვეფსისტუალსანისა

120

აქა ჩადის წყალი რაშე, ზირსა ხე უთქს ამოსრული;
ხეთა მირსა ლომი იჯდა, ტანად აღვა, ჯავარ-სრული;
ტანსა ენვა ვეფსის ტუავი, წამს არ მისცის თვალთა ჰრული,
და სხვა სევდასა შევეიწრა და შეექნა დანასრული.

121

ნახეს უცხო მოემე ვინმე, ჯდა მტირალი წელისა ზირსა,
შავი ცხენი სადავითა¹ ჰქუა ლომსა და ვითა გმირსა,
ხშირად ესსა მარგალიტი ლაგამ-აბჯარ-უნაგირსა.
და ცრემლთათ ვარდი დაეთურთილა, გულსა მდუღრად ანატირსა..

122

მას ტანსა კაბა ემოსა, გარე-თმა ვეფსის ტუავისა,
ვეფსის ტუავისა ქუდივე იუო სარქმელი თავისა,
ხელთა ნაჭყედი მათრახი ჰქონდა უსსოსი მკლავისა;
და ნახეს და ნახვა მოუნდა უცსოსა ხანახავისა.

123

168 როსტან მონა გაუგზავნა: „ნახე, ვინ ზის წელისა ზირსა;
სელსა ვისმე დავამსგავსე, მით საწუთრო არა ჰკვირსა;
შემოჰურია კაეშანი, მიცემულა დიდსა ჰკირსა,
და მოახსენე სოფლის მხესა, ტკბილად ჰკითხე, რასთვინ ტირსა?“¹

124

მეფემან ბრძანა: „ვინ არის უცხო ზირად და ტანადო?“—
უბრძანა ერთსა მონასა: „წადი ფიცხლად და ჯანადო“;
„გიბრძანებეს“, უთხარ „ვერ გიცნობ ჩემთა ლაშქართა თანადო“.
და ვინცა ხარ, მოდი წინაშე, შენ ჩვენგან მონაუკანადო.

122¹

როსტევან ასპერეტდა მას ყმასა, გლახ, დიდად განაკვირვებული,
უბრძანა მონას: „მიდიო, ვინ არს მზებრ განათლებული;
მოვიდეს, ვნახოთ, შევიტკბოთ, რად არს ყუ დაკუმუნებული,
რა უშიძს, რა ასპირს, გეაცნობოს, ასწამს თუ ზე დასთა კრებული“.

122²

შახავენი მოდგეს: „ჩვენ ვნახეთ ტურთა რამ სანახავია:
ტარს ვინმე გმირი ცრემლითა, უღელავს ზღვითა ნავია,
ვეშის ოღენი ცხენი ჰყავს, ლამაზი რაშე, შავია,
და რაც შეიტკობის იმისგან, ჩვენთან არ უჩანს ზავია“,
¹ საღვთოა.

„მოსასენე: „მეფე გიხმობს“, დაიმდაბლოს იმან სული;
თავმან ჩემმან, მე მას მივსცემ, რაცა უნდეს ჩემეული,
ბრძანებასა დამორჩილდეს, ამაღ ნუ აქვს გული წელული,
და ვითვისო და შევეთვისო, გაუასლო გული წელული“.

წავიდა მონა საუბრად მის უმისა გულ-მღულარისად,
თავ-წამოგდებით მტირლისა, არ მკერეთა მოლიზღარისად,—
მუნვე წვიმს წვიმა ბროლისა, ჰგია გიძრისა ღარი სად,—
და ასლოს მივიდა, მოსცალდა სიტყვისა თქმად აღარისად.

171 მონა შივა, ბრძანებასა მეფისასა ეუბნების:
„თავმან მისმან, არ წამოსვალ, სრულად ჯარი მოგადგების;
ანუ მოგკლვენ, ან დაგკოღენ, მზისა შუქი წაგისღების,
და სელ-შეკრულსა წაგიუვანენ, ესე ეველა გარდაცხდების“.

ვერა ჰყადრა საუბარი, მონა მეტად შეუხარდა,
დიდხან უკვრეტს გარეტებით, თუცა გული უმაგარდა;
მოსასენა: „გიბრძანებსო“, ასლოს მიდგა, დაწუნარდა.
და იგი ტირს და არა ესმის, მისგან გაუშეცარდა.

მის მონისა არა ესმა სიტყვა, არცა ნაუბარი,
მათ ლაშქართა ზახილისა იყო ერთობ უგრძნობარი,
უცხოდ რამე ამოსკვნიდა გული ცეცხლთა ნადებარი,
და ცრემლსა სისხლი ერეოდა, გასღის, ვითა ნაგუბარი.

სსუვან ქნის მისი გონება, მისმან თავისა წონამან!
ესე მეფისა ბრძანება ერთხელ კვლა ჰყადრა მონამან.
არცა დაადო ტირილი, არცა რა გაიგონა მან,
და არცა გასლინა ბაგეთათ თავი ვარდისა კონამან.

172 „აჰა, ძმაო, რა გიამბო, რაცა მკირდეს მე ღმრთისაგან;
მე რას მაქნევს მეფე თქვენი, რამც მიაღოს კაცისაგან;
სსუვან ვისმცა დავაბრალო, შეპურობილვარ ეტლისაგან,
და მიჯნურობა აჯობინეს, კვლაც მასმია ბრძენისაგან“.

132

რა ზანუსი არა განცა, მონა გარე შემობრუნდა,
როსტანს ჰკადრა: „შემიტეგია, იმას თქვენი არა უნდა;
თვალნი მზეებერ გამორეტდეს, გული მეტად შემიმრწუნდა,
და ვერ ვასმინე საუბარი, მათ დავუოვნე ხანი მუნ; და“.

133

მეფე გაჰკვირდა, ცაცასწურა, გული უც მისთვის მწურომარე;
გაბუნა მონა თორმეტი მისი წინაშე მდგომარე,
უბრძანა: „სელთა აიღეთ აბჯარი თქვენ საომარე,
და მიდით და აქა მომგვარეთ, ვინ არის იქი მჯდომარე“.

134

„მე საწვევრად მონა ვჰკადრე, მას თურ მოსდის ზირსა ქაფი.
შეუხასა ათი მონა: „შეიმოსეთ ჯაჰმან-ქაფი.
ზირველ ჰკადრეთ: „მეფე გინმობს, არად გინდა აწ მარქაფი“. .
და არ მოვიდეს, შეიპყროთ, მისი სისხლი ველთა ჩქაფი“.

135

187 მონანი მიდგეს, მივიდეს, გაჰხდა აბჯრისა ჩსარია;
მაშინლა შეჰკრთა იგი ემა, ტირს მეტად გულ-მდუღარია,
თვალნი მორანა ყოველგნით, ნახა ლაშქართა ჯარია,
და ერთხელ ესე თქვა: „ვა! მეო!“ სხვად არას მოუბარია..

136

ცხენთა შესხდეს, წამოვიდეს, გარემემო მოესვივნეს;
მისთა ეგზომ სინაზეთა მისი მჭურეტნი გაეკვირვნეს;
რა შეხედეს ზირსა მზესა, მათ მონათა აეტირნეს,
და ცხენსა შეჯდა, წამოვიდა, მუნით უკან მოეწივნეს.

137

თვალთა ხელი უკუივლო, ცრემლნი ცხელნი მოიწურნა,
ხრძალ-კაპარტი მოიმაგრა, მკლავნი გაიმამაცურნა,
ცხენსა შეჯდა, — მონათამცა საუბარნი რად იუერნა! —
და სხვასა მხარსა გაემართა, მათი ჯირი არ განჰკურნა.

138

რა ემაძან ნახსა მონანი, ტირილსა მისცა სვესია;
არ გაიკითხვენ მიჯნურსა, არაბთა შიგან წესია.
მას ხელთა ჰქონდა მათრახი მკლავისა მუნ უსქესია,
და ესრე დაფრიწა თავები, მკვდართ შიგან დანაწესია.

138 მონათა ხელი გამართეს მის უმისა შესაპრობელად.
 მან იგინი გლას დასაღნა მტერთაცა საწყალობელად:
 ჰკრნა ერთმანერთსა, დასოცნა თავსა ხელ-აუპრობელად,
 და ზოგსა გადაჰკრის მათრასი ქვე მკრდამდის განაპობელად.

140

„შეუპერივარ კაემანსა, რადლა გამსენი მისგან კრულსა? —
 ესე მონა დაგიხოცე, მოგაბარებ ამათ სულსა,
 სრულად სპანი მომიზახსნე, ვერა მნახავ დაჭირულსა;
 და მიჯნური ვარ, გამირისხდი, მე გატკივნებ ამით გულსა“.

141

მეფე გაწურა, გაგულისდა, მონანიცა შეუზრანსა;
 მან მდევართა მიწეყენამდის არ უჭვრიტა, არცა ნახნა,
 რაზომნიცა მიეწივნეს, უოფლნი მკვდართა დაასახნა,
 და კაცნი კაცსა შემოსტეორცნა, როსტან ამაღ ივაგლანსა.

142

„ვისთვინ ხელი გამოჭრილვარ, მასვე მსესა თაყვანის-ვისცე;
 რამ დაშადა, მუნით ვეგებ, სად მისწუთების მისი სივრცე;
 ჩემი მდევნი ნიანგნიცა იუოს, იგიც ჰირსა მიესცე,
 და სსვაჰან ფიფქმან ვერ დამაზროს, მის მზინა მზე დაუიფიცე“.

143

139 მესხდეს მეფე და აუთანდილ მის უმისა მისაწეველად.
 იგი ლალი და უკადრი მივა ტანისა მრსეველად,
 ტაიჭი მიუქს მერანსა, მიეფინების მზე ველად,
 და შეიგნა მისელა მეფისა მისად უკანა მღეველად.

144

მეფე შეკდა, გაეკიდა, — რა კაცია, სადაური, —
 მან ცნა, ფიცხლად გარდაეცო, მეფეაო! აქა მდგური;
 ვერ შეიპრობო, მიჯნურია, კაემნითა ატვირთური,
 და ეგებს რასმე, იარების, მაშრიეს მივა მალრბური-

139¹

მეფეს უანბეს, რაც იქნა საქმე თავს-დანატკაცისა.
 ეგრე უწყალოდ დახოცა ერთობ მის თორმეტ კაცისა;
 შორით ისმოდა უოულგნით მისის მათრახის ტკაცისა,
 და ენახეთ მრავალი უწყალოდ მიწათა დანატკაცისა,

¹ მეფეაო.

145

რა ცნა, მეფე მოვიდაო, ჰკრა მათრახი მისსა ცხენსა.
მასვე წამსვე დაიკარგა, — არ უნასაეს თვალსა ჩვენსა, —
ჰგვანდა ქვესკნელს ჩაპრომილსა, ანუ სეცად ანაფრენსა;
და ეკებდეს და ვერ ჰპოებდეს კვალსა მისგან წანარბენსა.

146

ვერ შეიპურეს, შემობრუნდეს, არ მიეცნეს სიამესა;
აგრე მისსა გაფრენასა უოვლნი არსნი გაჰკვირდესა;
მეფე წერების, არ მიუშვებს კაცსა მისსა სიასლესა;
და „იგი ლსინი გატვემწარნეს, შეჭირვება მოგვცა ღლესა“.

147

199 კვალი ძებნეს და უკვირდა ვერ-პოვნისა ნაკვალევებისა,
აგრე კვალ-წმინდად წახდომა კაცისა, ვითა დევისა.
ლაშქარნი მკვლართა ტიროდეს, სწრაფა აქვს წყლულთა ხქვევისა
და მეფემან ბრძანა: „ვნასეო მიზეზი ლსინთა ღლევისა“.

148

ბრძანა: „ღმერთსა მოეწუინა აქამდისი ჩემი შვება,
ამად მიუო სიმწარითა სიამისა დანაღვლება,
სიკვდილამდის დამაწყლულა, ვერვის ძალ-უცს განკურნება.
და მასვე მაღლი, ესრე იუო წადილი და მისი ნება“.

149

ესე თქვა და შემობრუნდა, დაღრეჯილი წამოვიდა,
არცა ჰკრავა ასპარეზსა, ვამი ვამსა მოურთვიდა;
ეველაჟი მოიძალა, სადაცა ვინ მსეცთა სრვიდა;
და ზოგთა თქვეს, თუ: „მართალია“, ზოგნა: „ღმერთო“, უსრასვიდა.

150

მეფე საწოლს შემოვიდა სევდიანი, დაღრეჯილი;
მისგან კიდევ არეინ შეჰყვა, ავთანდილ უჩს ვითა შვილი.
ეველაჟი გაიფარა, ვალაბი ჩანს არ-დაჯრილი.
და გაბედიტლა სისარული, ჩაღანა და ჩანგი ტებილი.

149¹

შანა მოვიდა ხელმწიფე, პირი შექ-ფერმიხდილითა,
კარზედა მღვენი ღლოროდ დახდეს შიშისა წარითა;
სახლი დაუსვდეს მოცული, ოქრო-სკამ დანადგამითა.
და „მარტო ავთანდილ მიხვეო“, ბრძანა სიტყვითა წყნარითა.

¹ არ-ღარული.

151

201 თინათინს ესმა ეგეთი მამისა დაღრეჯილობა,
ადგა და კარსა მივიდა, — ჰქონდა მზისაცა ცილობა, —
მოღარე იხმო, უბრძანა: „მილია, თუ უშილობა?“
და მან მოასხენა: „დაღრეჯით ზის, ჰირსო ფერ-შეცვლილობა.“

152

„ერთი ასლავს ავთანდილ, წინაშე უზის სკამითა;
უცსო უმა ვინმე უნახავს, ასრე დაღრეჯით ამით ა“.
თინათინ ბრძანა: „აწ წავალ, შესულა არ ჩემგან კამით ა,
და მიკითხოს, ჰკადრე: იყო-იქო აქა ერთითა წამითა“.

153

ავთანდილცა შეუხარდა და თხრობასა დაუპირდა;
„ნუ იჭირვით“, მოასხენა; ხელმწიფესა გაუკვირდა.
„მუსთალია ეს სოფელი, მურს და ლხინი დაგვიძვირდა“.
და მისსა მხესა შეუთვალა, ხელმწიფესა რაცა სჭირდა.

154

სანი გამოჰხდა, იკითხა: „ნეტარ რასა იქს ქალიო,
ჩემი ლხინი და ჯავარი, ჩემი სოფლისა წყალიო?“
მოღარე ჰკადრებს: „მოვიდა აწყულა ფერ-ნამკრთალიო,
და დაღრეჯით გცნა და მიბრუნდა წინაშე მომავალიო“.

155

202 უბრძანა თუ: „წადი, უსმე, უმისობა ვით გაესძლეო!
მოასხენე: «რად დაბრუნდი, შენ, მამისა სიცოცხლეო?
მოდო, ჰმუნვა გამიქარვე, გულსა წკლულსა მეწამლეო,
და გითხრა ჩემი სამიზეზო, მე თუ ლხინთა რად დავლეო»“.

156

თინათინ ადგა, მივიდა, მიჰკევა მამისა ნებასა,
უგავს პირისა სინათლე შივარისა მოვანებასა.
მამამან გვერდსა დაისვა, აკოცებს ნება-ნებასა,
და უბრძანა: „მახლავ რად არა, რად შელი მოევანებასა?“

157

ქალმან ჰკადრა: „ხელმწიფეო, დაღრეჯილსა ვინცა გცნობდეს,
ვინმცა გნახა კადნიერად, რაზომ გინდა ამაუობდეს!
თქვენი ავრე დაღრეჯანი მნათობთაცა დაამსობდეს!
და კაცმან საქმე მოიგვაროს, ვეჭვ, ჰმუნვასა ესე სჯობდეს“.

158

იგი ზირ-მზე ეუბნების, ვერვინ ნასა ნაუბარი,
„მიცემულხარ ჭირსა რასმე, ცრემლთა აფრქვევ გულ-მდულარი;
ზოგჯერ შეთად გაიზასი, ჰგავს, ატეინებს ცეცსლსა ქარი,
და მაჯლიძითა გავიასლოთ, ესე სევდა რამე არი“.

159

217 უბრძანა: „შვილო, რაზომცა მჭირს საქმე სავაგლასია,
შენი ჭვრეტა და სიასლე ღსინაღვე დამინახია,
მომქარვებელი სევდისა, მართ ვითა [მ]უფარასია,
და ვეპე, რა სცნა, შენცა მამართლო, ჩემი სულთქმა და ასია.

160

„უცხოსა და საკურველსა ემასა რასმე გარდვეკიდე,
მისმან შუქმან განათლა სამუარო და სმელთა კიდე.
რა უმძიმდა, არ ვიცოდით, ან ტიროდა ვისთვიან კიდე;
და ჩემად ნასვად არ მოვიდა, გავგულისდი, წავეკიდე.

161

„მე რა მნასა, ცხენსა შეჯდა, თვალთა ცრემლი მოისოცნა.
მესაჯეობლად შეუსასნე, სჰანი სრულად დამისოცნა,
ვითა ეშმა დამეკარგა, არ კაცურად გარდამკოცნა,
და ჯეროცა ესე არა ვიცი, ცსაღი იყო, თუ მეოცნა.

162

„აწ ესე მიკვირს, რა იყო, ანუ რა ვნასე და რულა;
მან დამისოცნა ლაშქარნი, ადინა სისხლი ღვარული;
კაცთა სორცისად ვით ითქმის ისრე თვალთაგან ფარული?
და უცილოდ ღმერთსა მოესმულდი აქამდის მე მსიარული.

163

217 ტუბილინ მისნი წყალობანი ბოლოდ ასრე გამემწარნეს,
დამავიწუდეს, რაცა დღენი მსიარულსა წამეარნეს.
ყოვლმან ზირმან ვაგლას მიუოს, ველარავინ მინეტარნეს,
და სადამდისცა დღენი მესხნეს, ველარამან გამასარნეს!“

164

ქალმან ჰკადრა: „მოგახსენებ მე სიტყვასა დანაუბედსა:
ჰე მეფუო! რად ემდურვი ანუ ღმერთსა, ანუ ბედსა?
რად დანწამებ სიმწარესა ყოველთათვიან ტუბილად მხედსა?'
და ზოროტიცა რად შეექმნა კეთილისა შემოქმედსა?!

165

„მაგას ნუ ბრძანებ, მეფეო, ეგე კვლა ბედნიერია, უოული ქვეყანა შეიპყარ, ფერსთ ქვეშე მოამტკერია, მოგზევენებია გრძნეულად მუხთალი შენი მტერია, და ეგრე არა ხამს, სიტყუასა კადრებ და დამიჯერია.

166

„თუ ცუდი რამე გინახავს, მატური ანუ ქაჯია, ამისთვინ, მეფე, რად სჭმუნავ, ანუ რად გაგინაჯია?— სიტკბოსა ნაცვლად ღმრთისაგან სიმწარე რად გიაჯია? და მასვე ვევედრე, მოასსი უოული მუერი და აჯია“.

167

22r იგი ჰირ-შეე მოახსენებს: „მაგად ნურა გენაღვლების; კაცი იყო სორციელი, მოვნახოთ და გამოინდების; ნუ გიმძიმს და თუარემ შენი სიმძიმელი მე მომხვლების, და რად დააჯკნობ უაუაროსა?—უშენობა არა შენდების“.

168

„მე ამას გარჩევ: მეფე ხარ, მეფეთა ზედა მფლობელი, შორს არის თქვენი სამძღუარი, ზრძანება-მიუთსრობელი. გატზაუნე კაცი უოველგნით მისთა აშბაუთა [მ]ცნობელი, და ადრე სცნობთ, არის იგი უმა შობილი, თუ უშობელი.

169

„თუ უოფილა იგი მოემე სორციელი, სმელთა მელელად, მას ნახვიდა სსუაცა ვინმე, გამოინდების მანწაულელად; თუ არ, ეშმა გჩვენებია ლსინთა შენთა შემცვლელ-მშლელად, და სვედისაგან მოიცადეთ, რად შექნილსართ მოუცვლელად“.

170

„არას გვარგებს სიმძიმელი, უსარგებლოდ ცრემლთა [ვ]ღვრიდეთ; თუ გავიჭრათ საშებარად, მოვიაროთ კიდით-კიდეთ, სჯობს, რომ მასვე შემოქმედსა ვეაჯნეთ და დავმორჩილდეთ, და კლიტე გახსენ მაჯლიშისა, ლსინი ლხინსა ჩამოჰკიდეთ“.

171

22v როსტანს სიტყუა ასულისა მოეწონა, ეკეთაცა; ჰირი ხელით დაუჭირა, გარდაჰკონცა კვლა და კვლაცა; უბრძანა თუ: „დაგმორჩილდე, რაცა მითხრა, აგრე ვქნაცა, და იგივეა მხსნელი ჩემი, ვინცა მიწა გამაკაცა“.

1 აშენდების.

172

მოასწენს კაცნი, გაგზავნენ ოთხთავე ცისა კიდეთა,
 უბრძანეს: „წადით, ჰატყითა თაჳიმცა რად დაჰრიდეთა?
 მონასეთი, მებნეთ იგი ემა, სსვად ნურად მოიწლიდეთა,
 და მისწერეთ წიგნი, სადაცა ვერ მისწვდეთ, ვერ მისუიღეთა“.

173

კაცნი წავიდეს, იარეს მათ ერთი წელიწადია,
 მონასეს, მებნეს იგი ემა, იკიასეს კვლა და კვლა ღია,
 ვერცა¹ თუ ნახეს ნახული ღმერთისაგან დანაბაჯია,
 და ცუდად მაჰკრალნი მოვიდეს, მათსავე გულსა შაჯია.

174

მონათა ჰკადრეს: „მეფეო, ჩვენ სმელნი მოვიარენით,
 მაგრა ვერ ვჰპოვეთ იგი ემა, მით ვერა გავისარენით,
 მისსა მნახესსა სულდგმულსა კაცსა ვერ შევეუარენით,
 და ჩვენ ვერას გარგებთ, საქმენი სსვენნი რა მოიგვარენით.“

175

მეფე ბრძანებს: „მართალ იყო ასული და ჩემი მეო,
 ვნახე რამე ემმაკისა სიცუდე და სიბილწეო,
 ჩემად მტერად წამოსრული, გარდმოკრილი ზეცით ზეო.
 და გამიშვია შეტირეება, არა მგამა უოლა მეო“.

176

ესე თქვა და სიხარულით თამაშობა ადიადა.
 მტონანი და მოჰბითი უსმეს, ჰოვეს რაცა სადა.
 ღია განცა საბოძვარი, ეველა დარბაზს შემოსადა.
 და მისი მსგავსი სიუხვითა ღმერთმან სსვამცა რა დაბადა!

177

მეფე ადგა, მესელ-მოყრილმან შემოქმედსა თაჳვანა-სცა;
 მრავალ-გვარი სასმელეები მეღვინეთა ხელთა მისცა;
 „მესელ-მოყრილნი ვადიდებდეთ, დაგვაჯერნა რაცა ვისცა,
 და ამაღ ნურას ვუაჯებით, შეგვატოლოს სსვენსა ვისმცა“.

176¹

მეფე დააშვა ქალისა სიტყვითა ღმობიერითა,
 მაგრა თინათინ დაჴუნდა გულითა გონიერითა;
 სწადა შეჯყოა, რომლისა ნახეს თვალ-ყრეპლიერითა,
 და ღონედ მონახა ტან-სარო პიერთა შეწიერითა.

¹ ვერცა.

178

აუთანდილ ჯდა მარტო საწოლს¹, ეცვა ოდენ მას ჰერანგი,
იმღერდა და იხარებდა, წინა ედგა ერთი ჩანგი.
შეშოვიდა მის წინაშე თინათინის მონა ზანგი,
და მოასსენა: „გიბრძანებსო ტანი ალვა, პირი მანგი“.

179

237 ჩანგსა ჰკრავს პირ-მზე აუთანდილ, საწოლს ზის ჰერანგოსანი;
იკ სელობს, ვითა ბულბული, ვარდზედ მღერს, ვითა მგოსანი;
მას ტანსა მსენსა ჩაიცვა ტურფა რამ შესამოსანი,
და იკ შეერად მსესა ჰატიკობს ზანგი პირ-შავი, თმოსანი.

180

აუთანდილს მისვდა მოსმენა საქმისა სანატრელისა,
ადგა და კაბა ჩაიცვა, მკობი უოვლისა ჰრელისა;
უსარის ნასვა ვარდისა, არ ერთგან შეუერელისა.
და აშოა ჰკრეცა ტურფისა, სიხსლე საეყარელისა!

181

აუთანდილ ღალი, უკადრი მივა, არვისგან ჰრცსვენოლა,
მას ნახავს, ვისთა ვამთაგან ცრემლი მრავალჯერ სდენოლა;
იგი უებრო ქუშად ჯდა, ელვისა მსცავსად ჰმვენოლა,
და მთვარესა მისთა შექთაგან უკენი გარდაჰვენოლა.

182

გამრცვილსა ტანსა ემოსნეს ეარკუშნი უსაპირონი,
ეზურნეს მოშლით რიდენი, ფანისა თქმად საპირონი,
შვენოღეს შავნი წამწაშნი, გულისა გასაგმირონი,
და მას თეთრსა ეელსა ეკიდნეს გრძლად თმანი არ-უსპირონი.

183

241 დაღრეჯით იუო მჯდომარე მოწეულითა რიდითა,
აუთანდილს უთხრა დაჯდომა წუნარად, ცნობითა მშვიდითა.
მონაშან სელნი დაუდგა, დაჯდა კრძალვით და რიდითა.
და პირის-პირ პირსა უჭერეტდა, საუსე ლსინითა დიდითა.

184

ქლემან უბრძანა: „ზარი მღევს მე ამისისა თსრობისა;
მწადდა არა თქმა, რომლისა ღონე არა მაქვს თმობისა,
მაგრა იციცა მიზეზი შენისა აქა სმობისა,
და რად ვზი ქუშად და დაღრეჯით ასრე მისდილი ცნობისა?“

184¹

აუთანდილ ჰკადრა: „მეფეო, ბრძანე, რაცა გწადებოდეს;
ვეპობ, რომ თქვენი სიტყვითა ზღვას ცეცხლი მოედებოდეს,
თვარ ქვეყნად რაცა მოგინდეს, არ ქნა, ვით მოგინდებოდეს?
და სსამსახუროდ ვირსა და სსახელს ვინჲ ერიდებოდეს!“

¹ საწოლსა.

185

უმამან ჰკადრა: „საზაროსა ჩემგან თქმაღა ვით იქნების?
მზესა მთვარე შეეყაროს, დაილევის, დაცატყნდების;
აზრად არად აღარა მცაღს, თავი ჩემი მეგონების,
და თქვენვე ბრძანეთ, რაცა გიმძიმს, ანუ რაცა გეკურნების“.

186

ქალმან უთხრა საუბარი კეკელუც სიტყვად, არ დუსტირად;
იტყვის: „თუცა აქანამდის ჩემგან შორს ხარ დანამჭირად,
მიკვირს, მოგსვდა წამის უოფად საქმე შენგან დასაქვი რად,
და მაგრა გითხრა ჰირველ სვალმე, სენი მე მჭირს რაცა ჭირად.“

187

24: „გასსოვს, ოდეს შენ და როსტანს მინდორს მსეცი დაგესოცა,
უმა გენახა უცხო ვინმე, რომე ცრემლი მოესოცა?
მას უყანით გონებაჲმან მისმან ასრე დამამსოცა,
და შენ გენუკვე მონახვასა, კიდით კიდე მოლახო ცა.“

188

„აქანამდის ნაუბარსა თუცა ვერას ვერ გეტყვია,
მაგრა შორით სიუვარული შენგან ჩემი შემიტყვია,
ვიცი, რომე გაუწყვეტლად თვალთათ დაწვი გისეტყვია,
და შეუპერისხარ სიუვარულსა, გული შენი დაუტყვია“.

189

ქალმან უთხრა: „რადცა მინდი, არ ეგების არა მბობა;
ზირველ დაგდებ სამსახურსა, გაგიჩნდების ჯომარდობა;
ნამუსი და ჭკვათა სლათვა, ვნახო შენი ნასარდობა,
და შეჰმობრუნდე, ედემს მსგავსად აგიუვაგდეს შენ ვარდობა.“

190

„ასრე გითხრა, სამსახური ჩემი გმართებს ამა ორად:
ზირველ უმა ხარ, სორციელი არავინ გევაუს შენად სწორად,
მერმე ჩემი მიჯნური ხარ, დასტურია, არ ნატორად;
და წა და იგი მოუმე შებნე, ანლოს იყოს, თუნდა შორად.“

191

25: „ივი კაცი შენიერი სმელთა იყოს, გნუკვე ჰოენად;
კიდით კიდე მოიარე, ამაყურად, შეუჰოენად.
მზისა შექი მოგეფინოს, ვერ ვინ სელუოს დასათოენად,
და ცან მის უმისა უოფა სადმე, ფიცხლად მოდი დაუეოენად“

192

„შენგან ჩემი სიყვარული ამით უფრო გაამყარე,
რომე დამსხნა შეჭირვება, ეშმა ბილწი ასაპყარე.
გულსა გარე საიმედო ია მორგე, ვარდი ვარე,
და შერძე მოდი, ლომო, მზესა შეგვერები, შემეიარე.“

193

„სამსა ტებნე წელიწადსა იგი შენგან საქებარი:
ჰპოვო, მოდი გამარჯვებით, მხიარული მოუბარი;
ვერა ჰპოვებ, დავიჯერებ, იყო თურე უჩინარი;
და კოკობი და უფურცენელი ვარდი დაცხვდე დაუქნარი.“

194

„ფიცით გითხრობ: „შენგან კიდე თუ შევირთო რაცა ქმარი,
მზეცა მომხედეს სორციელი, ჩემთვის კაცად შენაქმარი,
სრულად მოგსწედე სამოხსესა, ქვესკნელს ვიყო დანანთქმარი,
და შენი მკლვიდეს სიყვარული, გულსა დანა ასაქმარი.“

195

251 მოასხენა ემამან: „მზეო, ვინ გიპერი აწამწამე,
სხვა ჰასუსი რამცა გკადრე, ანუ რამცა შევიწამე?
მე სიკვდილსა მოველოდდი, შენ სიცოცხლე გამიწამე,
და ვითა მონა, სამსასურად გაღანაძცა წავე, წა, მე!“

196

კვლაცა ჰკადრა: „აჰა, მზეო, ღმერთმან რადგან მსუდ დაგბადა,
მით გმორჩილობს, შეციური მნათობია რაცა სადა;
მე რომ თქვენგან მოვისმინე წუალობანი, მედიადა.
და ვარდი ჩემი არ დატუნების, მუქი შენი იეფუდ ა.“

197

„თავი ჩემი სამსასურად შენად რადმცა შევიწუალე!
არასათვის არ დავდგები, უსაცილოდ წავალ ხვალე;
გული ფერი ლავარდისა გავაწითლე, გავალაღე,
და სიცოცხლისა უკეთესი რა მიბოძე, რამც კივალე“.

198

კვლა შეჰფიცეს ერთმანერთსა, დაპირეს ესე ჰირი,
გასაღდეს და გაამრავლეს საუბარი სიტყვა-სმირი.
გაადვილდა, აქანამდის გარდესადა რაცა ჭირი,
და თეთრთა კბილთათ გამოჰკრთების თეთრი ელვა კითა ჭირი.“

26r ერთგან დასხდეს, ილაღობეს, საუბარი ასად აგეს,
 ბროლ-ბალასში შესვეული და გიძური ასადაგეს;
 ემა ეტყვის, თუ: „შენთა შვერეტთა თავი ხელი, ა, სად აგეს!
 და ცეცხლთა, შენგან მოდებულთა, გული ჩემი ასადაგეს“.

200

ახლოს უზის ლალი ჰვრეტად, მისსა მკვლელსა ეკებების.
 წამწამ იაჯის შეელასა და შემოქმედსა მიენდობის;
 თუ ზოგნიცა არ დაგვხდოს, ღმერთი მან სსუანი რადმცა შობის,
 და სხვამან რამამც დაავიწყოს, იგი ჰირ-მზე ეგონების.

201

ემა წავიდა, სიძორესა თუცა მისსა ვერ გასძლებდა,
 უკულმავე ისეღვიდა, თვალთა რეტად იყოლებდა,
 ბროლსა სეტყვს და ვარდსა აზრობს, ტანსა მწვერსა ათრთოლებდა.
 და გული ჰქონდა გულისათვის, სიყვარულსა ავალებდა.

202

ემა წავიდა, მას იგონებს, ხელი გული ვისთვის კვდების:
 „მსევე, მოგძორდი, ჩემად ნაცვლად შენი ჰვრეტა ვის მიხვდების?
 მე წაველ და შენი შუქი აღარავის უსსკვდების,
 და შენს მგონესა სული სორცთა წვას ველარა მიუხვდების“.

203

26v თქვა: „მზეო, ვარდსა სიძორე შენი დამანდეს ეს ადრე,
 ბროლი და ლალი გასრულვარ ქარვისა უევითელსადრე.
 მაშინ რაღა ვქნა, ვერ-ჰვრეტა არ მომხვდეს კვლა უგრძესადრე!
 და ხამს მოუერისათვის სიკვდილი, ესე მე დამიც წესადრე“.

204

საწოლს დაწვა, ტირს, მტირალსა ცრემლი მნელად ეხოცების,
 ვითა ვერხვი ქარისაგან, ირხევის და ეკვცების;
 რა მიძლუნის, სიასლვეუ საუვარლისა ეოცების,
 და შეჰვრთის, დიდნი დაიზახნის, მით ჰატივი ეოცების.

205

მოძორება საუვარლისა მას შეჰქნოდა მისად ღაზოდ,
 ცრემლსა ვითა მარგალიტსა წვიმს ვარდისა დანანაზოდ.
 რა გათენდა, შეეკაზმა მისთა მჰვრეტთა სალამაზოდ,
 და ცხენსა შევდა, გაემართა, დარბაზს მივა სადარბაზოდ.

206

დარბაზს ეჯობი შეგზავნა, მართ მისგან შენარონია,
შესთავალა: „[გ]კადრებ, შეფუო, შე ესე გამიგონია:
უოველი ჰირი მიწისა თქვენ სრმლითა დაგიმონია,
და აწ თუ სჯობს, ესე ამბავი ცნან, რაცა გარემონია.

207

27r „შე წავიდე, მოვიარო, ვილაშქრო და ვინაპირო,
თინათინის სელმწიფობა მტერთა თქვენთა გულსა ვჭამირო,
მორჩილ-ქმნილთა გავასარო, ურჩი უოველი ავატირო,
და მღვენნი გკადრნე შედა-სედა, არ სალაში დავაშვირო.

208

„შევიწიო ბედი თქვენი და შევიბა საგდებელი;
ვინაპირო მტერთა მოსრყად, კვლა გიანლო სინსლთა მღერული;
არ გაუშვა შეეპურობლად ბულბულაცა ინდოელი,
და სანაპირო დავარბიო, დაცამონო თქვენ უოველი“.

209

შეფესა ეთქვა ამისი დიადი მაღლიერობა,
უბრძანა: „ლომო, არა გჭირს შენ ომთა გამდრეკელობა,
აწ მაგა შენსა თათბირსა ჰგავსო შენივე ქველობა.
და წა, მაგრა მამხვლეს, რაღა ექნა, თუ სიმორისა გრძელობა!“

210

ემა შევიდა, თაყვანის-სცა, მაღლი რამე მოახსენა:
„სელმწიფეო, მიკვირს, ქება რად იკადრეთ ჩემი თქვენა?!
აწ ნუთუ კვლა სიმორისა ღმერთმან ბნელი გამითენა,
და ჰირი თქვენი მსიარული მსიარულსა კვლა მიჩვენა!“

211

27v შეფე სელსა მოევიდა, გარდაჰკოცნა ვითა შეილი.
სსვა მათებრი არ ეოფალა არ გამზრდელი, არ გაზრდილი!
ემა ადგა და წამოვიდა, მას დღე მათი ჩანს გაურილი;
და როსტან მისთვის ატირა გონიერი გული, [ლ]ბილი.

212

გამოეძართა აეთანდილ, მოეძე მსნე, ლაღად მავალი.
ოც დღე იარა, ღამესა დღეზედა წართო მრავალი.
იგია ლხინი სოფლისა, იგია ნოეთი და ვალი,
და არ მისცდილდები თინათინ მისი მას, ვისგან სწვაჲ ალი.

213

რა მოვიდა, სისარული შიგან გაჰსდა საშეფოსა.
მოვეებნეს დიდებულნი, ძღვენსა სძკენიღეს იეფოსა.
იგი პირ-მზე არ მოსციების სიარულსა სასწრაფოსა.
და მიხვდეს მეოფნი მას წინაშე სისარულსა სადაფოსა¹.

214

ქალაქი ჰქონდა მაგარი საზაროდ სანაპიროსა,
გარეთ კლდე იყო, გიაშობ ზღუდესა უქვითვიროსა.
უმამან მუნ დაუო სამი დღე ამოსა სანადიროსა,
და გამწრდელი მისი შერმადინ დაისო საყაზიროსა.

215

215: ესეა მონა შერმადინ, ზემოთცა¹ სასულდებუელი,
თანა-შეზრდილი, ერთგული და მისთვის თავ-დადებუელი
მან არ იცოდა აქამდის მის კმისა ცეცსლი დებუელი,
და აწ გაუცხადა სიტყვები მის მზისა იმეგებუელი.

216

უმრბანა: „აჰა, შერმადინ, ამაღ მე შენგან მრცხვენიან,
ჩემნი საქმენი უოველნი გტოვნიან, გაგივლენიან,
მაგრა არ იცი, აქამდინ რანიცა ცრემლი მდენიან!
და მე ვისგან მქონდეს პატიენი, აწ მასვე მოუღსენიან.

217

„მოუკლივარ თინათინის სურვილსა და სიყვარულსა,
ცრემლი ცხელი ასოვლებდის ნარკისთაგან. ვარდსა ზრულსა,
ვერ ვარენდი აქანამდის ჭირსა ჩემგან დაფარულსა,
და აწ მიბრბანა საიმედო, ამაღ მსედავ მსიარულსა.

216¹

„შენცა იგი, თინათინის სხივი მზესა უღარესობს;
ბული ჩემი ვაახედე, იგი ჩემულ ტალობს, კვესობს.
აწ გაცხადებ დაფარულსა, გააჰე, რაცა უშჯობესობს,
მონათთვის ბრძანებულის აღრულება რჯულად წესობს“.

217¹

„ბირველად მქონდა მე მისი შორს ყოფნის ცეცხლი მდებარე,
აწ შემეწყალა, მამიტება, მექმნა იმედთა მდებარე;
მიობრა თუ: წადი, გაიჰერ, ქენ თავი გარდამღებარე,
და ტებნე იგი ყმა, ცოცხალ ა ან მკვლარი ჰბოვე მდებარე“.

¹ სასწრაფოსა.

„მიბრძანა: «მაცან ამბავი მის უმისა დაკარგულისა,
 მოსვიდე, სრულ-ვექმნა მაშინ-ღა შენი წადილი გულისა,
 ქმარი არ მინდა უშენო, მომხედების სისა რგულისა!»
 და მომცა წამალი გულისა, აქამდის დადაგულისა“.

219

288 ავთანდილ ეტყვის შერმადინს ლაღი და შეუპოველი:
 „თინათინ მითხრა იმედი, ჰოვნასა სეცით მოველი;
 შისიამცა ჰოვნა ვის ძალეც, დაფანდეს მოუქსოველი,
 და ფიცი მაქვს, ვერ გამიცრევებს, მოწმად მე-ვს არსი უოველი“.

220

„პირველ ემა ვარ, წასვლა მინდა პატრონისა სამსახურად,—
 ხამს მეფეთა ერთგულობა, ეოფა გემართებს ემასა ემურად,—
 შერმე ცეცხლი დაუვსია, აღარა მწეავს გულსა შერად.
 და ხამს, თუ კაცი არ შეედრეს ჰირს, მიუხდეს მამაცურად.“

221

„პირველ ემა ვარ და ვამებ, არავის ვესათნოვები;
 იგი მუქთა შფენს, არ მმარობს, სხვასმცა ვის შევეპოვები?
 ფიცი მამცა და შევფიცე, მანამდის არ ვინაოვები,
 და სრულ სწათა ჩემთა მოგაასვლი, სამ წლამდი დაგეთსოვები.“

222

„ვართ უმოყვრენი მე და შენ ეოველთა პატრონ-ემათასა,
 ამისთვის გნუკვე სმენასა შენ ამა ჩემთა სმათასა:
 ჩემ წილ დაგაგებ პატრონად, თავადად სხვათა ემათასა,
 და ამა საქმესა ვერა ვიქ შე განლობასა სხვათასა.“

223

291 „ლაშქართა და დიდებულთა აღაშქრებდი, პატრონობდი;
 დარბაზს კაცსა გაგსავნიდი და ამბავსა მათსა ცნობდი,
 წიგნსა სწერდი ჩემაციურ, უფასოსა მღუენსა სძღვნობდი,
 და აქა საღმე არ-ყოფასა ჩემსა მათმცა რად აგრძნობდი!“

224

„ლაშქრობა და ნადირობა შენი ჩემსა დაასახე,
 აქა სამ წელ მომიცადე, სვაშიადი შემინახე,
 მე ნუთუმცა შემოვბრუნდი, ალვა ჩემი არ დაქნა სე,
 და არ მოვბრუნდე, მომიგლოვე, მიტირე და მივაგლახე.“

224¹

„აქამასა არ მოვეწრა, ნულარ იყდი, მოკვე თურე;
 ამბე ჩემი ნაუბარი, საქმე ესე აღასტურე;
 ვა დაეკარგე ჰირთ ნახული, წახდა, რაცა ემსახურე;
 და გაუმეღავე ყმათა ჩემთა, ცრემლი ხშირად მოიწურე“.

225

„ცის კიდემდის ვიარები ცრემლითა რევით სისხლთა მღვრელი; ვევედრები შემოქმედსა, იგი არის მომცემელი; ნუთუ მისით შეწევნითა ვპაპოვო ჩემი სასურველი, და მე მისითა მიზეზითა მოვიარო ზღვა და სმელი.“

226

„მაშინღა ჰკადრე მეფესა არ საქმე სასურველია, აცნობე ჩემი სიკვდილი, — იუაჲ მართ ვითა მოვრვალია, — მისვდა-თქო საქმე, რომელი ეოვლთათვის გარდუვალია, და გლასაკათა მიე საკურპლე, ოქრო, ვერცხლი და თვალი.“

227

29: „ესე არის ამ სოფლისა სიმუსთლე და მისი ფერი! ჰკადრე: მხეტთა შეგვიპამეს მისი ტანი შეენიერი; მუსთალია ეს სოფელი, სწორად უჩანს უმა და ბერი, და ნუ ინაღვლით, ჩემად ნაცვლად სსვას გიბობებს სასიერი.“

228

„მაშინ უფრო მომესმარე აძისკანცა უფრო მხედრე, ნუთუ აჯრე დაძივიწყო? მასსენებდი ზედა-ზედრე! მეტად კარგად დამიურვე, სული ჩემი შეივედრე, და ზრღანი ჩემნი მოიგონენ, გული შენი მოიმდედრე“.

229

რა შერმადინ მოისმინა, გაუკვირდა, შეუსარა, თვალთათ ვითა მარგალიტი ცხელი ცრემლი გარდმოღვარა, . მოასსენა: „უშენომან გულმან რამცა გაიხარა! და გიცი, რომე არ დასდგები, მაგრა გიმლი ამაღ არა.“

230

განა ჰქნა ლომმან იმედი, დაგედვას რაცა მისადა, მეფისა ცამდის მადლისა, მზისადა უფრო [მ]ზისადა; უთქვენოდ მეოფი არ ვარგვარ, არცა თუ აქა ვზი სადა, და მარტოსა თაგი ვით დაგიც სავალად მაგა გზისადა?

231

30: „ჩემად ნაცვლად დაგადგებო, ესე სიტყვა ვით მიბრძანე? რა გვარად გენა ჰატრონობა? რამც გიფერე, რამც გიგვანე? შენ მარტოსა გიგონებდე, შემცა მიწა ვიაკვანე! და სჯობს ორნივე დავიკარგნეთ, წამოკეყები, წამიტანე“.

232

უმამან უთხრა: „მომისმინე, მართლად გითხრობ, არა ჭრეულად.
რა მიჯნური ველთა რბოღეს, მარტო უნდა განსაჭრეულად.
მარგალიტი აღარ მომსვდეს უსასყიდლოდ, უვაჭრეულად.
და კაცი ცრუ და მოღალატე სამს ლასურისა დასაჭრეულად.

233

„მისი ცეცხლი გულს ჩემსა დამწეული და შედებია:
მას ერთსაცა ვერ გაუტეს, რაცა მიიმედებია;
შენგან კიდე არა მივის, მშები. არცა მე ღებია,
და იმოქმედე დღეთა შენთა, რაცა გიმოქმედებია.

234

„ვისმცა უთხარ სვაშიადი? შენგან კიდე არვინ ვარცა,
უშენოსა პატრონობა ვის მივანდო, ვინ ქნას კარცა?
სანაპირო გაამაგრე, მტერმან ასლოს ვერ იბარცა,
და კვლა ნუთუმცა შემოვიქცე, ღმერთმან სრულად არ დამკარცა.

235

კოს განგებაა, სწორად მოჰკლავს ერთი იყოს, თუნდა ასი;
მარტოობა არას მიზამს, მცვას თუ ცისა ძალთა დასი;
აქათ სამ წელ არ მოვიდე, მაშინ გმართებს ელოვა, თლასი;
და წიგნსა მოგვემ, გმორჩილობდეს, ვინცა იყოს სემა ხასი“.

წიგნი ავთანდილისა თავის უმათა თანა

236

დაწერა, თუ: „ჩემნო უმანო, გამსრდელნო და ზოგნო ზრდილნო,
ერთგულნო და მისანდონო, ამა ზედა გამოცდილნო,
თქვენ ჩემისა საწადლისა მიდგომილნო, ვითა ჩრდილნო,
და წიგნი ჩემი მოასმინეთ, უოვლნო ერთგან შემოსდილნო!

237

„მიწაცა თქვენი ავთანდილ, ისმინეთ, გიწერ მე რასა:
თვით ვიქ სელითა ჩემითა ამა წიგნისა წერასა,
ცოტასა სანსა ვარჩივნ გაცრა სმასა და მღერასა,
და ჰერად და საკმლად მიუენდე ჩემსა მძვილასა და ცერასა.

238

საქმე რამე მიც თავისა ზე საღმე გარდასსვეწელი,
დავჰო მარტო და დარბად ესე წლეული მე წელი,
გემუდარები ამისთვის, ვარ თქვენი შემომსვეწელი,
და მე დამსვედროთ სამეფო მტერთაგან დაულეწელი.

239

31r მე შერმაღინ დამიგდია, ჩემად კერმად პატრონობდეს,
სიკვდილსა და სიცოცხლესა სადამღისცა ჩემსა სცნობდეს,
ყოვლთა მსიყებრ მოგეფინოს, ვარდსა საღმე არ აკნობდეს,
და შემტოვებსა ეველაკასა ვითა ცვილსა დაადნობდეს.

240

„თქვენცა იცით, გამოსრღია, ვითა მძა და ვითა შვილი.
ამას ასრე მშობრნილობდით, არის ვითამც ავთანდილარ,
ბუქსა იყრას, აქნევინეუა ყოვლი საქმე, ჩემგან ქნილი;
და მე თუ დრომღის არ მოვიდუ, გლოვა გმართებს, არ სიცილი“.

241

ესე წიგნი გაასრულა წყლიანმან და სიტყვა-ნაქმა,
წელთა იქრო შემორტეა, საღარიბოდ მოეკაშმა,
ბრძანა: „მინჯორს შეგკედებო“, ლაშქარიცა დაურაშმა;
და მასვე წამსა წამოვიდა, შინა სანი არა დასმა.

242

ბრძანა: „წადით ეველაკაი, აქა მომსრედ არვინ შინა“.
მონებიცა მოიშორა, თავი გაითავისწინა,
მარტო გარე შემობრუნდა, შამბი შიგა გაირბინა,
და მიწვივ მისად საგონებლად მისი მკლველი თინათინ ა..

243

31v იგი ველი გაირბინა, ლაშქართაგან გაუკიდა.
ვინცა ნახა სულიერმან, ანუ ვინცა გაუკიდა?
ვის მასვილი ვერას ავნებს, იმას ვინცა წაუკიდა,
და მისგან ტვირთი კაუშნისა ტვირთად ვარგად აუკიდა..

244

რა ლაშქართა ინადირეს და პატრონი შოითვალეს,
იგი ზირ-მზე ველარ ჰოვეს, ჰირი მათი იფერმკრთალეს,
მათსა დიღსა სისარულსა სამძიმარი ანაცვალეს,
და ყოვლგან რბოლეს სამებარად, ვინცა იყო უცსენმალეს.

245

„დმერთი, ლომო, შენად ნაცულად სხვასა ვინცა დანერგვიდეს!“
დარბოლეს და სხვანით სხვასა მოამბეთა მოასსმიდეს;
ველარა ცნეს მისი საქმე, გაიარა აქათ კიდეს,
და მისნი სანნი გულ-მოკლულნი ცსელსა ცრემლსა გარდმოჰერიდეს..

246

შერმადინ ერთგან შეუარნა ხასი და დიდებულები,
უჩვენა იგი უსტარი, ამაზვი მისი თქმულები.
რა მოისმინეს, უველაი დარჩა გულ-დანაწულულები,
და თავსა იცემდეს, არ იუო გული უცრემლო, ულები.

247

32r შერმადინ უთხრა: „მართალ ხართ თუ ცრემლსა თვალთათ დაჰმიღდეთ;
მაგრე გვიჯობს, რომე მისსა ბრძანებასა დაუმორჩილდეთ;
არა გაყრენათ სამსახური, მას წინაშე არ დაუსწბილდეთ,
და ცხადად გვიჩინდეს სისაჩუღი, სიმძიმელსა გარდაუსცილდეთ“.

248

უოვლთა ჰკადრეს: „თუცა უოფა ჩვენ უმისოდ გვეარმისცა,
უშენოსა საჯდომი და ტასტი მისი ვისმცა მისცა?
განაღამცა გმორჩილობდეთ, თუ გვიბრძანო რაცა ვისცა!“
და იგი მონა ანატრონეს, უველაკამან თავუანის-სცა.

ავთანდილისაგან ტარიელის მეზნად წასვლა

249

ამ საქმესა შემოწმების დეონოსი ბრძენი, ეხროს:
საბრალთა, ოდის ვარდი დაეთურთილოს, დაცაუზროს.
ვის ბადასში არა ჰგვანდეს და ლერწამი ტანად ეხროს,
და იგი საღმე გალარიბდეს, სამყოფთაგან იაბეზროს.

250

ტარიას მეზნად ავთანდილ მივა თეთრისა ცხენითა;
მას რომ შეკასმა უხდების, ვინში თქვათ ქება ენითა;
ხელს ეტებს თვითცა ხელ-ქმნილი მარტო ცრემლისა დენითა,
და გულსა სჭრის მუნი წამწამნი იგ ზედა-სედა ძვერითა.

251

32v მივიდოდა, მიუბნოდა, ჰირსა, მხესა ანათებდა;
თინათინის გონება ჰკლავს, სხვათა მუქსა დააესებდა;
მიტირის და ღმერთსა ჰმადლობს, შემსედეველთა ადულებდა,
და იტყვის: „ნახეთ ეს სოფელი“, ბედსა მისსა უჩვენებდა.

252

ავთანდილ იგი მინდორი ოთხ-ასმით გარდაიარა,
დააგლო მზღვარი არაბთა, სხვათ მზღვართა არე იარა,
მაგრე მის მხისა გაურამან სიცოცხლე გაუზიარა;
და თქვა: „თუ მე მასმცა ვეასლე, აწ ცხელსა ცრემლსა ვღვრი არა“.

1 სსრადუ.

253

ახალმან ფიფქმან დათოა, ვარდი დათურთილა, დანასა;
მოუნდის გულსა დაცემა, ზოგაერ¹ მიჰმართის დანასა;
თქვის: „ჭირი ჩემი სოფელმან ოთხმოცდაათი ანასა,
და მოუპორდი ღვინისა ეველასა, ჩანგსა, ბარბითსა და ნასა!“

254

მოგონის მისი მკვლეელი, შეუყარის სორცთა ირთოლა;
დასვდის მსეცი, ფიცსლად მოკლის, არ შესარდის მათგან ყოლა:
„შენგან კიდე, მზეო, ჩემი შეუძლია ვინმცა ბრძოლა?—
და მოტეულდი და გამომაბდე, ოსრად დამრჩეს სწათა ყოლა“.

255

327 საუფარელი მოგონის, გაუასლდის ცეცსლი ალთა;
ჲე, სოფელო, შეეებრალდე, ნუ სჯი ბედსა შესაწყალთა;
შემოქმედო, მიმაბერუნვე, რომელი სცნობ იდუშალთა“.—
და ესე აქვა და სისხლის ცრემლი გამოსიგეკვა მეღნის თვალთა.

256

ვარდი მის მისისა გაუბილი უფრო და უფრო ჰყნებოდა,
გულსა უთხრის, თუ: „დასთმო“, ამაღ არ ღია ბნდებოდა.
უცხო უცხოთა აღგილთა საშებრად იარებოდა,
და მცხაგრთა ჰკითხვდის ამაღათა, მათ თანა-უმოყვერებოდა.

257

იგი ზირად მისისა მცხაუსი, ერობო მოვლის სრულად სმელთა,
ქვეყანათა უნასავთა, ოსერთა და კაცრიელთა;
არ დააგდებს უნასავად წყალთა, კლდეთა, ტყეთა, ველთა,
და მაღრახს ჰკითხავს მამრიეულთა, ჰროშს—ინსელთა, მაჩინელთა.

258

შენ ემებს, ცრემლი მტირალსა სდის ზღვათა შესართავისად.
უნდის ქვეყანა ტახტად² და მელავი საღებლად თავისად.
თქვის: „საკვარელო, მოგმორდი, გული შენ დაგრჩა ა ვისად?
და შენთვის სიკვდილი მეყოფის ღვინად ჩემისა თავისად“.

259

332 უოგლი ზირი ქვეყანისა მოვლო, სრულად მოიარა,
ასრე რომე ცასა ქვეშე არ დაურჩა, არ იარა,
მაგრა იგი მის ამბვისა მსმენელსაცა ვერ მიმსვდარა.
და ამას მიგან წელიწადი სამი სამ თვე მიიყარა.

¹ ზოგაერ, ² თახაღ.

260

მისგდა რასმე ქვეყანასა უგემურსა, მეტად შქისსა,
თვე ერთ კაცსა ვერა ნახავს, ვერას შვილსა ადამისსა.
იგი ჭირი არ უნახავს არ რამინს და არცა ვისსა,
და დღე და ღამე იგონებდა საუვარელსა მასვე მისსა.

261

მას მისგდა წვერი სადგურად მაღლისა მთისა დიდისა,
გამოჩნდა მუნით მინდორი, სავალი დღისა შვიდისა.
მის მთისა ძირსა წყალი დის, არათ სანდომი ხიდისა,
და ორგნითვე ტუქსა შეეკრა ნაბირი წულისა კიდისა.

262

ზედ წაადგა, შეექცევის, დროთა, დღეთა ანგარიშობს;
თვენი ესსნეს ორანიდა, ამაღ სულთქვამს, არა იშობს;
„ვა თუ საქმე გამიშეკავნენ!—გელა ამისთვის გულმომიშობს.—
და ავსა კარგად ვერვინ შესცვლის, თავსა ახლად ვერვინ იშობს“.

263

347 საგონებელი შეექნა, დადგა საქმისა [მ]რჩეველად,
თქვა: „თუ დავბრუნდე, ეზომი სანი რად დავჰეგ მე ველად?
ჩემსა რა ვჰკადრო მნათობსა, ვიეგ რად დღეთა მღვეველად,
და მისი ვერა ვცნა ჭორადცა, ვარ ვისთა გსათა მკ[ვ]ლვეველად?“

264

„თუ არ დავბრუნდე, სამებრად დავჰეუნე სსვანიცა სანანი,
რომელსა ვეგებ, ვერა ვსცნენე ამბაუნი მე მისთანანი,
დრო გარდაუწყედეს შერმაღინს, მისვლენ ღაწვისა ბანანი,
და მივიდეს, ჰკადროს მეცესა საქმენი დასაგვანანი.“

265

„უამბოს ჩემი სიკვდილი, თვით ჩემგან დაუედრებული,
მათ შექნან გლოვა-ტირილი, ქნან საქმე გამწარებული,
მერმე მივიდე ცოცხალი, მე სსვანან სადმე რებული!“
და ამას იგონებს ტირილით გონება-შეიწრებული.

266

იტყვის: „ღმერთო, სამართალნი შენნი ჩემთვის რად ამრუდენ?
მე ეზომნი სიარულნი კიდე რა, გლას, გამიტვლენ,
გულით ჩემით სისარულნი აჰფსურენ, ჭირთა დაუბუდენ?
და დღეთა ჩემთა ცრემლნი ჩემნი ვერათოდეს დაუიკუდენ“.

340 კვლაცა იტყვის: „დათმობა სჯობს“ და თავსავე ეუბნების:
 „დღეთა მეტად ნუ მოჰკვდები, გული ჩემი ნუ დადნების,
 უღმრთოდ ვერას ვერ მოვაწევ, ცრემლი ცუდად შედინების,
 და განგებას ვერვინ შესცვლის, არ-საქნელი არ იქნების“.

268

თავსა უსწრას: „მოჰკვე, გიჯობს სიცოცხლე აუციანსა;
 მიხვალ, დაგხვდების თინათინ, — ანათებს დღესა მშინასა, —
 გკითხოს მის მშინას ანბავი, რა გმართებს ვაგლასიანსა?“
 და იგონებს წაბ-წამ, მიჰყვების ტყის ჰირსა მამბნარ-წყლიანსა.

269

„უოვლნი არსნი ცათ ქვეშეთნი ერთობ სრულად მომივლიან,
 მაგრა საქმე მის კაცისა ვერასადა შემიგნიან;
 უღონიოდ მართალ იყენეს, რომელთაცა ქაჯად იქვიან.
 და აწ ტირილი არას მარტებს, ცუდად ცრემლნი რასა მდიან?“

270

მთით ჩამოვიდა ავთანდილ, გავლო წყალი და ტყენია,
 მინდორს აცორეებს ტაიჭსა, შეელრენით მონაწყენია.
 გასცუდებოდას მკლავნი და მისნი სიამაყენია,
 და ბროლისა ველსა სტურფობდეს გიმრისა მუნ საყენია.

271

352 მობრუნება დააპირა, სულთქნა, მერმე ივაგლასა,
 მას მინდორსა დაემართა, გზა თვალთა გამოსასა;
 თვესა ერთსა სულიერი კაცი არსად არ ენასა,
 და მხეცნი იყენეს სამინელნი, მაგრა არა შეუსასა.

272

მათ მინდორთა შუამიგა ამოსული ქედი არი;
 გაფიცხდა და ზედ წაადგა, მოიმარჯვა საომარი;
 „ჩემი ბრძოლა ვისმცა ეძლოს, შევჰკრა ერთგან მთა და ბარი,
 და დავჰკოდნე და ჩამოვჰყარნე, წავეყვანო პატმარი“.

2711

ავთანდილ უკუირბინა გვერდი მყაფარი, კლდიანი,
 გამხლტომს ირეშსა ფერდსა ჰკრა ისარი ორბის ფრთიანი;
 მას რომ გარდაჰხდა პატიენი, აწ კაცი უნდა მხნიანი,
 და მინდურისა ბირსა სადილად ჩამოხდა გულ-სევდიანი.

273

თუცა მსეც-ქმნილი¹ აუთანდილ გულ-ამოსკვნით და კვნესით ა-
ეგრეცა ჰამა მოუნდის ადამის ტომთა წესითა,
ისრითა მოკლის ნადირი, როსტომის მკლავ-გუბრქმესითა,
და მამბისა პირსა გარდასლა, ცეცსლი დააგზო კვესითა.

274

ცხენსა მისცა სამოვარი, ვიდრე მწვადნი შეიწოლეს;
ექვსნი რამე ცხენოსანნი ნასა, მისკენ მოვიდოდეს;
თქვა, თუ: „ჰგვანან მეკობრეთა, თუაზა კარგი რამც იცოდეს;
და აქა კაცი ხორციელი კვლა უოფილა არაოდეს“.

275

ვყვ მკვდარი მოაქვთ საცაველთა, საკაცეშედ მათრახვედა;
შეპურობისა მონაღოითა ტარიელ და მათრახვედა;
ულასვროდ და უმასვილოდ, ეს მიკვირს თუ, მათ რა სვედა,
და ნაცვლად შავსედ შეჯდომასა საკაცეშე მათრახვედა.

276

აქ საცაველთა მმა მოჰყავს საკაცეშედა მდებარე;
აუთანდილს შეჰს[ვ]დეს მტირალნი ტარიელისა მქებარე;
მისა შეპურობის მდომელთა ცეცსლი მოგვიღვა მგზუბარე,
და მათრახით მოკლა, „მივო, აგერ შავსა ზის მ[ს]ე ბარე!“

277

ჩვენ ასრე მეოფნი არ ვარგვართ, რა გენასვენ, ვემაჯანებით; :
შეირტეა წელთა აბჯარი, შეჯდა ტანითა ჯანებით;
მოსად აქვს მშვილდი და ისარი, სრმალი მოიმარჯა ნებით,
და მისმან მებროლმან ეველამან გაურამცა იაჯა ნებით.

278

ხელთა ჰქონდა ისარ-მშვილდი, მათკენ მივა მსიარული.
ორთა კაცთა წვეროსანთა მმა მოჰყვანდა უწვერული,
თავსა იყო დაკოდილი, შეებნიდა სისხლსა გული,
და ტიროდეს და იჭირვოდეს, ცოტა ედგა მას, გლას, სული.

279

ვგრ უვივლა, თუ: „მანო, ვინ სართ? მეკობრეთა დაგამსკავსე!“
მათ მიუგეს: „დაგვიწუნარდი, გვიძველე რა, ცეცსლი ავსე,
ვერა გვარგო, მოგვიმატენ, ჭირნი ჭირით მოგვისავსე,
და სატიროლნი მოგვიტირენ, ღაწენი შენცა დაიმსავსე“.

¹ მსეც-ქმნილი.

250

„ავთანდილ შიდა, ეუბნა მათ კაცთა გულ-მდულარეთა;
მათ უთსრეს მათი აშბავი, ტირილით მოუბარეთა:
„ჩვენ ვართო მშანი სამნივე, მით ვიღვით ცრემლთა მწარეთა,
და ღია გვაქვს ცისე-ქალაქი სათაეთს არე-მარეთა.“

251

„კარგი გვესმა სანადირო, ნადირობას წამოვედით,
ტყვეს ლაქარნი უთვალავნი, წყლისა ზირსა გარდავსედით,
სანადირო მოგვეწონა, თვესა ერთსა არ წავედით,
და ეწსოცდით მსესსა უსომოსა მინდორით და მთით და ქედით.“

252

„ჩვენ სამთა მშათა ჩვენთანა მესროლნი დავაწბილენით,
მით ერთმანერისა სამნივე ჩვენ კიდე დავუცდილენით:
„მე უკეთ მოვქვალ, მე გჯობა“, სიტყვანი ვავაქილენით,
და ვერ გავჩინეთ მართალი, ვისარჩლეთ, ვითაკილენით.“

253

36: „დავს ავქარენით ლაქარნი, სავსენი ირმის ტყავითა,
გაქაქეთ: „გავაჩინოთ მართალი, ვინ ვსჯობთ იავისა მკლავითა,
თავსა ვიასლანეთ მარტონი, დავდგეთ მართ ოღენ თავითა,
და თვით ღანასულას მოვკველიდეთ, ნუ ვისრით დამნასავითა.“

254

„ჩვენ ვიასლენით სამთავე სამნი შეაბჯარენია,
ლაქართა წასვლა უბრმანეთ, მით არას მოაზრენია,
მოვინადირეთ მინდორი, ისი ტყენი და ღრენია,
და დავპსოცეთ მსეცი, მფრინველი, რაცა ზედ გარდაგვფრენია.“

255

„ანასდათ მოემე გამოინდა კუქტი, ზირ-გამქუზავია,
ზედა ჯდა შავსა ტაიქსა, — მერანი რამე შავია, —
თავსა და ტანსა ემოსა გარე-თმა ვეფსის ტყავია,
და ეერთ მისი მსგავსი ჰმევენება. კაცთაგან უნასავია“.

256

რა მათ კაცთა ესე სიტყვა თქვენს, ავთანდილ ვაცლას ვება:
მოუკონა მისი მზე და მეფუნთანა მისი შვება;
„ჰე, მოგმორდი, ჩემო მზეო, მომსვდეს შენი თუ მოკვება,
და იუოს ჩემთა ზირთა ნაცვლად ნეტარ მე და იმთ ვება“.

377 „უპვრიტეთ, მისთა ელვათა შუქნი ძლივ გავიცადენით,
ვპთქვით, თუ: «ძხუაო ქვეყანად, ნუ ვეუბნებით ცად ენით!»
მისი მოგვინდა შებურობა, ვჰკადრეთ და შევეცადენით,
და ასრე სულთქმით და ვაებით მით ვართ, ცრემლისაცა დენით. »

288

„მე უხუცესმან უმცროსთა კაცი დავსთხოვე ქენებით;
ჩემან შედეგმან ტაიტი მისი თვით აქო სსენებით;
ამან მართ ოდენ მორევა გვისოვა, უაღლეთ ჩვენებით,
და მივმართეთ, იგი აგრევე წყნარად მივა და შევენებით.

289

„ჩვენ მისითა მისესითა აწ ვართ, ღამო, შევირვებით;
ცაცა მისად არა ჰკვირან, მივიდოდა თავის ნებით;
ძესაპურობლად სელი ვჰკადრეთ, მაგრა მეტად შეხარებით,
და ასრე მწარედ მათრასითა ჩამოგეფურიწა არ სრმაღ სლებით.

290

„ბროლმან, ღაღსა გარეულმან, ვარდნი სსელნი ანატიფსა,
იგი ტკბილნი გონებანი ჩვენთვის მეტად გააუიფსა:
არ აგვისუნა, არცა დაგვსუნა, ეოლა არაღ ამოგვკრიფსა,
და მისნი მეგასედ მოუბარნი მათრასითა შეგვაძმეფინა!

291

378 „უმცროსსა მმასა მივეცით, უფროსთა დავუხიდენით;
სელი მოჰკიდა, «დადეგო!» ესეცა ჰკადრა კიდ ენით;
მან სრმაღსა სელი არ მიჰყო, ჩვენ ამაღ დავუერიდენით,
და თავსა გარდაჰკრა მათრასი, ვნახეთ სისხლისა კი დენით.

292

„ჩვენი მმა, გლახ, დაკოდილი მასვე წამსა ჩამოვარდა;
მისმან შიშმან დაგვაწუნარნა, იგი ეოლა არ აჩქარდა;
მასმცა მიღმა რაღა ვჰკადრეთ, ვისგან ეოფა გაგვიმწარდა,
და ვპთქვით თუ «უხრმლოდ მოგვეერია, სრმლითა გაგვერის ფარ-და-ფარ, და».

293

„მით ერთითა მათრასითა თავი ასრე გარდაჰფურიწა,
ვითა მეკადარი უსულო ქმნა, ვითა მიწა ღამიწა,
მისი რასმე მკადრებელი მოამდაბლა, აამიწა,
და თვალთა წინა წაგვივიდა ლაღი, კუმტი, ამაუი, წა!

294

„აღარ დაბრუნდა, წავიდა წუნარად და აუსქარებლად,
აგერა მივა, ნასეო, იგი მსეებრ და მთვარებლად“.
შორს უწვევებდეს ავთანდილს მტირალნი გაუსარებლად,
და ოღენ ჩნდა შავი ტაიჭი მისი მის მსისა მარებლად.

295

„არ ავა მისგა ავთანდილსა ღაწვთა ცრემლით არ დათოვნა,
რადგან ცუდად არ წაუსდა მას ეგ სომი გარეთ ეოვნა.
კაცსა მისვდეს ხაწადელი, რას ეძებდეს, მისი ჰოვნა,
და მაშინ მისგან აღარა სამს გარდასულთა ჭირთა სსოვნა.“

296

უთხრა, თუ: „მმანო, ვარ ვინმე ღარიბი უადგილოსა,
მე იმა ემისა სასებრად მოუძორდი საგაზრდილოსა,
აწ თქვენგან მივხვდი საქმესა ეოლა არ-საადვილოსა,
და ღმერთიმცა ნურას ნუღარ იქს თქვენსა დასადრეჯილოსა!“

297

„ვითა მე მივხვდი წადილსა, ჩემსა გულისა ნებასა,
აგრემცა ღმერთი ნურას იქს მმისა თქვენისა ვნებასა!“
უწვევს მისი სადგომი: „მიდითო ნება-ნებასა,
და ჩრდილსა გარდასვით, მაშურალი მიეცით მოსვენებასა“.

298

ესე უთხრა და წავიდა, ცსენი გაქუსლა დესითა,
ვითა გავაზი გაფრინდა, არ გაშვებული ხესითა,
ან მთვარე, მსისა შემერული, მსე სინათლითა ზესითა.
და დაივსო ცეცხლი შემწველი მისითა მან მისესითა.

299

„კავ: მიეწურა, იგონებდა, ასლოს შეურა ვითა აგოს:
„საუბარმან უმეტარმან მმაგი უფრო გაამაგოს!
ხამს, თუ კაცმან გონიერმან მნელი საქმე გამოაგოს,
და არ სიწუნარე გონებისა მოიმუღვოს, მოიმაგოს.“

2941

ვეფხისტყავე ენიშნა, ფიცხლავ გარდახდა ცხენითა;
ღმერთსა მადლობდა ცრემლითა, მინდორთა გასარცხელითა;
ეჭვოლა: „თქვენგან გამოვა ყოველთა სიმარცხენითა,
და კეთილის მქნლად გამოჩნდით, ჩვენ მტერად მიგრაცხენითა“¹.

¹ მაგრა ცხენითა.

300

„რადგან ისი არის რადმე უცნობოდ და ისრე რეტად,
რომე კაცსა არ მიუშეებს საუბრად და მისად ჭვრეტად,
მივეწევი, შევიურებით ერთმანერთის ცემა-ყლეტად,
და ანუ მოვჰკლავ, ანუ მომკლავს“, დამალვის მეტის-მეტად.

301

„აწ იმა უმისა საკრავად სრმალსამცა ვით მიჰევე ნები!
არ მოვჰკლავ, არცა მოვჰკვდები, არ ვავენებ, არცა ვევენები.
შორით თვალითა მივსწურავ, უკანა დავედევნები“.
და იარეს, გავლეს მრავალი მინდორი, მამბნარ-სევენები.

302

გარდახდა და თაყვანის-სცა, ახსენა ღმრთისა სასენი:
„შენ გმონებს უოვლი ქვეყანა, უოველნი მონა, სასენი;
შენგან მიხვდების წადილსა უღონო, მოვაგლასენი:
და აუთანდილ გემებ, სიცოცსლე მენთევის ლასვართა ვასენი“.

303

397 აუთანდილ იტყვის: „ესომნი ჭირნიმცა რად ვაცუდენი?
რაცაღა არის, არ არის, თუმცა არ ედენეს ბუდენი;
სადაცა მივა, მივიდეს, რამცა მოვლიდეს ზღუდენი,
და მუნაღა ვებუნნე ღონენი ჩემი, არ-დასამრუდენი“.

304

წინა-უკანა იარნეს ორნი დღენი და ღამენი,
დღისით და ღამით მამერალნი, არ საქამადია მჭამენი,
არსაღა სანი არ დაკეეს, ერანი თვალისა წამენი.
და მათ თვალთა ცრემლნი სდიოდეს, მინდორთა მოსალამენი.

300¹

პაოვა აუთანდილ ტარიელ [წინ]-უკან მინადენია:
თითს უშეერს, თქვა თუ: „ის არის“; უხარის, არ თუ სწუნენია.
მაგრამ ტარიელს ასოვნად შეუნიან სინაზენია,
და მოურწყავს გიჟრის ღარითა ვარდი ყვითელი ტენია.

300²

აუთანდილ მისდევს უკანა, ტარიელ მივა წინარე;
მას შეეცვალა საღბინოდ იგ ჭირი მოუთმინარე;
[იგ] ვითა მნათი ხელ-ქმნილი მოყმე მათთანა ვინ არე —
[და შე]სთხზავა ვარდსა ბროლი და ძოწი გიშრითურთ მინა-რე.

305

დღისით ვლეს და საღამო-ჟამ გამოუნდეს დიდნი კლდენი.
კლდეთა შიგან ქვაბნი იუვნეს, პირსა წყალი ჩანადენი,
წულისა პირსა, არ იოქმოდა, შამბი იყო თუ რასდენი,
და ხე დიდრუან, თვალ-უცხოში, მალღა კლდემდის ანაურდენი.

306

დადგა, უჭვრეტს, ალვის შტოსა ანძრეუს, გარე ჰქროდა ეელსა.
აუთანდილს ჰვეირს, ეგრე ვითა გაანათებს მსეებრ ეელსა;
პირად შხესა, გულად ღომსა, ტანად შეჰტავს სარო მსრდელსა;
და შოიგონებს გულ-ამოსკენით მასვე მისსა საგონელსა.

307

ყო მან უმამან ქვაბსა მიმართა, განვლნა წყალნი და კლდენია;
აუთანდილ ცსენსა გარდასდა, მონასნა დიდნი სენია,
მას ზედა ჰვრეტად გავიდა, პირსა დაბა ცსენია,
და მუნით უჭვრეტდა. იგი ემა მისდის ცრემლ-მინადენია.

308

რა ტუენი გავლნა მან უმამან, მოსილმან ვეფსის ტუავითა,
ქვაბისა კარსა გამოდგა ქალი ჯუბითა შავითა,
ატირდა მალღად ცრემლითა, სღვათაცა შესართავითა,
და იგი ემა ცსენსა გარდასდა, ეელსა მოეგლო მკლავითა.

309

უმამან უთხრა: „დავო ასმათ, ხიდნი ზღვასა ჩაგვიცვივდეს:
ველარ მივხვდით ეამიერად ჩვენ, ვისიცა ცეცხლნი გ[ვ]წვიდეს.“
ესე თქვა და მკერდსა ხელნი იკრნა, ცრემლნი გარდმოსცვივდეს..
და ქალი შებნდა, მოეხვია, ერთმანერთსა სისხლით სწვიმდეს.

310

იგი ტვერი გაესშირა დანაგლეჯსა მათსა თმასა,
ერთმანერთსა ესეუოდეს ემა ქალსა და ქალი უმასა,
იხსნდიან, მოსთქმიდიან, ხმას სცემდიან კლდენი ხმასა,
და აუთანდილ სჭვრეტს გაკვირვებით მათსა ეგრე ქცევა-ხმასა.

305¹

გარდასდა და თაყვანი-სცა, ახსენა ღმრთისა სახელი:
„შენ გამოიხსნა და ქვეყანა, შენია მონასახენი;
შენგან მიხვდების წადილსა უღონოდ დანასახენი,
და მისად საებრად სიცოცხლე გვენ ლახვარ-შესასახენი“.

40r სული დაიღო მან ქალმან, დასთმო გულისა წელულუობა,
ქაბას შეიყვანა ტაიჭი, მოჰსადა აკაზმულუობა,
მას ემასა შეჰსსნა, შეიღო აბჯრისა წელ-მორტუმულუობა;
და შინა შევიდეს, მას დღესა გარდაჰსდა გამოსრულუობა.

312

ავთანდილს უკვირს: „ამბავი ისი თუ ვცნაო მე რითა?!“
გათენდა, ქალი გამოდგა, მოსილი მითვე ფერიითა,
შავსა აუღვა ლაგამი, სწმენდდა რიდისა წვერითა,
და შეჰკაზმა, მოაქვს აბჯარი წენარად, არ რამე ჩსერითა.

313

მის მოემისა წესი იყო, მეტსა თურე არ ასე ჯდა.
ქალი ტირს და მკერდსა იცემს, თმისა ტევრსა გაიგლეჯდა;
ერთმანერთსა მოესვივნეს, აკოცა და ცსენსა შეჯდა;
და ასმათ, ისრე დაღრეჯილი, კვლა უფრორე დაიდრეჯდა.

314

ავთანდილ ასლოს კვლა ნასა სასე მისივე კაცისა,
უღვაშ-ამლილი, წვერ-გამო, „ნუთუ მსეაო,—თქვა,—ცისა?“
ვენოსა სული აღვისა, ქართაგან მონაცაცისა;
და ასრე უქს მოკლვა ლომისა, მართ ვითა ლომსა ვაცისა.

315

40v მასვე გზასა წამოვიდა, რომე გუშინ შეეარა,
შამბი გაულო, გაუმორა, თავი მინდორს გააგარა;
ავთანდილ სჰკრეტს გაკვირვებით, მაღვით ხესა მოეფარა,
და თქვა, თუ: „ღმერთმან ესე საქმე მეტად კარგად მომიგვარა“.

316

ავთანდილ თქვა: „უამად ვპოვე, ვრბოდი ვისთვის სურვილითა;
მისგან კიდე მომხასურე, ვნასო, ჰეჯანდეს ნუთუ ვითა:
ნუთუ რასაც მოველოდდე, მითსრას ამან მე ამბავითა,
და არა მე ვარ იგი ლომი, რომე მსეცთა მოესრავ სრმლითა?“

317

„აწ ამას ჩემთვის ღმრთისაგან სხვა საქმე რა ვაჯობინო?
ქალი შევიპურა, მის უმისა ამბავი ვაამბობინო,
ჩემიცა უთსრა ეველაი, მართალი გაუაბკობინო,
და მას ემასა სრმალი არა ვჰკრა, არცა მას დავასობინო.

318

ჩამოვიდა, ცხენი ასსნა, მისგან სესა შემობმული,
ზედა შევდა, გაუმართა, ქვაბი დასვდა კარ-გასმული.
მუნით ქალი გამოიჭრა გულ-მღუღარე, ცრემლ-დასსმული,
და ეგონა თუ, დაბრუნდაო პირი ვარდი, ბროლ-ბაკმული.

319

41r ვერ იცნა,—სასე არ ჰგვანდა მისი მის ემისა სასესა,—
ფიცსლა გაიქცა, მიმართა სასილით კლდესა და სესა;
ემა ტარდაიჭრა, დაბა, ვითა კაკაბი მასესა,
და ხმას სცემდეს კლდენი ქალისა სასილსა მუნ ერთსასესა.

320

მას ემასა თავე არ მისცა, ჰვრეტადეა ებილწებოდა,
ვითა კაკაბი არწივსა ქვეშე მი და მო წრწებოდა,
ტარიელს ვისმე უზახდა მწედ, თუცა არ ემწებოდა,
და ავთანდილ მუსლთა უერიდა, თითითა ესვეწებოდა.

321

ქალი კიოდა ტირილით, ხმასა მოსცემდეს მთა ვითა;
უზახის: „ლომო, ტარიელ“, არ იყო ამაღ ზავითა;
ავთანდილ ეტყვის: „ნუ შმაგობ, ნუ ხარ ცნობითა ავითა,
და ღარიბი უადგილოსა მოველ მართ ოდენ თავითა“.

322

ეტეოდა: „სულე! რამც გიუა? კაცი ვარ, ადამიანი,
უფერო ქმნილნი მინასგან ვარდნი და ისი იანი,
მისი [რამ] მითხარ, ვინ არის ტან-სარო, პირ-ბაკმიანი? .
და სსეად არას გიზამ, ნუ გემის, ნუ ჰეივი ატრე სმიანი“.

323

41v ქალი ეტეოდა ტირილით, სარჩელი უგავს ბჭობასა.
„თუ არ შმაგი ხარ, დამესსენ; შმაგი ხარ, მოდი ცნობასა!
აჲ მეტად მნელსა! საქმესა მნუკვე ადვილად თხრობასა;
და ცუდად ნუ სტობი, ნუ ელი მაგა ამბვისა ცნობასა!“

324

კვლა ეტყვის: „უმაო, რა გინდა, ანუ მენუკვე მე რასა?
მაგა საქმესა ვერა იქს ვერცა კალამი წერასა.
შენ ერთხელ იტევი, „მითხარო“, მე ასჯერ გითხრობ «ვერასა»,
და ვითა სიცილი ტირილსა, მიჯობს ვაგლანს მღერასა“.

1 აქვლს.

325

უმა ეტყვის: „სედავ, სისხლისა თვალთა შდის ცრემლთა წუალები,
დრო გამიგრძელდა, მიპვირდა, მანინა მით აწუა ლები.
ვიცი, არ მომკლავ, ღარიბი ღარიბსა შეკეწუალები;

და მაკა ამბვითა დამივსე ცეცხლისა მეაწუ ალები.

326

„ქალო, არ იცი, სით მოვალ, რა ჰირნი მომითმენიან;

ოდიტგან ვეძებ ამბავთა, ესე არვისგან მსმენიან;

შენ მიპოვნიხარ,—სიტყვანი ჩემნი რაზომცა გუყენიან,—

და ვერ დაგესნები, მიანბე, ჩემგან ნულარა გრცხენიან!“

327

427 ქალმან უთხრა: „რას შეგესწარ, მე ვინ ვარო, ანუ შენო?

მსუ არ მასლავს, შეგეტყუების, თვრთილო, ასრე მით მაწუენო!

გრძელი სიტყვა საწუენოა. ასრე მოკლეჯ მოგასსენო:

და ვერასათვის ვერ გიანბობ, რაცა გინდა, იგი ქენო!“

328

კვლაცა ჰვითსა ზენარობით, მიუყარნა მუხლნი წინა,

მაგრა ვერა ვერ დაჰყარა, მუჯარობა მოეწუენა,

პირსა ზედა გაგულისდა, თვალთა სისხლი მოედინა,

და აღგუ, თმათა წაშოზინდა, ეელსა დანა დააბრჯინა.

329

ეგრე უთხრა: „მე ეზომი ჰავერი ვითა შეგარჩინო?!

რაგვარა თუ ამატირო, ცრემლი ცუდად დამადინო?!

გიჯობს მითხრა, ამის მეტი მართ აღარა არ გაწუენო,

და თვარა, ღმერთმან მტერი ჩემი მოკლას, ვითა მოგაკვდინო!“

330

ქალმან უთხრა: „ეგე ღონე მოიგონე მეტად ავი:

თუ არ მომკლავ, არ მოგკვდები, მრთელი ვარ და მოუკლავი.

რად რა გითხრა, სადამდისცა ვიეო ჰირთა უნასავი?

და კვლავ თუ მომკლავ, სასაუბროდ აღარ მეღგას ზედა თავი.“

328¹

ყმასა შეპყრია ასმათი, ყელსა აბჯინებს დანასა.

რას ერჩი?—ვარდი დაზრვია, იგ კიდევ უფრო დ[ანასა].

„მითხარ, ვინ არის იგი ყმა?“—ჰეთხედა ამის[თანასა].

და „არას ვიტყვიო“, იგ ვინმე პატვიჯი [ათი ანასა].

331

429 უთხრა თუ: „ლომო, ზუთანდილ, შეიქენ ელვა-კრთომითა;
თუ მომკლავ, დამსსნი სოფელსა, ეგ მიჯობს ბევრის ზომითა;
არ ვიცი, ფიფქო, მით მაწუენ, მიჯოვე მზე წასდომითა;
და შენებრი კაცი ჩემე მეტსა ვერვის უდარებს ომითა“.

332

კვლა ვტყვის: „ემაო, რად მჯოვე, ვინ შეუბნები მე, ვინო?
ემე ამბავი ცოცხალსა ენითა ვერ მათქმევინო!
მე თავი ჩემი ნებითა ჩემითა მოგაკლევინო,
და ვითა უსტარი ბედითი ადვილად დაგასევენო.“

333

„ჩემი სიკუდილი შენ ჩემად პატიკად ნურად გგონია,
მით რომე დამსსნი ტირილსა, შემპრების ცრემლთა ტონია;
ჩაღად მჩანს ყოვლი სოფელი, მისთვისვე შემიწონია.
და ვერ გიცნობ, ვინ ხარ, ვის გითხრა სიტყვანი მისანდონია?“

334

ემამან თქვა, თუ: „არ ეტების აწ ამისი ანრე თქმევა,
სხვასა რასმე მოგონება სჯობს, საქმისა კამორჩევა“.
ბაუშვა და ცალკე დაჯდა, ტირის, დაიწყო ცრემლთა ფრქვევა,
და ქალსა უთხრა: „გაგარისსე, აწ ესე თქვი, ვით დავრჩე, ვა!“

335

431 ქალი დაუჯდა კუმტ-გვარად, ქუმობს, ჯერით არ დამტკებარია;
აუთანდილ ქვე ზის ტირილად, აღარას მოუბარია;
ვარდისა ბაღსა მოპკუბდა ცრემლისა საგუბარია.
და კვლა იქით ქალი ატირდა, მისთვის გულ-ნაღმობარია.

336

ემა მტირალი შეებრაღა, ამაღ ცრემლნი ცხელნი ღვარნა,
მაგრა უჯდა უცხოს უცხო, არ ბაგენი აუბარნა;
ემამან ცნა, თუ: „გონებანი ჩქარნი ჩემთვის დააწუნარნა“.
და ცრემლ-ღენილი შეესევეწა, ადგა, მუსლნი მიუყარნა.

337

უთხრა: „ვიცი, აღარ ვარგსარ შენ აწ ჩემად დასანდობლად,
გაგარისსე, დაურჩომილვარ ღარიბად და ამაღ ობლად;
აწ ეტრევა თავი ჩემი დამიც შენთვის დასანდობლად,
და ამაღ რომე შეცოდება შეიდ-გის თქმულა შესანდობლად.“

„თავი ჩემი სამსახურად თუცა ავად მოგაწონე,
მიჯნურისა შებრალება ხამს, ესეცა გაიგონე;
სსვანით უოვლგნით უღონო ვარ, არვინ არის ჩემი ღონე;
და სულთა მოგცემ გულისათვის, სსვა მეტიმცა რა გამოინე!“

339

439 რა ქალსა მისვდა ემისაგან მიჯნურობისა სსენება,
გულ-ამოსვინჩით დაიწყო ას-კეცთა ცრემლთა დინება,
კვლა გაამრავლა ზასილით ტირილი, არ გაცინება.
და აუსანდილს ღმერთმან წადილი მისცა, გულისა ღსინება.

340

იტყვიან, თუ: „ამა სიტყვითა მას ფერი შეეცვალების,
ვისთვისმე [ც]სელი უცილოდ მას ცრემლი ემალპალების“.
კვლა უთხრა: „დაო, მიჯნური მტერთაცა შეებრალების;
და ესეცა იცი, სიკვდილსა თვით ემებს, არ ეკრძალების.“

341

„ვარ მიჯნური, სელი ვინმე, გაუძღებლად სულთა დგმისად;
ჩემმან ჰხემან გამომცხაუნა სამებნულად იმა ემისად;
ღრუბელიცა ვერ მისვლების, მე მისრულვარ სადა, მი, სად!
და გული თქვენი მიწოვნა, მისი ზენაჲ, შენი მისაჲ.“

342

„მისი სასე გულსა ჩემსა ხატად ასრე გამოცხატე,
მისთვის სელმან, გამოკრილმან, ღსინი ჩემი ვაალქატე-
ორისაგან ერთი მიუაჲ: ტყვედ მქენ, ანუ მათატე,
და ან მაცოცსლე, ანუ მომკალ, ჭირი ჭირსა მომიმატე“.

343

437 ქალმან უთხრა ემსა სიტყვა ჰირეულისა უამესი:
„ეგე სიტყვა მოიგონე დია რამე უკეთესი.
წელან საქმე მტერობისა გულსა ჩემსა შთამოსთვისი,
და აწ მოყვარე გიპოვნივარ, დისაგანცა უფრო ღსნი“.

344

„რაცაღა ხარ, ვერ მაცთუნებ, გარდიქცევი სმელთა ქველად;
დაკარგულნი ვინმე სადით ვიარებით მარტო ველად;
მე ვისთვისმე ნაცვლად ღმერთმან მიმცა ცეცსლთა დას[ა]წველად,
და მალედ მომკალ, დამსენ წკასა, მიმეც მსეცთა შესსქმელად.“

345

„ჩემსა თავსა შიჯნურობა მართალია, არ ნაკორად;
ჩემი ვერა ვერ მოგვიღე, მეუბნები მრუდსა სწორად;
ვინცა აქა გამომტყუნა, არავეინ მიჩს მისად სწორად;
და მისგან კიდე სსვა მნათობი შევაწონე ერთი დრამ ორად.

346

„გამოქრილვარ, ვიარები, დამწვავს ცეცსლთა სასმილია;
ამა უმისა მიზეზითა სრულ სმელეოი მომივლია;
ტირთა ნაცვლად შენ გიპოვე, თუ არ მეტყვი, ცრემლს მილია,
და თქვენად ბებნად მოვიმუღვე სასლი, კარი, ზღუდე ვლია.

347

412 „თუ შენ ეწადღეს ჩემი შეურა, იგი გეტყვის არას არა;
მაცრა ჩემი ყოფა ღმერთმან, ვიცი, ბოლოდ დამამწარა;
შენგან კიდე არვინ მივის, თავი ჩემი მოგაბარა,
და იტყვის: (მივსვდი ჩემსა ღსინსა, მე არ ღირს ვარ, მიწა, არა)„.

348

„მაშა რადგან მიჯნურობა შენად ღონედ მოგიონე,
არ ეგების, ამის იქით თუცა თავი არ გამოვნი;
არ შენ მოგვეც თავი ჩემი, დავაბნიე, დავადღონე;
და შენთვის მოვეკვდე, ამისებრი შემცა საქმე რა ვიღონე!

349

„მე მისითა მიზეზითა არ მინახავს დღე ნათელი;
მუნით ვსივარ დევთა ქვაბსა, ვღულ და მომდის ცხელი ცრემლი;
მიწას ვლახავ, თუ შე ვპჭურინავ, არა ვიცი მე მართალი;
და ღმერთმან მომკლას ან მიღსინოს, დიდ არს მისი სამართალი..

350

„აწ რაცა გითხრა, თუ ამა საქმესა დამმორჩილდები,
რასაცა ეძებ, მისვდები, უცილოდ არ ასცილდები;
თუ არ მომისმენ, ვერ ჰპოებ, რაზომცა ცრემლსა ჰმილდები..
და მოგსვდების მღურვა სოფლისა, მოჰკვდები, გაცასწილდები“..

417 არაკი ავთანდილისა, ასმათს რომე უბრძინა
მაშინ თვითან

351

უმამან უთხრა: „ეგე საქმე ამას ჰგავსო, არა სსვასა:
ორნი კაცნი მოღიოდეს სადაური სადმე გსასა,
უკანამან წინა ნახა ჩავარდნილი შიგან ჰასა,
და ზედა მიღვა, ჩაჭეოდა, ტირს, იხასის ვაცლახ-ვასა..

352

„ებრე უთხრა: «ამხანაგო, იუჲ მანდა¹, მომიცადე,
წავალ თოკოა მოსასმელად, მწადსო, თუმცა ამოგზიდე»;
მას ქვეშეთსა გავცინნეს, გაუკვირდა მეტად კიდე,
და შემოჰვივლა: «არ გვლოდე, სად გაგექცე, სად წავიდე?»»

353

„აწ, დაო, შენსა სელსა ჩემი საბელი ეელისა,
სხვად უღონოა უშენოდ ჩემგან აბეურობა სელისა;
რასაცა მისამ, შენ იცი, შენ სარ წამალი ღებენისა;
და თვარა ვისმც ექნა გვარლითა შეკრვა თაჲისა მრთელისა!“

354

ქალმან უთხრა: „მომეწონა, უმაო, შენი ნაუბარი.
სარ უცილოდ კარგი ვინმე, მოყმე, ბრძენთა საქებარი;
ხარ ვინათგან აქანამდის მაგა ჰირთა დამომობარი,
და რაცა გითხრა, მომისმინე, გიჰოვნია საქებარი.“

255

455 „იმა მოემისა ამბავი არსად არა იხოვნების;
თვით თუ არ გითხრობს, არ ითქმის, არვისგან დაიჯერებინ,
მოილოდინე, მოვიდეს, რაზომცა დაგეუოვნების,
და დადუმდი, ვარდსა ნუ აზრობ, ცრემლითა ნუ ითოვნების“.

356

უმაზნ უთხრა: „ვარდო დაჯნი, დრო მოვიდა შენის ზრვისა“.
ერთმანერთსა მოეხვივნეს, ცრემლით ჰკოცნენ სასე-პირსა;
ასმათ ტირის სისსლის ცრემლსა, ტვერი შექნა ნათხზის თმისა.
და იგი ტირან სოფლისათვის და სოფელი მათთვის ტირსა.

357

„გითხრა, თუ ცოდნა გწადიან მისისა შენ სახელისა:
ტარიელ არის სახელი იმა მოემისა სელისა;
მე ასმათ შეკიან, რომელსა წვა მაქვს ცეცხლისა ცხელისა,
და სულთქმა სულთქმისა ბევრისა, მამა თუ არ ერთხელისა.“

358

„ამის მეტსა ვერას გითხრობ მე სიტყვასა ამისთანსა:
ინი მინდორს არონინებს ტანსა მტერსა მემავანსა,
ესკამ, გლას, მარტო ნადირისა მისგან ზორცსა მონატანსა,
და აწვე მოვა, არა ვიცი, თუ დაჰუოვნის დიდსა ხანსა.“

¹ მინდა.

46r ამახს გვედრებ, მოიცადო, თავი სსვანან არსად არო;
რა მოვიდეს, შევესვეწო, ნუთუ ვითა მოვაგვარო;
ერიმანერთსა შეგამეცნე, თავი შენი შევაგვარო,
და თვით გიანბოს საქმე მისი, საუვარელსა გაასარო.

360

ტირს: „ვიიმე, საუვარელო, წახველ რასმე ქვეყანასა;
თავი შენად საშებარად შევაცურევი შიგან ზღვასა;
მოვეუროვე გამზრდელთა და სწორნი ჩემნი ვაგლან-ვასა,
და ანუ მოვჭკვდე, ანუ დაგრჩე, მოველოდდე ნეტარ რასა?“

361

უთხრა: „დავო, ღმერთმან შეგზლოს საიქიოს მისაგები;
ღმერთსა სწადდეს ჩემი ღსინი, ასრე ამაღ არ ვიწევი,
ჩემთა ცეცხლთა დავენებასა სსვანსა ვისმცა ვესვეწები,
და თუ მიბრძანებს ჩემებრ სელსა, განაღამცა ვიასლები.“

362

ქალი ჰადრებს საუბართა, იგი მოყმე ატირდების:
„ვაგლას მეო, საუვარელო“, ცეცხლი ცსელი მოედების;
„ვინ შეიწერა გული ჩემი, შენგან კიდე ვის სელადების,
და ოდის მამცემს კაცსა სლებად, აქათ ასრე მემტერების.“

363

46v ქალსა ემამან მოუსმინა, დაპმორჩილდა, დართო ნება.
ამას ზედან მოისედნეს, სევით ესმა ჩსანუნება;
მთვარე წყალსა გამოსრული ვნასე, შექთა მოფინება,
და უკუნიდეს, აღარა ქნეს მუნ სანისა დაუოვნება.

364

ქალმან უთხრა: „ემაო, ღმერთმან მოცტა ჟამად რაცა გინა,
მატრა თავი უჩინო ჰქმენ, დამალული იეუვ შინა;
იმა უმისა შეუნებლე ხორციელი არაუინ ა;
და თუ ვითა რა მოვაგვარო, შენი ნახვა არ ეწეინა“.

365

აუთანდილ ქვაბსა დამალა ქალმან დამალვით მალითა..
იგი ემა ცხენსა გარდასდა, ჰმეენოდა კაპარტ-ხრმალითა;
ატირდეს მალლად ცრემლითა, ზღვათაცა შესამალითა,
და აუთანდილ სარკელით უჭვრეტდა ჰვრეტითა იდუმალითა.

366

ამარტის ფერად შეცვალა ბროლი ცრემლისა ბანამან.

დიდსან იტირეს უმამან და მან ქალმან შაოსანამან;

შესსნა, შეილო აბჯარი, ცხენიცა შეიყვანა მან;

და დადუმდეს, ცრემლნი მოჰკვეთნა შავმან გომრისა დანამან.

367

47r ავთანდილ სარკმლით უჭვრეტდა, ტყვე, საკნით ნახატები.

მან ქალმან ქვეშე დაუგო ვეფსის ტუავისა ნატები;

მას ზედა დაჯდა იგი უმა, სულთქვამს ჭირ-მონამატები,

და სისსლისა ცრემლსა გაეწნა შუა გომრისა სატები.

368

მან ქალმან ხელ-უო კვესითა გსება ცეცსლისა ნელისა,

ეგონა ჯამა ხორცისა შემწვრისა, შეუქნელისა;

მიუჭურა, ერთი აჰსლინა, ქნაა საქმისა მხელისა,

და მალი არ ჰქონდა, დაუწყო გამოყრა უცოცხელისა.

369

ცოტად მიწვა, მიიძინა, თუცა უოლა ვერა მეტი;

შეჭურთა, დიდნი დაისასნა, წამოვარდა ვითა რეტი,

ისასდის და წამ-წამ იკრის გულსა ლოდი, თავსა კეტი.

და ცალ-ყერმ ზის და ჰირსა ისოკს ქალი მისი შენამჭვრეტი.

370

„რად დაბრუნდი?— მოასსენა,— მიისხარ, რაცა წაგვიდა!“

მან უბრძანა: „მონადირე მეფე ვინმე გარდაგვიდა,

ჰყვეს ლამქარნი უთვალაუნნი, ბარგი მძიმედ აყვიდა,

და იგი მინდორს ნადირობდა, დაეფანჩეა მარეი, და.

371

47v „სევდად მეცა კაცთა ნასვა, ცეცსლი უფრო გავიადე“,

არ მივეუო ასლოს შეურად, თავი ჩემა შევიწყალე,

მათგან მერთალი შემოებრუნდა, ტყუა შიკა დავიმადე“.

და თქვა: „ნუთუმცა უკუმრიალა, რა გათენდეს, წავალ სვალე“.

372

ქალსა ცრემლნი გარდმოსცვივდეს ას-ნაკეცნი, ბევრი-ბევრად;

მოასსენა: „მსეცთა თანა იარები მარტო ტვერად“,

არას კაცსა არ იახლებ საუბრად და შემაქცევრად;

და მას მაგითა ვერას არგებ, დღეთა შენთა ცუდად ლევ რად?

373

„უოული ჰირი ქვეყანისა ერთობ სრულად მოვივლია,

ერთი კაცი შემაქცევლად შენად ვითა დაგელია?

გიასლოს და არ გამმაგდე, თუცა ჰირი არ გაკლია;

და მენ მოჰკვდე და იგი წასდეს, ესე შენთვის რა მადლია?

¹ ბჰჰჰჰჰ.

374

უბრძანა: „დავო, ეგვა მსგავსი შენისა გულისა,
მაგრად არ არის ქვეყანად წამალი ამა წყლულისა!
ვის ძალ-უც ზოვნა კაცისა, თვით სოფლად არ-მოსულისა?
და ჩემი ღსინია სიკვდილი, გაურა სორცთა და სულისა.

375

48r აღმერთმან სსვამცა ეტლსა ჩემსა რადმცა კაცი რა დაბადა,
სიხსლე და საუბარი თუმცა მისი მე მეწადა!
ვინცა განძლნა ჰირნი ჩემნი, ანუ ვინცა შეეცადა?
და შენგან კიდე სორციელი, დავო, მივის არანადა“.

376

ქალმან ჰკადრა: „არ გამიწერე, ვიძიშვი და ვიჯე დია;
რადგან ღმერთსა ვაზირობა შენი ჩემზედ მოუგდია,
ვერ დავმალავ, უკეთესი რაცა საქმე გამიცდია.
და არა ვარგა უსაზომო, ზომსა თავი გარდგისდია“.

377

„მისი მძებნელი იუომცა ჰკუვითა მეტის მეტითა;
შენ კაცთა ნაცვლად ნადირთა ასლავ გულითა რეტითა;
სჯობს, ერთი კაცი იახლო, ილსენდე მისით ჰერეტიითა.
და ვით იადონი არ მოჰკუდე ბულბული თესლთა კენეტიითა“.

378

ემაძან უთხრა: „რას მენუკევე, არა ვიცი, გამიცსადე.
კაცი ჩემად სამსასურად უღმერთოდ შემცა ვით დაგზადე!
ღმერთსა ჩემი უბედობა უნდა, შემცა რას ვეცადე!
და განალამცა გავნადირდი, თავი ასრე გავისადე“.

379

48v ქალმან კვლა ჰკადრა: „გაგსაჯე მეტითა შეგონებითა,
მაგრად თუ კაცი მოგკვარო, მოგევეს თავისა ნებითა,
იგი გიანსლოს, ილსენდე მისითა შემეცნებითა,
და ფიცე, არ მოჰკვლა, არ იუო, არ, სავნებლისა ვნებითა“..

379¹

უთხრა თუ: „დაო, არა ვარ სულ ცნობა-დაკარგულია,
მიჯნურობისა შმაგობით ხელთა არა მაქვს გულია,
მაგრამ ცოტაჲ კვლავ ვიცი, რაცა რამ საკარგულია,
და ვინ ღირს ა, კაცი გამოჩნდეს ჩემებრ თავ-დაკარგულია“.

379²

შოასხენა: „გაპოვე ვინმე მიჯნურობით გამოჭრილი,
შენად ძებნად წამოსრული, დიდთა ჰირთა გარდასდილი,
დაუგდია მისი მთვარე, ამაღ ქნილა ფერ-მისილილი;
და ნახო, აწყა ეკადრების მზისა შუქთა მისგან ცილი“.

380

მან უბრძანა: „თუ მჩვენებ, ვნასავ, დიდად გავისარებ,
სიუყვარულმან მისმან, ვისთვის სელი მინდორს თავს ვარებ,
არას უხამ უგემურსა, არათ ოდეს გავამწარებ;
და რაცა ჩემგან იაშების, ვააშებ და შვიუყვარებ“.

381

ქალი ადგა და წავიდა მის ემისა მოსაკვანებლად;
„არ ეწეინათ“, უამბობს, არს მისად მაკუღვანებლად,
სელი მოჰკიდა, მოჰკვანდა, ვით მთვარე მოსავანებლად;
და იგი რა ნასა ტარიელ, თქვა მისსა დასაკვანებლად.

382

გამოეგება ტარიელ, მარიებს ორთავე შიე დარად,
ანუ ცით მთვარე უღრუბლოდ მუქთა მოჰუნდეს ქვე ბარად,
რომე მათთანა აღვისა სეცა ვარგიუო სედ არად,
და ჰკვანდეს შვიდთავე მნათობთა, სსვადმცა რისა ვთქვი მე და რად“.

383

197 მათ აკოცეს ერთმანერთსა, უცხოებით არ დაჰრიდეს,
ვარდსა ჰხლენდეს, ბაგეთაგან კბილნი თეორნი გამოსჰვირდეს,
ეული ეელსა გარდაჰკდეს, ერთმანერთსა აუტირდეს,
და ქარვად შექნეს იაგუნდი მათნი, თუცა ლალად ღირდეს.

384

მობრუნდეს. ემამან ავთანდილს სელი შეუჰყრა სელითა,
ერთგან დასდეს და იტირეს დიდსან ცრემლითა ცხელითა.
ასმათი სულსა უღებდა სიტყვითა საკვირველითა:
და „თავთა ნუ დაჰხოცთ, ნუ ბნელ-იქთ მხესა თქვენითა ბნელითა“.

385

ტარიელის ვარდი იყო დათრთვილული, არ დაზრული;
ემასა უთხრა: „მესწრაფების, მითხარ მენი დაფარული,
ვინ ხარ, ანუ სით მოსრულხარ, სადაური, სით მოსრული?
და მე სიკვდილსა აღარ ვასსოვ, ვარ მისგანცა გაწირული“.

386

ავთანდილ გასცა ჰასუხი, სიტყვები ლამაზებია:
„ლომო და გმირო ტარიელ, ვის ტანი გინაზებია,
მე ვარ არაბი, არაბეთს არს ჩემი დარბაზებია,
და მიჯნურობითა დამწვარვარ, ცეცხლი უძრეტი მგზებია.“

357

498 „მე ჰატრონისა ჩემისა ასული შემეკარებია;
თავით შეფედ მათად მას ხედვენ მონები მკლავ-მაგრებია.
თუცა არ მიცნობ, გინასავ, თუ ვითა გიასრებია,
და განსოვსცა, ოდეს დაჰსოცენ მონები არ-საპურებია?

358

„შენ მინდორს გნასეთ გაჭრილი, ჩვენ შედა გარდგეიღენით,
ჰატრონი ჩემი გაგიწურა, ჩვენ საფად წაგეიღენით.
გისქეთ, არ მოსველ, ლაშქარნი უკანა გამოგეიღენით,
და მენ კელნი წითლად შეღებუნ სრულად სისხლისა კი ღენით.

359

„უველაკასა მათრახითა თავი უსრმლოდ გარდაჰკვეითეთ.
მეფე შეჯა, დაგვეპარე, კვალი შენი ვერ მოგვეთეთს,
ვისაა ქაჯი დაგვეძაღუ, მონებიცა დავაფეთეთ,
და ამნ უფრო დაგვაძმაგნა, თავა სრულად გაუაშუეთ.

390

„ჰმენვა შექნა, თქვენც იცით, სელმწიფე ნებიერია.
მოგნახეს, გმებნეს უოუელგან, მათ რუკა დაუწერია,
ვერ ნახეს შენი ნახული ვერცა ემა, ვერცა ბერია;
და აწ გამოგზავნა, რომელსა ვერ მზე ჰგავს, ვერ ვთიერია.

391

507 „მაბრმანა: ამიციან ამბავი მის მსისა წასდომილისა,
მაჰინ ვარ მქნელი საქისა, მის შენგან მონდომილისა.
სამ წლამდინ მიოსრა დაღენა უმისოდ ცრემლითა მილისა.
და არ გიკვირს, გავსძელ ვერ-ჰკრეტა მისისა მე ღიმილისა?!

392

„აქანამდის მნასაუიცა კაცი შენი არ მენასა;
ქურდნი ვნახენ, რომე თქვენსოვის სიტყვა რამე გაემკვასა;
მათრახითა ჩამოგეგდო ერთი, მკვლართა დაგესასა;
და მათ მასწავლეს, მმა რომელთა სელ-მოხრბავი საქე, გლახ, ა“.

393

ტარიელსცა აესენა ომი მათი მაძინდელი,
იტყვის: „მასხოვს იგი საქმე, თუცა არის ადრინდელი;
ერსიან გნახენ ნადირობას შენ და შენი მე გამსრდელი;
და მისი ვტიროდი, მომეგონა მე, გლახ, ჩემი წამწემეღელი.

394

„რას მაქნევდით, რად გინდოდა, ერთმანერთსა რათა ვჰკვანდით?
თქვენ მორკმულნი სთამაშობდით, ჩვენ მტირალნი ღაწვსა ვბანდით.
რა მონანი შესაპურობლად მომწიენით, გაგულვანდით,

და აწ ვესვ, რომე ჩემად ნაცვლად თანა მკვდართა მიიტანდით,

395

508 „მოვიხედნე, მომეწია, რა პატრონი შენი ვნასე,
სელმწიფობით შემებრალნეს, ამაღ სელი არ შევასე,
თვალთა წინა გამოგექექე, მეტი არა შეუსრასე.

და ჩემი ცხენი უჩინოსა ჰგავს და სსუასა რანმც ვასასე!

396

„კაცმან ვერ ასწრას თვალისა დაფასვა, დაწამწამება,
მას გავექცევი, ვისგანცა ჩემი არას ვსცნა ამება;
მათ თურქთა მიღმა გამეგო მე არას არ შეწამება,

და ავად ჰმეენოდა მორეენა და ჩემი დათამამება.

397

„აწ ვაძად მოსვე, მიამა ნასვა შენისა ზირისა!
ტანად სარო და ზირად შიე, მამაცად მგოსაუსი გმირისა,
მაგრამ გარჯილხარ, არა სარ გარდაუსდელი ჭირისა:

და მნელია ჰოენა კაცისა ღმრთივ ზეცით განაწირისა!“

398

ავთანდილ უთხრა: „ვით მაქებ საქები ბრმენთა ენისა?
მაგინად ნაცვლად რამც ვიყავ ღირსი ქებისა თქვენისა!
სახე სარ მზისა ერთისა, ზეცით მნათისა ზენისა,

და რადგან ვერ შეგცვლის პატივი ეგზომთა ცრემლთა დენისა.

399

511 „მოსრულვარ, შენად შეერამდინ ვიყავ ამბვისა მძებნელი;
რა გნასე, შენმან სასმილმან ბნელსა მიმატა მე ბნელი;
ეგე მეც ვიცი, მეცა ვარ მაგა ღახვართა მძებნელი,
და ბოლოდ იცოდი, სიკვდილი ჩემგან გაერის ა მცებნელი.

400

ამა დღემან დამავიწუა, გული ჩემი ვინ დაბინდა;
დამიგდია სამსახური, მისი იქნას, რაღა გინდა;
იაგუნდი ეგრეცა სჯობს, ათასჯერცა მინა მინდა,

და შენ გიასლო სიკვდილამდის ამის მეტი არა მინდა!“

401

ტარიელ უთხრა: „მე შენი გული აწ მემსურვალეების;
მიკვირს თუ, ნაცვლად მაგისად შენ ჩემი რა გევალების!
მაგრამ წესია, მიჯნური მიჯნურსა შეებრალების,
და შენ საკვარელსა გავეარო, ესე რათ გენაცვალეების!“

402

„წამოსულხარ ჩემად შებნად, პატრონისა სამსასურად;
ღმერთიან ქნა და გიპოვნივარ, შენცა ცდილსარ მამაცურად;
მაგრამ ჩემსა რა გიამბობს, გამოჭრილვარ ასრე თუ რად!
და მე თუ ვიტყვი, დამწევს ცეცხლი ცხელი, შემიქს ალად, მურად“.

403

სამათ უთხრა: „ლომო ცრემლით მაგა ცეცხლთა არ ეგების!
მე ვითა ვთქვა წვევა თქმისა, რადგან ეგრე არ ეგების!
ვსუდავ, ეიუ სელი ვინმე მოუმე შენთვის წაეგების,
და ცნას მიზეზი შენთა წელულთა, ქნას, რა ღონე აკვების.“

404

„მესვეწებოდა, ღამოდა ჩემგან რასამე სმენასა;
ნუ უკოს ღმერთიან გამლება, მემცა ვით მიეცე ენასა!
თუ რას სცნობს, ვეჭობი ამისგან თქვენსა რასამე ღსენასა.
და არს უკეთესი, რაცაღა სწადს განგებასა ზენასა.“

405

ამას დაუმუნდა ტარიელ დამწვარი, დაალებული;
ამათოს უბრძანა: „მას აქათ შენ სარ ჩემთანა სლებული;
რად არა იცი, უწამლო არს ლები ესე ლებული!
და კვლა ესე უმა მწევს მტირალი, ცრემლითა დავალებული.“

406

„კაცმან ვით პოვოს, ღმრთისაგან რაცა არ დანაბადია!
მით გული ჩემი სევდამან აწ ასრე დანაბა დია,
კვლა გზასა მიკრავს, მიტირავს, მითქს ბადე დანაბადია;
და აწ სელთა, ნაცვლად ღსინისა, ჩალა მაქვს და ნაბადია.“

407

სამათ უთხრა: „მეგრე ღმერთიან მოწულებამან მით ცნობითა ერთი მზითა
ორი მისი მოწულება დღესცა მომცა ამა გზითა:
პირველ, შეპერის მოყვარულთა ჩემით რათმე მიზეზითა,
და კვლა, ნუსთუმცა სრულად დამწვა ცეცხლთა ცხელთა ანაგზითა“.

1 ღმერთისაგან

408

მას დღესა ღოში ტარიელ შევებითა აიკესებოდა;
სელითა სელსა მიზიდვენ, ერთმანერთს ეუბნებოდა;
მათთა შემსედთა მათთანა ლალიცა უმტვერდებოდა,
და ჰტავს, თუ მაშრივი შუქსა ჰფენს, შზე მათთვის გაიკესებოდა.

409

უმასა უთხრა: „ვინცა კაცმან შმა ანუ თუ დაცა იდოს,
სამსო მისთვის სიკვდილსა და ჭირსა თავი არ დარიდოს;
ღმერთმან ერთი რად აცსოვნოს, თუ მეორე არ წაწევიდოს!
და მენ ისმენდი, მე გიანბობ, რაღა გინდა წამევიდოს“.

410

ასმათს უთხრა: „მოდო, მოკე, თანა წყალი მოიტანე,
დაბნედილსა შაჰკურები, გული მითა გარდამბანე;
მკვდარი მნასო, დამიტურო, სულთქმა გაათანისთანე,
და მე სამარე გამითსარე, აქა მიწა მიაკვანე“.

411

52v ღილ-ჩასსნილი საამბობლად დაჰდა, მსარნი ამოყარნა;
ვითა შზე [ვ:]და მოღრუბლებით, დიდხან შუქნი არ ადარნა;
ვერ გაასუნა სასაუბროდ, მან ბაგენი გაამყარნა,
და მერმე სულთქნა, დაიხასნა, ცრემლნი ცსელნი გარდმოყარნა.

412

მოსთქვაშს: „ჰაი! საუვარელო, ჩემო, ჩემთვის დაკარგულო,
იმედო და სიცოცხლეო, გონებაო, სულო, გულო!
ვინ მოკვეთა, არა ვიცი, სეო, ედემს დანერგულო!
და ცეცსლმან ცსელმან ვით ვერ დაგწვა, გულო, ასკერ დადგულო?!“

ტარიელისაგან თავისი ამბებისა შებობა

ოდეს ავთანდილს უამბოა

413

„ისმენდი, მიეც გონება ჩემთა ამბავთა სმენასა,
საუბართა და საქმეთა, ვისთა მლივ ვათქმევ ენასა;
იგი, ვან ხელ-შქმნის, მოველი მისგან აროდეს ღსენასა,
და ვისგან შეუცავ სევდასა, სისსლისა ღვართა დენასა.“

414

„ჰინდოეთს შეიდთა მეფეთა უოვლი კაცი სართ მცნობელი:
ექესი საჟეფო ფარსადანს ჰქონდა, თვით იუო მპურობელი,
უსხვი, მდიდარი, უკადრი, მეფეთა ზედა მფლობელი,
და ტანად ღოში და პირად შზე, ომად მძლე, რაზმთა მწეობელი.“

1 111+111.

415

537 „მამა-ჩემი ჯდა მეშვიდედ, მეფე მებრძოლთა მზარავი,
სარიდან ერქვა სასელად, მტერთა სრვად დაუფარავი;
ვერვინ ჰკადრებდის წყენასა, ვერ ცსადი, ვერცა მზარავი;
და ნადირობდის და იძვებდის საწუთრო-გაუმწარავი.

416

„სალვა მოსმულდა, შეეკნა გულს კაეშანთა ჯარები.
თქვა: „წამილია მტერთაგან ძლევით ნაპირთა არები,
უოვლენით გამისსმან, მორკმით ვზი, მაქე ზეიმი და ზარები;
და ბრძანა: „წავალ და მეფესა ფარსადანს შევეწინარები“.

417

„ფარსადანს წინა დასკვნა გაგზავნა მოციქულისა.
მესთვალა: „მენ გაქვს მეფობა ჰინდოეთისა სრულისა;
აწ მე მწადს, თქვენსა წინამე მეცა ვცნა ძალი გულისა,
და სახელი დარჩეს ჩემისა ერთგულად სამსახურისა“.

418

„ფარსადან შეეკნა ზეიმი ამა საქმისა მცნობელმან.
მესთვალა: „დმერთსა მადლობა შევსწირე სძელთა მფლობელმან,
რადგან ეგე ჰქენ მეფემან, ჩემებრ ჰინდოეთის მპყრობელმან.
და აწ მოდი, ასრე ჰატეუ გცე, ვითა მამამან მშობელმან“.

419

538 „მოვიდა კაცი მეფისა, იგი დღე-ღამე იაროს;
სარიდანს ჰკადრა მეფემან: „დაუედრე, წამოიაროს;
თუ კინმე ჰეუანდეს მოსარჩლე, ვარგულად გაეზიაროს,
და სხვად კიდე ნუ დაიუოვნის, ფიცსლად უდგომლოდ იაროს“.

420

„ერთი სამეფო საკარგვად, უბოძა ამიღბარობა.
თვით ამირბარსა ჰინდოეთს აქვს ამირსპასალარობა.
მეფე რა დაჯდეს, არა სჭირს¹ ხელისა მიუმცდარობა;
და სხვად ჰატრონია, მართ ოდენ არა აქვს კვისარობა.

418¹

„კმარის ღმრთისაგან ჩემზედა წყალობა აწ ამდენანი,
შეგვეწავე დიდი ხელმწიფე, დასცხრეს მოციქულთ დენანი;
აიოა მქნელსა რას არეებს აწუა აქ ან მანდ დენანი!
და მწვილდმან ისეუა, ჩაეგნეს ხმალნი სისხლისა მდენანი“.

¹ სპიობს.

421

„თვით მეფემან მამა ჩემი დაიჭირა სწორად თავსა.

თქვა: «ჩემებრი ამირბარი, ნაძლევი ვარ, ვისცა ჰუავსა!»
ლაშქრობდის და ნადირობდის, აძლევიან მტერნი ზავსა.

და მას არა ვჰგავ ასრე, ვითა მე სხვა კაცი არა მგავსა.

422

„მეფემან უძღვნა მრავალი ოქრო და საჭურჭლენია,

კვლა სხვაგნით ნიბათ-ნობათი, თეთრი ქორი და ცხენია;

«რად მწუხლობ, ლომო ფარსადან?— რაცა მაქვ, უველა შენია.

და შენ გმორჩილობენ მნათობნი, მათ ვარდი კრიფონ, შენ ია.

423

ს.ჩ. «ვინადიროთ მსიარულთა, მშვილდ-ისრითა მოვსრათ ველი,

ტასტი დადგით მაღრიბული, ჩემად მოსვლად ნურას მელი;

ჩარუაფებინ ორსაოთა გააკეთეთ ზოგან ხელი.

და ედემისა მსგავსად ჰკასმეთ, გაახარეთ ჩუენი შსრდელი».

424

„შენ მეფესა მოეკაზმეს სახლი ამო სიტურფითა;

თვალ-გური მოათრქვივეს, მუშკსა ჰფენენ სუმბულითა;

ასრე ტურფად მოუკაზმეს, ხელმწიფესა მართებს ვითა;

და მისი ფერი სურნელეა ხამს აღიმრას სამოთსითა.

425

„თუ რა სადა სახელმწიფო შესაქცევი ჰოვეს სათა;

შესსდეს, თანა წაიტანეს, ზოგნი ბებნად არნეს სხვათა;

მას დღე სროლა მათი იყო, შეერილობა ჯარი სნათა.

და მისნი მკვრეტნი გაეკვირნეს მისთა ეგზომ ქცევა-ზმათა.

426

„დღესა ერთსა ავაზითა შექცეს და ამოსწევიდეს,

მეორესა შავარდნითა და ქორითა ინადირეს,

მესამესა დღესა შესსდეს, ავაზებსა მოანხმიდეს,

და ვისცა ნახეს, ეება ჰკადრეს, არ აიგდეს, არ იკილთეს.

427

ს.ჟ. «კვირას ერთსა ინადირეს, რაცა ჰოვეს, ჯარი ჰსოცდეს,

სტუმარი და ხელმწიფენი ისრიან და ამოდ ჰმსოცდეს,

ლაღობითა ნადირობდეს, მხცეთა ჰსოცდეს ორიმც-ოცდეს,

და ნაძლევითა აესი სნასა, იმათიგან ამოჰსოცდეს.

428

„რა გათავდა ნადირობა, წამოვიდეს მხიარული;
ჩამოჰსდეს და ჭამად დასსდეს, მეფეს მიაჩს ტასტი სრული:
კაცის თვალმან რამცა ნახა სსვა მისებრი მოკაზმული!
და აპა, მპაო, მაშინდიდგან მე მაქვს ჩემი გული წულული.

429

„ტარღისხდეს ნადიმობა, ვით გასმია ხელმწიფისა;
ილხენდეს და თამაშობდეს შესაფერად ქცევა-ზნისა;
ლალი მრთული, იაგუნდი, ფანტვა იუო გვირგვინისა.
და მე სად ღირსვარ მისთა თქმათა, მპებნელი ვარ იმა გზისა.

430

„მეფემ უძღვნა მამა ჩემსა უსაზომო საბოძვრითა,
დიღრუანი ტაბაკები სავსე თვალთა-გუარითა;
უბრძანებდა: «სარდან, მვილო!» მით ამოთა საუბრითა.
და თავსა სურვენ უცსოს რასმეს მუშკითა და ამბარითა.

431

სჯრ „ლხინობდეს და თამაშობდეს, გამოვიდეს ღამე-ღღენი;
ღმრთისა იუო ბრძანებანა, საწუთროსა კარის მღენი;
დაორსულდა დეღა-ჩემი, მოდგეს სრასა ძღვნის მომღენი.
და ღონე მქონდეს, არ მინდოდა თქმა ამბავთა ეგრე შენი.

432

„კრულმც არს ჩემი დაბადება, ხელმწიფესა აცნობესა;
ვაჟი მისგდა ამილბარსა, დედოფალსა შეჰკადრესა.
„ლხინი მოგცა შემოქმედმან. ნუ მოვიწიენთ!“—ეგრე თქვესა;
და ილხენდეს და თამაშობდეს, შეჰვირვება დაჰკარგესა.

433

„ამის მეცსა ვეღარ უძღებ, ანმათ გკადროს, რაცა ვქენა“.
ადგა ანმათ, დაუწუნარდა, ეველა წვრილად მოახსენა;
„მე სოფელსა აღარ უნდი, მით საქმითა შევიტენა“.
და ესე თქვა და ემამან სულთქნა, კვლა დაუწუო ცრემლმან დენა.

434

„მე არ ესეა მეფესა და დედოფალსა მზისა დარსა,
კმუნვა ჰქონდა, ჟამი იუო, მით აესენეს სპანი სარსა.
ვა, კრულია დღემცა იგი, მე მივეცი ამილბარსა!
და მეფემან თქვა: „მვილად გავზრდი, თვით ჩემივე გვარი არსა“.

555 „მეფემან და დედოფალმან მიმიყვანეს შვილად მათად,
საპატრონოდ მზრდიდეს სრულთა ლაშქართა და ქვეყანათად,
ბრძენთა მიმცეს სასწავლებლად ხელმწიფეთა ქცევა-ქნათად;
და მოვიმწიფე, დავემსგავსე მზესა თვალად, ლომსა ნაკვთად.

436

„ასმათ, მითხრობდი, რაცა სცნა ჩემგან ამბობა ცილისა.
სუთისა წლისა შევიქენ მსგავსი ვარდისა შლილისა;
ჭირად არ მიჩნდის ლომისა მოკლეა, მართ ვითა სირისა¹;
და არ ჰგავიდოდის ფარსადანს მისი არა-სმა შვილისა.

437

„ნადიმსა შიგან მოყმენი სიცილით მომეგებინან;
მოასპარეზე-მესროლთა ღონე ჩემგანვე მებნინან;
მებრძოლთა შიგან მებრძოლნი ვერაუინ ვერ შემებნინან;
და თვით შუბოსანი ჩემებრი არაუინ არ ეგებნინან.

438

„მე სუთისა წლისა ვიუე, დაოჩსულდა დედოფალი-
ესე რა თქვა, ემამან სულთქნა, ცრემლით ბრძანა: „შობა ქალი“.
დაბნედასა მიეწურა, ასმათ ასსა გულსა წყალი;
და თქვა: „მამინვე მზესა ჰგვანდა, აწ შედგების ვისგან ალი!

439

566 „წიგნი წიგნსა ეცემოდა, დედოფალი ოჯეს შობდა,
მოციქული—მოციქულსა, ჰინდოეთი სრულად სცნობდა;
მზე და მთვარე განსცხრებოდა, სისაჩუღით ცა ნათობდა;
და უოვლი არსად შემოსრული მსიარული თამაშობდა.

440

„ასმათ, შენცა ხარ მოწამე ჩემისა ფერ-მინდლისა,
მზესა მე ვსჯობდი შენებით, ვით ბინდსა ეამი დილისა;
იტუოდეს ჩემნი მნახენი: «მსგავსია ედემს 'სრდილისა».
და აწ მაშინდლისა ჩემისა სახე ვარ ოდენ ჩრდისა.

441

„ქება არ ითქმის ენითა, აწ ჩემგან ნაუბარითა.
ფარსადან დაჯდა სარებად ზეიმითა² და ზარითა;
უოვლენით მოვიდეს მეფენი ნიჭითა მრავალ-გვარითა.
და საჭურჭლე გასცეს, აივსნეს ლაშქარი საბოძვარითა.

¹ სიღისა. ² ზიქმითა.

442

„საშობელი გაიყარა, ზრდა დაგვიწიეს მე და ქალსა.
 მართ მამინვე ჰგებანდა იგი მზისა შუქთა ნასამალსა.
 უუვარდით და სწორად უწინდით მეფესა და დედოფალსა.
 და აწ ვახსენებ, ვინგან ჩემი დაუდატავს გული აღსა!“

443

560 უმა დაბნდა, რა სახელისა ხსენებასა მიეწურა;
 აუთანდილსაც აეტირა, მისმან ცუცსლმან გულსა ჰმურა;
 ქალმან სრულად მოაქცია, მკერდსა წყალი დააჰკურა.
 და თქვა: „ისმენდი, მაგრა ჩემი სიკვდილისა დღე დასტურ ა.“

444

„მას ქალსა ნესტან-ღარეჯან იყო სახელად სმობილი.
 შვილისა წლისა შეიქნა ქალი წყნარი და ცნობილი,
 მთვარისა მსგავსი, მზისაგან შეუნებით არ-შეფრობილი;
 და მისსა ვით განსძლებს გაურასა გული აღმასი, წდობილი!“

445

„იგი ასრე მოიწიფა, მე შექმლო შესჯლა ომსა;
 მეფე ქალსა ვით სეფვიდა მეფობისა ქნისა მწთომსა,
 მამასავე სელთა მიმცეს, რა შევიქენ ამა ზომსა;
 და ებურთობდი და ვთამაშობდი, ვით კატასა ვსოცდი ლომსა.“

446

„მეფემან სახლი ააგო, შიგა სა[მ]ეოფი ქალისა;
 ქვად ფაზარი სხდა, კუბო დგა იაკუნდისა, თვალისა,
 პირსა ბახჩა და საბანლად სარაჯი ვარდის წყალისა;
 და იგი მუნ იევის, მედების ვინგან სასმილი აღისა!“

447

570 „დღე და დამე მუჯამრითა ეკმეგოდის აღვა თლილი;
 ზოგჯერ კოპკს ვადის, ზოგჯერ ბახჩას ჩამოვიდის, რა დგის ჩრდილი.
 დავარ იყო და მეფისა, ქვრივი, ქაჯეთს გათსოვილი,
 და მას სიბრძნისა სასწავებლად თვით მეფემან მისცა შვილი.“

448

„სრა ედგა მოფარდაგული ოქსინოთა და შარდითა;
 ვერვინ ვხედევდით, შეიქნა პირითა მინა-ვარდითა;
 ასმათ და ორნი მონანი ჰქვიან, იმღერდის ნარდითა;
 და მუნ იზრდესოღის ტანითა, გაბაონს განაზარდითა.“

1 ბაზ.ჩო. 2 ოქსინოთა.

419

„თხუთმეტისა წლისა ვიუავ, მეფე მზრდიდის ვითა შვილსა;
დღისით ვიუვი მას წინაშე, გამიძეებდის არცა მილსა;
ძალად ლომსა, თვალად მშესა, ტანად გვგანდი ედემს ზრდილსა,
და სროლასა და ასპარესსა აქებდიან ჩემგან ქნილსა.

450

„რა მინდორს შევჯდი, ზარითა ხმა იუვის ბუკთა ცემისა;
თანა მევის სპისა სიმრავლე მსგავსი ფუტკრისა რემისა;
ჭვრეტად ქალ-უმები დაჯრილა, დგან თემისა და თემისა;
და ვინ მნახის, ეუვის ერთ წლამდის კვება ნახვისა ჩემისა.

451

„მოსრნის მსეცნი და ნადირნი ისარმან ჩემგან სრეულმან;
მერმე ვიბურთი მადანს, მინდორით შემოქცეულმან;
შევიდი, შევქნი ნადიმი, ნიდაგ ლსინსა ჩვეულმან;
და აწ საწუთროსა გამყარა პირმან ბროლ-ბალახსმეულმან!

452

„მამა მომიკვდა, მოვიდა დღე სიკვდილისა მისისა;
ქნა გაუცუდდა ფარსადანს ნიმატისა და ნიშისა;
მათ გაეხარნეს, ვის ზარი დაღვედის მისგან შიშისა;
და ერთგულთა შექნეს ვაება, მტერთა—სხენება იშისა.

453

„მე წელიწადსა ბნელსა ვავ საწუთრო-გაცუდებული,
დღისით და ღამით ვვაბდი, ვერვისგან სულ-დაღებული;
გაუვანად ხასნი მოვიღეს, შითსრეს მეფისა მცნებული,
და ებრძანა: «მვილო ტარიელ, ნუ სარ მავითა ღებული.

454

«ჩვენ უფრო გვტკივის იგი, ვინ დაგვაკლდა სწორად თავისა»-
ასი ებომა საჭურჭლე, ებრძანა აჰსდა მავისა,
ბოძება მისეულისა სრულისა საკარგავისა:
და «შენ გქონდეს ამირბარობა, ქნა მისვე საურავისა».

452¹

აქ გლოვა ტარიელისგან სიკვდილი სარიდანისა;
იგ სრულ შავითა შემოსა მის ლომნაკეთის ტანისა;
იგ გლოვით გამოსასვლელად ბატოვი ფარსადანისა;
და აწ დაბადება ქალისა მოვარულემ მონავანისა.

558 „ავენთი, დამწვეს მამისა სასმილთა დაუშრეტელთა;
უკანის გამოიიყვანეს სასთა მას წინამდგომელთა;
გამოსვლისათვის სეიმი შექნეს ჰინდოეთს მფლობელთა,
და შორს მომეგებეს, მაკოცეს ჰატრივით ვითა [ქ]მობელთა.

„თვალთა ჩემთა ცსული ცრემლი აწინდლისა უფრო დიან;
წლისა ჰამა გარდვისადე, სიმბიმილსა მითსრობდიან;
ასრე გავჰსე, ჩემი ვარი: «არ დარჩებინ», —იტყოდიან;
და ზოგნი ტირან მამისათვის, ზოგნი ჩემთვის ტიროდიან.

„მათ საჯდომთა ასლოს დამსგეს, ჰატრე-მცემდეს მისა დარად,
მის ხელისა საურავი მათ ორთავე მითსრეს წუნარად;
ურს ვეჰმენ და მისეულთა წესთა ქცევა მიჩნდა ზარად.
და არ მომეგნეს, დუმორჩილდი, თაყვანის-მცეს ამირბარად.

„ჰატრონობა ჰინდოთა და მრავალთაცა მქონდა სსვათა;
უნაპირობდი, თუ ვინ იუვის მავნებელი ჩემთა სჰათა.
ხალვად ვუადი და ვისარებდი, ზამი შეექნი მღერა-სმათა;
და სჰათა ვმოსდი, ვნადირობდი, ქება თქვიან ჩემთა ქნათა“.

ათანდილ ყურსა უპერობდა ამბავსა საამებელსა,
ეტყვის თუ: „ლომო, ნეტარიო ყოველსა შენსა მსლებელსა.
მე გაეხარო, რა ეკადრო ჩემთა სახმილთა მდებელსა;
და ლერიო არ მამკლავს, მგონია, თქვენზედ ვალ-დაუღებელსა“.

რალა იგი სიცოცხლე, ვინ არ ა შენდა ყოფილიო
ღვარი გამრავლა ცრემლისა, ბალს არ აშენდა ყოფილიო;
გულსა ქვა-მქნილსა დანისა, ვით არა შენდა ყოფილიო;
და შეიღთა მნათობთა სინათლე გაქვს არა შენდა ყოფილიო.

კვლავ ასმთ ჰკადრა. „ვიციმთა, გული ცეცხლთაგან მურია;
მაგრამ სრულ-უქმენ ამბავნი, ესე ყმა მონასურია;
ამასცა სჭირან ჰატიფნი, ვერ არის აქა მდგმურია;
და ადრე წავიღეს, გარგოს რა, ქნას საქმე მოძმეურია“.

ტარიელ ღენად ცრემლისა კვლავ გაამრავლა მიღებო,
რა მოაგონდის მოყვარე და ღღენი წახლომილები;
ვარდსა ასეულეს, ინდოთა რაზმი ჩანს უნდომილები;
და ეგრევე შენ ხარ, სიცოცხლე, გული რაზომცა მიღებო..

459

ჯდუ ტარიელს თვალნი სისხლისა ცრემლითა დაღამებთან,
თქვა: „ნასვისაცა უღირსსა ვისგან სახმილნი მდებთან,
უმიხოდ მმანი რად მძობენ, ანუ რად დანი მდებთან!
და აწუა ვასხენებ დღესა მას, ოდიდგან ცეცხლი მდებთან.

460

„აჰა, მამო, რადგან მკითხე, ცხელი ცეცხლი მიასლია;
ჩემთა ჰირთა მაქარუებლად მისი მზრდელი მიასლია;
მუდმით მწვევდის ცეცხლი ცხელი, მეტად გეღარ ვეასლია,
და შენად შეურად არ მომკვდარეარ, ჰირნი ასრე ვიასლია.

461

„ღმერთსა კაცთა სიეკარული ჩვენზედ ოდის გამოჩნდების,
ჩვენ სიკვდილი ღსინად მოგვცეს, შემოქმედსა რა აკლდების.
ზოგთა შეჭკრავს წამის ეოფად, ზოგნი ცადმდე ამაღლდების.
და მით ერთითა შეგვიბრალოს, წყალობითა ჩვენ მოგვუდების.

462

„აღარა ვიცი, დამვიწუდეს, თუცა დიადი წელია;
გიაბბო ჩემი აზბავი, განა რაზომცა მნელია!
ცრუ და მუხთალი სოფელი მიწიე ავისა მქნელია,
და მისთა ნაკვესთა წინწალი დამეცეს ხანგრძლად მწველია“.

ჯერ ამბავი ტარიელის გამიჯნურებისა,
ნირუელ როქე გამიჯნურდა

463

კვლა დაიწო თქმა ამბისა: მან, რა ხანი მოიტირა:
„დღესა ერთსა მე და მეფე მოვიდოდით, გვენადირა;
მიბრძანა, თუ: «ქალი ვნახოთ», ხელი სელთა დამიჭირა;
და მის ეამისა მსხენებელი მე სულ-დგმული არ გვიკვირა?!

464

„ველს გავედით სანადიროთ, უცხო რამე ქარი ქროდა;
მეფე ბრძანებს: «ვინადიროთ», ჯარი გარე ესეოდა;
«ჩვენ ვიარეთ, ქვეითებსა ჭალა გარე მოესწროდა»,
და რა ესე თქვა, უმა ატირდა, ცრემლი ცხელი ჩამოსწოდა.

465

„მეფემან ახმა ღურჯათა მითსრა მიტანად ქალისა,
გამოუხვენი და წავედით ჩემად სადებლად აღლისა;
მაშინ დავიწყე გარდახდა მე საწუთროსა ვალისა,
და აღმასისა სამს ლასვარი ლახვრად გულისა სალისა!

466

„ბახნა ვნახე უტურფესი ეოვლისავე სალსინოსა:
მფორინველთაგან სმა ისმოდა უამესი სირინოსა;
მრავლად იუო სარაჯები ვარდის წულისა აბანოსა.
და კარსა ზედა მოჰფარვიდა ფარდაგები თქსინოსა!.

467

„ზღუდედ მოვლიდა ზურმუსტი, ხე ალვა დარიგებითა;
მეფე გარდახდა მუნ, სადა კოძკად ფაზარი: კებით ა;
მიცნით შევედით, სრა დაცქსევა, მოცვეული ფარდაგებითა.
და მაშინ ნასობთა ლახვართა, სულნო, ვით დაუდგებითა!

468

„ვიცოდო, სწაღდა არვისგან ნასკა მის მზისა დარისა,
მე გარეთ ვდეგ და მეფემან შევლო ფარდაგი კარისა;
ვერას ვხედვიდი, ოდენ სმა მესმოდა საუბარისა.
და ასმათს უბრძანა გამოხმა ღურჯათა ამირბარისა.

469

„ასმათ ფარდაგსა აზიდნა, გარეთ ვდეგ მოფარდაგულსა;
ქალსა შევხედენ, ლახვარი მეცა ცნობასა და გულსა.
მოვიდა, მივსცენ ღურჯანი, მთხოვნა ცეცსლითა დაგულსა.
და ვამე, მას აქათ სახმილსა დაუწვაე ნიადაგულსა!

470

„ქალი მოდგა ღურჯათათვის, ტანად სარო ლამაზენი;
მაღლი ჰკადრა ხელმწიფემან: «სახლი შენი ააშენი».
ხელთა მიცქსცენ წასახველად, ააუბენა ტკბილად ენი;
და მაღლი მისსა შემოქმედსა, ვინ შენებრი დააშენი.

471

60r „აწ წასდეს იგი ნათელნი, მზისაცა მოწუნარენი!“
 მისი ვერ გასძლო სსენება, დაბნდა და სულთქნა მწარენი;
 უმა და ასმათი ტიროდეს, სმა სცემდეს იგი არენი,
 და კმუნვით თქვეს: „მკლაუნი ცუდ-ქმნილნი, ვა, გმირთა მემუქარენი!

472

ასმათმან წყალი დაასხა, ცნობად მოვიდა ტარია,
 დიდსან ვერა თქვა, სევდამან გული მეუჭურა, დარია;
 დაჯდა და მწარედ სულთ ითქვნა, ცრემლი მიწასა გარია,
 და თქვა: „ჩემგან მისი სსენება, ვამე, რა დიდი ზარია!“

473

„მიმდონი საწუთროსანი მისთა ნივთთაგან რჩებიან,
 იპებენ, მაგრა უმუხთლოდ ბოლოდ ვერ მოურჩებიან;
 ვაქებ ჭკუასა ბრძენთასა, რომელნი ეურჩებიან.
 და ისმენდი ჩემთა ამბავთა, თუ სულნი შელამრჩებიან.

474

„დურევანი მივსცენ, გავიღე სხვა ვერა გზალა თავისა,
 დავეცი, დავბნდი, წამისდა ძალი ზორცთა და მკლავისა,
 რა სულად მოვე, შემესმა სმა ტირილისა და ვისა:
 და გარე მომრტემოდა ჯალაბი, ვითა ჩამსხდომი ნავისა.

475

60v „შიგა ვწევ დიდთა დარბაზთა ტურფითა საგებელითა,
 ზედა მტიროდეს მეფენი ცრემლითა უპრობელითა,
 პირსა ისოკდეს სელითა, დაწვისა გამპობელითა.
 და მუერნი მოასსეს, სენითა მთქვეს გამაბელზებელითა.

473¹

[იგ უებ]რო მნათი რა იქს სარ
 გამოკროთის მუნთ სინათლე ამ მზერა[სა].
 ეს ქვე ძეს მისთვის უცნობო, იგი ტახტ[ზე] ზის ზე რასა?
 და წიგნსა უკიხვენ, სწამლობენ, სინჯვენ მაჯისა ძვერასა.

473²

[პირველი სტრიქონი გადასულია]
 დიდნი
 იგ ზაფრან სრბებენ ლალ
 და მტერ დაცე ვინ რას მიიკვალ

„მე რა მნახა თვალ-ახმული, მეფე უელსა მომესვია,
 ცრემლით მიტისრა: «შვილო, შვილო, ცოცხალ სარ ღა? სიტყვა თქვია!»
 მე ჰასუსი ვერა უთსარ, ვითა შმაგი, შევეკრთია,
 და კვლა დავეცი დაბნედილი, გულსა სისსლი გარდმეთსია.

„სრულნი მუერნი და მკლიმნი მე გარე შემომცვიდიან;
 მათ სელთა ჰქონდა მუსაღი, ეოველნი იკითხვიდიან;
 მტერ-დაცემული ვეგონე, არ ვიცი, რას ჩმასვიდიან.
 და სამ დღემდის ვიუავ უსულო, ცეცსლნი უშრეტნი მწვიდიან.

„აქიმნიცა იკვირვებდეს: «ესე სენი რაგვარი?»
 სამკურნალო არა სკირს რა, სევა რამე შემოპურია».
 ზოგაერ შმაგად წამოვიჭრი, სიტყვა მცდარი წამერია.
 და დედოფალი ზღვასა შეიქს, რომე ცრემლი დაულ[ვ]რია.

61r „სამსა დღესა დარბაზს ვიუავ, არ ცოცხალი, არცა მკვდარი;
 მერმე ცნობა მომივიდა, მიუხვდი რასმე მიუშხვდარი;
 ვთქვი, თუ: «ჰაი, რაშიგან ვარ მე სიცოცხლე-გარდამხდარი!»
 და თობა ვსთხოვე შემოქმედსა, ვჰკადრე სიტყვა სამუდარი.

„ვთქვი, თუ: «ღმერთო, ნუ გამწირავ, აჯა ჩემი შეისმინე,
 მომეც ძალი დათმობისა, ცოტად ვითა ამაღვინე,
 აქა ეოფა გამამელაუნებს, სახლსა ჩემსა მიმაწვინე!»
 და მანვე ქნა და მორევსჯობდი, გული წულული გავარკინე.

„ზე წამოვკე. მეფისასა კაცი დია მოვიდოდა.
 ახარებდეს: «წამოჯდაო», დედოფალი გამორბოდა;
 მეფე მობრბის თავ-შიშველი, არ იცოდა, რას იქმოდა,
 და იგი ღმერთსა ადიდებდა, სსვა ეველი უჩემოდა.

„იქით და აქათ მომისხდეს, მასვრიტეს სახვრეტელია;
 მე მოვასხენე: «ჰატრონო, გული აწ უფრო მრთელია;
 ცხენსა შეჯდომა მწადიან, ვნასნე წუალნი და ველია».
 და ცხენი მომკვარეს, შეცავკე, მეფე ჩემთანა მვლელია.

483

610 „წამოვედით, მოვიარეთ მადანს და წულისა ჰირსა;
ჩემსა მიველ, დაგაბრუნე, მეფე მომეკა სასლთა ძირსა.
ძინა მოველ, უარ გაეხე, სსვა დამერთო ჰირი ჰირსა;
და ვიქვი, თუ: «მოკვედე, ბედი ჩემი ამის მეტსა არას ღირსა!»

484

„ფარსადან ღმერთსა შესწირა, რაცა აქეს მოგებულთა;
უოველნი მადლსა შესწირვენ, მცირე და დიდებულთა;
დედოფალი ტირს, ცხელითა ცრემლითა მიღ-გებულთა,
და წამწამ მოვიდის, მნასვიდის ტან-სარო აგებულთა.

485

„ზაფრანის ფერად შეცვალა ბროლი ცრემლისა ბანამან,
ტული უფრორე დამიპრა ათიათსმან დანამან.
საწოლის მეკრე შემოდგა, მოლარე გაიკვანა მან,
და ვიქვი, თუ: «რა იცის ამბავი ნეტარ ან იმან, ან ამან?»

486

„ქალი მოვიდა, იკითხა ამბავი რაჰმთა მფრეწისა,
ტანად ალვა და ლომგული, ჰირად მზე ძინა რეწისა;
მისთა შუქთაგან მთვარესა არ მალაქვ გარდასუწისა;
და მისმეს, მიბრძანეს ამბავი, მე მივეკებე მეწისა.

487

621 «მონაო ასმათისი» — «რა იცისო», ვარქვი, კვითხე.
შემოვიდა, საამიკო წიგნი მომცა, წავიკითხე;
გამიკვირდა, სსვად გულისა ვითამცა ვქენ მწველთა სითხე?
და მისგან ეკვი არა მქონდა, სევდად მაწვა გულსა მით ხე.

488

„წიგნი მომცა ასმათისი: «გული შენი ნუ დაბნდების;
უნასოთ ამა მესთალთაგან ჩვენსა თაყსა რა მოჰსდების!
მას მიჯნური არა ჰქვიან ვინცა დღისა წინ მოჰკვდების,
და რასთვის უმობ, რასთვის ბნდები, სული რასთვის ამოგსვდების?»

489

„მე გამიკვირდა: «სით უყვარ, ანუ ვით მკადრებს თსრობასა?
მიუყოლობა არ ვარგა, დამწამებს უზრახობასა,
ჩემგან იმედსა გარდასწევებს, მერმე დამიწეებს გმობასა».
და დაესწერე, რაცა პასუსად მართებდა აუყობასა.

¹ აჰა.

490

„ღღენი გამოჰხდეს, მე გული უფრორე დამწვეს კვლავ ალთა;
ვეღარ უტვრეტდი ლაშქართა, მინდორს თამაშად მავალთა;
ღარბაზს ვერ მიველ; მკურნალთა დაიწვეს მოსვლა მრავალთა,
ღ მამინ დავიწვე გარდასდა სოფლისა ღსინთა და ვალთა.

491

625 „მათ ვერა მარგეს, მე გულსა ბინდი დამეცა ბნელისა,
სხვაჲნი ვერაჲნი შემატევა დება ცნობისა სელისა;
სისსლი დამწამეს; მეფემან მითსრა გახსნევა სელისა.
ღ გავიხსენ ფარავად თავისა, არვისგან საქსველისა.

492

„სელ-გახსნილი, სეგდიანი, საწოლს ვიუე თავის წინა;
ჩემი მონა შემოვიდა, შევხედენ, თუ თქვას: რა მინა!
„მონააო ანმთისი»; შემოყვანა უთხარ მინა.
ღ გულსა შინა დაუზრასე: «რა მზაო, ანუ ვინა?!»

493

„ასმათის წიგნი მომართვა, მე წავიკითხე ნებასა;
წიგნსა შევატევე, ლამოდა შეერისა მოსწრაფებასა;
ჰასუსად გავეც: «ეამია, მართალ ხარ გაკვირებასა;
ღ მოვალ, თუ მისმობ, მე ნუ მექვ მოსვლისა დაზარებასა».

494

„გულსა ვარქვი, თუ: «ლახვარნი ეგრე ვით დავაღონებენ?
ამირბარი ვარ, ხელმწიფე, სრულნი ჰინდონი მმონებენ;
აზრად შეიქმან, საქმესა ათასჯერ შეაწონებენ,
ღ თუ შეიგებენ, მე მათთა არეთა არ მარონებენ».

495

635 „კაცი მოვიდა მეფისა: «სწადსო ამბვისა სმინება».
მოყვანა უთხარ; ებრძანა: «ქნაცა სისხლისა დინება?»
მე ვჰკადრე: «ხელი გავიხსენ, დამიწყო მოჯობინება,
ღ წინაჲ მოვალ, ამისთვის კვლა უფრო მმართებს ღსინება».

496

„ღარბაზს მიველ. მეფე ბრძანებს: «ამის მეტსა ნუ იქ აბა!»
ცხენსა შემსვა უკაპარტო, წელთა არა არ შემება;
შეჯდა, ქორნი მოუტიუნა, დურაჯები დაინაბა.
ღ მშვილდოსანნი გაასაგნნა, იტყოდიან: «ძაბამ, შაბა!».

1 000.

497

„მინა დაესხედით ნადიმაღ მას დღესა მინდორს რებულნი;
მომღერალნი და მუტრიბნი არ იყვნეს სულ-დაღებულნი;
მეფემან გასცა მრავალი თვალნი, ღარიბად ქებულნი.
და აუკსებულნი არ დარჩეს მას დღესა მათნი სღებულნი.

498

„მეფემან გასცა მას დღესა მრავალნი საკურკლენია;
ლაშქართა მისცა ურიცხვი ჯოგი, რემა და ცსენია;
თავსა ვპკრძალევიდი სირცხვილად, ვიასელ შენარცხენია.
და ღმერთსამცა რად დაებადა მათებრნი სელმწიფენია.

499

635 „ვეცდებოდი, არა მცაღდა სევდისანგან თავის კრძალვად;
ვიგონებდი, ცეცსლი უფრო მედებოდა გულსა ალად;
ჩემნი სწორნი წაუიტანენ, ჩემსა დავჯე, მთქვიან ალვად,
და მექვენ სმა და ნადიმობა ჰატიეთა და ჭირთა მალვად.

500

„მოლარემან შინაურმან ეურსა მითსრა ნაუბარი:
ქალი ვინმე იკითხავსო: «ინასვისცა ამირბარი?»
სიწართა მოუსურავს ჰირი, ბრძენთა საქებარი;
და ვარქვი: «საწოლს წაიყვანე, ჩემგან არის ნახმობარი».

501

„აუღეგ, მსხდომნი ნადიმობად აუშადნეს ასაურელად;
«მარდი, — უთხარ, — ნუ ასღებით, მოვალ ხანსა დაუსმელად»;
გამოველ და საწოლს შეველ, მონა მოდგა კარსა მცველად.
და გული მივეც თმობა-ქნათა აუცისა საკრძალველად.

502

„კარსა შევღეგ, ქალი წინა მომეგება, თაყვანის-მცა;
მითსრა: «მოსვლა თქვენს წინაშე კურთსეულ არს, რამან ღირსმც ა!»
გამიკვირდა, მიჯნურისა თაყვანება ექნა ვისმცა?
და ვპოქვი: «არ იცის ამიკობა; თუმც იცოდა, წყნარად ზისმცა!»

503

641 „შევე, დავჯე ტასტსა ზედა; ქალი მოდგა ნოსთა ჰირსა,
ჩემსა ასლოს დასაჯდომლად თავი მისი არ აღირსა;
ვარქვი: «მანდა რად ჰში მენ, თუ სიყვარული ჩემი გპირსა?»
და მან ჰასუსი არა მითსრა, ჩვენთვის ჰგვანდა სიტყვა-მვირსა.

504

„მითხრა: «დღე ეგე სირცსვილად მეღების გულსა ალობა:
ტკონია ჩემგან წინაშე მაგისტვის მომავალობა,
მაკრა აწ მიღებს იმედსა შენგან ცდისაღა მალაობა.

და ამს თუ ვლირს ვარ, ვერ ვიტყვი, მაკლია ღმრთისა წყალობა».

505

„აღგა, მითხრა: «თქვენსა მკრძალსა ჩემგან ცნობა უბნევია;
ნუ მექვ, რაცა პატრონისა ბრძანებასა უთქმევია;
ეზომ დიდსა შემართებად გულსა მისად უთნევია,

და ამა წიგნმა გაგავონოს, ჩემთვის ვისცა უთქმევია».

506

„მიბრძანა, მითხრა ამბავი, იცოდა ჩემის ნებისა;
ეურსა მიანბო საბარი ჩემისა გასარებისა:

შეკაარსა, ბოლოდ ვისიცა შესუდვა გენატრებისა! —

და წიგნი მომართვა, გაუჭკასმე, სმა უთსარ მიბრუნვებისა.

507

„გამიკვირდა, შემეხარნეს, ესე რამან ათქმევინა;

ვინ მხოვაო საღურმან, სადით მიცნობს იგ მე ვინა!

მის მტონესა ეოფა ჩემი ერთობ სრულად დამკარგვინა,

და ნუ ეოს ღმერთმან, მისად ნაცვლად მსეტა მომსვდეს, მინდა მინა.

წიგნი ნესტან-დარეჯანისი

საყუარელსა თანა მოწერილი

508

„წიგნი ვნასე, მისი იეო, ვისი მდაგავს ცემსლი გულსა;

მოეწერა მზისა ბუქთა: «ნუ დაიჩენ, ლომო, წელულსა;

მე შენი ვარ, ნუ მოჰკვდები, მაგრა ბნედა ცუდად მძულსა.

და აწ ანმათი მოგახსენებს ეუელაკასა ჩემგან თქმულსა.

509

„ანმათ დგას ჩემთვის მისისა წიგნისა წასაკითხავად;

თქვა: მოღან შენი ამბავი მითხრიან, ვისცა ვკითხ ავად.

გიბრძანებს, — მესმის, მოვლენო, ლაშქარნი შენად მკითხავად.

და ლომსა მით მართებს ვაგლასი, თუ მისი თავი ითხა ვად.

509¹

ზედ მოსდგომა ასმათი ტარიელს იქა მჯდომელსა,

წიგნი მოართვა იგ მისი, მზე ვერ უდარებს რომელსა;

ხატავთს წასვლა ებრძანა პირსა ელვათა მკრთომულსა,

და გულსა დაედვა იმედი მას ლომსა ვეფხებრ მხლტომელსა¹.

¹ მხლტომელსა.

510

„ბედითი ბნება, სიკვდილი რა მიჯნურობა გგონია?
სჯობს საუვარელსა უჩვენე საქმენი საგმირონია!
სატაეთს მყოფნი უოველნი ჩვენნი სასარაჯონია,
და აწ მათი ჯაგინი ჩვენსედა ჩვენგან არ დასათმონია!

511

657 „შენგან ჩემისა ქმრობისა წინასაც ვიუავ მდომია,
მაგრა აქამდის საუბრად კვლავ ჩამი არ მამხდომია,
მულან ხელ-ქმნილსა გიჭვრეტდი კუბოსა მიგან მჯდომია,
და მანდა უველაი მასმია, რაცა შენ გარდაცხდომია.

512

„მართლად გითხრობ, მომისმინე ესე, რაცა მოგასხენე:
წა, შეები სატაეოთა, თავი კარგად გამაჩვენე;
გიჯობს, ცუდად ნუღარა სტირ, ვარდი კვლამცა რად დასტენე?
და მსემან მეტი რაღა გიეოს, აჰა. ბნელი გავითენე!“

513

„ასმათი მეუბნებოდა უშიძად, არ მეკრძალვოდა;
ჩემი რა გითხრა, რა ვიუავ, ღსინი რად დამეთავლვოდა!
გული მი და მო მიარდა, ჰკრახებოდა და მიმალვოდა;
და მისი ჰირი ჩემი გაბოროლდა და დაწვი გაილაღვოდა“.

წიგნი ტარ.ელისა

საუვარელსა თანა შიწერაილი ჰირველი

514

„თვალთა დავიდვე უსტარი მე მისგან მონაწერია.
ზასუნად ვსწერდი: «მთვარეო, შენმცა მსე ვით მოგერია?
მე ღმერთმან იგი ნუ მომცეს, რაცა არ შენი ფერია!
და სიზმრად მგონია, დარჩომა ჩემი ვერ დამიჯერია».

510¹

[მასა შეხედლების აჯილა, ამბავიც მოაქვს ზ[არუბა],
[მტერსა] შეგერთაო, ყვისათვის ამას რა შეუღარუბა?
ლაშქართა წვეუნა უბრძანა, საომრად წაუყარება,
და აწ ნახეთ მისი სიქველე, ანუ ხელ-ფერხთა ხმარება!

511¹

ამა ამბისა მოსმენა ტარიელს მოალხინებდა,
მას მიუ[ვ]იდა ამბავი, რასაცა გულით ინებდა;
თვალთა მტირალად ჩვეულსა ცრემლს აღარ დაადინებდა;
და ცნობა მიეცა, მკვას მიხვდა, ბავესა გაალიმებდა.

655 „ასმათს უთხარ: «მე პასუსსა ამის მეტსა ვერ მივსვდები; ესე ჰქადრე: «რადგან, მსეო, ნათლად ჩემთვის ამოჰსდები, აჰა, მკვლარი გამაცოცხლე, ამას იქით აღარ ვბნდები, და რასაცალა სამსახურსა, ვპტეუვი, თულა ვერიდები».

516

„ასმათ მითხრა: «მე მიბრძანა, ესე გქნათო, ესე სჯობდეს, ვინცა გნახოს, ჩემგან მისსა საუბარსა გვრა სცნობდეს; ჩემად ნახვად მოვიდოდეს, შენ ვითანცა გაშიკობდეს; და დამცავედრა, ამირბარსა უთხარ, ასრე ნამუსობდეს».

517

„მეკეთა ესე თათბირი, სიბრძნე გულისა მისისა, მისი, მზესაცა რიჯუბა ჰქონდის ნახვისა მისისა; მინგან მომეცა მოსმენა არ საუბრისა მქისისა, და ვისთა მუქთაგან უკუნსა პგვანდის სინათლე დღისისა.

518

„ასმათს მოვართვი რჩეული თვალი ოქროსა ჯამითა; მან მითხრა: «არა, არ მინდა, ვარ გამაძლარი ამითა». ერთი აიღო ბეჭედი, მართ აწონილი დრამითა: და «ესე კმა ნიშნად, საესე ვარ სსვად სელის შესაბამითა».

519

668 „ქალი ადგა, წამოვიდა; მე ლახვართა გულსა მრიდეს, ღსინნან ბნელი გამინათლა, დამრტეს, ცეცხლნი რომე მწვიდეს; ზეგულ, დაგვი ნადიმადვე, ჩემნი სწორნი სადა სმიდეს. და მსიარულმან საბოძვარი გავეც, ზამი გაადიდეს».

წიგნი ტარციელისა

სატაელთა თანა და კაცის ცაკუსაყნა

520

„კაცი ისმო განსაგზავნლად, ეუბნების, უბრძანებსა; უთხრა: «იცნობ, ვინცა უწინ ჩვენთვის სრმალნი მისცნეს ნებსა? რად შესცვლიან ჰესუ-ცნობა, ვარდის ნაცვლად მეძეს რად ჰკრებსა? და ჩვენი ბაჟი დაიკიდოს, მოიღებდეს ჩვენს წინ ზღვენებსა.

519¹

„რა პურობა გარდვიხადე, დარბაზს მიველ მსიარული; მეჯერ ტკილად შემომცინა, დიდი აქენდა სიყვარული; ნენა ვასთხო ხატაეთზედ, რაზმით მეწყო სიარული, პზრძანა: „შვილო, აგრე ჰსჯობსო, შეანანო საქმე მტრული“.

521

„გავგზავნე კაცი ხატაეთს და წიგნი ჩემაგეირი;
მიუსწერე: «მეფე ინდოთა არისმცა ღმრთულებ ძლიერი-
მათი ერთგული გამღების უოველი სული მძიერი,
და ვინცა ურჩ ექმნას, იქნების თავისა არ მადრიერი.

522

«ჩვენო მძანო და პატრონო, თქვენგან არ გავიმწარებით;
ესე რა ნასოთ ბრძანება, აქამცა მოიარებით;
თქვენ თუ არ მოხვალთ, ჩვენ მოვალთ, ზედა არ მოგეპარებით-
და სჯობს, რომე გვნახნეთ, თავისა სისხლთა¹ ნუ ეზიარებით»-

523

668 «კაცნი გავგზავნენ, მე გულსა მომეცა უფრო ღვინები,
დარბაზს ვიშვებდი, დამეცო ცეცსლი წვად მოუთმინები;
მამინ სოფელმან საწუთრო მიუსვინ, რაცა ვინები,
და აწ ხელ-ქმნა, რომე სასლოდ მხეცთაცა მოვეწეინები.

524

„პირველ გაჭრისა პირება, მერმე დასწუნარდეს ცნობანი?;
ჩემთა სწორთაგან იუენიან ჩემს წინა ნადიმობანი,
მაგრა დამშლიდეს ღვინთაგან სურვილთა დიადობანი;
და ზოგჯერ შემეცვიან სევდათა, ვპოქვენი საწუთროს გმობანი.

525

„დღესა ერთსა საწოლს მოველ მეფისა სრით წამოსრული,
ვჯე და მასვე ვიგონებდი, არ მიეცა თვალთა რული;
წიგნი მქონდა საიმედო, ამაღ ვიუავ მხიარული;
და კარსა მცველმან მონა უხმო, უთხრა საქმე დაფარული.

526

«მონაო ანათისი», საწოლს უთხარ შემოყვანა.
მოეწერა: «გიბრძანებსო», ვისი მესვა გულსა დანა.
ღვინმან ბნელი გამინათლა, ამიფოლსედა ჯაჭეთა მანა,
და წაველ, მონა წავიტანე, რამცა უთხარ ამისთანა!

527

671 ბახჩა შევლე², არა დამსვდა კაცი ჩემი მოუბნარი;
ქალი წინა მომეგება მხიარული, მოცინარი,
მითხრა: «ვაშად ამოგილე, არ გასვია გულსა ნარი,
და მოდი, ნასე ვარდი შენი უფურცნელი, დაუშენარი».

1 სისხლთა. 2 სენობანი. 3 ზველ.

528

„ამიგდო ქალმან ფარდაგი მძიმე თაუისა ზალითა,
სადა ღვა კუბო შემკული ბალასითა და ლალითა;
შიგან ჯდა იგი პირითა მზისაებრ ელვა-მკრთალითა,
და მე შემომხედნის ლამაზად მის მელნის ტბითა.. თვალითა.“

529

„დიდხან ვდეგ და არა მითხრა სიტყვა მისსა მონასურსა,
ოდენ ტკბილად შემომხედნის ვითამცა რა შინაურსა;
ასმათ უხმო, მოიუბნეს; ქალი მოდგა, მითხრა უურსა:
და «აწ წადიო, ვერას გითხრობს», მე კვლა მიმცა აღმან მურსა.“

530

„ასმათ გამოყვა, წამოველ, ფარდაგი გამოვიარე,
ჯბთქვი: დაწუთროო, ვის წელან გული დრამანთა მთარე,
მამინ მოგეცა იმედი, ლხინი რად გამიზიარე?“
და გულმან გაურისა სიმნელე კვლა უფრო დამიტია-რე!

531

678 „ასმათ ლხინსა მიქადებდა, ჩავიარეთ შიგან ბაღი;
მითხრა: დეგრე წასვლისათვის ნუ გაჩნია გულსა დაღი,
სიმძიმელთა ერდო დაჰსამ, სისარულით კარი აღი;
და სირცხვილი აქვს საუბრისა, მერმე თაუსა ჰკრძალავს ლაღი.“

532

„მე უთხარ: «დავო, მენგან მეტვე ამა გულისა წამალსა;
ზენარ, სულთა ნუ გამყერი, ამბევითა მრეტდი ამ აღსა,
ჩემთანა წიგნსა ნუ გასწევეტ შენ ზედა-ზედა მავალსა;
და თუ რას სცნობ ჩემთვის, არა ვეჭვ მე მენგან არ-დანამალსა.“

533

„შევეჯე, წამოველ, მდიოდა ნაკადი ცრემლთა მილისა;
საწოლს შემოველ, ხელ-ქმნილსა ღონე არ მქონდა მილისა,
ბროლი და ლალი შევიქენ მე უღურჯესი ღილისა;
და ღამე მერჩია, მეწადა არ-გათენება დილისა.“

534

„ხატეთს მეოფნი მოვიდეს, მათგან მოსვლისა დრონია;
სიტყვანი შემოეთვალნეს ლაღნი და უკადრონია:
«არც რამე ჩვენ ვართ ჯაბანნი, არ ციხე-უმაგრონია,
და ვინ არის თქვენი ხელმწიფე? ჩვენზედა რა პატრონია?»

წიგნი ხატაელთა მეფისა ტარიელსა
წინაჲ მოწერილი

535

„მოეწერა: «რამაზ მეფე ტარიელსა წიგნს გიწერსა.

გამიკვირდა, რა ეწერა წიგნსა შენკან მონაწერსა!

რაგვარა თუ მანდა გესმე, ვინ ჰპატრონობ ბევრსა ერსა?»

და ამისმეტსა ნუმცა ვნახავ კვლავა წიგნსა შენ-მიერსა».

536

„უბრძანე წვევა ლაშქართა, გაგკზავნე მარზაპანია:

იგი გარსკვლავთა ურიცხი მოკრფეს ინდოთა სპანია.

შორით და ახლოთ უველაი მართ ჩემკენ მონასხრპანია,

და ერთობ ლაშქრითა აივსო მინდორი, კლდე, კაპანია.

537

„ფიცსლა მოვიდეს, არ ექნა მათ შინა სან-დახმულობა;

აღლუმი ვნასე, შეკეთა ლაშქართა მოკაზმულობა,

სიჩაუქე და სიკეთე, კეკლუცად დარაზმულობა,

და ტაიჭთა მათთა სიკეთე, აბჯრისა სვარაზმულობა.

538

„ავმართე დროჲა მეფისა, აღმითა წითელ-შავითა,

დილასა ვბრძანე გამართვა ლაშქრითა უთვალავითა,

თავსა ვტიროდი, ვიტუოდი ბედითა მეტად ავითა:

და «მზე თუ არ ვნახო, არ ვიცი, ვიარო ვითა და ვითა!»

539

„შინა მოველ, დაღრეჯილსა გულსა სევდა მიიფედა,

თვალთათ ვითა საგუბარი ცრემლი ცხელი გარდმომჩქეფდა.

«ბედი ჩემი უბედური.—ვპოქვი, თუ,—ჯერცა ვერ გამეფდა!

და ხელმან ვარდი რად ისეღთა, რადგან ასრე ვერ მოჰკრეფდა?»

540

„შინა მოველ სევდიანი, არ ნადიმად ღვინოჲს ვსმიდი;

წამ წავიდი! სოფლისაგან, მაღლი ღმერთსა შევსწირვიდი;

ვერცა ვიჯდი, ვერცა ვიდგი, არა ვიცი, რასა ვპზმიდი,

და თმობა ვსთხოვე შემოქმედსა, მეფისაკენ წაცავიდი.

541

„მონა შემოდგა, მივეცი საქმესა გაკვირვებულსა;

ასმათის წიგნი მომართვა მე, მეტად შეკვირვებულსა.

ეწერა: «გისმობს შენი მზე შენ, მისთვის მოსურვებულსა,

და მოდი, სჯობს მანდა ტირილსა, საქმესა ბედით ვებულსა».

542

„მამა, უფრო გაეხეღდი საქმისა მიუმსუდარია,
მადლი შეგჳკადრე უფალსა, ვიჯე შეენარია;
მზესა ვეძახი შეიპურობს, მე მისად მსგავსად გარია.
და დაგებდე სრისა ალაგი, ბაღისა ვლასე არია.

543

69r „ვითა მმართვედა, ეგზომი რამცა ვით გაეხსარეო!
შელამდა, წაველ, ბაღისა მე კარი შევიარეო;
სად ასმათ პირველ შენახა, მუნვე ჩნდა მდგომიარეო,
და სიცილით მითხრა: «წამოვლე, მოგელის ღომსა მთვარეო».

544

„შემავლო სასლი, ნაკები კეკლუცად ბანის-ბანითა;
გამოჩნდა მთვარე ნთლითა გარე შუქ-მონავანითა,
ფარდაცსა შინა მკადომარე შესამოსლითა მწვანითა,
და საეურველი და ღარიბი, უცხო პირითა ტანითა.

545

„შევე, წავედე ნოხთა პირსა, მე დამიწყო ცეცსლმან შრეტად.
გულსა ბნული გაუნათლა, ზედა ლხინი ადგა სვეტად.
მას ბალიში შემოგედო, მზისა შუქსა სჯობდა მეტად,
და ჩემგან პირსა იფარვიდა, ახედნის წამსა ჳერეტად.

546

„უბრძანა, თუ: «მოახსენე, ასმათ, დაჯედეს, ამირბარსა!»
მან ბალიში დამართებით დაღვა მას მზედ საქებარსა.
დავჯე, მივსცენ გულსა ლხინი, საწუთროსა დამგომობარსა;
და მიკვირს, სულნი რადლა მიდგან, ვიტყვი მისგან ნაუბარსა!

547

69v „მიბრძანა: «მულან გეწეინა გაგზავნა უუბარისა,
მზემან გაურითა დაგაჳკნვე, ვითა უვაჳილი ბარისა:
გაგზავიდა დენა ცრემლისა, ნარგისთათ ნაკუბარისა,
და მაგრა ხამს ჩემგან სირცხვილი და რიდი ამირბარისა.

548

„თუცა მართებს დედაკაცსა მამაცისა დიდი კრძალვა,
მაგრა მეტად უარეა არა-თქმა და ჳირთა მალვა:
მე თუ ზე-პირ მიცინია, ქვე-ქვე მითქვამს იღუმალ ვა;
და მულან ქალი გამოგზავნე, ვქენ მართლისა შემოთვალება.

64

«ერთმანერთისა, მას აქათ, რაცა ორთავე ვიცითა,
აწცა მიცოდი საშენოდ მითვე პირითა მტკიცითა;
ამას შევსჯურდი დიდითა ზენაარით და ფიცითა.

და გეტყვო, ღმერთმან მიწა მქნას, ნუმცა ცსრათავე ვზი ცითა!

550

«აწ შეები სატაელთა, ილაშქრე და ინალირე;
ღმერთმან ქნას და გაგემარჯვოს, მორკმულიმცა ჩემ კერმ ირე!
მაგრა რა ვქნა, კვლაცა ნახვა მომხვდებოდეს შენი ვირე?»

და გული მომეც გაუერელად, ჩემი შენთვის დაიჭიროე!»

551

70r „მოვასსენე: «არ მეწყალვის თაგი შენთვის დასაწველად,
მაგრა რადგან დამარჩინე, არ გამოსჩნდი ჩემად მკვლელად,
შენ სინათლედ თვალთათ ჩემთათ მიჩნდე მსებერ სანახველად,

და აწ შევება სატაელთა, მუნ გამოვჩნდე ლომი ქველად.

552

«მიბრძანეთ, მისმეთ, გიასელ, ბაღსა ვრგო მარგალიტები».
ტურფამან წარბი ახარა: «ტარიელ, რას იჭვრიტები?

წელს ვარდი მვირად მოსრულა, შენგან არ მოვიწყვიტები,

და «თაფლისა ნაცვლად ნაღველმან გულსა შემიკრა ფიტები».

553

„სატაელმან წიგნი მკადრა და ჰასუსი მართებს ვითა!

ლაუბიანი საუკადრო დაწერილი ილათითა:

«მეფე შენი სადათ გვიცნობს, რად გარისსდა ჩვენთვის, ვითა?»

და კვლავ სოფელი ღსინთა ნაცვლად ბოლოდ მოჰკერფეს სიავითა.

554

«აწ რასაცა მე მალირსებ, სორციელი არეინ ღირს ა;

მოწყალება იჩქითია, ღმერთსა, ამაღ არ მიკვირსა;

შენთა მუქთა შემომადგამ, გულსა ბნელსა ზედა ჰვირსა,

და შენი ვიყო, სადამდისცა დამიყოფდეს მიწა პირსა».

555

70v „ზედა წიგნსა საფიტარსა შევჭფიცე და შემომფიცა,

მისგან ჩემი სიუვარული ამით უფრო დაამტკიცა:

«უმენოსა მოწონება ვინიცაო გულსა მიცა,

და ღმერთი მომკლავს, ამას იქით თავსა ვეტყვი, ამას ვსწვრასნი-ცა».

556

„დავჰუავ ხანი მას წინაშე, სიტყვანიცა ტკბილნი ვთქვენით,
კუამეთ ამო ხილი რამე, ერთმანეროსა ვეუბენით,
მერმე ავდეტ წამოსავლად ტირილით და ცრემლთა დენით.
და მისთა შუქთა შვენებანი ნათლად მადგეს გულსა ფენით.“

557

„მეძნელებოდა სიშორე მისი ბროლ-ბალასშ-მინისა.
მე-გამიასლდა სოფელი, მქონდა სიმრავლე ღვინისა;
ჩემად ჩნდა იგი სინათლე ეთერით მზედ ნაჩინისა,
და აწ მიკვირს, მისი გამერული გული მიც კლდისა ტინისა!“..

ტაროელისაგან ხატაეთს წასვლა დასაჭირავად,
მათი დიდი ოძი

558

„დილასა შევჯე, უბრმანე: «ჰკარით ბუკსა და ნობასა!»
სრულთა სპათასა ვერ გითხრობ არ შესხდომილად მზობასა..
ლომძან მიუმართე ხატაეთს, ვერვინ მიზრასხავს სრდლობასა..
და უგზოსა ვლიდეს ლაშქარნი, არ გაივლიდეს გზობასა.“

559

717 „მათ ლაშქართა სიმრავლითა მთა და ბარი ადუღდების;
სავაჟიროდ შეიჯარნეს, მოცინარედ ეუბნების:
„ჩვენ ნუ ვიტყვით სიტყვას მკვასსა, შემოქმედსა ეწუინების..
და ბარი კლდედ და კლდე მინდორად მისის თქმითა შეიქნების“..

560

„დავაგდე ზღვარი ჰინდოთა, მეელო ჰამტაი ხანია;
რამაზის კაცი შემთხვია, ხატაეთს ზედა ხანია,
მან მითხრა მოციქულობა გულისა მოსაფსანია:
და „ჩვენთა მგელთაცა დასჭამენ, თქვენნი ინდოთა თხანია“..

561

„მე შემამძღვნეს რამაზისგან ძღვნად საჭურჭლე საშინელი,
„გითხრობს, გკადრებს,—ნუ ამოგვწვეტ, არის შენგან არ-საქნელი..
ზენაარი გამოგვიღე, მით გვაბია ეუღსა წნელი,
და მპურვებლად მოგახსენეთ თავნი, შვილნი, საქონელი..“

562

«რაცა შეგცოდეთ, შეგვინდე, თვით ჩვენვე შეგვინანია;
თუ ღმერთულებ შეგვიწულებდეთ, აქა-ნუ მოვლენ სჰანია;
ქვეუნა ჩუენი არ ასწედს, რისხვით არ დატყუდენ ცანია;
და შენ მოცტეთ ციხე-ქალაქი, მოგუვენ ცოტანი უმანია».

563

71v «გვერდსა დავისხენ ვაზირნი, ვიუბნეთ, გავიზრახენით;
მითხრეს, თუ: «სარო უმაწვილი, ბრძენი მით [ტ]კადრებთ, გლახ, ენით:
არიან ერთობ მუსთალნი,—ჩვენ ერთხელ კვლავცა ვნახენით,—
და არამცა მოგკლენ ღალატად, არამცა ვივაგლახენით!»

564

«ჩვენ ამას ვარჩეთ, წახვიდე კარგითა მართ მამაცითა,
ლაშქარნი ახლოს გვეკიდნენ, სცნობდენ ამბავსა კაცითა;
გულ-მართლად იუენენ, მიენდე, აფიცე ღმრთითა და ცითა,
და არ დაგმორჩილდენ, შუპრისხდით რისხვითა კელა და კვლაცითა».

565

„შეკეთა ესე თათბირი, ვაზირთა ნაუაზირები;
შეესთვალე: «რამაზ მეფეო, ვცან შენი დანაპირები;
სიკედელსა გიჯობს სიცოცხლე, დაგვიდგამს ვერ ქვითკირები;
და ლაშქართა დავჭერი, ცოტათა წამოვალ, შენ კერმ ვირები».

566

„მთ ლაშქართაგან სამასნი კარგნი მოუმენი, ქველანი
თანა წამოშევეს, წაცაველ, დავჭარენ სჰანი ეველანი,
დავედრე: «სადა მე მევლოს, ვლენით იგივე ველანი,
და ახლოს მომდევდით, მიშველეთ, გისმობ, თუ მინდეს შველანი».

567

72r «სამ დღე ვიარე, შემთხვია სხვა კაცი მისვე სანისა.
კვლავ ებღვნა უცხო მრავალი შესამოსელი ტანისა,
ებრძანა: «მწადსო სიასლე შენ ღალისა და ჯანისა,
და რა შეგეუარო, მაშინ სცნა კვლავ ძღვნობა ამისთანისა».

568

„კვლაცა ეთქვა: «მართალია აზომ ჩემი მონახსენი,
მე თვით წინა მოგკებუვი, მესწრაფების ნახვა შენი».
მოვახსენე: «დია, ღმერთო, ბრძანება ვქენ შეცა თქვენი,
და ტბილად ვნახნეთ ერთმანერთი, ვიუენეთ ვითა მამა-შენი».

569

„შენით წასრული ჩამოვჰსე ტვერისა რასმე კიდესა;
კვლავ მოციქულნი მოვიდეს, სალამად არ დამრიდესა; -
წინა ტურფათა ტაიჭთა ძღუნად ჩემთვის მოზიდვიდესა:
და „შენსა ნასვასა მეფენი, — თქვეს, — მართლად ინატრიდესა“.

570

„კვლავ ეცნა მოციქულთა მოსლვა, წინა გავგება;
გარდაჰხდეს და თაუვანი-სცეს, სსვაგნით სსვათა ჰყადრეს ქება:
„კაცმან ვითმცა შეგიშალოს, რაცა გინდეს თქვენი ნება,
და რად გვიწერებით შეუცოდრად, ეგე საქმე ვით ეგება?“

571

72² „გაგვესარდეს ესე თქმანი, ვიხარეთ და ვინადირეთ,
ქორითა და ავაზითა, უცხო სულნი დავიპირეთ;
მსეცნი მოვსრენ მახვილითა, ჩვენნი მბრძოლნი ავატირეთ,
და ვლალობდით და ვთამამობდით, სწრაფად მისლვა დავაპირეთ.

572

„მითხრეს: «მეფე მოგასსენებს, მეცა შენ კერძ ვიარები,
სახლით ჩემით წამონრული სვალე ადრე შეგეყურები».
მოციქულნი დავაუენენ, სარგა დაუდგი, არ მსირები,
და მეტად ამოდ უაღერსე, ერთგან დაწვეს ვით მაურები.

573

„კარგი საქმე კაცსა ზედა ასომ თურე არ წახდების:
ერთი კაცი უკვმორესწუდა, მოღბა, მალვით მეუბნების:
„დდი მაცო თქვენი ვალი, ჩემგან მნელად გარდისდების,
და გაწირვა და დავიწუება ჩემგან შენი არ იქნების.

574

„მე მამისა თქვენიანგან ვარ ცოტაი განაზარდი.
თქვენი მესმა სალალატო, საცნობელად გამოვარდი;
მკუღარი მიმძიმ სანასავად ტანი მსეერი, ზირი ვარდი,
და უველასავე მოგასსენებ, გამიგონე, დაშიწუნარდი.

573¹

ეს ვინმე კაცი ა[ვ]თხილობს ტარიელს ლალატისა[გან]:
ეგ არ იქნების აროდეს, ლომი შეშინოეს თხის[აგან]
მე კარვად გამეჩვენო, გაგ[ზავ]ნილია მზი[საგან],
და მოყმე, მხნე, ლალი, უებრო [აქ არ შეირცხვე ვისაგან].

575

73r «შეშინებია, იგი კაცნი შენთვის კარგსა არ არჩევენ,
მოციქულთა მოგზავნითა საღალატოდ შეგინვევენ;
ილათითა მიგიყვანენ, უკან სპათა მოგაწევენ,
და სასიკვდილოდ მონდომისარ, აგრე ფიცხლად მით გაწევენ.

576

«რომე ცუდად არ მოლორდე, ისი კაცნი გლალატობენ,
ერთგან შენთვის დამალულნი სპანი ასჯერ ათასობენ;
კვლა სხვაგან გითქს სამი ბუერი, ასრე ფიცხლა მით გისმობენ,
და აწვე თავსა არ ეწევი, ფათერაქსა შეგასწრობენ.

577

«მეფე ცოტათ მოგეგებვის, ვის მჭერეტი ვერ გელევიან;
მალკით ჩაიცმენ აბჯარსა, მიენდო, მით გეთნევიან;
კვამლსა შეიქმენ ლაშქარნი, უოფელგნით მოგესვევიან.
და რა ერთსა ცემმდენ ათასნი, ეგრეცა მოგერევიან».

578

„მას კაცსა ამოდ ვეუბენ და მადლსა გარდვისდიდია:
«რომე არ მოგკვდე, შემოგზლო, შენ ამას ინატრიდია;
აწ ამსანაგთა არ გიგერძნან, წადი, მათთანა მიდია,
და თუ დაგივიწყო, უთუოდ შემცა ვარ განაქიდია!»

579

73v „არვის გავანდევ სულ-დემულსა, დავმალე ვითა ჭორია.
რაცა იქნების, იქნების, უოვლი თათბირი სწორია!
მაგრა სპათაქენ გავგზავნე კაცი, თუ გზაცა შორია,
და მევსთვალე: «ფიცხლად წამოდით, მოგრაგნეთ მთა და გორია».

580

„შე დილასა მოციქულთა სიტყვა ტკბილნი შეუთვალე:
«რამას ჰკადრეთ: მოგეგებვი, მოდი, მოვალ შეცა მალე».
ნასევაარ დღე სხვა ვიარე, ჭირსა თავი არ ვაქრძალე.
და განებება, დღესცა მომკლავს ქვემცა სადა დავიმაღლე!»

578¹

„მას კაცსა კარგად ვეუბენ, არა ვაქენ სიტყვა შედარობა;
სიგლითა მივეც მამული, არ მახლდა მიუმხედარობა;
ინდოეთს ციხე მაგარი ყარყუმთა მთა და შარობა
და დაესწერე, ხელი ჩაურთე—ინდოეთს ამიღბარობა“.

581

ქედსა რასმე გარდაუადგებ, მინდორს მტკერი დაუინახე;
ვოქვი, თუ: «მოვა რამაზ მეფე; ჩემთვის უდგამს თუცა მასე,
ჩემიც გაჰკვეთს სორცსა მათსა სრმალი ბასრი, შუბი ვასე».
და მაძინ უთხარ სწათა ჩემთა, სასე დიდი დაუსასე.

582

ვოქვი, თუ: «მანო, ინი კაცნი ჩვენ დალატსა გვიდგებიან,
მკლავთა თქვენთა სიმაგრენი ამისთვისმცა რად დალბიან?
ვინცა მოკვდეს მეფეთათვის, სულნი მათნი ზეცას რბიან.
და აწ შევებნეთ ხატაელთა, სრმალნი ცუდად რას გვაბიან?»

583

74r ვებრძანე ჩაცმა აბჯრისა ლაღმან სიტყვეთა ხაფითა;
დაუკვამენით საომრად ჯაჭვ-ჯავშანითა, ქაფითა;
რაზმი დაუწევე, მივმართე, წაველ დიდითა სწრაფითა,
და მას დღესა ჩემი მებრძოლი ჩემმანვე სრმალმან დაფითა.

584

მივეახლენით, შეგვატყვეს მათ ტანსა აბჯარ-ცმულობა;
კაცი მოვიდა, მომართვა მეფისა მოციქულობა;
ვოქვა, თუ: «ჟამად გვანია ჩვენ თქენი არ ორგულობა,
და აბჯრითა გხედავთ, შეგქენია აწ ამაღ გულ-ნაკლულობა»..

585

შეესთვალე, თუ: «მეცა ვიცი, რაცა ჩემთვის გაგიგია;
თქვენ რასაცა სთათბირობდით, არ იქნების, არ, იგია!
ბრძანეთ, მოდით, შემებუნით, ვითა წესი და რიგია,
და მეცა თქვენად დასასოცლად ხელი სრმალსა დამიგია»..

586

რა მივიდა მოციქული, კვლავცა რადლა გამოგზავნეს!
კვამლი შექნეს ლაშქართათვის, დამალული გაამედავნეს;
სამალავით გამოვიდეს, თავი ორგნით აქარავნეს,
და შექმნეს რაზმი მრავალ-კეცი, თუცა, ღმერთო, კერა მანენს..

587

74v ვუბნი ვსთხოვენ, ხელი ჩავჰევე მუხარადის დასარქმელად;
საომარად ატეხილი ვიევე მათად გამტეხელად;
ერთსა წავსწედი უტევანსა, წავებრძელდი და წაველ გრძელად..
და მათ ურიცხვთა რაზმი ეწუო, წენარად დგეს და აუძლელად.

90

588

„ასლოს მივეულ, შემომხედნეს, «შმაგიაო», ესე თქვესა:
მუნ მივმართე მკლავ-მაგარმან, სად უფროსნი ჯარნი დგესა;..
კაცსა შევეც, ცხენი დავეც, მართ ორნივე მიჰსდეს მზესა,
და შუბი გატედა, სელი ჩაუჭყავ, ვაქებ, ხრმალო, ვინცა გლესა!

589

„შიგან ასრე გაფერივე, გლონის ჯოჯო ვითა ქორი,
კაცი კაცსა შემოვსტუორცე, ცხენ-კაცისა დადგი გორი;
კაცი, ჩემგან შენატუორცი, ბრუნაუნ ვითა ტანაჯორი,
და ერთობ სრულად ამოვსწევიტე წინა კერძი რაზმი ორი.

590

„ერთობილნი მომესვივნეს, მრგვლივ შეიქნა ომი დიდი;
ვჭკერი რასაცა, ვერ დამიდგნის, სისხლსა მქეფურსა ამოღვრიდი;
ცხენსა კაცი გაკვეთილი მანდიკურად გარდავკიდი.
და სითცა ვიევი, გამექციან, მათ შეჭქნია ჩემი რიდი.

591

75r „საღამო-ვამ დაიზანსა ქედით მათმან დარაჯამან:
«ნუღარა სდგათ, წაედითო, კვლავ მოგვსედნა რისხვით ცამან:..
მოვა მტვერი საძინელი, შეგვაძინნა ამაღ აზან,
და ნუთუ სრულად ამოგწევიდნეს უთვალავმან, ბევრმან სპამან».

592

„ჩემნი ლაშქარნი, რომელნი წამომეტანნეს მე არა,
რა ეცნა, წამოსულიყენეს, დამე წამორთვით ეარა;
ვერ დაიტევდა მინდორი და არე მთათა ე არა,
და გამოსინდეს, სცემდეს ტაბლაცსა, ბუკმან სმა გააზვარა.

593

„იგი ნასეს, გასაქცეველად გაუმართნეს, შევჭკივლენით;
ველნი, ჩვენგან ნაოძარნი, ომითავე გარდავლენით.
რამაზ მეფე ჩამოვაგდე, ერთმანერთსა გავესრმლენით,
და მისინი სპანი ეველანივე დავიჭყრენით, არ მოვჭკვლენით.

594

„უკანანიცა ლაშქარნი მოესწრნეს მათ გაქცეულთა,
დაწუყეს ჰერობა, ჩამოყრა შეშინებულთა, ძლეულთა;
ძილისა მიხვდა ნაცვალნი ძილ-მკროთალთა, ღამე-თეულთა,
და ტევეთა მრთელთაცა არ აკლდა კვნესა, მართ ვითა სნეულთა.

715 „მას ადგილსა ნაომაძსა გარდაუსედიო მოსვენებად.
სელსა სრმლითა დაკეკოდე, წელულად მიინდა, არ-ნაღებად;
ჩემნი სპანი მოვიდიან საქურეტლად და ჩემად ქებად,
და ვერ იტყვიან, ვერ მიმსვდარნი ქებასაცა მოსსენებად.

„ერთსა კაცსა ეუფოდეს, დიდებანი რომე მკირდეს;
ზოგთა შორით დამლოციან, ზოგნი კოცნად გამიპირდეს;
რომელთაცა გავეზარდე, დიდებულნი ამიტირდეს,
და ჩემიან სრმლითა განაკვეთნი ნანსეს, მეტად გაუკვირდეს.

„გაგზავნენ ყოვლგან ლაშქარნი, ალაფი ავაღებინე,
ერთობ საესენი მოვიდეს, თავი ვაალაღებინე,
სისსლთა მებრძოლთა ჩემთასა მინდორი შევალებინე,
და არ ვბრძოლე, კარი ქალაქთა უომრად გააღებინე.

„რამაზს ვარქვი: «შემიგნია საქმე შენი სამუსთაღე,
აწ ეგრეთა შეაურობილმან თავი გამოიმართაღე,
სიმაგრეთა ნუ ამაგრებ, ეველა სელთა მომთვალე,
და თვარა შენი შეცოდება შემცა ზედა რად წავსთვალე?»

761 „რამაზს მითხრა: «აღარაა ამის მეტი ჩემი ღონე,
ერთი ჩემი დიდებული მომეც, ზედა მახატონე,
ცისხონათა¹ გაუგზავნო, საუბარი გამიგონე,
და სელთა მოგცემ ეველაქასა, გაღანამცა შენ გაქონე!»

„მიგეც ერთი დიდებული, თანა სპანი წავატანენ,
ცისხოვანნი ერთობილნი ჩემს წინამე მოვიუვანენ,
სელთა მომცეს სიმაგრენი, ომნი ასრე შევანანენ,
და საქურტლენი სიმრავლითა რანსცა ვითა დავაგვანენ!

„მაშინლა შეველ ხატეთს მოვლად და მოსათვალავად;
კლიტენი საქურტლეთანი მომართვეს დაუძალავად;
ქვეუნა ჩავსხი, უბრძანე: «იუენით თქვენ უკრძალავად,
და მზემან არ დაგწვან, იცოდით, დაეკარენ გაუგულავად».

¹ უბრძანო.

602

„საჭურჭლენი გარდაუნახენ თავის-თავის, კიდის-კიდე.
უცხო ფერთა საჭურჭლეთა, დაუშვრები, თუ მოვსთვალვიდე.
ერთგან ვნახე საკვირველი უაბაჩა და ერთი რიდე,
და თუმცა ჰნახენ, სასელინა ცოდნასაცა ინატრიდე!“

603

766 „ვერს შევიგენ, რა იუო, ანუ ნაქმარი რაულად!
ვისცა უჩვენი, უკვირდის, ღმრთისაგან თქვის სასწაულად;
არცა ლარულად ჰგდებოდა მას ქსელი, არ ორხაულად!
და სიმტკიცე ჰკვანდა ნაქედსა, ვჰთქვი ცეცხლთა შენართაულად.“

604

„იგი საძლენოდ მისად დავსსენ, ვისი შუქი მანათობდა;
მეფისათვის დავარჩივე, საარმაღნოდ რაცა სჯობდა: „
ჯორ-აქლემი ათჯერ ასი,—უველაკი წვივ-მაგრობდა,—
და ატვირთული გაუგზავნე, ამბავსაცა კარგსა სცნობდა“.

წიგნი ტარციელისი ჰინდოთ მეფის წინაშე,
ოდის გაიძარჯვა

605

„წიგნი დავსწერე: «მეფეო, სვემცა თქვენი სვიანად!
მე ხატაულთა მიმუსტლეს,—თუცა მათ ვცა ზიანად,—
ჩემი ამბავი დანსტური ამაღ გაცნობე გვიანად;
და მეფე შევიპყარ, მოგივალ მე ალაფიან-ტყვიანად“.

606

„რა უველავი დავიურვე, ხატაეთით გავემგზავრე,
წამოვიხვენ საჭურჭლენი, სახელმწიფო დავიავრე,
ვერ მოვეყავ აქლემითა, აზარები ვააზავრე,
და მოვირჭვენ და მოვივლინე, რაცა მწადდა, აგრე ვეავრე.“

607

777 „ხატაეთისა სელმწიფე მომკვანდა შეპყრობილია.
ჰინდოეთს მიველ, მეგება ჩემი გამზრდელი ტკბილია;
რა ქება მითსრა, არ ითქმის, ჩემგან სათქმელად წბილია!
და სელი გამისხნა, შემომკრა მან სახვეველი ლბილია.“

606¹

ხატავეთს გამარჯვებული ხელჩამობული ტარია,
რამაზ მოკვარა მეფესა ხელხუნდით შენაკარია;
მას საიხლო ფიცი აქეს, ხელობამ ველარ დარია,
და პირდაპირ მზესა დაუსმენ, ლხინი არა აქეს მწარია.

1 იოხაულად.

„ედგენეს ტურფანი კარაუნი მოედანს ჩამოდგომილსა,
საუბრისა და ჭერეტისა ჩემისა მას მონდომილსა.
მას ღღესა ედვა ნადიმი მას შიგა გარდასდომილსა;
და მიაღერსებდა, მაკმედა წინაშე ასლოს ჯდომილსა.“

609

„მას ღამით ვსსედით ნადიმად, მუნ ამოდ გავიხარენით,
დილასა ქალაქს შევიდით, მაედნით ავიუარენით;
მეფემან ბრძანა: «ლაქარნი უსმენით, შემოჰყარენით,
და ღღეს სატაელნი მიხვენეთ, ტევენიცა შემომგვარენით!»

610

„რამაზ მეფე შეჰქრობილი მას წინაშე მოვიყვანე;
ტბილად ნახა ხელმწიფემან, ვითა შვილი სააკვანე¹.
ორგული და მოლალატე ნამსასურსა დაგავანე².
და ესე არის მამაცისა მეტის-მეტი სიმკვლევენი!»

611

770 „მას მეფესა ხატაელსა უმასპინძლა, უაღერსა,
ვაშიერად უბრძანებდა საუბარსა მათსა ფერსა.
ცისკრად მისმეს, მიბრძანებდეს მე სიტყუასა ღმობიერსა:
და „შეუნდობო ხატაელსა, მას აქამდინ შენამტერსა?“

612

„შე ვჰკადრე: «ღმერთი ვინათგან შეუნდობს შეცოდებულსა,
უეავით თქვენცა წუალობა მას ღონე-გაცუდებულსა».
რამაზს უბრძანეს: «იცოდი გაგზავნით შეწუალებულსა,
და მაგრა ნუ გნახავთ კვლავცალა ჩვენს წინა გაწბილებულსა!»

613

„ხარაჯა დასდევს, შეჰკვეთეს დრაჰკანი ასკერ ასია,
კვლავ ხატაური ათასი, სხვა სტაურა, სხვა ატლასია.
მერმე ეველი დამოსა, იგი და მისი ხასია,
და შეწუალებული გაგზავნა, უუო რისხვისა ფასია.“

610¹

ეს საჯილდ[ო]ლ უყოფის, აქ უზუნ ერთა ჳამასა;
მიულოცვენ და აქებენ. თავსა აყრიან ღრამასა;
პირისპირ უზის საღბინოდ, მისთვის რა ღღე სჯობს ამასა?
და ცუცხლი დაესია დამწეული, გული აღარა დანასა.

1 სააკვანე. 2 ღავგუანე.

614

„სატაელმან დაუმაღლა, დადრკა, მდაბლად ეთაუვანა,
მოახსენა: «ორგულობა თქვენი ღმერთმან შემანანა.
თულა ოდეს შეუაგცოდო, მაშინ მოჰკალ შემცა განა!»
და წავიდა და ეველაკაი მისი თანა წაიტანა.

615

78r „მოვიდა კაცი მეფისა, ცისკრობს, არ დანალამია;
ებრძანა: «რა შენ გაგერივარ, მას აქათ თვეო სამია,
მინდორს მოკლული ისრითა ნადირი არ მიკამია,
და არ დამაშვრალხარ, წავიდეთ, თუცა დაშრობის ქამია».

616

„შევეკაზმე, დარბაზს მიველ, დაძხვდა ჯარი აუაზისა
შავარდნითა საუსე იუო სრულად არე დარბაზისა,
მეფე ქვე ჯდა შეკაზმული, შვენებითა მსგავსი მზისა;
და გაესარნეს მისელა ჩემი, ტურფისა და ლამაზისა!

617

„იდუმალ ცოლსა ეუბნა, მართ ჩემგან უცოდნელია:
«ომით მოსრული ტარიელ საჭვრეტლად სასურველია,
მან გაანათლოს მჭვრეტელთა გული, რაზომცა ბნელია;
და რაცა დაგვედრო საქნელად, ქენ, არა საზოზღნელია.

618

«აწ მითქვამს საქმე უშენო, შენცა ცან ესე მცხებული:
რადგან ქალია სამეფოდ ჩვენგანვე სასულ-დებული,
ვინცაღა ნახავს, აწ ნახოს, აჰა დღე, ედემს სლგებული,
და გვერდსა დაისვი, ორნივე სრას დამხვდით, მოვალ შევბული».

619

78v „მოვინადირეთ მინდორი, მირი მთისა და გორისა;
იუო სიმრავლე ძაღლისა, შავარდნისა და ქორისა.
ადრე დაებრუნდით, ვიარეთ არ ეჯი გზისა შორისა.
და აღარ იბურთეს, დაშლა ქნეს თამაშობისა ორისა.

620

„ჩემთა მჭვრეტელთა მოეცვა ქალაქი, შუკა და ბანი.
ომ-გარდახდილსა მშვენოდეს მაენიანი კაბანი;
ფერმისდილ-გკარი ვშვენოდი ვარდი, ცრემლითა ნაბანი,
და ვინცა მიჭვრეტდის, ბნდებოდის,—მართლად არს, არ კატაბანი.

621

„რიდენი რომე მემოენეს ქალაქსა სატაელთასა,
იგი მესვიენეს, მშვენოდეს, ვასელებ გულსა სელთასა.
მეფე ეარდასდა, დარბაზთა შევედით ჩემთა მზრდელთასა,
და შეხედენ, დავკრთი ელვასა ღაწვთა მზეებრ ნათელთასა.

622

„მას მზესა ტანსა ემოსნეს ნარინჯის-ფერნი ვუბანი,
ზურგით უთქს ჯარი ხადუმთა, დას-დასად, უბან-უბანი;
სრულად ნათლითა აეესო სასლი, შუკა და უბანი,
და მუნ ვარდასა შუკა შვენოდეს მოწ-მარგალიტნი ტუებანი

623

79r „ნაომარსა, დაკოდელსა სელი ეელსა ჩამომება.
დედოფალი საჯდომთაგან ადგა, წინა მომეგება,
ვითა შვილი გარდამკონა, ღაწვი ვარდი დამილება,
და მითხრა: «ნუ ეკვ ამას იქით, თულა მტერი შელაგება».

624

„ასლოს დამისვეს ადგილსა, მუნ, სადა მიაშებოდა.
პირის-პირ მიჯდა იგი მზე, გული ვინთვისცა კვდებოდა.
მაღვით უკვრეტდი, მიჭვრეტდის, სსვად არად მეგონებოდა;
და თვალნი მოესწევიდნი, სიცოცსლე ამითა მეარშებოდა.

625

„მეიქნა სმა და ჰურობა, მსგავსი მათისა ძალისა;
სსვა გასარება ასეთი არს უნახავი თვალისა!
ჯამი და ჭიქა—უველაი ფეროზისა და ლაღისა.
და არვისი ბრძანა მეფემან არცა გაშეება მთრვალისა.

626

„მე მუნა მეოფი მივეცი შეებასა მეტის-მეტასა.
რა შემომხედნის, შევხედნი, ცეცხლმან დამიწეის შრეტასა;
კაცთა კრძალვასა ვაწევედი გულსა შმაგსა და რეტასა.
და რა უამია პირის-პირ საუვარელისა ჭერეტასა!

627

79v „დაადეს მღერა მუტრიბთა, «სულეთო!»; თავი ხარიან;
მიბრძანეს: «შვილო ტარიელ, ვით გითსრათ, ვით გვისარაიან?!
ნეტარმი გვაქვსო, მებრძოლნი მით ჩვენნი ვაგლას არიან,—
და მართალან შენნი მჭვრეტელნი, არ ცუდად იმკვეხარიან!

628

«აწ თუცა გმართებს შემოსა, ვის მორკმით მოგივლენიან,
არ შეგმოსთ, მაგა კაბათა არ აგზდით: ტურფად გმშენიან;
აწ გქონდეს ასი საჭურჭლე, ვის შუქნი მოგიფენიან,
და თვით შეიკვერე, რაცა გწადს, ჩვენგან ნულარა გრცხუენიან.»

629

„მომართენეს ასნი კლიტენი ასთავე საჭურჭლეოანი;
თაუენინს-ვეც და დავლოცენ დაულანი მათთა სვეთანი;
მაკოცენ, ადგეს ორნივე, თვით იგი მხენი მხეთანი,
და რა გასცნეს ზომნი, ვით გითსრნე ლაქართა სისხუსეთანი!

630

„კვლაცა დაჯდა მსიარული, მოიმატა სმა და მღერა;
კვლავ გბგრძელდა ნადიმობა, ბარბითი და ჩანტთა ჟღერა..
დედოფალნი წამოვიდნეს, შეეყარა მწუსრსა დღე რა,
და მიღ-პირამდის სისხარულსა სიხარული ჰგვანდა ვერა“.

80r აქა ასმათისაგან მორთმევა სამსრისა
ნესტან-დარეჯანის გამოკსაენილი

631

„ავიუარენით, მიგვჭირდა სმა დოსტაქისა მეტისა.
საწოლს შემოვე, შემექნა ცნობა მართ ვითა რეტისა.
მალი არ მქონდა ტუეუ-ქმნილსა მე ამა ცეცხლთა შრეტისა.
და მეგონებოდა, მალსენდის გონება მისგან ჭვრეტისა.

632

„მონა მოვიდა, მიანბო ანბავი მან მარსიალიო:
«თქვენსა ამბავსა იკითხავს ავიღოსანი ქალიო».
მაშინვე ვიცან, ავიქერ, ჩქარ-ჩქარად გულ-გამყრთალიო:
და მოვიდა, ვნასე ასმათი, ჩემთანა მომავალიო.

633

„მე მისთვის ვკვდები, მიაბა ასმათის ნასვა მე მისად.
აღარ მიუშვი, ვაკოცე, ქნადლა თაუენის-სცემისად;
სელი მოვჭვიდე, დავისვი ახლოს ტასტისა ჩემისად,
და ვჰკითხე, თუ: «ნეტარ მისულა მორჩი ალვისა ხე მისად?»

634

«მიანბე მისი ანბავი, სხვად ნურას მეუბნებია!»
მითსრა, თუ: «გადრებ მართალსა, აწ ჩემგან არა სთნებია,
დღეს ერთმანერთი გინახავს და ტურფად მოგწონებია,
და აწ კვლაცა ცნობა ამბვისა მას ჩემგან უბრძანებია».

¹ გუმარობს.

წიგნი ნესტან-დარეჯანისა
საყვარელსა თანა მოწერილი

635

„წიგნი მომართვა, ჩავსედე, ჰირისა თემთა მთენისა.

ეწერა: ენახე სიტურფე წულ-ჯავარისა შენისა.

ომ-გარდასდილი შენოდი, შენატევები ცხენისა,

და არ ავი მიმიხს მიზეზი ჩემისა ცრემლთა დენისა.

636

„ღმერთმან თუ მცა ენა ჩემი ქებად შენად უშენოსა,

მზემან ღომსა ვარდ-გიშერი ბაღისა ბაღად უშენოსა;

შენთვის მკვდარი, აღარ ვიტყვი, მაშა მომკლავ უშენოსა;

და შენმან მზემან, თავი ჩემი არვის მართებს უშენოსა!

637

„თუცა მიგდის ღვარი ცრემლთა, მაგრა ცუდად არ იდენო,

ამას იქით ნულარ იდენ, ჰირსა თავი არიდენო;

შენნი მკვრელნი შენთა მკვრელთა ავინებენ, არ იდენო;

და რომე წელან მოგესვიენეს, იგი ჩემთვის არიდენო.

638

„იგი მე მამცენ რიდენი, რომელნი წელან გშენოდეს.

რა მნახო, შენცა გაამოს, შენეულითა მშენოდეს;

ესე სამკლავე შეიბი, თუ ჩემი გაღაკვლენოდეს,

და ერთი ასეთი ცოცხალსა სხვა ღამე არ გაგთნოდეს.“

639

§17 აქა მხეც-ქმნილი ტარიელ ტირს, ჰირი ეათსების;

თქვა: „მე მაქეს სამსრე, რომელი კვლავ წინას მკლავსა მას ების!“

იგი შეისხნა, მოიღო, თვალვით არ დაიფასების,

და ჰირსა დაიფა, დაცაბნდა, ქვე მკვდართა დაუდასების.

640

ასრე წვა, რომე არ ჰკვანდა მკვდარი სამარის კარისა,

ორგნით ჩანს ლევი მჯიღისა, მართ გულსა გარდნაკარისა;

ასმათს სდის ღვარი სისხლისა, დაწვთაგან ნახოკარისა,

და კვლა წულსა ასხამს, უშველის, სმა ისმის მუნ წკანწკარისა.

641

აუთანდილცა სულთქნა მწარედ, დაბნედილსა შემოსჭვრიტნა;

ასმათ ვაქმნი გაამრავლნა, ცრემლმან მათმან ქვანი სვრიტნა;

მერმე სულად მოაქცივა, ცეცხლნი წელითა დაუშრიტნა;

და თქვა: „ცოცხალ ვარ, საწუთრომან აწცა ჩემი სისხლნი სვრიტნა!“

642

ზე წამოჯდა ფერ-მინდილი, აუოლებდა თვალთა რეტად-
კარდი სრულად შექნილიყო ზაფრანად და ვითა სპეტად-
დიდხან მათად არა სცალდა საუბრად და არცა ჰერეტად,
და დარჩომა და არ-სიკვდილი მას უმძიმდა მეტის-მეტად.

643

მის აუთანდილს უთხრა: „ისმენდი!“ — ცნობა უც თუცა ხელისა, —
„გიტხრა ამბავი ჩემი და ჩემისა დამმარსველისა;
ლსინად მიჩს შეურა მოყურისა მის, ჩემგან შეუურელისა,
და მე მიკვირს ჩემი სიცოცხლე, ასრე დარჩომა მრთელისა!“

644

„ასმათის ნახვა მიამა, ჩემგან დად საესავისა.
წიგნი რა ვნახე, მომართვა ესე საბამი მკლავისა.
მკლავსა შევიბი მაშინვე, მოვისსენ რიდე თავისა,
და იგი უცსოა, ღარიბი, მტკიცისა რასმე მავისა.“

645

„რიდენი და ყაბაჩანი რომე მესსნეს სამღუნოდ მისად,
ერთგან შევჰკურენ, გაუგზავნენ, მხესა აკლდა ოღნად მისად-
ასმათ დიდხან არ გაუპვი მე იმედად სულთა დგმისად,
და მისგან კიდევ მომეცალა საუბრადმცა სხვადა რისად?“

წიგნი ტარეილისა საყვარელსა თანა მიწერილი

646

„მიუწერე: «მზეო, მუქი შენი, მენგან მონაფენი,
გულსა მეცა, გამიცუდდეს სინაუქე-სიალფენი;
სელმან შენნი გავიცადენ სინატიფე-სიტურფენი,
და სულთა ნაცვლად სამსახურნი რამცა ვითა გიმუქვენნი?!”

647

ასმათმან წყალი დაასხა, ცნობად მოვიდა ტარია;
დიდხან ვერა თქვა, სეღამან გული შეუპერა, დარია;
დაჯდა და მწარედ სულთ-ითქმნა, ცრემლი მიწასა გარია;
და თქვა: „ჩემგან მისი სხენება, ვაჰმე, რა დიდი ზარია.“

648

მოგონა საყვარელი, მისი მზე და მისი მთვარე,
თქვა: „ვიგონებ დაკარგულსა, სიცოცხლე მაქვს ვისთვის მწარე,
სამსრე მისი მამივიდა, შემოვიბი მკლავსა გარე;
და რომ მმართებდა სისარული, ეგზომიცა ვით ვიხარე?“

647

527 «მაშინ, ოდეს დამარჩინე, სულთა სრულად არ გაშუარე,
აწ ჩემთვისაცა ესე ჟამი მსხვე ჟამსა დაუდარე;
სამხრე შენი მომივიდა, შემოვიბი მკლავსა გარე,
და რომე მმართვეს სისარული, ეგ ზომიცა რა ვისარე?!

648

«განაღამცა ვიწინამე, აჰა რიდე, რომე მისოვე;
უბაზადა ასეთივე, ამისებრი ვერა ვაპოვე;
დაბნედილსა ნუ დამადრებ, მიშველე რა, მარტე, მოვე;
და სოფელს მყოფსა უშენოსა კაცსა ვისმცა შევეპოვე!»

649

„ქალი ადგა, გაშეუარა. დავსწევ, ამოდ დამეძინა,
მაგრამ შევეპოვითი, საუკარელი ჩემი ვნასე მილსა შინა;
გაუიღვიძენ, აღარა მკვა, სულ-დგმულობა მომეწეინა,
და ღამე ასრე გავათენე, მისი სმაცა არ მესძინა.

650

„დილსა ადრე სრას მიხმეს, დღე რა ქნა მწუსრმან ჟამითა;
აუდგე, ვცნა მათი ამბავი, წასვლა¹ კქენ მითვე წაშითა;
ვნასუნ, ორნივე ერთგან სსდეს სასითა ოდენ საშითა,
და რა მიველ, მითხრეს დაჯდომა, წინამე დავჯე სკამითა.

651

528 „გვიბრძანეს, თუ: «ღმერთმან ასრე დაგვაბერნა, დაცაგვლია;
ჟამი გვახლავს სიბერიისა, სიუმაწვილე გარდგვივლია;
ემა არ მოგვცა, ქალი გვივის, ვისგან შუქი არ გვაკვლია,
და უმისა არ-სმა არა გვაგვა, ამაღ ზედა წაგვიგია.

652

„აწ ქალისა ჩვენისათვის ქმარი გვინდა, სად მოვნასოთ,
რომე მივსცეთ ტახტი ჩვენი, სახედ ჩვენად გამოვსასოთ,
სამეფოსა ვაჯატრონოთ, სახელმწიფო შევინასოთ,
და არ ამოვსწქდეთ, მტერთა ჩვენთა სრმალი ჩვენთვინ არა ვმასოთ.»

653

„ვითქვით: «თქუენი მისა არა-სმა გულსა ვით მიეფარების,
მაგრამ ემა ჩვენად იმედად, ვინ მსესა დაედარების;
ვისცა სთხოვთ შეილსა სასიძოთ, მას დიდად გაეხარების,
და სხვამცა რა კადრეთ! თვით იცით, მაგას რა მოეგვარების.»

¹ წაქვლია.

654

„აქ მეფე არჩევს, გაზირობს, არ ვიცი, რა მოჰსდებისა;
სვარაზმმა მოჰყავს სასიძოდ, არა ჰგავს, არა ჰსდებისა;
იგ უცხო ვინმე საწუალი, მოყმე უბრალო კვდებისა,
და ნესტან-დარეჯან ტარიელს ერის, მაგრა არ ვერებისა.

655

„დავიწვეთ რჩევა საქმისა, გული უც, თუცა შელია;
ვთქვიო: „ჩემგან დაშლა ამისი არ ითქმის, არ-საქნელია!„
მეფემან ბრძანა: «სვარაზმმა, სელმწიფე სვარაზმელია,
და თუ მოგვცემს შვილსა საჩვენოდ, მისებრი არ-რომელია».

656

„რომე ჰირველვე დაესკენეს, მათ ესე შეეტყვებოდა;
ერთმანერთსაცა უსვრეტდეს, სიტყვაცა აგრე სწებებოდა.
ჩემგან დაშლისა კადრება მართ ამბვად არ ეტებოდა,
და ოდენ დავმიწდი, დავნაცრდი, გული მი და მო ჰკრფებოდა.

657

„დედოფალმან თქვა: «სვარაზმმა მეფეა მორბკით მჯდომელი,
მათსამცა შვილსა სასიძოდ ჩვენთვის სსვა სჯობდა რომელი?»
შეცილებამცა ვინ ჰკადრა, რადგან თვით იყო მდომელი!
და მოწმობა დავრთო, დაესკენა დღე ჩემი სულთა მსდომელი.

658

„გაგზავნეს კაცი სვარაზმმას წინა შვილისა მთხოველი;
შესთვალეს: «გაჰხდა უმკვიდროდ სამეფო ჩვენი უოველი;
არს ერთი ქალი სამეო, არ კიდევ გასათხოველი,
და თუ მოგვცემ შვილსა სამისოდ, სხვასა ნულარას მოელი».

659

„კაცი მოვიდა, ავესო ჯუბაჩითა და რიდითა,
გახარებოდა სვარაზმმას სინარულითა დიდითა;
ებრძანა: «მოგ[ვ]სვდა ღმრთისკან, ჩვენ რომე ვინატრიდითა!
და თვით მაგისებრსა შვილსამცა ჩვენ ხელსა რასა ვჰსდიდითა!»

660

„კვლა გაგზავნეს სხვანი კაცნი სასიძოსა მოუკანებად,
დაავედრეს: «ნუ აუოვნებთ, მოდით ჩვენად ნაბრძანებად».
მე მაშერალი, ნაბურთალი საწოლს შეველ მოსვენებად,
და გულსა სევდა შემეყარა, ვიწვე ჭირთა მოპოვნებად“.

661

აქ საწოლს მჯდომი ტარიელ შექრუშვით, სეკდიანადო,
სასიძოს მოუვანისათვის გულს ლასვარი სჭრის დანადო;
მონა მოვიდა სახმობლად, იც მისთვის წასაუყვანადო,
და იც გაუწერების, რომელი ვერ მსუა იმისთანადო.

662

„შეტმან სვედამან მიმწურა გულსა დაცემად დანისად.
ასმათის მონა შემოდგა, შევჯე ლალი და ჯანი სად,
წიგნი მომართვა, ეწერა: „ვინ სჩან ალვისა ტანისად,
და ადრე მოდიო, გიბრძანებს, დაუყოვნებლად ხანისად“.

663

მკრ „შეჯე, წაველ, ბასჩას მიველ. ვითა სცნობდენ ლხინთა ზომით!'
ბასჩა შეგლე, კოძეი დამსვდა, ასმათ ვნასე პირსა დგომით;
ვნასე, ვსჭვრეტდი ნატირებად, ცრემლი აჩნდა ლაწვთა წითომით,
და დამიძიმდა, არა ვჭკითხე; ჩემი სჭირდა მისვლა ნდომით.

664

„იცი ვნასე დაღრეჯილი, ესე მეტად დამიძიმდა.
ვითა წინას შემამცინის, აღარ ეგრე გამილიმდა.
უოლა სიტყვა არ მამიგო, ოდენ ცრემლთა გარდმოსწვიმდა,
და ამით უფრო დამაწელულა, არა წელულთა მიაქიმდა.

665

„ჩემი ერთნი გონებანი მეტად შორად გამიციდნა,
ძინა კოძეად შემეიყვანა, ფარდაგსაცა ამიზიდნა.
შეველ, ვნასე იცი მთვარე; ჭირმან უოგლმან უკუმრიდნა,
და გულსა მუქნი შემომადგნა, მაგრა გული არ დამიდნა.

666

„იყო არ-ნათლად ნათელი, ფარდაგსა შემომდგომელი;
ეზურა მოშლით პირ-ოქრო, მე მივეც რიდე რომელი;
მითვე მწვანითა უებრო მიწოლით ტახტსა მჯდომელი,
და ცრემლისა ღვარსა მოეცვა პირი, ელვათა მერთომელი..

667

მკვ „ქვე წვა, ვით კლდისა ნაპრალსა ვეფხი პირ-გამესებული,
არცა მზე ჰკვანდა, არც მთვარე, ხე ალვა, ედემს სებული;
ასმათმან დამსვა შორს-გვარად გულსა მე ლასვარ-სებული;
და მერმე წამოჯდა წარბ-მერტმით, გამწერალი, გამესებული.

1 შემოდგომილი.

668

„მიბრძანა: «მიკვირს, რად მოხვეულ მშლელი ჰირისა მტყიცისა, გამწირავი და მუხთალი, შენ, გამტყუელი ფიცისა?! მაგრა ნაცვალსა ჰატიესა მოგცემსო ზენა, მი, ცისა!»

და ვკადრე: «რა გკადრო ჰასუსი მის ჩემგან მე უვიცისა?»

669

„ვოქვი: «ჰასუსსა ვერას გკადრებ, თუ არა ვსცნობ მე მართალსა: რა შეგცოდე, რა მიქნია უცნობისა, ფერ-ნამერთალსა?»

კვლავა მითხრა: «რას გეუბნო მტყუევანსა და შენ მუხთალსა?»

და დიაცურად რას მოვლორდი? მე დაუწყავ ამით აღსა.

670

„შენ არ იცი სვარაზმმასი საქმროდ ჩემად მოყვანება?!

შენ ჯდომილსარ სავაზიროდ, შენი რთულა ამას ნება,

შენ გასტეხე ფიცი ჩემი, სიმტკიცე და იგი მცნება,

და ღმერთმან ქნა და დაგიორჩინა ცუდად შენი სელოვნება!

671

მწერ „გახსოვს, ოდეს «ჰაი» ზმიდი, ცრემლნი შენნი ველთა ბანდეს, მკურნალნი და დანტაქარნი წამალთაეუ მოგიტანდეს?

მამაცისა სიცრუვეთა ნეტარ სსვანი რამცა ჰკვანდეს!

და რადგან დამთმე, მეცა დატომობ, გინძი უფრო დაზიანდეს!

672

«ამას ვბრძანებ: ვინცა გინდა ეპატრონოს ჰინდოეთსა,

ეგრეც მე მაქვს პატრონობა, უგზოს ვლიდენ, თუნდა გზეთსა!

ეგე აგრე არ იქნების, წა, მომცთარხარ მოსაცემოსა,

და აზრნი შენნი შენვე გბვანან, ტუევანსა და შენ აგეთსა!

673

ცოცხალ ვიყო, შენ ჰინდოეთს, ღმერთო, ხანი ვერა დაჰყო!

თუ ეცადო დაუოფასა, სორცთა შენთა სული გაჰყო!

სსვა ჩემებრი ვერა ჰპოვო, ცათამდისცა ხელი აჰყო!»

და ესე სიტუვა დაასრულა, ემა ატირდა, სულთქვნა, აჰყო.

674

თქვა: „რა მესმა ესე მისგან, მეიმედა მეტის-მეტად,

კვლავ მიეცა თვალთა ძილი მის ნათლისა ეგრე მჰკრეტად.

აჲ დაჰჰარკე; რად არ გიკვირს, რად ცოცხალ ვარ, რად ვარ რეტად?

და ვა, სოფელო უხანოო, რად ჰზი სისხლთა ჩემთა ხერეტად?!

675

შეხვედნენ, ვნახე სასთუნალ მუსაფი გაძლით მდებარე,
აუღებო, ავიღე ღმრთისა და მერმე მე მათი მქებარე,
გჰკადრე, თუ: «მზეო, დაგიწვავს, ჩემიცა დაწვი მზე ბარე,
და რადგან არ მომკლავ, პასუხი ერთაი გკადრო მე ბარე.

676

«რომე გკადრებ, ესე სიტყვა აწ თუ ცუდად ნალიქნია,
ცამცა მრისხავს, მზისა შუქი ეოლა ჩემთვის ნამუქნია!
თუ მაღირსებ გაკითხვასა, ავი არა არ მიქნია».
და მან მიბრძანა: «რაცა იცი, თქვიო!» თავი დამიქნია.

677

«კვლაცა ვკადრე: «მე თუ, მზეო, თქვენთვის ფიცი გამეტესოს,
ღმერთმან აწვე რისხვა მისი ზეცით ჩემთვის გაამესოს!
ვისი გინდა უშენოსა პირი მემზოს, ტანი მესოს?!
და მამა მამინ რაკვარ დავრჩე, რა ლასუარი გულსა მესოს!

678

«მე შეფეთა დარბაზს მისმეს, შექნეს დიდი ვაზირობა.
მათ წინასვე დაეპირა იმა უმისა შენი ქმრობა.
დამეძალა, ვერ დავპლიდი, დამრჩებოდა უმეტრობა;
და თავსა უთხარ: «მიემოწმე, ეამად გიჯობს გულ-მაგრობა».

679

შემცა დაძლა ვითა ვკადრე, რადგან იგი ვერ მიმხვდარა?
არ იტყვის, თუ პინდოეთი უპატრონოდ არ მომხდარა?!
ტარიელ არს მემამულე, სხვასა ჰმართებს არად არა,
და ვის მოიუვანს, არა ვიცი, ანუ იგი ვინ მომცდარა?

680

«ვთქვი: «ამითა ველარას ვიქ, ღონე სხვა რა მოვაგვარო»;
თავსა უთხარ: «ნუ მოგიცავ, გონებაო მრავალ-გვარო!»
მედვა გული მხეტისაებრ, ათასჯერცა მინდორს ვარო,
და ვისმცა მივეც თავი შენი, შენვე რად მე არ წამგვარო?!»

681

«სულთა ვპერიდი გულისათვის, კომქი ამაღ გამეზარა;
იგი წვიმა დარენელდა, რომე პირველ ვარდი აზრა;
ვნახე, მოწსა მარგალიტი გარე ტურფად მოემაზრა.
და მიბრძანა, თუ: «გეგ საქმე მემცა მართლად რად მიაზრა?!»

682

«არ დაგიჯერებ მე შენსა ღალატსა, ორგულობასა,
უგარის ქნასა ღმრთისასა, ამისთვის არ მადლობასა;
იჯდოი თავსა ჩემსა და მორჭმით ჰინდოეთს ფლობასა!

და მე და შენ ვიჯდეთ სელმწიფედ, სჯობს უოვლსა სიძე-სძლობასა».

683

683 „მე ღმრთისაებრად მომიტკბა გამწურალი, გამქისებული;
ანუ მსუ იყო ქვეყანად, ან მთვარე ჰირ-გავსებული;
ახლოს დამისვა, დაძიტკბა აქამდის არ-ღირსებული;
და მეუბნებოდა, დამიესო ცეცხლი ამითა გზებული.

684

„მიბრძანა, თუ: «გონიერი, ხამს, აროდეს არ აჩქარდეს,
რაცა სჯობდეს, მოაკვაროს, საწუთროსა დაუწუნარდეს;
თუ სასიძო არ მოუშვა, ვა თუ მეფე გაგიმწარდეს,
და შენ და ისი წაიკიდოთ, ჰინდოეთი გარდაჰქარდეს!

685

«კვლა თუ სიძე შემოუშვა, მე შემირთავს, იყოს ასდენ,
ერთმანერთსა გავეყარნეთ, მოწუელნი გაგვიფლანდენ,
მათ მორჭმულთა მოივლინონ, ჩვენ ჰატიენი გაგვიასდენ,
და ესე ამბვად არ ეგებინ, რომე სპარსენი გაგვიხასდენ».

686

„მე ვჰკადრე: «ღმერთმან ამოროს მის უმისა შენი ქმარობა! *
რა შემოვიდენ ჰინდოვეთს, შევიტნა მათი გმირობა,
უჩვენო ჩემი ძალ-გული და ჩემი შემოარობა:
და ასრე დავჰხოცნე, შეემლოს აღარა, არ, სახმარობა!»

687

687 „მიბრძანა, თუ: «ხამს დიაცი დიაცურად, საქმე-დედლად,
დიდსა სისხლსა ვერ შეტაქნევ, ვერ ვიქნები შუკა კედლად:
რა მოვიდეს, სიძე მოკალ, მისთა სპათა აუწუვედლად.
და ქნა მართლისა სამართლისა სესა შეიქს სმელსა ნედლად.

688

«ასრე ჰქენ, ჩემო ღომო და მჯობო უოველთა გმირთაო,
მოპარვით მოკალ სასიძო, ლაშქართა ნუ მოირთაო,
მისთა სპათაცა ნუ დავხოც, ზროსათა, ვითა ვირთაო,—
და დიადი სისხლი უბრალო კაცმანცა ვით იტვირთაო?

689

«იგი რა მოჰკლა, ეუბენ ჰატრონსა, ჩემსა მამასა,
ჰკადრე, თუ: «სწარსთა ვერა ვიქ ჰინდოეთისა ჰამასა,
ჩემბა მკვიდრი მამულა, არ მივსცემ არცა დარასა,
და არ დამესხნები, გაგიხდი ქალაქსა ვითა ტრამასა!»

690

«ჩემი უოლა ნურა გინდა სიყვარული, არცა ნდობა;
ამით უფრო მოგცემის სამართლისა შენ მოსდობა;
ქნას მეფემან ეელ მოტეხით შემოსევეწა, შემოკდობა,
და ხელთა მოგცემს თავსა ჩემსა, შეგფეროდეს ერთგან სსდობა».

691

575 «ესე მეტად მომეწონა თათბირი და გამორჩევა,
ჩემსა მტერსა დავაცადე დასასოცლად სრმლისა ქნევა;
მერმე ავდეგ წამოსავლად, მან დამიწუო ქვევა წვევა,
და მწადდა, მაგრამ ვერ შეეშართე შეჭიდება, შემოსევევა.

692

„ხანი დავკეუვ, გვეყარე, მაგრა გავხე ვითა ხელი.
ასმათ წინა წამომიძღვა, ჩამდიოდა ცრემლი ცხელი.
ტირი ბევრჯელ ვაათასე, ლხინი ჩემი ვაერთსელი,
და მერმე წასვლა არა მწადდა, ამაღ მივალ არ-ფიცხელი.

693

„ბარე ვაქციე ასმათი მუნ ჩემი ჩამოუოლილი;
ღამით უხვერეტი ვარსკვლავთა მე საწოლს ვერ დაწოლილი;
გულსა დამესვის ლახვარი მავთა წამწამთა სროლილი;
და მისმან შექმან დამალურჯა, დამალეზა, დამდვა წელული.

694

„მოვიდა კაცი: «სასიმო მოეაო», მოსვლა გვახარა,
მაგრა თუ ღმერთი რას უხამს, არა იცოდა, გლახ, არა;
მეფესა მიხვდა სიამე, არ სიტევა ივაგლახსა რა,
და მიბრძანა, ახლოს მიმიხვა, «მოდიო», თავი დახარა.

693¹

ხვარაზშით გამოუმართა ჩამადან ზეფის შვილიო;
მუნაუთაცა უბრძანა: „მოჰკაზმეთ ყოვლენით ნაუო,
მთვარე კირჩხიზსა ზედან ზის, ჩ[ა]წყვეთ სამძიმარიო“.
და შათსა ჰეზას[ა] ვინ იტყვის? ენამ იყრძალოს თავიო.

695

587 „მიბრძანა: «ჩემოვინ ესე დღე ღზინი და სინარულია,
გარდაეხადოთ ქორწილი, ხამს, ვითა დასა, სრულია;
კაცი გავგზავნეთ, მოვილოთ უოვლგნით საქურჯულე სრულია,
და უხვად გავსცემდეთ, გავსებდეთ, სიმუნწე უმეტრულია».

696

„მე გავგზავნე უოვლგან კაცი საქურჯულეთა წამომხმელნი;
სასიძოცა მოგვივიდა, ივენეს ხანსა არ-დამხმელნი;
მიგნით ჩვენნი გავებეს, გარეთ მოდგეს ზვარაზხმელნი;
და მათ ლაშქართა ერთგან მყოფთა ვერ იტევდეს ვერცა ველნი».

697

„მეფემან ბრძანა: «მოკახმეთ კარვითა მოედანია,
გამოისვენოს სიმემან, დაუოს ცოტაი ხანია;
მუნ მისად ნახვად გავიდნენ უშენოდ სხვანი სანია,
და მენ აქა ნახენ, კმარიან აქა ნახვისა კმანია».

698

„მედანს დავდგით კარვები წითლისა ატლახებისა.
მოვიდა სიმე, გარდაჰსდა, დღე, ჰგვანდა, არ აღსესებისა,
მეიქნა გასვლა მიგნითა, ვარია მუნ ხანებისა,
და დაიწეეს დგომა ლაშქართა თემ-თემად, დას-დასებისა.

699

588 „მე დავშვრი, ვითა წესია საურავ-გარდახდილისა;
მინა წამოველ, მაშვრალსა ქნა მომდომიდა მილისა;
მონა მოვიდა, მომართუა წიგნი ასმათის ტკბილისა;
და «ადრე მოდიო, გიბრძანებს მსგავსი ალვისა ზრდილისა».

700

„ცხენისკან არ გარდაჰსე, წაველ, ფიცხლად დავმორჩილდი;
ქალი დამხვდა ნატრები, ვჰკითხე: «ცრემლსა რასა ჰმილდი?»
მითხრა: «მენი შესწრობილი ტირილსამცა ვით ავსცილდი?
და გაუწევეტლად ვით გამართლო? რაკვარადმცა გავექილდი?»

698¹

„მე შინა წაველ, მმრავლობდეს სველისა რაზმა ურვანი,
მას ვიგონებდი, რომლისა გულსა მიწელიდა სურვანი;
ასმათის მონა წიგნით მხვდა, ზე აჩნდა ოფლში ცურვანი;
მამლედ მოდიო, გიბრძანებს, ვისი გაქვს სულეზრ წყურვანი».

701

„შვევლით, ვნახეთ ბალიშსა სედა წარბ-შერკმით მჯდომარე;
მზე ველარას იქს მის მეტსა, მას გაენათლა რომ არე,
წაჯდე, მიბრძანა: «რასა სდგა? დღე მიგინს წინ საომარე!»
და ანუ გაშწირე, მიტეუე და კვლავცა მომიცთომარე?»

702

„მე შეწეინა, აღარა ვთქვი, ფიცსლად გარე შემოვბრუნდი.
უკუვაქივლე: «აწ გამონდეს, არ მინდოდეს, ვისცა უნდი!
ქალი ომსა რაგვარ მაწვევ, აგრე ვითა დავმაბუნდი!»
და შინა მოველ, მოკვლა მისი დაუაპირე, არ დავემუნდი.

703

აგრ „ასსა უბრძანე მონასა: «საომრად დაემსადენით!»
შვესხედით, გავლეთ ქლაქი, არავის გავეცხადენით.
კარავსა შეველ, იგი ემა ვითა წვა, ზარამც თქმად ვენით,
და უსინსლოდ მოვჭკალ იგი გლახ, თუცა სმდა სისსლსა დადენით.

704

„კარვის კარი ჩასლათული ჩავსჭვრ, გავაქარაბაკე,
ემასა ფერხსა მოვეკიდე, თავი სვეტსა შეუტაკე.
წინა [მ]წოლთა დაიზანსეს, გლოვა მიხვდა საარაკე;
და ცხენსა შევჯე, წამოცაველ; ჯაჭვი მეცვა საკურტაკე.

705

„აწ გაუცუდდეს ფარსადანს იგ მისი თათბირობანი;
აუად მოუსდა ზვარაზმმას ქორწილი, სიძე-რძლობანი;
მზე დაუკარგავს ტარიელს, ეწიენეს ვარდთა შრობანი,
და წესია ამა სოფლისა, გაზაფსულს მოზდევს სთლობანი.

706

„სმა დამივარდა, შეიქნა ზახილი მოსაწევარი;
წამოველ, წეენა დამიწეეს, დაგჰსოცნე ჩემი მდევარი.
ქლაქი მქონდა მაგარი, მტერთაგან მოურევარი,
და მუნ შიგან შეველ მშვიდობით, ამოდ იგივე მე ვარი!

707

აგრ „კაცნი გავგზავნენ, ვაცნობე უოვლგნით ლაშქარსა ეველასა:
«აქა მომართეთ, ვინცალა ჩემსა იქმოდეთ შეველასა».
არ გაწედა მოსლვა მდევართა ლამესა დია ბნელასა,
და ჩემი რა სცნიან, სცვიდიან თავებსა მათსა მრთულასა.

708

„ცისკრად აუდეგ, შევეკაზმე რა გათუნდა ღამე დილაჲ,
ვნასენ სამნი დიდებულნი შეფისაგან მოგზაჳნილაჲ;
ებრძანა, თუ: „ღმერთმან იცის, გამეზარდე ვითა შეილაჲ,
და ჩემი ასე რად შესცვალე სისარული სიმძიმითა?“

709

„ხვარაზმმას სისხლი უბრალო სასლად რად დამადებინე?
თუ ჩემი ქალი გინდოდა, რად არა შემაბებინე?
მე, ბერსა შენსა გამზრდელსა, სიცოცხლე მარმებინე,
და დღე სიკვდილამდის შენიცა თაჳი არ მანსლებინე!„

710

„მე შეუთვალე: „მეფეო, ვარ უმაგრესი რკალისა,
თუ არ, რად მიშლი სიკვდილსა ცეცხლი სირცხვილთა აღისა?
მაგრა, თვით იცით, ხელმწიფე სამს მქნელი სამართლისა,
და მე, თქვენმან მზემან, მამოროს ნდომა თქვენისა ქალისა!“

711

907 «იცით, ჰინდოთა სამეფო რაზომი სრა-საჯდომია!—
ერთილა მე ვარ შემკვიდრე,—ეველაი თქვენ მოგხდომია:
ამოსწყდა, მათი ეველასა მამული შენ დაგრჩომია;
და დღესამდის ტასტი უჩემო არაჳის არ მონდომია!»

712

„ვერ გატნევე, თქვენმან კეთილმან, აწ ვერე არ-მართალია:
ღმერთმან არ მოგცა ემა შეილი, გიზის ერთაი ქალია,
ხვარაზმმა დასვა ხელმწიფედ, დამრჩების რა ნაცვალა?
და სსვა მეფე დაჯდეს ჰინდოეთს, მე მერტუას ჩემი სრმალია?!”

713

„შენი ქალი არად მინდა, გაათხოვე, გამარიდე!
ჰინდოვეთი ჩემი არის, არვის მიუსცემ ჩემგან კიდე.
ვინცა ჩემი დაშეცილოს, მისით მანცა ამოფხვავრიდე,
და სსვად შემკვლსა გარეგანსა, მომკალ, ვისცა ვინატრიდე!“

ამბვისა ცნობა ტარიელისაგან
ნესტან-ღარჯუანისა დაკარგვისა

714

„ესე კაცი გამეგზავნეს, გონებასა გავემძაგე-
რომე მისი ვერა მეცნა, ამას უფრო დაუდაგე-
მას ზღუდესა გარდავაღებ, მინდორთაკენ რომე ვაგე,
და მესმა საქმე საშინელი, თუცა თავი ვერ წავაგე.“

715

908 „ძაგმან საწყალმან ასმათმან, ნასეთ, რა ნასა თვალითა!
ტარიელისკენ იარა დამწვარმა დანაჟალითა;
უთხრა: «ამ საქმის მნასავი სიკვდილით შემიწყალითა,
და მას შენთვის უკვეს უოველი, შენ სელ-ქმნა¹ მიაჟალითა».

716

„გამოჩნდეს ორნი ქვეითნი, მე მივეგებე წინარე.
ქალი ჰევა ერისა მონასა, ვცანძცა, თუ მოღმა ვინ არე;
თავ-გაგლეჯილი ასმათი, პირსა სისხლ-ჩამომდინარე,
და აღარ მიუივლა ღიმილით და არცა გამიცინა-რე.“

717

„იგი ვნასე, დავეზივე, გონებანი გავეშმაგნა;
შორით უსმე: «რაპიგან ვართ, ანუ ცეცსლმან რათ დაგვდაგნა?»
მან საბრალოდ შემომტირნა, ძლივ სიტყუანი გამოაგნა,
და მითხრა: «ღმერთმან სიმრგვლე ცისა ჩვენთვის რისსვით წამოგრაგნა».

718

„ასლოს მიველ, კვლაცა ვჰკითხე: «რაპიგან ვართ? თქვი მართალი!»
კვლავ საბრალოდ ამიტირდა, კვლავ მოეღვა ამით აღი,
დიდხან სიტყუა ვერა მითხრა, მისთა ჰირთა ნათალი,
და შეერღსა წითლად უღებუიდა სისხლთა დაწვთა ნაწუეთალი.“

719

917 „შერმე მითხრა: «მოგახსენებ, ესე რადმცა დაგიმაღე?
მაგრამ ვითა გაგახარნე, შენცა აგრე შემიწყალე;
ნუ მაცოცხლებ, ნუ დამარჩენ, შემიწყალე, შემობრალე,
და დამსენ ჩემსა საწუთროსა, ღმერთსა შენსა მიაჟალე!»

720

„მიანბა: «ოდეს სასიძო მოჰჟალ და სმა დაგივარდა,
მეფუსა ესმა, აიჭრა, მართ მისგან განატკივარდა,
შენ დაგიპანსა: «მისმეთო», სმა-მალლად გახდა ეივარ და.
და მოგნახეს, შინა ვერ გპოვეს, მით მეფე გამოქმნივარდა.“

¹ ხელ-ქმნა.

721

«ჰკადრეს: «აქა აღარ არის, კარნი სადმე გაუგლიან».

მეფე ბრძანებს: «გიცი, გიცი, მეტად კარგად შემიგინა:

მას უუკარდა ქალი ჩემი, სისხლნი ველთა მოუკურინა,

და რა ნასიან ერთმანერთი, არ-შესედვა ვერ დასთმანა.

722

«აწ, თავმან ჩემმან, მას მოვჰკლავ, ჩემად დაღ ვინცა მადესა!

მე ღმერთსა უთხარ, დაუბაძს მას ეშმაკისა ბადესა!

მათ ბოზ-კუროთა ასეთი რა მისცეს, რა უქადეს?»

და თუ დავარჩინო, ღმერთი ვგმო! მისაღ ჰატყიად მხად ეს ა».

723

91v „მის მეფისა წესი იყო: თავი მისი მუირად ფიცის,

თუცა ფიცის, არ გატეხის, მასვე წამსა დაამტკიცის.

«ესე წყრომა მეფისაგან ვისცა ესმის, ვინცა იცის,

და მან უნძმა დავარ ქაქსა, ვინ გრძნებითა ცადა იცის.

724

«დავარს, დასა მეფისასა, უთხრა ვინმე ღმერთისა მტერმან:

«თავი ფიცა მამან შენმან, არ დაგარჩენს, იცის ერმან».

მან აგრე თქვა: «უბრალო ვარ, იცის ღმერთმან სასიერმან!

და ვისგან მოვკვდე, ვისთვის მოვკვდე, მიისუდროს იგი ვერ მან».

725

«პატრონი ჩემი აგრევე იყო, წამოსვე შენ ოდეს;

შენეულივე რიდენი ებურნეს, ტურფად შენოდეს.

დავარ მოსთქმიდა სიტყვათა, რომელნი არა მსმენოდეს:

და «ბოზო, შენ ბოზო, რად მომკალ? ვევე, შენცა არა გლხენოდეს!

726

«როსკიპო!, ბოზო დიაცო, საქმრო რად მოაკლევიინე?

ანუ სისხლითა მისცათ ჩემი რად მოაზღვევიინე?

არ ცუდად მომკლავს მამა ჩემი. რა გიეუ, რა გაქნევიინე?

და აწ, ღმერთსა უნდეს, ვერ მისვდე, ვის ესე დააშლევიინე!»

727

92r «ხელი მიჰყო, წამოზიდნა, თმანი გრძელნი დაუფუძნა,

დაალება, დაალურჯა, მედგრად პირნი მოიქუძნა.

მან პასუხი ვერა გასცა, ოდენ სულთქნა, ოდენ უმნა,

და ქალმან ჰეკმან ვერა არგო, ვერცა წყლული დაუ[შ]უძნა.

728

«რა დავარ გაძღა ცემითა, მისითა დაღურჯებითა,
წამოდგეს ორნი მონანი, ჰირითა მით ქაჯებითა,
მათ კიდობანი მოჰქონდა, ეუბნეს არ აჯებითა,
და მას შიგან ჩასვეს იგი მსე, ჰგავს, იქნა დარაჯებითა.

729

«მან უთხრა: «წადით, დაჰკარგეთ მუნ, სადა ზღვისა კიპია;
წმინდისა წელისა ვერ ნასოს მეინვარე, ვერცა ღიპია»;
მათ გაესარნეს, სმა-მალლად იეივლეს: «იპი, იპია».
და ესე ვნასე და არ მოვჰვე, არა მგავს არცა სიპია.

730

«ზღვითეუ გაარნეს სარკმელნი, მაშინეუ გაუინარდა.
დავარ თქვა: «მქნელი ამისი ვინ არ დაქოლოს, ვინ არ, და!
ვირემ მძმკვდიეს, მოკვდები, სიცოცხლე გასაწეინარდა».
და დანა დაცა, მოცაკედა, დაეცა, გასისსლმდინარდა.

731

928 «ნესტან-დარეჯან ქაჯთ მისცა, დავარ ესევის დანებსა;
მსინა სსიესა და მწერვალსა უფსკრულსა ჩაიევენებსა;
მას უებროსა მნათობსა ნავსა სმენ კიდობანებსა;
და ჰირსა ბურვენ და უკლეტენ, შექს ვინლა მოიგანებსა?

732

«მზე დაუეარცა სოფელსა, დავარ გულს იცემს დანას ეს;
ქაჯს მისცა, ზღვაში დაანთქა, ვარდი დათრთვილა, დანასეს;
ტარიელისთვის სელ-ქმნა და ჰირთა სიმრავლე ანასეს,
და მამას გაჰყარა სამკვიდროდ და მოამორეეს ანას ეს.

733

«რად არ მაკვირებ ცოცხალსა, მე ლასვარ-დაუსობელსა!
აწ იგი მიეუა, რა მმართებს ამისსა მასარობელსა!
ზუნარ, დამსენ სიცოცხლე სულთადგმა-დაუსობელსა!»
და საბრალოდ ცრემლსა აღენდა უკლებსა, დაუშრობელსა.

734

„მე უთხარ: «დაო; რად მოგკლა, ანუ რა შენი ბრალია?—
რამცა ვქენ ნაცვლად, თვით რომე მისი ჩემსუდა ვაღია!—
აწ თავსა მისად სამებრად მივსცემ, სად კლდე და წყალია».
და სრულად გაექვეადი, შემექნა გული მართ ვითა საღია.

735

735 „მეტმან ზარმან გამაშმაგა, მომიკიდა ცხრო და თრთოლა;
გულსა უთსარ: «ნუ მოჰკვდები, არას გარტებს ცუდი წოლა,
გიჯობს გაჭრა მებნად მისად, გაუარდნა და ველთა რბოლა».—
და «აჰა ჟამი, ვისცა გინდა ჩემი თანა წამოყოლა!»

736

„შევე, ფიცხლად შევეკასზე, ცხენსა შევავ შეკასმული;
ას სამოცი კარგი მოემე, ჩემსა თანა ხან-დახმული,
გამომევა და წამოვედით, კართა გარე დარასმული,
და ზღვის ზირს მიველ, ნაფი დამხვლა, მენავემან მნასა ზმული.

737

„ნაფსა შევე, ზღვასა შეველ, ზღვასა შიგან გავალადგი,
არსით ნაფი მომავალი უნასავად არ დავადგი;
მოველოდი, არა მესმა, შმაგი უფრო გავუშმაგდი,
და რომე სრულად მომიბულვა, ღმერთსა თურმე ასრე ვსმაგდი.

738

„რომე დავჰევე წელიწადი, თვე თორმეტი გამეოცა,
მაგრა მისი მნახავიცა სიზმრივ კაცი არ მეოცა;
თანა-მეოლი ეველაკაი ამომიწედა, დამესოცა,
და ვსთქვი, თუ: «ღმერთსა ვერას ვჰკადრებ, რაცა სწადღეს, აგრე ვეო-ცა»—

739

739 „ზღვა-ზღვა ცურვა მომეწინა, მით გამოველ ზღვისა ზირსა,
გული სრულად გამიმსეცდა, არ უსმენდი არც ვაზირსა;
ეველაკაი დამეფანტენ, დარჩომოდა რაცა ჰირსა.
და კაცსა ღმერთი არ გასწირავს, ასრე მისგან განაწირსა!

735¹

„სედა დამერთო ასეთი, ვერ მოვიშორებ, ძნელია:
ნახეთ, სოფელმა რა მიყო, საქმე ნაქმარი ძნელია;
აწ ახლა კაცი ვინ არის ჩემას ჰირისა მწელია?
და ღმერთს მივენდობი, ისი სჯობს, ეს საქმე უფრო ძნელია.

735²

„შევიტურვე, ჩემთან ჩემნი მომზადნენ ასნი ზრდილნი,
ყმანი ჩემნი გულ-სანდონი, საყვარელნი ვითა შეილნი;
არ მომშორდნენ, უჩემოსა არ უნდოდათ არცა ძილნი,
თან გამოწყენენ, ველნი განელეთ, ზღვად მივედით დაქმენილნი“.

740

„ერთი ესე ასმითი და დამრჩეს ორნი მონანი,
 ჩემნი გულისა მღებულნი და ჩემნი შეშაგონანი.
 მისი ვერა ვსცნენ ამბავნი ვერცა დრამისა წონანი,
 და ტირილი მინდის ღზინად და მდინდიან ცრემლთა ფონანი“.

ამბავი ნურადინ-ფრიდონისა, ოდეს
 ტარიელ შემოეყარა

741

„ღამით მევლო, მოვიდოდი, ზღვისა ჰირსა აჩნდეს ბაღნი;
 ჰგვანდეს ქალაქს, ვეასლენით, ცალ-კერძ იუენის კლდეთა ნაღნი;
 არ მიაშის კაცთა ნასვა, მიდაღვიდა გულსა დაღნი;
 და მუნ გარდავხე მოსვენებად, დამსვდეს რამე ხენი ლაღნი.“

742

„სეთა ძირსა მივიძინე, მათ მონათა ჰამეს ჰური;
 მერმე ავღვე სეუდიანი, მიღამებდა გულსა მური:
 ვერა მეცნა ვგზომ გრძელად ვერა ჭორი, ვერ დასტური,
 და ველთა ცრემლით ასოვლებდა, თვალთა ჩემთა მონაწური.“

743

94r „ზახილი მესმა. შევსედე, მოემე ამუად ეიოდა,
 შემოირბეუდა ზღვის ჰირ-ჰირ, მას თურმე წულული სტკიოდა;
 ხრძღისა ნატეხი დასვრილი აქეს, სისხლი ჩამოსდიოდა,
 და მტერთა ექადდა, წერებოდა, იგინებოდა, ჩიოდა.“

744

„ფრიდონ მოემე დაკოდილი მავს ზის, მოვა ზღვა-ზღვა ცურვით;
 ხელთ სრმალი აქეს გატესილი, ბიმა-მეთა მწურომი მღურვით;
 მას ისრეუბი ზედ ასვია, სისხლი ღვარად, არ მოწურვით;
 და მოხლომა მას ღომ-გულსა იგ დოღბანდი მრუდად ბურვით.“

745

„ზედა ჯდა მავსა ტაიქსა, ესე აწ მე მითქს რომელი,
 მართ ვიოა ჭარი მოქროდა გაფიცსებული, მწურომელი;
 მონა მივსწივი, მისისა შეყრისა ვიუავ¹ მდომელი;
 და შევსთვალე: «დაღვე, მიჩვენე, ღომსა ვინ გაწყენს, რომელი?»“

740¹

თომა მოგვიტხრობს ქადაგი, ინდოეთს მოვიარენით;
 თოით მე მოვართვი ხარება, სიბრძნით ვამყენით, არ ენით.
 თავზედა ნიში ჯვარისა სიმშვილით შეიყარენით;
 და თვალი აღახუნეს საფლავით, მარიაჲს შევეყარენით.

¹ ვიავად.

746

აქ ტარიელ შეეყრების, მიეკებვის ზღვისა პირსა;
უცხო უცხოს შეემცნების, ამოართვაშს ისრის პირსა;
მას უამბობს ღალატსა და იგ მტერთაგან წანაკიდსა,
და პკითსავს: «ვინ ხარ, ლომო, გმირო, პირი გიგავს მზისა პირსა?»

747

747 «მას მონასა არა უთხრა, არცა სიტყვა მოუსმინა;
ფიცსლად შევჯე, ჩავეგებე, მე ჩაუსწარ, ჩავე წინა,
უთხარ: «დადეგ, გამაგონე შენი საქმე, მეცა მინა!»
და შემომსედნა, მოვეწონე, სიარული დაითმინა.

748

«გამიცადა, ღმერთისა ჰკადრა: «შენ ასეთი ხენი ვით ხენ!»
მერმე მითხრა: «მოგასხუნებ, აწ სიტყვანი რომე მკითხენ:
იგი მტერნი გამილომდეს, აქანამდის რომე ვითხენ,
და უკასმავსა მიღალატენ, სასურველნი ასრე ვითხენ».

749

«მე უთხარ: «დადეგ, დასწენარღი, გარდავსდეთ მირსა სკოასა;
არ შეუღრკების ჭაბუკი კარგი მასვილთა კვეთასა».
თანა წამომეკა, წავედით უტკბოსი მამა-მეთიასა.
და მე გავეკვირვე კვრეტასა მის კმინა სინაზეთასა.

750

«ერთი მონა დასტაქარი მევა და წყლულნი შეუსკვივნა,
ისრის პირნი ამოუსხვნა, დაკოდილნი არ ატკივნა.
მერმე ვპკითსე: «ვინ ხარ, ანუ მკლავმან შენმან ვისგან ივნა?»
და საამბობლოდ დაშირიგლა, თავი მისი გამიიკუნა.

751

751 «პირველ მითხრა: «არა ვიცი, რა ხარ, ანუ რას გამსცავსო?
ანუ ეგრე რამ დაგლია, ანუ პირველ ვინ გაცავსო?
რამან შეგქმნა მოკვითანედ, ვარღ-გიშეირო რომე პრცავსო?
და ღმერთმან მისგან ანთებელი სანთელიმცა რად დაგავსო?»

752

«მულასანზარი ქალაქი, ასლოს მე მაქვო რომელი,
ნურადინ-ფრიდონ—სასელი, მეფე ვარ მუნა მკადომელი;
ესე სამზღვარი ჩემია, სადა ხარ გარდამსდომელი,
და ცოტა მაქვს, მაგრა უოველგნით სიყეთე-შიეთსრობელი».

753

«მაშის მშა და მამა-ჩემი ჰანძმან ჩემმან გაუენა ოდეს,
ზღვისან შიგან კუნძულია, ჩემად წილად მას იტყოდეს;
თვით ბიძას ჩემსა მისგდა, ვისთა შვილია აწ დაპოდეს;
და მათვე დარჩა სანადირო,—არ მივსცემდი, მამერჩოდეს.

754

«დღეს გამოველ ნადირობას, ზღვისა ჰირსა ვინადირე,
მუნა ცანგულა მომდომოდა, მით შრეკალი არ ვასშირე;
საბათა უთხარ: «მოშიცადეთ, მოვიდოდეთ მეცა ვირე!»
და სუთთა ოდენ ბასიერთა მეტი არა დავიჭირე.

755

958 «ნავითა გავე, ზღვისანგან შტო რამე გამოვიდოდა.
არ ამოვპყრეფული გამოეოლთა, ვიქევი, ჩემთა რად დავრიდო, და?
დამეზაბუნნეს, სიმრავლე მე მათი არ გამოვიდოდა,
და ვნადირობდი და ვინაზდი, სმა ჩემი არ უდიოდა.

756

«მართლად იჯავრეს, წუნობა მათი თუ ეს[ე] სმდა ვითა!
გამომეზარნეს ლაშქარნი, გზანი შემეკრეს ნავითა,
თვით ბიძას ბენი ჩემნიცა შესსდეს მათითა თავითა,
და ჩემთა გაუსდეს ლაშქართა ომად თავისა მკლავითა.

757

«მათი მესმა, დავინასე სასილი და სრმალთა ელვა,
ნავი უსთხოვე მენავეთა, მით ვიუივლე ერთსელ მე «ვა»-
ზღვისა შეველ, მომეგება მეომარი ვითა ღელვა,
და სწადდა, მაგრა ველარა ქნეს ჩემი ზედა წამოკვლევა.

758

«კვლა სსვანი დიდნი ლაშქარნი უკანა მომეწოდეს,
იქით და აქათ მომიხდეს, ერთგნით ვერ მომეწოდეს,
არ მომწუროდეს წინანი, ზურგით მესროდეს მე ოდეს,
და სრმალსა მივენდე, გამოიტედა, ისარნი დამელოდეს.

759

968 «მომეჯარნეს, ველარა ვქენ, ნავით ცსენი გარღვისლტუნვე.
ზღვა-ზღვა ცურვით წამოუველ, ჩემი ძკერეტი გავაცაბუნვე;
თანა-მოლდი ეველაკაი დაბისონეს, დარჩა მუნვე,
და ვინმცა მღევედა, ვერ შემაქსდა, მიუბრუნდი, მივაბრუნვე.

760

„აწ იგი იქნას, რაცაღა ვნებოს ღმრთისა წადილსა!
ვეტე, ჩემი სინსლნი არ შერჩენ, ძალი შესწევდეს ქადილსა!
ოსრად გაუხდი უოფასა, საღამოსა და მათ დილსა,
და უხმობ ევაგოთა და უორანთა, მათ ზეღა გაქნევ სადილსა!“

761

„ამა ემაზან შემიკვეთა, გული მისკენ მიმიბრუნდა.
მოვასსენე: «აჩქარება შენი ყოლა არად უნდა,
მეცა თანა წამოგუვები, დაისოცნენ იგი შენ, და!
და ჩვენ ორთავე მეომარი განაღამცა შეგვიძრწუნდა!»

762

„ესეცა უთხარ: «ამბავი ჩემი არ გაგეგონების,
უფრორე წუნარად გიამბობ, თუ ვამი ჩვენ გვექონების».
მან მითხრა: «ლხინი საჩემო მაგას არ შეეწონების!
და დეკედ სიკვდილამდის სიტოცსლე შენ ჩემც დაგემონების».

763

763 „მივედით მისსა ქალაქსა ტურფასა, მაგრა ცოტასა;
გამოეგებნეს ლაშქარნი, ისნემდეს მისთვინ ოტასა,
პირსა ისოგდეს, გაჰკრიდეს ნასოკსა ვით ნაფოტასა,
და ესვეოღიან, ჰკოცნიან სრმალსა და სალტე-ყოტასა.

764

„კვლა მოვეწონე, ვეტურფე მე მისი გარღნაიღარი;
შემასსემდინ ქებასა: «მხეო, სარ ჩვენთვის ი დარი!»,
მივედით, ვნასეთ ჭალაქი მისი ტურფა და მდიდარი,
და ყველასა ტანსა ემოსა ხარქში განაზიღარი“.

შველს ტარციელისაგან ჟრიდონისი და
გაშარჯეება მათი

765

„მოსჯობდა, ომი შეეძლო, სმარება ცსენ-აბჯარისა;
დავჰასსეთ ნავი, კატარღა და რიცსვი სპათა ჯარისა;
კაცი სმდა, მისთა მჭვრეტათვის ღონემდა ვაჯა რისა!
და აწ გიისხრა ომი მოყმისა, მეგრმოლთა დამსჯარისა.

766

„მათი შესმა დაპირება, ჩაბაღასთა ჩამოსურვა;
ნავი წინა მომეგება, არა ვიცი, იყო თუ რვა.
ფიცსლა ზეღა შევეჯასე, მათ დაიწვეს ამოდ ცურვა;
და ქესლი შევეცე, დაუქცივე, დაიხასნენ დიაცურ “ვა!“.

97r „კვლა სსუასა მიველ, მოუპკიდუ სელი ნავისა ბაგესა,
 ზღვასა დავანთქენ, დავჰსოცნე, ომიშცა რალა აგესა!
 სხვანი გაძექეს, მიმართეს მათ მათსა საქულბაგესა;
 და ვინცა მიპკრუტღის, უკვირდა, მაქებდეს, არ მაბაგესა..

„ზღვა გავიარეთ, გავედით, შემოგვიტიეს ცსენია,
 კვლა შევიბენით, შეიქნეს ომისა სიმარცსენია.
 მუნ მომეწონა ფრიდონის სიქველე-სიშვიცსენია:
 და იბრძვის ლომი და ჰირად მსე, იგი ალვისაც სენია.

„თვით ორნივე ბიძას მენი მისნი სრმლითა ჩამოუარსა;
 სელნი წმინდად გარდაკვეთეს, იგი ასრე ასაწყარსა,
 მოიტანსა მხარ-დაკრულნი, ერთმან ორნი არ დაუარსა,
 და მათნი უმანი გაამტირლნა, მისნი სჰანი ამაუარსა.

„მათნი ლაშქარნი გაგვექცეს; ვეცენით, გაცაფანტენით..
 ფიცსლად წაუღეთ ქალაქი, არ თავნი გავაზატენით;
 ქვითა დაუღეწეთ წვივები, ჩვენ იგი გავაანტენით.
 და მომკალით, ლარი დავლიოთ ან აკიდებით, ან ტენით..

97r „ფრიდონ ნასნა სატურტლენი და ბეჭედნი მისნი დასსნა.
 თვით ორნივე ბიძის მენი დაპურობილნი წამოასსნა.
 მისთა ნაცვლად სისსლნი მათნი მოღვარსა და ველთა ასსნა;
 და ჩემი თქვეს, თუ: «ღმერთსა მადლი, ვინ ალვისა სენი ასსნა!»

„მივედით, მოქალაქეთა ზარი ჩნდა, რომე ზმიდიან,
 ავათა მქნელნი მკვრერელთა გულსა მუნ დააბმიდიან;
 მე და ნურადის უველანი ქებასა შეგვასსმიდიან,
 და გვითსრობდეს: «მელავთა თქვენთაგან ჯერო მათნი სისსლნი მიდიან!»

„ლაშქარნი ფრიდონს მეფედ და მისმობდეს მეფეთ-მეფობით,
 თვით თავსა მათსა მონად და ჩემსა უველასა სეფობით;
 დაღრეჯით ვიუავ, ვერ მპოვეს ვეროდეს ვარდსა მკრეფობით,
 და ჩემი ვერ ცნინან ამბავი, მუნ იყო არ იეფობით».

ფრიდონისაგან ნესტან-დარეჯანის
ამბვის მბობა ტარიელთან

774

„დღესა ერთსა მე და ფრიდონ ნადირობას გამოვედი,
ზღვასა ზედა წაწურვილსა ქედსა რასმე გარდავდევით;
ფრიდონ მითხრა: «გითხრობ რასმე,—ვთამაშობდით, ცხენსა ვსხედით,—
და ერთი რამე საკურველი მე ვნახეო ამა ქედით».

775

„მე ვკვიტხევი, ფრიდონ მეტევის მართ ამბავსა ესოდენსა:
«დღე ერთ მწადდა ნადირობა, მევჯე ამა ჩემსა ცხენსა,—
ზღვათა შიგან ისუსა ჰკვანდა, ხმელთა ზედა შავარდენსა,—
და აქა ვდებ და თვალ უგებდი ქორსა, იქით განაფრენსა».

776

„ზოგჯერ ზღვითვე მივიხედნი, წავსდგომოდი ამა გორსა;
ზღვასა შიგა ცოტა რამე დავინახე, თუცა შორსა.
გერე ფიცსლა სიარული არას მალ-აქე მისსა სწორსა,
და ვერად ვიციან, გონებასა გავეკვირვე ამაღ ორსა».

777

«ვბოქვი: «რა არის, რას ვამსგავსო, მფრინველია, ანუ მსენცი?»
ნავი იყო, არ ეფარა სამოსელი მრავალ-კეცა;
წინა კაცნი მოზიდვიდეს; თვალი ამაღ დავუცევი,
და მთვარე უკადა კიდობანსა, ცა მეშვიდე მასცა ვეცი».

778

«ამომკრეს ორნი მონანი, მავნი მართ ვითა ფისანი.
ქალი გარდმოსვეს, სისხონი ვნასენ მისისა თმისანი.
მას რომე ელვა ჰკრთებოდა, ფერნიმცა ჰკვანდა რისანი!
და მან განაზთლა ქვეანა, გაცუდღეს შუქნი მზისანი!»

აქა ტარიელისაგან ნესტან-დარეჯანის
ამბვის ცნობა ფრიდონისაგან

779

„სისარულმან ამაჩქარა, ამათროთლა, დაცამლეწა,
იგი გარდი მეშვივარდა, რომე თოვლსა ვსაეწა;
დავანირე შეტევება, ვოქვი: «წავიდე მათვე მე, წა,
და ჩემსა მავსა სულიერი რამცა ვითა გარდევეწა!»

780

«ცხენი გავექსლე, იქმოდეს შამბნი ხმასა და ხრიალსა,
ვეღარ მივესწარ, გამესწრნეს, რაზომცა ვსცემდი წრტიალსა.
ზღვის ჰირსა მიველ, შევხედენ, ჩნდა ოდენ მზისა ტიალსა,
და გამპორებოდეს, წამსვლოდეს, ამისთვის დავეწვი აღსა».

781

„ესე შესმა ფრიდონისგან, მომემატა ცეცხლია სიცხე,
ცხენისაგან გარდავიტერ, თავი სრულად გავიკიცხე,
ჩემთა ღაწუთა დანადენი მე ჩემივე სისხლი ვოცხე.
და უთხარ: „მოჰკალ, უჩემოსა ენასოსცა ვისცა ის სე!“

782

„ესე ჩემგან გაუკვირდა ფრიდონს, უცსოდ ეუცსოა,
მაცრა მეტად შევებრაღე, ტირილითა შესაინოა;
ვითა შვილი დამადუმა, მემუდარა, შემეპოა.
და თვალთათ ვითა მარგალიტი ცრემლი ცხელი გარდმოთოა.

783

99r „ვაგლას მეო, რა გიამბე ფათერაკად, მცდარმან, შმაგად!“
მოვასხნენე: „ნურა ბაგვა, ნუ ინაღვლი მაგას მაგად!
იგი მთვარე ჩემი იყო, მით შეღების ცეცხლი მდაგად:
და აწუ გიამბობ, რადგან თავი გინდა ჩემად ამხანაგად.“

784

„ფრიდონს უთხარ ეველაკაი ჩემი, თავსა გარდასრული;
მან მითხრა, თუ: „რას ვიტყოდი მოცთომილი, გაბასრული!
შენ, მაღალი ჰინღოთ მეფე, ჩემსა რადმე ზარ მოსრული,
და სასუქმწიფო საკალომი და ტასტი გმართებს, სრაცა სრული.“

785

„ველაცა მითხრა: ვისცა ღმერთი საროს მორჩისა ტანად უსებს,
მას ლანვარსა მოაშორებს, თუცა ჰირველ გულისა უსებს,
იგი მოგვცემს წუალობასა მისსა, ზეცით მოგვიქუსებს,
და ჰირსა ღვინად გატიცვალებს, არათ ოღეს შეგაწუსებს.“

786

„წამოვედით ნატირებნი, სრას დაუსხედით თავის წინა;
ფრიდონს უთხარ: „ჩემი შემწე შენგან კიდე არავენ ა,
ვითა ღმერთმან შენი მსგავსი სოფლად არა მოავლინა,
და მამა რადგან შეგემეცხე, ამის მეტი რად რა მინა?“

787

99v „არ ავი გესვა მოუვარე, ეამი თუ მომსჯდეს ეამისად,
ენა, გონება მასმარე გამოსარჩევლად ამისად:
რა მოვავგარო, რა მიკაობს საღვინელად ჩემად და მისად?
და თუ ვერას ვარგებს, ვიქნები ვერ-დაშკოვნელი წამისად.“

„მან მითხრა: «ბედი ღმერთისაგან მიკობსლა ამას რომელი?
 მოსრულხარ ჩემად წყალობად მეფე ჰინდოეთს მკდომელი;
 მემცა რად ვიუჯე ამისთვის მაღლისა რასმე მდომელი?
 და ერთი ვარ მონა მონებად წინაშე თქვენსა მდგომელი.»

789

«ესე ქალაქი გზა არის ნათა, ეოველგნით მუაღლთა,
 შემომკრეფელი ამბავთა უცხოთა რათმე მრავალთა;
 აქა მოგესმის წამალი, შენ რომე ცეცხლი გწვაუს ალთა.
 და ნეთუ ქნას ღმერთმან გარდასვლთ ა მაგა ჭირთა და ვალთა!»

790

„ჩვენ გავგზავნეთ მენაჟენი, რომელთაცა კვლავ უვლია,
 მოგვინასონ იგი მთვარე, ეინთვის ჭირი არ გვაკვლია;
 მუნამდისცა მოიჭირვე,—გონებამან არ დაგვლია.
 და ევალა ჭირი არ ეგების, თუმცა ღსინმან არ დასძლია.»

791

100r „კაცნი უსმენ მასვე წამსა,—ესე საქმე დავიწრვეთ,—
 უბრძანეთ, თუ: «ნაგებითა წადით, ზღვა-ზღვა მოიღვრვეთ,
 მოგვინასეთ, საეუარელსა მისსა მისთვის მოვასურვეთ;
 და თათა ჭირი უათასეთ, რადმც უშვიდეთ, რადმცა ურვეთ?»

790¹

„კვლავ მოგახსენებ, მეფეო, იყავ გულისა ამებად,
 თავი ჩემი და ლაშქარნი მე ეტყუათვის დამიყ წამებად;
 ღმერთი უხვია, გიბოძებს შენსავე ტაბტსა დაგებად.
 და არ მოიკრიფვის ნაყოფი უღროთ და უკამებად“.

791¹

„ტარიელ, გვითხარ სიმღერა მაგ ხართა მოგვრინაეთა,
 არ გვიყოს ღმერთმან სამუღმოდ ცა რისხვით მოგვრინაეთა,
 ნუ არის გული ნიადგა ლახართა მოგვრინაეთა;
 და ამ ჩემსა სულსა ზღვას შეერთავ, მზეუა შენ მოგვრი ნავითა“.

791²

მოასხნა ფრიდონ, გავზავნა მყოღნელნი ყოვლას ზღვისანი;
 უბრძანა: „იციოთ, არა კეავს აწ ამას საქმე სხვისანი,
 მოსულა ინდოთ ხელმწივე, გარჯილა შორას გზისანი,
 და ან უნდა ზღვასა დაენთქნეთ, ან შექნი კსოვით მზისანი!“
 791³

სხვანი წამოდგნეს მისისა საბათგან გამორჩეული:
 „ხედავთა ამა საროსა, სჩანს ჭირთა შენარხეული,
 ჩვენ ამის ჭირთა ვენაცულნეთ, მეფე მოუშეა ეული,
 და აწ წადით, თქვენცა დაყავით საძებრად წული წრეული!“

792

„აჩინა კანი, სადაცა სადგურნი ნავთა სჩენოდეს;
უბრძანა: „მებნეთ უოველგან, რაცა ვის მისი ესმენოდეს». მოლოდნა მინდა სალსინოდ, ჰატიყნი მორეჟლსენოდეს, და უმისოდ ლხინი მინასავს, ამა დღისათვის მრცხვენოდეს!

793

„ფრიდონ საჯდომნი დამიღგნა ადგილსა საბატონოსა, მითხრა, თუ: „მცდარ ვარ, აქამდის ვერ მივსვდი განსტონოსა; ხარ დიდი მეფე ჰინდოთა, რა ვით ვინ მოგაწონოსა! და ვინ არის კაცი, რომელმან თავი არ დაგამონოსა?!“

794

„რას ვაგრძელებდე! მოვიდეს უოველგნით ამბუისა მმებნელნი, ცუდნი და ცუდთა ადგილთა იავისა დამაშრობელნი; ვერა ვერ ეცნა, ვერ იუვნეს ვერას ამბუისა მცნობელნი, და მე უფრო მდინდეს თვალთაგან კვლა ცრემლნი მეუშრობელნი.

795

1000 „უთქვი: „რა მქონდა სასლსა ჩემსა, სპათა ესკერეჟ და ვსვამ იგია, მე ვიძუებ და იგი რეჟვედა ზღვათა შიგა წამიგია, კლდისაგანცა უმაგრესსა ესე ვითა გამიგია? და სრმალსა ხელსა ველარას ესდო, ცუდად მიგან რას მიგია?

796

„მე ფრიდონს უთხარ: „ესე დღე ვითა მესასარობის, ამისად მოწმად ღმერთი მუავს, სათქმელად მეუცხოების; უშენოდ მეოფსა ღამე და დღეცა მესალამობის, და დახსნილ ვარ ლხინსა უოველსა, მით გული ჭირსა მოვბის.

797

„მაჰა მე მისსა ამბავსა რადგან აღარას მოველი, ვუღარ ვიქნები, გამიშვი, ვარ ფარმანისა მთხოველი!“ ფრიდონს რა ესმა, ატირდა, ხისხლითა მუნ მორწუო ველი, და მითხრა, თუ: „მშაო, დღესითგან ცუდ ჩემი ლხინი უოველი!“

798

„ზღაათა და ხმელთა არ მორჩა, გაგზავნა ყოველგნით მმებნელი; ზღაათა ნავი და კატარა თემ-თემად გზათა მტკუნელი; ამბავს ვიცდიდი შავგული ახალთა ცრემლთა მღუნელი, და ვისცა ენახოს ნათელად ღრუბლის შეკრული მზე ბნელი!“

798

„თუცა ღია მოიჭირვეს, ვერცა ეგრე დაშიკირეს;
მისთა სძათა მუსლ-მოურილთა თავი მათი ჩემ-კერმ ირეს,
მესვეოდეს, მაკოცებდეს, ატირდეს და ამატირეს:

და „ნუ წანვალო და გაწამოთ, სიტოცსლეუ ჩუენი ვირეს!“

799

1017 „მერე უთხარ: «თქუენი გაურა მცა და შემსელების,
მაგრა ღზინი უმისოსა ჩემგან ძნელად გაიძლების;
ჩემსა ტუევესა ვერ გავსწირავ, თქუენდა ღია გებრალღების,
და ნუეინ მიძლით, არ დაუდგები, არცა ვისგან დაშემლების.»

800

„მერმე ფრიდონ მოიყვანა, მიძლუნა ესე ჩემი ცხენი,
მიტხრა: «სედავ, ჰირი მზისა, თქუენ საროსა ეგვეც ხენი,
ვიცი, მეტი არა გინდა, ძღუენი რამცა გაჟიციხენი?»

და თვით ამანვე მოგაწონოს სასეღრობა, სიღიციხენი.»

801

„ფრიდონ გამომეუა, წაუედით, ორთავე ცრემლნი [უ]ღაბარენით:
მუნ ერთმანერთსა ვაკოცეთ, ზანსილით გავიუარენით.
სრულად ლაშქარნი მტერიოღეს გუღითა მართლად, არ ენით.

და გაზრდილ-გამზრდელთა გაურასა ჩუენ ოაღნი დაუაღარენით.

802

„ფრიდონისით წამოსრულმან წავე შებნად, კვლა ვიარე,
რომე არა არ დამირჩა სმელთა ზედა, ზღვათა გარე,
მაგრა მისსა მნასავსადა ვაცსა ვერას შევეუარე;

და გული სრულად გამიმშაგდა, თავი მსეცთა დავაღარე.

803

1018 „ვჰთქვი, თუ: «ჩემი აღარაა სიარული, ცუდი ცურვა,
ნუთუ მსეცთა სიასლეგან უკუმეაროს გულსა ურვა!»

მონათა და ამა ასმათს სიტუეა უთხარ შეიდი, თუ რვა:

და «ვიცი, რომე დაშირჯისართ, ღია გმართებს ჩემი მდურვა.

7991

„ღმერთი მყავს მოწმად, ვეცადე გულისა მოზრუნებასა,
მაგრამ არ დამევა საღზინოდ, შეტყოდა ვაგლას ვნებასა;
ერთხელ დამწვარი პატრუქი ევლარ იქს გააწყინებასა.

და აწ ნულარა იქთ ჩემისა წასვლითა დაკმუნებასა“.

501

„აწ წაღითო, მე დამაგდეთ, ეტერნით იახვია იქვენთა,
ნუღარ უკვრეთი ცრემლთა ცსელთა, თვალთა ჩემთათ მონადენთა!„
და ესენი მოისმინეს საუბართა ესოდენთა,
და მიასრეს: «ჰი, რასა ბრძანებთ, ნუ მოასმენ ეურთა ჩვენთა!

505

„უმენოსა ნუმცა ვნასავთ ნუ ჰატრონსა, ნუ უფალსა!
ნუთუ ღმერთმან არ გაგუარნეს ცსენთა თქვენთა ნატერფალსა!
თქვენ გიჭვრეტდეთ საჭვრეტელსა შვენიერსა, სატურფალსა!„
და თურუ ბედი მოაღაფლებს კაცსა აგზომ არ-ღაფალსა.

506

„ვეღარ გავგზავნენ, სიტყვანი მესმნეს მონათა ჩემთანი,
მაცრა დავეარენ არენი მე კატრიელთა თემთანი;
სახლად სამეოფნი მიმანდეს თხათა და მათ ირემთანი.
და გავაჭვრ, სრულად დავტყუენენ ქვე მინდორნი და ზე მთანი.

507

102r „ესე ქვანნი უკაცურნი ვჰპოვენ, დევთა შეეკაფენეს;
შემოვები, ამოესწევიტენ, ეოლა ვერას ვერ მესაფნეს,
მათ მონანი დამისოცნეს, ჯაჭენი აუად მოეკაფენეს.
და საწუთრომან დამაღრიჯა, ცქაფნი მისნი კვლა მეცქაფენს.“

508

„დევნი დახოცნა ტარიელ, შექმნა სისსლისა მღენები;
ასრათ ილოცაფს, ღმერთის წინა გამარჯვებისა მქენები;
ვით მოხდომია შეკაზმა, ბევრი სამს ქებად ენები,
და მკლავისა ძალით დახოცნა, არ შეჰყაროდა სენები.

509

„დევთა ევირილი, ზასილი ზეცამდის აიწყოდა;
მათითა ლასტის ცემითა ქვეყანა შეირეყოდა;
მსუ დაბნელეს მტვერითა, ალვის შტო შეირსეოდა,
და ასნი ერთ კერძო მომისდეს, დავფრიაწე, დისეოდა.

510

„ზირველი რაზმი დავფრიაწე, შევლენე ქვანის კარები;
ღიღი რამ დევი მომისდა, მას ხელთა ჰქონდა ფარები;
რქასა ვსტაცე, დავითრივე, არ მოვანძარე მსარები;
და ხანკალითა გუული გაუპე, რუდ დის სისსლისა დვარები.

102v „დალამდა, ომი დასწყენარდა, გუ[მ]ბათსა დაუღა მოვარეო;
 დასოცილითა დევითა აიესო არე-მარეო;
 გლას მე და ასმათ მარტონი გაუჰურიღით ქვაბთა გარეო;
 და სელსა მიმპირდა, მას აქათ სულნი ამომსლენ ბარეო.

812

„აჰა, მჰაო, მაშინდიდგან აქა ვარ და აქა ვივლები;
 სელი მინდორს გავიჭრები, ზოგჯერ ვტირ და ზოგჯერ ვბნდები.
 ესე ქალი არ დამაგაგებს,— არს მისთვისე ცეცსლ-ნალები,—
 და ჩემად ღონედ სიკვდილისა მეტსა არას არ ვეცდები!

813

„რომე ვეღსი შენიერი სასეჲ მისად დამისასავს,
 ამაღ მიუვარს ტყავი ღისი, კაბად ჩემდა მომინასავს;
 ესე ქალი შემიყვარავს, ზოგჯერ სულთქექვამს, ზოგჯერ ასავს;
 და რადგან თავი არ ჟომიკლავს, სრმალი ცუჯად მომინასავს.

814

„მისსა ვერ იტყვის ქებასა ეოველი ბრძენთა ენები;
 მას დაკარგულსა ვიგონებ მე, სიციოცსლისა მთმენები;
 მას აქათ ვასლავ ნადირთა, თავსა მათებრვე მსსენები;
 და სსვად არას ვიავ; ღმრთისაგან, ვარ სიკვდილისა მქენები.

815

103r „აწ ათია წელიწადი, ჰინდოეთით რა წასრულა,
 მის მოვარისა ჩემგან ზოუნა ანუ ნახვა გარდასრულა;
 აჰა, მიკვირს, აღმასისა გული გასმლებს ამას რულა!“
 და უმაჰან სელი ჰირსა იკრა, რა ამბავნი დაასრულა.

816

ჰირსა იცა, გაისეთჱა დაწვი, ვარდი ასეწა,
 ღალი ქარვად გარდაიქცა, ბროლი სრულად დაილუწა;
 აეთანდილსცა ცრემლი წასდის წამწამთაგან ერთ-სასე, წა;
 და მერმე ქალმან დაადუმა, მუსლ-მოყრილი შეესვეწა.

817

ტარიელ უთსრა ავთანდილს, ასმათის დად სამებულმან:
 „შენ ეველაკაი გაამე მე ვერას ვერ ამებულმან;
 ციამბე ჩემი ამბავი სიციოცსლე გაარმებულმან,
 და აწ წადი, ნახე უნი მზე ნასვისა შოკაშემებულმან“.

818

ავთანდილ უთსრა: „მე შენი გაყრა არ მამეთმინების;
 თუ გაგეჰრები, თვალთაგან ცრემლიცა დამეღინების.
 მართალსა გითსრობ, ამისი კადრება ნუ გეწკინების,
 და შენ ვისთვის ჰკვდები, მაკითა მას არა არ ელსინების.

1079 „რა აქიმი დასნეულდეს, რა'სომ გინდა საქებარი,
მან სსვა უსმოს მეურნალი და მაჯისაცა შემტყვებარი,
მას უამბოს, რაცა სჭირდეს სენი, ცვესლთა მომდებარი:
და სხვისა სსვამან უკეთ იცის სასარგებლო საუბარი.

820

„რაცა გითხრა, მომისმინე, ბრმენი გეტყვი, არა ხელი:
ანი გამართებს გაგონება, არ გეუოფის, არ, ერთხელი;
კარგად ვერას ვერ მოავლენს კაცი აგრე გულ-ფიცსელი.
და აწ შე მინდა ნახვა მისი, ვისგან დაშწავს ცვესლი ცხელი.

821

„იგი ვნახო, სიუვარული მისი ჩემთვის დაუამტკიცო;
მოვასხენო, რაცა მეცნას, მეტი საქმე არა მიცო;
შენ ტენუჯე, შემაჯერო, ღმერთი იღმერთო, ცაცა იცო,
და ერთმანერთი არ ეაკსწიროთ, მაფიცო და შემამფიცო.

822

„რომე აქათ არ წახვიდე, შენ თუ ამას შემეპირო,
მეცა ფიცით შეგაჯერებ, არასათვის არ გატწირო,
კვლა შოვიდე შენად ნახვად, შენთვის მოგკვდე, შენთვის ვირო,
და ღმერთას უნდეს, ვისთვის ჰკვდები, მისთვის აგრე არ გატირო“.

823

1011 მან მიუგო: „უცსოს უცსო აგრე ვითა შეგიუვარდი?
ბასაურელად გემწელები, იადონსა ვითა გარდი;
რაგვარამცა დაგივიწყო, რაგვარამცა უკუქარდი!
და ღმერთმან ქნას და კვლაცა ენასო ალვა მორსი, განაზარდი.

824

„წირი შენი ნახვად ჩემად თუ მობრუნდეს, ტანი ისოს,
გული მინდორს არ გაიბრეს, არ ირძოს და არცა ითსოს;
თუ გიტყუვო, მოგაღორო, ღმერთმან რისხვით გამიკითხოს!
და შენმან ჰერეტა-სიანსლემან მომაქარვოს სევადა, მიისოს!“

824¹

ტარიელ შეუიცნეს მოყვარნი¹ გ .
შენ ყუერდეს ერთმანერთი მიწ . . .
გიაშხე ჩემს მე
და აწ წადო, ნისვლა . . . უხ . . . : და მ ასჯერ ვა.

824²

ავთანდილ უმას არსცა . . . მთ . . . სომე ბმან
თუ გაგუარები² თვალი შერი გებ
მარჯალსა გითხრობ ამის ვასკულ
და შენ ვისთვის ჰკვდები, არა გე

1 მოყვარნი. 2 გაგუარები.

825

აშა ზედა შეიფიცნეს მოუვარენი გულ-სადაგნი,
 იაკუნდნი ქარვის-ფერნი, სიტუვა-ბრძენნი, ცნობა-შმაგნი;
 შეუეკარდა ერთმანერთი, სწვიდეს მიწვიე გულსა დაგნი,
 და მას ღამესა ერთგან იევენეს შევნიერნი ამისანგნი.

826

ავთანდილცა მასვე თანა ტიროდა და ცრემლნი ღვარა;
 რა გათენდა, წამოვიდა, აკოცა და გაეყარა;
 ტარიელს თუ ვით ეწეინა,—რა ქნას,—ამას ვერ მიმხვდარა;
 და ავთანდილცა ჩატიროდა, შამბი შიგან ჩაიარა.

827

104v ავთანდილს ასმათ ჩამოჰყვა, ზენარით ეუბნებოდა,
 მუხლთა უერიდა, ტიროდა, თითითა ვსეუწებოდა,
 ადრე მოსვლასა ჰვედრებდა, მართ ვითა ია ჰყენებოდა;
 და მან უთსრა: „დაო, უთქვენოღ სსვა რამცა მეგონებოდა!

828

„ადრე მოვალ, არ გაგწირავ, არას დაუსამ შინა ხანსა,
 ოდენ სსვავან არ წავიღეს, ნუსაღ არებს იმა ტანსა;
 აქათ ორ თვე არ მოვიდე, ვიქმ საქმესა დაუგანსა,
 და შეიგენით, მიცემულვარ ჭირსა რანმე თანისთანსა“.

ამბავი ავთანდილისა

ტარიელითგან არაბეთს შექცევისა

829

იგი მუნით წამოსრული სეკვამანცა განა მოკლა!
 ჰირსა იხოკს, ვარდსა აზობს, ხელი მისი გაამსოკლა;
 სისსლსა, მისგან დაღენილსა, მსეცი უოვლი გაამლოკლა;
 და მისმან ფიცსლა სიარულმან მარა გრძელი ჭეამოკლა.

830

• მუნ მივიდა, სადა იგი მისნი სჰანი დაეყარნეს.
 ნასეს. იცნეს; რაგვარაცა მართებს, ეგრე გაესარნეს.
 შერმადინსცა ასარებდეს, ფიცსლა კაცთა თავნი არნეს;
 და „მოვიდაო, აქანამდის ვისთვის ღსინი გაგვეწარნეს!“

831

105r გაეგება, მოეხვია, ზედა დასდვა ჰირი ხელსა,
 აკოცებდა, სიხარულით ცრემლთა ღვრიდა ველთა მსერელსა;
 ესე თქვა, თუ: „ნეტარ, ღმერთო, ცსადსა გსედავ, ანუ ბნელსა?
 და მე ვით ღირს ვარ ამას, რომე თვალნი ჩემნი გტკვრეტენ მროთელსა!“

832

ქმარს მდაბლად მოიკითხა, ზედა დასდვა ჰირი ჰირსა;
უბრძანებდა: „ღმერთისა ვმადლობ, შენ თუ ჰირად არა გკირსა!“
დიდებულთა თაკვანი-სცეს, აკოცებდეს, ვინცა ღირს ა,
და ზარსა სცემდეს, უხაროდა უფროსსა და თუნდა მცირსა.

833

მოვიდეს, სადა საუთფად სასლი დგა მუნ აგებული.
მოვიდა ნასვად ყოველი მის ქალაქისა კრებული.
მაშინვე დაჯდა ნადიმად მორკმით, ლალი და შებებული.
და ენა მის ღლისა შეებასა ყოლა ვერ იტყვის კლებული.

834

შერმადინს უთხრა, უამბო ყოველი მისგან ნასული,
ანუ ვით ზოვა იგი ემა, მისგანვე შხედ დასასული.
ავთანდილს ცრემლი უყოფდა, უბნობდა თვალ-დაფასული:
და „უბნობდ შოფსა სწორად მისს ჩემთვის დარბაზი და სული“.

835

1072 მუნ ამბავი შინაური ეფელაკაი მოახსენა:
„შენი წასვლა არეინ იცის, რაცა მითხარ, აგრე ვქენა!“
მას დღე მუნით არ წავიდა, ინადიმა, გაისვენა,
და ცისკრად შეჯდა, გაემართა, დღე რა მხემან გაათენა.

836

არცაღა დაჯდა ნადიმად, არცა ქნად კვლა საღვათისა;
შერმადინ მახარობელი წავა მისგლისა მათისა,
ფიცხლა წავიდა, სავალი სამ დღე ვლო ღლისა ათისა.
და მას ლომსა ნასვა უხარის მის მზისა მეკამათისა.

837

ქესთვალა: „მეფე უკადრი სარმცა მორკმით და დიდებით!
ამა საქმესა ვიკადრებ შიშით, კრმალვით და რიდებით:
მის ქმისა ვერას ვერ მცნობი უხმობდი თავსა ფულივებით,
და აწ გცან და ტანსეგ უცვლასა, მოვალ შეგებით და მშვიდებით“..

837¹

ფიცხლაე გაგზანეს მეფისა წინაშე შემტყობელია,
„საში წელია ძვეყანა ჩვენთვის უმზო, ბნელია“,
შესთვალეს ყველა საქმებლად, რისაცა იყოს მქნელია;
და „უპოვია და მოსულა, არ ავი საქმბნელია“.

838

როსტეკან—მეფე უკადრი, მორკმული, შეუპოელი!
შერმადინ მოციქულობა თვით მოასხენა უოელი.

„ავთანდილ მოვა წინაშე, მის უმისა ვისმე მპოელი“.

და ბრძანა: „ვცან ჩემი ღმრთისაგან საჯო და სასოსოელი“.

839

106r თინათინს ჰკადრა შერმადინ, ნათელსა მას უდამოსა:

„ავთანდილ მოვა წინაშე, კადრებს ამბავსა ამოსა“.

იგი მით აკრთობს ელვასა, მზისაცა უთამამოსა,

და მას საბოძვარი უბოძა, მისი ეველი დამოსა.

840

მეფე შეჯდა, გაეგება უმასა, მუნით მომავალსა;

ამას ჰირ-მზე მეფისაგან ივალეებდა ვითა ვალსა.

მიეგება, მოეგება მსიარული გულ-მსურვალსა,

და დიდებულთა ჯარისაგან ზოგი ჰკვანდა ვითა შორვალსა¹.

841

მოვიდა ჰირ-მზე ავთანდილ მპონელი ტარიელისა;

მეფე ესევეის გულ-ტკბილად, ცრემლი აღარ ა დენისა;

გამზრდელ-გაზრდილთა საქებრად ხმარება უნდა ენისა.

და ამათ უამბობს ამბავსა, მის მზისა ნახვასც ელისა.

842

რა მიეასლა, გარდახდა უმა, თაუვანის-სცა მეფესა;

აკოცა როსტან, მიმსვდარმან ნიმატთა სიიეფესა;

გულ-მსიარულნი, შეებულნი მიელენ დარბაზსა სეფესა;

და მის უმისა მოსვლა უხარის ეოველსა მუნ შეკრეფესა.

843

106v მას ავთანდილ თაუვანი-სცა ღომთა ღომმან მზეთა მშენსა..

მუნ ბროლი და ვარდ-გიშერი გაეტურთა სინახესა.

ჰირი მისი უნათლეა სინათლეცა შესთა-შესა,

და სახლ-საყოფი არა ჰმართებს, ცამცა გაიდარბაზესა!

838¹

რა მოისმინა მეფემან სიტყვანი არ ხაწყონისა,

ბრძანა თუ: „ღმერთმან კვლავ მოგვეს ჩვენ დამართება ლხინისა!“

მივეგებნეთო, შესხდომა თქვეს ცისკრად განთიადისა².

და შეიტყო, რომე ნაქმარი იყო ეს თინათინისა.

1 შურვალსა. 2 განათიადისა.

844

მას დღე დასხდეს ნადიმობად, გაამრავლეს სმა და ჭამა;
უმას მეფე ასრე უჭკრეტს, ვითა შვილსა ტუბილი მამა.
მათ ორთავე აშვენებდა ფიფქსა თოვნა, ვარდსა ნამა.

და უხვად გასცეს საბოძვარი, მარგალიტი, ვითა ღრამა.

845

სმა გარდასდა, თავის-თავის გაიუარნეს მსმელნი შინა;
დიდებულნი არ გაუშენეს, ემა დაისვეს ასლოს წინა;
მეფე ჰკითხავს, იგი ჰკადრებს, რაცა ჭირი დაუთმინა,
და მერმე მისი, უცნობოსა, რა ენასა, რა ესმინა*:

846

107r „მას ვასხენებდე, ნუ გიკვირს, თქმა მკირდეს მიწვიე ასისა!
ნუთუ შზე ვოქვა მსგავსი მისი და ან მისისა სასისა,
ვინ უნახავ-ქნას გონება უოველთა კაცთა მნასისა;
და ვარდი დამკანარი ეკალსა შუა, შორს-მყოფი, ახ, ის ა!“

847

რა ჭირი კაცსა სოფელმან მოუთმოს მოუთმინამან,
ქაცვი ლერწამმან, ზაფრანა იმსგავსოს ფერად მინამან,
ავთანდილ, მისმან მსსენებმან, დაწვი ცრემლითა მინამან,
და წვრილად უამბო ამბავი მან, მისმან მონასმინამან:

848

„ქვანნი ომითა წაუსმან, სასლად აქეს დევთა სახლები,
საეყარელისა მისისა ქალი ეავს თვით ნაასლები,
ვეფხისა ტუავი აცვია¹, ცუდად უწს სტაურა-ნახლები,
და აღარა ნახავს სოფელსა, ცეცხლი სწევას ასალ-ასლები“.

849

რა დაასრულა ამბავი, საქმე მისისა ჭირისა,
ნახვა მის შვისა ნათლისა, მის თვალად არ დუსკირისა²,
იამა, უქეს ვარდისა ხელი, მძლედ დანამჭირისა:
და „ეგე ემა სიმხნე სიმხნისა, რადლა სარ მომხვეჭი რისა!“

848 * ამ სტროფის შემდეგ ხელნაწერში (H-757) მოთავსებულია 887-ესტროფი შემდეგი სახით:

ემა ასლოს უჯდა მეფესა, ისმენდა. ეუბნებოდა;
ზაგეთათ გასჭვირს ბროლ-ლალი, მათ კბილთა ელვა ჰკრთებოდა.
ასლოს ხსდეს ღირსნი, ისმენდეს, შორს ჯარი დაიჯრებოდა.

და უტარიელო ხსენება არვისგან იყადრებოდა.

¹ აფხაზთა ² დუბუარისა.

850

აო78 გამხიარულდა თინათინ ამა ამბებისა სმენითა;
მას დღე ისარებს სმისა და ჭამისა არ-მოწყენითა,
კვლა საწოლს დასვდა მას მხესა მუნცა სიტყვითა ბრძენითა:
და მისკლა ებრძანა,—იამა, თქმა არ ეგების ენითა.

851

უმა წავიდა მხიარული, ლმობიერი, არ გამწყურალი,
ლომი მინდორს ლომთა თანა მინდორს რული, ფერ-ნამკრთალი,
უმა სოფლისა ხანითი, ჯავარი და სრული ლალი,
და მაგრა ჰქონდა გულისათვის გული გულსა განაცვალი.

852

მზე უკადრი ტასტსა ზედა ზის მორკმული, არ ნადევრი,
წულად ევფრატსა უხვად ურწუო ედემს რგული აღვა მკვერი;
ბროლ-ბალახსა აშვენებდა თმა გიმერი, წარბი მტვერი,
და მე ვინ ვაქემ? ათენს ბრძენთა, სამს, აქებდენ ენა ბვერი!

853

უმა მხიარული წინაჲ დასვა სკამითა მისითა;
სსენან საუნენი ლხინითა, ორთავე შესატყვისითა;
უბნობდენ ლაღნი, წულიანნი, არა სიტყვითა მქისითა;
და უთხრა: „ჰჰოჲ, პატყნი ნახენ შებნითა ვისითა?“

854

1087 ჰკადრა: „რა კაცსა სოფელმან მისცეს წადილი გულისა,
სსოუნა არა ხამს ჭირისა, ვით დღისა გარდასრულისა.
გჰჰოჲ სე, ტანი აღვისა, სოფელსა წულითა რწუელისა,
და მუნ ჰირი მსგავსი გარდისა, მაგრა აწ ფერ-ნაკლულისა.

855

„მუნ სარო, მსგავსი გარდისა, ვნახე, მისჭირდა, მი, ნები;
იტყვის: «დაუჰკარგე ბროლი და სადა რთავს ბროლსა მინებე».“
მით ვიწვი, რადგან ჩემებრვე ცეცხლი სწვაეს მოუთმინები.“
და მერმე კვლა ჰკადრა ამბავი მან, მისკან მონასმინები.

856

სიარულსა მისკან შებნად სრულ პატყთა მოსთვლის ჭირსა,
მერმე ჰკადრა, საწადლისა ღმერთმან ჰოვნა ვით აღირსა:
„საწუთრო და სოფელს ეოფა, კაცი უჩსო, ვით ნადირსა,
და ოდენ ხელი მსეცთა თანა იარების მინდორს, ტირსა.

857

ეგონების მისი მკვლელი, იარების ცრემლთა მფრქვეელი; .
არ შესწავრდეს შემოქმედსა, ზღვადცა მისცეს საქონელი;
ცუდად შერების, იარების, გამოკრილა ჰინდოელი,
და მიწივე უღებს ცეცხლსა ცსეფსა მასვე მისი დამდაგველი.

858

10ა: „ნუ მკითხავ, ქება რა გაადრო, ჩემგან რა გაგეგონების?
მისსა მნახავსა ნასული აღარა მოეწონების;
თვალი მკერეტელი, ვით მზისა ციატსა, დაეღონების;
და ვარდი არ ქნილა ზაფრანად, აწ ია შეიკონების!“

859

წვრილად ჰკადრა რა იცოდა, რა ნასულად, რა ნასმენად:
„ვითა ვეფსსა წავარნა და ქვაბი აქო სასლად, მენად;
ქალი ახლავს სასურველად, სულთა დგმად და ჰირთა თმენად“ . .
და ვა, სოფელმან სოფელს მყოფი ეოვლი დასკა ცრემლთა დენად! .

860

ქალსა რა ესმა ამბავი, მისედა წადილი ნებისა,
განათლდა ჰირი მთვარისა, ვით ნათლად ნავენებისა;
იტყვის: „რა უთხრა ჰანუსი მას სათნებლისა თნებისა,
და რაა წამალი მისისა წელულისა განკურნებისა?“

861

უმა ეტყვის: „ვის აქვ მინდობა კაცისა მომცქაფავისა?
მან ჩემთვის დაწვა თავისა დადვა, არ დასაწვავისა;
დრო დამიც ჩემგან მისეღისა, მითქვამს დადება თავისა,
და მზე შემოფიცავს თავისა, ჩემგან მსუდ სასედავისა.“

862

10ა: „სამს მოუყარე მოყვრისათვის თავი ჰირსა არ დამრიდად,
ტული მისცეს ტულისათვის, სიყვარული გოსად და ხიდად;
კულა მიჯნურსა მიჯნურისა ჰირი უწინდეს ჰირად დიდად, —
და აჰა, მაქვსმცა უმისოსა ლხინი არმად, თავი ფლიდად!“

863

ყმაღან ჰკადრა: „ვინ მიენლოს კაცსა ცრუსა, დაუნდობელს
იმა ლემმან ჩემთვის თავი დასლვა ბუთსა დასადნობელს;
მუნ აღმოქვამს მისლვა ჩემი რგებად მისსა ფიცით მხმობელს,
და მზე მიფიცავს მისი, ვისთვის ეღვრი სისხლის ცრემლს შეუშრობელს“ . .

863

მზე ეტყვის: „მომხდა უოველი ჩემი წადილი გულისა:
პირველ, შენ მოხველ მშვიდობით, მზოვნელი დაკარგულისა,
მერმე, ზრდა სიუვარულისა გაქვ, ჩემგან დანერგულისა,
და ვაპოვე წამალი გულისა, აქამდის დადაგულისა!

864

საწუთრო კაცსა უოველსა ვითა ტაროსი უხვდების:
ზოგჯერ მზეა და ოდესმე რისხვით ცა მოუქუხდების.
აქამდის ჭირი ჩემზედა, აწ ესე ღხინი უხვდების,
და რადგან შეება აქეს სოფელსა, თვით რად ვინ შეუწუხდების?

865

„შენ არ-გატესა კარგა გჭირს ზენაარისა, ფიცისა.
სამს გასრულება მოყვრისა სიუვარულისა მტკიცისა,
ბებნა წამლისა მისისა და ცოდნა სამს უვიცისა,
და ჩემი თქვი, რა ვქნა ბნელ-ქმნილმან, მზე მიმეფაროს მე ცისა?“

866

აღივ უმამან ჰკადრა: „სიასლითა შეერთე ჭირი შეიდსა მე რვა,
ცუდი არის დამზრალისა გასათობლად წულისა ბერვა,
ცუდი არის სიუვარული, ქვეით კოცნა, მზისა წურვა,
და თუ გაიასლო, ერთხელ ვა და, რა მოგპორდე, ათასჯერ ვა!

867

„ვა თუ გავიჭრა, გაჭრილსა სადა, გლას, დამწეავს სად აღი!
გული შეს საგნად ისრისად, მეს[ვ]რის საკლავად სამალი;
დროდ სიცოცხლისა ჩემისად დღისითლა ჩანს ნასამალი;
და მალვა მწადს, მაგრა გარდასდა ეამი ჰატიეთა სამალი!

868

„მესმა თქვენი ნაუბარი, გავიგონე, რაცა ბრძანე!
ვარდსა ქაცვი მოაპოვნემს, ეკალთამცა არ ვეფხსანე!
მაგრა, მზეო, თავი მზესა ჩემთვის სრულად დააგებე,
და სიცოცხლისა საიმელო ნიჰანი რა წამატანე!“

869

მონა სელს¹ უდგამს ავთანდილს, პირდაპირ მზისა ჯდებოდა;
უჭვრეტდა მისსა ხელ-ქმნელსა, ცეცხლი აღარა ზდებოდა,
ტბილად უამბობს ამბავსა, იგ არ თუ ავად ებეღობდა,
და ქალი უქებდა სიმსნესა, შეერასა უიმედებდა.

¹ სელს.

1101 ნუთუ ვარგო რა მას სელსა, კვლავ წასვლად ეთხოვობდა;
 იც სიცოცხლისა ნიშანი მას მისგან ეთხოვობდა;
 მან მარგალიტი შეიხსნა, რომელი მკლავსა ებოდა,
 და კვლავუცა უმტკიცებს ქმრობასა, სხვას არვის ეთხოვობდა.

ემა ტკპალი და ტკბილ-ქართული, სიკეთისა სელსა მსდელი,
 ამაზედა ეუბნების, ვით გამზრდელსა ამო მზრდელი;
 ქალმან მისცნა მარგალიტნი, სრულ-ქნა მისი საწადელი,
 და ღმერთმან ქნას და გაუსრულდეს ღსინი ესე აწინდელი!

რა სჯობს, რა კაცმან გიძეერი ბროლ-ლალსა თანა ასიოს¹,
 ანუ ბალს ალვა საროსა ახლოს რგოს, მორწყოს, ახიოს,
 მისსა მკვრეტელსა აღხინოს, ვერ-მკვრეტსა ავაგლასიოს:
 და ვა მოყვარისა გაურილსა, ახიო ეეოს, ახიო ოს!

ემა მსიარული, წელანნი დაიჩენს არ სიმძიმილსა;
 მისნი კბილნი და ბაგენი დაიშვენებდეს ღიმილსა;
 რა მოიმორო მოყვარე, თვალთაკან დანდებდი მიღსა;
 და მუნით ადენდი წყაროსა სოფლისა დასაწვიმილსა.

1102 მათ მიხვდა ღსინი უოველი ერთმანერთისა ჭვრეტითა.
 ემა წამოვიდა გაურილი, მივა გულითა რეტითა.
 მზე ტირის სისხლისა ცრემლითა, ზღვისადა მეტის-მეტითა.
 და იტყვის: «კვრ გაძღა სოფელი, ვა, სისხლთა ჩემთა ზვრეტითა!».

ემა წავიდა სევდიანი, მკერდსა იცემს, ამაღ იღებს,
 რომე კაცსა მიჯნურობა ატირებს და გააფლიდებს;
 რა ღრუბელი მიეფარვის, მზე სმელეთსა დააჩრდილებს,
 და მის მოვურისა მოძორება აწ აბინდებს, კვლა აჩრდილებს.

სისხლმან და ცრემლმან გარევით დაწვი ქნის ღარად და ღარად:
 იტყვის: „მზე ჩემგან თავისა კმა დასადებლად აღარად;
 მიკვირს, თუ გული აღმასი მაგმან წამწაქმმან დაღა რად!
 და ვირე ვნახვიდე, სოფელო, მინდი საღსინოღ აღარად!

¹ ასე-იოს.

877

„ვინ გუბინ ედემს ნახარდი ალვა მრწუო, დამრგო, მახია,
დღეს საწუთრომან ლახუაჲსა მიმცა, დამსია მახია,
დღეს გული ცეცხლსა უმრეტსა დაბძითა დაამახია.
და აწუა ვცან, საქმე სოფლისა ზღაპარია და ჩმასია!“

878

IIIV ამას მოსთქვამს, ცრემლსა აბნევეს, ათრთოლებს და აწანწარებს,
გულ-ამოსკენით, ოსრუა-სულთქმით მისრის ტანსა, მიაწარებს;
საუვარლისა სიახლესა მოძორება გაამწარებს,
და ვა, საწუთრო ბოლოდ თავსა ასუდარებს, ასეწარებს!

879

უმა მივიდა, საწოლს დაჯდა, ზოგჯერ ტირს და ზოგჯერ ბნდების,
მაგრა ახლავს გონებითა საუვარელსა, არ მოსწედების;
ვით მწვანელისა თვრთილისაგან, ჰირსა ფერი მოაკლდების.
და სედავთ, ვარდსა უმზეობა რაკვარ ადრე დაანდების.

880

საწოლს მჯდომან ჰირსა ცემით ბროლი ბლუჯოს, ვარდი კონოს;
გულსა იდებს, იტყვის: „კაცმან ჰირი ღსინსა შეაწონოს;
ღსინმან სძლიოს, გაძლება ხაშს, ჰირი სთმოს და ჟამთა მონოს.
და ვინ ქონება არ იმაღლოს, მას სსუა ღმერთმან რა აქონოს!“

881

„გული კრულია კაცისა, ხარბი და გაუძლომელი,
გულია ჟამ-ჟამ უოველთა ჰირთ მომთმო, ღსინთა მდომელი;
გული—ბრმა, ურნი სეღვისა, თვით ვერას ვერ გამზომელი,
და ვერცა ჰატრონობს სიკვდილი, ვერცა ჰატრონი რომელი!“

882

IIIV ამ სოფელსა კარგად უოფით კეისარი იუოს ვითა;
რა მოკვდების, წარიუვანონ, მძიმედ შეკრან ბოროკილითა;
მიაბარონ გეენიას, დაწვან მისით სიბნელითა,
და ეს სოფელი ამას გიზამს, კარკსა ნუ ვინ მოელითა.

883

რა გულსა უთსრა გულისა სიტყვანი საგულისონი,
თვით მარგალიტნი მოისუნა მის მსისა სამეუკისონი,
მის მსისა მკლავსა ნაბაშნი, მათ კბილთა შესატყვისონი,
და ჰირი დასდვა და აკოცა, ცრემლი სდის, ვითა ბისონი.

584

რა გათუნდა, კაცი მივა მომკითხავი, დარბასს მხმობი.
ემა წავიდა ლალი, ნაზი, ნაღვიმები, ძილ-ნაკრთფები.
ერთმანერთსა ევარვიან, დგას მჭერეტელთა ჯარი მსწრობი;
და მეფე მინდორს ეკასმოდა, მოემსადა დაბდაბ-ნობი.

585

მეფე შეჯდა, მაშინდელი ზარი აწმცა რად ითქმოდა!
ქონ-დაბდაბთა¹ ცემისაგან ეურთა სიტყვა არ ისმოდა,
მზესა ქორნი აბნელებდეს, მალლთა რბოლა მიდამოდა;
და მას დღე მათგან დანაღვარი სისხლი ვეღოთა მოესსმოდა!

586

112r ინაღირეს, შემოიქცეს მსიარულნი მინდორს რულნი,
შეიტანნეს დიდებულნი, თავადნი და სპანი სრულნი;
დაჯდა, დახედეს მოკაზმულნი საჯდომნი და სრანი სრულნი,
და ხმას სცემს ჩანგი ჩაღანასა, მომღერალნი იუენეს სრულნი!

587

ემა ასლოს უჯდა მეფესა, ჰკითხვიდა, ეუბნებოდა;
ბაგეთათ განსკვირის ბროლ-ლალი და კბილთათ ელვა ჰკრთებოდა.
ღირსნი ასლოს სსდეს, ისმენდეს, შორს ჯარი დაიჯრებოდა,
და უტარიელოდ სსენება არვისგან იკადრებოდა.

588

ემაშან რაცა არვის უთსრის, კითხვად ვინმცა გამოჰპირდა?
მართალ ა, თუ საუბარსა აძვირებდა, ძვირად ღირდა;
სმა გარდასდა, გაიყარნეს, ემა წავიდა, მიცასჭირდა,
და ვეღარ განძლო, გული მისი აუწუქდა, აუტირდა.

589

თქვა: „ამა ვაჰსა წუხელის მე დილა გამოთენებოდა;
მუნ ვიუვ, სადა სამეაროს დაწვთაგან ელვა ჰკრთებოდა;
აწ სიმორისა მომლოდე გულიმცა მისთვის კვდებოდა,
და მზემან რად მისცა სინათლე, თუ მთვარე გაეურებოდა?“

590

112v ემა მივიდა გულ მოკლული, ცრემლი ვეღთა მოედინა.
მართ მისივე სიუვარული უარებდის თვალთა წინა.
ზოგჯერ ადგის, ზოგჯერ დაწვის, ხელსა რადმცა დაემინა!
და რაც ა აჯა დათმობისა, გულმან ვისმცა მოუსმინა!

¹ ქონ-დაბდაბთა.

წევს, იტუვის: „გულსა საღვინო რამცადა დაუსახეო?
 მოგშორდი, ედემს ნაზარდო ტანო ლერწამო და სეო,
 შენთა მჭვრეტელთა ნიშატო, ვერ-მჭვრეტთა საეკლასეო,
 და ცხადად ნასვასა არ ღირს ვარ, ბარემცა სიზმრივ გნახეო!“

ამას მოსთქმიდის ტირილით ცრემლისა დასადვაროთა;
 კვლა გულსა ეტუვის: „დათობა ჰგვანდეს სიბრძნისა წყაროთა.
 არ დაუსთმოთ, რა ვქნათ, სეუდასა, მითხარ, რა მოუგვაროთ?
 და თუ ლხინი გვინდა ღმრთისაგან, ჭირიცა შევიწინაროთა“.

კვლა იტუვის: „გულო, რასთენცა გაქვს სიკვდილისა წადებ-
 სჯობს სიცოცხლისა გაძლება, მისთვის თავისა დადება,
 მაგრა დამალე, არ გინდეს შენი ცეცხლისა კვლა დება,
 და აუად შეჭფერობს მიჯნურსა მიჯნურობისა ცხადება!“

დათხოქვა ავთანდილისაგან
 როსტევიან მეყისაგან და ვაზირის საუბარი

რა გათენდა, შეეკახმა, უმა გავიდა ადრე გარე;
 იტუვის: „ნეტარ მიჯნურობა არ დამანდა, დაცაფარე!“
 დათობასა ეაჯების გულსა: „შენ რა მოუგვარე!“
 და ცხენსა შეჯდა, წამოვიდა ვაზირისა სახლსა მთვარე.

ვაზირმან ცნა, გაეგება: „ჩემს ა მსეო ამოსრული,
 ამას თურე მასარებად დღეს ნიშანი სისარული!“
 მიეგება, თაუვანის-სცა, ჰკადრა სრულსა ქება სრული:
 და „სამს სტუმარი სასურველი, მასწინმელი მსიარული“.

უმა გარდასვა მასწინმელმან, არ ღაფალმან, ავმან, უქმან;
 ფურსთა ქვეშე სატაურსა უფენენ და მიწად უქმან.
 უმამან სახლნი განათლნა, ვით სამეარო მზისა მუქმან;
 და თქუეს: „სულნელი სული ვარდთა დღეს მოგვებერნა ქვენა ბუქმან“.

897

დაჯდა, მისთა შემსედველთა გული მათი მართლად სელეს,
მისთა შკერეტთა მისთვის ბნელა თავისათვის ისასელეს,
სულთქმა ბეერი აათასეს, აღარა თუ აერთსელეს.
და გაურა ბრმანეს, გაიუარნეს, ჯალაბობა გაათსელეს.

898

1128 რა ჯალაბი გაიუარა, ემა ვაზირსა ეუბნების,
ეტუვის: „შენი დამალული დარბაზს არა არ იქნების;
რაცა გწადდეს საურავი, მეფე იქს და შენ გეთნების,
და გაიგონე ჭირი ჩემი, მკურნე, რაცა შეკურნების.

899

„მის ემისა ცეცხლი მედების, წვა მისისა მჭირს მწველისა;
შკლავს სურვილი და ვერ-ნახვა ჩემისა სასურველისა;
მას ჩემთვის სულნი არ შურდეს, შესღვა ხაშს შეუზღველისა;
და ხაშს სიუვარული მოყვრისა უხვისა, უშურველისა.

900

„მისი ნახვა გულსა ჩემსა ვითა ბადე დაებადა,
მუნვე დარჩა, დათმობაცა მასთანავე დაება, და;
რადგან დასწავს მოახლეთა, ღმერთსა მხედცა დაებადა,
და მერმე ასმათ ჩემთვის დისა მართ დად უფრო დაებადა.

901

„ოდეს წამოვე, შეეჭფიცე ფიცითა საშინელითა:
„კვლა მოვალ, გნასაჲ ჰირითა არ მტერთა საწუნელითა;
შენსა მე ვებებ ნათელსა, შენ ხარ გულითა ბნელითა;“
და ჯამა ჩემგან წასვლისა, მით მწვავს ცეცხლითა ნელითა.

902

1148 „უოველსავე მართლად გითხრობ, არ სიტუვასა საკვეხელსა.
მიმეღის და ვერ მივსულვარ, ესე მიდებს ცეცხლსა ცხელსა;
ვერ გავტეს ზენარსა, ვერ გავსწირავ სელი სელსა,
და რამცა სადა გავმარჯვდა კაცთა, ფიცთა გამტესელსა!

903

„რაცა გითხრა, ჩემადგიერ როსტანს ჰკადრე, მიედ სრასა;
თავმან მისმან, ფიცით გეტუვი შენ, ვაზირსა, ოსტასრასა:
არ შემიპურობს, არ დავდგები, თუ შემიპურობს, მაქნევს რასა?“,
და მიშველე რა, გული ცეცხლმან არ დამიჭრას, არცა სრასა!

138

904

„კადრე: «ვინ გაქო უოველმან ჰირმან არ მეუფზრასემან?
ვითა ვიპიშვი, გაცნობოს ღმერთმან, თქვენმანვე სახემან!
მაგრა მან უმამან ცეცხლითა დამწვა, ალვისა სახემან,
და გული წამსავე წამილო,—ვერათ ვერ შევინასე,— მან.

905

«აწ, მეფეო, უმისობა ჩემგან ყოლა არ ეგების;
გული მას აქვს უგულოსა, აქა ხელი რა მესდების?
თუ რას ვარგებ, პირველ ხვალემ თვით სახელი თქვენ მოცსუდების;
და ვერას ვარგებ, გულსა დაუდებ, ჩემი ფიცი არ გატყუების.

906

1144 «წასვლა ჩემი გულსა თქვენსა არ ეწეინოს, არ დაჰმუნდეს;
თავსა ჩემსა გაგებული იქნას, რაცა ღმერთსა უნდეს;
მანვე ქნას და გაგიმარავდეს, თქვენი თქვენვე დაუებრუნდეს.
და არ მობრუნდეს, თქვენმცა სუფევთ, მტერნი თქვენნი დაძაბუნდეს!»“

907

კვლა ჰირ-მზე ეტყვის ვაზირსა: „მე სიტყვა შევამდირეო,
წა, ესე ჰკადრე მეფესა, შევინვიდოდეს ვირეო;
მიაჯე ამოდ გაშეება და თავი გაიგშირეო,
და ასი ათასი წითელი მენ ქრთამად შეიწირეო“.

908

ვაზირმან უთხრა სიცილით: „ქრთამი მენ ექონდეს, მენია!..
მენგან კმა ჩემად წყალობად, რომე გზა გაგიჩენია.
მაგას რა ვჰკადრებ მეფესა, რაცა აწ თქვენგან მსმენია,
და ვიცი, უცილოდ ამავესებს, შოება არ-საწყენია.

909

„თავმან მისმან, მუნვე მამკლავს, ვეჰე, წამიცა არ წამაროს!
მენი ოქრო მენვე დაგრჩეს, მე, გლას, მიწა მესამაროს;
მომკალ, კაცსა სიცოცხლისა სწორად რაცა მოესმაროს!
და არ ითქმის და ვერცა ვიტყვი, რა გინდა ვინ მისაგმაროს.

910

1157 „გზა არ წავა თავსა წინა, სიცოცხლე, გლას, ვით გათნიო?
ამიკლებს და ანუ მომკლავს: «ეგე სიტყვა ვითა სთქვიო?!
რად არ მუნვე გაიგონე, რად ხარ მამაე ეგეთიო?!»
და სჯობს სიკვდილი აკლებასა, ამას თავსა აწვე ვსწვრთიო.

911

„თუ მეფეცა გაგიშვებდეს, თვით ლაშქარნი რად მოლორდენ!
რად გაგიშვან, რად დალორდენ, ანუ მზესა რად მ[ო]პორდენ!
შენ წახვიდე, მტერნი ჩვენნი დაგვთამამდენ, გაგვისწორდენ.
და ეგე ასრე არ იქნების, ვითა ჩიტნი არ გაქორდენ“.

912

კმა ატირდა, ცრემლით უთსრა: „სამს, თუ დანა გულსა ვიცი;
ჰე ვაზირო, შეგეტუობის, სიეკარული არ თურ იცი,
ანუ სსვაცა არ გინახავს მოუვრობა და არცა ფიცი,
და თუ გინახავს, უმისოსა ჩემი ღსინი ვით ამტკიცო?!

913

„მზე დაბრუნდა, არ ვიცოდი, მზესა რაცა დააბრუნეებს!
აწ უშველოთ, გვიჯობს, იგი ნაცვლად დღესა დაგვიტბუნეებს,
ჩემი ჩემებრ არვინ იცის, რა მამწარებს, რა მატკუნეებს;
და ცუდთა კაცთა საუბარი კაცსა მეტად დაჰმუნეებს.

914

1157 -მეფე ანუ მისნი სჰანი ნეტარ ხელსა რასა მსდიან!
აწ ვითამცა გაუწევეტლად უცნობოსა ცრემლნი მდიან.
სჯობს წავიდე, არ გაუტენე, კაცსა ფიცნი გამოსცდიან;
და ჭირნი, მისგან უნახავნი, დია ვისმე გარდუსდიან!

915

„აწ, ვაზირო, მაგა პირსა გული კრული ვით მოკთმინდეს?
რკინა, ჩემი მონაცვალე, სამს, გაცვილდეს, არ გატინდეს;
ვერ გარდვიხდი ცრემლთა მისთა, ჯეიჰენიც¹ თვალთა მდინდეს,
და მომესმარე, ნუთუ ჩემგან მოსმარება შენცა გინდეს.

916

„არ გამიშვებს, გავიპარვი, წავალ მათგან შეუგებლად;
ვითა მწუკვებს, ეგრე დავრთო გული ცეცხლსა მოსადებლად.
ვიცი, ჩემთვის არას გიზამს, თუ არ უნდი განამებლად;
და თქვი, რა გინდა წაგეკიდოს, თავი დაღვე საწამებლად“.

917

ვაზირმან თქვა: „შენი ცეცხლი მეცა ცეცხლად მომედების,
ველარ უჭურეტ ცრემლთა შენთა, სოფელიცა გაქარდების;
ზოგი თქმა სჯობს არა-თქმასა, ზოგი თქმითა დამავდების.
და ვიტყვი: მოვჭკედე, არა [მ]გამა, ჩემი მზეცა თქვენ მოგხედების“.

¹ ჯეიჰენიცა.

918

116r რა ვაზირმან ესე უთხრა, ადგა, დარბაზს გაემართა.
მეფე დახვდა შეკახმული, პირი მსუგებრ ეწაღმართა.
მეუპინდა, საწყენლისა მოსსენება ვერ შემართა,
და დაურით დადგა, იგონებდა არ საქმეთა საომართა.

919

მეფემან ნასა ვაზირი დაღრუჯით დაუმუნებელი,
უბრძანა: „რა გჭირს, რა იცი, რად მოსკვე შექირვებული?“
მან ჰკადრა: „არა ვიცით, მართ ვარ თავისა ვებული,
და მართალ ხართ, მომკლათ, რა გესმის ამბავი გაკვირვებული.“

920

„ჩემი ჭმუნვა ჭირსა ჩემსა არცა მეტს და არცა დიდობს;
მეპინიან, თუცა შიშსა მოციქული არ დარდილობს.
აწ ავთანდილ გეთსოვების, მოაკეობს, არ წაშვიდობს,
და უმისემისოდ სოფელსა და საწუთროსა მისთვის ფულიდობს.“

921

რაცა იცოდა, ეველაი ჰკადრა მოშიშრად ენითა,
კვლა მოასსენა: „რამცა სცნა სიტყვითა ესოდენითა,
თუ რაგვარ მეოფი მინახავს, თუ რაგვარ ცრემლთა დენითა!
და მართალ ხართ, თუმცა რისხვანი ჩემთვის იანასდენითა-“.

922

116v რა მეფემან მოისმინა, გაგულისდა, გაავცნობდა,
ფერი ჰკრთა და განამიშრდა, შემსედველთა შეაშთობდა;
მეუხასნა: „რასთვის შმაგობ, მაგას სხვამცა ვინ მითსრობდა!
და ავსა კაცსა ურჩევნია, ავსამცა რას ადრე სცნობდა!“

923

„ვითამც რამე სინარული საქმე მითსარ ვითა დადრად.
მაგის მეტი რა ვინ მიყოს, თუ არ მომკლას მუსთლად, დადრად!
შმაგო, ენა ვით ისმარე აწ მაგისად ჩემად კადრად!
და აგრე შმაგი არ ვაზირად, არად ვარგსარ არცა სხვად რად!“

924

„სამსცა, კაცმან ჰატრონისა საწყინარსა არ დარდიდნეს,
ოდენ¹ სიტყვა უმეცარი უმეცრულად დაიუბედნეს?!
მე მაგისად მოსმენამდის რად არ უურნი შემეჭედნეს!
და შენ თუ მოგკლა, სისსლნი შენნი ჩემმან ქედმან მიიქედნეს!“

¹ ოდენ.

925

კვლა უბრძანა: „თუცა მისგან აწ არ იყავ მოგზავნილი, თაჲმან ჩემმან, თავსა მოტკეუთ, არა უნდა აჰას ცილი!

წა. უკუდგე! ავი, შმაგი, უმეცარი, შლეგი, წბილი!

და შაბამ სიტყვა, შაბამ კაცი, შაბამ საქმე, მისგან ქმნილი!“

926

1177 მეფე სკამს ეს[ვ]რის ვაზირსა, კედელსა შეაღწეხსა;

ნებით არ უშვებს ავთანდილს იგ მისსა შენასევეწელსა;

მეუთვლის: „თულა მეტყვიო, თეთრსა დაუიგლეთ; მე წვერსა;

და ვერვინ შეიპურობს ავთანდილს გაჰარვით გარდამსევეწელსა“.

927

დადრკნა, სკამნი შემოსტეორცნა, ჰკრნა კედელსა, შეაღწენა;

დაცდუნვა, მაგრა მისთვის ააღმანა, არ აბეწნა:

„ვით მიანბე წასვლა მისი, ვინ ალვისა მორჩი სე წნა!“

და ვაზირისა ცრემლმან ცსელმან ღაწვნი თეთრნი აასეწნა.

928

ვაზირმან, გლახ, გამორიდანა, მართ ვეღარას ვერ იწრწინეებს;

გამომრწა და გამომელდა, გულსა წელულსა მოიმტკინეებს;

შეის ხასობს, გაის ქუშობს, ენა ასრე მოაუინეებს,

და მტერი მტერსა ვერას აუნებს, რომე კაცი თავსა ივენებს.

929

„თქვა: „ცოდვითა ჩემთა მსგავსი ღმერთმან მეტი რა მიჩვენოს?

რად მოვლორდი, რად დავბნელდი, ნეტარ ვინღა გამითენოს!

ვინცა სსვა რა კადნიერად ჰატრონსა რა მოასსენოს,

და ჩემნი დღენი მასმცა ადგან, რამი ვითა გაისვენოს!“

930

1178 ვაზირი გაწბილებული მივა ბედითა შავითა;

ავთანდილს უთხრა დაღრუჯით, ჰირითა გამქეშავითა:

„მაღლი რა გკადრო, აწ თქვენგან გავსასდი მე მამა ვითა,

და ვა, კარგი თავი უებრო დაჰკარგი, დაუაშავითა!“

931

ქრთამსა სთხოვს და ამხანაგობს, თუცა ცრემლთა არ იწკურვებს:

—მიკვირს, რად სცალს წელიანობად, რად არ გულსა შეიურვებს!—

„ვინ არ მისცეს ქადებული, მოურავსა მოიმდურვებს,

და თქმულა: „ქრთამი საურავსა ჯოჯოხეთსცა დაიურვებს“.

932

„ვით გამსადა, რა მიბრძანა, არ ეგების ჩემგან თხრობა:
რა სიავე, რა სირეგენე, რა შლუობა, რა შმაგობა!
მე თვით კაცად აღარ ვარგ ვარ, აღარა მიც თავსა ცნობა;
და ესე მიკვირს, რად არ მამკლა, მისცა თურე ღმერთმან თმობა.

933

„მეცა ვიცოდი, რაცა ვქენ, ცთომით არ წაშვიდებია;
ვიზრე, გამიწურებოდა, ჭმუნვა მით გამდიდებია;
განგებით ქნილსა რისხვასა ვერავინ დარიდებია!
და შენთვის სიკვდილი ღხინად მიჩს, ჭირი არ გამცუდებია“.

934

1181: ეშამან უთხრა: „შენთვის წერობა მეცა განა დამიძიმდა,
მაგრა ქრთამი რადლა გმართებს?“ გაიცინნა, გაცალიდდა;
„შენ აღიმი გაგიმედა, ართუ მეში გაიდიდდა,
და რა აქიმი დასნეულდეს, ვისთვის ვინმცა გააქმდა“.

935

მოასსენა კვლა ვაზირმან: „მე რა გინდა წაშეჟიდოს,
მოიწერომებს, შეცამინდობს, ნუთუ გული გაიწმინდოს;
შენ რასა იქ, ესე მითსარ, ჩემი ჭმუნვა გაიდიდოს,
და ხამსცა კაცმან სასიკვდილოდ თავსა არა არ დარიდოს!“

936

ეშამან უთხრა: „აღარ-წასვლა არ ეგების ჩემგან აროს.
იადონი მაშინ მოკვდეს, ოღის ვარდმან იდამკჳნაროს.
სამს, უმებნოს ცვარი წელისა, მისთვის თავი უოვლგან აროს,
და ვერ უპოვოს, რა ქნას, ანუ გული ჭათა დაიწუნაროს!“

937

„უშისოდ მეოფი ვერ გავსძლებ ჯდომასა, ვერცა წოლასა,
მართ ნადირთაებრ გაჭრასა ვირჩევ, მათთანა რობლასა;
ასრე გასრულსა რად მნუკევს მისთა მებრძოლთა ბრძოლასა?
და სჯობს უოლოობა კაცისა მომდურავისა უოლასა.

938

1182: „მოვასსენებ ერთხელ კვლაცა, აწ რაზომცა მეფე წერების,
ნუთუ გაბჭოს, გული ჩემი ვით იწვის და ვით ენთების;
არ გამიშვებს, გავიპარვი, რა იმედი გარდმიწუდების,
და მე თუ მოვკვდე, ჩემი კერძი სოფელიმცა გარდიფხვრების!“

939

მოიუბნეს. ვაზირმან ქნა ჰამა-სმანი მათნი ფერნი,
უმასწინძლა, ძღვენი უძღვნა შვენიერსა შვენიერნი,
მისნი მყოლნი ავეავსნა, მოყმენი და თუნდა ბერნი.

და გაიუარნეს, ემა წავიდა, სახლად ჩადგეს მზისა წვერნი.

940

შეკრა წითელი ასი ათასი ჰირად მსუჟან და ტანად სარომან,
სამასი თავი სტავრა-ატლასი უს[ვ]მან, ნიადაგ მიუძცვდარომან.
სამოცი თვალი ლალ-იაგუნდი¹ ფერად არ მათმან საუარომან.

და კაცი გაცხაგნა ვახირისასა, ესე ეველავი მისთვის არო მან.

941

შესთვალა თუ: „რაცა გმართებს, ვით მოგცე და ვით გაქონო,
ვალთა შენთა გარდსასდელად რა ნაცვალნი მოვიგონო?

თულა დავრჩე, შენთვის მოვკვდე, თავი ჩემი დაგამონო,

და სიკვარული სიყვარულსა შეგიცალო, შეგიწონო“.

942

119r მე ვითა ვთქვა უებრობა, სიკეთე და ქება მისი!

კაცი იყო საქმისამცა შესაფერი, შესატყვისი;

ასრე უნდა მოხმარება, ჰგავიდოდეს ვისცა ვისი.

და ოდეს კაცსა დაეპიროს, მაშინ უნდა მმა და თვისი.

შერმადინის საუბარნი

ავთანდილისაგან, ოდეს ცაიჰარა

943

შერმადინს ეტყვის, უბრძანებს ჰირ-მზე, ნათელთა მფენელი:

„ესე დღე არის იმედი, ჩემი გულისა მღსენელი,

შენგან თავისა შენისა, საჩემოდ გამომჩენელი“.

და შეებრად ამბვისა მათისა ხამს მკითსავი და მსმენელი.

944

იტყვის: „როსტან არ გამიშვა, არცა სიტყვა მომისმინა;

მან არ იცის, რათა ვინა და სულ-დგმული ვისგან ვინა;

უმისომცა ნუ ცოცხალ ვარ. ნუცა გარე, ნუცა შინა!

და რაც ა საქმე უსამართლო ღმერთმან ვისმცა შეარჩინა!

945

„თუცა მისი არ-გაწირვა ჩემგან მტკიცობს, არ სათუობს;

უოვლი ცრუ და მოღალატე ღმერთისა ჰგმობს და აგრე ცრუობს;

ცული, მისი უნასავი, ტირს და სულთქვამს, ვაებს, უშობს,

და ღსინისა არას არ იახლებს, ჰკრთების, კუმტობს, გახმობს, უშობს.

¹ ლალი-ოკუნდი.

119v „ოღეს ბრძენმან გაიგონოს კონებითა მთით და გორით,
მიჯნური და სამიჯნურო ერთმანერთსა შევასწორით;
ერთად ვთქვენით, გაუურულად, მათი არა გავაორით,
და მოუვარესა მოუვრისაგან მოგონება უნდა შორით.

947

„სამი არის მოუვრისაგან მოუვრობისა გამოჩენა;
პირველ ნდობა სიახლისა, სიმორისა ვერ მოთმენა,
მიცემა და არას მური, ჩუქებისა არ მოწყენა,
და გავლენა და მოხმარება, მისად რგებად ველთა რბენა.

948

„მან გამისრულა უველადი ესე წესი და რიგები;
აწ ჩემგან ჰმართებს მუქაფა, გულომცა ჭირსა შეები;
თუ ვერა ვარგო, მისთანა მეცა წასადმევეგები,
და ხარ რაზომ ფერი, სოფელო, არვისგან არ შეიგები.

949

„რადღა ვაგრძელებ სიტყვასა, ჟამია შემოკლებისა!
აწ გაპარვაა წამალი ამა გულისა ხლებისა.
რასაცა გვედრებ, ისმენდი, ვირე დრო გკონდეს ხლებისა;
და შენ გაამაგრე დაჭირვა ჩემისა ნასწაულებისა.

950

120r „აწ მეფეთა სამსახურად პირველ თავი დაამზადე,
სიკეთე და უკლებლობა შენი ერთობ გააცხადე;
სასლი ჩემი შეინახე, სპათა ჩემთა ეთავადე,
და სამსახური აქამდისი კვლა გავლენა გააკვლადე.

951

„მტერთა ჩემთა ენაპირე, ბალი ნურა მოგაკლდების,
ერთგულთათვის კარგი ნუ გპურს, ორგულიმცა შენი კვდების!
შემოვიქცე, შენი ჩემგან ვალი კარგად გარდინდების;
და პატრონისა სამსახური არაოდეს არ წასდების“.

952

ესე ესმა, ცრემლი ცხელი შერმადინის თვალთა სდინდი;
მოასხენა: „მარტობით ჭირსა რადმცა შეუშინდი!
მაგრა რა ექნა, უშენომან დამეცემის გულსა ბინდი!
და წამიტანე სამსახურად, მოგესმარო, რაცა გინდი.

953

„ვის ასმია მარტოსაგან ღარიბობა ეგზომ დიდი?
ვის ასმია ჰატრონისა ჳირსა შიგან უმისა რიდი?
დაკარგულსა გიგონებდუ, რა ვიქნები აქა ფლიდი?!“

და უმაჲნ უთხრა: „ვერ წატიტან, რასომსაცა ცრემლსა ღვრიდი.

954

1208 „შენგან ჩემი სიუვარული ვითამც არა დამეკერა,
მარა საქმე არ მოხდების, ჟამი ასრე დამემტერა!
ვის მივანდო სასლი ჩემი, შენგან კიდუ ვინმც მეფერა?!
და გული დაღვე, დაიკერე, ვერ წატიტან, ვერა, ვერა!

955

„თუ მიჯნური ვარ, ერთი ესამ სელი მინდორთა მე რებად;
არ მარტო უნდა გაჭრილი ცრემლისა სისხლსა ფერებად?
გაჭრა ხელია მიჯნურთა, რად სცალს თავისა ბერებად!
და ასრე ესე სოფელი, შესჯერდი კვლა შესჯერებად!

956

„რა მოგპორდუ, მახსენებდი, სიუვარული ჩემი გკონდეს;
არ ვეშიძვი მტერთა ჩემთა, თავი მონად მომიმონდეს.
სამს, მამაცი გაგულისდეს, ჳირსა შიგან არ დაღონდეს,—
და მპულს, რა კაცსა საუგო საქმე არა არ შესწონდეს.

957

„მე იგი ვარ, ვინ სოფელსა არ ამოუჭკრეფ კიტრად ბერად,
ვის სიკვდილი მოყვრისათვის თამამად და მისჩანს მღერად;
ჩემსა მხესა დავეთხოვე, გაუშვივარ, დავდგე მე რად!
და მას თუ დავსთმობ, სახლსა ჩემსა ვეღარ დავსთმობ ვისსა მე რად?!

958

1211 „აწ ანდერძსა ჩემსა მოგცემ, როსტანს წინა დაწერილსა;
შენ შეკვედრებ, დაგიჭიროს, ვითა გმართებს ჩემსა ჳრდილსა.
მოკვდუ, თავსა ნუ მოიკლავ, სატანასგან ნუ იქ ქნილსა,
და ამახუდა ატირებდი, დაიდებდი სკალსა მილსა“.

ანდერძი ავთანდილისა

როსტევან შეფეს წინაშე, ოდეს გაიპაზრა

959

საწოლს ჳის ჰირ-ჰზე ავთანდილ, გავს ანდერძისა მწერებად;
თვალნი მელნისა წამწმითურთ, წარბი გიპრისა ფერებად;
ასლა აშლია ულვაში, ია ესევეის წვერებად;
და არაბეთს როსტევანისთვის მზე ლამის დანაწვერებად.

960

დაჯდა წერად ანდერძისა, საბრალოსა საუბრისად:

„ჰე მეფეო, გავიპარე ბეზნად ჩემგან სამებრისად!

ვერ დავდგები შეუურელად ჩემთა ცეცხლთა მომდებრისად;

და შემინდევ და წამატანე მოწყალება ღმერთაებრისად.

961

„ვიცი, ბოლოდ არ დამიგმობთ ამა ჩემსა გაზრახულსა.

კაცი ბრძენი ვერ გასწირავს მოყვარესა მოყვარულსა;

მე სიტყვასა ერთსა გკადრებ, პლატონისკან სწავლა-თქმულსა:

და «სიცრუე და ორპირობა ავნებს სორცთა, მერმე სულსა».

962

121U „რადგან თავია სიცრუე უოვლისა უბადობისა,

მე რად გაესწირო მოყვარე, მმა უმტკიცესი მშობისა?!

არა ვიქ, ცოდნა რას მარგებს ფილანსოფოსთა ბრძნობისა,

და მით ვისწავლებით, მოგვეცეს პერთვა ზესთ მწუობრთა მწუობისა.

963

„წაგიკითხავს, სიყვარულსა მოციქულნი რაკვარ სწერენ?

ვით იტყვიან, ვით აქებენ? ცან, ცნობანი მიაფერენ.

«სიყვარული აღგვამაღლებს», ვით ევანი, ამას ე[ლ]ერენ,

და შენ არ ჯერხარ, უსწავლელნი კაცნი რადმცა შეაჯერენ!

964

„ვინ დამბადა, შეძლებაცა მანვე მომცეს მძლეუად მტერთად.

ვინ არს ძალი უხილავი შემწედ უოვლთა მიწიერთად.

ვინ საზღვარსა დაუსაზღვრებს, ზის უკვდავი ღმერთი ღმერთად.

და იგი გაჰხდის წამის-უოფით ერთსა ასად, ასსა ერთად.

965

„რაცა ღმერთსა არა სწადავს, არა საქმე არ იქნების.

მზისა შუქთა ვერ-მჭვრეტელი ია ხმების, ვარდი ჭენების,

თვალთა ტურფა საჭვრეტელი უველა რამე ეშვდინების;

და მე ვით გავსძლო უმისობა, ან სიცოცხლე ვით გეთნების!

966

122r „რაზომცა სწერები, შემინდევ შეცვლა თქვენისა მცნებისა.

ძალი არ მქონდა ტყვე-ქმნილსა მე მაგისისა თნებისა;

აწ წასვლა იყო წამალი ჩემთა სახმილთა გზნებისა,

და სადა გინდ ვიყო, რა [მ]გამა, ეოფამცა მქონდა ნებისა!

967

„არას გარგებს სიმძიმელი, უსარგებლო ცრემლთა დენა;
არ გარდავა გარდუვალად მომავალი საქმე უენა;
წესი არის მამაცითაგან მოკირკება, ჰიოთა თმენა,
და არვის ძალ-უცს სორციელსა განგებისა გარდავლენა.

968

„რაცა ღმერთსა გაუგია თავსა ჩემსა გარდასავლად,
გარდამსდეს და შემოვიქცე, აღარ დამრჩეს გული ავლად;
თქვენვე გნანსე მსიარულნი დიდებით და დავლა-მრავლად;
და მის რა ვარგო, დიდებად და კმარის ესე ჩემად დავლად.

969

„მეფეო, ესე თათბირი, მომკალ, ვინ დამიწუნოსა!
მეფეო, ნუთუ წასვლამან თქვენ ჩემმან დაგაკმუნოსა?!
ვერ ვეცრუვები, ვერ უსამ საქმესა საძაბუნოსა,
და ზირის-ზირ მარცხვენს, ორნივე მივალთ მას საუკუნოსა.

970

122: „არ-დავიწყება მოყვრისა აროდეს გვიზამს ზიანსა;
კვტომბ კაცსა უაუგოსა, ცრუსა და ღალატიანსა!
ვერ ვეცრუვები, ვერ უსამ მას ხელმწიფესა მზიანსა.
და რა უარია მამაცსა სულ-დიდსა, წასვლა გვიანსა?!

971

„რა უარეა მამაცსა ომძიგან ზირთა მსმეველსა,
შედრეკილ-შეშინებულსა და სიკვდილისა მეტველსა!
კაცი ჯაბანი რათა სჯობს დიაცსა ქსლისა მბეჭველსა?
და სჯობს სახელისა მოსვეჭა უოველსა მოსახვეჭელსა!

972

„ვერ დაიჭირავს სიკვდილსა გზა ვიწრო, ვერცა კლდოანი;
მისგან გასწორდეს უოველნი, სუსტი და ძალ-გულოანი;
ბოლოდ შეუარნეს მიწამან ერთგან მოუმე და მსცოანი.
და სჯობს სიცოცხლესა ნაზრასსა სიკვდილი სახელოანი!

973

„მერმე ვიძიშვი, მეფეო, თქვენად კადრებად ამისად;
სცთების და სცთების, სიკვდილსა ვინ არ მოვლის წამისად;
მოვა შემერელი უოველთა ერთად დღისა და ღამისად,
და თუ ვერა გნახე ცოცხალმან, სიცოცხლე გკონდეს ჟამისად.

221r „თუ საწუთრომან დამამხვას, უოველთა დამამხობელმან,
 ღარიბი მოკვდევ ღარიბად, ვერ დამიტროს მობოქელმან,
 ველარ შემსუდრონ დაზრდილთა და ვერცა მისინდობელმან,—
 და მუნ შემინწელოს თქვენმანვე გულმან მოწყალე-მღ[მრ]ბელმან.

975

„მაქვს საქონელი ურიცხვი, ვერვისგან ანაწონები,
 მიეც ცლასაკთა საჭურჭლე, ათავისუფლე მონები,
 მუნ დაამდიდრე უოველი, ობოლი, არას მქონები:
 და მიღწვიან, მომიგონებენ, დამლოცვენ, მოვეგონები.

976

„ღმერთსა შეედრებდეს მრავალი ცლასაკი გულმხურვალები;
 დამსხნას ზორცთა და სოფელსა, ნუმცა რად შეეცვალები;
 კვლა ცეცხლი ჯოჯოხეთისა ნუმცა მწეავს, იგი ალები;
 და მომცეს მკვიდრივე მამული მუნ ჩემი სასურვალები.

977

„დამსხნას ბნელი და ნათელი შემოსოს ზესთა-ზენისა;
 მუნ დამაუნჯოს წამალი, სადა მეს სულთა ღსენისა;
 ჩემი არ ჰქონდეს შეძლება სოფლისა მდილთა კბენისა,
 და ფრთენი მომესხნენ და ძალი მომეკეს აღმაფრენისა.

978

223v „რაცა თქვენთვინ არ ვარგიეოს საჭურჭლისა დასადებლად,
 მიეც ზოგი სანაგათა, ზოგი ხიდთა ასაგებლად;
 ნურა ნუ გმურს საქონელი ჩემი ჩემთვის წასაგებლად!
 და შენგან კიდევ არვინ მივის ცეცხლთა ცსელთა დამავსებლად.

979

„ამას იქით ჩემგან ჩემი ამბავიცა არ გეცნევის,
 ამაღ გვედრებ სულსა ჩემსა, წიგნი ტეადრებს, არ გეთნევის,
 არას გარგებს, უშმაკისა საქმეთაგან დაემღევის,
 და შემინდვე და შემივედრე, მკვლარსა რაღა გარღმეხდევის!

980

„გვედრევე, შეფუო, შერმადინს, მონასა ჩემსა რჩეულსა,—
 ნაკად აქვს ჭირი სამისოღ ამა წელიწადს წლეულსა,—
 ნუგემინის-ეც წეალობით, ჩემგან წეალობით ჩვეულსა,
 და ნუ დაადინებ თვალთაგან ცრემლთა, სისხლითა ფრქვეულსა.

981

„გასრულდა ჩემი ანდერძი, ჩემგან ნაწერი სელითა.
აჰა, გაძსრდელი, მოგმორდი, წაველ გულითა სელითა!
ნუ სკჰუნავთ ჩემთვინ მეფენი, ნუ სართ მოსილნი ბნელითა,
და სუფევით სართმცა თავითა, მტერთაგან საკრძაღველითა!“

982

124r მისცა ანდერძი შერმაღბნს, რა გაათავა წერიითა,
უთხრა: „ჰკადრეო მეფესა საქმითა მეცნიერითა,
შენ დაგამეტებს ვერავინ მსასურებითა ვერითა“.
და მოესვია და ატირდა ცრემლითა სისხლთა ფერითა.

983

უმა შეეკახმა წასავლად, ცრემლითა მოერწქო ველი.
მზე წავიღოდა, დაეცა არაბეთს ბინდი უოველი;
ხამს შეპოვნება მალღისა, ვინცა არს ჳირსა მოველი;
და მიზგითას მივა ღმრთისაგან გამარჯვებისა მთხოველი..

ლოცვა ავთანდილისაგან მასჯითას და განაზრვა

984

ილოცავს, იტყვის: „მაღლო ღმერთო ხმელთა და ცათაო,
ზოგჯერ მომცემო პატოეთა, ზოგჯერ კეთილთა მზათაო,
უცნაურო და უთქმელო, უფალო უფლებათაო,
და მომეც დათმობა სურვილთა, მფლობელო გულის-თქმათაო!

985

„ღმერთო, ღმერთო, გეავები, რომელი ჰფლობ ქვენათ ჴესა,
შენ დაჰბადე მიჯნურობა, შენ აწესებ მისსა წესა,
მე სოფელმან მომაშორვა უკეთესსა ჩემსა მზესა,
და ნუ ამოჰფხვრი სიყვარულსა, მისგან ჩემთვის დანათესა!

986

124v „ღმერთო, ღმერთო მოწუალო, არვინ მივის შენგან კიდე,
შენგან ვითხოვ შეწვენასა, რაზომსაცა გზასა ვლიდე;
მტერთა ძლევა, ზღვათა დეღვა, ღამით მავენე გამარიდე!
და თულა დავრჩე, გამსასურებდე, შენად მსხვერპლსა შემოვსწირდე“..

¹ მსახუპრლსა.

987

რა ილოცა, ცხენსა შეჯდა, მალვით კარნი გაიარნა,
 შერმადინცა დააბრუნვა, თუმცა ვაზნი ადიადნა;
 მონა ტირს და მკერდსა იცემს, საბრალომან ცრემლნი ღვარნა;
 და პატრონისა ვერა-მკვრეტმან უმაჰან რადმცა გაიხარნა!

988

მოსთქვამს და იტყვის: „ვა, მსუო, შენი ადგილი ჩრდილდების;
 შენ მოგეშორე, დაღამდა ჩემთვის აღარა დილდების;
 მე მანდით შეს[ვ]რის ისარი, ერთიცა არ ამცილდების,
 და გამყარა ლხინსა სოფელმან, აწ თვალთა ცრემლი მილდების“.

989

აწ ამბავი სსვა დავიწუოჲ უმასა წავჰევე წამავალსა.
 არ შეექნა დარბაზობა მას დღეს როსტანს გულ-გამწურალსა;
 რა გათენდა, ქუში ადგა, ჰგავს, თუ ადენს პირით აღსა,
 და სმობა ბრძანა ვაზირისა, მიიყვანდეს მიშით მკრძალსა.

ცნობა როსტევან მეფისაგან
 ავთანდილის გაჰარჯისა

990

125r რა ვაზირი მოწინებით დარბაზს ნახა შემოსრული,
 როსტან უთხრა: „არა მახსოვს გუშინდელი შენგან თქმული.
 მაწუინე და გამარისხე, ვერ და[ვ]ილე დიდხან სული,
 და აზომ რომე გაგათრიე შენ, ვაზირი გულის-გული.“

991

„თუ რად მახსოვს, რად უნდოდა, ისრე ავად რად გაგხადე?
 მართლად უთქვამს მეცნიერსა: «წუენააო ჭირთა ბადე»;
 ესეგვარსა ნუოდის იქ, საქმე ხოლე გაიცადე,
 და აწ მითხარ, თუ რას იტეოდი, თქვი და სიტყვა გააკვლადე“.

992

კვლა მოახსენა ვაზირმან სიტყვა ნაგუშინდელევი,
 რა გაიგონა, შესთვალა ჰასუსი არ ნაგრძელევი:
 „შენ თუ უშმაგო მგონიხარ, ვარმცა ურია მე ღვევი!
 და კვლავ მაგის მეტად ნუ მასმენ, თვარა მე სულად გელევი!“

993

რა გამოვიდა, ვაზირმან მებნა, ვერ ჰოვა მინანი,
მართ გაპარვასა უთხრობდეს მონანი, ცრემლთა მდინანი.
მან თქვა: „მე დარბაზს ვერ შეკალ, მასსოვან დღენი წინანი,
და ვინცალა ჰკადრებს, მან ჰკადროს; რაცა ვთქვი, მასცა ვინანი“.

994

1257 რა ვაზირი არ შევიდა, კვლა მეფემან კაცი გზავნის;
კაცმან ცნის და გარეთ დადგის, წასვლა ვერვინ გაამელავნის;
როსტანს ექვი¹ შეუვიდის, ჰქმუნვა ამით გაათავნის;
და თქვა: „უცილოდ გაიპარა, ვინ მარტომან ასია აენის“.

995

თავ-დადრეკით იგონებდა, გულსა ჰქონდა ჰქმუნვა დიდი,
უში ჰქნა და აიხედნა, უბრძანებდა მონას: „მიდი,
მოვიდეს და აწ მინახოს, შემოვიდეს იგი ფლიდი!“
და რა ვაზირი შემობრუნდა, ფერი ჰკრთა და ჰქონდა რიდი.

996

კვლა შევა დარბაზს ვაზირი დაჯრეკით, არ მსიარულად;
მეფემან ჰკითხა: „წასრულა მზე დაუდგომლად, მთვარულად?“
მან მოახსენა ეველაი, ვით წასრულიყო დარულად;
და „მზე აღარ მსეობს ჩვენთანა, დარი არ დარობს დარულად!“

997

რა მეფემან მოისმინა, დაიხახნა მეტის-მეტი;
მოსთქვაშს, იტყვის: „ვა, გასრდილო, ვეღარ განსვენ თვალნი რეტი!—
ზირსა მსოკით, წვერსა გლეკით გააკვირუნა მისნი მჭვრეტი,—
და სად წაჰხე და სად დაჰკარგენ სინათლისა ეგე სვეტი?!

998

1267 „გაზრდილო, ცეცხლი მეღების, ლახვრით ვარ მე დასეული,
გაზრდილო, ჩემთვის გამოჩნდა ეამი მუსთალი წვეული;
გაზრდილო, დიდით სველითა ძლივლა ცოცხალვარ სნეული,
და გაზრდილო, აღრე მოკვკვდები საბრალთა დღე-დაღეული!

999

„თუ თავი შენი შენ გახლავს, ღარიბად არ იხსენებე,
მაგრა მე რა ვქნა, გაზრდილო, აწ სახლად მმართებს სენები!
გამაღარიბე, დამაგდე. გულსა, გლახ, ვისთვის ენები,
და შენად შეურამდის ჰატიეთა ჩემთა ვერ იტყვის ენები!

¹ ავა.

1000

„ოდეს გნახავ მხიარულსა, ნადირობით შემოსრულსა?
ველარ გიჭკრეტ ნაბურთალსა, ტანსა მჭევრსა, ჯავარ-სრულსა,
ველარ ვისმენ ხმასა შენსა, სასმენელად მე მას [რ]ულსა,
და აწ უშენოდ რა გლახ უეო საჯდომსა და სრასა სრულსა?“

1001

„ვიცი, არ მოგკლავს შიმშილი, რანდომცა დია ირები:
შენ შენი მშვილდი დაგარჩენს, შენთა ისართა ჰირები,
ნუთუ კვლა ღმერთმან წუალობით გაგიაღვილოს ჰირები,
და მაგრა, თუ მოკვდე, გასრდილო, ვისგანლა დავიტირები?“

1002

1268 ზარი გაისმა, შემოკრბა ჯარი მრავალი კაცისა,
დარბახს სასთაგან ჯარია სელითა წვერთა ტაცისა,
იგლეჯს და იცემს ეველაი, სმა ისმის თაგსა ტაცისა;
და თქვეს: „ბნელი გემართებს დღე-კრულთა, რადგან მსე მიკვიდრკა ცისა!“

1003

რა მეფემან დიდებულნი ნახნა, სულთქმით შემოსტირნა,
უთსრა: „ხედავთ, მსემან ჩვენმან შუქნი სრულად დაგვივირნა!
რა ვაწყინეთ, რა შევსცოდეთ, რად დაგვეურნა, რად გაგვეწირნა,
და სჰანი, მისგან დაჭირულნი, ვინცალა ვით დაგვეჭირნა?“

1004

ყოვლნი ტიროდეს, მოსთქმიდეს, მერმე დასწუნარდეს გვიანად.
მეფემან ბრძანა: „იკითხეთ, მარტოა¹, ანუ უმიანად?“
მოვიდა მონა შერმადინ მოშიშრედ, სირცხვილიანად,
და ანდერძი ჰჰადრა, ატირდა, სიცოცხლე უჩნდა ზიანად.

1005

მოასხენა: „საწოლს ვჰპოვე ესე მისგან დანაწერი;
დგეს მონანი ნატირები, დაეგლიჯათ თმა და წვერი,
იგი მარტო გაჰარულა, ემა არ ასლავს, არცა ბერი,
და მე თუ მომკლათ, მემართლებით, სიცოცხლე მჭირს შეუფერი!“

1006

1271 რა ანდერძი წაიკითხეს, კვლა იტირეს დიდი ხანი;
მერმე ბრძანა: „მხიარულსა ნუ ჩაიცმენ ჩემნი სჰანი,
ვამლოცვევლნეთ დავრდომილნი, ობოლნი და ქვრივნი სსვანი,
და შევეწვივნეთ, მშვიდობისა ნუთუ მისცნეს ღმერთმან გჰანი!“

¹ მარტოა.

წასვლა ავთ-ნდილისა

მეორედ კაპარჯით და ტარიქლის შუერა

1007

მთვარე მზესა მოეშოროს, მოშორებუა განათლებს,
რა იახლოს, შუქი დასწავს, გაეურების, ვერ იახლებს,
მაგრა ვარდსა უმზეობა გაასმობს და ფერსა აკლებს,
და ჩვენ ვერ-ჭვრეტა საუეარლისა ჭირსა შეელსა გაგვიასლებს.

1008

აწუა დავიწეებ ამბავსა, მის ემისა წამავლობასა:
მივა და მიტირს გულმდულრად, ვერ ვიტუვი ცრემლთა მცრობასა,
წამ-წამ მობრუნდის, იაჯდის მისთვინ მზისავე მზობასა,
და უჭვრეტდის, თვალი ვერ მოხსნის, თუ მოხსნის, მიჰხდის ცნობასა.

1009

რა მიეასლის დაბნედა, ვერ ხელ-უვის გაძრვად ენისად,
მაგრა სდის ცრემლი თვალთაგან, მსგავსად დიჯლისა დენისად,
ზოგჯერ დაბრუნდის, იჭვრიტდის ღონედ ჰატიეთა თმენისად,
და რა გაუმართის, არ იცის, მას თუ არბევდის ცსენი სად.

1010

127v თქვა: „ჩემო, შენი შორს-მეოფი კრულია, ვინცა დადუმდეს,
რადგან შენ დაგრჩა გონება, გული შენკენვე დაბრუნდეს,
თვალთა მტირალთა შესედვა შენივე სწადდეს და უნდეს,
და სჯობს, საუეარელსა მოეყარე რაზომცა დაუზაბუნდეს!

1011

„შე რა ვქნა შენად შეურამდინ, ანუ რას ვექვდე ღსენასა!
თავსა მოვიკლავე, მე თუმცა შენგან არ ვეკდი წყენასა,
მაგრა შენ გაწეუნ ჩემისა არ-სიცოცხლისა სმენასა,
და მოდი და მივსცნე ცოცხალმან თვალი ცრემლისა დენასა!“

1012

ტირს, იტუვის: „დაღვა კაეშნი ღახგარმან ჩემთვინ ათმანო;
ჰინჯოთა რაზმან ჩემად კლ[ვ]ად თქვა, ესე ტუვრი ვთხსნა თმანო.
თვალთა გიმერი აშეენებს, სათმან რად მომკლა, სათმანო!
და ბაგე-კბილო და თვალ-წარბო, მომეცდი ჰატიეთა, თმანო!“

154

1013

იტყვის: „ჰე, მზეო, ვინ ხატად გოქვის მზიანისა ღამისაჲ.
ერთ-არსებისა ერთისა, მის უკამოსა ვამისაჲ,
ვის გმორჩილებენ ციერნი, ერთი იოტისა! წამისაჲ,
და ბედსა ნუ მიქცევ, მიაჯე, შეურამდის ჩემად და მისაჲ!

1014

1287 „ვის ხატად ღმრთისაჲ გიტყვიან ფილასოფოსნი წინანი,
შენ მიძველე რა ტყვე-ქმნილსა, ჯაჭვნი მაბიან, რკინანი!
ბროლ-ბაღასმისა მძებნელმან ღაწვნი დაჰკარგე, მინანი,
და მამინ ვერ გავსძელ სიასლე, აწ სიმორესა ვინანი“.

1015

ამას მოსთქმიდის, იწკოდის, ვითა სანთელი ბნდებოდის,
დაუოვნებისა მოშიში ისწრაფდის, იარებოდის;
რა შეულამდის, ვარსკვლავთა ამოსვლა იამებოდის,
და მას ამსგავსებდის, ილხენდის, უჭვრეტდის, ეუბნებოდის.

1016

მოვარესა ვტყვის: „იფიცე სახელი ღმრთისა შენისა,
შენ ხარ მომცემი მიჯნურთა მიჯნურობისა სენისა,
შენ გაქვს წამალი მისისა მოთმინებისა თმენისა!
და მიაჯე შეურა ჰირისა შენ გამო შენებრ მშეენისა!“

1017

ღამე აღხენდის, დღე სჯიდის, ელის ჩასვლასა მზისასა;
რა წყალი ნასის, გარდასდის, უჭვრეტდის ჭავლსა წელისასა,
მას თანა-როთიდის ნაკადსა სისხლისა ცრემლთა ტბისასა,
და კვლა გაემართის, ისწრაფდის წავლასა მისვე გზისასა.

1018

1288 მარტო მოსთქმიდის, ტიროდის ტანად აღვისა ხიანი,
მინდორს თხა მოკლის, სადაცა ადგილი დახედის კლდიანი,
შეწვის, ჭამის და წავიდის პირ-მზე, გულ-მარისიანი,
და იტყვის: „დაგჰყარენ ვარდნი და აჰა მე, ვაგლას, იანი!“

1019

აწ ვერ ვიტყვი მაშინდელსა მე მის ემისა ნაუბარსა,
მიუბნობდის, რას მოსთქმიდის, რას ტურფასა, რაზომ გვარსა!
ზოგან თოვლი გაეწითლის ვარდსა, ბრჭკლითა ნასოკარსა.
და ქვაბნი ნასნა, გაეხარნენ, სე გავიდა ქვაბთა კარსა.

1 ოფისა.

1020

რა ანმათმან დაინახა, მოეგება, ცრემლი სწუთების,
ვით იამა, სიხარულსა მართ ველარას ვერ მისეუდების;
უმა ბარდასდა, მოესვივა, აკოცებს და ეუბნების.
და კაცი კაცსა მოელოდეს, მოსვლა ღია იამების.

1021

უმა ქალსა ეტყვის: „პატრონი ნეტარ სად არის და ვითა?“
ქალი ატირდა ცრემლითა, სღვათაცა შესართავითა,
იტყვის: „რა წასველ, გაიჭრა ქვაბს ეოფა მისჭირდა ვითა;
და აწ მისი არა არ ვიცი, არ ნასვით, არ ამბავითა“.

1022

129r უმა დაჰმუნდა, ვითამც რამე ჰკრეს ლახვარი გულსა შუა;
ქალსა ეტყვის: „აჰა, დო, ებეთიმცა კაცი ნუა,
იგი ფიცი ვით ბატესა, არ ვეცრუე, ვით შეცრუა!
და ვერ იქმოდა, რად მიქადა, თუ მიქადა, რად მიტყუა?“

1023

„თუ უმისოდ სოფელს ეოფა რადგან ჭირად არ მიღირდა,
რად დავვიწუდი, რად მივსცილდი, რად ვერ გასმლო, რა მისჭირდა?
მან ბატესა ზენარისა რად შემართა, ვით გაპირდა?
და მაგრა ავი ბედისაგან ჩემი რამცა გამიკვირდა!“

1024

კვლა ქალი ეტყვის: „მართალ ხარ მაგისსა დამძიმებასა,
მაგრა რა გაებრჭო მართალი, ნუ ეჭვ რასაცა თნებასა:
არ გული უნდა ფიცის და ჰირისა გასრულებასა?
და იგი შტოლო მოელის მართ დღეთა შემოკლებასა.

1025

„გული, ცნობა და გონება ერთმანერთსედა ჰკიდთან:
რა გული წავა, იგიცა წავლენ და მისკენ მიდიან;
შტოლო კაცი ვერ კაცობს, კაცთან განაკიდთან.
და შენ არ გინახვან, არ იცი, მას რომე ცეცსლნი წვიდიან.

1026

129v: „შენ უმართლე ხარ, ემდურვი, შენ გაეუარე მშობილსა,
მაგრა ვით ითქმის, ვით გასმა, ვითა გიამბო ცნობილსა:
ენა დაშვრების, გაცვდების, გულსა შელამის ღმობილსა,
და ამას მით გაზრობ, მინასავეს მე უბედურსა შობილსა.

1027

„ჯერით მისი მსგავსი სა[ს]ჯელი არცა ვის ამბავად სმენია:
 თუ არაჲ კაცთა, სასჯელი ქვათაცა შენაძრწენია,
 დიჯლადცა კმარის, მას რომე თვალთაგან ცრემლი სდენია;
 და თვით რაცა ბრძანოთ, მართალ ხართ, სსუა სსვისა ოძია ბრძენია.

1028

„მას წამავალსა ვჰკითხევდი, დაძმწარისა, ცეცხლ-მოდებულსა:
 «მოვიდეს, რა ქნას ავთანდილ? მისსა დამეფარე ღებულსა».
 მიბრძანა: «მოღმამნასვიდეს მე, მისთვის ცაცუღებულსა,
 და ამათ არ დაგჰყერი არეთა, არ გაგჰტყეს მისს ქადებულსა.

1029

„მას ზენაარსა არ გაგჰტყეს, მას ფიცსა არ ვეცრეუები,
 მად ჰაექმქნამდის მოვიცდი, რასომცა გამდის რუები;
 თუ მკვდარი მნასოს, დამმარსოს, თქვას ვაგლასი და უები,
 და ცოცხალი დაესვდე, უკვირღეს, სიცოცხლე არს სათუები».

1030

1307 „ჩემთვის გარდახდა მას აქათ გაურა მზისა და ქედისა;
 ოდენ მოდენა ცრემლისა მჭირს, ველთა მოსალბედისა.
 მსჯის გამრავლება ხელ-ქანილსა სულთქმისა ზედა-ზედისა,
 და დავეიწებებივარ სიკვდილსა, ნახეთ ნაქმარი ბედისა!

1031

„ესე არაკი მართალი ჩინს ქვასა ზედა სწერია:
 «ვინ მოუვარესა არ ემებს, იგი თავისა მტერია».
 აწ ზაფრანია, ვის წინას ვერ ვარდი ჰგვანდის, ვერ ია;
 და თულა მონასავე, მონასე, ქენ, რაცა შენი ფერია».

1032

უმამან უთსრა: „უმართლე ხარ, არ მამართლო მღურვად მისად,
 მაგრა გაბუე, რა მიქნია სამსასური ტუვისა ტუვისად:
 გამოპრიღვარ სახლით ჩემით, ვით ირუმი შენად წყლისად,
 და მას ვეძებ და მას ვიგონებ, ვიარები ველთა ვლისად.

1033

„გამოპრიღვარ სამეზარად, ვერვის მალ-აქეს ჩემოდნება:
 უდაბურთა ტუეთა ვლასავე, ჰირი მაქეს და მრავლად ვნება;
 მემცა ვითა დავეურჩე, რა მოვიდეს ღმრთისა ნება,
 და მისგან კიდე არვის მალ-უც ამა ჩემთა ცეცხლთა გზნება.

1. უარა არ.

1034

1310 „ვიარები, ღმერთსა სადა ცის კიდენი დაუშეაროს;
გარდვაკარგვი სხვათა გზათა, ვერვინ მნახოს მე აქ მაროს;
ვენუქვი, თუ ტანსა ჩემსა ტკბილი სული გაეჟაროს,
და მას ვერ ვნასავ სიმრგვლე ცისა ჩემთვის რისსვით მოიყაროს.

1035

„ბროლ-სადაფნი მარგალიტსა ლალის-ფერსა სცვენ და ბურვენ,
მას მოჰმორდი, ვერ ვიახლენ, ვერ მისურვენ, ვერ ვასურვენ,
გამოპარვით წამოსვლითა ღმრთისა სწორნი მოგიმდურვენ,
და ნაცვლად მათთა წყალობათა მათნი გულნი მოეაურვენ.

1036

„პატრონი ჩემი გამზღელი, ღმერთი და ღმრთულებ ცხოველი,
მშობლური, ტკბილი, მოწყალე, ცა, წყალობითა მთოველი!
მას უორგულე, წამოველ, მართ დავივიწყე უოველი,
და მისი შემცოდე ღმრთისაგან კარგსა რასაღას მოველი.

1037

„ესე ყველაი ასრე მჭირს, დაო, ბედითა მისითა,
არა ურეუვე, მოსრულვარ მგზავრი ღამით და დღისითა;
აწ იგი სადმე წასრულა, ვიწვი ცეცხლითა მისითა,
და ცუდ-მაშვრალი და მტირალი ქვე ვზივარ ჰირით მქისითა.

1038

1311 „დაო, მეტსა საუბარსა აღარ მომცემს ეამი და დრო,
არ გინანი გარდასრულსა, ბრძენთა სიტყვა გაუადრო:
წავალ, ვმებნი, ანუ ვჰპოვებ, ან სიკვდილი მოვი[ა]დრო,
და თვარა ბედი აზომ თურე მიკვეთს, ღმერთსა რაღა ვჰკადრო!“

1039

ამის მეტი აღარა თქვა, ატირდა და წამოვიდა,
ქვაბი ჩავლო, წყალსა გახდა, მამბი ჩავლო, ველს გავიდა;
ქარი, ველთა მონაქროლი, ლალის-ფერსა ვარღსა ზრვიდა;
და „რად მიმეტო ამა ჰირსა?“ ბედსა ამას უზრასვიდა.

1040

იტყვის: „ღმერთო, რა შეგცოდე შენ, უფალსა, არსთა მხედსა,
რად გამეარე მოვეარეთა, რად შემასწარ ამა ბედსა?
ერთი ორთა მგონებელი, ვარ საქმესა წასაწყემედსა,
და მოჰკვედე, თავი არ შეწყალვის, ჩემი სისხლნი ჩემსა ქედსა!

158

1041

„მოუვარემან ვარდის კონა გულსა მკრა და დამიწულელა,
იგი ფიცვი, ჩემგან სრული, მან აღარა გამისრულა;
მას თუ გაშერი, საწუთროთ. ჩემი ღვინი გარდასრულა,
და სსვა მოუვარე ჩემსა თვალსა გაიციხულა, გაბასრულა“.

1042

1310 კვლა იტუვის: „მიკვირს ნავლელი კაცისა შე ჰკვიანისა.
რა მცქმუნვარებდეს, რას არკებს ნაკადი ცრემლთა ბანისა?
სჯობს გამოჩრევა, აზრობა საქმისა დასაგვანისა,
და აწ მეტა მიჯობს მონახვა მის მზისა ლერწამ-ტანისა“.

1043

ემა გაემართა საძებრად მტირალი, ცრემლთა მფრქვეველი,
ემებს, უხანის, უეივის. დღეებრ დაშეთა მთვეველი;
სამ დღემდი მოვლო მრავალი სევი, შამბნარი, ტეე, ველი;
და ვერ ჰოვა, მივა მცქმუნვარი, ვერას ამბვისა მცნეველი.

1044

იტუვის: „ღმერთო, რა შეტცოდე, ეგზომ დიდი რა გაწიინე,
რად შემასწარ ბედსა ჩემსა, რა სასჯელი მომივლინე!
გამკითსველო, გამიკითსე, აჰა ჩემი შეისმინე,
და დაამოკლე დღენი ჩემი, ჰირი ჩემი გამიღვინე!“

ჰოვნა ავთანდილისაგან ტარიელისა,
ლომ-ვეფსისი რომ დაეხოცა

1045

მივიდოდა, მიუბნობდა ემა მტირალი, ფერ-შეცვლილი,
ქედსა რასმე გარდაადგა, ველი აჩნდა მზიან-ჩრდილი;
ნახა, შავი შამბთა ჰირსა დგა სადავე-უკუურილი;
და თქვა: „უცილოდ იგიაო, არა უნდა ამას ცილი“.

1046

1321 რა შეხედნა, უმასა გულმან გაუფეთქნა, გაუნათდა,
აქა ღვინი დაღრეჯილსა უათსდა, არ უათდა;
ვარდმან ფერი გაანათლა, ბროლი ბროლდა, სათი სათდა,
და ვით გრიკალმან¹ ჩაირბინა, არ მოსცალდა მკვრეტად მათდა.

¹ ფრქვევილი. 2 კრეაღმან.

1047

რა ტარიელ დანასა, განაღამცა დაედრიჯა:
ასლოს მყოფი სიკვდილისა ჯდა და ჰიში დაუბღნიჯა,
საუელონი გარდესინეს, თაჲი ს[რ]ულად გაუგლიჯა,
და მას აღარა შეესმოდა, სოფლით გაღმა გაებიჯა.

1048

აქ დაბნეილი ტარიელ ქვე მეს უსულო მდებარე;
ავთანდილ სასლით ცრემლსა სოცს, ცეცსლი ეღების მგსებარე;
ერთი გაჰყარა მთვარესა, ერთს დაუჰარგავს მსე ბარე,
და სრმალი ღომ-ვეფსისა მსოცელი სელთა აქვს გაუგდებარე.

1049

ღაწვნი შეჰქნია ზაფრანად, რომელმან ლალსა უდარა;
სრულად დაუსია სინათლე, ვის მსემან უევის მუდარა;
აბეზარ-ქმნილა სოფელსა, მას მისი არა უნდა რა,
და არ მოსწრებოდა ავთანდილ, მოუნდებოდა სუდარა.

1050

1322 ერთკე უც ჯომი მოკლული და სრმალი სისსლ-მოცსებული,
კვლა სსვაენით ვეფსი უსულო, მკვდარი, ქვე-დანარცსებული,
მას წუაროსაებრ თვალთაგან ცრემლი სდის გაფიცსებული,
და მუნ აგრე გულსა უნთებდა ცეცსლი მცსინვარე, ცსებული.

1051

თვალთა ასმადცა ზარ-ედვა, სრულად მიჰსდოდა ცნობასა,
მიასლებოდა სიკვდილსა, მოპორეუბოდა ნობასა.
ემა სასელ-დობით უეივის, ლამის სიტევითა კრთობასა.
და ველარ ასმინა, გარდიჰრა, მმა გამოაჩენს მპობასა.

1052

სელითა ცრემლსა უწურავს. თვალთა აულებდა სასელსა,
ასლოს უზის და უზასის მართ სასელ-დობით სასელსა;
ეტევის: „ვერ მიცნობ ავთანდილს, მენთვის გაკრილსა და სელსა?“
და მას არა ღია შეესმის რეტსა, თვალ-დაუფასველსა.

1053

ესე ვეველი ასრეა, რაცა აწ ჩემგან თსრობილა.
ცრემლნი მოსწურნა თვალთაგან, ცოტადრე მოაწნობილა.
მაშინლა იცნა, აკოცა, მოეჭდო, მოემშობილა.
და გიმოწმებ ღმერთსა ცხოველსა, მათებრივ არა შობილა!

160

1054

1331 უთხრა: „მზაო, არ გიტუე, გიუე, რაცა შემოგფიცე, გნახე სულთა გაუერელმან, ფიცი ასრე დავამტკიცე; აწ დამეხსენ, სიკვდილამდის ვიტროო და თავსა ვიცე, და მაგრა გვედრებ დამარხვასა, მხეცთა საჭმლად არ მივიცე“.

1055

უმაჰან უთხრა: „რამიგან ხარ, შენ საქმესა რად იქ ავსა? ვინ მიჯნური არ უოფილა, ვის სახმილი არა სწევასა? ვის უქნია შენი მსგავსი სხვასა კაცთა ნათესავსა? და რად სატანას წაუღისარ, რად მოიკლავ ნებით თავსა?“

1056

„თუ ბრმენი ხარ, უოვლნი ბრმენნი აპირებენ ამა პირსა: ხამს მამაცი მამაცური, სჯობს, რაზომცა ნელად ტირსა, ჰირსა შიგან გამაგრება ასრე უნდა, ვით ქეთიკირსა. და თავისისა ცნობისაგან ჩავარდების კაცი ჰირსა.“

1057

„ბრმენი ხარ და გამორჩევა არა იცი ბრმენთა თქმულებ, მინდორსა სტირ, მხეცთა ახლავ, არას წადილსა ისრულებ. ვინთვის ჰკვდები, ვერ მიხვდები, თუ სოფელსა მოიძულებ, და თავსა მთელსა რად შეიკრავ, წელულსა ახლად რად იწელულებ?“

1058

1332 „ვინ არ უოფილა მიჯნური, ვის არ სახმილი სდებიან? ვის არ უნახვან ჰატვიანი, ვინთვის ვინ არა ბნდებიან? მითხარ, უსასო რა ქნილა, სულნი რად ამოგხდებიან? და არ იცი, ვარდნი უეკლოდ არავის მოუკრებიან!“

1059

„ვარდსა ჰკითხეს: «ეგზომ ტურფა ღმერთმან შეგქმნა ტანად, პირად; მიკვიროს, რად ხარ ეკლიანი? ჰოვნა შენი რადა ჰირად?» მან თქვა: «ტკბილსა მწარე ჰპოებს, სჯობს, იქნების რაცა მკირად; და ოდეს ტურფა გაიფდეს, აღარა ღირს არცა ჩირად».

1060

„რადგან ვარდი ამას იტუვის უსულო და უსაკო, მამა ღვინსა ვინ მოიძვის პირველ ჰირთა უმუშაკო? უბოროტო ვის ასმია, რაც ა კარგი საემპაკო, და რად ემდურვი საწუთროსა? რა უქნია უარაკო!“

1061

„ისმინე ჩემი თხრობილი, შეჯე, წავიდეთ ნებასა,
ნუ მიჰყოლიხარ თავისსა თათბირსა, გაგონებასა,
რაცა არ გწადდეს, იგი ქენ, ნუ სდევ წადილთა ნებასა,
და ასრე არ სჯობდეს, არ გეტყვი, რად მეტვე რასაცა თნებასა“.

1062

134r მან უთხრა: „მაო, რა გითხრა, მრუაცა არ ძალ-მიც ენისა,
ძალი არა მაქვს ხელ-ქმნილსა შენთა სიტყვათა სმენისა;
რად ადვილად გიჩს მოთმენა ჩემთა სასჯელთა თმენისა!
და აწ მივსწურვი[ლ]ვარ სიკვდილსა, დრო მომეახლა ლხენისა.

1063

„მას მოვკვდავი ვილოცავ, აროდეს ვითხოვ, არ, ენით:
აქა გაურძლინი მიჯნურნი მუნამცა შევიყარენით,
შენ ერთმანერთი კვლა ვნახეთ, კვლა რამე გავისარენით,
და მოა, მოყვარეთა დამძარსეთ, მიწანი მომაყარენით!

1064

„საუვარელმან საუვარელი ვით არ ნახოს, ვით გაწიროს!
მისკენ მივალ მსიარული, მერმე იგი ჩემ კერძ იროს,
მივეგები, მომეგებოს, ამიტირდეს, ამატიროს.
და ჰკითხე ასთა, ჰქენ გულისა, რა გინდა ვინ გივაზიროს!

1065

„მართ გარდაწევეტით იცოდი, გეტყვი მართალსა ჰირასა?:
სიკვდილი მასლაუს, დამესხენ, ხანსაღა დაჯჰოფ მცირასა;
არ ცოცხალ ვიყო, რას მაქნევ, რად დაურჩე, ხელსა მსდი რასა?
და დამჰლიან ჩემი კავშირნი, შეერთვივარ სულთა სირასა.

1066

134v „რა სთქვი, რას იტყვი, არ მესმის, არცა მცალს სმენად მაგისად,
სიკვდილი მასლაუს ხელ-ქნილსა, სიცოცხლე არის წამისად;
აწ გამიარმდა სიცოცხლე მეტად უოვლისა ჟამისად,
და შენ მეცა მივალ, ცრემლისა მიწად სად გამდის ლამი, სად.

1067

„ბრმენი, ვინ ბრმენი, რა ბრმენი, ხელი ვითა იქს ბრმნობასა!
გვ საუბარი მაშინ ხამს, თუმცაღა ვივავ ცნობასა;
ვარდი ვერ არის უმსეოდ; იუოს, დაიწეებს ჰკნობასა;
და მაწეენ, დამესხენ, არა მცალს, არცაღა ვასლაჯ თობობასა“.

1 მოა. 2 პარობა. 3 მკირაა.

1068

კვლა ეუბნების აუთანდილ სიტუვითა მრავალ-ფერითა,
ეტუვის: „რა მოჰკვდე, გერგების სიტუვითა რა ოხერითა?
ნუ იქ, არა სჯობს საქმითა, ნუ ხარ თავისა მტერითა“.

და ვერ წაიუვანა, ვერა ქნა სიტუვითა, ვერა, ვერითა.

1069

მერმე უთხრა: „აჰა, რადგან არ მომისმენ არას, არა,
ალარ გაწეუნს ენა ჩემი, აქამდისცა ცუდად მცდარა;
თუ სიკვდილი გიჯობს, მოკვე, ვარდი დატყენს, დაცამტყენარა!
და ერთსა რასმე გვაჯები, მიუაუ“, — ცრემლი ამდუღარა.

1070

1358 „სადა ჰინდონი ბროლ-ვარდსა სარვენ გიპრისა სარითა,
მას მოვეშორე, წამოვეულ სიჩქარით, არ სიწუნარითა;
ვერ დამიჭირა მეფემან მშობლურად საუბარითა,
და შენ არ შემეიერი, გამიერი, აწ ჩემი ღსინი ვთქვა ვითა?“

1071

„ნუ გამტყავნი გულ-მოკლულსა, ერთი მიუაუ საწადელი,
ერთსელ შეჯე, ცხენოსანი გნასო ჩემი სულთა მსჯელი,
ნუთუ მაშინ მოვიქარვო სევდა ესე აწინდელი;
და მე წავალ და შენ დაგაგდებ, იქნას შენი საწადელი“.

1072

ესვეწებობდა: „შეჯეო“, აჯა სვეწითა არვებდა,
იცოდა, რომე შეჯდომა კაემანს მოაქარვებდა,
ლერწმისა სარსა დანდრეკდა, გიშერსა დაიკარვებდა;
და დაიმორჩილა, იამა, არ ივაგლასა, არ ვებდა.

1073

ცხადად უთხრა: „შეჯდებით, მომიუვანე ცხენი წინა“.
მან მოგვარა, წენარად შესვა, არ სიჩქარით ააქმინა;
მინდორთაკენ წაიუვანა, ტანი მტვერი ამრევინა,
და სანი წაელეს, სიარულმან მოჯობება დაანინა.

1074

1358 შეაქცევს და ეუბნების საუბართა შვენიერთა,
მისთვისინ ძრვიდა სასაუბროდ მათ ბავეთა მოწინ-ფერთა,
მისი სმენა გააუმობდა მსმენელისა უერთა ბერთა;
და მოიშორა კაემნები, დათმობავე შეაერთა.

1075

რა შეატყუა მოჯობება მან, სევდისა მუფარასმან,
განათლა ზირი-ვარდი სისარულმან დაუსახმან,
ცნობიერთა დასტაქარმან, უცნობოთა ოხრგა-ასმან;
და ცნობიერი სიტყვა უთსრის უცნობისა რასმე მზრასმან.

1076

შერასმეჰყვეს საუბარსა, სიტყვა ჰკადრა არ-მალული:
„ერთსა რასმე მოგახსენებ, გამიცხადე დაფარული:
გვე სამხრე მისეული, შენ განნია ვისგან წულელი,
და რაგვარ გიყვარს, რაგვარ გიღირს? თქვი, დავილო მერმე სული“.

1077

მან უთხრა: „სახე რა გითხრა მის¹ უსახოსი სახისა!
ესეა ჩემი სიცოცხლე, ჩემი მომცემი ახისა,
მჯობი უოვლისა სოფლისა, წელისა, მიწისა და ხისა;
და არ-სასმენლისა მოსმენა არს უმეავესი წმახისა“.

1078

136r აუთანდილ უთხრა: „ვლამოდი მართ მაგისისა თქმევასა;
აწ რადგან გითქვამს, ჰასუსსა კკადრებ და ნუ შეჰვ თნევასა:
სჯობს ასმათისა არ-ლევა მაგა სამსრისა ლევასა,
და ამაღ არ გიქებ საქმისა უარესისა რჩევასა.

1079

„სამხრე გაბია ოქროსა, ოქრომჰედლისა დნობილი,
უასაკო და უსულო, არ სიტყვიერი, ცნობილი;
აღარად გინდა ასმათი,—ნახე მართალი ბრჭობილი!—
და ჰირველ, გლახ, მისი ნაჭვრეტი, თვით მერმე შენი დობილი“.

1080

„თქვენს შუა მქნელი საქმისა, შენგან ნასმობი დობისა,
თქვენი შემურელი მსახური, შენგან ღირს-ქმნილი ხმობისა,
მისი გამზრდელი, გაზრდილი, მისთვის მისდილი ცნობისა,
და გლახ, დაგიგდია, არ ნახავ, შაბაშ მართლისა ბჭობისა!“

1081

მან უბრძანა: „რაცა გითქვამს, უმართლე ხარ მეტის-მეტად:
საბრალოა ასმათ მისად მგონებლად და ჩემად მჭვრეტად;
მე სიცოცხლე არ შეგონა, შენ მომესწარ ცეცხლთა შრეტად,
და რადგან დაურჩი, გვალე, ვნახოთ, თუცავე ვარ ჯერცა რეტად“.

¹ მახ.

1082

ქვე: დაჰმორჩილდა, გაუმართნეს ავთანდილ და ამირბარია:
 ვერ მიგია ქება მათი, ვერა ქება საქებარა:
 კბილნი — ვითა მარგალიტნი, ბაგე — ვარდი ნაწობარა:
 და გველსა სვრელით ამოიყვანს ენა ტუბილად მოუბარა.

1083

ამას ეტყვის: „შენთვის დავსდებ გონებასა, სულსა, გულსა,
 მაგრა შენცა ნუ აბრე ხარ, ნუ იწელულებ ასლად წელულსა:
 არას გარგებს სწავლებული, თუ არა იქ ბრძენთა თქმულსა:
 და არ იხმარებ, რას ხელსა ჰსდის საუნჯესა დაფარულსა?“

1084

„არას გარგებს შეჭირვება, რომ სკმუნვიდე, რა გერგების!
 არ თურ იცი, უბანებოდ არათ კაცი არ მოკვდების?
 მზისა მუქთა მომლოდინე ვარდი სამ დღე არ დატყნების.
 და ბედი ცდაა, გამარჯვება, ღმერთსა უნდეს, მოცაგვადების“.

1085

მოახსენა: „ეგე სწავლა ჩემთვის ყოვლად სოფლად ღირდეს,
 გონიერთა მწვრთელი უყვარს, უბუნურთა გულსა ჰგმირდეს,—
 მაგრა რა ვქნა, რაგვარ გავსძლო, მეტის-მეტი რა მიმჭირდეს!
 და შენცა ბჭირან ჭირნი ჩემნი, არ მამართლო, არ მიკვირდეს?“

1086

ქვე: „ცვილის ცაცხლის სამხურვალე უბავს, ამაღ ანთების,
 მაგრა წყალსა არსით ახლავს, თუ ჩავარდეს, დაცამრტების;
 რაცავისცა საქმე თვით სჭირს, სხვათათვისცა ვუარებების,
 და თავიდაღმა რად არ იცი, გული ჩემი რაგვარ დნების!“

მბობა ტარიელისა ავთანდილისათვის
 ლომ-გუფუნისა დასოცა

1087

„რა წამეკიდა, ყველაი წერილად გაამბო ენითა,
 მერმელა გაპრტვე მართალი მაგა გულითა ბრძენითა;
 შენ მოკელადი, მიმჭირდა მოლოდინითა შენითა,
 და ქვაბს ველარ გავსმელ, მინდორთა მოვლა მაშინდა ცხენითა.“

1088

„იმა ქედსა გარდავადეც, შამბნი ისი მომეარნეს;
ერთი ლომი, ერთი ვეფსი შეკრბნეს, ერთად შეიუარნეს,
ჰგანდეს რათმე მოუვარულთა, მაინი ნახვა გამესარნეს,
და მათ რა უეკეს ერთიანერთსა, გამიკვირდა, შემეზარნეს.

1089

„ქედსა გარდავადეც, ლომ-ვეფსი მოვიდეს ორგნით რებულნი,—
სახედ ვა[მ]სტავსე მიჯნურთა, ცეცხლნი დამეცსნეს დებულნი;—
შეიუარნეს და შეიბნეს, იბრძოდეს გამწარებულნი,
და ლომი სდევს, ვეფსი მიურბის, ივენეს არ ჩემგან ქებულნი.

1090

137v „პირველ ამოდ ილაღობეს, მერმე მედგრად წაიკიდნეს:
თუითო ტოტი ერთიანერთისა ჰკრეს, სიკვდილსა არ დარიდნეს;
გამოჰრიდა ვეფსმან გული,—დედათამცა განა იდნეს!—
და ლომი მედგრად გაეკიდა, იგი ვერვინ დაამძვიდნეს.

1091

„ლომსა დაუტეე ნაქმარი, ვარქვი: «არა ხარ ცნობასა,
შენ საუვარელსა რად აწუენ? ფუ მაგა მამაცობას!»
ხრმალ-გარმოწვდილი გაუსე, მივეც ლასუართა სობასა,
და თავსა გარდავკარ, მოცავკალ, დაესსენ სოფლისა თმობასა..

1092

„ხრმალნი გავტეორცნე, გავიჭერ, ვეფსი შევიჰუარ ხელითა:
მიწ გამო კოცნა მომინდა, ვინ მწეავს ცეცხლითა ცხელითა;
მიღრინვიდა და მაწეენდა ბრტკალითა სისხლთა მღვრელითა,
და ვეღარ გაუძელ, იგიცა მოვკად გულითა ხელითა.

1093

„რაზომსაცა ვამძვიდებდი, ვეფსი ვერა დავამძვიდე,
გავგულისდი, მოვიქნივე, ვჰარ მიწას, დავაწევიდე;
მამეგონა, ოდეს ჩემსა საუვარელსა წავეკიდე,
და სულნი სრულად არ ამომსდეს, რად გიკვირს თუ ცრემლთა [ვ]ღვრიდე!..

1094

138r „აჰა, მხოო, მითხრობია კირი ჩემი, რაცა მჭირდა;
სულთა დგმაცა არა მმართებს, ასრე გასელა რად გიკვირდა!
სიცოცხლესა გავეუარე, სიკვდილიცა დამიძვირდა“.
და ესე სიტყვა დაასრულა, უმამან სულთქნა, ავატირდა.

აქა ტარიელისა და ავთანდილისაგან
ქებას მისვლა და ასმათის ნაზვა

1095

ავთანდილცა მასთანავე ტიროდა და ცრემლსა ღვრიდა;
უთხრა: „დასთმე, ნუ მოჰკვდები, გულსა სრულად ნუ დასჭრი, და!
ღმერთი მაგან მოწყალებს, თუცა ჭირმან არ გაგრიდა;
და თუმც უნდოდით გასაყრელად, ჰირველ ერთად არ შეგერიდა.

1096

„სდევს მიჯნურსა ფათერაკი, საწუთროსა დანაღვლებს,
მაგრა ბოლოდ ღხინსა მისცემს, ვინცა ჰირველ ჭირსა გასძლებს;
მიჯნურობა საჭიროა, მით სიკვდილსა მიგვაასლებს,
და გასწავლულსა გაამბაგებს, უსწავლულსა გაასწავლებს“.

1097

იტირეს და გაემართნეს, ქვაბისაკენ თავნი არნეს;
რა ასმათმან დაინანა, განაღამაჲა გაესარნეს!
მოეგება, მოტიროდა, ცრემლმან მისმან კლდენი ღარნეს,
და აკოცეს და აცატირდეს, კვლა ცნობანი ააქარნეს.

1098

1335 ასმათ თქვა: „ღმერთო, რომელი არ ითქმი კაცთა ენითა,
შენ ხარ ნავეება უოველთა, აღკვავესუ მზუვებ ფენითა;
გაქო, ვით გაქო, რა გაქო, არ-საქებულო სმენითა!'
და დიდება შენდა, არ მომკალ ამისთვი ცრემლთა დენითა!“

1099

ტარიელ იტყვის: „აჰ, დაო, მით ცრემლი აქა მდენია,
საწუთრო ნაცვლად გვარეტებს, რაც ოდეს გაგვიცინია,
ძველია წესი სოფლისა, არ ახლად მოსასმენია.
და ვა შენი ბრალი, და თუ არ, სიკვდილი ჩემი ღხინია!

1100

„სწუროდეს, წყალსა ვით დაღვრის კაცი უშმაგო, ცნობილი?
მე თვალთა ჩემთა, მით მიკვირს, რად ვარ ცრემლითა ღტობილი!
უწყალობა ჰვლავს, წყალი სდის, აროდეს არ გასმობილი!
და ვა წახდა ვარდი ჰობილი, ვა მარგალიტი წუობილი!“

1101

ავთანდილსცა მოეგონა მისი შზე და საყვარელი:
იტყვის: „ჩემო, ვით ვეგები მე უშენო სულთა მდგმელი?
შენ არ გახლავ, ჩემი ჩემთვის სიცოცხლეა სანანელი,
და გითხრამცა ვინ, რა მკირს, ანუ რა ცეცსლი მწვაუს, რაკვარ ცხელი!

1102

1399 „ვარდი ამას ვით იაზრებს: მზე მო[მ]შორდეს, არ დაეპრო, ანუ ჩვენ, გლახ, რა გვერგების, რა ჩასვენდეს გორსა მსეო? გულო, გიჯობს, გაუმატრდე, თავი სრულად გაიკლდეო, და ნუთუ მოგხვდეს ნასვა მისი, სულთა სრულად ნუ დაღეო“.

1103

სული დაიღეს, დაღუმდეს, ორთავე ცეცხლი სდებოდა; ასმათი შეჭკვა, შევიდეს, ცეცხლი მათებრვე გსებოდა; დაუგო ტვაი ვეფხისა, რომე კვლავ მიწევე ჰტებოდა, და ორნივე დასხდეს, უბნობდეს, რაცა მათ იამებოდა.

1104

წვადი შეიწვეს, შეიქნა ჰურობა მსგავსი ჟამისა, მუნ უჰურობა ჰურობა, არ სიდიდეა ჯამისა; მას შეესგეწეს: „ჰამეო“, ბალი არ ჰქონდა ჰამისა, და გასცოხნის, ლუკმა გასტეორცის, წონა ძლივ ჩანთქის დრამისა.

1105

ამოა, რომ კაცი კაცსა ამოსა ეუბნებოდეს! მან გაუგონოს, რაცა თქვას, არ ცუდად წაუსდებოდეს, ცოტად ეგრეცა დაუვსებს, ცეცხლი რაზომცა სდებოდეს. და დიდი ღზინია ჭირთა თქმა, თუ კაცსა მოუსდებოდეს.

1106

1398 მას ღამესა ერთგან იუენეს იგი ლომნი, იგი გმირნი. იუბნეს და გააცხადნეს თავის-თავის მათნი ჭირნი. რა გათენდა, კვლა დაიწეეს საუბარნი სიტუვა-სმირნი; და ერთმანერთსა გაუგონნეს ფიცნი პირველ დანაპირნი.

1107

ტარიელ ეტევის: „რად უნდა სიტუვისა თქმა მრავალისა? რაცა შენ ჩემთვის გიქნია, ღმერთი მზღველია ვალისა; კმა ზენაარი ზენარად, არ ნაქმარია მთრვალისა, და არ დაივიწეე მოუერობა მოუერისა წარმავალისა.“

1108

„აწ შემისევეწე, ნუ დამწვავ კვლა წვითა უცხელესითა; მე რომე ცეცხლი მედების, არ ანაგზები კვასითა. ვერ დაშრეტ, შენცა დაიწვი სოფლისა ქნისა წესითა, და წადი, დაბრუნდი, შეიქეც შენითვე, შენი მზე სით ა.“

1109

„ვინ დამბადა, განკურნება ჩემი უჩანს მასცა ძნელად,
ვისცა გესმის, გაიგონეთ, მით გაჭრილვარ ხელი ველად;
რაცა ჰმართებს გონიერთა, ერთხელ ვიუკ მესა მქნელად,
და აწ ნობათი ხელობისა მამსდომია, მით ვარ ხელად“.

1110

1407. ავთანდილ ეტევის: „რა გითხრა ჰასუსი მაგა თქმულისა?
შენვე სთქვი ეგე ა სიტუვა კაცისა ბრძნად სწავლულისა:
ღმერთსამცა ვით არ შეეძლო კვლა განკურნება წელულისა?
და იგია მზრდელი უოვლისა დანერგულ-დათესულისა!“

1111

„ღმერთსამცა ესე რად ექნა, ეგეთნი დაებადენით,
აღარ შეგეარნა, გაგეარნა, თვალნი ცრემლისა დადენით!
სღვეს ფათერაკი მიჯნურსა, გასჭვრიტეთ, გაიცადენით,
და თქვენ ერთმანერთი არ მოგხვდეს, მე სულნი ამომსაადენით!“

1112

„ნეტარ მამაცი სხვა რაა, არ განძლოს, რაცა ჭირია!
ჭირსა გადრეკა რად უნდა, რა სასაუბრო ჰირია!
ნუ გემის, ღმერთი უხვია, თუცა სოფელი ძვირია,
და რასცა მიწურთიხარ, იწვართე; გკადრო, უწვრთელი ვირია.“

1113

„თუ რა გესმის, გაიგონე, ესე კმარის სწავლა სწავლად;
ჩემსა მზესა დავეთხოვე თქვენს წინამე წამოსაველად,
მოვასხენე: «რადგან ჩემი შეუქნია გული ავლად,
და არას ვარგებ, არ დავდებები, სხვად ვიუბნო რალა მრავლად?»“

1114

1408 „მან მიბრძანა: «მადლიერ ვარ, კარგად ხარ და მამაცურად,
მაგა შენსა გავლენასა მე დავიჩენ საშსახურად».
მისით კითხვით წამოსრულვარ, არ მთვრალი და არ მანხურად,
და მივბრუნდე და რა უამბო?—«რად მო[ხ]ვე[ლ]ო ჯაბან-სრდლურად?»“

1115

„მაგ საუბარსა ესე სჯობს, ისმინე ჩემი თხრობილი:
მქნელი საქმისა ძნელისა კაციმცა იყო ცნობილი;
ვერას ვერა იქს ნაუოფსა ვარდი უმხეოდ ჭკნობილი.
და შენ ვერას ირგებ, მე გარგებ, მმა მმისა უნდა მმობილი.“

1116

„სადაცა გწადდეს, მუნ იყავ მითვე წესითა მაგითა,
გწადდეს—გულითა ბრძენითა, გწადდეს—ცნობითა შმაგიითა;
მაგა ქცევითა ტურფითა, ანაგებისა ნაგიითა,
და ოდენ გამაგრდი, არ მოჰკვდე, არ დასდნე ცრემლთა დაგითა.

1117

„ამის მეტსა არას გნუკე: წელიწადსა ერთსა მსგეფსა
აქა ქვაბსა მომნახევიდი მე, ამბავთა ეოვლენით მკრეფსა;
ამა ვამსა ნიშნად მოგცემ, დროსა ამას ვარდ-იეფსა,
და ვარდთა ნასვა ტანკართობდეს, ძარტ ვითამცა ძალლი ეეფსა.

1118

1417 „ვირ ვარდი იყოს და მსე ჯდეს კირჩხიბსა და საროტანსა;
აქა ქვაბსვე მომნახევიდი, მოარებდი, ლომო, ტანსა;
არას ვპოვებ, ეგრე მოვალ, თუ რას ვპოვებ მოსატანსა,
და უაქოდ არ დავდებდი, ერანს ვარ თუ ზულისტანსა.

1119

„ამა დროსა გარდავსცილდე, აქავ ქვაბსვე არ მოვიდე,
ცან, ცოცხალი არ თურე ვარ, უღონოდ მოვკევი კიდე;
ეს ამისად ნიშნად კმარის, მენ თუ ჩემთვის ცრემლსა ღვრიდე.
და მაშინ, გწადდეს, ისარებდი, გწადდეს, ჭმუნვა გაიდიდე.

1120

„აწ რაცა გკადრე, ამისთვის ნუთუ მენ იყო მკმუნავი!
მოგმორდები და არ ვიცი, თუ ცხენი დამცემს, თუ ნავი;
არ, უთქმელობა არ ვარკა, არ პირუტყვი ვარ მჩმუნავი,
და არ ვიცი, ღმერთი რას მიზამს, ანუ. ცა მიწევი მბრუნავი“.

1121

მან უბრძანა: „აღარ გაწეენ, არცა სიტყვა გამეტადდეს,
არ მომისმენ, რაზომ გინდა საუბარი მიდიადდეს;
თუ არ მოგვეეს საუვარელი, მენ მას მიჰევი, რაცა სწადდეს,
და ბოლოდ უოული დამალული საქმე ცხადად გამოცხადდეს.

1122

1418 არ დაიჯერო, მაშინ სცნა ჩემთა საქმეთა მხელობა,
ჩემთვის ეველაი სწორია, გაჭრა და გაუჭრელობა;
მენ რაცა გითქვამს, მაგას ვიქ, მრჯის რაზომ გინდა ხელობა,
და უშენოდ მომხევიდეს, რაღა ვენა, არ დია დღეთა გრძელობა!“

170

1123

საუბარი გარდასწევიტეს, დააპირეს ესე პირი;
ცხენსა შესხდეს, მოიარეს, თვითო მოკლეს ველს ნადირი;
შემოიქცეს, აატირეს გული, კვლაცა ანატირი,
და სვალ გაურისა გონებაჲმან სსვა მიმატა ჭირსა ჭირი.

1124

ლექსთა მკითხველო, შენიმცა თვალნი ცრემლისა მღვრელია!
გულმან, გლახს, რა ქნას უგულოდ, თუ გულსა გული ელია?!

მოშორება და მოუერისა გაურა კაცისა მკვლელია,
და ვინცა არ იცის, არ ესმის, ესე დღე რაგვარ მნელია.

1125

დილა გათენდა, შესხდეს და მას ქალსა გაესალამნეს.
ტარიელ, ასმათ, აუთანდილ თვალთაგან ცრემლნი დალაშენეს;
სამთავე ღაწვთა ალაშენი არღაუნის ფერად ალაშენეს,
და მათ ლომთა მიწევი მსეც-ქმნილნი¹ თაჲნი მსეცთავე ალაშენეს.

1126

142r ქვაბი ჩავლეს და წავიდეს უსასილით ცრემლთა მდენანი,
ასმათ ტირის, მოსთქვამს: „ჰე, ლომნო, ვინნი ვით მოგთქმენ ენანი?
მზემან დაგწვნა და დაგდაგნა ცისა მნათობნი ზენანი,
და ვა ჩემნი ჭირნი ეზომნი, ვა სიცოცხლისა თემენანი!“

1127

მათ ემათა, მუნით წასრულთა, იგი დღე ერთგან იარეს,
ზღვის პირს მივიდეს, მუნ დადგეს, არ ხმელთა არე იარეს,
არ გაიუარნეს მას ღამით, კვლავ ცეცხლი გაიზიარეს,
და ერთმანერთისა შორს უოფა იტირეს, იმგლოიარეს.

1128

ტარიელს ეტყვის აუთანდილ: „რუ განსა ცრემლთა დენისა!
რად მოიშორე შენ ფრიდონ, მომცემი მაგა ცხენისა?
მუნით იცნობის ამბავი, ღონე მის მზისა ღსენისა,
და აწ მე მუნ მივალ, მასწავლე გზა მზად-ფიცისა შენისა“.

1129

ტარიელ სიტყვით ასწავლის მსარსა ფრიდონის გზისასა,
მართ გააგონა, რაც ოდენ შეემლო მალსა თქმისასა:
„აღმოსავლეთიკენ წადიო, პირსა იარე ზღვისასა,
და თუ ნახე, ჩემი უამბე, კკითხავს ამბავსა მშისასა“.

¹ მსეც-ქმნილი.

1130

1142 თსა მოკლეს და მიითრიეს, ცეცხლი შექნეს ზღვისა ჰირსა,
სუეს და ჭამეს, რაცა ჭამა შეჰფერობდა მათსა ჭირსა;
მას ღამესა ერთად იუენეს, ერთგან მიწვეს სეთა ძირსა.
და ვკმობ მუხთაღსა საწუთროსა, სოგჯერ უხვსა, სოგჯერ მვირსა.

1131

ცისკრად აღვეს განსაურელად, ერთმანერთსა მოესვიენნეს;
მაშინ მათგან ნაუბარნი, დადნეს, ვინცა მოისმინნეს;
თვალთათ, ვითა წუაროს თვალნი, ცრემლნი ველთა მოადინნეს,
და დიდხან დგანან შეჭედილნი, მკერდი მკერდსა შეარკინნეს.

1132

გაიყარნეს ტირილით და ჰირსა სოკით, თმათა გლეჯით,
ერთი აღმა, ერთი ჩაღმა, უგზოდ მიუღენ შამბთა ევით;
ვირე უჩნდა ერთმანერთი, იზახდიან ჰირსა ბღნეჯით,
და იგი ნახნეს დაღრეჯილნი, მზე დაიღრეჯს მისით ღრეჯით.

წასვლა ავთანდილისაგან ფრიდონისასა,
ნახეთ გონიარება და კისკისობა მისი

1133

ვა, სოფელო, რამიგან ხარ, რას გვაბრუნებ, რა სნე ტვირსა!
უოვლნი შენი მონდობილნი ნიადგმცა ჩემებრ ტირსა!
სად წაიუკან სადაურსა, სად აუფსერი სადათ ძირსა?!
და მაგრა ღმერთი არ გასწირავს კაცსა, შენგან განაწირსა.

1134

1143 ავთანდილ მისი გაურილი ტირს, ხმა მისწუდების ცათამდის,
იტყვის, თუ: „ღვარი სისხლისა კვლაცა მდენია, კვლაცა მდის;
აწ აგრე გაურა მნელია, ვით მაშინ შეურა ცათამდის,—
და კაცი არ უველა სწორია, დიდი შეს კაცი კაცამდის“.

1135

ველს მაშინ მხეცნი ძღებოდეს ცრემლითა მუნ ნატირითა;
ვერ დაივსებდა სახმილსა, იწვის ცეცხლითა სძირითა.
კვლა თინათინის გონება ავსებს უფრორე ჭირითა;
და ბაგეთათ ვარდსა ანათობს ბროლი მოწისა ძირითა.

1136

ვარდი ჭკნებოდა, ღვრებოდა, აღვისა შტო ირხეოდა;
ბროლი და ღალი გათლილი ლაჟვარდად გარდიქცოდა;
გამაგრებოდა სიკვდილსა, ამისთვის არ უმხნეოდ ვა;
და იტყვის, თუ: „ბნელი რას მიკვირს, რადგან დამაგდე მზეო, და!“

1137

მზესა ეტევის: „მზეო, გიტევი თინათინის ღაწვთა დარად, შენ მას გაგ და იგი შენ გბავს, თქვენ ანათობთ მთად და ბარად; ხელსა მალხენს ნახვა შენი, ამაღ გიჭვრეტ არ დამცდარად, და მაგრა ჩემი რად დააგდეთ გული ცივად, გაუმთბარად?“

1138

1438 „თუ ერთისა მოშორებთა მზისა ზამთრის გაგვაციებებს, მე, გლას, ორნი დამიურიან, გული ამაღ რად არ იენებს? მაგრა კლდესა არა შესწონს, არაოდის არ ატკივნებს; და წულულსა დანა ვერა ჰკურნებს, გაჰკვეთს ანუ გაასივებს.“

1139

იტევის თუ: „ჩემი ხელ-[მ]ქმნელი, ღმერთო, მზეა და ცად არი; ვინ ჰირი მსგავსად ჰირისა შექმნა და შეაცადარი; უმისოდ სულდგმულობასა, გულო, ვით შეაცადარი! და ვა სიტოცხლისა, სოფელმან აროდეს არ დამცა დარი!“

აქა ავთანდილ ვარსკვლავთა ეუბნებს
თავისა ბუნებასა ზედა

ამას მეფეთა ეტლად იტყვიან

1140

მიმავალი ცასა შესტირს, ეუბნების, ეტევის მზესა:
„ჰე[ი], მზეო, გეაჯები შენ, უმძლესთა მძლეთა მძლესა,
ვინ მდაბალთა გაამაღლებ, მეფობისა მისცემ სვესა,
და მე ნუ გამყერი საუკარულსა, ნუ შემიცვლი ღამედ დღესა!“

ამას სეფდიანთა ეტლად იტყვიან

1141

„მო¹, ზოპრარო, მომძიმეტე ცრემლი ცრემლსა, ჰირი ჰირსა;
1441 გული შავად შემიღებე, სიბნელესა მიმეტე ხშირსა,
შემომყარე კაემნისა ტვირთი მძიმე ვითა ვირსა,
და მას უთხარ, თუ: ანუ გასწირავ, შენია და შენთვის ტირსა“ 2.

1139¹

მისა მზესა, გზა-გზა მოსთქვამს, კირს თავს აძლევს ლხინის ფასად,
გულსა ეტყვის: „მიაშურე, გააოიხრავს შენ აწა სად,
გარჯისათვის ეგრე თქმულა: „მისხედებისო ერთი ასად“,
და კირნი ჩემი ვამსუბუქო, მკიდავს სხვათა უმძიმესად.“

1142

„ჰე, მუშთარო¹, გეაჯები შენ, მართალსა ბჭესა, ღმრთულსა,
მო და უეჯ სამართალი, გაებჭობის გული გულსა;
ნუ ამრუდებ უმართლესსა, ნუ წაიწუმედ ამით სულსა!
ჰ მართალი ვარ, გამიკითხე, რად მაწელულებ მისთვის წელულსა?“

ამას მესისხლეთა ეტლად იტყვიან,
იყოლით, ბატრონო, რომე მიუნდობელი და მუხთალი
არის ეს სოფელი, ნუ მიენდობით

1143

„მოდო, მარისო, უწუალოდ დამჭერ ლახურითა შენითა,
შეცამლებე და შემსვარე წითლად სისხლისა დენითა,
მას უთხრენ ჩემნი ბატყენი, მას გააგონენ ვნითა,
და როგორ განსრულვარ, შენ იცი, გული აღარას ღხენითა“

ამას [მ]კურნალთა ეტლად იტყვიან

1144

1442 „მოდო, ზოპალო, მარგე რა, მან დამწვა ცეცხლთა დავითა,
ვინ მარგალიტსა გარემე მოსცავს მოწისა ბაკითა;
შენ დააშვენებ კეკლუცთა დაშვენებითა მავითა,
და ვისმე ჩემებრსა დაადებ, გაჰსდი ცნობისა შმაგითა“.

ამას მწიგნობართა ეტლად იტყვიან

1145

„ოთარიდო, შენგან კიდე არვის მიგავს საქმე სსვასა:
მზე მახრუნვებს, არ გამიშეებს, შემიურის და მიმცემს წვასა;
დაჯე წერად ჭირთა ჩემთა, მელნად მოცემე ცრემლთა ტბასა,
და კალმად გიკვეთ გაწლობილსა ტანსა წვრილსა ვითა თმასა“.

ამას მოწყალეთა ეტლად იტყვიან

1146

„მო, მთვარეო, შემობრალე, ვილევი და შენებრ ვმკლდები,
მზე გამავსებს, მხევე გამლევს, ზოგჯერ ვსსვ[ლ]დები, ზოგჯერ ვწვლდები;
მას უამბენ სჯანი ჩემნი, რა მჭირს, ანუ რაკვარ ვზნდები,
და მიდი, უთხარ: „ნუ გასწირაე“, მისი ვარ და მისთვის კეკედები.“

1147

„აჰა, მმოწმებენ ვარსკვლავნი, შვიდნივე მემოწმებიან:
მზე, ოტარიდი, მუშთარი და ზუჰულ ჩემთვის ბნდებიან,
მთვარე, ანჰიროს, მარისი, მოვლენ და მოწმად შევებიან.
და მას გააგონე, რანიცა ცეცხლი უშენოდ მდებიან“.

¹ მუშთარი.

1148

1145⁷ აწ გულსა ეტუვის: „ვითამცა გდის ცრემლი, არ გაცხმობია, რას გარგებს მოკლეა¹ თავისა? ეშმა მხად თურე კმობია; მეც ვიცო, ჩემსა ხელ-¹[მქმნელსა თმად უორნის ბოლო სთმობია, და მაგრა თუ ჭირსა არ დასთმობ, ლხინი რა დასათმობია!

1149

„თუ დავრჩეო, ესე მიჯობს,—სიცოცხლისა იტუვის თუსა,— ნუთუ მომსგდეს ნახვა მზისა, ნუ ვიზახი მიწეიე უსა“. მიიმღერის სმასა ტკბილსა, არ დასწევეტდის ცრემლთა რუსა, და მისსა სმასა თანა სმაცა ბუღბულისა ჰგვანდის ბუსა.

1150

რა ესმოდის მღერა უმისა, სმენად მსეცნი მოვიდიან, მისვე სმისა სიტკბოსაგან წელით ქვანიცა გამოსხდიან, ინსმენდიან, გაჰკვირდიან, რა ატირდის, ატირდიან; და იმღერს ლექსთა საბრალოთა, ღვარისაებრ ცრემლნი სდიან.

1151

მოვიდიან შესამკობლად ქვეყნით უოვლნი სურიელნი: კლდით ნადირნი, წყალშიც თევზნი, ზღვით ნიანგნი, ცით მფრინველნი, პინდო-არაბ-საბურქმეთით, მამრიყით და მალრიბუღლნი, და რუსნი, სპარსნი, მოფრანგენი და მისრეთით მეგვიანტელნი.

ავთანდილისაგან ფრიდონისას მისკლად,
ტარიელს რომ გაეყარა

1152

1145⁸ უმა მტირალი სამოცათ დღე ზღვისა ჰირსა მივა გზასა; მორით ნასნა, მენავენი მოდიოდეს შიგან ზღვასა; მოიცადნა, ჰკითხნა: „ვინ სართ, თქვენ ამისსა გნუკე თქმასა, და ეს სამეფო ვისი არის, ან ჰმორჩილობს ვისსა სმასა?“

1153

მათ მოახსენეს: „ტურფაო სასითა და ნაგებითა, გვეუცხოე და გვეკეთე, მით გვეუბნებით ქებითა: აქამდის ზღვარი თურქთაა, მომძღვრე ფრიდონის ზღვებითა, და ჩვენცა ვისნი ვართ, გიანბობთ, თუ ჰვრეტით არ დაუბნდებითა.“

1154

„ნურადინ ფრიდონ მეფეა ამ ქვეყანისა ჩვენისა, მოუპე მსნე, უხვი, ძლიერი, ფიცსლა მამსტომი ცსენისა; ვნება არავის არ ძალ-უც მის მზისა ოდნად მშვენისა, და იცა ჩვენი ჰატრონი, მსგავსი ცით მუქთა მფენისა“.

¹ მოკლეა.

1155

უმაჰან უთხრა: „მანო ჩემნო, კარგთა კაცთა გარდგეკიდე;
მე მეფესა თქვენსა ვეძებ, მასწავლეთ, თუ სით წავიდე,
რა ვიარო, ოდის მივაღ, ან გზასა აქვს რა სიდიდე?“
და მენავეთა უწინამძღვრეს, არ დაგდეს გზამდის კიდე.

1156

1467 მოახსენეს: „ესე გზა მულანზანზარს მიმავალი,
მუნ დაგვადების მეფე ჩენი მშვილდ-ფიცხელი, მასვილ-ხრმალი;
აქადღამე ათ დღე მიხვალ ნაკვთად სარო, ფერად ლალი;
და ვა, რად დაგვიწვევს უცხოთს უცხო, რად მოგვიდევ ცეცხლებერ ალი!“

1157

უმაჰან უთხრა: „მიკვირს, მანო, რად ხართ ჩემთვის გულ-მოკლულნი.
ანუ აგრე ვით გეკეთნეს ზამთრის ვარდნი ფერ-ნაკლულნი!
თქვენმცა მაშინ გენახენით, ლაღნი ვდგეთ, არ საპურულნი!
და ჩენნი მკერეტი დავაძვენით, ჩვენგან სხდიან მსიარულნი“.

1158

იგი წავიდე; დაბრუნდა უმა გზასა თავის-წინასა,
ვისი ჰგავს ტანი საროსა და ვისი გული რკინასა;
მიაცორეებს და მიუბნობს, მოსთქვამს მისსავე ღსინასა,
და ნარკინი ქუსან, ცრემლსა წვიმს, ჩარცხის ბროლსა და მინასა.

1159

ვინცა გზას ნახნის უცხონი, ჰმსახურებდიან, ჰუმობდიან,
მოესვივიან საჭკრეტლად, მას ზედა სტრფიალობდიან,
ემნელეობდის გაშვება, გაურასა ძლივ დასთმობდიან,
და გზის უოლაოზი მისციან, ჰკითხის რა, უამობდიან.

1160

1468 მულანზანზარს მიეახლა, ადრე დალეკს გზასა გრძელსა;
მინდორს ნახს სპა ლაშქართა და ნადირთა ჰგვანდეს მსრველსა,
უოვღნით ალუა შემოეკრა, მოსდგომოდეს გარე ველსა,
და ისრ[ვ]იან და იზახიან, მხეცსა სჭრიან ვითა მჭელსა.

1161

კაცი ემთხვია; მას ჰკითხა ამბავი მის ლაშქარისა,
უბრძანა: „ისი ვისია ხმა ზათქისა და ზარისა?“
მან უთხრა: „ფრიდონ სელმწიფე, მეფე მულანზიზარისა,
და იგი ნადირობს, შეუკრავს ნაპირი ველ-მამბნარისა“.

176

1162

მათ ლაშქართაჲე წაჲედა მით უსახოთა ქვევითა,
გამსიარულდა; შეენება მის უმისა ვპოქვიმცა მე ვითა!
მისთა გამყრელთა დაახრობს, შემყრელთა დასწავს მზე ვითა,
და ნახოს, მჭვრეტელთა ახელებს, ტანი ლერწამობს ხე ვითა.

1163

მათ ლაშქართა უოლბსა შუა ორბი სითმე გამოფრინდა;
უმამან ცხენი შეუტევა, გაამაჲდა, არ შეშინდა,
შესტეორცა და ჩამოაგდო. დაეცა და სისხლნი სდინდა,
და გარდახდა და ფრთენი დასჯრნა, წუნარად შეჯდა, არ აქშინდა.

1164

147r იგი რა ნახეს, მესროლნი სროლასა მოემლებოდეს,
ალუა დაძალეს, მოვიდეს, მოესვევოდეს, ბნდებოდეს,
იქით და აქათ უგლიდეს, ზოგნი უკანა ჰუკებოდეს,
და ვერცა ჰკადრებდეს: „ვინ ხარო?“ ვერცა რას ეუბნებოდეს.

1165

მინდორსა შუა გორი დგა, ფრიდონ მას ზედა დგებოდა;
ღირსი მას თანა სროლასა ორმოცი კაცი სლებოდა;
მუნ დაემართა ავთანდილ, მას თანა უოლბი ჰუკებოდა.
და ფრიდონს უკვირდა, რა ჰქნესო, მისთა სპათათვის წურებოდა.

1166

ფრიდონ მონა გამოგზავნა: „წა, ნახეო ისი სპანი,
რა ქნეს, ალუა რად დაძალეს, სად წადიან ვითა ბრმანი?“
მონა ფიცსლა მოეგება, ნახა ხარო, მორჩი ტანი,
და დადგა, თვალნი გაურეტდეს, დაავიწუდეს სიტყვის თქმანი.

1167

ავთანდილ ცნა, თუ: „ისია მოამბეჲდ ჩემად რებული“;
უთხრა: „არქეი შენს პატრონსა ეს ჩემი დავედრებული“:
«ვარ უცხო ვინმე ღარიბი, საუოფთა მოშორებული,
და მმად-ფიცი ტარიელისი, თქვენს წინა მომგზავრებული»..

1168

147v მონა წაჲედა ფრიდონის თსრობად ამბვისა მისისად,
უთხრა: „მზე ვნახე მოსრული, ჩანს მანათობლად დღისისად;
ვაზრობ, იგიცა დამაგდენ, თუ ბრმენთა ნახონ ისი სად;
და «ვარ მმაო ტარიელისი შეურად ფრიდონის მქისისადა».

1169

რა ტარიელ მოისმინა, ფრიდონს ჭირი უსუბუქდა,
თვალთა ცრემლნი გარდმოსცვივდეს, გული უფრო აუწუქდა,
მონაქროლმან ვარდი დახრა, წაჩქამთავან ბუქი ბუქდა;
და შეიუარნეს, ერთმანერთი მათგან იქო, არ გაუქდა.

1170

ფიცვლა იგი ქედი ჩავლო, ჩაეგება ფრიდონ წინა;
რა შეხედნა, ესე თქვა: „თუ არ მზეაო, ისი ვინ ა?“
მას ჰმეტობდა, რაცა ქება მონისაგან მოესმინა;
და ერთმანერთსა გარდაუხდეს, ლხინმან ცრემლნი აფრქვევინა.

1171

მოეხვივნეს ერთმანერთსა, უცხოებით არ დარდიღონ;
თვით უსახოდ ფრიდონს უმა და მოეწონა უმასა ფრიდონ;
რა მკვრეტელთა იგი ნახონ, მზე მათთანა გააფლიდონ.
და მომკალ, ბახარს სხვა მათებრი ივაჭრონ რა, ანუ ჰყიდონ!

1172

148r ფრიდონისებრი მოეშენი ვინმცა ვით ვინ ეგებინა!
მაგრად მას ახლავს ქებანი, მართ მეტნი არ მისვდებიან;
მზე უჩინო იქს მნათობთა, რა ახლოს შეიურებიან,
და დღისით ვერ ნათობს სანთელი და ღამით შუქნი ჰკრთებიან.

1173

ცხენთა შესდეს, გაემართნეს, ფრიდონისსა მივლენ სრასა.
დაიძალა ნადირობა, მოეძალნეს მსეცთა სრვასა;
ავთანდილის ჯვრეტად სპანი იქით-აქათ იქმან ჯრასა,
და თქვეს: „ასეთი ხორციელი შეუქნია რაგვარ რასა!“

1174

უმა ფრიდონს ეტყვის: „ისწრაფი, ვიცდი, ამბუისა თხრობასა,
გიანბო, ვინ ვარ, სით მოვალ, ვინათგან ჰლამი ცნობასა,
ანუ სით ვიცნობ ტარიელს, ანუ რად ვიტყვი მშობასა,
და იგი მძად მისმობს, მძა ხარო, თუცა ძლივ ვღირს ვარ უმობასა.

1175

„შე ვარ უმა როსტან მეფისა, მოემე არაბეთს ზრდილობით,
დიდი სპასხეტი, სახელად მისმობენ ავთანდილობით,
მე დიდებულთა დიდ-გვართა, ზრდილი მეფეთა შვილობით,
და საყრბალავი და უკადრი, მეოფი არვისგან ცილობით.

1176

1485 „დღესა ერთსა მეფე შეჯდა, ნადირობას გამოვიდა;
მინდორს ვნახეთ, ტარიელი ცრემლთა ღვრიდა, ველთა რწყვიდა,
ბაბვიკვირდა, გვეუცხოვა, გაწვივით და არ მოვიდა,
და ჩვენ გვეწვინა, არ ვიცოდით, მას თუ ცეცხლი რაკვარ სწვიდა.

1177

„მეფემან სპანი შეპურობად შეუხასნა და წერებოდა;
მან უპირველად დაჰხოცნა, ომი არ მისჭირდებოდა,
ზოგსა მსარ-თემო დაღეწა და ზოგი სულთა ჰხდებოდა;
და მუნღა ცნეს, ეტლი მთვარისა რომე არ დაბრუნდებოდა.

1178

„მათ სპათაკან ვერ-შეპურობა ცნეს მეფეთა მეტად მწერალთა,
თვით შესხდეს და შეუტიეს ამაუთა და არას მკრძალთა.
რა ტარიელ მეფე იცნა, მუნღა დაჰკრთა მათია სრმალთა,
და ცსენსა მისცნა სადავენი, დაგვეკარგა წინა თვალთა.

1179

„ვმებნეთ და კვალი ვერ ვპოვეთ, დაუწამეთ ემპაურობა.
მეფე დაჰმუნდა, დაშალა სმა, ნადიმობა, პურობა.
მე ველარ გავსმლე მისისა ამბვისა არ-დასტურობა,
და გამოვიპარე სამებრად: მწვიდა ცეცხლი და პურობა.

1180

1491 „იგი ვმებნე წელსა სამსა, არ ვიამე არცა მილი.
მათ მასწავლეს, ხატაელნი ვნასე მისგან დაკოდილი;
ვპოვე ვარდი მოვეითანე, შუქ-მკრთალი და ფერ-მისდილი,
და შემიტკბო და შემეიკარა, ვითა მმა და ვითა შვილი.

1181

„ქვაბნი წაუსმან დევთათვინ, სრულად გამესისსლეგია;
მუნ ასმათ ახლავს მარტოსა, სსვა არვინ უახლეგია;
მას მუდმად ძველი ცეცხლი სწვავს, არ ახალ, არ ახლეგია,
და ვა ჰმართებს მისსა გაურილსა, შავი სლა თავსა სლეგია.

1182

„ქალი მარტო ქვაბსა შიგან ზის მტირალი, ცრემლ-ნაწითომი;
უმა ნადირსა უნადირებს, ლომის ლეკვსა ვითა ლომი,
მთართვამს და იგი არჩენს, იგი ერთგან ვერ-დამდგომი,
და მისგან კიდე სანასავად არა უნდა კაცთა ტომი.

1183

„მე უცხოს უცხო მანატრა მოსმენა სანატრელისა,
მითხრა ამბავი მისი და მისისა სასურველისა.

რა ჭირნი დასთმნა, ვერ იტყვის აწ ენა ესე სეგლისა,
და ჰკლავს სურვილი და ვერ-ჰგვრეტა მისისა დამქარსველისა.

1184

1490 ვითა მთვარე დაუდგომლად იარების, არ დადგების;
მასვე ცხენსა შენუელსა ზის, აროდეს გარდასდების;
არას ნახავს პირ-მეტყველსა, ვით პირუტყვი კაცთა ჰკრთების.
და ვა მე, მისსა მგონებელსა, ვა მას, გინცა მისთვის კვდების!

1185

„მის ემისა ცეცხლი მედების, დამწვა ცეცხლითა მისითა;
შეშებრალნეს და გაგმმაგდი, გაგჰსე ცნობითა ვისითა;
მომინდა მისთა წამალთა მებნა ზღვითა და ქვიშითა;
და შევიქცე, ვნახენ მეფენი, მეოფნი გულითა მქისითა.

1186

„დავეთხოე და გამიწერეს, მეფე მიეცა ჰმუნვასა.
დავუარენ ჩემნი ლაშქარნი, მით იზასიან მუნ ვასა;
გამოვიწარე, დავესსენ სისხლისა ცრემლთა წურვასა,
და აწ ვეგებ მისთა წამალთა, ვიქ იქით-აქათ ბრუნვასა.

1187

„შენი მან მითხრა ამბავი მისგან მმობისა შენისა,
აწ მიპოვინხარ უებრო შენ, საქებელი ენისა;
გამომირჩიე, სით მავობს მებნა მის მზისა ზენისა,
და მისთა მჰგვრეტელთა ლხინისა, ვერ-მჰგვრეტთა ამამზრსენისა“..

1185¹

პირველად ძებნად წამოსელა მეფეს ვაცნობე აროსა,
მართ მონდომოდა შეტყობა პირ-მზუსა, ტანად საროსა;
ქარ-გარდახლილი შევესწარ ტურფასა შესაყაროსა,
და ვაპოვე, მას გვანდა, რა მზემან ღრუბელი გაიყაროსა.

1185²

მივბრუნდი, ვაკადრე ყოველი ნახული, მონასმენია,
მიბრძანეს: „ძნელი აღვილად გიჩანან შენ საქმენია“;
ვაკადრე თუ: „ადრე მივმართებ, ტყუილი არ სათქმენია“.
და ღამველრა, სიტყვა საბრალო ცნობათა გარდამხმენია.

1185³

მეფუთა ღია იამა უცხოთ ამბავთა სმენანი,
მითხრეს: „აწ ვიუვნეთ შენისა მონდომილისა მქენანი“,
მავრამ შემატყვეს უმისოდ, გლახ, სიცოცხლისა თმენანი,
და შევატყევე, ჩემგან ეწყინათ აღრე წასვლისა თქმენანი.

1188

აწოფ ფრიდონ იტყვის სიტყვითა მის უმისა ნაუბართა;
ორნივე სწორად მოსთქმიდეს მოთქმითა საქუბართა,
გულ-ამოსკვნილნი გულითა ტირან ვერ-დამომობართა,
და მუნ ვარდსა წყლითა ცხელითა რწვევენ ტევრთა საგუბართა.

1189

ლაშქართა შიგან შეიქნა სმა ტირილისა დიდისა,
ზოგთაგან სოკა პირისა, ზოგთაგან სრევა რიდისა.
ფრიდონ ტირს, მოსთქვამს სმა-მალლად, გაურილი წლისა შვიდისა:
და „უსანობა და სიცრუვე ვა საწუთროსა ფლიდისა!“

1190

ფრიდონ მოსთქვამს: „რა შეგასხნათ, ვერ-საქებო, ვერ სათქმელო!
სმელთა მსუო, საშეაროსა მზისა ეტლთა გარდამსმელო,
მოახლეთა სალხინოო, სიცოცხლეო სულთა მდგმელო,
და ცისა ეტლთა სინათლეო, დამწველო და დამანთქმელო!“

1191

„რა მოგემორე, მას აქეთ სიცოცხლე მომმულეებია;
თუცა შენ ჩემად არა გცალს, მე შენთვის მომსურეებია;
შენ უჩემობა ლხინად გიჩს, მე დია მიმჭირეებია,
და ოხერ სიცოცხლე უშენოდ, სოფელი გამარმეებია!“

1192

აწოფ ფრიდონ თქვნა ესე სიტყვანი მოთქმითა შვენიერთა;
გული დაიღეს, დაღუმღეს, მივლენ არ თურე მღერითა.
აუთანდილ მჭვრეტთა აშვენებს ტურფითა არე-ფერითა,
და მელნისა ტბათა მიჯარვით ჰბურავს გიშრისა ჭერითა.

1193

ქალაქს შევიდეს, მუნ დახვდა სრა მოკაზმული სრულითა,
სახელმწიფოთა უოვლითა გასაკებლითა სრულითა;
მონანი ტურფად მოსილნი წესითა იყვნეს სრულითა.
და შეჭფრფინევიდან აუთანდილს გულითა სულ-წასულითა.

1194

შევიდეს და დიდი შექნეს ჯალაბობა, არ საღვათი,
იქით-აქათ დიდებულნი წარიკებით ათჯერ ათი.
თვით ორნივე ერთგან დასსდეს, ვითა ვინ თქვას ქება მათი!
და ბროლ-ბალასმსა აშვენებდა ზოგან მინა, ზოგან სათი.

1195

დასსდეს: შეიქნა ზურობა, გა[ა]მრავლებდეს მასალსა;
უმასპინძლებდეს ავთანდილს, ვითა მსასალი მსასალსა,
მოიღებდიან ჭურჭელსა ტურფასა, ასალ-ახალსა,
და მაგრა მის უმისა მჭვრეტელსა გული მიეცა, გლახ, ალსა..

1196

1517. მას დღე სვეს, ჭამეს, გარდახდა ნადიმი მსმელთა დასისა.
გათენდა, ბანეს ავთანდილ, რიცხვი მეს მუნ ატლანისა,
შესამოსელი შემოსეს დრაჰკინისა ბევრ-ათასისა,
და მფარტეეს წელთა სარტყელი, დაუღებელი ფასისა.

1197

უმამან დაკუნა დღენი რამე, იუც უოუნასა ვერა სთმოზდა,
ფრიდონს თანა ნადირობას გაუდიდის და თამაშობდა,
სწორად ჰსოცდა შორს და ასლოს, თუ რას სელსა მიაჰერობდა..
და მისი სროლა მძვილდოსანსა უველაკასა აწბილობდა.

1198

ქალაქს შევიდეს, ხმა გაჰსდა, მუნ ზათქნი იქებოდნიან;
ქალნი და უმანი დაჯარვით მისად საჭვრეტლად რბოდნიან;
იგი ნახიან, დაბნდიან, ჭკუათა მიჰსდებოდნიან;
და ასლოს შეურისა უღირსთა რამცა ქნეს, ისჯებოდნიან..

1199

უმა ფრიდონს ეტუვის: „გესმოდეს ჩემი აწ მონახსენები:
მე თქვენი გაურა სიკვდილად შიჩს და მით თავსა ვევენები,
მაგრა არა მცალს დღე-კრულსა, ცეცხლი მე სსვაცა შედები.
და გზა გრძელი, საქმე სასწრაფო მიც, დია დამეყოვნიები.

1200

1518 „მართალა, მენი გამურელი თვალი თუ ცრემლსა ღვრიდესა..
დღეს წაუვალი ვერა ვარ, მით ცეცხლი სსვაცა მწვიდესა;
დგომა მგზავრისა ცთომაა, კარგსა იქს, თავსა სწვროთიდესა,
და სადა გინახავს იგი შხე, წამომევე მზისა კიდესა.

1201

ფრიდონ უთხრა: „დასაძლეული ჩემგან არა არ გეთხრობის;
ვიცი, რომე აღარა გცალს, მენ ლასვარი სსვაცა გესობის;
წადი, ღმერთი გიწინამძღვრებს, მენი მტერი დამსობის..
და მაგრა თქვი, თუ უშენობა ჩემგან ვითა დაითმობის?

162

1202

„ამს გკადრებ, არ ეგების მარტოსაგან წასვლა შენი;
თანა ემათა წამოგატან, იმსახურენ, იასლენი,
აბჯარი და საგებელი, ერთი ჯორი, ერთი ცხენი.

და არ წაიტან, გაისჯები, ლაწვი-ვარდი ცრემლთა მდენი“.

1203

მოასხსნა ოთხნი მონანი, მისანდობელნი გულითა,
სრული აბჯარი საკაცო ქაფითა, საბარკულითა,
სამოცი ლიტრა წითელი აწონით არ-ნაკლულითა,

და ერთი ტაიჭი უებრო, მით უნაგრითა სრულითა.

1204

1527 ერთსა ჯორსა წვიგ-მაგარსა საგებელი აუკიდა;
წავიდა და ფრიდონ შეჰდა, მასთანავე გამოვიდა.

აწ გაურისა მომლოდნესა ედებოდა ცეცსლი, სწვიდა,

და მოსთქვამს: „თუმცა მზე გვიასლა, ჩვენ სამთარი ვერ დაგვზრვიდა“.

1205

ზარი მის ემისა წასვლისა გაჰსდა, მიეცნეს წუსილსა.

მოატყდეს მოქალაქენი, ღარსა ვინ ჰყიდა, თუ სილსა;

ხმა ზახილისა მათისა ჰგე[ა]ნდა ჰაერთა ქუსილსა;

და იტყოდეს: „მზესა მოგმორდით, მო, თვალნი მიესცნეთ წუსილსა!“

1206

ქალაქი გაულეს, მივიდეს ჰირსა დიდისა ზღვისასა,

მამინ ფრიდონის ნახულსა, ნასაჯდომეკსა შისისასა,

მუნ დაადენდეს ნაკადსა სისხლისა ცრემლთა ტბისასა,

და ფრიდონ უამბობს ამბავსა მის მნათობისა ტუვისასა:

1207

„აქა მათ ზანგთა მონათა მზე მოიუგანეს ნავითა,

კბილ-თეთრი, ბაგე-ბალახში, სასედავითა შავითა;

ცხენი გავქსლე, გავაგე წაგვრა სრმლითა და მკლავითა,

და მორს მნახეს, ადრე გამექცნეს, ნავი მფრინვალე ჩნდა ვითა“.

1204¹

ფრიდონ მიუძღვა მას გორსა, ახლოს წამდგომსა ზღვისასა,
„მე აქთ ვნახე, რომლისა შუქნი არ ჰგვანან სხვისასა“.

მხარსა აჩვენებს, ანიშნებს, წასვლასა ქაჯთა გზისასა,

და ეტყვის თუ: „რად არ დამქოლავ მნახავსა იმა ღლისასა?“

1204²

ავთანდილ უთხრა: „ნალველი არ გმართებს შენ ეგზომია,

რას ძნელად გიჩანს დახოცა და იმა ქაჯთა ოძია?

ეგე არ არის, უხრმლობა განგებით არ მოგხდომია,

და აროდეს ქნილა, საქნელი, რაცა არ ღმერთსა ნდომია“.

1208

1520 მოესვივენს ერთმანერთსა, გაამრავლეს ცრემლთა ღვრანი,
აკოცეს და გაუასლდეს მათ ორთავე მათნი წვანი,
გაიკარნეს გაუკრულნი მამდ-ფიცნი და ვითა მჰანი,
და ფრიდონ დადგა, უმა წავიდა, შემსედველთა მკლველი ტანი.

წასულა ავთანდილისაგან
ნესტან-დარეჯანის საძებრად ფრიდონისით

1209

უმა მიმაველი მიუბნობს, მსგავსი მთვარისა სრულისა.
არს თინათინის გონება მისად სალსენლად გულისა;
იტყვის: „მოგმორდი, სიცრუეე ვა საწუთროსა კრულისა!
და მენ ტაქეს წამალი ჩემისა მამრთელეგებელი წელულისა.

1210

„რად სიცხე გულსა ნიადაგ მწვავს გმირსა სამს ალებისა?
რად გული კლდისა ტინისა შექქმნია სამ სალებისა?
არ შეუძლია ლახვარსა დაჩენა სამსა ლებისა,
და მენ ხარ მიზეზი სოფლისა ასრე განამსალებისა“.

1211

ავთანდილ მარტო ზღვის პირსა მივა ოთხითა მონითა,
წამალსა ტარიელისსა ემებს ეოვლითა ღონითა,
ღღისით და ღამით მტირალი იღვრების ცრემლთა ფონითა,
და ჩალად უჩს ეოვლი ქვეყანა მისეე ჩალისა წონითა.

1212

1538 ნადაცა ნახნის, ეუბნის, მგზავრნი, ზღვის პირსა რებულნი,
ჰკითხის მის მზისა ამბავი; დღენი ვლნა ტასებულნი.
ქედსა გარდადგეს, აქლემნი აუჩნდეს ლარ-კიდებულნი.
და მოქარაუნენი ზღვის პირსა დაურით დგეს შეჭირვებულნი.

1213

მუნ ქარავანი ურიცხვი მოსდგომოდა ზღვის კიდესა.
შეჭირვებდეს, ჭმუნვიდეს, ვერა დგეს, ვერცა ვლიდესა.
უმამან სალამი უბრმანა, ქებასა შეასწმიდესა,
და ჰკითხეს: „გაბარნო, თუ გინ ხარო?“—მათ საუბარი ჰკიდესა.

1208¹

გამოსალმნეს, აკოცეს, ორთავე ცრემლი სდიოდა;
უმამან გაქუსლა, მართ ოდენ საქმესა ისწრაფიოდა;
ფრიდონ სიკოცხლეს იგმობდა, სიკედლისა არად ჩიოდა,
და ტარიელ-ავთანდილისა გაყრისა გული სტკიოდა.

1214

უსამ იუო ქარავენისა უსუცესი, კაცი ბრძენი.

მოასსენა ხოტბა: სრული, დალოცა და უქნა ზნენი.

და ჰკადრეს: „მზეო, სიცოცსლე და შენ ამოჰსე ჩვენი მღვსენი,
ჩამოჰსე და მოგახსენოთ ამბავი და საქმე ჩვენი“.

1215

გარდახდა. ჰკადრეს: „ჩვენ ვართო მობაღდადელნი ვაჭარნი,

მაჰმადის სჯულნის მჭირაენი, აროდეს გვისმან მაჭარნი,

ზღვათა მეფისა ქალაქსა საუაჭროდ გამოწაჭარნი,

და საქონელ-სრულნი, მდიდარნი, არ ლარნი გუქონან ნაჭარნი.

1216

1535 „ჩვენ აქა ვპოვეთ ზღვის ჰირსა კაცი უსულოდ მღებარე,

უძველეთ, ენა მოექცა სიტყვისა გამოძებარე;

გჰკითხეთ, თუ: «ვინ ხარ, ღარიბო, რასა საქმისა მღებარე?»

და გვითხრა: «თუ შესვალთ, დაგსოცენ; კიდე ცოცხალ ვარ მე ბარე?!»

1217

„თქვა: «ქარაენი ეგვიპტით გამოვემართეთ ერითა,

ზღვასა შევედით ტვირთულნი ღარითა მრავალ-ფერითა,

მუნ შეკობრეთა დაგვხოცნეს ძელით, სასნისის წვერითა;

და ეველაი წახდა, არ ვიცი, აქა მოსრულვარ მე რითა!»

1218

„ლომო და მზეო, ესეა მიზეხი აქა დგომისა,

დაბრუნვებითა გვეცემის ზიანი არ-საზომისა;

შევიდეთ, ვა თუ დაგვხოცნენ, ძალი არა გუაქეს ომისა,

და ვერცა ვდგათ, ვერცა წასრულვართ, ღონე წაგვესვლია რჩომისა“.

1219

უმამან უთხრა: „ვინცა ჰმუნავს, ცუდია და ცუდად სცთების!

რაცა მოვა საქმე ზენა, მომავალი არ აგვეცთების;

მე მივინდობ სისხლთა თქვენთა, შემოვისსამ, დაცაგწეთების;

და ვინცა გებრძვის, სრმალი ჩემი მბრძოლთა თქვენთა დააცეთების“

1220

1541 მოქარაენენი აივსნეს სიხარულითა დიდითა,

თქვეს: „უმა ვინმეა ჰაბუკი, არა ჩვენებრვე რიდითა;

აქეს თავისაგან იმედი, ვიუვნეთ გულითა მშვიდითა“.

და შევიდეს, ჩასხდეს სომალდსა, გამართეს ზღვისა კიდითა.

¹ ხოტბა. ² ხუამალდა.

1221

სიაშოვნისა დართთა იარეს, არ სიმნელითა.

მათი ბადრაგა ავთანდილ უძღვის გულითა ქველითა.

გამორნდა ნავი მკობრე დროშითა მეტად გრძელითა,

და მას ნავსა ნავთა საღეწლად სასნისი ჰგია პელითა.

1222

კიოდეს და მოდიოდეს, იხახდეს და ბუკსა ჰკრესა;

შეუძინდა. ქარავანი მათ ლაშქართა სიდიდესა;

უმაჰან უთხრა: „ნუ იძიშვით თქვენ იმათსა სიაღფესა,

და ანუ დაეპსოც იმ ეველასა, ან სიკედილი ჩემი დღეს ა.

1223

„უგანგებოდ კერას მიზმენ, შეცამებუნე ხმელთა სჰანი;

განგებაა, არ დაგრჩები, ლასუარნია ჩემთვის შსანი;

ვერ დამხსნიან ვერ ციხენი, ვერ მოუვანნი, ვერცა ძმანი,—

და ვინცა იცის ესე ასრე, ჩემებრევა გულოვანი.

1224

1548 „თქვენ ვაჭარნი ჯაბანნი ხართ, ომისაცა უმეცარნი,

შორს ისრითა არ დაგსოცნენ, ჩაიხრჩენით თანა კარნი;

მარტო მნახეთ, ვით შევიბა, ვით ვინმარნე ღოშნი მკლავნი!

და მკობრისა ნავისანი სისსლნი ნახნეთ მონადვარნი“.

1225

ჩაიცვა ტანსა აბჯარი ქცეულითა ვეფხებერ მკრჩხალითა.

მას ხელთა კეტი რკინისა ჰქონდა ხელითა ცალითა;

ნავისა თავსა გულითა წადგა შიმ-შეუვალთა,

და ვითა მჭვრეტელნი ჰვრეტითა, მტერნი დასოცნა ხრმალითა.

1226

კიოდეს იგი ლაშქარნი, ხმა მათი არ გაწელებოდა,

ამკერეს პელი, რომელსა ზედა სასნისი ჰკებოდა;

უმა ნავის თავსა უშიშრად ქვე დგა, არ თურე ჰკრთებოდა.

და კეტი ჰკრა, პელი მოსტესა, სხვით არათ არ მოსტელებოდა.

1227

პელი მოსტედა და ავთანდილ დარჩა ნავ-დაულეწელი;

შეძინდეს იგი ლაშქარნი, გზა შებნეს გარდსახვეწელი;

ველარ გარდესწრნეს, გარდუსლტა მტერთა მი და მო მღეწელი;

და არ დარჩა კაცი ცოცხალი მუნ მისგან დაუფრეწელი.

186

1228

155r მათ ლაშქართა გულ-უშიშრად ასრე ჰსოცდა, ვითა თხსას;
ზოგი ნავსა შეანარცხის, ზოგსა ჰურიდა შიგან ზღვასა;
ერთმანერთსა შემოსტორცის, რვა ცსრასა და ცსრა ჰკრის რვასა;
და დამალულნი მკვდართა შუა იმაღვიან, მალვენ სმასა.

1229

გაუმარჯვდა ომი მათი, ვითა სწადდა მისსა გულსა.
ზოგთა ჰკადრეს ზენაარი: „ნუ დაგვსოცო, შენსა სჯულსა!“
არ დასოცნა, დაიმონნა, დარსომოდა რაცა წულულსა,
და მართლად იტყვის მოციქული: „შიში შეიქს სიუვარულსა“.

1230

კაცო, ძალსა ნუ იქადი, ნუცა მოჰკეცს ვითა მთვრალი!
არას გარგებს ძლიერობა, თუ არ შეგწევს ღმრთისა ძალი!
დიდთა სეთა მოერევის, მცირე დასწვავს ნაბერკალი,
და ღმერთი გფარავს, სწორად გაჰკეთეს, შემა ვის ჰკრა, თუნდა სრმალი.

1231

მუნ ავთანდილ საჭურჭლენი მათეულნი დიდნი ნასნა,
ნავი ნავსა შეატეუბნა, ქარავანსა დაუზახსნა.
უსამ ნახა მხიარულმან,— გაესარნეს, არ იასნა,
და ჰკადრეს სოტბა¹ ქებად მისად, სასახუნი დიდნი სასნა.

1232

155v ავთანდილის მაქებელთა ათასიცა ენა ენდა!
ვერცა მათ თქვეს, ნაომრობა რაკვარ ტურფად დაუშვენდა;
ქარავანმან იზრიალნა, თქვეს: უფალო, მადლი შენდა!
და მზემან შუქნი შემოგვადგნა, ღამე ბნელი გაგვითენდა“.

1233

მოეგებნეს, აკოცებდეს თავსა, ჰირსა, ფერხთა, ხელსა;
ჰკადრეს ქება უსაზომო მას ტურფასა საქებელსა:
—მისი ჰვრეტა გააშმაგებს კაცსა ბრძენსა, ვითა ხელსა,—
და „შენგან დავრჩით ჩვენ უოველნი ფათერაქსა უსომ ძნელსა“.

1234

უმაჰან უთხრა: „მადლი ღმერთსა, შემოქმედსა, არსთა მსადსა,
ვისგან ძალნი ზეციერინი გააგებენ აქა ქნადსა,
იგი იქმან ეველაქასა, იდუმალსა, ზოგსა ცხადსა;
და სამს უოვლისა დაჯერება, ბრძენი ვერა მოწევნადსა.“

¹ სოტბო.

1235

„ღმერთმან სულსა ეგოდენსა თქვენ გათნია სისხლნი თქვენი.
მე, გლახ, რა ვარ, მიწა ცუდი, თავით ჩემით რამცა ვქენი?
აწ დავსროცენ მტერნი თქვენნი, გავასრულე, რაცა ვთქვენი;

და ნავი სრულად საქონლითა მომიღია, ვითა მღვენი“.

1236

156r ამა, კარგსა მოემესა რა ომი გამარჯვებოდეს,
ამხანაგთაგან ეჯობნოს, ვისცა მას თანა ჰსლებოდეს.
მიულოცვიდენ, აქებდენ, მათ აგრე მეოფთა სწებოდეს,
და ჰშვენიოდეს დაკოდილობა, ცოტაი რამე ვნებოდეს.

1237

იგი ნავი მეკობრეთა მას დღე ნახეს, არ ასვალეს,
მუნ დებულთა საჭურჭლეთა ამარიმცა ვით დათვალეს!
მთსა ნაუსა გარდმოიღეს, ნავი სრულად გარდმოსცალეს;

და დაღეწეს და ზოგი დაწვეს, შეშა დრამად არ გაცვალეს.

1238

ავთანდილს უსამ მორთვა ვაჭართა შემოთვლილობა:

„შენგან ვართ გამაგრებულნი, ჩვენ ვიცით ჩვენი ფლიდობა;
რაცა გვაქე, იგი შენია, ამას არ უნდა ცილობა,

და რასაცა მოგვცემ, გვიბოძე, გვიქნია აქა ურილობა“.

1239

უმამან შესთვალა: „ჰე, მმანო, წედანცა მოგისმენია,
ღმერთსა შეესმა ნაკადი, რაცა თქვენ თვალთა გდენია,
მან დაგარჩინნა, მე რა ვარ, მე, გლახ, რა მომიღსენია!

და რა გინდა მომცეთ, რას ვაქნევ? მე ვარ და ჩემი ცხენია!

1240

156v „მე თუმცა რაცა მინდოდა საჭურჭლე დასადებელი,
ჩემსაცა მქონდა ურცისვი, უსახო ლარ-საკებელი;
რას ვაქნევ თქვენსა? რას გინდა? ოდენ ვარ თანამსლებელი;
და სხვაგან რამე მიც სხვა საქმე თავისა წასაკებელი.

1241

„აწ რაცა აქა ვიმოვე საჭურჭლე დაუთვალავი,
რაცა ვის გინდა, წაიღეთ, არვისი ვიუო მღალავი,
ერთსა ვიაჯი, მიაჯეთ საჯო არ-საკრმალავი:

და საქმე რამე მიც თქვენმიცა თავისა დასამალავი.

1242

„წამამდის ჩემსა ნუ იტყუვით არ თქვენსა ჰატრონობასა,
«თვით თავადია ჩვენი თქო», ნუ მისმობთ ჭაბუკობასა.
მე სავაჭროსა ჩავიცვამ, დავიწუებ ჩუბაჩობასა;

და თქვენ შემინახეთ ნამუსი, თქვენსა და ჩემსა მშობასა!“

1243

ენე საქმე ქარავენსა გაესარნეს. მეტად დია;

მოვიდეს და თავანინს-სცეს, ჰკადრეს: „ჩვენი იმედია,

რაცა აჯა ჩვენ გვმართებდა, იგი თქვენვე გიაჯია,

და მას ვ[მ]სასუროთ, ვისი პირი მზისა პირად გაგვიცდია“.

1244

1571 მუნით წავიდეს, იარეს, არ თურე ხანსა ზმიდიან,

მისვდეს ტაროსსა ამოსა, ნიადაგ ამოდ ვლიდიან;

შეჭფრფინვიდიან ავთანდილს, ქებასა შეასსმიდიან,

და მას მარგალიტსა, მას ემასა, კბილთავე ფერსა, სძლენიდიან.

ამბავი ავთანდილისა

კულანშაროს მისვლისა

1245

ზღვა გაიარა ავთანდილ, მივა ტანითა მჭევრითა.

ნასეს მოცკული ქალაქი, გარე ბადისა ტვერითა,

გვარად უცხონი უვავილნი, ფერითა ბევრის ბევრითა.

და მის ქვეუანისა სიტურფე რა გაგაგონო ენითა!

1246

მათ ბაღთა პირსა დააბეს ნავი საბლითა სამითა;

ავთანდილ ტანსა ჯუბანი ჩაიცვანა, დაჯდა სკამითა;

შოასსნეს კაცნი მზიდავნი, დამიზღებული დრამითა;

და იგი უმა გაკრობს, თავადობს და თავსა მალავს აძითა.

1247

მოვიდა მისი მებაღე, ბაღსა იახლნეს რომელსა,

მას ემასა უჭვრეტს შეფრფინვით პირსა, ელვათა მერთომელსა;

ავთანდილ უსმო, ეუბნა კაცსა არ სიტუვა მცთომელსა;

და „ვისინი ხართ, ვინ ხართ, რა ჰქვიან მეფესა აქა მჯდომელსა?“

1248

1578 „წერილად მითსარ ეველაკაი,— ემა მას კაცსა ეუბნების,—
რა ღარია უფრო ძვირად, ან იეფად რა იხსნების?“
ჰკადრა: „ვესელავ, ჰირი შენი მზისა ჰირად მე მეცნების;
და რაცა ვიცი, მქართლად გკადრებ, მრუდი არა არ გემცნების,

1249

„ესეა ზღვათა სამეფო თვისა ათვის საელითა;
თვით გულანძარო ქალაქი, საესე ტურფითა მრავლითა;
აქ მოდის ტურფა ეველაი ზღვა-ზღვა ნავითა მავლითა;
და მელქისურსავი სელმწიფობს, სრული სვითა და დაულითა.

1250

„აქა მოსვლითა გაუმდების, კაციცა იუოს ბერები:
სმა, გახარება, თამაში, ნიადაგ სიმღერაები,
ზამთარ და ზაფხულ სწორად გვაქვს ევაგილი ფერად-ფერები;
და ვინცა გვიცნობენ, გენატრიან, იციცა, ვინ ა მტერები.

1251

„დიდ-ვაჭარნი სარგებელსა ამისებრსა ვერ ჰპოებენ:
იედიან, გაჰედიან, მოიგებენ, წააკებენ;
გლახა თვე ერთ გამდიდრების, სავაჭროსა ეოვლგნით ჰკრებენ;
და უქონელი წელიწადსა საქონელსა დაიღებენ.

1252

1588 „მე ვარ მებაღე უსენისი, ვაჭართა უხუცესისა;
ესეცა გკადრო, ამბავი საქმე მისისა წესისა;
თვით ესე ბალი მისია, თქვენი სადგომი დღისისა;
და ჰირველ მას მართებს ჩვენება ეოვლისა უტურფესისა.

1253

„რა შემოვლენ დიდ-ვაჭარნი, მას ნახვენ და მღვენსა სძლენიან,
ურვენებენ, რაცა ჰქონდეს, სსვაგან ღარსა ვერ გახსნიან,
უტურფესსა სეფედ დასხმენ, ფასსა მუნვე დაუთვლიან;
და მათ მაშინვე ააზატებს, ვითა სწადდეს, დაჰედიან.

1254

„თქვენებრთა საბატითა მათ მართებს გამოსვენება;
დაშევენებულთა უბრძანებს, მართებდეს ვის დავენება.
აწ იგი აქა არ არის, რას მარგებს მისი ხსენება;
და გამოგებვა და წაუვანა მას ჰმართებს, თქვენი ქენება.

1 უსენის.

1255

„ფათმან სათუნ შინა არის, სათუნი და ცოლი მისი,
პურად კარგი მანჰინძელი, საუკარელი, არ თუ მქისი;
მას ვაცნობო მოსვლა თქვენი, წაგიუკანოს ვითა თვისი;
და წინა კაცთა მოგაგებებს, ქალაქს შესვალ ნათლივ დღისი“.

1256

1585 ავთანდილ უთხრა: „წადიო, აგრე ქენ, რაცა გწადიან“.
მებაღე მირბის, ახარებს, ოფლი ქვე მკრდამდინ ჩანდიან.
სათუნსა უთხრა ამბავი: „მე ესე დამიქადიან,
და ემა მოვა, მისთა მჭერეტელთა შუქნი მხედ ტაციადიან.“

1257

„ვაჭარი ვინმე პატრონი არს ქარაუნისა დიდისა,
საროსა მსგავსი ნაზარდი და მთვარე დღისა შვიდისა;
შვენის ჯუბა და მოსვევა მოწეულისა რიდისა.
და მე მისმო, მკითხა ამბავი და ნირი ლართა სეიდისა“.

1258

ფათმან სათუნს გაესარნეს, გააგება მონა ათი,
მოუკაზმეს ქარვანსრანი, დააყენა ბარგი მათი;
შემოვიდა ლაწვი-ვარდი, ბროლ-ბალახში, შინა-სათი;
და მისთა მჭვრეტთა დაანასეს ვეფხსა ტოტი, ლომსა—თათი.

1259

ზარი გაჰსდა, შემოაკრბეს ქალაქისა ერნი სრულად,
იქით-აქით ივარგოდეს: „უჭვრიტოთო ამას რულად!“
ზოგნი ნდომით შეჭფრფინეიდეს, ზოგნი იყენეს სულ-წასულად;
და მათთა ცოლთა მოიმულევენ ქმარნი, დარჩეს გაბასრულად.

1260

1598 ფათმან, ცოლი უსენისი¹, გაეგება კართა წინა,
მხიარულმან უსალამა, სინარული დაიჩინა;
ერთმანერთი მოიკითხეს, შევიდეს და დასხდეს შინა;
და ფატმან სათუნს მოსვლა მისი, შევითვატეე, არ ეწეინა.

1261

ფათმან? სათუნ თვალად მარჯვე, არ-ემაწვილი, მაგრა მხმელი,
ნაკეთად კარგი, შავ-გრემანი, ჰირ-მსუქანი, არ ჰირ-ხმელი,
მუტრიბთა და მომღერალთა მოუვარული, ღვინის-მხმელი;
და ღია ედვა სასალუქო დასაბურავ-ჩასაცმელი.

¹ უსენისა. ² ფათმან.

1262

მას ღამესა ფატმან სათუნ უმასპინძლა მეტად კარგა.
უმამან უძღვნა ძღვენი ტურფა, მომღებელთა თქვეს, თუ: „ვარგა“.
ფატმანს მისი მასპინძლობა უღირს, ღმერთო, არ დაჰკარგა;
და სვეს და ჭამეს, დასაწოლაღ! უმა გავიდა ღამით გარ, გა.

1263

დილასა ლარი ეველი უჩვენა, გასსხვევინა,
ტურფანი სუფედ გარდასსნეს, ფასიცა დაათვლევინა,
ვაჭართა უთხრა: «წაიღეთ», აჰკიდა, გააწვევინა,—
და თქვა: „ვითა გინდა, ვაჭრობდით, ნუ გამაცსადებთ, მე ვინა“.

1264

1799 უმა ვაჭრულად იმოსების, არ ჩაიცვამს არას მისსა.
ზოგჯერ უსმის ფატმან მისსა, ზოგჯერ იუვის ფატმანისსა;
ერთგან სსდიან, უბნობდიან საუბარსა არა-მქისსა;
და ფატმანს ჰკლვიდა უმისობა, რამინისი ვითა ვისსა.

ფატმანისსაგან ავთანდილის გამიჯნურება

1265

სჯობს ნიშორე დიაცისა, ვისგან ვითა დაითმობის:
გილიზლებს და შეგიკვეთებს, მიგინდობს და მოგენდობის,
მართ ანანდათ გილალატებს,—გაჰკვეთს, რაცა დაესობის,—
და მით დიაცსა სამალაუი არასთანა არ ეთსრობის.

1266

ფატმან სათუნს ავთანდილის გულსა ნდომა შეუვიდა,
სიუვარული მეტის-მეტი მოემატა, ცეცსლებერ სწვიდა.
დამაღვასა ეცდებოდა, მაგრა ჭირთა ვერ მალვიდა,
და იტყვის: „რა ვქნა, რა შერკების!“ აწვიმებდა, ცრემლთა ღვრიდა..

1267

„მიღმა უთხრა, ვა თუ გაწერეს, შესედვაცა დამიშვირდეს!
თუ არა ვთქვა, ველარ გავსმლებ! ცეცსლი უფრო გამისშირდეს.
ვთქვა და მოვკვდე, ანუ დაურჩე, ერთი რამე გამიპირდეს;
და მას მკურნალმან ვერა ჰკურნოს, თუ არ უთხრას, რაცა სჭირდეს“.

1268

160r დაწერა წიგნი საბრალო, მის უმისა მისართმეველი,
მისისა მიჯნურობისა, მისთა პატიყთა მცნეველი,
მისთა მსმენელთა გულისა შემპრეველი, შემარეველი,
და უსტარი შესანასავი, არ ცუდად დასასეველი.

წიგნი ფატმანისა ავთანდილს თანა
სამიჯნურო დია შიშითა

1269

„ჰე მზეო, ღმერთსა ვინათგან შხედ სწადდი დასაბადებლად,
მით შეგქნა მოპორებულთა ღხინად, არ ჭირთა მწადებლად,
ახლოს შემერელთა დამწეველად, მათად ცეცხლისა მადებლად,
და მნათობთა შენი შესედვა ტკბილად უჩს, დასაქადებლად.

1270

„შენ გტრფიალობენ მჭკრეტელნი, შენთვის საბრალოდ ბნდებიან,
ვარდი ხარ, მიკვირს, ბულბულნი რად არ შენზედა კრფებიან!
შენი შევება ყვავილთა აჭენობს, ჩემიცა ჭკნებიან,
და სრულად დამწვარვარ, თუ შისისა შეუნი არ მაშეწრებიან.

1271

„ღმერთი მეუს მოწმად, ვიძიპვი თქვენსა ამისსა თხრობასა,
მაგრა რა ვირგო დღე-კრულმან, სრულად გავჰკირივარ თობასა,
გული ვერ განსძლებს ნიადაგ შავთა წამწამთა სობასა,
და თუ რას მეწევი, მეწიევი, თვარა მიეჰხედები ცნობასა!

1272

160v „მე ვირე ამა წიგნისა პასუსი მომივიდოდეს,
ესცნობდე, გინდოდე საკლავად, ან ჩემი რა გაგვიდოდეს,
მუნამდის გაესძლო სულთა დგმა, გული რაზომცა მტკიოდეს,
და სიცოცხლე, ანუ სიკვდილი გარდმიწედე სეტარში ოდეს!“

1273

ფათმან ხათუნ დაწერა და გაუგზავნა წიგნი მისი.
უმაჰან ასე წაიკითხა, და ვინმეა ანუ თვისი;
თქვა: „არ იცის გული ჩემი, ვინ მაშეკობს ვისსა ვისი,
და რომე შიძიჩს სამიჯნურო, რათ ვამსკავსო მე მას ისი!“

1268¹

ფატმან არ იცის, ავთანდილ თუ ვისით ცეცხლით მწველია,
მეფეს მოპორდა გამზრდელსა, თინათინ ცრულთა მღვრელია;
ნესტან-დარეჯანს დაეძებს, ზევრს ჭირთა გარდამხდელია.
და აქა სცნობს მართალს ამბავსა, გაიადვილოს ძნელია.

1274

თქვა: „ევაკი ვარდთა რას აქნევს, ანუ რა მისი ფერია!
მცრა მას ზედა ბუღბუღსა ჯერო ტკბილად არ უმღერია.
უმსგავსო საქმე ეველადი მოკლე და მით ოხვრია.

და რა უთქვამს, რა მოუჩმასავს, რა წიგნი მოუწერია!“

1275

ესეგვარი საზრასავი დაუზრასა გულსა შინა;

მერმე იტყვის: „ჩემგან კიდე ჩემი შემწე არავინ ა;

რასათვისცა გამოჭრილ ვარ, მისი მეგბნა რადგან მინა,

და რათაცა ვით ვპპოვებ, მას ვიქ, გულმან სხვამცა რა ისმინა!

1276

161r „ისი დიაცი აქა ზის, კაცთა მნასავი მრავალთა,

მოსადგურე და მოყვარე მცხავრთა, ეოველგნით მავალთა;

მივპევე, მიაშობს ეველასა, რაზომცა, ცეცხლი მწვავს ალთა,

და ნუთუ რა მარგოს, მე მისი გარდახდა ჩემგან ვცნა ვალთა“.

1277

თქვა: „დიაცსა ვინცა უევარს, გაექსვის¹ და მისცემს გულსა,

აუგი და მოყიენება არად შესწონს ეოლა კრულსა;

რაცა იცის, გაუცხადებს, სვაშიადსა უთსრობს სრულსა,

და მიჯობს, მივპევე, განაღ რასმე ვსცნობ საქმესა დამალულსა.

1278

კვლა იტყვის: „ვერვინ ვერას იქს, თუ ეტლი არ მოსთმინდების;

მით რაცა მინდა, არა მაქვს, მაქვს რაცა, არ მომინდების;

ბინდის გვარია სოფელი, ესე თურ აშად ბინდების,

და კოკასა შიგან რაცა დგას, იგივე წამოდინდების!“

წიგნი ავთანდილისა ფატმანის ჰასუსად მიწერილი

1279

„მოგეწერა, წავიკითხე შენი წიგნი, ჩემი ქება.

შენ მომასწარ, თვარა შენგან მე უფრო მჭირს ცეცხლთა დება;

შენცა გინდა, მეცა მინდა გაუწევეტლად შენი ზღება,

და შეერა არის ჰირიანი, ორთავეა რადგან ნება“.

¹ გაქვავის.

1280

ა61v ფატმანისსა ვერ გააბობ, მოემატა რა სიამე!
მიუწერა: „კმარის, რაცა უშენომან ცრემლი ვლამე,
აწ ვიქნები თავის წინა, აქა მპოვე მარტოსა მე,
და მომისწრაფე შეერა შენი, რა შელამდეს, მოდი ლამე“.

1281

მას ღამითვე, საწვეველი რა მიაართვეს წიგნი უმასა,
შეღამდა და წაჯავიდა, სსვა ემთხვია მონა გ'სასა:
„მას ღამე ნუ მოხვალო, ვერა მპოვებ შენთვის მ'სასა“.
და მას ეწეინა, არ დაბრუნდა, თქვა, თუ: „ჰგავსო ეგე რასა!“

1282

წვეული აღარ დაბრუნდა კვლა ზევე უკუ-წვევითა.
ფატმან ზის წყენით, შევიდა აუთანდილ მარტო ხე ვითა,
ღიაცსა წყენა შეატევა, ნახა შესვლითა, შე, ვითა,
და ვერ დაიჩინა შიძითა და მისითავე თნევითა.

1283

ერთგან დასხდეს და დაიწეეს კოცნა, ღაღობა წყლიანი;
შემოდგა კარსა უმა ვინმე კეკლეუცი, ტან-ნაკვითანი,
შემოვლო, ახლოს შემოჰკევა მონა სრმალ-დარაკიანი,
და დაჰკრთა, რა ნახა აუთანდილ, ჰგავსო, თუ გ'ზა კლდიანი.

1284

ა62r ფატმან რა ნახა, შეშინდა, მრწის 'და მიეცა მრწოლასა.
მან გაკვირვებით უტკვრიტა მათსა ღაღობა-წოლასა;
უთხრა: „არ გიძლი, დიაცო, ფერთა მი და მო კრთომასა,
და გამითენდების, განანებ მაგა მოემისა ეოლასა!“

1285

„გამიციხე, ბოზო! დიაცო, და დამდეგ განათრეველად,
მაგრა სცნობ ხვალე ჰასუსსა მაგა საქმისა მზღვეველად:
ვარ შენთა შვილთა შენითა კბილითა დამაქმეველად,
და დაუმალო, წვერთა ფუ მიუაგ, ხელილა ვრბოდე მე ველად!“

1286

ესე თქვა და კაცმან წვერთა მოიხიდანა, გავლნა კარნი;
ფატმან შექნა თავსა ცემა, ღაწენი ესსნეს ნახოკარნი;
ცრემლთა მისთათ შეეარნეს, წყაროსაუბრ ისმნეს წყარნი;
და თქვა: „ღამქოლეთ, მოდით, ქვითა, მომადგეთ მომაკარნი!“
1 ბოძო.

1287

მოსთქვამს: „მოგზავლ, ჰაი, ქმარი, ამოვჭწევიტენ წერილნი შეილნი,
იავარ-ვეუვ საქონელი, უსახონი თვალნი თლილნი,
ბავკარე საყვარელთა, ვა გამზრდელნი, ვა გაზრდილნი!
და ბოლოდ ვეკმენ თავსა ჩემსა, სიტყვანია ჩემგან წბილნი“.

1288

162v ამახ ეველასა ავთანდილ ისმენდა გაცბუნებულნი;
უბრძანა: „რა გკირს, რას იტყვი, რასთვის სარ აგრე ვებული?;
რას დაგეჭადა იგი ემა, რა ნასა შენგან კლებული?
და დადუმდი, მითხარ, ვინ იუო, ანუ რად საქმედ რებული?“

1289

დიაცმან უთხრა: „ჰე ღომო, სელი ვარ ცრემლთა დენითა,
ნურას ნუ მკითხავ ამბავსა, ვერცა რას გითხრობ ენითა;
დავზოცენ შეილნი სელითა, მით ვარ აღარას ღსენითა..
და თავი მოვიკალ უთმინოდ სიუვარულითა შენითა.“

1290

„ესეგვარი დია მიხვდეს სიტყვა-მცდარსა, ენა-მეტსა,
ხვაშიაღთა ვერ-მმაღავსა, უტკუვოსა¹, შმაგსა, რეტსა;
ვაგლასითა მეწიეებით, გეტყვი უოვლსა ჩემსა მჭვრეტსა,
და [მ]კურნალმანდა ვერა ჰკურნოს თავისისა სისხლთა მსვრეტსა..“

1291

„ორისაგან ვრთი ჰქენით, ამის მეტსა ნურას ჰლამით:
მოვითაჰკლავ იმა კაცსა, წადი, მოკალ მალევით ღამით,
მე და სრულად სახლი ჩემი დასოცასა დაგსვსენ ამით!
და მოხვალ, გითხრობ ეველაკასა, მოვითმითხარ ცრემლთა ღამით..“

1292

163r თვარა ღამითვე ტვირთები შენი წაიღე ვირითა,
დააგდე ჩემი მიდამო, სრულად მიკრიფე, მი, რითა.
ვეტე, რომე ჩემთა ცოდვათა შენცა ავაესონ ჰირითა,
-და თუ დარბაზს მივა ისი ემა, შეილთა დამაჭმევს ჰირითა“.

1293

რა ესე ესმა ავთანდილს ღაღსა, ბუნება-ზიარსა,
ადგა და ღასტი აიღო, რა ტურფა რამე მხნე არსა!
„ამა საქმისა ვერ-ცნობა,—თქვა,—ჩემი სიმუნტე არსა“.
და ნუ ესე სულ-დგმულსა მისებრსა, სხვა არცა მისებრი არსა!
¹ უკუვოსა.

1294

ფატმანს უთხრა: „კაცი მომეც მასწავლებლად, წინამძღვარად, გზასა მართლად წამიყვანოს, თვარა მეძულად მინდა არად; იმა კაცსა ვერა ვსედავ მეომარად, ჩემად დარად, და რაცა უუო, მოგანახვებ, მომიცადე, იუავ წყნარად“.

1295

მას მისცა მონა დიაცმან წინამძღვრად, წაცამუყანებლად, კვლავე შეჰუივლა: „ვინათგან ცეცხლი აწ ცსელთა ნელად, თუ მოვითაჰკლა იგი უმა ჩემად გულისა მფსანელად, და ბეჰედი ჩემი აცვია, მას გვედრებ მოსატანელად“.

1296

ა635 აუთანდილ გავლო ქალაქი მით უუბროთა ტანითა; ზღვის პირსა სასლნი ნაგებნი დგეს ქვითა წითელ-მწვანითა, ქვეშეთკენ სრითა ტურფითა, კვლა ზედათ ბანის-ბანითა, და დიდროანითა¹ ტურფითა, მრავლისა თანის-თანითა.

1297

მუნ მიჰუავს პირ-მზე აუთანდილ მას, მისსა წინამძღომელსა; უმა მდაბლად ჰკადრებს: „ინა სრა მისი, ემებ რომელსა“. უჩვენებს, ეტუვის: „ხედაუო ბაღსა ზე-და-ქვე მდგომელსა? და იქი წვეს მილად, იცოდნი, ანუ ქვე ჰპოვებ მჯდომელსა“.

1298

კარსა წინა დარაჯანი ორნი უწენეს მას, გლას, უმასა. უმა გავიდა, გაუპარა, დააკდებდეს ვირე ხმასა, თვითო ხელი ეელსა მიჰუო, მუნვე მისცა სულთა სდასა, და თავი თავსა შეუტაკა, გაურია ტვინი თმასა.

1299

იგი უმა საწოლს მარტო წვა გულითა ჯავრიანითა; ხელ-სისხლიანი აუთანდილ შედგა ტანითა ჯანითა; ვილარ აესწრა, იდუმალ მოკლა, გერცა თუ ვცანითა, და ხელი მოჰკიდა, მიწასა დაასკენა, დაკლა დანითა.

1300

ა641 მჭვრეტელთა მზე და მებრძოლთა მხეცი და ვითა ზარია. ბეჭდითურთ თითი მოჰკვეთა, ქვესკნელს მიწათა გარია, ზღვითკენ სარკმელთა გასტეორცა, ზღვისა ქვიშათა გარია, და მისთვის არცაღა სამარე, არცა სათხარად ბარია.

¹ დიდრუანითა.

1301

უურეთ ბოზსა დიაცსა და ეშმაკისა ბადესა:
აქ ჭამანგირი უბრალოდ მოკლეს, ლასვარსა აგესა;
დაჭარკეს სულთ და სორცით, ზღვაშიგან გარდააგდესა,
და თითი მოჰკვეთეს ბეჭდითურთ, იგ დანა არ ჩააგესა.

1302

ხმა მათისა დახოცისა არ გაისმა არსით არა.
წამოვიდა ვარდი ტუბილი, რასამცა ვით გაემწარა!
ესე მიკვირს, სისხლი მათი ასრე ვითა მოიპარა!
და რომე წუღან წამოველო, გსა იგივე წაიარა.

1303

რა ფათმანისსა შევიდა ლომი, მზე, მოემე წულიანი,
უბრძანა: „მოვკალ, მან ეშამან დღე ველარ ნანოს მზიანი,
თვით მონა შენი მოწმად მყავს, ფიცი აფიცე ღმერთიანი,
და ამა თითი და ბეჭედი, და დანა მიქს სისხლიანი.

1304

164v „აწ მითხარ, თუ რას იტეოდი, რას გაშმაგდი ისრე რეტად?
რას გექადა ინი კაცი? მესწრაფების მეტის-მეტად“.
ფატმან ფერხთა მოესვია: „არ ღირს ვარო პირსა ჭერეტად,
და გამიმრთელდა გული წულული, აწუა დავკვე ცეცხლთა შრეტად..

1305

„მე და უსენი¹ შევილითურთ აწ ახლად დავიბადენით;
ლომო, ქებანი შენნიმცა ჩვენ ვითა ვადიადენით!
ვინათგან სისხლთა ამისთა დაღვრევა დაუიქადენით,
და თავითგან გითხრობ ეველასა; თქვენ სმენად დაემზადენით“.

აქა ფატმანისაგან ნესტან-დარეჯანის ამბვის მბობა ავთანდილის წინაშე

1306

„ამა ქალაქსა წესია, დღესა მას ნავროზობასა
არცა ვინ ვაჭრობს ვაჭარი, არცა ვინ წავა გზობასა;
უოველნი სწორად დაუიწუებთ კაზმასა, ლამაზობასა,
და დიდსა შეიქმან მეფენი ჰერობა-დარბაზობასა.

1303¹ ესე ფატმან მოისმინა, გაუკვირდა მეტად დია,
ფერხთა კოცნად ეხვეოდა, პირსა ტუბილად შემხედი ა;
„გაღანამცა გამისრულე, ლომო, რაცა მიქაღია,
და აწ შექადაღეს იგი მოემე, მკედარი ზღვისკენ გაგიგღია“.

1305¹ „ჩვენთვის მოიღე ანაზლად წყალობა ზეცით, ღმრთულები²,
ერთობით გვიხსენ სიკვდილსა, ახლად მოგვიდგი სულეზი;
მე მიკვირს ეგრე სიკეთე, რაზომცა ვიგულავულები.
და აწ წერილად [ბ]კალრო ყველაი მე იმა ყმასთან თქმულები“..
1 უსენი. 2 მღრთულები.

1307

„ჩვენ დიდ-ვაჭართა ზედა გვატ დარბაზს მიღება ძღვენისა,
მათ საბოძერისა ბოძება მართებს მსგავსისა ჩვენისა;
ათ დღემდინ ისმის უოველგნით ხმა წინწილისა, ესნისა,
და მოედანს მღერა, ბურთობა, ღრგიალი ცსენთა ღვენისა.

1308

165r „ქმარი ჩემი დიდ-ვაჭართა წაუძღვების, უსენ, წინა,
მათთა ცოლთა მე წაყასხამ, მაწვეველი არაჲ მინა;
დედოფალსა ძღვენსა უძღვნით; მდიდარი თუ გლახა ვინ ა,
და დარბაზს ამოდ გაუისარებთ, მსიარულნი მოვადით შინა.

1309

„დღე მოვიდა ნაფროზობა, დედოფალსა ძღვენი [ვ]სძღვენით;
ჩვენ მივართვით, მათ გვიბოძეს, ავაუსეთ და ავივსენით;
ჟამიერად მსიარულნი წამოვედით ნებით ჩვენით,
და კვლა დავსხედით გახარებად, მუნებურნი არ ვიუვენით.

1310

„ბაღსა შიგან თამაშობად საღამოსა გაველ ემსა,
გავიტანე ხათუნები,—მათი კმევა ჩემგან ხამსა;
მომევებოდეს მომღერადნი, იტყოდიან ტკბილსა სმასა,
და ვი[მ]ღერდი და ვემაწვილობდი, ვიცვალეზბდი რიდე-თმასა.

1311

„იქ ბაღსა შიგან ტურფანი სახლნი, ნატიფად გებულნი,
მაღალნი, უოველგნით მხევეულნი, ზღვას ზედა წაკიდებულნი,
მუნ შევიტანენ ხათუნნი, იგი ჩემთანა სღებულნი,
და კვლა დავიდევით ნადიმი, დავსხედით ამოდ შებულნი.

1312

165v „ვაჭრის ცოლთა მსიარულმან უმასწინძლე ამოდ, დურად;
სმასა ზედა უმისესო გავსე რამე უგემურად,
რა შემატყვეს, გაიუარა, სხდომილ იყო რაცა ჰურად,
და მარტო დავრჩი, სევდა რამე შემომექცა გულსა მურად.

1313

„უკმოვასვენ სარკმელნი და შევაქციე ჰირი გზასა,
ვისხედვიდი, ვიქარებდი კაუნისა ჩემგან ზრდასა;
შორს ამიჩნდა ცოტა რამე, მოცურვიდა შიგან ზღვასა,
და მფრინველად ვთქვი, ანუ მსეცად, სხვას ვამსტავსე მემცა რასა!

1314

„მაშორვიდა, ვერად ვიცან; მოშეახლა, იყო ნავი;
ორთა კაცთა, ტანად შავთა, თვით შირიცა ვდგა შავი;
იქითა-ქით მოსდგომოდეს, ახლოდ უჩნდა ოდენ თავი,
და გამოიღეს, გამიკვირდა იგი უცხო სანახავი.

1315

„გამოზინდეს იგი ნავი, გამოიღეს ბაღსა წინა,
მიიხედნეს, მოისუდნეს, ვინ გვიტყვირეტსო, სადა, ვინა,
ვერა ნასეს სულთერი, ვერცა რამან შეაძინა;
და მე იღუმაღ ვიხედვიდი, სულ-ღებული ვიუავ შინა.

1316

166r „მით ნავიდაღმან, მათ¹ რომე გარდმოსვეს კიდობანითა,
აზხადეს, ქალი გარდმოჰსდა უცხოთა რათმე ტანითა,
თავსა რიდითა შავითა, ქვეშეთ მოსილი მწვანითა,
და მზესა სიტურფედ ეყოფის, იყო მისითა გვანითა.

1317

„რა მობრუნდა ქალი ჩემკენ, შემოადგეს სხივნი კლდესა,
ღაწეთა მისთა ელვარება ელვარებად სმელთა ზესა;
დავიწუხენ თვალნი, უოლა ვერ შევადგენ, ვითა მზესა,
და უკმოვიხარჩ კარი ჩემგან, მათი ჭერეტა ვერა ცნესა.

1318

„მოვიხმენ ოთხნი მონანი, ჩემსა წინამე მდგომელნი,
ურევნე: «ხედავთ, ჰინდოთა ტუვედ ჰეკანან შუქნი რომელნი?
ჩაუბარენით, ჩაედით წუნარად, ნუ ჩქარად მსტომელნი,
და მოკეიღონ, ფასი მიეცით, რასაცა იუვენენ მდომელნი.

1315¹

უნენ წასულა ქალაქად თვალ-მარგალიტის მნახველად;
ვაპარი ვინმე ენახა, მივიღა² მისად მსახველად;
მას ეუბნების; „რა გაქო?“ — თვალი აქვს არად მფახველად.
და მან ვერ სცნა ესე აშავი, ფატმან მივიღა რა ველად.

1316¹

აუთანდილს გული შეეძრა ამა სიტყვისა სმენითა,
ენიშნა ფერი რიდისა ტარიელისგან თქმენითა;
მაგრამ იხმარა სიწუნარე, იყო დილითა თმენითა,
და სხვა არა უთხრა, ასტირდა ცრემლით ტბა დასადგმენითა.

1318¹

აკვლავა დავედრე სიურთხილე, ქაჯნია იგი გრძნეულნი;
არ მოიშორეთო გულითა სწავლანი აწ ჩემეულნი;
ზღუდაკენ გზანი მოსტაკუო, მუნ არ შევტურდენ წყეულნი.
და აღრე მოგელი, მოჰფინოთ ჩემთვის სინათლე მზეულნი“.

1 მთხ. 2 მივიღა.

1319

«თუ არ მოგცენ, ნულარ მისცემთ, წაგვარეთ და დაჰსოცენით, მოიუკანეთ ისი მთვარე, ქენით ჯარგად, ვცადენით!»
ჩემნი უმანი ზედადაღმან ჩაეპარნეს, ვითა ფრენით,
და დაევაჯრნეს, არ მიჰვიდეს, შავნი ვნახენ მეტად წყენით.

1320

z66v „მე სარკმელთა გარდავადეგ. რა შევიცენ, არ მოჰვიდეს, შეუსახენ: «დაჰსოცენით!» დაიპყრნეს და თავსა სჭრიდეს; იგი ზღვასა შეასრივნეს, შემოადგეს ქალსა, სცვიდეს;
და ჩავეკებე, გამოვგვარე, ზღვის ჰირს ხანსა არ დაზმიდეს.

1321

„რა გაამბო ქება მისი, რა სიტურფე, რა ნაზობა!
ვჰფიცავ, რომე იგი მზეა, არა ჰმართებს მზესა მზობა!
ვინ გაიცდის მუქთა მისთა, ვინმცა ვით ქნა ნახაზობა!
და მე თუ დამწეავს, აჰა მსა ვარ, აღარ უნდა ამას მზობა!“

1322

ესე სიტყვა დაასრულა, ფატმან იკრნა ჰირსა ხელნი;
ავთანდილსაც აეტირნეს, გარდმოუარნა ცრემლნი ცხელნი;
ერთმანერთი დაავიწედა, მისთვის გაჰსდეს ვითა ხელნი;
და ღვარმან, ზედათ მოღენილმან, გააწკალნა ფიფქნი თხელნი.

1323

მოიტირეს, ემამან უთხრა: „ნულარ გასწევეტ, გაასრულე“.
ფატმან იტყვის: „მივეკებე, გული მისთვის ვაერთგულე,
გარდუკოცნე უოვლი ასო, თავი აზად მოვაბულე,
და ზედა დავსვი ტახტსა ჩემსა, შევეკვეთე, გავესულე.“

1320¹

წაართვის წესტან-დარეჯან, აქამლის ზღვაში ტყვედ არი;
ქაჯნი დახოცნეს, ზღვას მისცეს, არ იყო მათთვის ცხედარი;
ფატმან რა ნახა, ჩაგზანა იგ ორნი ვინმე მხნედ არი;
და მოეგება და ესვევის, ვინ ნახოს ეგრე მზე-ღარი.

1322¹

ფატმან რა ნახა ავთანდილ ტირილით შემეიდრებული¹,
გულს ეტყვის თუ: „ეხე არის მის მზისა ძებნად რებული;
ნეტარ, ვითმც ვიყო სამისოდ თავის თაე დამტერებული!
და ეს მას წაუღვებს, მე დაურჩე უმისოდ გამწარებული“.

1322²

ჰკითხავს: „გინახავს იგი მზე, ანუ გაქვს მცნეირობა?
შენ ეგრე შეგპირს, გეტყობის, გწადს მისთა მტერთა მტერობა“,
ავთანდილ უთხრა: „შენ სრულქმენ ჯერ ეგე სიტყვიერობა,
და მერმე შენცა ჰქენ ჩვენისა თქმელისა დანაჯერობა“.

¹ შემეიდრებული.

1324

167r „გუჰადრე: ამითხარ, ვინ ხარ, მზეო, ანუ შვილი ვისთა ტომთა? იმა ზანგთა სით მოჰყვანდი შენ, პატრონი ცისა ზომთა?„
მან ზასუსნი არა მითხრა მე სიტყვათა ესეზომთა,
და ას-ნაკეცი წყარო ვნასე ცრემლთა მისგან მონაწირომთა.

1325

„რა მივაჭირვე კითხვითა, მეტითა საუბართა,
გულ-ამოხრჩვინვით ატირდა მით რამე ხმითა წყნართა;
ბროლ-ლალსა ღვარი ნარგისთა მოსდის გიშრისა ღართა;“
და მისი მჭკრეტელი დავიწვი, გაგჰხე გულითა მკვდართა.

1326

„მითხრა: „შენ ჩემთვის, დედაო, ხარ უმჯობესი დედისა,
რას აქნევ ჩემსა ამბავსა, ზღაპარი არის ებედისა!
ღარიბი ვინმე, შემსწრობი ვარ უბედოსა ბედისა;“
და თუ რადა მკითხო, ძალიმცა გიგმია არსთა მხედისა.“

1327

„ვთქვი: „უეამოდ არ წესია მოყვანა და მზისა ხმობა;
მომეყვანელი გაშმაგდების და წაუვა ერთობ ცნობა;
ხმობა უნდა ქამიერად, საჯოსა უოვლსა თსრობა.“
და რად არ ვიცი ამა მზისა საუბრისა უეამობა?“

1328

167v „ავიუვანე იგი ჰირ-მზე ნაქები და ვერ ვთქვი უქი;
სურვილმან და მზემან მისმან, მლივ დაემაღლე მისი შუქი,
ჩამოვებურე მრავალ-კეცი სტაურა მძიმე, არ სუბუქი;
და ცრემლსა სეტყვს და ვარდსა აზრობს, წამწამთაგან მოქრის ბუქი..“

1329

„მოვიუვანე შინა ჩემსა იგი ჰირ-მზე ტანით ალვით,
მოუკაზმე სახლი ერთი, მიკა დაესვი მეტად მალვით;
არვის უთხარ სულიერსა, შევინახე ფარვით, კრძალვით.“
და ერთი ზანგი გამსახურე, მე შევიდი, ვნახი ხალვით.

1330

„ვით გიანბო საკვირველი მე, გლახ, მისი უოფა-ქცევა,
დღე და ღამე გაუწვევებლად ტირილი და ცრემლთა ფრქვევა!
მევესვეწი: „დადუმდიო“, წამ ერთ ქონდის ჩემი თნევა.“
და აწ უმისოდ ვით ცოცხალ ვარ, ჰაი ჩემთვის, ვაგლახ მე, გა.

1331

„მინა შევიდი, მას წინა ედგის ცრემლისა გუბები,
მიგან სისხლისა მორევსა ეერდნის გიმრისა შუბები,
მელნისა ტბათათ იღვრების სავეს სათისა რუგები,
და შუა მოწსა და აკიკსა ჭვირს მარგალიტი ტუეუბები.

1332

1687 „უაში ვერ ვპოვე კითხვისა ნიადაგ ცრემლთა ღვრისაგან, -
თუმცა შეკითხა: «ვინ სარ და ეგრე გასრული რისაგან?»
მჩქეფრად სისხლისა ნაკადი მოსდის ალვისა ხისაგან,
და მას ხორციელი რა გასძლებს სსვა, კიდევანი ქვისაგან!

1333

„არად უნდის საბურავი, არცა წოლა საგებლითა,
მიწევი იევის რიდითა და მით ერთითა უაბაჩითა,
შკლავი მისი სასთაულად მიიღვის და მიწვის მითა,
და ძლივ ვაქამი ცოტა რამე ათანითა შესვეწითა.

1334

„სსვა გიამბო საკვირველი რიდისა და უაბაჩისა;
ვარ მნახავი უოვლისავე უცხოსა და ძვირფასისა,
მაგრა მისი არა ვიცე, ქნილი იყო რაგვარ რისა:
და სილბო ჰქონდა ნაქსოვისა და სიმტკიცე ნაჭედისა.

1335

„მან ტურფამან სახლსა ჩემსა ეგრე დაუო ხანი დიდი;
ვერ გავანდევ ქმარსა ჩემსა, შესმუნისა მქონდა რიდი;
ვოქევი: «თუ უთხრობ, ვიცე, დარბაზს განმელაუნებს ისი ფლიდი».
და ესე შეუო საგონებლად, კვლა შევიდი, კვლა გავიდი.

1336

1688 „ვოქევი: «თუ არ უთხრა, რა უყო, ჩემგან რა მოეკვარების,
არცა რა ვიცე, რა უნდა, რა ვისგან მოეხმარების;
ქმარი რა მიგრმნობს, მოცამელავს, ველარას მომეფარების;
და ვითა დავმალო ნათელი, ვინ მშესა დაედარების?!

1337

„მე, გლას, მარტომან რა უყო, მიმატებს ცეცხლთა დებასა!
მო და გავანდო, ნუ შევალ უსენის შეცოდებასა;
არ გამელაუნოს, ვაფიცო, თუ მომცემს იმედებასა,
და სულსა ვერ წასწეშედს, ვერა იქს ფიცისა გაცუდებასა..

1336

„მივე მარტო, ქმარსა ჩემსა ველადობე, ველადიცე,
მერმე უთხარ: «გიოთხრობ რასმე, მაგრა ჰირველ შემომფიცე,
არვის უოხრა სულიერსა, საფიცარი მომეც მტკიცე».

და ფიცი ფიცა საძინელი: «თავიცაო კლდესა ვიცე!»

1339

„რაცა მითხრა, სიკვდილამდის არვის უთხრა სულიერსა;
არა ბერსა, არა ემასა, მოუვარესა, არცა მტერსა».

მერმე უთხარ ვეველაკაი უსენს, კაცსა მლმობიერსა:

და «მოდი, მომევე აქა სამე, მე გიჩვენებ მზისა ფერსა».

1340

1692 „ადგა, ამევა და წავედით, შეველენით კარნი სრისანი.

უსენ გაჰკვირდა, გაცაჰკრთა, რა შუქნი ნასნა მზისანი;

თქვა: «რა მიჩვენე, რა ვნახე, რანია, ნეტარ, რისანი?»

და თუ ხორციელი არისცა, თვალნიმცა მრისხვენ ღმრთისანი!»

1341

„ეთქვი, თუ: «არცა რა მე ვიცი ამისი ხორციელობა,

რაცა არ გითხარ, მის მეტი მაქე არცა შეცნიერობა;

მე და შენ ვკვითხოთ, ვინ არის, ვისგან სჭირს ისი სელობა,

და ნუთუ რა გკვითხრას, ვეაჯნეთ, ქნას დიდი ღმობიერობა».

1342

„მივედით, გვექონდა ორთავე კრძალვა მისისა კრძალვისა;

ვჰკადრე, თუ: «მზეო, სახმილი გვედების შენგან აღისა,

გკვითხარ, რა არის წამალი მთვარისა შუქნამკრთალისა?

და რას შეუქნისარ ზაფრანად შენ, ფერად მსგავსი ლალისა?»

1343

„რაცა ვკვითხეთ, არა ვიცი, ესმა, ანუ არ ისმენდა:

ვარდი ერთგან შეეწება, მარგალიტსა არ აჩენდა;

გველნი მომლით მოეკეცნეს, ბაღი შეღმა შერეშენდა,

და მზე ვემაჰსა დაებნელა, ზედა რადმცა გაგვიოთენდა!»

1344

1697 „ვერა დავჰვარეთ ჰასუსი ჩვენ საუბრითა ჩვენითა:

ვეფხი-ავაზა ჰირ-ქუმად ზის, წერომა ვერ უგრძენითა.

კვლაცა ვაწეინეთ, ატირდა მჩქეფრად ცრემლისა ღენითა,

და «არა ვიციო, მიმიშვი!» ეს ოღენ გვიოთხრა ენითა.

204

1345

„დაესხედით და მას თანავე ვიტრეტო. და ცრემლი ვლაპეთ,
რაცა გვეთქვა, შევინანეთ, სსვამცა რაღა შევიწამეთ!

ძლივ ვიჯუეთ დადუმება, დავაღუმეთ, დავაამეთ,

და ჩვენ მივართვით ხილი რამე, მაგრა ვერა ვერ ვაჭამეთ.

1346

„უსენ იტყვის: «ბევრ-ათასნი ჰირნი ამან ამისოცნეს;

ესე ღაწენი მზისად სმანან, კაცთაგანმცა ვით ივოცნეს!

უმართლუა, ვერ-მეკერეტელმან თუ ჰატიენი იასოცნეს,

და მე თუ შეიღნი მირჩევნიან, ღმერთმან იგი დამისოცნეს!»

1347

„მას უტყვრიტეთ დიდი ხანი, წამოვედით სულთქმით, ასით.

შეურა გვიჩნდა სისარულად, გაურა დიდად ვივაგლასით.

ვაჭრობისა საქმისაგან მოვიცალით, იგი ვნახით,

და გული ჩვენი გაუშვებლად დაეტყვევენეს მისით მახით.

170r

უსენისაგან გამქლავნება

ნესტან-დარეჯანისა მეფესთანა

1348

„რა გარდახდა ხანი რამე, გამოვიღეს ღამე-ღღენი,

უსენ მითხრა: «არ მინასავს მოღანდიდგან მეფე ჩვენი.

მივაზირებ, წავალ, ვნახავ, უღარბასო, უძღვნა ძღვენი».

და მოვასხენე: «ღია, ღმერთო, ბრძანებაა ეგე თქვენი!»

1349

„უსენ ტაბაკსა დააწყო მარგალიტი და თვალეები;

დავეედრე: «დარბაზს დაგსვდების დარბაზის ერი მთვრალეები;

ამა ქალისა ამბავსა, მომკლავ, თუ არ ეკრძალეები».

და კვლა შემომფიცა: «არ ვიტყვი, თავსაცა მეცეს სრმალეები!»

1350

„უსენ მოვიდა, სელმწიფე დახვდა ნადიმად მადომელი,—

უსენ არიფი მეფისა, მეფეა მისი მდომელი,—

წინა მიისვა, შეიმღვნა, ძღვენი მიართვა რომელი.

და აწ ნახო მთვრალი ვაჭარი, ცქაფი, უწრფელი, რომელი.

1347¹

[პირველი და მეორე სტრიქონი წაჭრილია].

მას გვერდით ცხენი უბია ცი ... ნი.

და კაცი ლაშქართა უმაღლე, ტახტი უდგს პატიოსანი.

„რა მეფემან უსენს წინა სვა მრავალი დოსტაქანი,
კვლა შესვეს და კვლა აუვისეს სხვა ფარჩი და სხვა ჭიქანი.
დააწვიჯეს იგი ფიცი, რა მუსაფი, რა მაქანი!

და მართლად თქმულა: «არა ჰმართებს ევაკსა ვარდი, ვირსა რქანი».

1352

170v „უთხრა დიდმან ხელმწიფემან უტკუოსა¹ უსენ მიივრგალსა:
«ღია მიკვირს, სამღუნოდ ჩვენად სით მოილებ ამა თვალსა,
მარგალიტსა დიდროანსა, უმსგავსოსა ჰპოვებ ლალსა?»

და ვერ გარღვისდი, თავმან ჩემმან, ძღვენთა შენთა ნათალსა».

1353

„თაყვანის-სცა უსენ, ჰკადრა: «ჰე, მაღალო ხელმწიფეო,
ზეცით შექთა მომფენელო, მარჩენელო არსთა, მზეო!
რაცა სხვა მაქვს, ვინი არის ოქრო, თუნდა საჭურჭლეო?»

და დედის მუცლით რა გამოძევა? მბომეზია თქვენგან მეო.

1354

«ამას [ც]კადრებ, თავმან თქვენმან, არა გმართებს მადლი ძღუნისა;
სხვა რამე მითქს სანძლო თქვენი, შესართავი თქვენის მისა;
მას უცილოდ დამიმაღლებთ, ოდის ნასთო მსგავსი მზისა,

და მაშინ მეტად გაამრავლოთ თქვენ ბრძანება ნეტარმისა».

1355

„რას ვაგრძელებდე! გატეხა ფიცი, სიმტკიცე სჯულისა,
უამბო ჰოვნა ქალისა, მჭვრეტაგან მზედ სახულისა.

მეფესა მეტად იამა, მიეცა ღსინი გულისა,

და უბრძანა დარბაზს მოყვანა, სრულ-ქმნა უსენის² თქმულისა.

1356

171r „მე აქა ჩემსა ამოდ ვკე, მუნამდის არ მიკვნესია.

შემოდგა კარსა მეფისა მონათა უხუცესია,

თანა ჰევა მონა სამოცი, ვით ხელმწიფეთა წესია,

და მოვიდეს; მეტად გავჰკვირდი, ვჰთქვი: «რამე საქმე ზესია».

1357

„მისალამეს, «ფატმან, — მითხრეს, — ბრძანებაა ღმრთისა სწორთა:

ღღეს რომელი უსენ შესძღვნა ქალი, მსგავსი მზეთა ორთა,

აწ მოგვგვარე, წავიუვანოთ, ვლა არ გვირდა გზათა შორთა».

და ესე შესმა, დამტუჯეს ცანი, რისსვა ღმრთისა ეცა გორთა.

¹ უტკიოსა. ² უსენისა.

1358

„მე გაკვირვებით კვლავ ვპკითხე: «რა ქალი გინდა, რომელი?» მათ მითხრეს: «უსენ შემოსმუნა პირი ელვათა მკრთომელი». არას მარგებდა, დავასკვენ დღე ჩემი სულთა მსდომელი, და ავთოთოლდი, ავდეგ ველარა, ვერცა ქვე ვიყავ მჯდომელი.

1359

„შევე, ვნახე იგი ტურფა მტირალად და ცრემლ-დასხმულად, ვპკადრე: «მზეო, ბედმან შევან ვით მიმუსთლა, სედავ რულად! ცა მობრუნდა რისხვით ჩემთვის, იავარ-მეო, ამფხვრა სრულად, და შემასმინეს, მეფე გითხოვს, ვარ ამისთვის გულ-მოკლულად».

1360

171V „მან მითხრა: «დაო, ნუ გიკვირს, ეგე რაზომცა მნელია! ბედი უბედო ჩემზედა მიწიე ვისა მქნელია. კარგი რამ მჭირდეს, გიკვირდეს, ავი [რა] საკვირველია! და სსუა-და-სსუა ჭირი ჩემზედა არ ახალია, მეელია».

1361

„თვალთათ ვითა მარგალიტი გარდმოყარა ცრემლი სშირი, ადგა ასრე გულ-უშიძრად, ვეფსი იეო, ანუ გმირი, ღსინი ღსინად არად უნდა, მართ აგრევე ჭირად ჭირი. და მთხოვა, გარე აჯალითა მოიბურა ტანი, პირი.

1362

„შევე საჭურჭლეს, რომელსა ფასი არ დაედებოდა, თვალ-მარგალიტი ავილე, რაც ოდენ ამელებოდა, თვითო და თვითო თვითოსა ქალაქსა ეფასებოდა, და მიველ, მას წელთა შევარტეი, შავ-გული მისთვის კვდებოდა.

1363

„ვარქვი: «ჩემო, განლა სადმე გესმარების ესეგვარი». მათ მონათა სელთა მივეც პირი, მზისა დასადარი. ცნა მეფემან, მოეგება, ჰკრეს ტაბლასა, გაჰხდა ზარი, და იგი მივა თავ-მოდრეკით, წყნარი არის მოუბარი.

1364

172r „ზედა მოატყდა მჭვრეტელი, გაჰხდა ზათქი და ზარები, ვერ იჭირვიდეს სრაანგნი, მუნ იეო არ-სიწყენარები; იგი რა ნასა მეფემან, საროსა მსგავსი ნარები, და გაჰკრთომით უთხრა: «ჰე, მზეო, აქა ვით მოიგვარები?»

1365

„ვით მზემან, მისნი მკვრეტელნი შექნნა თვალისა მფასველად;
მეფემან ბრძანა: «გამხადა ნახული მე უნასველად,
ღმერთისაგან კიდე ვინმც იყო კაცი ამისად მსასველად!»
და მართებს ამისთა მიჯნურთა, სელნი თუ რბოდენ, ახ, ველად!»

1366

„გვერდსა დაისვა, ეუბნა ტკბილითა საუბართა:
«მითხარო, ვინ ხარ, ვისი ხარ, მოსრული ვისით გვართა?»
მან არა გასცა პასუხი ჰირითა, მზისა დართა;
და თაუ-მოდრეკილი დაღრეჯით ქვე ზის ცნობითა წყნართა.

1367

„არ ისმენდა მეფისასა, რასა გინდა უბრძანებდა,
სხვაგან იყო გული მისი, სხვასა რასმე იგონებდა;
ვარდი ერთგან შეეწება, მარგალიტსა არ აღებდა,
და მკვრეტნი მისნი გააკვირნა, რასამცა ვინ იაზრებდა!»

1368

172v „მეფე ბრძანებს: «რა შევიგნათ, გული ჩვენი რათ ისწნების?»
ამ ორთა კიდეთაგანი აზრი არა არ იქნების;
ან ვისიმე მიჯნურია, საუკარელი ეგონების,
და მისგან კიდე არვისად სცალს, ვეღარცა ვის ეუბნების.

1369

«ანუ არის ბრძენი ვინმე, მაღალი და მაღლად მსედი,
არცა ღზინი ღზინად უჩანს, არცა ჭირი ზედა-ზედი;
ვით ზღაპარი, ასრე ესმის უბედობა, თუნდა ბედი,
და სხვაგან არის, სხვაგან ფრინავს, გონება უც ვითა ტრედი».

1370

«ღმერთმან ქნას, შინა მოვიდეს მე ჩემი გამარჯვებული,
მე დავახვედრო ისი მზე, და, — მისთვის დამხადებული;
მან ათქმევინოს ნუთუ რა, ჩვენცა ვცნათ გაცსადებული,
და მუნამდის მთვარე შექ-კართომით ჯდეს, მზისა მომორებული»..

1371

„სელმწიფისა შვილსა გითხრობ კარგსა უმასა, გულოვანსა,
უებროსა ზნე და თვ[ა]ლად, შეენიერსა პირსა, ტანსა;
მაშინ ლაშქარს წასრულ იყო, მუნ დაჰყოფდა დიდსა ხანსა,
და მამა მისთვის ამხადებდა მას, მნათობთა დასაგვანსა.

1372

173r „მოიღეს, ტანს ჩააცვეს შესამოსელი ქალისა
მას ზედა მუქი მრავალი ჩნდა მნათობისა თვალისა,
დაადგეს თავსა გვირგვინი ერთობილისა ლალისა,
და მუნ ვარდსა ფერი აშვენებს ბროლისა გამჭვირალისა.

1373

„მეფემან ბრძანა: «მოჰკაზმეთ საწოლი უფლის-წულისა»-
დაუდგეს ტახტი ოქროსი, წითლისა მალრიბულისა;
ადგა თვით დიდი ხელმწიფე, პატრონი სრისა სრულისა,
და მას ზედა დასვა იგი მზე, ლხინი მჭკრეტელთა გულისა.

1374

„უბრძანა ცხრათა სადუმთა დადგომლად მცველად კარისად:
ხელმწიფე დაჯდა ნადიმად, მსგავსად მათისა გვარისად;
უბოძა უსენს უსომო მუქაფად მის მზის დარისად.
და სცემენ ბუკსა და ტაბლაკსა მოსამატებლად ზარისად.

1375

„გააკრძელეს ნადიმობა, სმა შეიქნა მეტად გრძელი,
ქალი ჰირ-მზე ბედსა ეტევის: «რა ბედი მიც ჩემი მკვლელი!
სადაური სად მოსრულ ვარ, ვის მივხედები ვისთვის ხელი,
და რა ვქნა, რა ვუო, რა მერგების, სიცოცხლე მჭირს მეტად მხელი!».

1376

173v „აკლავცა იტევის: «ნუ დავაჯანობ შეენებასა ვარდთა ფერსა,
ვეცადო რას, ნუთუ ღმერთმან მომარიოს ჩემსა მტერსა!
სიკვდილამდის ვის მოუკლავს თავი კაცსა მეცნიერსა?
და რა მისჭირდეს, მაშინ უნდა გონებანი გონიერსა!»

1377

„სადუმნი უსმნა, უბრძანა: «ისმენდით, მოდით ცნობასა!
მოღორებულხართ, დამცდარხართ თქვენ ჩემსა პატრონობასა,
დამცდარა თქვენი ხელმწიფე, ჩემსა თუ ჰლამის ჰსმლობასა,
და ჩემთვის ბუკსა და ტაბლაკსა ცუდად, გლას, იცემს ნობასა.

1378

„არ ვარკ ვარ თქვენად დედოფლად, ჩემი გზა კიდევანია;
მამოროს ღმერთმან მამაცი, ჰირად მზე, სარო-ტანია!
სხვასა რად მნუკვთ საქმესა, ჩემნი საქმენი სხვანია,
და თქვენთან ჩემი სიცოცხლე არ ჩემი შესაკვანია.

1379

„უცილოდ თავსა მოვიკლავ, გულსა დავიცემ დანასა,
თქვენ დაგზოცს თქვენი ჰატრონი, სოფელს ვერ დაჰყოფთ სანასა;
ესე სჯობს: მოგცე საჭურჭლე, მძიმე მარტყია ტანასა,
და მე გამაპარეთ, გამიშვით, თვარა დაიწუებთ ნანასა».

1380

1747 „შემოიხსნა მ:რგალიტი, შემოერტყა რაცა თვალი,
მოიხდა გვირგვინიცა გამჭვირვალი, ერთობ ლალი;
მისცა, უთხრა: «გამომიღეთ, გეაყები გულ-მსურვალი,
და მე გამიშვით, ღმერთსა თქვენსა მიავალეთ თქვენი ვალი».

1381

„მონათა მიხვდა სიხარბე მის საჭურჭლისა მძიმისა,
დაჰვიწყდა შიში მეფისა, ვითა ერთისა გზირისა,
გამოპარება დასკვნეს მის უებროსა პირისა.
და ნახეთ, თუ ოქრო რასა იქს, კვ[ე]როსი ეშმაკთა პირისა!

1382

„რა ოქრო მისთა მოევასთა აროდეს მისცემს ლხენასა¹,
ღღედ სიკვდილამდის სიხარბე შეაქნევს კბილთა ღრჭენასა:
შესდის და გაზდის, აკლია, ემდურვის ეტლთა რბენასა,
და კვლა აქა სულსა დააბამს, დაუშლის აღმაფრენასა.

1383

„რა ხადუმთა აუსრულეს საქმე მისი საწადელი,
ერთმან ტანსა აიხადა, მისცა მისი ჩასაცმელი,
სხვანი კარნი გამოარნეს, იჯაროდა დარბაზს მსმელი.
და დარჩა მთვარე გველისაგან გაუესებული, ჩასანთქმელი.

1384

1748 „მონანიცა გარდესვეწეს, გაიპარნეს მასვე თანა.
ქალმან კარსა დამირეკა, ფატმანობა ჩემი ბრძანა.
გავე, ვიცან, მოვეხვივე, გამიკვირდა მეცა განა!
და შინა უოლა არ წამოძევა: «რად მაწვევო?» შემანანა.

1385

„მებრძანა: «თავი ვიუიდე მოცემულითა შენითა,
მუქაფა ღმერთმან შემოგზღოს მოწუალებითა ზენითა!
კვლარ დამძალავ, გამიშვი, ფიცხლავ გამგზავნე ცსენითა,
და სადამდის სცნობდეს ხელმწიფე, კაცთა მომწვევდეს რბენითა».

¹ ლხენასა.

1386

„შევე ფიცხლად საჯინიბოს ავხსენ ცხენი უკეთესი,
შეუკაზმე, ზედა შევსვი მსიარული, არ მომკენესი;
ჰგვანდა, ოდეს ლომსა შეჯდეს მზე, [მ]ნათობთა უკეთესი,—
და წახდა ჩემი ჭირნახული, ვერ მოვიმკე, რაცა ვსთესი.

1387

„დღე მიიყარა, ხმა გასდა, მოვიდა მისი მდეგარი,
მოიცვეს პიგან ქალაქი, შეიქნა მოსაწყევარი;
მე შეითხეს, ვარქვი: «თუ ჰპოვოთ მუნ სახლსა, სადა მე ვარი,
და მეფეთა ვიყო შემცოდე და მათთა სისხლთა მსლვევარი!»

1388

275r „მონახეს, ვერა შეიგნეს, შეიქცეს დაწბილებულნი,
მას აქათ იგლოვს ხელმწიფე და უოვლნი მათნი სლებულნი.
დაჰსედენ დარბაზის ერთა, შეველენ ისფერით დებულნი,
და მზე მოგვეშორა, მას აქათ ჩვენ ვართ სინათლე-კლებულნი.

1389

„მას მთვარისა სადაობა კვლა გიამბო, საქმე კვლაცა;
აწ უწინა ესე გითხრა, რას მექადდა ისი კაცი:
მე, გლას, ვიუაგ მისი ნეზვი, იგი იყო ჩემი ვაცი.
და კაცსა დასერის უგულობა და დიაცსა ბოზი ნაცი.

1390

„მით არ ჯერ ვარ ქმარსა ჩემსა, მკლე არის და თვალად ნასი.
ისი კაცი ჩაშნიგირი დარბაზს იყო მეტად ხასი;
ჩვენ გვიყვარდა ერთმანერთი, არ მაცვია თუცა ფლასი,
და ნეტარმი ვინ სისხლი მისი შემასვრიტა ერთი თასი!

1391

„ესე ამბავი მასთანა ვთქვი დიაცურად, ხელურად:
ჩემსავე მოსვლა მის მზისა და გაპარება მელურად.
გამელაუნებასა მექადდა არ მოყვარულად, მტერულად,
და აწ ისე მკვდარსა ვიგონებ, იმ, თავი ვიხსენ მე რულად!

1392

275v „დამექადის, რაზომჯერცა წავიკიდნით თავის წინა.
ოდეს მესმე, არ მეგონა მე იმისი უოფა შინა:
მოსრულ-იყო, მოსვლა ეთქვა; შენცა მოსველ, შემეშინა,
და ამაღ კადრე: «ნუ მოხვალთა», მოგაკებე მონა წინა.
1 კალაჲ.

1393

„აღარ დაბრუნდით, მოხვედით, მუქნი თქვენ ჩემთვის არენითჲ.
შეივარენით ორნივე, ჩემზედა დაიჯარენით;
ამად შეეპინდი, ღონენი ვეღარა მო[ვ]ა[ცვ]არენით,
და იმას, გლახ, ჩემი სიკვდილი გულითა სწადდა, არ ენით.

1394

„თუმცა ისი არ მოგეკლა, მისრულიყო დარბაზს ვითა,
შემასმენდა ჯავრიანი, გული ეღვა ცეცხლებრ, სწვიდა;
მეფე მწერალი გარდასწმენდ[ღ]ა სახლსა ჩემსა, გარდაკვიდა,
და შვილთა, ღმერთო, დამაჴმევედა, დამქოლვიდა მერმე ქვითა!

1395

„მუჴაფა ღმერთმან შემოგზღოს!—მადლსა გკადრებდე მე რასა,—
რომელმან დამსენ მშვიდობით იმა გველისა მზერასა!
აწ ამას იქით ვნატრიდე ჩემსა ეტლსა და წერასა,
და აღარ ვიმიშვი სიკვდილსა, ჰაი, ქვე ჩავიჴერ [რ]ასა!“

1396

176r აუთანდილ უთხრა: „ნუ გემის, წიგნსაცა აგრე სწერია:
მოუგარე მტერი ეოვლისა მტრისაგანც უფრო მტერია,
არ მიენდობის გულითა, თუ კაცი მეცნიერია;
და ნულარ იმიშვი იმისგან, აწ იგი მკვდართა ფერია.

1397

„იგივე მითხარ, მას აქათ, ქალი გაგზავნე შენ ოდეს,
რაცალა გეცნას ამბავი, ანუ რა მისი გსმენოდეს“.
კვლა იტუვის ფატმან ტირილით, კვლა თვალთათ ცრემლი სდენოდესჲ:
და წახდესო მუქნი, რომელი მზისაებრ ველთა ჰფენოდეს!“

ამბავი ნესტან-დარეჯანისა
ქაჯთაგან შეჴურობისა

1398

ვა, საწუთროო, სიცრუვით თავი სატანას ადარე!
შენი ვერავინ ვერა ცნას, შენი სიმუსთლე სად არე;
პირი მზისაებრ საჩინო სად უჩინო ჰყავ, სად არე?
და მით ვხედავ, ბოლოდ სოფელსა ოხრად ჩანს ეოვლი, სად არე--

1397¹

„აწ მოგახსენო ამბავი, წაყვანა მისი ვისაგან,
რაცა მას აქათ მშენია მნახველთა კაცებისაგან,
ყველას წერილად მოგახსენებ, გულიცა მეღდას ქვისაგან,
და თქვენცა სცნობთ მისსა ამბავსა, თუ გარჯილობა გზისაგან“.

1399

ფატმან იტყვის: „მომემორა მზე, მნათობი სრულად ხმელთა,
სიცოცხლე და სულ-დგმულობა, მონაგები ჩემთა ხელთა;
მას უკანით გაუწვევტლად დება მჭირდის ცეცხლთა ცხელთა,
და ვერ გაკანში წუარო ცრემლთა, თვალთათ ჩემთა გარდამღვრელთა.

1400

ა76v „სახლი და შვილი მამულდეს, ვჯდი უგულოთა გულითა,
მას ვიგონებდი მღვიმარე, რა მიმეძინის ლულითა;
უსუნ, გამტეხი ფიცისა, მიჩს უსჯულოთა ხჯულითა,
და ვერ მიძიასხლოს სახსლოთ კრულმან ჰირითა კრულითა.

1401

„დღესა ერთსა სალამო-ეამს,—ჩასვლა იუო ოდენ მზისა,—
წაუდვტ წინა დარაჯატა, კარი მიჩნდა ხანდაგისა;
ვიგონებდი, სეგდა მკლვიდა მისისავე გონებისა,
და ვჰთქვის: «კრულია ზენაარი უოვლისამცა მამაცისა».

1402

„მოვიდა სითმე ღარიბი მონა მოყესითა სამითა,
მონა მონურად მოსილი, სხვანი მგზავრულად ხამითა;
სასმელ-საჰმელი მოიღეს, ქალაქს ნასკიდი დრამითა,
და სმიდეს, ჰამდეს და უბნობდეს, სხდეს მხიარული ამითა.

1403

„მე უუგრებდი, უჯვრეტდი; თქვის: «ამოდ გავიხარენით,
მაგრა ჩვენ აქა მოუე[ა]სნი უცხონი შევიუარენით,
არც არა ვიცით, ვინ ვინ ვართ, ანუ სით მოვიარენით,
და ხამს, ერთმანერთსა ამბავი ჩვენიცა უთხრათ ბარ ენით».

1404

ა77r „მათ სხვათა მათი ამბავი თქვეს, ვითა მგზავრთა წესია;
მონამან უთხრა: «ჰე, მმანო!, განგება რამე ზესია:
მე მარგალიტსა მოგიმი, თქვენ ქერიმი დაგითვისია,
და ჩემი ამბავი ამბავთა მაგათგან უკეთესია.

1405

„მე ვარო მონა მეფისა მალლისა, ქაჯთა მფლობლისა;
მათ მიხვდა ცემა სენისა, მათისა დამამხობისა:
მოგვიკვდა შემწე ქერივისა, შემწუალებელი ობლისა,
და აწ შვილთა მისთა და მისი ზრდის, უკეთესი მძობლისა.

1 ძამანო.

1406

«დელარდუსტ არის დიაცი, მაგრა კლდე, ვითა ლოდია,
ვისცა არ დაჰკოდს, ემა¹ მისი ვერავის დაუკოდია;
მს უსსენ წერილნი მმის-წულნი: როსან და ერთი როდია,—
და აწ იგი ქაჯეთს ხელმწიფედ ქვე ზის მორტყული წოდია.

1407

«გვესმა ამბავი, ზღვათ იქით სიკვდილი დისა მათისა,
შეიკირვებდეს ვაზირნი, დამალეს ქნა სალვათისა,
ვითა ვკადროთო დაუსება ზირისა, ხმელთა მნათისა?!
და რომაქ მონაა, თავადი მონისა ბევრ-ათასისა.

1408

177v «რომაქ ბრძანა: «მოცავენმკლავს, მე ტირილსა არ დაესვდები..
მინდორს წავალ, ვიმეკობრებ, ალაფითა ავივსები,
შინა მოვალ შოებული, ადრე შედა მოვესწრები,
და მეფე დისა დატირებად წავიდოდეს, წაცაუჭუვები»..

1409

«გვიტხრა მისთა სელისათა: «წავალ, თანა წამომეყვით!»
წაგვიტანა მონა ასი, უველაკაი მისგან რჩევით.
დღისით მზინით ვმეკობრობდით, ღამეთაცა ვიყენით თვეით;
და დია ვლექით ქარაუანი, ლარი ჩვენკენ გარდმოვდევით.

1410

«მინდორ-მინდორ მოვიდოდით ჩვენ ღამესა დია ბნელსა,
დიდი რამე სინათლენი გამოგვიჩნდეს შუა ველსა;
ვთქვით, თუ: მზეა, ნუთუ ზეცით ჩამოჭრილა ზედა ხმელსა!
და დაბნეული მივეცენით გონებასა ჩემსა მსჯელსა..

1411

«ზოგთა ვთქვით: არის ცისკარი; ზოგთა ვთქვით: არის მთვარეთ;
მას დარაზმულთა მიემართეთ, ახლოსმცა ვნანეთ ბარეთ!
მორს მოუარეთ, მივედით, შემოვადგით გარეთ;
და მით ნათლიდაღმა გამოჰხდა ხმა, ჩვენი მოუბარეთ.

1412

178r «გვიტხრა: «ვინ ხართ, ცხენოსანნო? თქვენ სასელი თქვენი თქვენით:
გულანმართო მოციქული ქაჯეთს მივალ, მერიდენით!»
ესე გვესმა, მოვადგით, ალუად გარე მოვერტყენით,
და პირ-მზე რამე ცხენოსანი გავიცადეთ. თვალით ჩვენით..

1 სს.

1413

«უპკურიტეთ ჰირსა მნათობსა, ელვათა მელეარებსა;
მისი ციმციმი შისისაებრ ეფინებოდა არებსა;
პვირ-პვირად გვეუბნებოდა სიტყვასა რასმე წყნარებსა,
და კბილთაგან შუქი შუადგა ზედან გომრისა სარებსა.

1414

«კვლავ ვეუბენით მას შხესა ტკბილ-მოუბრითა ენითა.
არ მონა იუო, ტეუოდა, ჩვენ ესე შევიგენითა;
რომაქ შეატეო ქალობა, გვერ[დ]სცა წაუდგა ცხენითა.
და აღარ გაუშვით, დაჯირვა ვჰკადრეთ სელითა ჩვენითა.

1415

«კვლავ ვკითხეთ: «გვითხარ მართალი საქმე შენ მხეებრ ნათლისა,
ვისი ხარ, ვინ ხარ, სით მოხვალ მანათობელი ბნელისა?»
მან არა გვითხრა, გაუშვა წუარო ცრემლისა ცსელისა.
და რა საბრალოა¹ გაუსილი მთვარე, ხანთქმული გველისა!

1416

178v «არცა რა ცსადი ამბავი, არცა რა დანამალავი,
არა, არ გვითხრა, ვინ იუო, ან ვისგან ნამუხთალავი;
ქუძ-ქუძად გვეუბნებოდა, კუძტი, თავისა მკრძალავი,
და ვითა ასპიტი, მკვრეტელთა მისთა თვალითა მალავი.

1417

«რომაქ გვიბრძანა: «ნუ ჰკითხავთ, აწ თურე არ-სათქმელია,
ამისი საქმე უცსოა², საამბობლადცა მნელია;
ბედი მეფისა ჩვენისა არსითგან სანატრელია,
და მით რომე ღმერთი მას მისცემს, რაც უფრო საკურველია.

1418

«ესე ღმერთსა მისაგვრელად მისად ჩვენთვის მოუცდია,
მიუტანოთ არმადანად, დაგვიმადლებს მეტად დია.
ნუ დაუძალავთ, გა[ვ]შელავნდებით, მეფე ჩვენი ამაუია,
და პირველ—მათი შეცოდება, მერმე დიდი აუგია».

1419

«მივემოწმენით, თათბირნი არ კიდე გაუკიდენით;
დავბრუნდით, ქაჯეთს მივმართეთ, მას წინა მოვეკიდენით;
არცა რა ვჰკადრეთ სელდასელ, არცა თუ წავეკიდენით;
და იგი ტირს, დაწესა გულ-მდუღრად ჩარცხის ცრემლისა კი დენით.

¹ საბრალოა ² უცხოა.

1420

- 179r «მე რომაქს გჰკადრე: «გამიშვი კვლა ადრე თქვენი მსლებელი; აწ გულანძარო ქალაქსა ვარ საქმის რასმე მდებელი».
მან გამომიშვა, აქ სადმე ლარი მიც წასაღებელი,
და თანა წაგიტან, წაცავალ მე მათი ზედა-მსწრებელი».

1421

- „მათ კაცთა დია იამა ესე ამბავი მონისა.
მე გავიგონე, შერემშრა ნაკადი ცრემლთა ფონისა,
მენიშნა, უოვლი ნიშანი ვიცან ჩემისა ღონისა,
და ცოტაი ღზინი მომეცა, მსგავსი დრამისა წონისა.

1422

- „მოვიუვანე იგი მონა, ახლოს დავსვი ჩემსა წინა,
ვჰკითხე: «მითხარ, რას იტყოდი? გაცონება მეცა მინა».
მან იგივე კვლა მიანბო, რაცა მუნით მოქმესმინა,
და მან ამბავმან გამაცოცხლა, სულ-მობრძავე დამარჩინა.

1423

- „მე ორნი შავნი მონანი მეუანან საესენი გრძნებითა:
უჩინოდ მივლენ-წამოვლენ მათითა სელოვნებითა;
მოვასხნენ, ქაჯეთს გაგვსავენ, ვარქვი, თუ: «ნუ დასდგებითა,
და მაცნობეთ მისი ამბავი თქვენითა მოქმედებითა».

1424

- 179v „სამ დღე მოვიდეს, მიაშბეს, ფიცხლა ებიჯა გზისადა:
«მიუგვრიაო მეფისა, ზღვათ იქით წამავლისადა,
გერვის შეუდგმან საჭურეტლად თვალნი, მართ ვითა მზისადა,
და ქვე დაუწინდავს საცოლედ როსან ცოტასა უმისადა.

1425

- «როსანს შევრთოთო, — დულარდუსტს მეფესა უბრძანებია, —
ჯერ ქორწილობად არა მცალს, აწ გული ცეცხლ-ნადებია».
შემოგიქცევი, შევისპლობ, ვინ ცისა მზედ ნაქებია“.
და ციხეს დაუს[ვ]ამს, ხადუმი ერთაი უახლებია.

1426

- «უოვლი მცოდნელი გრძნებისა მას თანა წაუტანია,
მით რომე გზა საჭიროა, მტერნი საომრად მზანია;
ქვე დაუერთა მოუშები, ვინც უფრო გულოვანია,
და დაეოვნების: წასრულა, ჯერთო ცოტაი ხანია.

1427

«ქაჯთა ქალაქი აქამდის მტერთაგან უბრძოლველია.
ქალაქსა შიგან მაგარი კლდე მაღალი და გრძელია,
მას კლდესა შუა გვირაბი, ასამკრომელი სვრელია,
და მუნ არის მარტო მნათობი, მისთა შემყრელთა მწველია.»

1428

ადორ «გვირაბის კარსა ნიადაგ მოუმე სცავს არ ჰირ-ნანსები,
ათი ათასი ჭაბუკი დგას, უველაკაი ხანსები,
ქალაქის კართა სამთავე—სამათას-სამათასები.
და გულო, გაგსაჯა სოფელმან, არ ვიცი და, გლას, რას ვები!»

1429

ესე ამბავი ავთანდილ ჰირ-მზემან, მაგრა ვაღამან,
რა მოისმინა, იამა, სხვაჯ არა გაუცხადა მან,
შესწირა ღმერთსა მადლობა ტურთამან დანაბადამან:
და „ამბავი ჩემი სალხინო მითსრაო ვისმანღა დამან!“

1430

ფატმანს უთხრა: „საუვარელო, კმა სარ ჩემგან სასურველად,
მე ამბავი სანატრელი მომანსმინე არ ჰირ-ბნელად,
მაგრა საქმე ქაჯეთისა გამაკონე უფრო მართულად,
და ქაჯი ეველა უსორცოა, რამან შექმნა ხორციელად?“

1431

„მის ქალისა სიბრალული ამანთებს და მიღებს აღსა,
მაგრა ქაჯნი უსორცონი რას აქნევენ, მიკვირს, ქალსა?!“
ფატმან უთხრა: „მომისმინე, მართლად გხედავ მანდა მკრთალსა,
და არ ქაჯნია, კაცნიაო, მინდობიან კლდესა სალსა.»

1432

ადის „ქაჯნი სასულად მით ჰქვიან, არიან ერთად კრებულნი,
კაცნი, გრძნებისა მცოდნელნი, ზედა გახელოვნებულნი,
ყოველთა კაცთა მავნებნი, იგი ვერვისგან ვნებულნი;
და მათნი შემბმელნი წამოვლენ დამბრძალნი, დაწბილებულნი.»

1433

„იქმენ რასმე საკვირველსა, მტერსა თვალთა დაუბრძობენ,
ქართა აღსმრევენ საძინელთა, ნაესა ზღვა-ზღვა დაამსობენ,
ვითა ხმელსა გაირბენენ, წუალსა წმიდად დაამსობენ,
და სწადდეს, დღესა ბნელად იქმენ, სწადდეს, ბნელსა ანათლობენ.»

1434

„ამისთვის ჯაჯად უსმობენ გარეშემონი ყველანი,
თვარა იგიცა კაცნია ჩვენებრვე სორციელანი“.
აუთანდილ მაღლი უბრძანა: „ცეცხლნი დამივსენ ცსელანი,
და დიდად მიაშენეს ამბავნი, სიტყუანი აწინდელანი“.

1435

გულითა ღმერთსა ადიდებს აუთანდილ ცრემლთა მდენელი;
თქვა: „ღმერთო, გმადლობ, რომელი სარ კირთა მომალსენელი;
უოფილი, მყოფი, უთქმელი, უურთავან მოუსმენელი,
და წეალობა თქვენი ისქითად არს ჩვენი გარდ-მოძფენელი!“

1436

1817 მის ამბებისა ცნობისათვის ცრემლით ღმერთსა ადიდებდა.
ფატმან ეჭვდა თავისათვის, ამაღ ცეცხლსა კვლა იდებდა;
ემა ნამუსსა ინახვიდა, სიყვარულსა იფერებდა,
და ფატმან ეელსა ესეგოდა, პირსა მშესა აკოცებდა.

1437

მას ღამით ფატმან იამა აუთანდილს თანა წოლითა;
ემა უნდო-გვარად ესევეის ეელსა ეელითა ბროლითა.
ჰკლავს თინათინის გონება, ძრწის იდუმლითა ძრწოლითა,
და გული ხელ-ქმნილი გასკრია მსეცთავე თანა რბოლითა.

1438

აუთანდილ მალეით ცრემლისა წეავს, დენად სისხლ ნართა[ვ]ისად.
მიგან მელნისა მორეგსა, ცურავს გიპრისა ნაეი სად;
იტყვის, თუ: „მნახეთ, მიჯნურნო, იგი. ვინ ვარდი ა ვისად,
და უმისოდ ნესეთა ზედა ვზი ბულბული მსგავსად ევაეისად!“

1439

მუნ ცრემლნი, მისგან ნადენნი, ქვისაცა დასაღბონია;
გიპრისა ტეერი აგუბებს, ვარდისა ველსა ფონია;
ფატმან მას ზედა იხარებს მართ ვითა იადონია.
და თუ ევაეი ვარდთა იმოვებს, თავი ბულბული ჰგონია.

1440

1818 გათენდა, ბანად წავიდა მზე, სოფელს შექ-ნაკიდები;
დიაცმან უძღვნა მრავალი კაბა, ეაბაჩა, რიდეები,
მრავალი ფერი სულნელი, ტურფა ჰერანგი, წმიდეები:
და „რაცა გწადდესო, ჩაიცვი, მე ნურას ნუ მერიდეები“.

1441

აუთანდილ თქვა: „საქმე ჩემი გავაცხადო ამა დღესა!“
სამოსისა გაჭრულისა ცმა აქამდის დაეწესა;
მას დღე უოული საჭაბუკო შეიმოსა ტანსა მხნესა,
და მოიმატა დაშენება, დაემსგავსა ღომი მშესა.

1442

ფატმანს ჰური შეეკაზმა ავთანდილის საწვეველად;
უმა შევიდა მხიარული მხიარულად, არ პირ-ბნელად:
ფატმან ნახა, გაუკვირდა ვაჭრულისა უმოსელად,
და შემოსცინა: „აგრე სჯობსო მენთვის ხელთა სასურველად“.

1443

ფატმან მისსა შეენებასა მეტის-მეტად ჰკვირებოდა.
მან პასუხი არა გასცა, თავის წინა ღიმილებოდა:
„შეეტყვების, არ მიცნობსო, რა რეგენადა რა გვარ ხმობდა!“.
და თუცა რასმე იფერებდა, მეტი არა ჰგაუიღოდა.

1444

182r ჰური ჰამეს, გაიუარნეს, უმა მივიდა მისსა შინა,
ღვინო-სმული, მხიარული, დაწვა, ამოღ დაიძინა;
სალამო-ჟამ გაიღვიძნა, მუქი ველთა მოაფინა,
და ფატმან უსმო: „მოდი, მნახე, მარტო ვარო, თავის წინა“.

1445

ფატმან მივიდა, ავთანდილს სმა ესმა მისგან ოხისა;
იტყოდა: „მომკლავს უცდილოდ ტანი ალვისა, მო, ხისა!“
გვერდსა დაისვა, ბაღში მისცა მისისა ნოხისა,
და ვარდისა ბაღსა უჩრდილობს ჩრდილი წამწამთა ქოხისა.

1446

ავთანდილ ბრძანა: „ჰე ფატმან, ვიცი, ეს საქმე შენია,
დაპკრთები ამა ამბავსა, მართ ვითა გველ-ნაკებენია,
მაგრა აქამდის მართალი შენ ჩემი არა გსმენია,
და ჩემნი მომკლველნი წამწამნი მხენი გიმრისა ხენია“.

1447

„გგონივარ ვინმე ვაჭარი, პატრონი ქარავანისა;
მე ვარ სპასპეტი მადლისა მეფისა როსტეგვანისა,
თავადი სპისა დიდისა, მათისა შესაგვანისა,
და მაქვს პატრონობა, მრავალი საჭურჭლე, მგზავსი ხანისა.“

1448

182v „შენ გიცი კარგი მოუვარე, ერთგული, მისანდობელი.
მათ უვის ერთი ასული, მზე სმელთა მანათლობელი,—
იგია ჩემი დამწველი და ჩემი დამადნობელი,—
და მან გამოგზავნა, დავაგდე პატრონი, მათი მმობელი.“

„რომე შენ ქალი გეოლია, მე ძებნად მისვე ქალისად,
 მივლია უოული ქვეყანა, მის მზისა მონაცვალისად;
 მისთვის გაჭრილი მინასავს, წევს ლომი ფერ-ნამკრთალი სად,
 და გამცუდებულად თავისად, მის გულისა და ძალისად“.

1450

ავთანდილ ფატმანს უოველი უთხრა ამბავი თავისა,
 ამბავი ტარიელისგან შემოსა ვეფხის ტყუვისა;
 უბრძანა: „შენ ხარ წამალი ჯერო შენგან უნახავისა,
 და ღონე წამშმისა ხშირისა, ეორნის ფრთებ-ნაფუშავისა.“

1450¹

ფატმან უთხრა: „არ ვიცოდი პირველ შენი ცეცხლა დება,
 მაგრამ ავად არ მოვიხდა ჩემი ხელის შემოდება;
 ჩვენ მზე გაპოვეთ დაკარგული, მაზედ ვაქენით ვალის-დება,
 და ღმერთმან აღრე მას შეგყაროს, ვისგანაც გაქვს გულის დება“.

1450²

ავთანდილ თავი დადრია სიცილით მოლიზღარემა,
 ფატმანს პრქვა: „ჩემთვის დაგბადა ტურფამან არე-მარემა,
 შენგან გამონდა ნაუელი, შექნი მოპტინა მთვარემა,
 და ესე ყველაი უსტარმან ქნა ჩემმან შესაწყენარემა“.

1450³

ვიოაც¹ დაედვა იმეღი თინათინს მზისა დაროსა,
 ებრძანა: „მუქი მთვარემან სამს წლამღი სხვაგან აროსა,
 მისნი ვერ-მჭვრეტნი ყვაეილნი დააზროს, დაამკენაროსა,
 და მერმე მოვიდეს მნათობი, მნათობსა შეყყაროსა“.

1450⁴

უამბო ყველა არაბთა, სიდიდე როსტევანისა,
 მეფობა თინათინისა, მზეებრ შექ-მონავანისა,
 მართ მიჯნურობა თავისა და ჭირნი ცეცხლთა წევანისა,
 და ან ძებნა ტარიელისა და პოენა გმირთა გვანისა.

1450⁵

იმა პირ-მზისა სახელი ნესტან-დარეჯან ხმობილი,
 ინლოთ მეფისა ასული, ქალი წყნარი და ლმობილი²;
 ტარიელ მისთვის ხელ-ქნილი, თვალთა ცრემლ-გაუხმობილი.
 და „მე ძმა ვარ მისი, დღეითგან შენცა იქნები ღობილი“.

1450⁶

„ქალსა შენ აქებ, გინახავს და მეტად მოგწონებია,
 ტარიელ სარო, პირად მზე, ვინც მოუთვალოს ზნებია!
 იყოდე, მასთან სხვა კაცა არსად არ სახსენებია.
 და ვევე, რაზე გარგოთ მე და შენ, თუ ღმერთისა ძალთა ნება“.

1450⁷

ფატმან შეწუხდა მათისა ამბისა გაგონებული,
 კვადრა თუ: „მისსა მიჯნურსა გექნები დაწუნებული,
 მე თქვენი ჭირი ჭირად მჩანს, ვით გულსა ცეცხლი გზნებული,
 და გავგზავნოთ, ქალსა ვაცნობოთ ამბავი მოსურებული“.

1 ვითაცა. 2 ღობილი.

1451

„მოდი და, ფატმან, მეწიე, ვეცადნეთ მათსა რგებასა,
უშუელოთ, იგი მნათობნი ნუთუ მიეცნენ შვებასა;
ვინცა სცნობს კაცი, ვეველაი ჩვენსა დაიწუებს ქებასა,
და ნუთუ კვლა მიხვდენ მიჯნურნი ერთმანერთისა სლებასა.

1452

1839 „მომგვარე, ქაჯეთს გავეგზავნოთ იგივე მონა გრმნეული,
ქალსა ვაცნობოთ ვეველაი ამბავი, ჩვენგან ცნეული;
მანცა გვაცნობოს მართალი, ვენათ მისი გამორჩეული,
და ღმერთმან ქნას, ქაჯთა სამეფო მოგესმას ჩვენგან ძღუეული!“

1453

ფატმან თქვა: „ღმერთსა დიდება, საქმენი მომხვდეს, მო, რანი,
დღეს რამე მესმნეს ამბავი, უკ[ვ]დავებისა სწორანი!“
მოგვარა მონა გრმნეული, შავი მართ ვითა უორანი;
და უბრძანა: „ქაჯეთს გა[ტ]ეზავნი, წა, გზანი გისხენ შორანი!

1454

„აწ გამოჩნდების სახმრობა ჩემთვის შენისა გრმნებისა,
ფიცსლა დამივსე სახმილი შენ ჩემთა ცეცსლთა გზნებისა,
მას მზესა ჰკადრე მიზეზი მისისა განკურნებისა“.
და მან უთხრა: „სვალე მოგართვა უოვლი ამბავი ნებისა“.

წიგნი ფატმანისა ნესტან-დარეჯანის წინაშე მიწერილი

1455

ფატმან სწერს: „აჰა, მნათობო, სოფლისა მზეო ზენაო,
შენთა შორს-მეოფთა უოველთა დამწველო, ამაზრზენაო,
სიტყვა-მჭევრო და წელიანო, ტურფაო, ლამაზ-ენაო,
და ბროლო და ლალო, ოროვე კვლავ ერთგან შენათხზენაო!

1456

1838 „თუცა თუ შენი ამბავი შენ არა მომასმენიე,
მე ეგრეტა ვცან მართალი, მით გულსა შენთვის ველიე;
შენთვის ხელ-ქმნილსა ტარიელს ამბავითა მოალხენიე,
და ორნივე მისვდეთ წადილსა, იგი ვარდობდეს, შენ იე.

1454¹

„კვლაცა უთხრა: ზეაისარჯე, რაცა შენგან შეიძლების,
ჩვენსა ვარდსა მივეშველოთ, იგ უმზეოდ რათა კანდების?
თუ ჰაერი კარგი იქმნას, უმეტესად აუვაულების,
და რასაც კაცი ღმერთსა შესთხოვს, არაოდეს ასცილდებისა“.

1457

„მოსრულა შენად სამებრად მისი ძმად-მეფიცებული,
ავთანდილ, მოუმე არაბი, არაბეთს შიგან ქებული,
სწასწეტი როსტენ მეფისა, ვერვისგან დაწუნებული,
და შენ სწერდი შენსა ამბავსა, ლალი, ბრძნად გაცონებული.“

1458

„ჩვენ ამისთვის ესე მონა გამოგვზავნეთ თქვენსა წინა,
ვცნათ ამბავი ქაჯუთისა, მოსრულანცა ქაჯანი შინა?
მანდაურთა მეომართა ანგარიში წვრილად გვინა:
და ვინ არიან მცველნი შენნი, ან თავადი მათი ვინ ა?“

1459

„რაცა იცი მანდაური, მოგვიწერე, გაამყლავნე;
მერმე შენსა საყვარელსა ნიშანი რა გაუგზავნე!
შენი ეველა აქამდისი ჭირი ღსინსა გაათავნე,
და ღმერთსა უნდეს, მოყვარენი შესაფერნი შეგაზავნე!“

1460

184r „წადი, უსტარო, ისწრაფე, თუ მუსლი ჰქონდეს მალეები;
დაგნატრი, მიხვალ, დაგხედების ბროლი, სათი და ლაღები;
ბედად შენ მჯობსარ, უსტარო, გნახვენ დაშვევლის თვალები,
და შენს უკან ჩემი სიცოცხლე, თუ გესმის, არ გებრალეები?“

1461

ფატმან მისცა დაწერილნი მას გრძნეულსა სელოვანსა:
„ესე წიგნი მთართიო ქალსა, მზისა დასაგვანსა!“
მან გრძნეულმან მოლი რამე წამოისხა ზედა ტანსა,
და მასვე წამსა დაიკარგა, გარდაფრინდა ბანის-ბანსა.

1462

წავიდა, ვითა ისარი კაცისა მშვილდ-ფიცხელისა.
რა ქაჯეთს შეჰხდა, ქნილ იუო ოდენ ბინდ-ბანდი ბნელისა.
უჩინოდ შევლო სიმრავლე მოყმისა, კართა მცველისა,
და მას მზესა ჰკადრა ამბავი მისისა სასურველისა.

1463

ციხისა კარნი დახშულნი შევლნა მართ ვითა ღიანი,
შევიდა ზანგი ჰირ-შავი, თმა-გრძელი, ტან-ნაბდინი;
იგი მზე დაჰკრთა, ეკონა სამისო რამე ზიანი,
და შესცვალა კარდი ზაფრანად, ლაქვარდის-ფერად—იანი.

1464

1848 ქაჯმან უთხრა: „ვინ გგონივარ, ანუ აგრე რად დაბნდები? მე ვარ მონა ფატმანისი, თქვენს წინაშე ნამგზავრები; ამა წიგნმან გამამართლოს, არ ტუუვილად გეუბნები, და მზისა შუქნი მოისწრაფენ, ვარდო, ადრე ნუ დასკვნები!

1465

„შვენებითა არსთა მზე ხარ ქვეყანისა არეული, ბროლ-ბალახში, მოწ-გიშერი, პირ-გავსილი მთვარეული, ალვის ნორჩი, ცისკრის ვარდი, მუშკ-სულნული ა[მ]ბრეული. და ნუ დასკვნები, წამ-ერთ მოვა ღმრთის წყალობა ადრეული“.

1466

პირ-მზე გაჰკვირდა ფატმანის ამბვითა საკვირველითა, ნუშნი გააზნა, შეიძრნეს სათნი გიშრისა წნელითა. მას იგი წიგნი მონამან მისცა თავისა სელითა; და სულთქ[ვ]ამს, იკითხავს, უსტარსა ალტობს ცრემლითა ცხელითა.

1467

მონასა ჰკითხა: „მიანბე, ვინ არის ჩემი მძებნელი? ანუ ვინ მიცის ცოცხალი, მიწათა ზეჟან მტკეზნელი?“ მან მოასვენა: „გოკადრებ, რასაც ოდენ ვარ მცნებელი, და რა წამოსრულ ხარ, მას აქათ შენგან ჩვენია მზე ბნელი.“

1468

1858 „ფატმანის გული მას აქათ ლახვართა შენახვეია; მას რომე ცრემლი სდიოდეს, ზღვათაცა შენართვეია; მე ერთხელ შენი ამბავი მისთვის კვლაც მიმირთმეგია. და ღმერთსა ვიმოწმებ, მას აქათ ტირილი არ დალეგია.“

1469

„აწ ვინმე მოუძე მოვიდა შვენიერთა პირითა, მან უთხრა წვრილად კველი, თქვენ ხართ რათაცა ჭირითა. იგია შენი მძებნელი მკლავითა ვითა გმირითა, და მე გამომგზავნეს, დაშვედრეს სწრაფა სწრაფითა სპირითა“.

1470

ქალმან უთხრა: „მემართლების, ემაო, შენი ნახუბარი! ფატმან ჩემი არ იცოდა, ვიყავ ვისი წანაგვარი. უღონიოდ არის სადმე ჩემი ცეცხლთა მომდებარი, და მე მიუწერ, შენცა ჰკადრე, ვარ ვითამცა გულ-მდუღარი.“

1470¹

„კვლაცა უთხრა: აშენცა მხელავ, სადა უზივარ საღაური, სით დამეძებს, ვინც მოსულა, თუმცა არის მუნებური; ყველა შენცა მოახსენე, რაც აქ მხელავ, ჩვენებური, და ღმერთს მიენდოს ჩემს საქმესა და დაუგდოს მასვე ყურიო“.

წიგნი ნესტან-დარეჯანისა ფატმანთანა, თავის ხელითა სწერს

1471

„პირ-მზე ვჰწერ: აჰა, სათუნო, დედისა მჯობო დედაო! მისგან ტევე-ქმნილსა სოფელმან რა მიუო, ამას ხედაო? მე, გლახ, მათ ჩემთა პატიჯთა სხვაცა დამერთო ზედაო, და აწ ვნასე შენი უსტარი, მე დიდად მიემედაო.

1472

1859 „შენ ორთა დამსვენ გრმნეულთა, გამიადვილე ჭირები, აწ აქა სრულთა ქაჯთაგან ვარ ასრე დანაპჭირები: ერთსა მცავს ერთი სამეფო, ბევრჯეფლ ათასი გმირები, და ავად მომიხდა თათბირი და ჩემი დანაპირები!

1473

„სხვად ამბავი აქაური მეტი რამცა მოგოწერე: ქაჯთა მეფე არ მოსრულა, არცა მოვლენ ქაჯნი ჯერე, მაგრა სანანი უთვალავნი მცვენ და მათი სიალფერე, და რასა ჰქვიან შებნა ჩემი? არ ეგების, დაიჯერე!

1474

„ვინცალა ჩემი მშებნელი მოსრულა, ცუდ-მამურალია, იჭირვის, იწვის, ენთების, ჩემი სწვავს ცეცხლებერ აღია, მაგრა მას ვჰნატრი, უნახავს მზე, აჰად არ დამხრალია, და უმისოდ ჩემი სიცოცხლე, ვამე, რა დიდი ბრალია!

1475

„შენ ამბავი არ გიამბე, მაშინ აჰად დაგიმალე, ვერ იტეოდა ენა ჩემი, თავი ჭირთა გაუკერძალე: გუხეუწები, საუვარელსა შემახეუწე, შემიბრალე, და ნუ წამოვა შებნად ჩემად, მიუწერე, შეცასთვალე.

1476

1867 „მე რომ მკირს, კმარის, ნუ მომკლავს ამისითავე სწორითა: მას მკედარსა ვნახავ, მოკკედები მე სიკედილითა ორითა. ვერას ვინ მარგებს, დასტურად ვიცი, არ რამე ჭორითა, და არ დაგმორჩილდეს, დაშქოლე შავისა ქვისა უორითა.

1477

«გეთქვა ნიძნისა გაგზავნა, აწ ესე განამელავნია,
მისეულთავე რიდეთა ნაკვეთი გამოგზავნია;
ესენი ჩემთვის მის გამო ტურფანი სანახავნია,
და თუცა თუ ფერად ბედისა ჩემისა მსგავსად შავნია.»-

წიგნი ნესტან-დარეჯანისა
საეკარელთან მიწერილი

1478

აწ საეკარელსა მიუწერს გულ-ამოსკვნილი, მტირალი,
მისმანვე ცრემლმან დაუკისს, ვის ედებოდის, ვის აღი!
ღაწერა წიგნი, მსმენელთა გულისა გასაგმირალი,
და ვარდი გააპის, გამოჩნდის მუნ ბროლი გამოძქვირალი-

1479

„ჰე ჩემო, ესე უსტარი არს ჩემგან მონაღ[ვ]აწები,
ტანი კალმად მაქვს, კალამი ნაუღელსა ამონაწები,
მე გული შენი ქალაღდად გულსავე ჩემსა ვაწები,—
და გულო, შავ-გულო, დაბმულხარ, ნუ აიხსნები, აწ ები!

1480

186 „ხედავცა, ჩემო, სოფელი რათა საქმეთა მქნელია!
რაზომცა ჰნათობს სინათლე, ჩემთვის ეგრეცა ბნელია.
ბრძენნი იცნობენ, სწუნობენ მით, მათგან საწუნელია;
და უშენოდ ჩემი სიცოცხლე, ვამე, რა დიდი მნელია!

1481

„ხედავ, ჩემო, ვით გაგეკარნა სოფელმან და ეამმან კრულმან?
ველარ გნახე საეკარელი მხიარული მხიარულმან,
ნეტარ, რა ქნას უშენომან გულმან, მენგან დალახრულმან!
და გაგიცხადა დამალული გონებამან დაფარულმან.

1482

„შენმან მზემან, აქანამდის შენ ცოცხალი არ მეგონე;
ჩემი მეთქვა: გარდასრულდა სიცოცხლე და უოვლი ღონე;
აწ რა მესმა, შემოქმედი ვადიდე და ღმერთსა [ვ]ჰმონე,
და ჩემი ეველა აქამდისი ჭირი ღხინსა შევაწონე.

1477¹

„შენცა სოსოვე: ნუ წამოვა ჩემად საძებრად აქეთა,
არამც თუ ვითა გაებას აქაურ გრძნეულთ მახეთა.
ჩემი საქმე მნელი არის, ვით მწვანე იყოს მკვახეთა,
და ღმერთსა თვისსა დაავალოს, ნულარ დამწვავს მკახეთა.“

1483

„შენი სიცოცხლე მეუოფის ჩემად იმედად გულისად,
გულისა ერთობ წელულისა და ასრე დადაგულისად!
მომიგონებდი, გასსოვდე მე შენთვის დაკარგული სად;
და ვზი მზრდელად სიუკარულისა, მის ჩემგან დანერგულისად.

1484

187r „სხვად, ჩემო, ჩემი ამბავი ჩემგან არ მოგეწერების:
ენა დაძვრების, მოსმენით არვისგან დაიჯვრების.
ფატმან წამგვარა გრმნეულთა, ღმერთიმცა მას ეტრებების!
და აწ კვლა ქნა იგი სოფელმან, რაცა მას შეეფერების.

1485

„აწ სოფელმან უარესი ჭირი ჭირსა დამისართა,
არ დასჯერდა ბედი ჩემი მათ პატიათა მრავალ-გვართა;
კვლაცა მიმცა შესაპურობლად ქაჯათა, მნელად საომართა;
და ბედმან გვიყო ეველაკაი, ჩემო, რაცა დაგვემართა!

1486

„ცისხეს ვზი ეცზომ მაღალსა, თვალნი ძლიე გარდასწვდებიან,
გზა გვირაბითა შემოვა, მცველნი მუნ ზედა დგებიან,
დღისით და ღამით მოუშენი ნობათსა არ დასცდებიან,
და მათთა შემბმელთა დაძსოცენ, მართ ცეცსელად მოედებიან.

1487

„ნუთუ ესენი გეგონნეს სხვათა მეგრძოლთა წესითა?!
ნუცა მე მომკლავ ჭირითა, ამისგან უარესითა;
შენ მკვდარსა გნასავ, დავიწვი, ვითა აბედი კვესითა;
და მოგშორდი, დამთმე გულითა, კლდისაცა უმაგრესითა.

1488

187v „შენ, საუვარელო, ნუ სჭმუნავ ჭმუნვითა ამისთანითა,
ჩემი სოქვა: სხვათა მისხედების იგი ალვისა ტანითა.
არამ სიცოცხლე უშენოდ! ვარ აქამდისცა ნანითა;
და ან თავსა კლდეთა ჩავიქცევი, ანუ მოვიკლავ დანითა.

1489

„შენმან მზემან, უშენოსა ვერვის მისხედეს მთვარე შენი,
შენმან მზემან, ვერვის მისხედეს, მოცავიდენ სამნი მზენი;
აქა თავსა გარდავიქცევი, ახლოს მახლვან დიდნი კლდენი,
და სული ჩემი შეივედრე, ზეცით მომხედენ ნუთუ ფრთენი.

1490

„ღმერთსა შეჰქადრე, ნუთუ კვლა დამსნას სოფლისა პროძასა,
ცეცხლსა, წუალსა და მიწასა, ჰაერთა თანა პროძასა;
მომცნეს ფრთენი და ავჰფრინდე, მივჰხედე მას ჩემსა ნდომასა,
და დღისით და ღამით ვსედვიდე მზისა ელვათა კრთომასა.

1491

„მზე უშენოდ ვერ იქნების, რადგან შენ ხარ მისი წილი,
განაღამცა მას იახელ მისი ეტლი, არ თუ წბილი!
მუნა განასო, მანდვე გსახსო, განმინათლო გული ჩრდილი,
და თუ სიცოცხლე მწარე მქონდა, სიკვდილიმცა მქონდა ტკბილი!

1492

1488 „მე სიკვდილი აღარ მიმძიმს, შემოგვედრებ რადგან სულსა,
მაგრა შენი სიუვარული ჩავიტანე, ჩამრჩა გულსა;
მომგონოს მოშორება, მემატების წულული წულულსა;
და ნუცა მტირ და ნუცა მიგლოვ, ჩემო, ჩემსა სიუვარულსა.

1493

„წადი, ჰინდოეთს მიმართე, არკე რა ჩემსა მშობელსა,
მტერთაგან შეიწრებულსა, უოულგნით სელ-აუბურობელსა,
გულსა აღხინე ჩემისა მოშორებისა მშობელსა,
და მომიტონებდი მტირალსა, შენთვის ცრემლ-მეუძრობელსა!

1494

„რაცა ვიჩიულე ბედისა ჩემისა, კმა საჩივარად;
ცან, სამართალი მართალი გულისა გულსა მივა რად.
შენთვის მოკვდები, გაუსდები უორანთა დასახივარად,
და ვირე ცოცხალ ვარ, გეყოფი სატირლად და სატივარად.

1495

„აჰა, ინიმნე ნიშანი შენეულისა რიდისა!
გარდმიკვეთია აღამი, ჩემო, ერთისა კიდისა,
ესელა დაგრჩეს სანაცვლოდ მის იმედისა დიდისა.
და რისხვით მობრუნდა ბორბალი ჩვენსედა ცისა შვიდისა“.

1496

1485 ესე წიგნი, საუვარელსა მისსა თანა მინაწერი,
რა დასწერა, გარდაჰკვეთა მათ რიდეთა ერთი წვერი.
თავ-მოსდილსა დაუშვენდა სისხო თმათა, სიკრმე, წვერი.
და აღვისაგან სული მოქრის, უორნის ფრთათათ მონაბერი.

1497

ესე სიტყვა მართალია, არ-კრულად და არ-სვასრულად;
ნესტან-დარეჯ; ჰქვიან ქალსა ქართულადცა, კვლა სპარსულად;
თავშიძველი ეაუაჩოსა ჰგავს, თუ იყოს ვარდი სრულად;
და ტარიელის გონებითა ალვა მკნანარად, დანასრულად.

1498

იგი მონა წამოვიდა, გულანშაროს მიმავალი,
წამ-ერთ მიჰხდა ფატმანისსა, დღე იარა არ-მრავალი.
რა ავთანდილს გაუსრულდა საქმე მისი სასურვალი,
და ხელ-აბურობით ღმერთსა ჰმადლობს, ცნობა-სრული, არა მთრვალი.

1499

ფატმანს უთხრა: „გამისრულდა ყამად საქმე საწადელი,
დიდი შენი მოკირეება ჩემგან არის გარდუსდელი,
წავალ, დგომად აღარა მცალს, დრო მოსულა შარმანდელი,
და ფიცხლა ქაჯეთს მოვიუენო მათი მომსახობ-ამწვედელი“.

1500

1499 ხათუნმან უთხრა: „ჰე ლომო, ცეცხლი აწ უფრო ცხელდების;
მოემორების ნათელსა, გული ამისთვის ბნელდების;
ისწრაფე, ჩემი ნუ გაგვა,—ხელი ეგრეცა ხელდების,
და თუ ქაჯნი მოგესწრებიან, მუნ მისვლა გაგიმნელდების“.

1501

ემამან ფრიდონის მონანი უხმნა, მასთანა ხლებული,
უბრმანა: „მკვდარნი აქამდის აწუა ვართ დაცოცნლებული,
რაცა გვინდოდა, მისითა სმენითა გაახლებული,
და ჩვენთა მტერთანი გიჩვენე წელულნი მით ვაგლახებულნი“.

1502

„მიდით და ფრიდონს უამბეთ ამბავი არ-ნაცქაფავი;
მე ვერა გნახავ, ვისწრაფი, ცხა ჩემი არს ნასწრაფავი.
მან გაახაფოს ხმა ხაფი, კვლა უფრო გასახაფავი,
და თქვენ მოგცე ლარი ეველაი მე, ჩემი ნაალაფავი.“

1503

„ჩემსა ზედა დიდი არის ვალი, თქვენგან დანადები;
მადლსა სხვაებრ გარდავისდი, თულა ფრიდონს შევეურები;
აწ წაიღეთ ეველაკაი, მეკობრეთა წანადები,
და ამის მეტს ვერას მოგცემ, ვიცე, ამაღ გემუნწები.“

1504

1489 „სასლი არ მახლავს, არ ძალ-მაქე გაცემა საბომპარისა“.
მისცა მართ სავსე სომალდი, რიცხვი ტურფათა ჯარისა,
უბრძანა: „წადით, წაიღეთ, გზა წაუღეთ მისვე არისა,
და ფრიდონს მთავრით უსტარი ჩემგან, მმად-ნაფიცარისა“.

წიგნი ავთანდილისა ფრიდონს წინაშე თავის უმეების სელითა

1505

დაწერა: „ფრიდონ ძალალო, სვე-სრულო შეფეთ-მეფეო,
ლომისა მსგავსო ძალ-გულად, მსეო შუქ-მოიფეო,
მოვლენილო და მორჭმულო, მტერთა სისხლისა მჩქეფეო,
და უმცროსმა მამან შორი-შორ სალამი დავიუეფეო!“

1506

„ჭირნი ვნახენ და მოცამხედა ნაცვალი ჭირ-ნახულისა,
კარგა მოხდომა საქმისა ჩემისა გაზრახულისა;
მიცნა მართლად ამბავი პირისა მშედ სახულისა,
და დამარჩენელი ლომისა მის, ქვესკნელს დამარსველისა.“

1507

„იგი მზე ქაჯთა მეფესა ჰუავს, ქაჯეთს პატიმარია.
მუნ მისეულა მიჩანს თამაშად, თუცა გზა საომარია.
ნარკისთათ წვიმა ბროლისა წვიმს, ვარდი ნაწვიმარია,
და ჯურთ ქალსა ქაჯნი არ ახლვან, მაგრა სპა უამარია.“

1508

1490 „გულ-მხიარული ვისარებ, ამაღ არ ცრემლი მმილდების,
სადაცა შენ და შენი მამა ხართ, მნელი გაადვილდების;
რაცა მოგინდეს, უცილოდ იქთ, იგი არ აგცილდების,
და არ თურემ კაცმან დაგიდგნა, ვეჭვ, კლდეცა გაგიღობილდების.“

1509

„აწ შემინდევე, ვერა გნახე, შორს ამისთვის წაგეარე,
გზა-გზა უოგნა აღარა მცალს, პატიმრად ა იგი მთვარე;
ადრე მოვალთ მხიარულნი, ჩვენი ნახვა გაისარე,
და ამის მეტი რაღა გკადრო, მმასა მმურად მოესმარე.“

1510

„ამა მონათა ჩემსედა გარდაუხდელი გულია:
ამოდ მსახურეს, თქვენიმცა გული ამათთვის სრულია!
ქება რად უნდა მას, ვინცა თქვენთანა სან-დაზმულია?
და მსგავსი ეველია მსგავსსა შობს, ესე ბრემენტაგან თქმულია“.

1511

ესე უსტარი დაწერა, შეკრა და წაცასვია მან,
მისცა ფრიდონის მონათა ვარდმან და თმითა იამან;
შესთვალა ზეპირ, რაცა ხმდა სულად, მართ ვითა ცია, მან,
და მათ მარგალიტი უჩვენის მოწისა კარმან ღიამან.

1512

1900 მოქარაენეთა უბრძანა: „საქმე მიც, გითხარ განაო;
კარგად მომისდა, მოუესობა მე თქვენი მესვიანაო;
რაცა მინდოდა, ეველია ვქენ, ღმერთმან მაგულვანაო,
და აწ აღარა მცალს, ბადრაგა სსება წაიტანეთ თანაო“.

1513

მონასა, ზოგა აუთანდილ ნავი მისისა მხარისა,
გამოემართა იგი მზე, პირია სავსე მთვარისა,
მაგრა დაგდება უმძიმდა ფატმანის გულ-მწუსარისა,
და მისთა გამურელთა ნაკადი ჩასდის სისხლისა ღვარისა.

1514

ფატმან, უსენ და მონანი ტირან ცრემლითა ცსელითა,
იტყვიან: „მზეო, რა გვიყავ? დაგვწვენ¹ ცეცხლითა მწველითა,
რად დაგვაბნელენ შენისა მოშორებისა ბნელითა?
და დამცავმარხენო ხელითა ჩვენითა დამმარხველითა!“

ავთანდილისაგან გულანშაროთ წასვლა
და ტარიელის შეერა

1515

გამოელნა ზღვანი აუთანდილ მგზავრითა რათმე ნავითა,
პირ-მხიარული აცორეებს მართ ოდენ მარტო თავითა;
მას შეერა ტარიელისი უხარის მით ამბავითა,
და ხელ-განბურობილი გულითა არს ღმრთისა სავსავითა..

¹ დაგვწვენ.

1516

1917 მოწურვილ იყო ზაფხული, ქვეყნით ამოსვლა მწვანისა,
ვარდის ფურცლობის ნიშანი, დრო მათის პაემანისა,
ეტლის ცვალება მზისაგან, შეჯდომა საროსტანისა.
და სულთქნა, რა ნახა უვაილი მან, უნახავმან ხანისა.

1517

აგვირგვინდა ცა და ღრუბელნი ცროდეს ბროლისა ცვართა;
ვარდთა აკოცა ბაგითა, მითვე ვარდისა დართა;
უბრძანა: „გიჭკრეტ თვალთა, გულ-ტკბილად შემხედვართა,
და მისად ხანაცვლოდ მოვილხენ თქვენთანა საუბართა“.

1518

რა მოეგონის მოევარე, სდინდინ ცრემლნი მწარენი.
ტარიელისკენ იარნა მან გზანი საწუინარენი,
უდაბურნი და უცხონი, უცხონი რამე არენი,
და სადაცა ნახნის, დახოცნის ლომ-ვეფხსნი მომამბნარენი.

1519

ქვანნი გამოჩნდეს, იამა, იცნა, თქვა: „იგი კლდენია,
სადაა ჩემი მოევარე და ვისთვის ცრემლი მდენია;
ღირს ვარმცა, ვნასო პირის-პირ, უამბო, რაცა მსმენია,
და არ მოსრულ იყოს, რაღა კენა, ცუდ ჩემი განავლენია!“

1520

1918 „თუ მოსულა, უღონოდ შინა ხანსა არ დაზმიდა,
მინდორს სადმე წავიდოდა, მსეცისაუბრ ველთა ჰვლიდა;
სჯობს, თუ შამბ-შამბ წავიარო“, — იგონებდა, ისეგვიდა,
და ესე თქვა და მიუქცევა, მინდორთაკენ წამოვიდა.

1521

მიაცორკვებს და იმღერის მხიარულითა გულითა,
მართ სახელ-დებით უუივის ხმითა მით სინარულითა.
ცოტაი წავლო, გამოჩნდა მზე სინათლითა სრულითა:
და შამბისა პირსა ტარიელ დგა სრმლითა მომახულითა.

1522

ტარიელს ლომი მოეკლა, მით სრმალსა სისხლი სცხებოდა;
შამბისა პირსა ქვეითი დგა, ცხენი არა სლებოდა;
უივილი ავთანდილისა ესმოდა, ეოცებოდა,
და შეხედნა, იცნა, გაიქცა, მისკენ მირბოდა, ხლტებოდა.

1523

სრძელი გასტუორცა ტარიელ, მიმართა მისსა ძმობილსა.
ემა ცხენისაგან გარდიჭრა, ჰკვანდა ეტლისა სწრობილსა.
მართ ერთმანერთსა აკოცეს, ჰკვანან ეულ-გარდაჯდობილსა,
და ხმა შაქრის-ფერად გაუსდა ვარდსა, სმირ-ხმირად პობილსა.

1524

192r ტარიელ მოთქვა ტირილით სიტყვა ნატიფი, მკვერები:
— სისხლისა ღვარძან შეღება წითლად გიძრისა ტევრები,
აღვასა წუარო ცრემლისა მორწუავს, ნაკადი ბევრები,—
და „რადგან შენ გნახე, რა [მ]გამა, ჰატიევი მჭირდეს ბევრები!“

1525

ტარიელ ტირს და აუთანდილ სიცილით ეუბნებოდა;
გალიმდის, მოწნი გააპის, კბილთაგან ელვა ჰკრთებოდა;
ეტუოდა: „ვცანო ამბავი, შენ რომე გიამებოდა,
და აწ გაახლდების უვაელი, ვარდი აქამდის ჰკნებოდა“.

1526

„ამა ამბავსა გიამბობ, არს ჩემგან მონასმინები:
მასცა მოშორდა საწუთრო, ვის ჰკვანდეს ფერად მინები;
კიდე შემოგხსნის ჯინჯილსა, ხელობისათვის ვინ ები,
და კვლა მასვე გიზამს სოფელი, თუ სტუმნავ, რაცა ინები“.

1527

ტარიელ უთხრა: „ჰე ძმაო, კმა არს, დღეს რაცა მღსენია,
უოველი ჩემი სალხინო მინახავს,—ნახვა შენია,
სხვად ნუ ეოს ღმერთმან წამალი, არცა რა მოგისმენია:
და კაცმანცა სოფელს ვით ჰოვა, რაცა არ საქმე ზენია!“

1528

192v რა ტარიელ არ შესჯერდა, აუთანდილცა არ დასწენარდა,
მის ამბუისა დაუოვნება ველარ გასმლო, აუჩქარდა,
გამოიღო რიდე, მისცა, ვინ ბაკეთათ ვარდი ვარდა.
და რა ტარიელ ნახა, იცნა, გამოუღო, შემოვარდა.

1529

წიგნი და კიდე რიდისა იცნა და გაცაძალა მან,
პირსა დაიდვა, დაეცა, ვარდმან ფერიითა მკრთალამან,
სულნი გაიქცეს, მოდრია თავი გიძრისა ტალამან.
და მისნი ვერ გასმლნეს ჰატიენი ვერ უენ, ვერცა სალამან.

1530

ავთანდილ უჭვრეტს ტარიელს უსულოდ ქვე-მდებარესა;
შეპფორინდა, შევლად მიმართა მას, ტკბილად მოუბარესა;
ვერა ვერ არგო დამწვარსა, სრულად ცეცხლ-ნადებარესა,
და მისთა ნიშანთა სიცოცხლე მათ მისი მიებარესა.

1531

ავთანდილ დაჯდა ტირილად, ტირს სმითა შევნიერია,
უორანსა გაგლეჯს სშირ-სშირად, აფრთხოვს ბროლისა ჭერია;
გახეთქა ლალი, გათლილი ანდამატისა კვერია,
და მუნით წუარონი გამოჰხდეს, მოწსა ვაქმესგავსენ ფერია.

1532

1931 ტარიელს ეგრე გასულსა მზე დასტირს, იტყვის: „ახა ვა!
ღმერთო, ნუ მოჰკლავ ჯერ ეამად!“ თქვა: „ბრალ არს დასამარხავა“.
ნუ გეწვავ ცეცხლითა ცხელითა, ნუ გაგხვდი სხვათა მზრახავა,
და სოფელო, მოგვეც სიახლე, ვისთვის გვაქვს გული მკმახავა“.

1533

პირსა ისოკს, ღაწუთა სისხლი ჩანდიოდა მისსა მჭვრეტსა:
„რაცა ვქენო, არ უქნია არცა შმაგსა, არცა რეტსა;
წუალი სწრაფით რას დაეახსი ცეცხლსა, მნელად დასამრეტსა!“
და ჩქარად ეცეს, ვერ გაუძლებს გული ღხინსა მეტის-მეტსა.

1534

„მე მოვკალ ჩემი მოვეარე, რა მმართებს გაწბილებულსა?
თავსა ვაბრალობ საქმესა, არ დასმით გაგონებულსა!
ცრუ კაცი კარგად ვერას იქს საქმესა გაძნელებულსა,
და თქმულა: „სიწინარე გმობილი სჯობს სიჩქარესა ქებულსა!“

1535

უცნობო-ქმნილი ტარიელ მეს მსგავსად ნატუსალისად.
ავთანდილ ადგა, გამოვლნა შამბნი სამებრად წუელისად,
მან ჰოვა სისხლი ლომისა, მოაქვს საესეებლად აღლისად,
და მკერდსა დაასსა, გავესდა ლაქვარდი ფერად ლალისად.

1536

1935 ავთანდილ მკერდსა დაასსა მას ლომსა სისხლი ლომისა;
ტარიელ შეჰკრთა, შეიძრა რაზმი ჰინდოთა ტომისა,
თვალნი აახვნა, მიეცა ძალი ზე წამოჯდომისა.
და ლურჯათ ჩანს შუქი მთვარისა, მზისაგან შუქ-ნამკრთალისა.

1537

ზამთარი ვარდთა გაახშობს, ფურცელნი შთაჰოსცვიენიან,
ზაფხულის მზისა სიასლე დასწავს, გვალვასა ჩივიან,
მაგრა მას ზედა ბულბულნი ტურფასა სმასა უივიან.

და ხიცხე სწავს, ეინვა დააზრობს, წელულნი ორჯელვე სტკივიან.

1538

აგრევე გული კაცისა მოსაკვარებლად მნელია,
ჭირსა და ღზინსა ორსავე ზედა მართ ვითა სელია,
მიწვივ წელულდების, საწუთრო მისი აროდეს მრთელია.

და იგი მიენღოს სოფელსა, ვინცა თავისა მტერია!

1539

ტარიელ ნახა ნაწერი კვლაცა მკვლელისა მისისა,
იკითხავს, თუცა აშეთებს კითხვა წიგნისა მისისა;
დაუევის ცრემლმან სინათლე, ბნელად ჩანს შუქი დღისისა.

და აუთანდილ ადგა, დაუწყო თსრობა სიტყვისა მქისისა.

1540

194r მიკვირს, თუ რად ნამუსად გიჩს, ცრემლნი მიგდიან მორევად;
მზე პატიმრად გუავს, სოფელი იჭირვის ჩვენდა მორევად;
ფრიდონ მოვიხმით ღომ-გული, მმად-ფიცა ჩვენდა სწორევად,
და მან მოგვაშველოს ლაშქარი მათ გრძნეულათვის მორევად.

1541

იტყვის, თუ: „ნაქმრად არ ვარცა კაცისა გასწავლელისა,
აწ რადლა გემართებს ტირილი? ხამს დაესსდეთ ქმნად ღიმილისა;
ადგე, წავიდეთ საძებრად მის მზისა წახდომილისა!

და ადრე მიგიყვან, მიყვანა არს შენგან მონდომილისა.

1542

„ტარიელ, მითხარ სიმღერა, მო ხმითა მოგვრინავითა:
ამ ჩემს ანულსა ზღვას შევრთავ, მზესა შინ მოგვრი ნავითა.

სულ ქაჯთა პირქვე დავამსობ გველებრივ მოგვრინავითა,

და თუ ჩემი მოსულა გრძნებისა მოვალ და მოგვრი ნავითა.

1543

„ვითა გემართებს გახარება, პირველ აგრე გავიხარნეთ,
მერმე შეესსდეთ, გავემართნეთ, ქაჯეთისკენ თავნი ვარნეთ,
ხრმალნი ჩვენნი ვიწინამმღვრნეთ, მათნი ზურგით დავიყარნეთ,
და უჭირველნი შემოვიქცეთ, იგი მმორთა დავადარნეთ“.

1544

194*v* მერმე ტარიელ ამბავსა ჰკითხავს, აღარა ბნდებოდა.
შესუნდის, თვალნი აჰმართინს, მუ-თეთრი ელვა ჰკრთებოდა,
მართ ვითა ლალსა მზისაკან, მას ფერი ეზარდებოდა;
და ვინ ღირს ა, თუმცა წყალობით ცა მიწვიე მობრუნდებოდა!

1545

ავთანდილს მადლი უბრძანა, ქნა უეო საუბარისა:
„მე შენი ქება ვითა ვთქვა, ბრძენთაგან საქებარისა!
ვითა ზე-მთისა წუარომან, მოძრწუე ევაუილი ბარისა,
და დაშწევითე დენა ცრემლისა, ნარგისთათ ნაკუბარისა.

1546

„მე ვერა გიეო, ნაცვალსა ღმერთი გარდისდის ციერი,
ზეგარდმით მისით შემოგზლოს მუქაფა ჩემაკიერი!“
შესსდეს და შინა წაუიღეს, მათ ღსინი ჰქონდა მლიერი;
და აწ გაუაჰლო¹ სოფელმან ასმათ, აღრითგან მშიერი.

1547

ქვაბისა კარსა ასმათი მარტო ზის, არ-ბარგოსანი.
შესუნდა, იცნა ტარიელ, თანა ემა ჰარმაგოსანი,—
ორნივე ტურფად იმღერდეს, ვით იადონი მგოსანი,—
და მაშინვე იცნა, ავარდა მომლილი, ჰერანგოსანი.

1548

195*r* აქამდის მიწვიე ენასა ქვაბს მისვლა მოტირალისა,
აწ გაუკვირდა დანასვა სიცილით მოძღერალისა.
ზარ-აღებული ავარდა, ცნობა უც ვითა მთვრალისა,
და არ იცის სმენა ამბვისა ჯერთ მისგან სასურალისა.

1549

მათ რა ნახეს, შემოჰკიეულეს სიცილით და კბილთა ჩენით:
„ჰე ასმათო, მოგვიეიდა მოწყალება ღმრთისა ზენით:
გჰპოვეთ მთვარე დაკარგული, რაცა გეწადდა, იგი ექენით,
და აწ გაგხედით ბედისაგან ცეცხლთა შრეტით, ჰირთა ღსენით!“

1550

ავთანდილ ცხენსა გარდასდა ასმათის მოსახვეველად;
მან მიჰყო ზელი აღვასა, რტო მოჰევა მოსარსეველად,
უელსა და პირსა აკოცებს, არის ცრემლისა მფრქვეველად:
და „რა სცანო, რა ჰქენ, მიანბე, ვტირ შენი მოაჯე ველად“.

¹ ააჰაჰლო.

1551

ავთანდილ ასმათს უსტარი მისცა მისისა ზრდილისა,
აღვისა შტო-დამკანარისა, მთვარისა ფერ-მისდილისა;
უთხრა, თუ: „ნახე ნაწერი მის ჰატიე-გარდახდილისა;
და მზე მოგვეხლა, მოგვეცა ჩვენ მოშორება ჩრდილისა“.

1552

. 1975 ასმათ რა ნახა უსტარი, ცნა მისი დანაწერობა,
გაპკვირდა, ზარმან აიღო, ათროლოებს, ვითა ხელობა,
ტერფით თხემამდის გაუხდა მას მეტი საკვირველობა;
და იტყვის: „რა ვნახე, რა შესმის? არსცა ამისი მრთელობა?!“

1553

ავთანდილ უთხრა: „ნუ გეშის, ეგე ამბავი მრთელია;
ლხინი მოგვეცა, მოგვშორდა უოველი ჭირი მნელია,
მზე მოგვეხლა, უკუნი ჩვენთვის აღარა ბნელია,
და ბოროტსა სძლია კეთილმან, — არსება მისი გრძელია!“

1554

პინდოთ მეფე მხიარული ასმათს რასმე უბრძანებდა;
ერთმანერთსა ესვეოდეს, სისარული ატირებდა;
ვარდას ზედა უორნის ბოლო ნამსა თხელად აპყურებდა.
და კაცსა ღმერთი არ გასწირავს, თუმცა კაცი შეიგებდა.

1555

ღმერთსა მისცეს დიდი მადლი, თქვეს: „გგ[ი]უოო¹, რაცა სჯობდა;
აწუა ვცანით, უარესსა პირი თქვენი არ გაჰბრჭობდა“.
პინდოთ მეფე ხელ-განბურობით მხიარული ამას სმობდა.
და ქვებს შევიდეს მხიარულნი, ასმათ რასმე მასპინძლობდა.

1556

. 1967 ტარიელ ეტყვის: „ავთანდილ, ისმინე სიტყვა ასები,
გიაშობო რასმე ამბავსა, მოამბეედ ნუ გენახები;
მე ოდეს ქვანნი წაუხვეენ, დავხოცენ დევთა დასები,
და მას აქათ მათი აქა მეს საჭურჭლე მვირ-ნაფასები.“

1557

„მე აგრე არა მინახავს, მართ ვითა არა მდომია;
მოდი და გავსხნათ, შევიგნეთ, საჭურჭლე თუ რა ზომია“.
იამა, ადგეს ორნივე, არცა ქვე ასმათ მჯდომია,
და დაღეწეს კარი ორმოცი, მათგან არ ზედა ომია.

! მუოო.

1558

პოვეს საჭურჭლე უსახო, კელა უნახავი თვალისა,
მუნ იდვა რიეე თვალისა, ხელ-წმიდად განათალისა,
ჩნდის მარგალიტი ოდენი ბურთისა საბურთალისა;
და ვინმეა ქნა რიცხვი ოქროსა, ვერვისგან დანათვალისა!?

1559

იგი სახლი ორმოცივე შიგან იუო გატენილი.
პოვეს ერთი ზარდახანა, აბჯრისათვის ასლად ქნილი;
მუნ აბჯარი უოული-ფერი ასრე იდვა, ვითა მწნილი,
და შიგან ერთი კიდობანი დაბეჭდილი, არ-გახსნილი.

1560

1968 ზედა ეწერა: „აქა მეს აბჯარი საკვირველიო,
ჯაჭვ-მუზარადი, აღმასი ხრმალი ბასრისა, მტრელიო;
თუ ქაჯნი დევთა შეებნენ, იუოს დღე იგი მწელიო;
და უმისკამისოდ ვინც გახსნის, არის მჭეფთა მკულელიო“.

1561

კიდობანი გახსნეს, პოვეს მუნ აბჯარი სამი ტანი,
რასაცა ვით შეიმოსენ მეომარნი სამნი ემანი:
ჯაჭვი, ხრმალი, მუზარადი, საბარკული მათი გვანი,—
და ზურმუხტისა ბუღებითა ივენეს ვითა ლუსკემანი.

1562

თვითომან თვითო ჩაიცივეს, თავის თავს გამოსცდიდინ,
ჯაჭვ-მუზარადსა აბჯარი მართ ვერა ვერ დაჰკიდინან;
ხრმალნი რკინასა მოჰკრიან, ვით ბამბის მკედსა სტრიდინან,
და მათ უღირს უოვლად ქვეყანად, შეგატევე, არ გაჰყიდინან.

1563

თქვეს: „ესე ნიშნად გვეუოფის, ვართო კარგითა ბედითა;
ღმერთმან მოგვსენდა თვალითა, ზეკარდმოთ მონახედითა“.
აიღეს იგი აბჯარი თავის თავისა ქედითა,
და თვითო მათ, ერთი ფრიდონის სამღნობლად შეკრეს ღვედითა.

1564

1971 ოქროც რამე წაიტანეს, მარგალიტი ღარიბები;
გამოვიდეს, გამობეჭდეს ორმოცივე საჭურჭლები.
ავთანდილ თქვა: „ამას იქით დაჯამაგრო ხრმალსა ნები,
და ამას ღამე არსად წავალ, რა გათენდეს, არ დაუდგები“.

1565

აქა, მხატვარო, დასატე მძად უმტკიცესნი მშობილნი.
იგი მიჯნურნი მნათობთა, სსვისა ვერვისგან სწრობილნი,
ორნივე გმირნი მოჴმენი, მამაცობისა ცნობილნი;
და რა ქაჯეთს მივლენ, განინჯეთ ომი ლახვართა სობილნი.

ტარიელისა და ავთანდილისა წასვლა
ფრიდონისასა

1566

რა გათენდა, გაუმართნეს, წაიტანეს ასმათ თანა,
ნურადინის ქვეყანამდის შეისვიან მათ უკანა;
მუნ ვაჭარმან ოქროს ფასათ ცსენი მისცა, არ უძღვანა;
და ავთანდილ კმა უულაოზად, სსვამცა ვინღა წაიტანა!

1567

იარეს და ზედა შეჰზდეს ნურადინის მეჯოგეთა;
ჯოგი ნახეს, მოუწონა, ფრიდონისთვის იაკეთა.
მუნ ავთანდილს ჰინდო ეტყვის: „გაქნევე კარგთა სიმშაგეთა,
და მოდი, ფრიდონს გაულალობნეთ, ჯოგსა მისსა მოვადგეთა!

1568

1970 „ჯოგი წაუღოთ, მოსრულნი ჴესმით ჯოგისა წაღებად,
გამომართვის საომრად, ველთა სისსლისა დაღებად,
ანანდა[ღ] გვიცნობს, გაჰკრთების, გულსა შეელმის დაღებად,—
და ამოა¹ კარგი ლაღობა, ლაღსა შევეიქს ლაღებად“.

1569

დაიწიეს ჰერობა ტაიკთა ფრიდონის უკეთესებსა.
მუნ მეჯოგეთა ფანოსი შეექნა, ეკრა კვესებსა;
უვიღლეს: „ვინ ხართ, მოუმენო, ვინ იქთ საქმესა ზესებსა?
და ჯოგი მისია, ვინ მტერსა ჰკრავს ხრმალსა, არ აკენესებსა“.

1570

მათ მმვილდები დაიწვადეს, მეჯოგეთა გაუკიდნეს.
მეჯოგენი მიიხსნდეს, ხმანი მათნი გაადიდნეს:
„გვიშველეთო, გვიშველეთო, მეკობრეთა ამოგვწვეიტნეს!“
და ხმა შეიქნა, შეიყარნეს, ფრიდონს ჰკადრეს, არ დარიდნეს.

1571

შეეაზმა ფრიდონ, შეჯდა, შეკაზმული გამოვიდა.
ხმა შეიქნა, შეიყარნეს, რაზმი ველთა დაჰფარვიდა.
იგი მზენი მოეგებნეს, ვის ზამთარი ვერ დაზრვიდა;
და დაესურა ზარადები, ჰირისა მათსა უფარვიდა.

¹ აჴა.

1572

1988 რა ტარიელ ფრიდონ იცნა, თქვა: „ენახეო, ვინცა მინა“.
მუხარადი მოისადა, გაიღიმნა, გაიცინა;
ფრიდონს უთხრა: „რასა ჰლამი, ჩვენი მოსვლა რას გეწვინა?
და ჰურად ავი მასწინმელი მოგვეკვებები ომად წინა!“

1573

ფრიდონ ფიცხლა გარდაიჭრა, დავარდა და თაყვანის-სცა.
იგინიცა გარდანდეს და მოეხვივნეს, აკოცესცა.
ფრიდონ ღმერთსა სელ-აბურობით უსაზომო მადლი მისცა,
და დიდებულნი აკოცებდეს, იცნობდინ იგი ვისცა.

1574

ფრიდონ უთხრა: „რასა სდეგით? მოგელოდი უწინარე,
მე მზა ვარო, სამსახური თქვენი რამცა დავიზარე!“
ჰკანდა, ოუმცა შეერილ იუვნეს ორნი მსენი, ერთი მთვარე,
და ერთმანერთი დაამვენეს, გაუმართნეს, იქცეს ოარე.

1575

ფრიდონის სასულსა გარდასდეს ორნივე, ტურფად გებულსა.
ასლოს დანსვამს ავთანდილს, მისსა მმად-მეფიცებულსა.
ტარიელ დაჯდა საჯდომსა, ოქსინო¹-გარდაგებულსა,
და მათ უძღვნეს იგი აბჯარი ფრიდონს, ჭაბუკად ქებულსა.

1576

1988 უთხრეს: „ჯერთ უამად არა გვაქვს სსვა შენთვის არმალანია,
მაგრა ტურფანი მრავალნი ქვე სამე გვისსენ სსვანია“.
მან დასდვა ჰირი მიწასა, არ დაიუვნა სანია:
და „ჩემთვის ამისი ბომება არს თქვენი შესაგვანია“.

1577

გამოისვენეს მას ღამით ფრიდონის მასწინმლობითა;
აბანოს ბანნა, აავსნნა შესამოსკლისა ძღვნობითა,
დამოსნა ტურფად-ტურფითა, ერთმანერთისა მჯობითა,
და თვალ-მარგალიტი ღარიბი უძღვნა ოქროსა გობითა.

1577¹

კელავ ფრიდონ ჰკადრა: „რაც გინდეს ჩემგან თქვენ ნუ გაქვთ რილია;
ეს თავი ჩემი თქვენისა ფერხისა გზა და ხილია;
თვალ-მარგალიტი აიღეთ, ორნივე სალაროს მილია;
და ესეცა ზრძანეთ, ლაშქარი მცირე გვინდა თუ დილია?“. ¹ ოქსინო

1578

უთხრა, თქვა: „ესე სიტყვაა ავისა მასწინმელისა,—
ჰგავს, მომწუენოდეს სტუმრობა თქვენ ბრძნისა ვითა სელისა,
მგრა აწ უოფნა არ ვარგა, წავლა სჯობს გზისა გრძელისა,
და თუ ქაჯნი მოგვეწრობიან, საეჭვი არს სიმძნელისა.

1579

„დიდთა რას ვაქნევთ ლაშქართა? კარგნი გვინდან და ცოტანი;
სამასი კაცი გვეუოფის, წაუდიდეთ მართ მეოტანი;
ჩვენ ქაჯეთს ქაჯთა მეომრად დავაგნეთ ხრმალთა კოტანი,
და მას ადრე ვპროვებთ, ვისიცა მოგვეკლავს ალვისა, მო, ტანი.

1580

199r „ქაჯეთს ერთსეულ მეც უოფილვარ, ნასაუთ, თქვენცა გემაგრების;
უოვლენით კლდეა, გარეშემო მტერი ვერა მოადგების;
თუ იდუმალ არ შეუვალთ, ცსადად შებმა არ ეგების,
და მით ლაშქარი არად გვინდა, რაზმი მალევით ვერ მოგვევებს“.

1581

იგინიცა დემოწმნეს ამა მისსა ნაუბარსა.
მუნ დააგდეს ქალი ასმათ, ფრიდონ მისცემს საჩუქვარსა.
თვით სამასსა ცხენოსანსა წაიტანდეს, გმირთა დარსა;
და ბოლოდ ღმერთი გაუმარჯვებს უოვლსა, პირველ შენაზარსა.

1582

ზღვა გაიარეს სამთავე ერთგან მხად შეფიცებულთა;
ფრიდონ გზა იცის, იარეს, დღისით და ღამით რებულთა.
ფრიდონ თქვა: „ვანლავეთ არეთა ჩვენ, ქაჯეთს მინასლებულთა,
და აქათგან ღამით ვლა გვინდა, მით არას გამეღავენებულთა“.

1583

ამა ფრიდონის თათბირთა სამნივე ერთგან ზმიდიან:
რა გაუთენდის, დადგიან და ღამით ფიცსლა ვლიდიან;
მივიდეს, აჩნდა ქალაქი, მცველთა ვერ დასთვალვიდიან,
და გარე კლდე იყო, გუშაგთა სმა ჯარვით გაადიდიან.

1584

199v უოვლენით მრგვალი, შეუვალი, არსით იყო უოლა პირი;
სამთა კართა ცხრა ათასი ზედა სცვიდა მოუმი გმირი;
შუა ციხე ამართული, კლდე კველუცი, არ დუსჭირი,
და გვირაბითა შესავალი ახგრეტილი, ვითა სტვირი.

1585

გვირაბის კარსა ჯაბუკი ათი ათასი მცველია.
მათ ლომთა ნახეს ქალაქი, მთვარე დგას მუნ ნათელია;
თქვეს: „ვითათბიროთ, ვითა ვთქვათ, აწ გამორჩევა მხელია;
და ასი ათასსა აჯობებს, თუ გამორჩევით მქნელია“.

თათბირი ნურადინ-ფრიდონისა

1586

ფრიდონ თქვა: „გიტკვი სიტუვასა, ვეჭვ, ჩემი არ დამცდარია:
ჩვენ ცოტანი ვართ, ქალაქი დიდთაგან საომარია;
პირის-პირ ომი არ მალ-გვაქვ, არ ჟამი საკვეხარია,
და ათას წელ გერსით შეუვალთ, თუ ზედ დაგვენძან კარია.“

1587

„ჩემსა სიმცროსსა გამზრდელნი სამოშაითთ მზრდიდიან,
მასწავლენს მათნი საქმენი, მასლტუნვებდიან, მწვრთნიდიან:
ასრე გავიდი საბელსა, რომ თვალნი ვერ მომკიდიან,
და ვინცა მკვრეტდიან უმაწვრილნი, იგიცა ინატრიდიან.“

1588

2007 „აწ ვინცა ვიცით უკეთე შეტუორცა საგდებელისა,
მან ერთსა ბურჯსა კარდვაგდოთ წვერი საბლისა გრძელისა.
მას ზედა გავალ ადვილად, მიჩანს მართ ვითა ველისა,
და თქვენ ჭირად გაუო შიგანთა პოვნა კაცისა მრთელისა.“

1589

„საბლითა გავალ, არად მიჩს ჭირად გატანა ფარისა;
შიგან ჩავსტები კისკისად, ვეცემი მსგავსი ქარისა,
ლაშქართა დავჰსოც, გავახვამ, ნახოთ გალება კარისა!
და თქვენცა მუნ მოდიოთ, სადაცა გესმს ზრიალი ზარისა“.

1585¹

მათ არჩივეს, ვითა უნდათ, ერთმანერთსა უბნობდიან;
ყველამ თითოს გამორჩევით იგონებენ, არჩევიდიან;
ზოგი რასა, ზოგი სხვასა გამორჩევას იძახდიან;
და ვითა მათგან იქნებოდა, თვითოს მხარეს ეძებდიან.

1585²

„მო და მოვევით თათბირისა ყველამ თავის გამორჩევით“,
სხვადასხვასა არჩევნითა გზას ეძებდნენ ყოვლის ზენით.
თქვეს: „ყველა გზანი ვარჩიოთ, რომელიცა არჩევით ჩვენით,
და უკეთესი რააცა ვნახოთ, ჩვენ მო და იგივე ვქენით.“

თათბირი ავთანდილისა

1590

ავთანდილ უთხრა: „ჰე ფრიდონ, მოუვასნი ვერ გინივიან;
ლომთა მკლავთაგან იმედი გაქვ, არა წულულნი გტკივიან;
სთათბირობ მნელსა თათბირსა, მტერთა ივაგლას-ივიან,
და მაგრა თუ გესმის, გუშაგნი რა ახლოს-ახლოს ვივიან?!

1591

„რა გახვიდოდე, გუშაგთა ესმის აბჯრისა ჩხერება,
გიგრძნობენ, თოქსა მოჰკვეთენ, ამისი ხაშს დაჯერება;
წაცხდეს ცუდად უველაი, დაგრჩეს ცუდილა ფერება,
და ეგე თათბირი არ ვარგა, სხვებრ ვქნათ თავის[ა] ტერება.

1592

2000 „სჯობს, დადგოთ დამალულნი თქვენ ადგილსა იდუმალსა,
ისი კაცნი არ იჭირვენ მგზავრსა, ქალაქს შემავალსა,
სავაჭროთა შევეკაზმი, ვიქ საქმესა მე მუსთალსა,
და ერთსა ჯორსა გარდავჰვიდებ მუზარადსა, ჯაჭვსა, სრმალსა.

1593

„სამთავო შესვლა არ ვარგა, თუ გვიგრძნან, არს სათუები;
მე მარტო შევალ ვაჭრულად და კარგად შევეტუეები,
მალვით ჩაეიცვამ აბჯარსა, გაეჩნდები, გავეცრუები,
და ღმერთმან ქნას, უხვად ვადინო შიგნით სისხლისა რუები!

1594

„შიგანთა მცველთა მოეცლი მე უნახვად ჭირისად,
თქვენ გარეთ კართა ეცენით უოველნი მსგავსად გმირისად;
კლიტოთა დავლეწ, გაუახვამ, ნახოთ გალება კარისად,—
და თუ რა სხვა გვიჯობს, თქვენ ბრძანეთ, ვარ მრჩეულად ამა ჰირისად“.

თათბირი ტარციელისა

1595

ტარციელ უთხრა: „მე თქვენი ვცან გმირთა მეტი გმირობა,
თქვენსა მალ-გულსა თქვენივე ჰგავს თათბირობა, ჰირობა;
გიცთ, გწადს ომი ფიცხელი, არ ცუდი სრმალთა ღირობა.
და კაციმცა მაშინ თქვენ გახლავს, რა ომმან ქნას გაჭირობა.

1596

2017 „მაგრა იუვენით ჩემთვისცა საქმისა რასმე რჩევითა:
ხმა ესმას ჩემსა ხელ-მქნელსა, ზედა გარდმოდგეს მზე ვითა,
თქვენ გქონდეს ომი ფიცხელი, უომრად მნახოს მე ვითა?
და ესე მე დამსვრის, ნუ უბნობთ სიტყვითა თქვენ სათნევითა.“

1597

„მაგა თათბირსა ესე სჯობს, ვქნათ ჩემი მონახსენები:
გავიუოთ კაცი ას-ასი, რა ღამე ჩნდეს ნათენები,
სამთავე სამგნით მიემართოთ, ფიცხლა დაგსხლიტოთ ცხენები;
და მოგვეგებებინა¹, ვემცრობით, ჩვენ სრმალთა მივეცეთ მძლეუ ნები.“

1598

„ვინცა შეუსწრას, ჰფარავსმცა მას ღმრთისა საფარველია!
კარნი დაღეწუნეს, დახოცნეს უოველი კართა მცველია;
სამთავე იქით მიემართოთ, მაშინ აღარა მნელია,
და ძლევა მან მოგვეცეს, რომელი სათქმლადცა საზარელია.“

1599

„ფიცხლა შევებნეთ, შევსჯარნეთ, ვერ მოგვასწრობენ კარებსა,
სამთაგან ერთი შეუვალთ, სხვა გარეთ ესცემდეთ გარებსა,
მან ერთმან მიგნით მიგანნი მიუსცნეთ სისხლისა ღვარებსა,
და ხელი კვლა ვჰხადოთ აბჯარსა, მას ჩვენგან მძლეუ ნახმარებსა“.

1600

2018 ფრიდონ უთხრა: „შემიგინ, გაგიგია, ვიცი მე რა,
მაგა ცხენსა ჩემეულსა წამოასწრობს კართა ვერა;
ოჯეს გიძღვენი, არ ვიცოდდი, ქაჯეთს გვინდა ქაჯთა მზერა,
და თვარა ყოლა არ გიძღენიდი, ჩემი გითხრა სიძუნე რა“.

1596¹

„როს ვიყვნით ორნივ შებით, გქონდის ღმრთი უკლებულად,
მისთვის ვლენენ სამეფონი და ავწყვიტენ მხეცნი ვლად;
აწე თვის წინ საომარსა ვით ვყო თაეი უკუ-მვლელად.
და არ ვაჩვენო, ვით ვყოფილვარ ანუ ახლა, ან პირველად“.

1596²

„არა მნახოს თქვენთან ომსა, უკუ ვიყო დამალული,
არ იტყვის თუ, თვით რა ქმნილა იგი პირველ მოქალდული;
ამა ღლესა ვერ ვერვენო, მაშ, სად მნახოს ომს შესული?
და გამოგონეთ, ნუთუ სჯობდეს სიტყვა აწე ჩემგან თქმული“.

¹ მოგუაწვებიან.

1601

ფრიდონ ლალი ამხანაგობზე ზუბართა ესოდენტა.
ამაზედა გაიციინნეს მათ წულაინთა, სიტყვა-ბრძენთა,
ერთმანერთსა ელაღობნეს ლაღობათა, მათთა მშვენთა,
და გარდახდეს და დაეკაზმნეს, უკეთესთა შესხდეს ცხენთა.

1602

კვლავ ერთმანერთსა მიუგეს სიტყვები არ ჰირ-მკვასებში,
დაასკენეს იგი თათბირი, ტარიას განაზრახებები:
გაიუგეს კაცი ას-ასი, უველადი გმირთა სასებში,
და ცხენებსა შესხდეს, აიღეს მათ მათი ჩაბალახებში.

1603

იგი ჭაბუკნი შუქითა ვნახენ მზისაცა მეტითა;
მათ სამთა შვიდნი მნათობნი ჰფარვენ ნათლისა სვეტითა;
ტარიელ მავსა ზედა ზის ტანითა მით წერწეტითა,
და დალივნეს მტერნი ომითა, ვითა მჭვრეტელნი ჰვრეტითა.

1604

2027 ჩემი აწ ესე ნათქვამი მათი სახე და დარია:
რა ზედა წვიმდენ ღრუბელნი და მათთა აღტყდეს ღვარია,
მოკა და ხეგთა მოგრაგნის, ისმის ზათქი და ზარია,
და მაგრა რა ზღვასა შეერთვის, მაშინ ეგრეცა წენარია.

1605

თუცა ფრიდონ და ავთანდილ სიკეთე-მიუწდომნია,
მაგრა ტარიას შემბმელნი არვისგან მოსანდომნია;
მზე მნათობთაცა დაჰფარავს, არცალა ნათლად სომნია.
და აწ იუერებდით, მსმენელნო, გესმენ ფიცხელნი ომნია!

1606

სამთავე სამად გაიუგეს, თვითომან თვითო კარები;
თანა ჰევა კაცი სამასი, უველადი გმირთა დარები.
მას ლამით უქნეს სადარნო, უცრუო¹, ანაჩქარები,
და გათენდა, განდეს, მიმართეს, თავის-თავ ჰქონდა ფარები..

1607

ჰირველ ამოდ მიდიოდეს მგზავრთა რათმე მაგიერად,
მათ შიგანთა ვერა უგრძნეს, ვერცა დახვდეს გულ-ხმიერად,
გულსა შიში არა ჰქონდა, ამოდ დგეს და ნებიერად,
და მიდგეს გარეთ, მუზარადნი დაიხურნეს ჟამიერად.

¹ უცრუო.

1608

2020 ანაზად ცხენი გაქუსლეს, მთრახმან შექნა წრიალი.
რა ნახნეს, კარნი გაახვენეს, ქალაქით გაჰხდა ზრიალი.
სამთავე სამგნით მიჰმართეს, თავსა მით უევეს რიალი,
და იკრეს ნობსა და დაბდაბსა, შეიქნა ბუკთა ტერციალი.

1609

მაშინ ქაჯეთს მოიწია უსაზომო რისხვა ღმრთისა:
კრონოს, წერომით შეხედულმან, მოიძორა სიტკობ მზისა;
მათვე რისხვით გარდუბრუნდა ბორბალი და სიმრგველე ცისა,
და ეულნი მკვდართა ვერ იტევდეს, გადიადდა ჯარი მკვდრისა.

1610

კაცსა უკრავად დაბნედიდის ხმა ტარიელის საფისა,
აბჯარსა ფრეწდის, გაცუდა სიმაგრე ჯავშან-ქაფისა.
სამგნითვე კართა შესჯარნეს, ჰირი არ ნახეს კაფისა,
და რა ქალაქს შეჰხდეს, შეიქნა სისარკე ცისენ სწრაფისა.

1611

აუთანდილ და ღომი ფრიდონ შიგნით ერთგან შეიყარნეს,
მტერნი სრულად აეწევიტნეს, სისხლნი მათნი მოელვარნეს,
უეივლეს და ერთმანერთი ნახეს, დიდად გაესარნეს,
და თქვეს: „ტარიელ რა იქნაო?“ მისად ჰერეტად იუაღნი არნეს.

1612

2031 ქაჯეთს მიუსდეს საომრად იგ სამნი გმირნი ღომები;
კაცსა უნახეს, ეგ ზომნი მათ ქონდა ბრძოლა-ომები?
კარნი დაღეწეს, დახოცეს, გაეს, ივენეს დაუშრომები.
და ტარიელ გაუა, სად იყო იგ მალლა ასაძრომები!

1613

ფრიდონ შეუტყვა, ეს იყო თათბირი ტარიელისა;
ეველას მიუსწრა, შეიჭრა, მის მზისა შეერას ელისა;
ჰირნი გაჰქარდა, დაივსო ცეცხლი მათისა მწველისა,
და აწ შეიყარნეს, შერეშრა ნაკადი ცრემლთა სველისა.

1614

ერთმანცა არა იცოდა, ვერა ცნეს ტარიერისა.
ცისისა კარსა მიჰმართეს, რიდი არ ჰქონდა მტერისა;
მუნ ნახეს რივე აბჯრისა, ნაღეწი სრმალთა წვერისა,
და ათი ათასი ნობათი, უსულო, მსგავსი მტვერისა.

1615

ცისისა მცველი უკვლავი იდვა მართ ვითა სნეული,
თავით ფერხამდის დაჭრილი, ახჯარი მუნ დასეული,
ცისისა კარნი გახმულნი, კართა ნალეწი სრეული,
და ცნეს ნაქმრად ტარიელისად, თქვეს: „საქმე არს მისეული“.

1616

2030 გზანი დახედეს შეჯახმულნი, შევიდეს და გაპერეს ხერელსა.
ნახეს, მზისა შესაურელად გამოეშვა მთვარე გველსა,
მუხარადი მოეხადა, ჰმვენის აკრვა თმასა ლელსა,
და მკერდი მკერდსა შეეწება, გარდაეჭღო უელი უელსა.

1617

ესეოდეს ერთმანერთსა, აკოცონ და ცრემლნი ღვარენენ;
ამას ჰკვანდეს, ოდეს ერთგან მუშოარ, ზუალ შეიყარენენ;
მზე რა ვარდთა შემოადგეს, დაშვენდენ და მუქნი არნენ,
და აქანამდის ჭირ-ნახულთა ამას იქით გაიხარენენ.

1618

მათ ერთმანერთსა აკოცეს, დგანან უელ-გარდაეჭღობილნი..
კვლა შეეწებნეს ხშირ-ხშირად ვარდნი ბაკეთათ ჰობილნი..
აწ ესენიცა გავიდეს, შეკრბეს სამნივე მობილნი,
და მას მზესა მისცეს სალაში, წადგეს მართ ვითა ხობილნი..

1619

მზე მოეგება ჰირითა ტურფითა, მოცინარითა,
აკოცა მისთა მეშველთა ლაღმან ცნობითა წუნარითა,
მათ მდაბლად მადლი უბრძანა სიტუეითა მით ნარნარითა..
და ორნივე ერთგან უბნობდეს ტურფითა საუბარითა.

1620

204r ტარიელსაც უსალამეს, მას აღვისა მორჩისა ვით ხეს,
მიულოცეს გამარჯვება, ერთმანერთი მოიკითხეს;
არა სჭირდა, არ ინანეს, რომ ახჯარი არ გაითხეს,
და თავნი მათნი გაალომეს, მათი მბრძოლი იშველეს, ითხეს..

1621

სამანისა კაცისაგან ას-სამოცი შეჰყოლოდა;
ფრიდონს უმძიმს სპათა მისთა, მაგრა ერთ-კერძ უხაროდა:-
მონახეს და არ აცოცხლეს, რაცა მბრძოლი დარჩომოდა,
და რომე ჰოვენეს საჭურჭლენი, აწმცა თვალვით ვით ითქმოდან!

1622

მოკრიფის ჯორი¹, აქლემი, რაცა ვით ზოგეს მალეები;
სამიათასსა აჰკიდეს მარგალიტი და თვალეები,
თვალი უველი დათლილი, იაგუნდი და ლალები,
და იგი მზე შესვეს კუბოსა, არს მათგან განაკრძალები.

1623

სამოცი კაცი დაადგეს ქაჯეთს ციხისა მცველია,
წამოიუენეს იგი მზე, მათილა წაგერა მნელია;
ზღვათა ქალაქსა დაჰმართეს, თუცა გზა მუნით გრძელია,
და თქვეს: „ფატმან ვნახოთ, მუქაფა გვაც მისი გარდუსდელია“ -

204v ტარიელისაგან ზღვათა მეფისასა მიწვლა
ნესტან-ღარეჯანითურთ

1624

ზღვათა მეფისა წინაშე გაგზავნა მახრობელი,
შესთვალა: „მოველ ტარიელ, მტერთა მძლე, მოსრვით მსპობელი;
ქაჯეთით მომეავს ჩემი მზე, ჩემი ლახვართა მსობელი;
და მწადიან, გნახნე ჰატვიით, ვითა მამა და მძობელი.“

1625

„აწ მე მაქვ ქაჯთა ქვეყანა და მათი დანადებია;
მეფეო, კარგი უველია მე თქვენგან წამკიდებია;
ფატმანს უსსინა ჩემი მზე, სდედებია და სდებია,
და ამისად მუქაფად რა გიძღვნა? მძულს ცუდი ნაქადებია.“

1626

„მოდო, გნახენ, გავიარდეთ ქვეყანასა შენსა ვირე,
სრულად ქაჯთა სამეფოსა გიძღვნა, ჩემგან შეიწირე,
კაცნი შენნი შეაუენენ, ციხე მაგრად დაიჭირე,
და მე ვისწრაფვი, ვერა გნახე, შენ წამოდო, ჩემ კერძ ირე.“

1627

„თქვენ უბრძანე ჩემაკიურ უსენ[ს], ქმარსა ფატმანისსა,
გამოგზავნოს, იაშების ნახუა მისი ხსნილსა მისსა;
მისგან კიდე ინატრიდა ჭერეტასამცა სხვადღა ვისსა,
და ვინ მზესაცა უნათლია, ასრე ვითა ბროლი ფისსა!“

¹ ურიო+ღა.

1628

205r რა კაცი ტარიელისი ესტუმრა ზღვათა მფლობელსა, —
წესია, გული გაჭრთების ამბავსა გასაკრთობელსა, —
მისცა მადლი და დიდება ღმერთსა, მართლისა მბჭობელსა,
და მაძინვე შეჯდა, არ უნდა მისვლა სხვასადა მსმობელსა.

1629

ბარგი აჭიდა, გააგო ქნა ქორწილისა მათისა,
მას მიაქვ რიცხვი ტურფათა, არ სიდიადე სათისა;
ფატმან ჰუავს თანა, იარა სავალი დღისა ათისა;
და უხარის ნახვა ლომისა და მზისა, სმელთა მნათისა.

1630

შორს გაეგებნენ სამნივე დიდსა მეფესა ზღვათასა,
გარდასდეს, მდაბლად აკოცეს, გარესწყედეს ჯარსა სპათასა;
შეასეს ქება ტარიელს, მან მადლი გაუათასა,
და ქალი რა ნახეს, სტრფიალობს მუქსა მას ბროლ-ბაკმათასა.

1631

ფატმან სათუნს, მისსა მკერეტსა, ედებოდა ცეცსლი ნელი,
მოყვია, გარღუკოცნა ხელი, ფესი, ჰირი, უელი;
იტყვის: „ღმერთო, რა გამსასურო, განმინათლდა რადგან ბნელი!
და ვსჯან სიმოკლე ბოროტისა, კეთილია შენი გრძელი“.

1632

205v ქალი ფატმანს ესვევოდა, ტკბილად იტყვის, არ გამწერალი:
„ღმერთმან გული განმინათლა გახეთქილი, გაცამწერალი,
აწ აგრე ვარ გაჯსებული, წინას ვიუავ ვითა მცსრალი,
და მზემან შექნი შემომადგნა, ვარდივით ვჩან არ-დამზრალი“.

1633

ზღვათა მეფე გარდაიხდის მუნ ქორწილსა მეტად დიდსა.
ქაჯვთიცა დაუმაღლა, არ გაუშვა. დღესა შვიდსა;
უსგად გასცემს საბოძვარსა, საჭურჭლესა ანაკიდსა,
და პერპერასა დაჰანტულსა ზედა ცვეთენ ვითა ხიდსა.

1634

მუნ იღვის გორი ლარისა, სტავრისა და ატლასისა;
ტარიელს უძღვნა გვირგვინი, ვერ-დანადები ფასისა,
იაგუნდისა მრთელისა, უვითლისა, მეტად ხასისა,
და კვლა ერთი ტახტი ოქროსი, წითლისა მართ ხალასისა.

1635

ნესტან-დარეჯანს ეუბაჩა უძღვნა შეშუკული თვალითა,
იაგუნდითა წითლითა, ბადასჩითა და ლალითა.
დასსდეს ორნივე ქალ-უმანი პირითა ვლვა-მკრთაღლითა,
და მათნი მჭვრეტელნი დაიწვენეს ცეცხლითა მართ ახალითა.

1636

206r ავთანდილს და ფრიდონს უძღვნა უსაზომო დიდი ძღვენი:
მვირფასისა უნაგირი, უკეთესი თვითო ცხენი,
თვითო კაბა თვალიანი, უცხო ფერთა შუქთა მფენი,
და მოასხენეს: „მადლი რა ვთქვათ, სვიანმცაა დაულა თქვენი!“

1637

ტარიელ მადლსა გარდისდის ტურფა სიტყვითა, ენითა:
დიდად ვიაშე, მეფეო, პირჟელ ნასვითა თქვენითა,
მერმე აგვაგუნენ მრავლითა ტურფა ფერითა ძღვენითა,
და ვიცე, შორი-შორ არ-ჩაულა ჩვენ თქვენი კარგად ვქენითა“.

1638

ზღვათა მეფე მოასხენებს: „სელმწიფეო, ღომო, ქველო,
მოასლეთა სიცოცხლეო, ვერა-მჭვრეტა შორით მკვლელო.
მსგავსი თქვენი რამცა შემღვნა, შეენიერო სანასველო!
და რა მოგშორდე, რა მერგების, საჭვრეტელაჲ სასურველო?“

1639

ტარიელ ფატმანს უბრძანა: „მე თავი შენი მიღია;
დავ, გული შენი ჩემზედა გარდაუსდელი, დიდია;
აწ რაცა ქაჯთა საჭურჭლე ქაჯეთით ამიკიდია,
და მომიცემა, წაიღე, არ კიდე მომიკიდია“.

1640

206v ფატმან სათუნ თაყვანი-სცა, ჰკადრებს მადლსა მეტის-მეტსა:
„მე, მეფეო, შენი ნახვა მიღებს ცეცხლსა დაუმრეტსა;
რა მოგშორდე, რა ვიქნები? მე დამაგდებ ვითა რეტსა.
და ახ, ნეტარმი მოასლეთა! ვაგლახ თქვენსა ვერა-მჭვრეტსა!“

1641

ზღვათა მეფესა ეტყვიან ორნივე შუქთა მაფენი,
კბილნი ბროლნი და ბაგენი სადაფთა მოსადაფენი:
„უთქვენოდ მუოფთა არ გვინდან ნიშანნი საჩანგლაფენი,
და მაგრა გაგვიშვენ, ეამია, წავიდეთ, ვართ მოსწრაფენი.“

1642

„შენ იუპე ჩვენნი მშობელი, ჩვენგან ღმრთად საესავიო,
 მაგრა ამასცა ვიაჯით, გვიბოძოთ ერთი ნავიოა.“
 მეფემან ბრძანა: „არა მშურს სამიწოდ თქვენად თავიო,
 და რადგან ისწრაფი, რა გკადრო? წა, გიწინამძღვრებს მელავიო!“

1643

მეფემან ნაეი-ხომალდი მოჰკასმა ზღვისა კიდესა.
 გამოემართა ტარიელ, გამურელნი ცრემლსა ღვრიდესა,
 თავსა იცემდეს, იგლეჯადეს, თმა-წვეკრსა გაიყრიდესა,
 და ფატმანის ცრემლთა მედენით თვით ზღვაცა გაადიდესა.

207r ტარიელისაგან ფრიდონისას მისვლა
 ნესტან-დარეჯანითურთ

1644

გამოვლნეს ზღვანი სამთავე, ერთგან მამდ შენაფიცართა,
 კვლა ამტკიცებდეს სიტყვათა, მათ ჰირველ დანამტკიცართა;
 შშვენის მღერა და სიცილი მათ, მისთა არ-უვიცართა,
 და ბაკეთათ შუქი შეადგის ზედა ბროლისა ფიცართა.

1645

შენით კაცი ასმათ[ს] თანა მათ გაგზავნეს მასარობლად,
 კვლა ფრიდონის თავადთასა ნაომართა მათთა [მ]თსრობლად::
 „მანდა მოვა, მოიმაღლებს მზე მნათობთა მამაგრობლად,
 და ჩვენ, დამზრალნი აქანამდის, აწ გავსედით დაუსრობლად“.

1643¹

ფატმან ავთანდილს თვალთა ტკბილითა შემხედველია;
 ავთანდილ უთხრა: „მუხთალი სოფელი ეგრე მქნელია;
 აღარვისად მცალს უმისოდ, გული ვისთვისცა მწველია,
 და ზრძენთა თქმულია: „მოყვარე არ გაიშვების ძველია“.

1643²

ცვლავ ფატმან ჰკადრა სამთავე სიტყვები დასათხოველი;
 „ავთანდილისგან გამოვა ქნად საქმე კარგი ყოველი;
 ნუ მოიშორებთ, გიყვარდესთ, გაფიცო ღმრთი ცხოველი,
 და რადგან გმსახურეთ, რაც ვჰქენით, ცოლვით აღარას მოველი“.

1643³

ტარიელ ბრძანა: „ჰე ფატმან, ჩემთვის ხარ კარგის გულითა,
 შენ გაგვიანათლე სიბნელე, ვსხედით შუქ-დაკარგულითა,
 ხარ ნიადაგმცა ყოველითა საქმითა საკარგულითა,
 და ვართ ჩვენს გულით შენისა გულთანა დანერგულითა“.

1646

იგი მზე შესგეს კუბოსა, იარეს გზა ზღვის პირისა,
მიემაწვრილობდეს, უხარის მათ გარდახდომა ჭირისა;
მივიდეს, სადა ქვეყანა იყო ნურადინ გმირისა,
და მოეგებნან, ისმოდის ხმა სიმღერისა ხშირისა.

1647

მუნ მიეგება უოველი ფრიდონის დიდებულები.
ასმათი, საესე ღსინითა, ვის აღარ აჩნდა წულულები;
ნესტან-დარიჯს ზედ მოიჭდნა, რომე ვერ გახსნის ცულები,
და აწ გაუსრულა უოველი მან მისი ნაერთგულები.

1648

207v ნესტან-დარეჯან ესვევის, პირსა აკოცებს პირითა;
უბრძანა: „ჩემო, ვაკლახ მე, შენცა აგავსე ჭირითა,
აწ ღმერთმან მოგვცა წუალობა, ვცან, მისი არ-სიძვირით ა;
და მე გულსა შენსა ეზომსა, არ ვიცი, გარღვიხდი რითა!“

1649

ასმათ ჰჰადრა: „მაღლი ღმერთსა, ვარდნი ენახენ არ-დაზრულნი,
ბოლოდ ასრე გააცხადნა გონებაჲმან დაფარულნი,
სიკვდილიცა სიცოცხლედ მიჩს, ოდენ ენახენ მხიარულნი,—
და სჯობან უოვლთა მოუვარულთა პატრონ-ეჰანი მოუვარულნი“.

1650

დიდებულთა თაყვანის-სცეს, მოასსენეს დიდი ქება:
„რომე ღმერთმან გაგვახარნა, კურთხეულა მისი ღმრთება!
ჩვენ გვიჩვენა პირი თქვენი, აღარა გვწვავს ცეცსლთა დება,
და წულულსა, მისგან დაკოდილსა, მასვე მალ-უც განკურნება“.

1651

მოვიდეს და პირი ხელსა დასდევს, აგრე გარდაჰკოცნეს.
მეფე ეტყვის: „მმათა თქვენთა თავნი ჩვენთვის დაიხოცნეს,
იგი შეება საუკუნო ცხადად პოვეს, არ იოცნეს,
და ერთსა მიხვდეს საზიაროდ, დიდებანი იასოცნეს.“

1652

208r „თუცა მე მათი დახოცა მტკივის და სატკივარია,
მაგრა მათ მისვდა უკვდავი მუნ დიდი საჩუქარია“.
ესე თქვა, ნელად ატირდა და წვიმა თოვლსა არია,
და ნარგისთათ იძვრის ბორიო, ვარდსა ზრავს, იანვარია..

1653

მუნ ატირდეს ეველაკანი, რა ტირილად იგი ნახეს,
რაცა ვისცა დაჰკლებოდა, მათ ტირილით, სულთქმით ასეს;
დადუმდეს და მოახსენეს: „რადგან ბრემნთა მზეებრ გსახეს,
და თქვენთა მჭვრეტთა მღერა ჰმართებს, რასათვისცა ივაგლახეს!

1654

„ვინ ღირს ა თქვენგან ეგზომსა ტირილსა, შეკირვებასა!
თქვენთვის სიკვდილი დია სჯობს მიწათა ზედა რებასა“.
კვლად ფრიდონ ჰკადრა მეფესა: „ნურათ იქთ გამწარებასა,
და ღმერთიმცა მეუფათ მოგიზღავს ათასსა გასარებასა!“

1655

ავთანდილცა მიუმტკივნა, ეტევის დიდსა სიმამილისა;
მათ შეასხეს ქება, უთხრეს: „თავნი მივსცნეთ აწ ღიმილსა,
რადგან მისვდა დაკარგული ღომი მსესა წასლომილსა,
და აღარა ვსტირთ სატირალსა, აღარ დაუნდებთ თვალთა მილსა“.

1656

205 მივიდეს, სადა ქალაქი დიდი მელდანსანსარია;
სცემდეს ბუკსა და ტაბლასა, გასდა ზათქი და ზარია,
დაზაბისა და ქონისა სმა ტურთად შენათსზარია,
და მოატყდეს მოქალაქენი, დაადეს მუნ ბაზარია.

1657

შუკაით მოდგეს ვასარნი, ეოვლენით მჭვრეტელთა ვარია;
მორს უარებდეს სარანგნი, ხელთა აქვ მათ აზვარია;
მოიარებოდეს ვალაბნი, სქარანგთა დამსაჯარია,
და მათად საჭვრეტლად მიშვება მუნ მათგან ნაავარია.

1658

გარდაზდეს და ფრიდონისსა სრა ნახეს მოსაწონები.
გამოეგება მრავალი ოქრო-სარტყელითა მონები,
ფერსთა საფენლად ოქსინო მართ მათგან არს ნაქონები,
და თავსა აერიდეს ოქროსა, ხვეტს ჯარი მუნ ნარონები.

1658¹

საქორწილოთ ამზადებდნენ მათ ქალ-ყმათა შვისა დართა,
უცხოს რივით იტყოდნენ, რაგვარ უნდა მათთა გვართა,
ქვეყანასა აშვევდნენ, ვითა ჰფერობს შვისა დართა,
და იგი არე ააყვავეს, ვისა სცალდა კრეფა ვართა.

1658²

მუნ მრავალნი სათამაშო სანახავი ცეცხლოსანი,
სა წა² უნდა, წარაეღინეს ვველგან კარგნი ცხენოსანი.
რა გაისმა ქორწილობა, მოდიოდნენ სხვაენით სხვანი.
და მამინდელი ქება მათი მთქმელი უნდა რა მისანი!

1 ოქსინო: სა წა.

ქორწილი ტარიელისა და
ნესტან-დარეჯანისა ფრიდონისაგან

1659

მათ ქალ-უმათათვის საჯდომი დაეგბა თეთრ-მოწვეული,
წითელ-ვეითლითა თვალითა ზედა კეკლეცად ფრქვეული;
ავთანდილისთვის—უვითელი და შავი ერთგან რეული;
და მოვიდეს, დასხდა; მკვრეტელი ვცან მათი სულ-დაღუული.

1660

209r მგოსნები მოდგეს, ისმოდა ხმა სიმღერისა ტკბილისა;
ქორწილი ქნეს და გამრავლდა მღვწობა ღვთისა ღობილისა,
ფრიდონის ჰურად კარგისა, არ მასწინმლისა წბილისა;
და ნესტან-დარეჯანს უშვენის ღიმილი, ჩენა კბილისა.

1661

მოიღეს მღვენი უსახო ფრიდონის არ-ალქატისა,
ცხრა მარგალიტი, სიდიდით მართ ვითა კვერცხი ბატისა,
კვლა ერთი თვალი, სამსგავსო მზისა მუქ-მონამატისა,
და მას წინა ღამით ძალ-უღვის მსატვარსა ხატვა ხატისა.

1662

კვლა უძღვნა თვითო ფარღული, გარდასაურელი ველისა,
მრგვლად დათლილისა თვალისა, იაკუნდისა მრთელისა;
კვლა მოაქვ ერთი ტაბაკი, მძლეუდ საჭირავი ხელისა,
და ავთანდილისთვის ღომისა მღვენი ფრიდონის ქველისა.

1663

იგი ტაბაკი სასეა მარგალიტითა სხვილითა.
ავთანდილს უძღვნა ეკვლაი არა სიტყვითა წბილითა.
აივსო სახლი სტაურითა და ოქსინოთა¹ ღბილითა,
და ტარიელ მადლი უბრძანა, ღაღმან სიტყვითა ტკბილითა.

1664

209v ფრიდონისგან უსაზომო ქორწილია დღესა რვასა;
უოვლთა დღეთა მთართმიდის უფასოსა მღვენსა მზასა;
დღე და ღამე არ გასწევეტდის ჩალანა და ჩანგი სმასა.
და აპა, მისვდა შესაფერნი უმა ქალსა და ქალი უმასა.

1665

ტარიელ ფრიდონს უბრძანა დღე-ერთ სიტყვები გულისა:
„არს გული თქვენი საჩემო უფროსი მმისა სრულისა,
არ გემუქფების სიცოცხლე, არცა მოცემა სულისა,
და მე თქვენგან ვპპოვე მოკვდავმან ჩემი წამალი წელულისა.

¹ ოქსინოთა.

1666

„ავთანდილისგან შენც იცი ჩემთვის თავისა დადება,
აწ მე მაქვ ნაცვლად მისისა მოსმარებისა წადება“:
შენ მიდი, ჰკითხე, რა უნდა, მან ქნას ამისი ცხადება,
და ვითა დამივსო სახმილი, ეგრე მისიცა კმა დება.

1667

„უთხარ: «მპაო, რა გარდისდის შენგან ჩემსა ჰირ-ნახულსა!
ღმერთი მოგცემს წყალობასა, მისგან ზეცით შესახულსა!
თუ ვერა ვიქ საწაღელსა შენსა, შენთვის გაზრახულსა,
და არა ვნახავ სახლსა ჩემსა, არ დარბაზსა, არცა ხულსა.

1668

2107 „აწ მითხარ, ჩემგან რა გინდა, ანუ რათ მოგესმარები?
გარჩევ, წავიდეთ არაბეთს, იუავ ჩემიცა მარები;
ტკბილი სიტუკითა გავმართოთ და სრმლითა საომარები.
და თუ შენ შენს ცოლსა არ შეგერთავ, მე ჩემსა არ ვექმარები»“.

1669

რა ფრიდონ უთსრა ავთანდილს ტარიას მოციქულობა,
მას გაეცინნეს, გაღიმდა, ჰშვენოდა მხიარულობა;
თქვა, თუ: „მემველი რად მინდა, მჭირს არავისგან წულულობა!
და ჩემი მზე არცა ქაჯთა ჰეაეს, არცა სჭირს ღზინ-ნაკულულობა.

1670

ჩემი მზე ტახტსა ზედა ზის მორჭმული ღმრთისა ნებითა,
საკრძალავი და უკადრი, ლალი, არვისგან ვნებით ა,
არცა რა უმბიმს ქაჯთაგან, არცა გრძნეულთა გრძნებითა,
და მას ზედა მველა რად მინდა?! რად მეჭვ რასაცა თნებითა?

1671

„რა მოვა ჩემთვის განგება, ზეცით მოსრული ზენანი,
ღმერთი იწადებს, მომივლენს გულსა სახმილთა ღზენანი;
მამინდა მომხვდენ მოკვდავსა მზისა ელვათა ფენანი,
და უმისეამისოდ ცუდნია ჩემგან მი და მო რბენანი.

1672

2108 „მიდი და ჰჰადრე ტარიელს ზასუხი, ჩემგან თსრობილი:
«მაღლი რად უნდა, მეფეო, ხარ რაზომ გინდა ღმობილი?
გარ მუცლითგანვე დედისათ თქვენად სამონოდ შობილი,
და ღმერთმან მუნამდის მიწად მეოს, ვირ მეფე იუო ცნობილი.

1 წადება.

1673

«გებრძანა: «შეურა მწადიან საუვარელისა შენისა»,
ეგე არს მგზავსი გულისა ლმობიერისა თქვენისა;
მუნა მე სრმალი არ მიკვეთს, არცა სიერცულე ენისა,
და მიჯობს მოლოდნა საქმისა მის განგებისა ზენისა.

1674

«ესეა ჩემი საწადი და ჩემი მოსანდომარე:
ჰინდოეთს გნასო მორკმული, საჯდომთა ზედა მჯდომარე,
გვერდსავე გიჯდეს მნათობი ჰირი ელვათა მკროთომარე,
და მებრძოლნი თქვენნი მოკესრნენ, არვინ ჩნდეს მენ მეომარე.

1675

«რა გამისრულდენ ესენი ჩემნი გულისა ნებანი,
მაშინლა მივალ არაბეთს, მომხედენ მის მზისა სლებანი;
ოდისცა სწადდეს, დამივსნეს ამა ცეცხლისა დებანი.
და სხვად თქვენგან არა არ მინდა, მმულან რასაცა თნებანი».

1676

211r რა ფრიდონ ჰკადრა ტარიელს ესე სიტყვანი უმისანი,
მან ბრძანა: «მაგას არა ვიქ, ამას არ უნდა მისანი.
ვითა მან ჰოენა მიზეზი ჩემისა სულთა დგმისანი,
და ეგრევე მანცა სამისოდ ნახნეს მალ-გულნი მმისანი.

1677

«მიდი, უთხარ ჩემაგიერ სიტყვა ჩემგან არ-ნათნები:
«მე შენისა გამზრდელისა უნახვად არ დავდგები.
ვექვ, მრავალი დამესოცოს მონა, მისგან საუვარლები,
და ვითხოვ სოლო შენდობასა, ეგეთივე მო[ვ]ბრუნდები».

1678

«ესე უთხარ: «ამის მეტსა ჰმოციქულობ ნურას ნუო,
ხვალე წასვლა არ დავძალო, არცა საქმი გავათუო;
მე არ მიზამს არაბთ მეფე, რომე სიტყვა გაუაცრუო,
და ამოდ ვსთხო[ო] ქალი მისი, შევეხვეწო, შევაგუო¹».

1679

უამბა ფრიდონ ავთანდილს ტარიას მოციქულობა:
«არ დადგებისო, ცუდია შენგან ცდისაჲ თქმულობა».
მას დაუმომიდა, მოედვა ჩვლა გულსა კვამლ-ალმულობა.
და ასრე ხამს რიდი მეფეთა, უმათაგან მოკრძალებობა!

¹ შევაგუო.

1680

2110 ავთანდილ მივა მუხლ-მოურით ტარიას შესახვეწელად,
ფერსთა ესვევის, აკოცებს, აღარ შეხედავს ზე წელად,
ეტევის: „კმა, რაცა შეესცოდე როსტანს წლეულად მე წელად,
და კვლა ნუ მიქ ერთგულობისა გამტეხლად, დაცამლეწელად.

1681

„რასაცა ჰლაში, არ მოგცემს მას ღმრთისა სამართალია,
გამზრდელსა ჩემსა ვით ვჰკადრო მე საქმე სამუსთალია!
მე მისთვის სელი ვით გავსძრა, ვინ ჩემთვის ფერ-ნამკრთალია!
და ვით მოიხმაროს მონამან ჰატრონსა ზედა სრმალია!

1682

„ეგე საქმე მე და ჩემსა საეკარელსა შეგვამდურვებს,
ვა თუ გაწურეს, გაგულისდეს, კუმტი გულსა შეაურვებს,
ამბავსაცა დამიფირვებს, ჭერეტისათვის მომასურვებს,
და შენდობასა სორციელი კაცი ვერა დამიურვებს“.

1683

ტარიელ უთხრა სიცილით, მან მზემან შუქ-ნაფენამან,
სელი მოჰკიდა ავთანდილს, აჰმართა, ააყენა მან:
„მიუოო კარგი უველაი მომართებამან შენამან,
და მაგრა სჯობს, შენცა გალხინოს ჩემმან შენითა ღსენამან.

1684

212r „ღია მპულს მეტი მოუერისა შიში, კრძალვა და რიდობა,
მპულს გაუწვევტლად კუშტობა¹ და სულ-მძიმობა დიდობა;
თუ მოუვარეა გულისა, ქნას ჩემკენ მონაზიდობა,
და თვარა მე ჩემდა, იგ მისდა, ღია სჯობს კიდის-კიდობა.

1685

„მე ვიცი გული საშენოდ შენისა საეკარელისა,
არ ეწინების სტუმრობა შენისა მე შემერელისა.
რადმცა რა ვჰკადრე მეფესა თხრობა რასაცა ჭრელისა!
და ოდენ ნახვისა მათისა ნატრა მაქვ სანატრელისა.

1686

„ამას ოდენ მოვასხენებ მუდარით და შეპოვნებით,
რომე მოგცეს ქალი მისი მან მისითა მოგონებით.
რადგან ბოლო შეურავა, სიმორესა ვით ეთნებით?
და დააშენეთ ერთმანერთი, თავის-თავის ნუ დასჭენებით“.

¹ კუსტობა.

1687

რა ავთანდილ ტარიასგან ცნა, წასვლასა არ დაშლიდა,
არა ჰკადრა შეცილება, საუბარსა ზედა ჰრთვიდა;
ფრიდონ კაცსა დარჩეულსა სათანაოდ გარდასთვლიდა,
და თანა წაჰყვა, განაღამცა მათ თანავე გზასა ვლიდა.

2128 ტარიელისაგან ქვაბსავე მისვლა მეორედ
ნესტან-დარეჯანითურთ

1688

ამ საქმესა დაფარულსა ბრძენ დიონოს გააცხადებს:
ღმერთი კარგსა მოაუღინებს, არ, ბოროტსა არ დაბადებს,
ავეს წამ-ერთ შეამოკლებს, კარგსა სან-გრძლად გააკვლადებს,
და თავსა მისსა უკეთესსა უსადო-ჰყოფს, ა[რ] ახადებს.

1689

ფრიდონისით გაემართნეს იგი ლომნი, იგი მშენი,
თანა მიჰყავს ჰირი მზისა, ქალი მჭერეტა ამაზრზენი,
ჰვიდავს ბროლსა ყორნის ბოლო დაწეობილი, დანათზენი,
და მუნ ბადანშსა აშვენებდეს სინატიფე-სინაზენი.

1690

იგი მზე უჯდა კუბოსა და ეგრე არონინებდეს;
მინადირობდეს, ნადირსა მუნ სისხლსა დაადინებდეს;
სადაცა დახვდეს ქვეყანა, მჭერეტელთა მოალხინებდეს,
და მოეკებნიან, სმღნობდიან, აქებდეს, არ ავინებდეს.

1691

მას ჰგვანდეს, თუმცა სამეარო[ს] მზე უჯდა შუა მთვარეთა;
იარნეს დღენი მრავალნი ლაღთა, ბრძნად მოუბნარეთა;
შიგან მათ დიდთა მინდორთა, უოვლგნით კაც-მიუმცვდარეთა,
და სად ეოფილიყო ტარიელ, მიხვდეს მის კლდისა არეთა.

1687¹

მივლენ უცხოს შექცევითა, რაცა უნდა უხაროდათ,
ერთმანერთსა ულოცვიდენ, ვითა რიგათ წესი ჰქონდათ.
გზასა კეთილს მიდიოდნენ, შველა ღმრთისა სხვა რა უნდათ?
და იგონებდნენ ჰირნახულსა, ახლა ლხინი კარგი უნდათ.

1687²

მივიდოდნენ სიხარულით გზათა შინა, რაცა უნდათ,
ნადირობდნენ, მხეცთა სვრიდენ, ანგარიში არა უნდათ,
კაცნი რასაც ღმერთსა სთხოვენ, წყალობანი მისგან უნდათ,
და რადგან ბოლდ კარგა მოვა, უკეთესი სხვა რა უნდათ!

1692

2117 ტარიელ ბრძანა: „მე მმართველს დღეს თქვენი მასპინძელობა; მუნ მივალ, სადა ეოფილვარ, მჭირდა სადამდის ხელობა; მუნ გვიმასპინძლოს ასმთმან, მას უც სორცისა სმელობა, და მე რომე გიმძენი ტურფათა, აქოთ ლარისა ჳრელობა“.

1693

მივიდეს, მიგან გარდასდეს ქვაბსა მას დიდთა კლდეთასა. ასმათს უც სორცი ირმისა, იქს მასპინძლობა-კვეთასა. ამხანაგობდეს, ლაღობდეს წასვლასა მათ საქმეთასა, და ღმერთსა ჳმადლობდეს შეცვლასა ლსინად ჳირისა დღეთასა.

1694

მოიარეს ქვაბოანი, თამაშობდეს მსიარულნი, ჰოვნეს იგი საჭურჭლენი, ტარიასგან დაბეჭდულნი, ვერცა ვისგან დანათვალნი, ვერცა ვისგან შეგებულნი; და არ იტყვიან თუ, არ გვაქვსო, იგ ამისთვის გულ-ნაკლულნი.

1695

უბობა ტურფა მრავალნი მათ მათი შესადარები, კვლა ფრიდონისნი ააუნა, სპა ჰევა თუ სპასალარები. აიესო კაცი ეველაი, მამინ მათთანა ნარები, და მაგრა მეს რომე საჭურჭლე, ჰგვანდა კაც-დაუკარები.

1696

2118 ფრიდონს უთხრა: „ვალი შენი ჩემგან ძნელად გარდისდების, მაგრა თქმულა: «კარგის მქნელი კაცი ბოლოდ არ წახდების»; აწ საჭურჭლე რაზომიცა აქა მეს და ან იდების, და შენი იეოს უველაკაი, შენ წაილე, ვითა გხვდების“.

1697

ფრიდონ მდაბლად თაუვანის-სცა, ჰკადრა მადლი მეტის-მეტი: „მე, მეფეო, რად გგონივარ უჭეუო და აგრე რეტი? მტერი უოული ჩაღად გიჩანს, ვინმცა იეო ვითა კეტი, და ჩემი ლსინი მუნამდის ა, ვირე ვიეო შენი მჭვრეტი!“

1698

ფრიდონ კაცნი დააბრუნვა მოსასხმელად აქლემისად, სახლსა მისსა მისაღებლად მის ეველასა საჭურჭლისად; აწ მუნითცა გაემართნეს არაბეთით მივლად გზისად, და აუთანდილ ა გაღეული შესაურელად მთვარე მზისად.

1698¹

მუნიდგან ვლეს შექცევითა, რომე მეტი არ იქნების, ასრე რომე ყოველ დღეა, ნადირობა არ აკლდების; გაყმა და წყალობანი დიდსა, მცირეს, რაც შეხედების, და ერთმანერთის ახლო ყოფით ვითა ვარდნი აყვავდების.

1699

მიხედეს არაბთა საზღვარსა, რა ვლეს მრავალი ხანები.
დახვდა სოფლები, ციხეები, ხშირ-ხშირად, თანის-თანები,
მუნ შიგა მუოფსა ემოსა ტანსა ლურჯი და მწვანები,
და ავთანდილისთვის უკელაი ცრემლითა არს ნაბანები.

1700

2147 ავთანდილ იცნეს, გაისმა ხმა მათგან სიხარულისა;
დაიწუეს უოვლგნით ლაშქართა ქნა მათგან სიარულისა,
თაუკანის-სცემდა სიმრავლე სპისა ჰირ-მხიარულისა,
და ქალი ნახიან, შეენება, თქვიან, არს მხისა სრულისა.

1701

ტარიელ კაცი გაგზავნა წინაშე როსტან მეფესა,
შესთვალა: „გაჯარებ, მეფეო, სურვილთა სიიუფესა;
მე მოვალ, მეფე ჰინდოთა, დარბაზსა თქვენსა სეფესა,
და გირეწებ ვარდსა კოკობსა, უფერკვენელსა, მოუკრეფესა.“

1702

„მაშინ თქვენ ჩემი გეწეინა ნახვა მიწისა შენისა,
ცდა შეპურობისა ავი ჰქენ, შემოტეობა ცხენისა;
მე შენთა სპათა ვაჩვენე ნიშანი რამე წყენისა,
და დავჰსოცე მონა მრავალი, მსახური სრისა თქვენისა.“

1703

„აწ აჰად მოვალ წინაშე, დავუარენ ჩემნი გზანია,
შემინდოთ, რაცა შეგცოდე, ჰქნეთ გაწურომისა კმანია.
ძღვენი არა გვაქეს, გემოწმობენ ფრიდონ და მისნი სპანია,
და ოდენ ძღვენად თქვენი ავთანდილ მე თქვენთვის მომიტანია.“

1704

2148 რა მიუვიდა მეფესა მახარობელი ჟამისა,
ვით გაეხარნეს, ვერ იტუვის ენა ერთისა წამისა;
თინათინს დაწვთა ემატა ელვა შუქისა სამისა,
და ბროლსა და ლალსა აშვენებს მუნ ჩრდილი წარბ-წამწამისა.

1705

„მე ვით ვიმართლო თქვენს წინა შემცოდე ჩემი თავია!
შქონდა მე მაშინ ხელ-მქნილსა გული ცუცხლ-შენართავია
ლაშქარი ვნახე, მამუცა ჰირი ჰირს დანართავია,
და აწ ლხინით ვნახოთ შგოსანნი და ჩანგთა გამმართავია.“

1705

ტაბლასკა ჰკრეს და გაისმა სიცილი თქართქარებისა.
ლაშქარნი რბოდეს მი და მო, ქნა სწადდა მათკენ რებისა.
დაიწვეს მოსხმა ცხენისა, მოღება უნაგრებისა,

და შესხდა სიმრავლე მოემისა მკლავ-ფიცხელ, გულ-მაგრებისა..

1706

მეფე შეჲდა, გაეგებნეს თვადნი და სრულად სჰანი.
ვისცა ესმის, მოვიდიან მას წინაშე სხვაგნით სხვანი.

უველაკაი ღმერთსა ჰმადლობს, გაამაღლნეს მათნი ხმანი,

და თქვენ: „ბოროტსა უმეოფორო, კეთილნია მენთვის მჰნანი!“..

1707

რა ერთმანერთი აუჩნდა მიგებულ-მოსაგებავთა,
ავთანდილ ეტყვის ტარიელს სიტყვათა დანაშებავთა:

„აგერა სეღავ მინდოროთა, მტვერითა შენაღებავთა?

და ამაღ მეღების სახმილი, გულსა ეცხელა, ებავთა.

1708

215r „ისია ჩემი გამზრდელი და თქვენად მოგებებულა.

იქი ვერ მივალ, მრცხვენიან, გულსა სახმილი დებულა,

ჩემად არაკად სულ-დგმული კაცი არ გაწბილებულა,

და რასაცა მიზამთ, თქვენ იცით, ფრიდონ თქვენადვე სლებულა“..

1709

ტარიელ უთხრა: „კარგსა იქ შენ ჰატრონისა კრმაღვასა.

აწ დადგე, იქი ნუ მოსვალ, იქმცა უჩემოდ ხაღვასა.

მე მივალ, უთხრობ მეფესა შენგან თავისა მალვასა,

და ვებე, ღმრთითა ადრე შეგუარო მხესა მას, ტანად აღვასა“..

1710

მუნ დადგა ლომი ავთანდილ, დაიდგა მცირე კარავი.

ნესტან-დარეჯან მუნვე დგას, იგია მჭურეტა მზარავი,

მისთა წამწამთა ნიავი ქრის, ვითა ქარი არავი,

და წავიდა მეფე ჰინდოთა მისრული, მიუპარავი.

1711

ფრიდონ წაჰყუა. გალანამცა გაელეს ველი დიდსა ხანსა,

ცნა მეფემან, ტარიელა მარტო მოვა, მოხრის ტანსა;

გარდახდა და თავუვანი-სცა მას უკადრსა, ლომებრ¹ ჯანსა..

და სდებს ჰატრისა ჰინდოთ მეფე, მართ მამისა შესაგვანსა.

1711¹

მუნით როსტან მოეგება, არ ჰყოფს ზრდილობის კლებასა,

ცხენით გარდახდნენ, იქმოდნენ შეყრისა მოსწრაფებისა;

არაბთა მეფე სალაშსა ჰკადრებს ტარიელს, ჰებასა,

და შეტრფობით უმზერს, მიეცა როსტენ მუნ დიდსა შეებასა.

¹ დოპერ.

1712

2150 ტარიელცა თაუვანი-სცა, მივა კოცნად, სასალამოდ;
მეფე ველსა აკოცებდა მართ ბაგისა დასაპამოდ,
გაკვირვებით ეუბნების, არის მისგან სათამამოდ;
და „შენ მზე ხარო, შენი გაურა არის დღისა შესალამოდ“.

1713

გაკვირვა მეფე მისსა თვალადობა-სიტურფესა,
პირსა უჭვრეტს გაკვირვებით, უქებს მელაუთა სილფესა;
კელა ფრიდონცა უსალამა, თაუვანი-სცა მან მეფესა,
და მას მეფესა, აუთანდილის ნახვისათვის მოსწრაფესა.

1714

მეფე ტარიას ქებასა დაპკრთების, დაუღონების.
ტარიელ ეტყვის: „მეფეო, აწ გული შენ გემონების;
მიკვირს, თუ ეგრე სიკეთე თქვენ ჩემი რად გეგონების!
და რადგან აუთანდილ შენია, სხვად რად ვინ მოგეწონების?“

1715

„ნუ გიკვირს მისი ვერ-ნახვა და დაუღონება ხანისა!
მოდო და დაესხდეთ, მეფეო, აშოა კორდი მწვანისა,
გკადრო მიზეზი მისისა თქვენს წინა ვერ-მოტანისა,
და ვიაჯ რასმე და აწ მმართვეს მოთხოვა მე ფარმანისა“.

1716

2167 დასხდეს მეფენი, მოადგა გარე სიმრავლე რაზმისა.
ტარიელს პირსა ციმციმი ათქს, უნათლესი ბაზმისა;
ჭვრეტა ახელებს მჭვრეტელთა, უოფა ქცევისა და ზმისა;
და დაუწურო თხრობა მეფესა სიტყვისა ბრძნად ნაკაზმისა:

1717

„მეფეო, თავი შემცრობის მე მისად მოსახსენებლად,
მაგრა მოსრული თქვენს წინა ვარ შემოხვეწა-მქენებლად.
თვით იგი იაჯს, რომელი ჩანს მზეებრ მუქთა მფენებლად,
და ვინ არის ჩემად სინათლედ და ჩემად გამათენებლად.“

1718

„აწ ამას გკადრებთ ორნივე სვეწით და შემუდარებით:
აუთანდილ დამდვა წამალი მისგან თავისა დარებით,
დაპვიწუდეს, რომე პატყენი სჭირდეს ჩვენთავე დარებით,
და არ გაწვენს, გრმელი ამბავი არს ჩვენგან მიუმსხდარებით.“

1714¹

კელავ მეფე კითხავს: „რა უყავ თქვენი უღირსი ძმობილი?
თან რად არ გახლავსთ, ეს მიკვირს, სვირს რამე დასავმობილი?
შენთა წამალთა ძებნითა გულსა ლახვარი სობილი,
და ამა ლაშქართა თავადი, ჩემგან ძეობით ხმობილი“.

1719

„თქვენთა უუკარს ერთმანერთი, ქალი მას და იგი ქალსა,
მით ვიგონებ საბრალოსა, მტირალსა და ფერ-ნამკრთალსა;
მუხლ-მოურილი გიაჯები, ნულარ აწვევ იმათ აღსა,
და რომე მისცეთ ქალი შენი მკლავ-მაგარსა, გულ-ფიქალსა.

1720

2168 „ამის მეტსა არას გკადრებ, არ მოკლესა, არცა გრმელსა“ -
ამოიღო ხელ-მანდილი, მოინასკვა იგი უელსა,
ადგა, მუხლნი დაუუარნა, ეაჯების, ვითა მსრდელსა.
და გაუკვირდა უოულსა კაცსა, მის ამბვისა მომსმენელსა.

1721

რა ტარიელ მუხლ-მოერილი ნახა, მეფე შეუსარდა,
შორს უკედგა, თაევანი-სცა, ქვე მიწამდის დაუუარდა,
მოასსენა: „ხელმწიფეო, ლხინი უოვლი გამიქარდა,
და თქვენმან აგრე სიმდაბლემან ნახვა თქვენი ჩამადარდა.

1722

„ვით ეგების, რაცა გწადდეს, რომე კაცი არ მოგთმინდეს,
ანუ მშურდეს ქალი ჩემი, საკლავად და ტყვედცა გინდეს;
გებრძანამცა სახლით თქვენით, ცრემლი არცა მაშინ მდინდეს;
და სხვა მისებრი ვერა ჰოვოს, ცათამდისი გაცაფრინდეს!

1723

„მე სიძესა ავთანდილის უკეთესსა ვჰპოვებ ვერა;
თვით მეფობა ქალსა ჩემსა მიევეც, აქვ და მას ეფერა;
ვარდი ასლად იფ[ურ]ტუნების, მე უვაგილი დამებერა,
და რამცა ვჰკადრე შეცილება, რასაც ოდენ იგი ჯერა!

1723¹

„ქალსაცა ჰკითხეთ, აცნობეთ, იქს თქვენსა გაგონებასა;
მათ ერთმანერთი უნდოდეს, მეცა ღმრთით დაერთავ ნებასა;
მემცა ნუ ენახავ ცოცხალი მე რასმე მათსა ენებასა,
და რადგან შეერა მიზეზი, რა მოაქვს დაყოვნებასა!“

1723²

თინათინს ჰკადრეს ყოველი შეუეთა ნაუბარია:
„გწადიან, მიგცე ავთანდილს პირ-ბრძენთა საქმეარია?!
ინდოთა მეფე შექნილა ჩვენს შუა დამწყობარია,
და აწუა გათავდეს ყველაი გული გულს შენაბარია.“

1723³

ქალმან ჰკადრა თუ: „მეფეო, რადლა ვიხმარებ ენასა,
მეგრამ მოველი მშობლურად თქვენგან არავე წყენასა;
თუ თქვენ გაწყინო, ნუმც ოდეს მოველი ზეცით ლხენასა..
და ბრძანებს ვეძენე მორჩილი, ესე თურე სწადს ზენასა.“

1724

217r „თუ შეგერთო ერთი მონა, თქვენთვის არცა მამინ მმურდა.
ვინცა გკადრა შეცდილება, უშმაგომცა ვინ მოგმდურდა!
თუ აუთანდილ არ მიუვარდა, აგრე მისთვის რად მომსურდა?
და დია, ლმერთო, წინაშე ვარ, ესე ჩემკან დადასტურდა“.

1725

რა ტარიელ მეფისაგან ესე სიტყვა მოისმინა,
დადრკა, მდაბლად ეთაყვანა, პირსა ზედა დაუფინა.
კვლა მეფემან თაყვანი-სცა, წამორეველო, წადგა წინა,
და ერთმანერთი მოიმაღლეს, მართ ერთსაცა არ ეწვინა.

1726

ტარიელ ფრიდონ გაგზავნა მის უმისა მოსაუყვანელად;
შესთვალა: „მოდი, გიბრძანებს იგი, შენ ვისად სჩან ელად;
ჭირნი გარდახდეს, მოგაკლდა ცრემლი ღაწვისა მბანელად,
და ნულარ ეშიშვი სახმილსა, შენი დამწველი ა ნელად“.

1727

ფრიდონ მეჯდა, აუთანდილის მახრობლად გაექანა,—
ესდენ დიდი სიხარული გაუხარნეს მასმცა განა!—
წავიდა და წამოუძღვა, მოიუვანა, მოჰკვა თანა,
და მაგრა ირცხვის მეფისაგან, მუქი ბნელად მოეკანა.

1728

217v მეფე ადგა, მოეკება; ემა გარდახდა, რა მივიდა;
ხელთა ჰქონდა ხელ-მანდილი, პირსა მითა იფარვიდა.
მზე ღრუბელსა მოჰფარვიდა, ქუშდებოდა, ვარდა ზრვიდა.
და მაგრა მისსა შეენებასა რამცა ვითა დაჰფარვიდა?!

1729

მეფე კოცნასა ჰლამოდა, აღარა ცრემლი სდენიან;
აუთანდილ ფეხთა ესევეის, მუქნი ქვე დაუფენიან;
უბრძანა: „ადეგ, ნუ ირცხვი, შენ ზნენი გამოგჩენიან;
და რადგან მერჩიო, ნუ მერცხვი, გაე, რასალა გრცხვენინან!“

1730

მოეხვია, გარდაჰკოცნა მან პირისა არე-მარე;
„დამივსეო ცეცხლი ცხელი, მაგრა წყალი არე მარე;
ვინ გიშერი დაჯოგა წარბ-წამწმისა არე-მარე,
და კვალე, შეგური, ლომო, მზესა, ფაუი მისკენ არე მარე“.

1731

მეფე ეელსა ესვეოდა მას ღოძსა და ვითა გმირსა,
ახლოს უზის, ეუბნების, აკოცებს და უპვრეტს პირსა:
იგი მზეა, ხელმწიფობა ასრე მისვდა, ვითა ღირსა.
და მაშინდა ღხინი ამო, რა გარდიხდის კაცი ჭირსა.

1732

2187 უმა მეფესა მოახსენებს: „მიკვირს, სხვასა რად რას ბრძანებ!
რად არ გინდა ნახვა მზისა, ანუ რადღა აგვიანებ?
მიეგებვი მხიარული, სახლსა თქვენსა მოიუვანებ,
და შემოიმოს შუქთა მისთა, ნათლად გარე მოივანებ“.

1733

ტარიელსცა მოახსენა; შესხდეს, ქალსა მიეგებნეს,
მათ სამთავე გოლიათთა მზისა ფერად ღაწვნი ღებნეს,
მისვდეს მათსა საწადელსა, იგი ჰოვეს, რაცა შებნეს,
და ხელი ჰხადეს სრმაღთა მათთა, არა ცუდად წელთა ებნეს.

1734

მეფემან ქალს უსალამა, მან შორით გარდახლომილმან.
დაუეუნა თვალი ელვამან, მისთა ღაწვთაგან კრთომილმან;
გამოქეგება, აკოცა კუბოსა შიგან მჯდომილმან,
და დაუწოა ქება მეფემან, თვით ვერას ვერ-მინდომილმან.

1735

ეტყვის: „მზეო, ვითა გაქო, ნათელი და დარიანო!
შენთვის ხელნი გონებანი არა ცუდად არიანო,
მზიანო და მთვარიანო, ეტლად რაო და რიანო,
და თქვენ საჭკრეტლად აღარ მინდით, არ ვარდნო და არ იანო“.

1736

2188 გაჭკვირდეს ეოვლნი მხედველნი მისთა ელვათა ფენასა;
ვით მზემან, დაუვნა მჭკრეტელთა თვალნი ნათლისა ჩენასა;
მისგან დამწვარნი მისცნიან გულნი ჭკრეტითა ღხენასა,
და სითცა გამოჩნდის, იქმოდეს ჯარნი მუნითკენ რბენასა.

1737

მინა წავიდეს ეოველნი, შესხდეს თავისა დარებად,
ჰქონდეს შეიღნივე მნათობნი მის მზისა დასადარებად,
არ მიხიდომის სიტურფე, არს მათგან მიუმხვდარებად,
და აღრე მივიდეს მეფისა სახლად საუოფად, არებად.

1738

შევიდეს, ნახეს თინათინ, მკვრეტა მიმცემი ჳირისა;
სკიპტროსან-გვირგვინოსანსა ჳშეენოდა ცმა ჳორფორისა,
მისრულთა ჳირსა შუადგა ელვა მისისა ჳირისა;

და შევიდა მეფე ჳინდოთა, იგი მზე, მკზახსი გმირისა.

1739

ტარიელ და ცოლმან მისმან ქალსა მდაბლად უსლამეს,
მოეგება, აკოცეს და საუბარი დააჳამეს,
იგი სახლი გაანათლეს, არ ნათელი შუალამეს,
და ბროლ-ბადანში გააღაწვეს და გიშერი აწამწამეს.

1740

219r თინათინ ჳედა აწვივნა ტახტსა მეფეთა ჳეთასა;
ტარიელ უთხრა: „შენ დაჯე, სწადიან ბჳესა ბჳეთასა,
დღეს ტახტი შენი შენ გმართებს მეტად უოველთა დღეთასა,
და მე ლომი ლომთა დაგისევა გვერდსა შენ მზესა მზეთასა“.

1741

ორთავე ხელი მოჳკიდეს და დასვეს ტახტსა თავისსა,
გვერდსა დაუსვეს ავთანდილ, სურვილსა მოეკლა ვისსა;
უნახავსა და ნახულსა სჯობს ეოვლსა სანახავისსა,
და ნუ ეტე მიჯნურად მათებრსა, ნუცა რამინის და ვისსა.

1742

ქალსა შესწბა, გაუკვირდა ავთანდილის გვერდსა ჳდომა,
ფერი ჳერთა და გაუფიცსა შე და გამო გულმან კრიომა;
მეფე ეტყვის: „შვილო, ჩემბან ტაქე სირცხვილი თუ რა ჳომა,
და ბრმენთა უთქვამს სიევარული, ბოლოდ მისი არ-წახდომა“.

1743

„აწ, შვილო, ღმერთმან თქვენ მოგცეს ათას წელ დღეთა გრძელობა,
სვე-სეიანობა, დიდობა, კვლა ჳერთა გარდუხდელობა!
ცამცა ნუ შეგცვლის, მოგსვდების თვით მისებრ შეუცვლელობა!
და თქვენით ხელითა მეღირსოს მიწათა შემომერელობა!“

1744

219v მართ მეფემან სჳათა ბრმანა ავთანდილის თაუვანება:
„ესეაო მეფე თქვენი, ასრე იქნა ღმრთისა ნება,
დღეს ამას აქეს ტახტი ჩემი, მე—სიბერე ვითა სნება,
და ჩემად სწორად ჳმსახურებდით, დაიჭირეთ ჩემი მცნება!“

1745

ლაშქარნი და დიდებულნი დადრკეს, მდაბლად კთაუვანნეს,
მოასხენეს: „მიწად ვექმნეთ, ვინცა მიწად მიკვი[ე]ვანნეს,
მორჩილ-ქმნილნი დაგვადიდნეს, ურჩნი მკვდართა დაგვაგვანნეს,
და მტერთა მკლავნი შეაპუტნეს, გულნი ჩვენნი აგულვანნეს“.

1746

ტარიელცა უთხრა ქებით იმედისა გათავება:
ქალსა ეტყვის: „შემიურისართ, აღარა გვწვავს ცეცსლთა დება,
ქმარი შენი ძმია ჩემი, მწადს ეგრევე თქვენი დება,
და ორგულთა და შემცდილეთა შენთა მე ვქნა გაფლიდება“.

ქორწილი ავთანდილისა და თინათინისა ას, სოფელო

1747

მას დღე ავთანდილ ჰატრონად ზის და ხელმწიფე ზენია,
მასთანა მკდომსა ტარიელს ჰმეენიან სინაზენია;
დარეჯან ახლავს თინათინს, ვინ მჭკრეტთა ამაზრზენია,
და ჰგავს, თუ ცა მოდრკა ქვეყანად, შეურილან ოთხნი მზენია.

1748

2207 რომ გენახნეს ოთხნივე ერთად ტახტისა ზედა მსხდომნი, ჯუფთად,
აღზრდილიყო სარო ნორჩი, ემა ახოენად, ქალი სუფთად,
მუნა მეოფთა მათთვის ეზღვნა უშურველად სულნი, მუფთად,
და წამწამთაგან დაჭრილიყო მჭ[ე]რეტელთ გული ეიმა ქუფთად.

1749

აბა ეს არის ღზინი და, თუ გინდა, ერთა-ჰამება!
მათთა შუქთა და ელვათა თვალი არ შეეღვამება!
მუნ შინა მეოფთა გაურისა ნდრმა არ დაეწამება,
და როსტან ღზინობს და მასპინძლობს, დღე არ მიუჩანს, ღამება.

1750

ქორწილი ავთანდილისა, იგ სხდომა ოთხთა მშეთასა;
მუნ კართომა ელვა-შუქისა, ციერთ უზენე ზეთასა;
ქალთა უტურეფს მნათობთა, უმათა უმსნესთა მსნეთასა,
და როსტეგან ფრიდონს მუხლ-მოურით სელთ ღვინით სავსე ათასა..

1751

დაიწვეეს მორთმა ჰურისა ლაშქართა მის მესავსისა,
ზროხა და ცხვარი დაკლული არს უმრავლესი მხავსისა,
შეიქნა მღვინობა მღვენისა, მათისა შესამ[ს]კავსისა,
და მათ ეოგლთა შუქი ანათობს ჰირისა, მზისა [მს]კავსისა..

1752

220v იაგუნდისა ჯამები იუვის, ლალისა ჭიქები,
კვლა უცხო ფერთა ჭურჭელთა სხდის უცხო-უცხო სიქები.
მის ქორწილისა მაქები კაცი ბრმენთაგან იქები,
და მჭკრეტელო, გულსა ეტეოდი: „ნუ აიხსნები, იქ ები!“

1753

მუტრიბნი მოდგეს უოველგნით, ისმოდა სმა წინწილისა;
მუერთ მეს გორი ოქროსა და ბადახშისა თლილისა;
მსმელთათვის წუარო ღვინისა ასკან დის, მსგაუსი მილისა,
და ბინდით ცისკრამდის სმა იუო, გარდაჰხდა ჟამი დილისა.

1754

არა დარჩა უსაბოძერო არ კოჭლი და არ საპუარი;
მოდიოდა მარგალიტი მოფანტული, მონაუარი;
გაბედითდა წასალებლად ატლასი და ოქრო მუარი.
და სამ დღე იუო ჰინდოთ მეფე ავთანდილის ვით მაუარი-

1755

ხვალისა მეფე არაბთა კვლა ჰურობს, არ ღაფალია;
ტარიელს უთხრა: „შენი მზე საჭკრეტლად სატურფალია.
მეფე ხარ უოვლთა მეფეთა და ეგე დედოფალია;
და ხამს, უერთა გვეგდოს საუურად ჩვენ თქვენი ნატურფალია,

1756

221r „აწ, მეფეო, არ ეგების ჩვენი სხდომა თქვენად სწორად“..
სახელმწიფო საჯდომი და სხვა დაუდგა ტახტი შორად.
ქვემოთ დასხნა ავთანდილ და მისი ცოლი მათად სწორად.
და პირველ ძღვენი ტარიანთვის მოილიან, იღვის გორად.

1757

არაბთა მეფე მასჰინძლობს, იქს ოდენ არიფობასა,
ზოგჯერ მათ ასლავს, ზოგჯერ მათ, არ ისმობს ხელმწიფობასა.
გასცემს და უქებს ვეელაი უსობა-იეფობასა,
და ფრიდონ ზის ასლოს ავთანდილს, ჩვეულა ვით მეფობასა.

1758

მეფესა ქმრითურთ ჰატევი ჰქონდა ჰინდოთა ქალისა,
სიუვარული და ჩუქება, ვით სიძისა და სძალისა;
რომე სძლენა, არა ეგების თქმა არცა ნათალისა,—
და თვითო სკიპტრა და პორფირი და გვირგვინები თვალისა.

1759

კვლა ეძღვნა ძღვენი ორთავე, მსგავსი მათისა ბედისა,
ათასი თვალი, ნაშობი რომანულისა დედისა,
კვლა მარგალიტი ათასი, მართ ვითა კვერცხი ტრედისა,
და ათასი ცხენი ტაიჭი, სიდიდით მსგავსი ქედისა.

1760

221v ფრიდონს უძღვნა ცხრა ტაბაკი მარგალიტი თავ-შედგმული,
ცხრა ტაიჭი, მვირფასისა უნაგრითა შეკაზმული.
ჰინდოთ მეფე თაყვანი-სცემს ლალი, ბრძენი, არ მასმული,
და მადლი ჰკადრა ფნიზელურად, თუცა იუო ღვინო-სმული.

1761

რას ვაგრძელებდე? გარდახდეს დღენი ერთისა თვისანი..
თამაშობდიან, არ იევენეს უოლა გაურანი სმისანი.
ტარიელს სძღვნა უცხონი თვალნი ლალისა ქვისანი,
და მათ უოულთა მათნი ელვანი ჰფარვენ მართ ვითა მხისანი.

1762

ტარიელ ჰკვანდის ვარდსა და იევის ფიფქისა მთოელად,
ავთანდილ როსტანს წინაშე გაგზავნა დასათხოელად,
შესთვალა: „მენი სიახლე კმა ჩემად ღზინად უოულად,
და მტერთა აქვს ჩემი სამეფო, ვიცი მუნ შიგან მძოელად.

1763

„უცებნი მოსრნის მცოდნელთა ცოდნამან, სელოვნებამან.
ვეპვ, მოგცეს თქვენცა დაღრეჯა ჩემმან რასაცა ვნებამან;
წავიდე, ავი არ მიუოს მე აქა დაუოვნებამან,
და აღრე კვლა გნასნე მორჭმულნი, ინებოს ღმრთისა ნებამან“.

1764

222r როსტევანს ეთქვა: „მეფეო, რად სართ რასაცა რიდითა?
რაცა გიჯობდეს, იქმოდით, განკვერტდით, გაიცდიდითა,
ავთანდილ თანა წამოგუეეს, წადით ლაშქრითა დიდითა,
და თქვენთა მტერთა და ორგულთა დაჭურეწდით, დაცასჭრიდითა“.

1765

ავთანდილ უთხრა ტარიელს ესე სიტყვები ორები.
მან უთხრა: „გაუ, ნუ უბნობ, შეცვე ბროლისა უორები,
ახალ შერთულსა მთვარესა, მსეო, ვით მოეშორები?“
და ავთანდილ უთხრა: „მაგითა შენგან არ მოვიღორები.“

1766

„არ დია გინდა დამაგდო, წასვიდე ჩემად მზრასხავად!
«ცოლი უეკარსო, გამწირა», იუო ამისად მსასხავად;
მე დაუჩრე შენი გაურილი თავისა მე ვაგლასხავად?
და კაცსა მოუერისა გაწირვა, ახ, მოუხდების, ახ, ავად!“

1767

ტარიელს უგავს სიცილი ბროლისა ვარდთა ფრქვევასა;
უბრძანა: „ვიტევი უშენოდ შენისა უფრო მე ვასა;
რადგან გწადიან, წამამევე, დამწამებ ნურას თნევისა“.
და ავთანდილ ბრძანებს ლაშქართა უოვლგნით მის თანა წვევასა.

1768

222უ შეუარნა სპანი არაბეთს, აღარა ხანს[ა] ზმუღლია;
კაცი ოთხმოცი ათასი, ეველაი დაკასმუღლია.
კაცსა და ცხენსა ემოსა აბჯარი სვარაზმუღლია.
და არაბთა მეფე მათითა გაურითა ნაგელ-კმუღლია.

1769

ერთმანერთისა გაურილნი ქაღნი ორნივე, ღობილნი,
ერთმანერთისა და[ღ]-ფიცნი, სიტუვისა გამონდობილნი,
მკერდითა მკერდსა მკერულნი, ევლითა გარდაჭდობილნი,
და ტიროდეს; მათთა მჭერეტელთა გულნიცა ესხნეს წდობილნი.

1770

მთვარე ცისკრისა ნიასა რა თანა შეესწოროსა,
ორნივე სწორად ნათობენ, მოშორდენ, მოეშოროსა;
არა თუ იგი მოშორდენ, მართ ცაშან მოიშოროსა,
და მათად საჭკრეტლად მჭკრეტელმან ხამს თავი იქედგოროსა.

1771

მათთავე სახედ, რომელსა ესენი დაუბადიან,
იგივე გაჭერის, სიმორე არა თუ ნებით სწადიან,
გარდსა წებვენ და აპობენ, ტირან და ცრემლნი ჩასდიან.
და მათთა გამურელთა ეველათა სიცოცხლე არ იქადიან.

1772

223რ ნესტან-დარეჯან თქვა: „ნეტამც უოლე არ შევემცნებოდი,
მზისა გამურელი გაურითა აწ ასე არ დადნებოდი.
ამბავსა სცნევიდი, მაცნევიდი, წიგნითა მეუბნებოდი,
და ვითა მე შენთვის დამწვარ ვარ, აგრევე შენ ჩემთვის სდნებოდი“.

1773

თინათინ უთხრა: „ჰე მსუო, შენთა მჭკრეტელთა ლხინებო,
რადმცა ეგწირე, თუ ვითა გაურასა მოვითმინებო!
ღმრთისაგან დღეთა თსოვისა ნაცვლად სიკვდილი ვინებო,
და აგრემცა მივი, რაზომსა მე ცრემლსა დავიდინებო!“

1774

კვლა აკოცეს ერთმანერთისა, გაიუარნეს იგი ქალნი;
ქვე დამდგომიან წამავალსა ვერ მოსწყვიტნა ეოლა თვალნი;
იგი იქვრეტს უკუღმავე, ედებოდეს ამით აღნი.
და რომე მწადდეს, ვერ დავსწყერენ მე სიტყვანი ნათალნი.

1775

როსტან მათითა გაურითა ხელთაგან უფრო სელდების,
ათასჯერ იტყვის ვაგლასსა, არ სულთქმა უერთსელდების.
ცხელი სდის წყარო ცრემლისა, მართ ვითა ქვაბი ცხელდების:
და ტარიელ არის დაღრეჯით, ფიფქი ნანდების, თსელდების.

1776

2235 ტარიელს ვარდასა დაუტულებს მეფე ხვევით და კოცებით;
იტყვის, თუ: „თქვენი სიასლე მინს აქამდისცა ოცებით;
რადგან მოგმორდი, დაურჩები ჰატიყთა გაასოცებით,
და შენგან მოგვეცა სიცოცხლე, შენგანვე დავიხოცებით“.

1777

ტარიელ შეჯდა, მეფისა გამურელი, გამოძალამე;
სრულად ლამქართა სდიოდა ცრემლი, მინდორთა სალამე;
„მზე შენ გელმისო საომრად და თავი შენ მას აღამე“.
და უბრანა: „თქვენთვის მტირალსა ეოლა არ მიჩნდეს სალა მე!“

1778

გამართნეს და წავიდეს დია სპითა და ბარგითა,
ტარიელ, ფრიდონ, ავთანდილ თავითა მეტად კარგითა,
კაცი ოთხმოცი ათასი ჰევა ცხენებითა ვარგითა,
და მივლენ სამნივე გულთა ერთმანერთისა მარგითა.

1779

სამ თვე ვლეს, —ღმერთმან მათებრი სხვა ნურა ნუ დაჰბადოს!
მოგებნიან, მტერობა ვერაინ დაიქადოს!
მინდორსა შიგან სადილად გარდახდეს უდელადოს,
და ვითა მართებდა, ჰურობდეს, ღვინოსა სმდიეს, არ დოს.

1779¹

მუნით გაგზაუნეს ინდოეთს კაცნი ჰა)მზავთა მცნეველად;
შესთვალეს: „მოვალს ტარიელ, მოჰყავსთა თვისი მზე ველად,
ვის ვერა ჰგავსო სარო და ვერცა კინამო მრხეველად.
წინ მოგვეგებეთ, იყენით დღისით და ღამის მთეველად“.

1779²

ოდეს ინდოთ იგი მუეუ შვილთა თვისთა მწუხარებით
საწუთოსა გასალჰოდა, სოფლის ბრუნვის ჩეულებით,
სრულ ინდონი ათვრამეტ თვე იყუნენ გლოვით, ვალალებით,
არსით უჩნდათ სანუგეშო, დელოფალსა ჰუმობდენ კრებით.

1799³

რა მისულიყო ინდოეთს ჰამზავი ტარიელისა,
შეჰქმნოდათ სიხარულითა დენა ცრემლისა ცხელითა,
დელოფალს ჰკადრეს: „მოგვეცა შორად განდუნა ბნელითა,
მოგვებდა ღმერთმან წყალობით, კამი გეხვდა სანატრელისა“.

1779⁴

შეკრა სიმრავლე სმათა და თავადთა დიდებულებთა;
ისწრაფეს, გასხდენ ტაიჭთა ტურვადრე დაკაზმულებთა;
უსწრობდეს ერთი მეორეს, მიეცნენ სიხარულებთა,
ჯაისმა, სრულად ინდოელთ მიეცა შეება გულებთა.

1779⁵

დელოფალმან ჰალატისა დიდებულნი ხასნი სრულად,
მათ მეფეთა დასახეებრად მიაგება მზიარულად.
საჭურჭლენი უთვალავნი წინა უძღვნა დატვირთულად,
უბრძანა თუ: „ნურას ზოგავთ, რ-დგან ვარდნი არ არს ზრულად“.

1779⁶

გასცა ინდოეთს ბრძანება ახლად შავისა სრულისა,
შემოსვა ძოწეულისა¹ და ზარქამისა მკელისა:
„გვეღირსა ზესითა წყალობით პოვნა ჩვენ დაკარგულისა,
განსდევნეთ ჰმუნვა ყოველთა, დღე გვაქეს აწ სიხარულისა“.

1779⁷

მოვიდეს სრულნი ინდონი, ტარიელს ესალმოდინან,
ფერხთა და ხელთა ჰკოცნიდეს, ცრემლითა უსურვოდინან,
ნესტან-დარეჯანს ვით ვარდსა ბულბულებრ გარ ეტრფოდინან,
იგ² დიდებითა დიდითა მათ მეფეთ წინ უძლოდინან.

1779⁸

მოვიდნენ ჰალაქს, შეიქმნა ხშირად საკრავთა ტკბილობა,
მოქალაქეთა შეექმნათ ქვე სტავრათ დღეფნილობა,
აყრიდენ ზედა თვალ-გოპარს, არვის აქეს მოწყენილობა.
სრასა შევიდნენ; დელოფალს თვალთად ჰსჩანს ცრემლის ნილობა.

1779⁹

მაშინ ყოველთა მეფისათვის აატირეს გული ჩვილი,
მოსთქვეს: „გმირი სიუხვისა, ვა, მოგვეშორდა ნილოს ქმნილი!“
ტარიელცა ცრემლსა აფქვეს, —მისგან იყო ტკბილად ზრდილი,
„დაეკარგეთ მზისა სწორი, მომდგომია ბნელი ჩრდილი“.

1 მოწეულისა. 2 აგი.

224r ტარიელისაგან ჰინდოთა მეფისა სიკვდილისა ცნობა

1780

ქელსა ზედა გარდამოდება მეტად დიდი ქარავანი,

კაცები და სახედრები ერთობ იუო შაოსანი;

გარემუმო მოკეპცნეს უკანამო დალაღანი;

და მეფე ბრძანებს: „შაოსხითო, ჩვენ დავეუენოთ აქა ხანი“.

1781

შაოსხნეს იგი ვაჭარნი და მათი უსუცესია;

უბრძანეს: „ვინ ხართ, შავითა რად ტანნი შეგიბლესია?“

მათ შაოსხნეს: „სით მოვალთ, იქ ასრე დანაწესია,

და ჰინდოეთს ნისრით მოსრულთა გვიელთა გზა უგრძესია“.

1782

გაუხარნეს მათ ვაჭართა ჰინდოეთით მომავლობა,

მაგრა თავი უმეცარ ევეს, არა მისცეს ეოლა გრძობა;

უცხოურად ეუბნების, მათ ვერა ცნეს მათი ცნობა,

და არ ესმოდა ჰინდოური, არაბულად ევეს უბნობა.

1783

უბრძანეს: „გვითხარ, ვაჭარნო, ამბავი ჰინდოეთისა“.

მათ ჰედრეს: „ზეცით მოსრულა ჰინდოეთს რისხვა ზეცისა;

დიდსა და წვრილსა ეველსა ცრემლი სდის მსგავსი წვეთისა,“

და მუნ შიგან მეოფსა ბრძენსაცა ცნობა აქვს ვითა შეთისა“.

1784

224v თვით მათვე მათსა ამბავსა უამბობს, არის წულიანი:

„ფარსადან, მეფე ჰინდოთა, იუო ხელმწიფე სვიანი,

მას ესვა ქალი მნათობი, მზისაცა უფრო მზიანი,

და კბილ-მარგალიტი, ტან-ალკა, დაწე-ბადახშ, ეორან-თმიანი.“

1785

„მას ქალსა და ამირბარსა ერთმანერთი შეუეუარდა.

ამირბარმან სიძე მოკლა, ხმა მეფესა დაუეარდა;

იგი ქალი ჰატარაი მაშის დასა გაეზარდა,

და ბუქთა მისგან მონაქროლთა ჰინდოეთი გარდაჰქარდა.“

1779¹⁰

დედოფალი გარდებვია მათ ორთავე თვისსა შვილთა,

აკოცებს და ეუბნების გულ-სადებთა სიტყვა ტკბილთა:

„ევა, გიმხოლათ საწუთრომან თქვენ ედემის ალკა-ზრდილთა;

ნურღა მსწუხხართ, აწ დასხეღით მეფობისა! ტახტ-ადგილთა“.

1779¹¹

შოქლეა და ტახტსა დასხნა, ერთობილი ულოცვიდეს,

დედოფალსა სხვასა ტახტსა შემკობილსა ცალკე სმიდეს,

აეთარდილს და ფრიდონს მრავლად უსასყიდლოს ძღვენსა ძღვენიდეს,“

შექმნეს სმა და სიხარულით მათ შეეზანი განადიდეს.

! შეუუობისა.

აქა ტარიელ დიდვაჭართა ჰინდუსტნის ამბავსა

ჰკითხავს

1786

„მამიდაი ქაჯი იუო, ცრმნეულობა იცის კარგა,
მით შემართა საძინელი, მზე ხმელეთსა დაუკარგა;
თვითცა მოკვდა უბედური, მართ საცოცხლოდ არად ვარგა;
და იგი ქალი დაუკარგა, ალვა მორჩი სხვაგან დარგა.“

1787

„ცნა ამირბარმან, წავიდა ლომი მის მზისა მძებნელად,
იგიცა წახდა, ჰინდოეთს გახდა მთვარე და მზე ბნელად;
ორნივე წახდეს, ჰოვანა მათი არს აწ საკებნელად;
და მეფემან ბრძანა: «ჰე ღმერთო, რად ცეცხლსა მომიდებ ნელად?»“

1788

225r „მეფე გაშმაგდა მათისა უღონო-ქმნილი მებნისა;
ვად შეიცვალა ჰინდოეთს ხმა ქოს-წინწილთა, ებნისა;
ცოტასა ხანსა გავესძლო დება სასმილთა გზნებისა,
და აწ თვითცა მოკვდა, შეექნა ბოლო სრისა და ტკეპნისა“.

1789

რა გაჯარმან ესე სიტყვა თქვა, საქმენი გააკვლანდა,
ქალმან დიდნი დაიკივლან, ფიცხლა თავსა მოიხანდა.
ტარიელცა დაიხანსა, დაფარულნი გააცხანდა,
და ნარგისთაგან ნაწვიმარნი ღვარი ადგა, თოვლი გადნა-

1790

მომკალ, ქალსა თავ-მოხდილსა თუ მზე ვითა ეურჩოსა!
სული ვარდსა დავამსგავსე, თავ-მიშველი უეაჩოსა;
თუ ბრძენიცა მაქებარი მისი იხმობს ვირებ „ჩოსა“,
და ჰკავს, თუ ტუეუბი მარგალიტი ზის ბროლისა ხარხანჩოსა..

1791

ქალი საბრალოდ მამასა ტირს, ბულბულისა მსგავსია,
თმა გაიკლიჯა, გაუარა, დაწვი ცრემლითა ავსია,
ვარდი შექნილა ზაფრანად, ლალი მართ ვითა მხავსია,
და მხესა ღრუბელი ეფარვის, ამაღ ნათელი დავსია.

1792

225v იხოჭს და იკლევს, ზახილით ტირს სიტყვა-ხაფი უარე;
სისხლი და წუალი თვალთაგან სდის ცრემლითა გარე უარე;
„მოკვხეო შენთვის, მამაო, შვილი ეოველთა უარე,
და ვერა გამსახურა ასულმან, ვერცა რა შეგაკუარე.“

1793

„ჩემთვის ბნელ-ქმნილო მამაო, ნათელი თვალთა ჩემთაო,
ჩემთა რა გაცნევს ამბავთა, გულისა მონაცემთაო!

მზეო, რადღა გაქვს სინათლე, რადღა ანათობ თემთაო?

და რად არ დაიქუც, ქვეყანა, რადღა ჰმართისხარ ზე, მთაო?“

1794

ტარიელ მოსთქვამს: „გამზრდელიო, ჰაი, რა საქმე მსმენია!
მიკვირს თუ, მზელა რად ჰნათობს, რად არა დაუჩენია?!

მზე მოვჰკვე უოვლთა სულ-დგმულთა, სოფელი აღარ შენია,
და ღმერთსა მოჰმადლე, შემინდევ, რაცა შენ ჩემგან გწუენია“.

1795

მაშინ გაჰხდეს ეველაკანი მტირალად და ცრემლთა მღერელად;
დიდი ხანი მოიტირეს თავის-თავის გაუურელად;
აუთანდილ და ფრიდონ ტირან გულ-სადაგად, არ თუ ჭრელად,
და მაგრა ექმნენს სულსა მღებულ, კათოლიკოს-მაწუკურელად.

1796

226r ზე ადგეს და მოახსენეს: „ჰე მნათობნო, ცისა მზენო,
დასთმეთ, გული დაიწყენარეთ, ქენით, რაცა მოგასსენო;
„იგი ღმერთმან გაამადლა, ვითა ორბი, მისნო ფრთენო,
და აქა უოფნა არა გემართებს, არცაღა გეცალს გლოვად ჩვენო“.

1797

მაღლი უბრძანეს, აწვიენეს, ქვე დასდეს ზე ადგომილნი;
მუნვე დგეს იგი უაჭარნი, პირსა ფერ-ჰაერ-კრთომილნი;
გაკვირვებულნი საბრალოდ, მართ ვერას ვერ მიხდომილნი;
და უბრძანა: „მამაო, რა გიკვირს, ჩვენ იგი ვართ წასდომილნი“.

1798

კვლა უბრძანებდეს: „გვიამბეთ ამბავი დანარჩომია“.
მათ მოახსენეს: „პატრონნო, ჰინდოეთს დიდი ომია,
მოსრულა ხათა ლაშქარი, ქალაქსა შემოსდგომია,
და რამაზ არს ვინმე ხელმწიფე, მათად პატრონად მკადომია.

1799

„ჯერო დედოფალი ცოცხალ ა, მკედართაგან უფრო მკედარია;
იბრძვის ლაშქარი ჰინდოთა, თუც იმედ-გარდამწუდარია;
გარეთ ცისენი წაუსმან, ეველაი გარდამსდარია.
და მზენო, თქვენ შუქნი მიჰფინეთ, ჰაი, რა ავი დარია!

1800

226v „მუნა მეოფსა ეველაკასა შეეკერა, ჩვენცა, შავი;
რამაზს წინა გამოვედით, მისრულად ვთქვით ჩვენი თავი;
მეფე ჩვენი დიდი არის, მათ ეწადა მისი ზავი,
და გამოგვიძენა, წაედითო, არა გვიეთ უოლა ავი“.

1801

რა ტარიელს ესე ესმა, მეტად ფიცხლა აიუარა,
ევი სამ დღე წასავალი ერთსა დღესა წაიარა;
დრომა მისი აიძარტა, წინა არა მოიფარა,
და აწ ნახე, თუ გოლიათი გული ვითა ამაკარა!

ტარიელისაგან ჰინდოეთს მისვლა და ხატაელთ დამორჩილება

1802

ჰინდოეთს ზედა წაადგა, მუნ მთა და დიდი ქედია;
ანდა ლაქარი უსახო, მესაკვირველა, მე, დია.
ტარიელ ბრძანა: „მოუმნო, აწ თქვენგან რა იმედია?
და ადრე მოვიცლი, ჩემთანა ღმერთი და ჩემი ბედია!

1803

„იმა ლაქართა უნახვან კვლავ ხმალთა ჩემთა კვეთანი;
ერთსელ შეგებნეს, დავჰზოცენ, შევქნენ აბჯართა ფეთანი“.
ავთანდილ¹ ჰკადრა: „რად უნდა თქმანი სიტუევათა მძლეუანი?
და მართ ვითა მტვერთა წავიხვამთ, მისვდენ ფერხითა ცვეთანი“.

1804

227r დაეკაზმნეს საომარად, გამაუდეს, გაჩაუქდეს,
ცხენთა მესხდეს უკეთესთა, სახედარნი ასუბუქდეს,
ერთმანერთსა აჯობინეს, მკვრეტელთაგან არ გაუქდეს,
და იგი ქედი ჩაიქროლეს, ბუქისაცა უფრო ბუქდეს.

1805

წინ მავალნი დარაჯათა მათთა ზედა გარდევადეს;
ტარიანთა გააქცივნეს, მიეწივნეს, ჩამოჰყრიდეს,
მოაკებნეს მსარ-დაკრულნი, მათ წინაშე მოასსმიდეს,
და აიზიდნეს; „ვიინი ხართო?“ — ჰკითხეს, სანსა დარგზმიდეს.

¹ აკთანდილ.

1806

მათ მოახსენეს: „მეფეო, ჩვენ—ცუდად დაღორებულნი,
რამაზის ხელმწიფისანი აქა დარაჯად რებულნი“.

უბრძანა: „წადით, რეგვენო, თქვენ ჩვენგან გაფიცებულნი.
და აცნობეთ თქვენსა ჰატრონსა: მოვლენ გულითა ქებულნი.“

1807

„უთხარით: ბრძანებს ტარიელ, მეფე ლაღი და ჯანია,
იგი ხელმწიფე მაღალი, მებრძოლთა მემჯანია;

ჩემსა ამბავსა გაცნევენ შენნივე დარაჯანია,

და მიმი ვერ გიხსნის სიკვდილსა, ცუდნილა დაღრჯანია!

1808

227უ «ღია დიდთა დამაჯნება უშმაგომან ვით. გააგო!

ჰინდოეთსა ვით მოადეგ, შმაგთაგანცა უფრო შმაგო?

აჰა, მოველ იგი ცუცსლი, რომე წმიდად ამოგდაგო, .

და სრმალი ჩემი მოლესული შენსა ზედა დაკებლაგო..

1809

აწ დაემზადე, მოპარვა მე თქვენი არა მწადიან;

შემები, რაზმი გარდმაწევე, წინასვე გამიცხადიან:

პირ-ბოზო, ჩემი მორეენა რა დიდი დაგიქადიან?

და მე ჩაბალახათ გახმარნე, რაცა გიმეზარადიანა“.

1810

დარაჯანი წავიდეს და ერთმანერთსა მიუსწრობდეს.

რამაზს უთხრეს ვეელაკაი, დამალვასა ვერა ჰსთმობდეს:

„მოვიდაო ჰინდოთ მეფე, ლაშქარნიცა კარგნი ჰუმობდეს, .

და გინცა ვითა გარდისვეწოხ, იგი ერთი ორთა სჯობდეს!“

1811

ჰინდოთა დროშა ტარიელს აქეს და ალამი უბია,

დროშა არაბთა მეფისა მისსა თანავე ჰეუღია;

არაბთა იცის ვეელამან, მათი აბჯარი შუბია;

და ფრიდონ—მზე მოუმე, რომელმან შექნა სისხლინა გუბია..

1812

2287 ცოტაი წავლეს, გამოჩნდეს ხუთასი ცხენოსანანი;
შეტეობასა ჰლამოდეს უმანი არახთა თანანი;
ტარიელ გაწურა: „ნუ იქთო“, მისცნა საქმისა ნანანი;
და მოვიდეს, აჩნდეს უაბჯროდ, ჰქონდეს არცა თუ დანანი.

1812¹

უბრძანა: „ურთხელ კვლავც ვნახე რამაზის სიმუხთალია,
იმათი ისრე მოდენა ჩვენზედა არ მართალია;
ფიცი არა სწამს დღე-კრულსა, არცა მაჰმადის რჯულია,
და ღალატს ეცდების უცილოდ. ეს მათგან გაზრახულია“.

1812²

„აწ შეუტოთ, ნუ ვარჩევთ, მათ გაუცდოთ ფლიდობა“.
ავთანდილ ბრძანა: „ვაყალოთ, ქნან ჩვენკენ მონაზიდობა;
ჩვენცა ცოტანი ვეჩვენეთ, ესენათ მათი ხმალთა დიდობა,
და გამოაცხადებს უცილოდ, სადა ჰყავს ლაშქართ ყრილობა“.

1812³

რამაზ ბრძანა: „შევეხვეწნეთ, შევეტყუენთ საქმით ჩენით,
ვერას უზამთ გოლიათთა, თუ არ ხერხით, თვალთა ჩენით,
შეგვანანებს აქ მოსვლასა, ამოგვაგდებს ლაშქრით ჩენით,
და შევეხვეწნეთ, ნუ დაგვხოცო, მიუვიდეთ ნუბით ჩენით“.

1812⁴

აღარ აცალეს მათ გმირთა მათ ხერხთა გამამრჩევლობა,
შესძახეს: „ნახეთ, აწ, რამაზ, ამ ჩვენთა ხმალთა მკვეთლობა,
ცოტა წინარე წამოდევ, არას გიმველის დედლობა,
და ფრიდონის სიციქასობა], შენს ლაშქარზედა ქველობა“.

1812⁵

მართ ამაზედა შეიქნა შეტევა-შემოტევა;
ხატაელთ ღმერთი შერიხდა, შექნა გამომჟღავნება;
ლაშქარნი სრულად მოვიდეს, რაც რამაზს გულში ენება.
და ავთანდილ ბრძანა: „ამათი შე ესე ასრე შენება“.

1812⁶

აქეთ არაზნი გაუხდეს და შეუტივეს ცხენები.
ტარიელ ხელთა აიღო, შუბსა ახმარა მძლე ნები,
უკრა და ცხენსა გააელო იგ სიყვილისა მქენები;
და რამაზს შეჰყარა აწ ღმერთმან სამთა გმირთაგან სენები.

1812⁷

უბრძანა თუ: სიმუხთალე ორჯელ შენი შემიტყვია,
არ გაგიშვებ შენ ცოცხალსა, ესე ჩემგან შეგირტყვია,
არც გაუშვებ ხატაელთა, რაცა ჩვენთა ხელთა ტყვეა.
და შიში მოჰკლავს უსაცილოდ რამაზს, ესე შემიტყვია“.

1813

ცხენთა ფერხსა მოეხვია, მუხლ-მოყრილი შეეხვეწა,
მოასხენა: „შემიბრაღე, მისსა ძალსა, ვინცა გხვეწა!
უმართლე ხარ, ნუ მაცოცხლებ და წამიღონ მკვდარი მე, წა!

და გული თქვენი სასაკუთრო ბედმან ასრე დამიღეწა.

1814

„დაიკარგენით, წაჰხედით თქვენ, წელნი მებათენია,
გახდეს მფრინველნი უმეფოდ, არწივსა მოსტედეს ფრთანი;.
ამად შეემართენ საქმენი მათნი საკამათენია,

და ადრე გამიტედა სოფელი, მართ ვითა კაბათენია.

1815

ძინა წავიდეს, გარდახდეს, ეს თურე არ ლაუბია;
რამაზ ჰეაეს ორთა დედათა, ეელსა მანდილი აბია;
შემინებული, საბრალოდ დუღდა, მართ ვითა ქვაბია;

და „შეცნოდე, მომკალ მე ხვალემ, რამცა ვინ მისაბია.

1816

2288 „ვიაჯი, მომკალ მე ხვალემ, ეველადი ჩემი ბრალია;
მერმე ვაზირი ხუთასი მეაეს აქათ წაუვალა,
თავები დასჯერ, ადინე სისხლი, მართ ვითა წყალა,

და სპა უბრალოა, ნუ დაჰსოც, ამად ვტირ გულ-მსურვალა“ -

1817

უოვლთა მისცეს ზენაარი, მიუყარნეს მუხლნი წინა:
„ნუ დაგვხოცო, მისსა ძალსა, ვინცა აქა მოგაწინა!“
ტარიელ დგას დაუმუნებით, რამაზ წინა მოეფინა.

და ღმერთი აღხენს შესვეწილსა, არ შეუნდოს კაცი ვინა!

1818

კაცი ცრემლითა შეინდობს, თუ ცოდვა მის თანაც არსა..
ვით ნინეველნი, ისხემდეს თავსა მტვერსა და ნაცარსა,
ამით დაეხსნენ რისხვასა, ზეცით მოსრულსა ნაცარსა..

და წაღმავე წაგრეს სოფელსა კელა მისგან უკუ ნაცარსა..

1819

ბრემნმან ვინმე მოსწავლემან საკითხავნი ესე ჰპოვნე..
ესეაო მამაციისა მეტის-მეტი სიგულოვნე:

„ოდის მტერსა მოერიო, ნუღარ მოჰკლავ, დაიუოვნე.

და გინდეს სრული მამაცობა, ესე, სიტყვა დაისოვნე“.

1820

229r ტარიელ მოტება, ღმერთისავე მსგავსად იგ წარმართულია;
„აღარ დაგხოცო“, უბრძანა,— ძლეული შიშმან თუ ღია,—
„წაღმავე წაგრეხს საქმესა, რაცა უკუღმა სთულია,
და ნაქმარი მრუდი უველავი აწ ჩემგან გამართულია“.

1821

თაყვანის-სცეს და დალოცეს, ეოვლთა სმა ერთად იერეს,
ღმერთსა შევედრეს ზახილით, სვე მათი გააპლიერეს,
თავები დახსნეს სიკვდილსა, სიცოცხლე ამის მიერეს.
და ტარიას სრმაღნი ვერ დაძღეს, ჯერთ სორცი მოიშვიერეს.

1822

ტარიას ჰვრეტად მოსრული მუშთარი ახლოს მჭვრეტია;
რისხვისა ცეცხლი ტარიელს სიტკბოთა დაუშრეტია;
მოვიდეს, ნახეს; რამაზის ლაშქარი ძლივლა ეტია,
და ჰინდოეთს ზეცით სინათლე ჩადგა, მართ ვითა სვეტია.

1823

ერთი კაცი მათ ლაშქართა მახრობლად მიუვიდა:
„არ დაგხოცნო, შეგიწუალნა“,— უველაკაი დალოცვიდა;
ბუკსა ჰკრეს და იხარებდეს, ბევრი ამას მოზრახვიდა:
და „მოვიდაო იგი მოემე, რომე ერთი ბევრთა სრვიდა“.

1824

229v მოეგებნიან ტარიელს, შორი-შორ უსალამიან;
შიგანთა დრომა ჰინდოთა მათ იცნეს, აალამიან.
ვერ გამოენდენეს ჰინდონი, თქვეს, თუ: „ლალატსა ჰლამიან“,
და არ მოელოდეს ტარიელს, მით ცრემლნი დაილამიან.

1825

ტარიელ მიდგა, უეივლა: „მე მოველ, მეფე თქვენიო,
თანა მუაეს ჩემი მნათობი, ჰირი ელვათა მფენიო,
ჩვენ მოგვცა მაღლით მაღალმან წყალობა მისი ზენიო,
და გამოდით, თქვენი სიშორე არს ჩვენგან მოუთმენიო“.

1826

მაშინლა იცნეს ტარიელ, მათგან მი და მო სრბანია,
სრულად მჭვრეტლითა აივსო ზღუდე და ბანის-ბანია;
სმა-მაღლად სმობდეს, იზახდეს: „მოგვმორდეს საღმობანია,
და აქამდის რისხვა-მაღალმან აწ მოგვცა წყალობანია“.

1827

კარნი გაახუნეს, გამოჩნდეს, მოიხუნეს მათ კლიტენია;
ერთობ ფლასითა მოსილნი მათ შუთა ზედ მკურეტენია;
ტირან ორნივე ქალ-უმანი, ვარდისა ბაღსა ტენია,
და ზახილით თავსა იგლეჯენ, ეორნის თმა ბროლსა ტენია.

1828

2307 ვითა გამზრდელსა ჰმართებდა, გაზრდილი ეგრეც ხელისა;
რომე სდის ცრემლი თვალთაგან, კვლა ცეცხლი უფრო ცხელია;
თავსა იგლეჯს და იზახის, ტირს მეტად გულ-ფიცხელია,
და გომრისა ტევრსა მოჰფიცხვდა ბროლისა საფიცხელია.

1829

რა ნახნა ხანნი, ვაზირნი ფლასითა დამოსილნია,
კვლა დაიზახნა ტარიელ უფროსნი დანაკვილნია;
სისხლი და ცრემლი თვალთაგან სდის და მიწუბობთ მილნია.
და მოვიდეს, უელსა მოეხდენეს, ვითა მმანი და შვილნია.

1830

დიდებულნი მოუხევიენეს, მოუზრუნევენ მათ ცოლ-ქმართა;
ქალი დაბნდა, მამისათვის ტირილიცა ვერ შემართა,
ვარდსა რტონი მთამოსცვივდეს, ზე ვერაუინ წამომართა,
და მუნა კაცთა ვერ ვხედვედი გაცინებით მოლიმართა.

1831

დედოფალი გამოჭრილი მოვიდოდა მათად ნახვად,
უბრძანებდა: „რად ვინ სტირთო, — ესე ჰქონდა წერომა-ზრახვად, —
ღმერთმან რისხვა მოაქცივა წუალობისა გამოსახვად,
და გემართებს, რომე მადლი მივსცეთ, აღარა გეცალს გლოვა-ახვად“.

1832

2308 ტარიელს ზედა მოიხდენა მსურვალთა ცრემლთა მდენელმან,
იტყვის, თუ: „ცეცხლი დამევისო ცხელი, აწ დამწვა მე ნელმან; —
დადუმდი, სული დაილე ჩემგან ამისმან მსმენელმან,
და თქვენი სიცოცხლე მალხინა ღმერთმან, ობოლთა მლხენელმან“.

1833

ქალმან დედასა შესტირნა: „ჰაი, რაღა ვქნა, დედაო!
შესამოსლითა დაგაგდე, აწ შაოსანსა გხედაო,
მამამან ტახტი დასცალა, არა ზის მასღა ზედაო!“
და დედამან ცრემლი მოჰსოცნა, ეტყვის: „დადუმდი, ბედაო“.

1834

გარდაუკოცნა ჰირი და ბაკეთა გარდი თხელები,
ვარდსა დაუტულებს ბაკეთათ, კანდა ალვისა მთხელები,
დარეჯანს ეტუვის: „რალა ვთქვათ სიტყვები ბედით ხელები?
და ჩვენ უოვლთა გემართებს ნეტარში ათასი, არ ერთხელები“.

1835

რა გარდახდა მცირე ხანი, ჟამი იქნა გარდასრულად,
დიდებულნი ეთაჟანნეს, ერთობილნი ადგეს სრულად;
იგი მხენი მიეგებნეს, მოეხვიენეს გულის-გულად,
და აკოცეს და მოიკითხეს თავის-თავის, თვითეულად.

1836

აუთანდილ და ფრიდონ ჰკადრეს დედოფალსა მიმტკიცება;
ტარიელ თქვა: „დედოფალო, გჭირს ამათი არა-მცნება,
ესენია მხსნელნი ჩვენნი, აწ არა გეცალს გრძლად უბნება;
და ამათგან გვაქვს ჩვენ ორთავე სიცოცხლისა მოპოვნება“.

1837

ადგა და ქალაქს შევიდა, თვით გარდახდა სრასა მათსა;
ერთსა ბრძანებს დედოფალი, მართ სიტყვასა ვითამ ათსა:
„ღმერთმან მოსრნა მტერნი ჩვენნი, ვერ დაგვეცემენ უოლ მამათსა,
და ამაღ შევიქ სიხარულსა მით გულისა საკამათსა“.

1838

უბრძანა: გლოვა გახსენით, ქოს-წინწილასა ჰკარითო,
დიდი ზათქი და ზანამი გავიდეს ჩვენით კარითო;
ნახლები თქვენი ოქროსა სარტულითა მოიკარითო,
და იცინოდით და იმღერდით, ნუ ცრემლი აწანწკარითო“.

შინ მისულა ტარციელისა და ნესტან-დარეჯანისაგან
და ქორწილი მათი

1839

დედოფალმან მათ ცოლ-ქმართა თვითო ხელი დაუჭირა,
ზედა ტასტსა მეფისასა ერთგან დასხმა გაუპირა,
მოიშორეს კაემანი, გული მღედრი აქვითკირა,
და გლოვა ცვალა სიხარულად, აღარავინ აატირა.

1840

დედოფალმან შეიმოსა, შავი მამა აიხადა,
დიდებულთა შესამოსი მხიარული დაუმზადა,
უველაკაი დამოსა და საბომკარი უდიადა,
და ბრძანა: „ჭირი დაევიწყოთ, რადგან ღსინი დაგვებადა“.

1841

ტახტსა ზედან ერთგან მსხდომნი ტარიელ და ცოლი მისი,
ერთმანერთსა შეჰფერობდეს, ქალი ემისა შესატყვისი;
გონება და ანუ ენა გამოსთქმიდა მათმცა ვისი!

და რამცა ჰკვანდა სორციელი სოფელს შვილი ადამისი!

1342

ტარიელს და ცოლსა მისსა მისვდა მათი საწადელი—
შვიდი ტახტი სახელმწიფო, სამეფელი გაუცდელი.

მათ ჰატიყთა დაავიწყებს ღვინი ესე აწინდელი,
და უოლა ღვინსა ვერ იამებს კაცი ჰირთა გარდუსდელი.

1843

თვით ორნივე ერთგან მსხდომნი ნასნეთ, მზეცა ვერა სჯობდეს;
ბუკსა ჰკრეს და მეფედ დასვენს, ქოსნი სმათა დაატკობდეს;
მისცეს კლიტე საჭურჭლეუთა, თავთა მათთა მიანდობდეს;

და „ესეაო მეფე ჩვენი“—იზახდეს და ამას სმობდეს.

1844

232r აუთანდოლ და ფრიდონისთვის ორნი ტახტნი დაამზადნეს,—
ზედა დასხდეს ხელმწიფურად, დიდებანი უდიადნეს;

ღმერთმან სხვანი სორციელნი მათებრნილა რა დაბადნეს!.

და ამბობდიან ჰირთა მათთა, უველაკასა გაუცხადნეს.

1845

სმა, ჰურობა, გახარება ქნეს, ჯალაბი გაადიდეს;

ვითარიცა ქორწინობა ხამს, ეგეთსა გარდისდიდეს.

მათ ოთხთავე თავის-თავის მღვენსა სწორად მიართმიდეს.

და გლახაკათთვის საბომეარსა საჭურჭლესა ერთგან ურიდეს.

1846

დედოფალმან ეგრე ბრძანა: „ობოლ-ქვრივნი მოასხენით.

უველაკაი დაამდრდრეთ, საბომეარითა ააყენით“;

თვით უბომა უსაზომო, რომ არ ითქმის უოლა ენით:

და „ულოცეთო დღეგრძელობა, ესე ღმერთსა შევედრენით“..

1847

ტარიელ თქვა: „დედოფალო, გკადრებ ერთსა მოსახსენსა:

შეიწყალე რამაზ მეფე, მიავალე ღმერთსა შენსა;

ენახე, მეტად შემებრადნეს, შეუძინდა სრმალსა ჩვენსა.

და ღმერთი აღხენს მოცთომილსა მონანულსა, ცრემლ-ნადენსა“.

1848

2328 დედოფალმან ლმობიერად „შეუნდობო“, ესე ბრძანა;
მოიუგანეს რამაზ მეფე, ხელმწიფეთა ათაუგანა;
უოკლით კერძო მომღერალთა სმები გაუთანისთანა,—
და ჭირთა მათგან გარდახდილთა ესე ღხინი შუაგანა.

1849

ოქრო, თვალი, მარგალიტი, შვენიერი სანახავად,
უოვლგნით იდვის ვითა გორი, მოდის ველთა მოსარწყავად;
ვისცა სწადდის, ალაფობდის, წაიღებდის უკითხავად,
და მანდატურნი არვის სცვიდეს, ბოლოს ვინ ჯდის, ანუ თავად.

1850

ავთანდილ და ფრიდონისთა სპათა ეტყვის მეფე დიდი:
„სტუმარნი ხართ, შოებისა სირცხვილი და ნუ გაქვ რიდი!“
თვითოს კაცსა თვითო ჯორი მარგალიტი ანაკიდი,
და ესე მისცა, საბომჟარსა სხვასა ვეელას ვერ დაესთვლიდი.

1851

ავთანდილ და ფრიდონისთვის საბომჟარსა ვინ დასთვალავს!
ვერ გამოსთქვამს სიმრავლესა ენა, აჰად თავსა კრბალავს!
რაცა იდვა, უკეთესსა დედოფალი არ დამალავს,
და მათ უხმო[ბ]და მსხნულად მისად, ტყბილად უკვრეტს, არა მალავს.

1852

2338 სრულნი ჰინდონი ავთანდილს და ფრიდონს ღმრთად ხადოდინ:
„თქვენგან გვჭირს კარგი ვეელი“,—მართ ამას მოიტუოდინ,
ვითა ჰატრონსა სკურეტდინ, რაც სწადდის, მას იტუოდინ,
და სადარბაზებლად ნიადაც მათ წინა მოვიდოდინ.

1853

ტარიელ რამაზ მეფესა უბოძა საბომჟარია,
უბრძანა: „ხარკსა მოგვემდი, მართ ვითა შენი კვარია“;
მან თავიანი-სცა, ჰირისა ქვე მდაბლად დამღებარია,
და წავიდა მისი მლოცველი, არ ომთა მოშვესარია.

1854

ჰინდოთ მეფე უბრძანებდა ასმათს, მისსა შეკდომილსა:
„რაცა შენ ჰქენ, არ უქნია არ გამზრდელსა, არცა ზრდილსა;
აწ ჰინდოეთს სამეფოსა მეშვიდესა, ეროსა წილსა
და ზედა დაგვამ, შენი იუოს, გემსახურებდი ტყბილი ტყბილსა.

1855

„ვინცა გწადდეს, ქმრად შეირთე, სამეფოსა ეპატრონე;
მუნიღაღმა გემსახურებდი, თავი შენი დაგვაპონე!“
ასმათ ფერხნი გარდუკოცნა: „შენგანაო ჩემი ღონე,
და მონებისა უკეთესი რამც ვიმოვე, რამც ვიქონე?“

1856

233 ვრთვან სამთავე მძობილთა დაევენეს ცოტანი დღენია,
თამამობდინ, უსახო მიუდიოდის პღვენია,
რა მარგალიტი ღარიბი, რა უკეთესი ცხენია!
და მგერა ავთანდილს სურვილმან დაღრეჯა დააჩენია.

1857

ტარიელ ცნა, ამა ემასა ცოლისათვის მოესურვა;
უბრძანებდა: „გული შენი განლაამცა მომემდურვა.
აწ ვაგლახ მენ, ჭირი შენი გონებამან შეიღით ურვა,
და მოგმორდები, საწუთრომან ღსინი ესე დამიმურვა!“

1858

კვლა ფრიდონცა დაეთხოვა: „წავიდეო სასლსა ჩემსა,
ზედა-ზედა დაესტკეპნიდე დარბაზსა და ამა თემსა,
სამსახურსა შიბრძანებდი, უხუცესი ვითა მრწემსა,
და თქვენთვის ასრე მომსურდების, წუაროსათვის ვით ირემსა“.

1859

მასცა უბოძა ფარმანი: „წა, სახლი მოიარეო,
მე ნუ გამწირავ, მიახლე, ადრე მობრუნდი გარეო“.
ავთანდილს უთხრა: „უშენოდ რამცალა გავისარეო?
და რადვან ისწრაფი, ნუ გაგვა, მიგელის ღომსა მთვარეო!“

1855¹

მოახსენა: „ხელმწიფეო, ვიკადრებ და ნუ განწყრები:
თუ ხმელეთი სრულად მქონდეს, ვერცა მაშინ გაგვეყრები,
მე მუჟოა შექი თქვენი, ვარ მზის ეტლთა შენასწრები,
და ვერ გავაწირავ ჩემგან ზრდილსა, არცა სხვაგან ვიარები“.

1885²

კვლავცა უბრძანა ტარიელ: „ქმარს შენი ჭირთ ნახულეობი,
გეახსოვან შენი ჩვენზედა თვალნი ცრემლ-ნაფხაბულეობი;
სჯობს, მოისმინო ნათქვამი, ჰქნა ჩემგან გაზრახულეობი,
და ბორტი სცვალო კთილად, გვენ სპანი ხმალ-მახვილეობი“.

1855³

დამორჩილდა, მოახსენა: „ჭირთა ქამი ერთხელია“.
მიიფანეს კარგი მოყმე, გონიერი, არ ხელია,
ასმათ მისცეს, მიუძღვების, დაუჭირა სახელია,
და იგი კაცი გაადიდეს, აქვს მეფობის სახელია.

1860

- 2347 როსტანისთვის წაატანა პლენად ტურფები ჯუბანები,
კვლა ჭურჭელი თვალთა თლილთა, არ კოვხები, არ ჩამჩები:
„ჩემბაგიერ მიუტანე, წაო, ნურას მეურჩები“.
და ავთანდილ თქვა: „არა ვიცი, მე უშენოდ ვით დავრჩები!“

1861

- ქალსა ქალმან გაუგზავნა უბაჩა და ერთი რიდე,
რომე ჩაცმა-დაბურვასა ვინმც ღირს იუო შათან კიდე!
ერთი თვალთა,—წამლებულსა ვერა თქვას, თუ: „ცუდად გზიდე“,—
და ღამე მშებერ განათლის, ჩნდის, სადაცა შესწედიდე.

1862

- ავთანდილ შეჯდა, წავიდა, ტარიას გაესალამა;
იგი ორნივე გაურისა დაწვა ცეცხლისა ალამა;
სრულად ინდონი მისტირან, ცრუმლმან მინდორი დალამა;
და ავთანდილ იტყვის: „მომკლავ სოფლისა მე სამსალამა“.

1863

- ერთგან ფრიდონ და ავთანდილ იარნეს დღენი მცირენი;
გზამან გაჰქარანა, წავიდეს, თავის-სავე ანატირენი;
კარგად მოუხდეს მათ მათნი საქმენი დანაპირენი;
და ავთანდილ მიჰხდა არაბეთს, ნახნა არ ცუდნი ჭირენი.

1864

- 2348 გამოეგებნეს არაბნი, სამეფო დააშვენა მან;
ნახა მზე მისი, მირიდა მისთა სურვილთა წყენამან;
მის თანა ტახტზედ დავეჯდა, ილხინა მკვრეტთა ღხენამან,
და გაახელმწიფა გვირგვინი ზეცით მოსრულმან ზენამან.

1865

- მათ სამთავე ხელმწიფეთა ერთმანერთი არა სმულდეს,
ერთმანერთსა ნახვიდიან, საწადელნი გაუსრულდეს,
ბრძანებისა შემცილენი მათთა ხრმალთათ დავეწულულდეს,
და მოიმატნეს სამეფონი, გახელმწიფდეს, გამორკმულდეს.

1866

- ფრიდონცა ესეა მოუვარედ, მათ წინა მიიუენიან;
ერთმანერთისა მეშველთა მებრმოლნი იმაჯანიან:
მათთა ურჩთა და შეშკადრთა მიწები ააკვანიან,
და ორგულთა მკლავნი შემუსრნეს, ერთგულნი აგულვანიან.

• 1867

უოელთა სწორად წუალობასა ვითა თოელსა მოათოედეს,
ობოლ-ქვრივნი დაამდიდრნეს და გლასაკანი არ ითსოედეს,
აუთა მქნელნი დააშინნეს, კრავნი¹ ცსვართა ვერა სწოედეს,
და შიგა მათთა საბრძანისთა თხა და მგელი ერთგან სმოკედეს.

235r სვარაზმთა მეფისაგან ტაროილის ავად-ყოფის ცნობა
და შიგა ჩამოდგობა

1868

საწუთროო უსანაო, სიმუხთლისა სენი გჭირსა:
უწინ ცათა აუვანილსა ჩააგდებვე დიდსა ჭირსა;
გაუეითლებ ქარვის ფერად პირველ ლაღსა განაჭვირსა,
და კარგად ვერვინ ვერა ნასავს სანგრძლად მენგან დანაჭირსა.

1869

ესე ამბავი ნარჩომი მათ ლომთა მორჭმით მგონეთა,
გალექსვა აკლდა სვარაზმთა, მეტად ვერ მოვიგონეთა;
მნელია ჰოვნა, გული ჰკრთა, დაუვარდი, დაუელონეთა,
და კვლავე ვთქვი, ლექსი გავმართე, მოსმენით გაიგონეთა.

1870

აწ, გონიერნო, სიტყვანი თქვენ ჩემნი შეიწყნარებით:
მველნი ნარჩომნი ამბავნი ლექსად ვთქვენ, გაიხარებით.
სარგის დაურჩა უთქმელად, მას ესე დავაბარენით,
და ლექსნი მიქენით, ამისთვის ენანი მომასმარენით.

1871

მორჭმულია ჰინდოთ მეფე, მასზედ მტერნი არ აბუქნა:
მით მჭვრეტელთა დაადნობდა, მოუვარულთა დაუშუქნა:
აწ გაიღეთ მუედანსა ბარგი მძიმე, არ სუბუქნა,
და კარავნი და კვლა ოთაღნი სატაურნი ვინმცა უქნა!

1872

235r ბრძანებს: „წუალ მოსასვენოდ, მოვიარო მე მინდორი“.
მრავლად ასლვან ბაზიერნი და მწუაზარი თეთრი ქორი,
სუნდული და შავარდნები ბრუნვენ, მოჰუავს ერთსა ორი,
და ავაზეი გაუშვიან, დგიან მჭვრეტნი, იდგის გორი.

¹ შკრავნი.

1873

მით მიუთხრობს ჰინდოთ მეფე: „ჭირნი ამფხერეს ნარონები;
ლხინი გემართებს აწ მორჭმულთა მოსურნალთ მოსაწონები“;
ტანტსა ზედა ჯდა, წინა უთქს ოქრო-სარტულითა მონები,
და მუტრიბნი და მომღერალნი, თამაშობენ მოგონებო.

1874

ილხენდა და თამაშობდა, წამწამთაგან უქრის ქარი.
მას ნადიმსა მჯდომსა თურემ დაესოო გულსა ნარი,
ჯალაბები გაიუარეს და დაასრჩვეს მაგრა კარი,
და მანდატურნი გარ უგლიდეს, ჩააუენეს მკვრეტთა ჯარი.

1875

გრძლად აუად გასდა ტარიელ სენთაგან, მორჭმით მჭერობელი,
დიდი ჰინდოთა ხელმწიფე, მეფეთა ზედა მფლობელი;
ოთხ წელ წვა ზედა ლოგინთა მრავალთა სენთა მშობელი,
და ველარა ვნასეთ მსეტთა სრვით და ვერცა რაზმთა მწეობელი.

1876

236r ესმა სვარასმმას ამბავი ესე ჰინდოთა სენისა,
ვით გაესარნეს, რა გკადრო სიაშე მონახსენისა!
ვაზირნი უსმნა, რჩევიად ზის, ბრძნად უბნობს, არ ავ-ენისა;
და ბრძანებს: „ვადინოთ ჰინდოეთს სისხლი რუდ მონადენისა.

1877

„შე მასმია, ჰინდოთ მეფე ტარიელ წიქს ხანთა დიდთა,
აწ ჩვენ გემართებს სისხლთა მებნა, ნუ ვამოფეებთ დანამშვიდთა,
ამოვსწევიტნეთ, დავარბივნეთ, ვსოცდეთ, ვსცვეთდეთ, ვითა ზიდთა,
და ათასთა და ბევრ-ათასთა შვეიქროდეთ მათთა შვიდთა.

1878

„უტარიელოდ ჰინდოთა ღამქარნი ნურა გკონია:
იციოთ, თუ რამაზ[ს] რა უეო, არად არ სავარგონია;
ჰირველ ბრძენთაგან მრავალი სიჯაბნე გამიგონია,
და აწ გემართებს მათი მტერობა, ესე მით მომიგონია“.

1879

ჰკადრეს ვაზირთა: „მეფეო, ვართ დედის მუცლით მონანი,
მაგა საქმისა ვერ-ქმნელნი, ვართ აქამდისცა მონანი.
ჩვენ მოგვეწონეს თათბირნი ეგ შენნი შენაგონანი,
და ღმერთსა სწადს, ასრე სუბუქ კქნათ, ვითა დრამისა წონანი.

1880

2367 „თუ ბრძანით, აწვევ გაგვზავნით უოვლენით ლაშქრისა [მ]ხმობელი, ვიხმნეთ ხვარაზმთა ლაშქარნი მებრძოლთა დამამხობელი, ომისა მოწადინენი, ერთმანერთისა მსწრობელი; და ჩვენნი აბჯარნი ზნე-სრულნი, უზარო, დაუძრობელი“.

1881

აწ მეფე ბრძანებს: „გავგზავნით, უოვლენით წასვლა ხამს კაცისა. ნურვინ დადგების, მოვიდნენ, რაზმი ვჰკრათ მართ მამაცისა; ნურას დავარჩინეთ, ავსწუვიტოთ ნაშობი მუნ დიაცისა; და ომ-გარდახდილნი ვბრწყინვიდეთ, ვართ ვითამ გუნდი ა ცისა.“

1882

„აწ უბრძანით სწათა ჩვენთა, შევეუროთ და გავემართნეთ, მივიდეთ და ამოვსწუვიტნეთ, თავნი გვირთა დავადარნეთ, ნუ გაუშვებთ ქალაქებსა და ცისენი დავარღვივნეთ“.

და უოვლენით მცნობნი გაგვზავნენით, დავსწერეთ და გაუაჩინეთ..

1883

წავიდა ეველგან ბრძანება ლაშქართა ხვარაზმულისა, ლაშქრად ჰინდოეთს აწვევენ გრძლად ხანსა დასაზმულისა: „თქვენ მოდით გამოკაზმულნი, ვთქვა სძირად სარაზმულისა, და გულ-მსიარული, მებრძოლთა უოლ არ მოწუაღე მზმულისა“..

1884

2377 აღლუმი ნახა მეფემან ლაშქართა მიმართულისა, ანგარიშ-მიუხდომელი, ჰინდოეთს გამართულისა, დრომისა მუნ ანგარიში იუთ ზრო ამართულისა, და ოცი ათასი დაწერეს აღმისა წარმართულისა.

1885

ცხენ-კაცისა ანგარიში თვალვით ვერვის შეუგია; შუბი ოთხასი ათასი ბასრის ჰირ[ი] დაუგია; ჰინდოეთს მივა ხელმწიფე, სისხლთა მებნა გაუგია; და საქმე უოვლი მით ძაბუნი რათმე დიდი აუგია.

1883¹

ხანი გამოხდა, დაიწყეს მოსვლა ლაშქართა ჯარისა; მეფეს უხარის ხვარაზმთა მებრძოლთა მეაჯარისა; ეველასა კარგი აცვია ლესული ტან-აჯარისა, და სრულ შეუყრია მეფესა, კარსა უთქს ტყერი ჯარისა..

1886

ხვარაზშით გამოემართა რევანოზ მეფის შვილიო, -
მთვარე კირჩხიბსა ზედან ზის, აწ არის ეტლი ცველილიო;
მენავეთაცა უბრძანა: „დაჰკაზმეთ ნავი მსხვილიო,
და წავიდე, მტერი დაუდნო მე, ვითა ცეცხლმან ცვილიო“.

1887

მინდორს გადაგეს ბარგი მძიმე, ოთაღნი და სხვა კარავნი;
ამაზედა აიუარნეს იგ ლაშქარნი უთვალავნი;
რაზმი დადგეს, გაემართნეს, იუენეს ტევრნი უამრავნი,
და ასრე ფიცხლად წამოვიდეს, არ დადგების სრმაღ-უკრავნი.

1888

2378 წავიდეს, მზლვარი დააგდეს ხვარაზშითა სახემწიფოსა;
ჰინდოეთს მიჰსდეს, მივიდეს, არბეკენ ვით სასწრაფოსა;
ჰსოცენ კაცსა და დიაცსა ტურფასა სალაფოსა,
და ოხრად გაჰსდინა ქალაქსა, სამოთხეს დასამყოფოსა.

ესმა ჰინდოთა მეფესა მოსვლა ხვარაზმელთა,
ვაგლას შენ სოფელო

1889

აჰა, სოფელი რათა ჰგავს, სიტკბო სოფლისა წესია;
ზოგთა ტახტი აქვს წესისა და მერმე სამარესია;
ჰკნების უვაგილნი სორცთანი, მბრუნავი ეტლი ესია,
და ანასდად შეუკვარდების მიინდობს ზესთა ზესია.

1890

ესმა ჰინდოთა მეფესა სენთაგან დამძიმებულსა,
ემატა სევდა სევდასა აღარ ნეტარმი [ც]ებულსა;
ბრძანა: „თუ მიუო სოფელმან მისგან არ გასარებულსა,
და დამწარდა სიტკბო სოფლისა მე ასრე გაგონებულსა.“

1891

„მომკალ, ვინცა ვინ ჩემს უფრო ამ სოფლისაგან ჩიოდეს,
დამერთო სევდა სევდასა, გარდმიწედეს ნეტარმი ოდეს,
მაშინ რად არა შემკადრეს, დაწენი როს გაილალოდეს,
და მას მიჰგავს, უვა[ვ]ილნი დაჰგნეს, ფურცელნი მთამოსცვიოდეს“.

1892

238 მსგავსად იზრახნა ტარიელ, არ ჰკვანდა გახარებულსა,
კაცი გაბზავნა უოველდნით, ბრძანება მისცა რებულსა:
„ფიცსლა მოდითო, გიბრძანებ ლაშქართა შემოკრებულსა,
და აწ ენუეკვ ომსა ფიცსელსა მათთვის არ დაზარებულსა“.

1893

წაშს შეიყარნეს ჰინდონი ლაშქრითა უთვალავითა,
ცხენ-კეთილ, აბჯარ-სრულობით მინდორთა მოსარწყავითა,
დროშითა მრავალ-ფერითა მეფისა წითელ-შავითა,
და სრმლებითა ჰინდორითა, კარგითა ნაკაზმავითა.

† 1894

მთა იყო მეტად მაღალი შუა ჰინდოთა თემისა;
იქი დგას მეფე სვარაზმთა მფლობელი ლაშქართ ზემისა.
მთას აქათ იდგეს ჰინდონი მსგავსი ფუტკართა რემისა,
და ომსა სვალისას ასკენიან, კესმის სიტუკისა ჩემისა?!

1895

წინ მოეგებნეს ჰინდონი სვარაზმის ქოს-ტაბლაკებითა,
მალითა ტაიკებითა, გულ-მედგრად სარაკებითა,
პილოთა მეომრებითა, ჩარხ-ნავაქ-ზანდუკებითა,
და რაზმითა მრავალ-კეცითა, სვეთაცა გავაკებითა.

1896

238 ციკრად ჰკრეს ქოსთა, დაბდაბთა ორთა ქიშვათა მეფეთა,
ჰინდოთა და სვარაზმელთა, მედგრად სისხლისა მიქეფეთა,
შეუტვივნეს და შეიბნეს, წელულთა სცნობ სიიეფეთა.
და მათ სპათა ვერა ნახვიდი ღიმილით ვარდთა მკრეფეთა.

1897

სვარაზმმ ასრე შეუტევნა, ვით მწუხარნი თეთრი ქორი,
მრავალ-კეცი ტევრი იდგა და გატესა რაზმი ორი;
ცხენ-კაცისა დანასოცი ეველგან იდგა გორის გორი,
და თავნი დარჩეს დიდებულნი, დასოცილნი ორგნით სწორი.

1898

სვარაზმმა ვითა შეიბა არათ არ გაგეგონების!
შუბითა, სრმლითა, ლახტითა, ისრითა მოგეწონების!
თუ ნახავ მისთა ნაკრავთა, საამ, როსტომ გეგონების,
და ასრე სამს, გინცა საომრად სრმალ-შუბი დაიგონების.

1899

მედგრად იბრძოდეს ჰინდონი ლაშქარნი უსელმწიფონი;
დია დასოცეს ორთავე ჩაბალას-ჯაჭვ-უჭაფონი;
ომსა ნაწვართნი ჩაუქნი, ტურფანი სანაყოფონი,
და ბოლოდ ჰინდონი გაიქცნეს ხანსა არ-დასამყოფონი.

1900

2397 სვარაზმმას სჰანი უკანა მისდევენ გამარჯვებულნი;
ჩამოპერიდიან, ჰსოცდიან ამაუნი ალაღებულნი;
გაჰსდეს ჰინდოთა მინდორნი სისხლითა გაწითლებულნი,
და ცეცხლებორ მოექცნეს ჰინდოთა იგ სჰანი გამეხებულნი.

1901

გაქცივნეს, ამოსწევიტნეს, ერთი ორთა ვერა სჯობდეს;
ვისცა უნდა, იმოვებდეს, სკრიდეს, ჰსოცდეს, ალაფობდეს;
სვეწა იეო, მუღარობა, სიცოცხლესა იაჯობდეს,
და ვინცა ღონე მოიძივის, დამალვასა ვერა სთობდეს.

გამარჯვება სვარაზმთ სელმწიფისაგან ჰინდუსტნის ლაშქართ სედა

1902

გამარჯვა სვარაზმელმან, იქნა მისი ტაგებული;
იხარებს მეფე მორტმული, გული აქეს ცალომებული,
იმოვეს მრავლად ლაშქართა, კვლა მივა გამეხებული,
და ცხენი ეველაი ნაკაზმი, ალაფი ალაღებული.

1903

ტარიელს წინა მივიდეს ჰინდონი ხრმალ-დაღეწილნი,
გაქცეულ-გარდასეწილნი, შიშითა გაწბილებულნი.
აბჯარ-ასდილნი, დამრცვილნი, ტან-სარო შემოფრეწილნი,
და ცხენ-დადგომილნი, მტირალნი, დაღლევილ. პირ-დახოკილნი.

1904

2398 ტარიელ იწვა სენთაგან დავარდნილ, გულ-ნაცემული;
აწ ასლა გახდა მართ ასრე, ვით გულსა დანა ცემული;
რა ესმა, ასრე ეწეინა, ვითა ასპიტთა ცემული.
და ღხინი მოსძულდა, არ უჩნდა ჩანგ-ბარბით და ნა ცემული.

1905

მივიდეს, გარე მოადგეს, უველგან ცისეთა გარეთა.
ებრძვიან, ცეცხლსა უდებენ, მოაოხრებდეს არეთა,
ჰხოცდეს, სწვიდეს და არღვე[ვ]ედეს, ცრემლთა ადენდეს მწარეთა,
და აჯა არ გამოუღიან არად არ შემუღარეთა.

1906

გარეთ უველანი წაახუნა ცისეთა სიმაგრენია;
მათ უზენაროდ მიეპურნეს, მიკვირდეს სიმედგრენია;
ერთ წლამდის იეგნეს ჰინდოეთს, ვაკედ ქნეს კლდე და ღრენია,
და მერმე წავიდეს სავსენი სიცილით მომღერენია.

ტარიელისაგან კაცის გაგზავნა
ავთანდილსთანა და ფრიდონთანა

1907

რად არ გასინჯაუთ სოფელსა, სჭირს გარე-შიგან ჭრელობა!
მისცემს კვლა ზოგაურ სევდასა, არა აქვს გაუერელობა;
გამართავს, რაცა სწადიან, მისი წესია ტრელობა,
და ტარიელ თვალნი აჰმართნა, ჰკლავს გულსა დანამჭრელობა.

1908

2107 ნესტ-დარეჯანის წამწამათ ბუქისა ფიფქმან დამმზრომმან,
მობრუნდა, ჰკითხა მზემ შორჩმან, ტურთამან, ტანად სარომან..
დაუუენა მისმან ელეამან ტარიელს ჰირ-უმთვარომან,
და ნუ იენებ, ლომო ლომთაო, რა ქნა წვეუელმან ეამ-დრომან?

1909

ჯავრნი სვარაზმთა ჩვენზედა მით გარეშემო გუბია;
ჩვენზედა სპანი ისმარნა, რაცა ალაში უბია,
ვიხმნეთ მზად-ფიცნი არაბთათ, მათი აბჯარი შუბია,
და ავთანდილს, ფრიდონს სურვილი ჰკლავს, ჩვენთვის თვალთათ გუბია-

1910

ტარიელ ორთა სენთაგან მეტადლა დაჭმუნვებულმან,
მტერთაგან ამოწუვეტილმან, უსახოდ შეჭირვებულმან,
არაბეთს კაცი გაგზავნა მტირალმან, მიჭირვებულმან,
და ავთანდილს წვრილად აცნობა უღონოდ დაჭირვებულმან.

1911

რაცა პირველ სენი სჭირდა, ეველა წერილად მიუწერა,
მერმე რაგვარ სვარაზმელთა მათთვის ძაბა შეეწერა;
ვით ერბივნეს, ვით ესოცნეს, ვით ქალაქი მოემტკვრა,
და ვით სოფელი მუხთალია, იგი მეცა დამემტკრა!

1912

2408 გვერდსა მიისვეს მწერალი, მთქმელ-გამამრჩევი ენათა;
ტარიელ, ნესტან-დარეჯან სმა-ტკბილი მოუსმენათა;
რა გაათავეს წერთა წიგნი, ხელთ მისცეს მონათა:
და „წადით, მიართვით აუთანდილს, ჩვენთვის ცრემლ-დამადენათ“.

1913

კვლავ ფრიდონისას გაგზავნეს სხვა კაცი ერთი ნავითა;
მასცა აცნობეს სოფლისა სიცრუვე საბრუნავითა:
„სენთა და სვარაზმელთაგან ოდენ ვარ საფუძინავითა,
და მტირალი სისხლის ცრემლითა დამსობით საკრინავითა“.

1914

„აწ ვითა გმართებს გმირთა და ჩემთა ფიცისა მშობილთა,
აგრე გაფიცვდით საშველად, გაწვევთ სასწრაფოდ მშობილთა;
თქვენთა ღაშქართა იმედსა ვართ ქვისებრ დაუღბობილთა,
და ომსა ნაწვართთა, ჩაუქთა, მებრძოლთა რაზმად წუობილთა“.

1915

არაბთ მეფე მორჭმულია, იუო მცილე მისი ვინა?
იმღერდა და იხარებდა, მოგონებები უსხდა წინა.
ჩანგთა ჰკრიან, აწუობდნან პირ-მთვარენი, ვარდთა მინა,
და გავიდის და ნადირობდის, კვლა მობრუნდის, ივეის შინა.

1916

2417 იბურთის და ითამაშის და თინათინს თანა დაჯდის,
ეს სოფელი იამოვნის, საწუთროსა დაუწუნარდის;
ველსა ბროლსა შეენებანი მას ელვანი გარ უვარდის,
და ერთად სსდიან ტანტსა ზედან, მათ ბაგეთათ ვარდი ვარდის.

1917

სმა-ჭამა და ნადიმობა მსგეფსსა ერთსა გაისვენა;
ელვამან და შეენებამან მათმან სრულად დააშვენა;
მომღერალთა მათ წინაშე არაოდეს მოასვენა;
და მე ვერ ვიტყვი, რაცა სჭირდა, ბევრი უნდა ქებად ენა.

1918

რა გარდახდა, გამოვიდა ჟამი რაშე, ღამე, დღენი;
მოციქული შარას გრძელსა მოამოკლებს, ირჩევს ცხენი.
გაგზავნილნი რა მივიდეს, ნასეს მორჩი ალვის სენი,
და რა ავთანდილს მოახსენეს, ატირდა და უთქვნა ზნენი.

1919

კვლავე ჰკადრეს: „თქვენ, მორკმულნო“, და აქებდეს ხელმწიფესა;
მოასხენეს: „დიდებულო, შენ ტურფაო, მაღლად მსედსა;
შენ გაქვს უოკლი დიდებანი, მორკმულსა და კარგად მქნესა,
და ხვარაზმელთა ჰინდოთ ზედა ჰკლვიდა სევედა ტარიესა“.

1920

241r რა ავთანდილს, ფრიდონს ესმა ჰინდოთ ესე საწეინარი,
გულსა ასრე ლასკრად ვცა, მართ დაესო აწვე ნარი!
თქვეს: „გავესდით საწუთროსა, არას კარგსა მოუბნარი,
და აქანაშდის მხიარულნი ვტირთ აღარას მოცინარი“.

1921

ავთანდილ სულთქვამს, ოხრვიდა, მოჰკონდა ტარიელობა;
მასთანა ეველა სწორ იევის, დგომა, გაჭრა და ხელობა;
უკვირდა მკლავთა დადრეკა, უსასოდ მათი ქველობა,
და სჭირს და სოფელი არ იკლებს, გულსა ლასკარი მჭრელობა.

1922

მართ ავთანდილს ვით ეწეინა, ვინმცა ჰკადრა, ვინ არ ღირსნიღ
ეველა წვრილად მოიკითხა, ვით ნაქმარნი ხვარაზმისნი;
უბრძანა და შემოსადნა დიდებულნი სჰანი მისნი,
და „აწ ტარიელს ემსახურო[თო], კართ მონანი უმათა უმისნი“.

1923

თვითო კაცი ერთმანერთსა გაუგზავნეს: „არ დავესწებთა,
ჰინდოთა და ტარიელის საქმისათვის გვინდა ფეთა“..
ზამეანი შეუკვეთეს: „დროთა ხანთა არ დავესცდეთა“,
და ერთმანერთის შველისა და ნახვისათვის მოსწრაფეთა..

1924

242r აწ ავთანდილ ფრიდონს კაცი გაუგზავნა, გაემართნეს;
ოცდათ დღე შიგ შეიუარნეს, იარაღნი მოიმართნეს;
მუნ დრომანი ვერ დაუვალენ, რომე იმათ აემართნეს,
და მათ ორთავე ხელმწიფეთა ჰირნი მხეებრ იწაღმართნეს.

1925

მათ ორთავე ხელმწიფეთა, სრულად მათთა სამეფოთა,
აქიმები დაარჩიევს თემთა კარგთა სამეოფოთა;
წამოვიდეს რაზმ-წუობილნი, გზათა ლევენ სასწრაფოთა,
და მოისმენდი ხმათა მათთა საბუკ-ტაბლაჟ-სადაფოთა.

1926

ჰინდოეთს მივლენ ნავეთა, გამართეს სამუნათოთა,
სრულნი აბჯრითა მოხილნი სვარაზმის საბრუნათოთა.
სწრაფით დალევენ შარათა, წყალთა და მათ უნათოთა,
და სვარაზმს დასთხრინან საფლაგეთა სატირლად, საზრუნათოთა.

1927

წავიდეს, რაზმი დაწყეს, გზანი იარჩეს რებითა;
მისძახდეს ხმასა მაღალსა საუვირ-ქონ-ტაბლაკებითა;
ზღვის პირს მივიდეს, დაჰკაზმეს ნაუბი კატარღებითა,
და ჩანსდეს, გავიდეს დროშითა, კარგითა ალაშებითა.

1928

2428 გავიდეს და პირსა დადგეს, უთვალავი ხნა იახლა;
უამრავი დროშა იყო, რომ ალაში მოენახლა;
ამოსწვიტენ მათთა მბრძოლთა, ეოლა ტკბილად ვინ ემზახლა,
და მებრძოლია სვარაზმით მეფე, იგი ვერსად დაესახლა.

1929

გაკრფეს ლაშქარნი ზღვისაგან და მივლენ ტარიელისა,
უხარის ნახვა მძობილთა დიდის ჰინდოთ მფლობელისა;
გაგზავნეს მახარობელი: „მოვალთ მოსწრაფე ხელისა,
და გეტრფილობს ნახვა ვარდისა, აწ ახლად გაუმღელისა“.

1930

მივიდა მახარობელი, ტარიელს ჰკადრეს, აქებდეს.
განსდა ხმა ზარი მოსვლისა, სინარულსა უოვლნი ხმობდეს;
ცინკრად იკრეს ნალარასა, ქონნი ხმასა დაატკობდეს,
და სამნივ ერთად შეიუარნეს, მათთა მჭერეტთა დაადნობდეს.

1925¹

გამოვლენს ზღვანი, მოვიდეს ხმელეთსა ტარიელისა;
ნახეს სენთაგან დაცემით ტარიელ მგზავსი მერისა;
ორთა სენთაგან ჩიოლა მტირალი მოამზე რისა;
და თქვა: „გახლა თემი ინდოთა სისხლთაგან მონატბერისა“.

1925²

ნესტან-დარეჯან ტან-სარო აწ აღარ იყო ლალია,
სისხლისა ცრემლით მტირალი უზნობდა იგოც ლალია,
ჟურგ-მოტეხით აქეს მას სევდა, ლაწვი აღარ სჭვირს, ლალია,
და თქვა: „იყო ჩვენთვის სვარაზმმა, მწვეერთთვის ვით ალალია.“

1931

წინ მოეგება მტირალი ჰირითა მიღუულითა;
აღარ მთვარულად საესითა, არ ნათლად დიღუულითა,
მართ მრვითა ოდენ ცოცხალი სასითა მისეულითა,
და თაუანის-სცემდეს იგ გმირნი წესითა დარჩეულითა.

1932

243r თაუანი-სცეს, უსალამეს, მოიკითხეს ერთმანერთი;
მერმე ჰკითხეს: „ვით არისო ლომი, გმირთა მენაერთი?“
მან ჰირ-მზემან წერილად ბრძანა: „სენი სჭირსო უოლ არ-ერთი,
და მისის ასრე ეოფისათვის შეგვარისხეს ზედათ ლმერთი“.

1933

მოიტირეს მათ ლომ-კაცთა ტარიელის სნეულება,
მერმე უმძიმს ჰინდოთათვის მათ მტერთაგან ძლეულება;
ტარიელის ნახვა სწრაფით უნდა, ვით არს ჩვეულება,
და ნახეს მკლედ და ფერ-მისდილად, გულსა სჭირდა დაწეულება.

1934

ნესტან-დარეჯან ტან-სარო, ჰირად-მზე, ვითამცა ლალი,
დაღრეჯილიყო სევდითა, აწ აღარ ვითამცა ლალი,
სისხლის ცრემლითა მტირალი უბნობდა ვითამცა ალალი,
და თქვა: „იუო ჩვენთვის სვარაზმმა, მწვერთათვის ვითამცა ალალი“.

1935

სისხლის ცრემლითა მტირალი ბრძანებდა არ სათუობით;
ზურგი ათქს მზესა მოდრეკით, სევდა სჭირს დასანაზობით;
ნესტან-დარეჯან ტან-სარო არს მისით სასიათობით,
და სევდა სევდასა დართვოდა ვერ მჭვრეტთა დასანათობით.

243v მ.ოსკლა ავთანდილისა და ფრიდონისაგან
ტარიელის შველად

1936

გამოვლენს ზღვანი, მოვიდეს სმელეთსა ტარიერისა;
ნახეს სენთაგან დაცემით ტარიერ მსგავსი ბურისა;
ორთა სენთაგან ჩიოდა მტირალი მოანბვე რისა,
და თქვა: „გახდა თემი ჰინდოთა სისხლთაგან მონატბერისა“.

1937

ტარიელის ნახვისათვის მობრუნდეს და მიუჩუქნეს;
ნახეს მკლედ და ფერ-მისდილად, ჰკადრეს, გული აუჩუქნეს;
„ლომო, მზეო, რამ გაგხდა?“—ჰირთა ზედა მუქნი უქნეს,
და აწ ნუ გაგვა, მტერთა მენტა რისხვა ზეტით მოუბუქნეს“.

1938

ტარიელ ძმათა უჩივის: „სენი დამერთო მტერულად;
დღესა ერთსა ნადირობით მოვიდოდი მხიარულად.
სმად დავეჯე და ვიხარებდი, ვარდი არ ვქენ დანანრულად,
და მართ ანანდათ მომივიდა, სევდამ მოკლა გული სრულად.

1939

ესმა სვარაზმთა მფლობელსა, იგი დამერთო მე ზედა;
ჰინდონი ჩემნი შეებნეს, მოვარე დაბნულდა და მზე, და;
ქვეყანა ჩემი ასწუვებტა, სისხლი იკითხა ჩემზედა,
და მე ასრე გიეაუ, მკლავთაგან ვერ მოვიხმარენ მტერზედა.

1940

244r სოფელო, ვისთა სისხლთა სვამ, დამწვენ, გლახ, ცეცხლი ვისა და?
ვის ვარდი, ია უაუაჩოდ არა ჰგავს, ნარგისინადა;
მნასველნი ფიცვენ ფიცითა: „წაუხმან შუქნი მხისინადა,
და უუურეთ, მსგავსად უვავისა ბუღბუღი ნესკუთა ვზი სადა?“

1941

ესე თქვა და ვით ეწუინა ეს ამბავი მათ მეფეთა,
ტარიელის შველისათვის არ-დამდგომთა, მოსწრაფეთა.
ცრემლი სდის და აგრე ფიცვენ: „ვაღენთ სისხლთა მომჩქეფეთა,
და სვარაზმს მივაღთ, მოვიხმარებთ მკლავ-მაგარნი სიალფეთა“.

1942

აწ ასმათი მიეგებვის ნამსახური და დობილი;
„მტერთა ჩვენთა ნასვა თქვენი შემპრეს თვალთა ცრემლ-ლტობილი!“
მათ სალაში გამოუდეს, მოიკითხეს გულ-წდობილი,
და შესტირნა და აუნუქნა, აატირნა ერთობილი.

1943

კვლა მოიკითხეს ასმათი ნამსახური და სლებული;
„ღმერთსამც მადლი აქვს, არ ვნასეთ ტარიელ თვალთათ ლებული;
მოვასხით, ზედ დავაყენოთ მკურნალნი სელოვნებული,
და „ადრე ვჭკურნებთო“, იტყვიან, ამას ვართ იმედებული“.

1944

244v ხელი ჰევეს, გვერდსა მიუსსდეს აქიმნი შემოკრებულნი;
წავლენ ფრიდონ და აუთანდილ გულითა გამკსებულნი;
ფიცხლა ჰინდოთა აცნობეს, მოვლენ, არიან ქებულნი,
და მოვიდეს სპანი ჰინდონი არ ხანსა დაუოვნებულნი.

1945

აღლუმი ვნახეთ, არ აკლდა იგ ლაშქარნი უთვალავნი;
მთა და ბარი გაიტენა, მოემატა სპანი სსვანი;
ბუკსა იკრეს და აუთანდილს, ფრიდონს სძღვნიან, მოდგეს თავნი,
და მიდგეს, შორით უსალამეს, თქვეს თუ: „ვნახეთ ცათ ვარსკვლავნი!“

1946

სამთა მეფეთა დროშები მუნ სამგან ამართულნია;
სვარაზმს მიდიან სასწრაფოდ, არ წუნარად გამართულნია;
სხვათა მრავალთა თავადთა ნიშანი წარმართულნია,
და მე ვერ დავთვალენ ამარ, ვა! ჩემგან მნელ შემართულნია.

ავთანდილისაგან და ფრიდონისაგან
წასვლა და სვარაზმელთა ომი

1947

ცისკრად შეიქნა სმა ბუკთა, საუვირთა, ქოს-ტაბლაკება;
ჰინდონი დგანან შუასა, შეენის დრომის ალამება;
მარჯვნივ დგას ლომი ავთანდილ, ეოლ არა უნდა მას ქება,
და მარცხენით ფრიდონ მოპყვების, უსარის მათ გვერდსა სლება..

1948

245r გაემართნეს, სამესისხლოდ სვარაზმს მივლენ გმირნი ესე;
ზღვართა მათთა არ მივიდეს, დაზოდ იყენეს სისსლთა მთესე.
მივიდეს და აწ ამით ქნეს პირველ მათგან დანაწყესე.
და ცეცხლებრ სწვენ და აოსრებენ, მიუბრუნვეს რისსვა ზესე.

1949

წავიდა კაცი საცნობლად ვით შავარდენი ზეზითა,
აცნობა სვარაზმთ მეფესა მორაკმულსა დმრთითა ზეზითა:
„არიან ორნი მნათობნი, ჰგვანან,—მოსრულან მზე მზითა,
და ქვეყანა სრულად დაუწვავს, რისსვა მათით მიზეზით ა“.

1950

სვარაზმმას ესმა ამბავი—მოსვლა ჰინდოთა რაზმისა,
კვლა მეშვლად ფრიდონ, ავთანდილ, ბრმნად მისთვის არ ნაკაზმისა;
იგი აჩქარდა, სმობა თქვა სპისა მის სვარაზაზმისა,
და სწრაფით მივიდეს, ვერა ვთქვით ზრასვა შინ ხანსა დაზმისა.

1951

რა ლაშქარნი მოუვიდეს, იკრეს ფიცხლა ნალარათა;
ხანს არ ჰყოვნის, აიუარა, არას ელის აღარათა;
წინ ლაშქარნი გაიმღვანა, ფიცხლად მათკენ გაემართა,
და მიეჯარნეს, რაზმი დადგეს, დრომა მრავლად აემართა.

1952

245v კვლავუ სვარაზმთა უმთხვივა მუნ კაცი მამბობარი:
„მოვიდაო სპა მრავალი და აივსო მთა და ბარი,
სრულნი შენნი დიდებულნი დაიხოცნეს, არეინ არი,
და მრავლად ზიდეს საქონელი, ჯორ-აქლემი უამარი“.

1953

წინ მოეგება სვარაზმმაჰ რაზმითა მრავალ-კეცითა;
იხასდა ხაფად: „მებრძოლნო თქვენ ჩემნო, გაიქეცითა!
თუ მკითხავთ, გიჯობს, სით მოხვალთ, მუნითვე შეიქეცითა,
და თვარ გათქმევინო თუ: «ჩვენთვის რისსვით ცა დაიქეცითა»“.

1954

ამას იხასდა სვარაზმმაჰ; ორთავე რაზმი გასწორდა;
შეიქნა შემორტევება, მუნ მშვილდოსნობა გაჯორდა;
„ჰქარ, მოკალ, შეიპყარისა“ ხმა თვით მრავალთგან გაორდა;
და ბოლოდ გაიქცა სვარაზმმაჰ, ღმრთისა წყალობა გაპორდა.

1955

უკან მისდევენ სვარაზმმას გმირნი ორნივე მეფენი,
ძალ-გულად მსგავსნი ლომთანი, კბილითა მოსადაფენი.
სვარაზმმას სპანი ძლეულნი მიდიან რბით მოსწრაფენი,
და აივსნეს მათნი მძლეველნი აბჯრითა შეალაფენი.

1956

246r დრომა ჰინდოთა მეფისა შუა დგას სათავადოსა;
მარჯვნივ უთქს მეფე არაბთა ომისა მოსაწადოსა.
მარცხენით გმირი ნურადინ კარგსა სასვაშიადოსა,
და ომ-გარდასდილნი ჰშეენოდეს, ჩამოჰხდეს უდილადოსა.

1957

გარეთ უოველგან ოსრად ქნეს ცისე-ქალაქთა ვაკობა;
კვლა შიგანთაცა არ დასცხრა ომი და ბუკ-ტაბლაკობა,
მუნ მოიწია უთქვაში სისსლისა საარაკობა,
და ერთ წლამდის მათცა ოსრად ქნეს ვაკვა თუ საწდაკობა.

1958

ტარიელ ადგა სენთაგან ღმერთისაგან შეწყალებული,
დიდი ჰინდოთა ჰატრონი, მორკმული, ალაღებული,
დაშვენდა, მსგავსია მზისა და მთვარე პირ-გავსებული,
და მას ტურფად მოუხდებიან სიცილი კარ-გაღებული.

1959

მკურნალთა მადლი უბრძანა, წყალობა მისათსრობელი:
„ამითა მეცა შემოგზლო, ჩემთვის იკვენით მშრობელი,
პირი ქნა სვარაზმეღთაქენ, მიუა არ დაუშრობელი,
და დაკვსოცნე ჩემნი მებრძოლნი, სისსლნი კქნენ დაუშრობელი“.

1960

246v ამას თურმე უბრძანებდა, მოსჯობდა და დარჩა სრულად;
აბჯროსანი ვით დაშვენდა, ვიკადრებდე ამას რულად;
მისთ მებრძოლთა გაიცდიდა ძველ-ნაჭართა სისსლ-წასრულად,
და ერთობ ავად დასოცილთა გაპატიჯულ-გაბასრულად.

1961

უბრძანა სმობა ლაშქართა, ვინ შინა დანარჩომია;
შესთვალა: „სვარაზმს წაუიდეთ, აწ ჩვენცა გემართებს ომია!“
მოვიდა ჰინდოთ ლაშქარი სიკეთე მიუხდომია,
და ოცი ათასი მოვიდა, ეველად მისთვის მწყრომია.

1962

ცისკრად იკრეს ნობ-დაბდაბსა, გაემართა ლომი ლომთა,
სვარაზმს მიუა საშენისსლოდ, უქადებდა დიდთა ომთა,
გაუგზავნა წინათ კაცი მათ მმობილთა, ომს უშრომთა,
და შესთვალა თუ: „დავრჩი, მოვალ, გარდავასხამ სისსლთა ხომია“.

1963

მივიდა მახარობელი წინაშე მისთა მმობილთა,
მისთვის თაგ-გამოწირულთა, მისთვის საშველად¹ სმობილთა,
მისთვის ტირილით მოსრულთა და მისთვის ჩამოქცნობილთა.
და წინ მოეგებნეს, აჩენდეს მათ მარგალიტთა წუობილთა.

1964

247r გმირნი ნაომარ-მნათობნი ჰშვენოდეს სიმწყაზართა.
უოლ არ ვაჭრულად მოსილნი, ჯორ-აქლემ საბაზართა,
არცა მტერთაგან მახუნნი, არც იყვნეს დანაზართა,
და დაღვივნეს შიშით მებრძოლნი მათითა მანაზართა.

¹ საშველად.

1965

მიეგებნეს, უსლამეს, სიხარულით გარდაკოცნეს,
დარწმობა და გამარჯობა ერთმანერთსა მიულოცნეს,
შეომარი და მებრძოლი ათად უჩნდა, არ იოცნეს,
და ომად უოფა სვარაზმასი მართ სიზმრადცა არ იოცნეს.

1966

ტარიელ ნახა ქალაქი, თვით მათცა ევარგებოდა,
წაღებისა და ომისა უოლ ღონე არ ეგებოდა,
შუა ციხე დგა, მისებრი სსუა არა არ ეგებოდა,
და მიგანთა მცველთა სიმრავლე თვალვით არ შეიკებოდა.

1967

სვარაზმას ესმა: „ტარიელ მოსრულა, მოჯობებულა“.
აწ იგი შიგნით აჩქარდა, საომრად გაჯაგრებულა.
ვაზირი იხმო, უოველთა ვაზირთა დაჭარბებულა,
და აბჯარსა კასცემს, ისწრაფის, რჩეუად ზის, გახაფებულა.

1968

247v ვაზირსა ჰრქვა: „უომარი არ დავდგები არათ არა“.
ტარიელის ომსა თავად ემოწმების არა თარა.
სვარაზმასჰ თქვა: „არ შევება, უპასუსო ლაშქართა რა?“
და ვაზირმან თქვა: „გარეთ რაზმი მოვაგვაროთ ღონითა რა“.

1969

სვარაზმასჰ თქვა: „რად დამიძლი, ჰე ვაზირო, ომსა თავად?
ჰე, რას იტყვი, სად გინახავ მუქარისა მთსოვი ავად!
ჩემთა მბრძოლთა ჩემკან აჩნდის ასო ბევრკან დანაშაუად,
და მინ მისვლამან შეიცვალნის მოწყულნი თავსა შავად“.

1970

აწ ვაზირი თარა ჰკადრებს საუბარსა წუნარსა ამოდ:
„ვიცი, რომე გიცნობდიან წინას მბრძოლთა სთამამოდ.
მაგრა აწ სჩან სიყმისაგან წასვლა გამოსასალამოდ,
და სიბერეა მსკაესი მისი, რა დღე მიჰხდეს დასალამოდ.“

1971

„მე დია ვიცი, მინახავ მრავალთა მბრძოლთა მორევით,
გვდინოს სისხლთა ნაკადი, დაცაგუენოს მორევით,
გაბეჭვივნენ და გვეივლოს მადლითა ხმითა მორე ვით,
და აწ სიბერისა ლახვარი ასვია გულსა მორევით.“

1972

248r „თქვენ წაგივლია წინასი სიემისა შვენიერობა;
ერთი გასვია, მეფეო, განინია დანაბერობა,
ტარიელს ჰირსა ანინია სიემისა ვარდთა ფერობა,
და რაზმაღ შვეიბნეთ, მეფეო, გემართებს ამისი ვაერობა“.

1973

რა გათავდა ვაზირობა, ასრე ვითა აღსარება,
მეფე ბრძანებს: „ღამიძალეთ, არ მიჯობდა მუქარება?
აწ ვქნათ კარგად გამორჩევით გარეთ ომსა მოგვარება,
და ღმერთმან ქნას და ნასოთ მათი სიცოცხლისა გამწარება“.

1974

ჰეჯრა ვაზირმან: „მეფეო, სარ ომსა კარგად ჩვეული,
რამცა ვიცოდი მე თქვენგან უკეთე გამორჩეული?
ნასე, ტარიელს რაზმი ჰეაუს და ასაბია წვეული,
და ამისთვის იქნა სვარაზმთა ლაშქარი მათგან ძლეული“.

1975

„აწ რადგან აღარ დაიძლი კართ გარეთ ომსა რაზმითა,
ღამით გავიდეთ გაზარებით, არ მამსალითა, ბაზმითა;
ცისკრისა ეამსა დაუესსნეთ გმირთა წესითა და ზმითა,
და ღმერთმან ქნას, ასრე დაუპსოცნეთ, არ იუენენ სანსა დაზმითა“.

1976

248v დასკვნეს ესე თათბირი თარასკან ნავაზირები.
სვარასმმაჰ ბრძანა: „უთუგოდ ვქნათ ესე დანაპირები“.
იანგარიძა მისი სპა ომსა მართ ვითა გმირები,
და ასოთხმოცათი ათასი მებრძოლთა ამატირები.

1977

სხვა სპა მრავალი ქვეითი ცისეს დაუარა ჰურვილი,
ზღუდეთად კარგი მესროლი, ჩაბალახ-ჩამოსურვილი,
ღამით გავიდეს, თუ ომთა არა მართებდა სურვილი,
და ცისკრისა ეამსა დამსხმელთა შექნეს სისხლისა წურვილი.

1978

რას ვაგრმელებდე, დაესსნეს ცისკრისა ეამსა ომითა,
შეიქნა შემოკივილი ქუსილის შენაზომითა;
მათ მძინარეთა გარეთ ქნეს სისხლი რუდ მინაწდომითა,
და მალღაღ იხასდა სვარაზმმაჰ ტარიელისთვის წურომითა.

1979

ეტიუვის ტარიელს: „მე ჩემი შენ მუსთლად მოჰკალ მძინარე;
თუ მამაცი ხარ, შემეხი, მოდი, წამოდგე წინარე!

მოდი, ვჰკრათ ჩვენ ერთმანერთსა ხრძალი სისხლისა მდინარე.

და ვეჰე, სამართალმან შენ შეგქნას მოსელისა მოსაწეინარე“.

1980

249r რა ესმა ესე უსილი მათ სამთა გმირთა შეფეთა,
მართ წენარად ადგომილ იყენეს. ჰკვანდეს ვარდისა მკრეფეთა.
ტანსა იცმიდეს ახჯარსა, მართ შუქთა მოიფეთა,

და სვარაშმას სჰათა გაუსდეს, ვით მკვლნი ძაღლთა შეუფეთა.

1981

ფიცსლა მიჰმართა სვარაშმიშ, ვით შევარდენი ფრთიანი;

სითცა ჰირი ქნის, დასოცის, ტანი მუნ დამრის სიანი;

იხასდა: „გაი, ჰინდოთა ნუეინ გაუშეებთ მღრთიანი“,

და დასვდეს, მამაცად იბრძოდეს, დამსმელთა ეცა ზიანი.

1982

მათ ლომთა სჰანი სამენითვე შეიძრეს; გარეთ მდგომელნი;

ზედა დამსმელთა მიუსდეს ამაუნი, მცქაივად მწერომელნი;

ფიცსლად შეებნეს, არ ჰკვანდეს იც ფრა[ნ]ტნი ვინმე ჰრომელნი,

და მათნი იაღნი ტიროდეს, ვით იცინიან რომელნი.

1983

იც სამნივე სელმწიფენი დაკაშმულნი დადგეს კართა,

ცსენთა შესსდეს უკუთისთა, წინა დრომა აემართა;

ღმერთსა მუნა მაღლი ჰკადრეს; შემობრუნდეს, მიემართა:

და „მელაუნი ჩვენნი ვისმარნეთო, ღმერთით რაც კვინდა, დაგვემართო“.

1984

249v აწ უეურეთ თქვენ, მსმენელნო, რა ფიცსელი არის ომი;

სწუვეტრდის თავთა თავადებსა, ტარიელ არს მათვის მწერომი;

დასოცნა და ამოსწუვიტნა, ვერვინ იყო წინა მდგომი,

და გარე რაჰმი მრავალკეცი დაისოცა თუ რა ზომი.

1985

ერთკენ აუთანდილს და ფრიდონს მრგვლივ სჰანი ზედ მოეჯარნეს;

იგი ორნივე გაუსდეს, რა გკადრო, ვით. გაეხარნეს;

ჰსოცდეს, უკანა მისდევდეს, ჭალაქის კართა შესჯარნეს,

და უნდოდა, თუმცა შიგანთა უოლ კარნი არ დაეუარნეს.

1986

ტარიელ ნახა სვარაზმძაჰ, გაჰაუდა გული ბერისა;
შეიქნა ველი ორგნითვე სინხლითა მონატბერისა;
გორად მეს შუბთა ნალეწი და სმაღთა მრავალ-ფერისა..

და კვლა მოუბრუნდა სვარაზმძას რისსვა ცით მონაბერისა.

1987

ესმა მუქარა მეფისა ღმრთივ გვირგვინ, გულ-აზატია:
„მიემართე, მივდეგ საომრად, ჩავიპყარ მძიმე ლახტია,
ბარგისტანითა კაზმულსა მე ცსენსა გარდავასტია,

და მოსრულხარ, მოღა საომრად, მიო გაგიცუდო ტახტია“.

1988

2507 შეიქნა ომი ფიცხელი რაზმის კიდემდე-კიდიან;
სვარაზმძქას სპათა, ჰინდონო, ვით მჭელსა მოიძიდიან;
ეაჯებოდეს ტარიელს: „სრულ ნუ დაგვხოცო კი დია“.

და ვისცა გარდაჰკრის, გააპის, ცსენს კაცი გარღნაკიდიან.

1989

შუბნი შემოსცნა სვარაზმძაჰ, ტარიელს მკერდსა შელეწნა,
ვერ გაუტეხნა აბჯარი, ვერცა თუ სადმე დასვეწნა;
ვაქებ, ვინ გმირი ასეთი ან სარო ალვა ასეწნა!

და ტარიელ სრმალი სვარაზმძას ცსენსა ჰკრა, უოლ არ აჰეწნა..

1990

ტარიელ ცხენი სვარაზმძას მოუკლა, მუნვე დაეცა;
უფიცვე იბრძვის ქვეითსა, სრმალი უნდოდა დაეცა;
ემა აღარაგან იახლა, რომ ადრე ცსენსა აეცა,

და ამისთვის მარტო იბრძოდა, არათ ღონითა გაექცა.

1989¹

შეიქნა ომი ფიცხელი, ხელმწიფის დროშა მართია,
სპათა მიუხდა ავთანდილ, მიღმა და მოღმა ფანტია;
ვისცა გარდაჰკრის, განკვეთლის, ცხენ-კაცით განაკვეთია;

და სხვა რაზმი მოღვა, იოცნა, ომსა ნაკრავთა ცხადია.

1990¹

მიუხდა, ხმალი გარდაჰკრა, ცხენს თავი გაუგდებინა,
შეჰყოლა: „ღამრჩი, მეფეო“, თავს ცეცხლი მოადებინა,
„ჩემი ცოცხლისა დარჩომა თავსა რამ შეგადებინა,

და შეილი მაიკალ და მეცა მასთანა გეჰადებინა?“

1990²

„მივიგის, თუ რად არ გრცხენიან მუხთლობის მოსურებულსა?;

ჩემი ძე მოკალ მწოლარე, მე მისთვის ვაგლაბ-ვებულსა;

აწ მოზირებით არაბნი მოგისხმან გააგებულსა,

და მეც მამკალ, მოღი, ცოცხალსა რას მაქნევ დაზაგებულსა?“.

1991

დაპერა, მისტირდა მარტოსა, მრავალი სრმალი ექნია;
გაუტედა სრმალი და ლანტი, მართ ვითა მშვილდი შეჭნინა;
ამისთვის სპათა სიმრავლე მრგვლად ალუად გარე შექნია,
და ხელთა შეიპერეს, დაბნელდეს მისთვის მნათობთა შუქნია.

1992

2508 ტარიელ ნახა სვარაზმმაჰ საკლავად გამართებული;
გაესარნეს და შეექნა ჰირი მზებრ¹ წარმართებული;
თქვა: „კმარის ჩემთვის ღმრთისაგან წყალობა დამართებული.
და აწ აღარავის მოვაკლევ, მეფეა წარმართებული“.

1993

მოვიდა, გააშვებინა დიდი სვარაზმთა მფლობელი;
ცხენი მოჰგვარეს და წუნარად შესვა მართ ვითა მსმობელი;
მივიდეს მინნი მმად-ფიცნი, მოლოცვა-წარმომთხრობელი,
და უქეს სვარაზმმას დარჩომა, უოლ არა იუენეს მგმობელი.

1994

მობრუნდეს გამარჯვებულნი, ჩამოსდეს ჩრდილთა სეთაჰა,
ტურფათა რასმე ბალთასა, უოლ არ კატართა ტუეთასა.
მათ ნაომრობა ჰშვენოდა, მჯობთა უოველთა მხნეთასა;
და თქვეს თუ: „ვაჯობოთ ესე დღე შეტად უოველთა დღეთასა“ -

1995

გამოისეენეს მაშვრალთა აბჯრისა ტანსა ახდითა,
ჰურობა, სმა სიმღერითა, სოფლისა ხელსა დახდითა;
მათი მებრძოლი მას დღესა მკვდრად ჩნდა ამრისა წახდითა,
და სვარაზმმაჰ იჯდა ფერსითა მსკავსად ფერისა დახდითა.

1996

2517 დილასა ფრიდონ, აუთანდილ და სხვათა სპათა თაენია
ტარიელისსა მივიდეს, დახედეს ლაშქარნი შაენია;
აწ მათგან სამოციქულოდ კაცი ჩანს შენაგზაუნია,
და შესთვალეს: „დმერთმან ჰატეგცა, ტევედ გეპანან შენნი შაენია.“

1997

„ვინათგან ღმერთმან ჰატევი ეგზომი დაგდვა დიდებით,
გმართებს, რომ იუო საღმრთოსა საქმესა ზედა რიდებით;
აწ შენ რადმცა ჰქენ ეგ საქმე ჰირველსა ზედა. მიდებით,
და პირი ადიეთ, გაუშვით სვარაზმმაჰ ამოდ, მშვიდებით“.

¹ მზებრ.

1998

ტარიელ გასცა ჰასუსი მეტად წენარი და მკვერები:
„ღმრთისაგან მე მჭირს წეალობა და თქვენგან დიდი ბევრები;
აწ სამჯერ თქვენგან დადგმულა ჩემთვის შუბისა ტევრები,
და ღარჩეს, გაუძეით ხვარაზმმაჰ, აგრევე თავადი ბევრები“.

1999

შევიდეს, ნახეს ტარიელ და მადლსა გარდაიხდიდეს;
მერმე ადგეს და, ხვარაზმმაჰ სად იუო, მუნა მივიდეს;
უსალამეს მათ ორთავე, თავის-თავის მოიმძვიდეს;
და გვერდსა დაუსხდეს, ნაკრავთა უქებდეს და გაიცდიდეს.

2000

251V მერმე ჰკადრეს: „ჰე ხვარაზმმა, სელმწიფეო ბედნიერო,
მორკმულო და თვით-მპერობელო, სნე-უკლებო, გონიერო,
გვიკვირს, რაცა თქვენ გიქნია, პირველ-კაცო, მეცნიერო,
და რად აშვილეთ შვილი თქვენი, უოვლით ზნითა შვენიერო?“

2001

„თუ გასმიოდა ტარიელ ნახვითა ანუ სმენითა,
მემკვიდრე სადმე არისო, რად არა მოიხსენითა?
აწ გარდაუძვით პირველი სისხლი პირითა ჩვენითა,
და აქთ წადით და მეფობდით ბრძნითა გონება-ენითა“.

2002

ხვარაზმმა წენარნი სიტყვანი თქენა ბრძენთა სწავლა-რიცისა;
პირველად ქება ავთანდილს და ნურადინ[ს] მიუცისა:
„მე თქვენი ქება ვითა ვთქვა, ბუდე ვარ აწ აუცისა,
და მკლავს სირცხვილისა ღახვარი ბასრისა შუბ-დაუცისა.“

2003

„ოდეს მე ჩემი ეთხოვა სასიძოთ ჰინდოთ მეფესა,
მამინ არსადით ვიცნობდი ტარიელს, სისხლთა მჩქეფესა;
უმკვიდროდ უოფა ეწერა მას წიგნსა მათსა სეფესა,
და ამაღ ვერ მივსვდი, მიტმობდით ჰკუასა დანაუეფესა.“

2004

252r „ჰმართებდა, თუმცა ტარიელს ებრძანა ჩემთვის კაცითა,
მართ ერთხელ ვითა ეგრეცა, არ მრავლად კვლა და კვლაცითა:
„მე ვარ მემკვიდრე ჰატრონი, მე მმართვეს ღმრთითა და ცითა,
და ნუ მოსცემ შვილსა, თვარ დაუხვდე რაზმითა ცემა-ტაკცითა“.

2005

„თუ მაშინ არ დამეძალა, თქვენ უმართლეს ხართ მდურვასა;
მე თავსაცავე ვაბრალობ მას საშინელსა სურვასა;
მაგრად უმეცრად შთაფიქერ ცრემლთა მორვისა ცურვასა,
და ამაღ ვერავინ დამიძლის გულსა სისხლისა წურვასა.“

2006

„ეს ასრე იუო, რაც გკადრე, თქვენცა განმოდეს, მკონია,
თვარ გაიკითხენ, ჰინდონი გკადრებენ უშმაგონია“.
ავთანდილ ჰკადრა: „მეფეო, ესე ვერ გავიგონია,
და მაგისთანანი სიტუენი აწ არად სავარგონია.“

2007

„თავთან თქვენმან, თუ მოგვისმენ, ამას გკადრებთ დაუცდომლად:
სჯობს წახვიდეთ, ტასტსა თქვენსა იყენეთ სისხლთა დამთმო მკდომლად;
არა გაკლდეს დიდებასა სელი ცათა შეუცთომლად,
და შენდობა სამს, რადგან ადამ აღარ დარჩა შეუნდობლად“.

2008

2525 სვარაზმმა ბრძანებს: „ვინათგან თქვენ გწადს, აგრე კქნათ, ვით ბრძანეთ;
მაგრად ნახეთ, რა მხელია, ესე კარგად გაიგონეთ:
წინაშე ვარ, გარდაუშვებ, რადგან ასრე მიმაბუნეთ,
და შემაკითხეთ სმათა ჩემთა, თარას გვერდსა შემაგონეთ“.

2009

ადგეს ფრიდონ და ავთანდილ, ტარისა გამოეზრახნეს;
სვარაზმას სიტუეა უოველი წენარად თქვეს, არ დაიხანსნეს:
„თარა ვახირსა უხმობთო, ვინ ბრძენთა გამოესახნეს“.
და მიდგეს ფრიდონ და ავთანდილ, შიგანთა არ უვაგლახნეს.

2010

შიგნით¹ შეჰვივლეს: „ისმინეთ ჩვენი სმა თქვენთვის ზავისა;
თარა ვახირი გარდმოდგეს სასასო ბრძენთა თავისა;
სვარაზმმა ბრძანებს, ნახვა სწადს შენი არ-ტკუეადა-ავისა,
და გამოდი, ჩვენ გამოგინდობთ, არ მიზდი გინდა ნავისა“.

2011

გამოვიდა თარა ბრძენი, პლატონისა დიდად დარი:
სვარაზმელის მართ ნახვისა ღმრთისა სვეწით მემუდარი;
რა სელმწიფე მისი ნახა, მუნ გაცოცხლდა ვითა შკვდარი,
და თქვა თუ: „ღმერთო, კურთხეულ ხარ, აღარ ენახე სასუდარი“.

¹ შენით.

2012

2537 თაუვანი-სცა, მერმე უელსა მოესვივა თარა ბრმენი;
მოასსენა: „ღმერთო, რა ვთქვა მადლთა შენთა მე სიგრმენი!“
აბა ომთა მთარჩინენ, არ უობლენ წვრილნი მენი,
და რა მადლი ვთქვა, რომ ასეთნი წყალობანი მიბომენი!“

2013

დასხდეს მეფე და ვაზირი, არჩევენ სათათბიროსა.
მეფე ბრძანებდა სიტყვასა გულ-მდუღრად ასატბიროსა:
„ვაზირო, ჰგვანდა მე ჩემი ბროლ-ლალსა განსაჭვიროსა,
და ვით მტევი: «სისსლი გაუშვი», მაგ მნელსა სავაზიროსა“.

2014

ვაზირი ჰკადრებს: „მეფეო, თქვენ უმართლვე ხართ მას დია,
მაგრა ჰუავს ტევედ დარჩენილი, ვინცა მესისსლე ცხადია:
არ გაგვიშვებენ ცოცხალსა, უფიცავს მას მაჰმადია,
და თუ გარდაუშვებ, გამართლებს, ვინ ღმრთისა დანაბადია“.

2015

მეფემან ბრძანა: „ადვილად ნუ მეუბნები, ვაზირო,
თუ დავივიწყო მე ჩემი, მმართებს, რომ გული ვატბირო,
ანუ გავიჭრა მინდორად და თავი გავინადირო,
და მიჯობს, რომ მოგკვდე და ჩემი დარჩომა არ დავაპირო“.

2016

2538 ვაზირმან ჰკადრა: „მეფეო, ისმინე სიტყვა ასები:
აქამდი ჩემი კადრება არ გაგეგონა ნასები;
ტარიელს თქვენთა სისხლთაგან სწადს საესე შესვას თასები,
და თქვენად საკლავად მოუსსამს უცხო სჰა ბევრ-ათასები“.

2017

სისსლი გაუშვა სვარაზმმა, მტკიცე ქნეს მოსავებული;
მუჭფიცეს უოვლი სიმტკიცე წინასწარ მოსწავებული;
კარგ ვაზირობით არა ჩანს თარასგან დაშავებული;
და სვარაზმმა დადგა, წავიდა ტარიელ გამარჯვებული.

2018

მივა ტარიელ მოუვისთა ფრიდონ და ავთანდილითა,
გამარჯვებული ნადირობს საბინდოთა და დილითა;
იტევის თუ¹ ვერ გარდავიხდი მე ვალსა თქვენ სადილითა,
და თქვენ დამარჩინეთ, თუ არ მკვდრად ვიწეე სვარაზმმას ჩრდილითა“.

¹ =აჰ

2019

წამოვიდეს მხიარულნი ნადირობით, თამაშობით, მტერთა ზედა მოქცეოდეს, მათგან იეუნეს უშიშობით, მათ მოემწეო ხვარაზმელი, არ დაეგლო მამუშობით.

და ერთმანერთსა აქებდიან მხიარულნი, არ ქეშობით.

2020

254r მოვიდეს მოქალაქენი, გამოეგებნეს ზარითა; მუტრიბთა ხმანი ისმოდეს ბარბითთა მენაზარითა; ნესტან-დარეჯან დაშვენდა ელვითა მით მწუაზარითა,

და მას სისარულსა ვერ დაესწერ ხელითა ვერც აზარითა.

2021

რად გაგრძელებდე; მუნ დაუენა მრავალნი დღენი ამონი, მერმე გაუშენა საესენი მნათობნი დაულამონი; წაულენ ფრიდონ და აუთანდილ ტუბილნი გამომსალამონი,

და დადგა ტარიელ, თუც ცრემლი სდის სმულთა დასალამონი.

2022

აუენა მისაცემლითა ოქსინოთა¹ და მარდითა, სტაურითა, საკრამანგითა, მძიძითა სადუქარდითა; წაულენ ფრიდონ და აუთანდილ ჰირითა მინა-ვარდითა,

და გაულენ ზღვასა და მიდიან საროთა განაზარდითა.

2023

მივიდეს, მათი ქვეენა მათ დახვდა ამოჯ ნებითა; მოეგებნიან, სმონობდიან წესითა და რიგებითა; თინათინს ჰირსა სინათლე ემატა დაშვენებითა;

და მულაზანზარი შეიქნა მეტითა აშენებითა.

2024

254v ეს ამბავი დარჩომოდა სარგის ლექსთა შეუწყოზლად, აგრევე თმოგვი თმოგველთაგან შესავლითურთ დარჩა ოზლად; ესე სიტყვა მოახსენეს, ვინ ჩანს გმირთა რაზმთა მწუბოზლად,

და მიბრძანა თუ: „ლექსად² თქვიო მჭევრ ქართულად, დაუშრობლად“*.

* ამ სტროფის შემდეგ ხელნაწერში (H-757) გამოვრებულია 1866-ე და 1867-ე სტროფები შემდეგი სახით:

2024* ერთმანერთისა მეშველთა მებრძოლი იმაჯანიან; ორთავე მტერი მოუვარედ მათ წინა მოიფვანიან; მათთა ურჩთა და შეშვადრთა მიწები უაკვანიან, და ორგულთა მკლავნი შემუსრნეს, ერთგულთა ატულვანიან.

2024** უოვლთა სწორად წყალობასა ვითა თოვლსა მოათოვდეს, ობოლ-ქვრივნი დაამდიდრნეს და გლახაკნი არ ითხოვდეს, ავის მხელნი დაამინეს, კრავნი ცხვართა ვერა სწოვდეს, და შიგან მათთა საბრძანისთა თხა და მგელი ვროგან სმოვდეს.

.1 ოქსინო. 2 ლექსად.

ანდერძი ტარიელისი, ოდეს მიიცვალეობდა მის ქმისა ნათქვამი

2025

„[ა]ჰ, მოგესმენს სოფლისა საქმენი თავით ქვენამდი!
მოგეგონენით, ეოფადნო, პირველ-ეოფილნი თქვენამდი!
რა გესმენს ძნელნი ანდერძნი, ღაწუთა ტირილით ქვე ნამდი,
და უურად იხვენით, რაცა ვთქვა, მე სულთა აღმოფრთქვენამდი..“

2024¹

ხანი გარდახდა, მოვიდა ღლე აღსასრული მეფისა;
ღაწუა ლოგინად, ღავარდა, მას მაჯა აღარ ჩქეფისა;
თქვა: „ჩემი ასრე ღაქემა, ვიცი, ამ სოფელს ეფისა,
და აწვე სარიდან მამგვარეთ, ანდერძი ვაკადრო კრეფისა“.

აქა პირველი ანდერძი ტარიელისაგან თავის შვილს თანა.

2024²

ღმერთს ერთ ქალ-ყმანი მიეცა, ოთხმოცდაათ წელ-ხანია;
შვილი კარგა სჯობს მამასა, ერქვა მას სარიღანია;
ქვეყანა იმას ეხვევის, სრულა ინლოთა სანია,
და მისთვისა უნდა სამეფო, პირველად მის მამანია.

2024³

შვილთა სამეფო თავადნი ტარიას შემოჰყრიათ,
სარიდან შიგნით შვიიდა, მამასა გარღებვიათ,
უთხრა თუ: „შვილო, ნუ სტირი, სოფელს ეს ღაუღვიათ,
და ძველნი წაულენ და ახალნი ამოვა ნაზარღიათ.“

2024⁴

„სოფელი არვის დაინდობს, არც ღიღსა, არცა მყირებსა,
ვისაც რომ კარგი უნახავს, ზოლოს ეამ აატრებსა;
მახე ღაუღვამს ყველათთვის, ნახეთ, თუ რას აპირებსა,
და ჩავარღების და ღაამსხერევეს რკინასა, ქვა-ქვიტიკრებსა.“

2024⁵

„აწ მე მივალ ამ სოფლითა, ღლე გათავდა ჩემი ირე;
ღმერთმან მოგცეს ხელმწიფობა, ტახტთა ღაქუ, ღაიჭირე;
ხმალი წელთა შემოირტყი, გული შენი აქვიტიკრე;
და ერთგულთ უყავ წყალობანი, მტერთა ზედან გააგმირე.“

2024⁶

„უხვად გაეცი მრავალი ოქრო, თვალ-ხას-ატლასია;
შხვებრივ სულა მოჰფინე ქვირე-გლასა, თუნდა ხასია;
ბურობდი, ღხინსა ნუ მოშლი, თქვან, რომ სოლომონთ დასია,
და მტერი ღაწვი და დასდავე, გახადე ვითა ფლასია.“

2026

2557 „ტსადი, ეოგელნო სულ-დგმულნო, ხვეწნით და მე თაუეანებით,
ხილვად აწ ჩემთა საქმეთა თქვენ აქა მონაუეანებით;
სული განუევის სორცთაგან მძლავრებით, არ წაუეანებით,
და მეწუალვის, გხედაე, გლას, მისი მოგლა და მონაუეანებით.
20247

„ხუთს დღესა ლხინი, პურობა ჰქენ, ვინც რომ გინა ვინაო,
ხუთს დღესა სამართალი ჰქენ მოწყალეს ღმერთსა წინაო,
ხუთს დღეს მშვილდით და ისრითა ინადირებდე შენაო,
და ხუთს დღესა შუისვენებლი, ხალვათად იყავ შენაო.
20248

„უპოველს კვირასა ლოცვასა ნუ აიცილებ შენო,
მღრთის სამსახურში შეუდეგ, ცრემლიცა დაიდნეო,
კვირაში ერთხელ იბურთე, სრულ ჯარი დააშენეო.
და ამა ანდერძსა დაჰყევი, დღე-გრძლად იქნები შენო.
20249

„თუ შორიდამ მოგივიდეს მოციქული სხვა მეფისა,
კარგა დახვდი, ღმობიურად, რაც მართებდეს ვისცა ვისცა;
ცამდი მაღლად მოგიხსენონ, შენც მისწერე, როგორც ღირსა.
და თვარა შენსა ურჩის მქელსა ნუ უჩვენებ მიწვიე პირსა.
202410

„მოგილოცონ პატრონობა, შენცა ტკბილად მოიკითხე,
აჩუქე და სრულ აავსე, ლაშქართა და ჯართა მისცხე.
ასრე გახდის გაცემანი, ააყვავებს ვარდსა ის ხე;
და მტერი ფერხთა მოგექცევის, იქნას ჯაბან, ივაც-ითხე“.
202411

ეს ანდერძი გაათავა, დაასრულა არე მარე;
სახელმწიფო მიაბარა, სრულ ქვეყანა, არე-მარე;
აწ სარிடანს გარდმოსციქიდა ბროლის პირსა ა რე მარე,
და ერთობილთა დიდებულთა გარდმოჰყარეს ცრემლი მწარე.
202412

სრულ ინდოთა თავადებთა შვილი ვვდრა, მიაბარა;
„მაგისია ინდოთი, სხვას მიხედუბის არვის არა;
რომე ჩემს დროს მსახურებდით, ასრე თქვი თუ: ჯარ მამკედარა“.
და აატირა ყველაკაი, თავს იცემენ, თქვიან: „არა!“
202413

„ანადირებდეთ, ასწავლდეთ წაღმა-უეკღმა სროლითა,
მერმე მოედანს გამართეთ ცხენთა დგინება რბოლითა;
ყოვლის ზნეობით გაავსეთ, არამც თუ შინა წოლითა,
და ამანცა თქვენა აგავსოს საქონელ მრავალ-ქოლითა“.
202414

მერმე შეილსა მიაბარა ინდოთი, ჯარი ყველა:
„რაც მე მექნას, ამა ჯარზედ უხვად იყავ არ ერთხელა;
ვაზირები ივაზირე, გაამაგრე თემი ყველა.
და მტერი ასრე შეგექნების, რომე იყვნენ ტურა-მელა“.
1 ისარითა.

2027

„ჟამ ერთ გაუშვით ეოველი სოფლისა უბან-დაბანი;
უბულებელს ეავთ ზრუნვანი, სახლი და ვანი და ბანი;
მიმოკვეთანი, გაჭრანი, სიცილი, მღერა და ბანი.

და ისმინეთ ჩემნი ანდერძნი, ცუდია დაფ-დაბდაბანი.

2028

„შემომერტყენით მიდამო, მოსხედით, მომეკარენით,
ზოგთა მზირ მიუავთ ერდოთა, სარკმლით და მომეკარენით,
ნესტან-დარევან, მკოცნიდი ბავით და მომეკარ ენით,

და ჯვარს ვაცმევინებ სოფელსა, ურია მამეკარენით.

2029

„ბულისხმა ეკენით, ადმოვსთქვამ მე თქვენსა შესამინელსა,
დასაუნავებსა სულთასა, არ კარგვით არ სამინელსა;

მღვიმრად ეოფასა სწავლასა, არ-რულსა, არ-სამინელსა,
და ცრემლთა ადენდით ცხელებთა, არ ეინევით ცივ-სამინელსა.

2030

2255 „მე ვიეუვ მეფე ეგეთი, ვითარ მოგითხრა წერილმან,
ბოლოდ დამდაგა სოფელმან, ნავთმან, ფისმან და წერილმან,
საქმლად მიმოვა ჭიამან, ბუზმან და ძაღლის მწერილმან,

და გა თუ დაგსაჯნეს, მიჯნურნო, მამამან ამოწერილმან.

2024¹⁵

„იონ იყის, თუ მტერი ასტყდეს, უცხო იყოს, გინდა ელი,
თუ დაატყო მორენანი, ჯარი დაეც ვითა მგელი,
თვარა ფრიდონს გაუგზავნე კაცი მალი. გულ-ფიცხელი,

და მასვე წაშა მოგესმარვის, ავთანდილცა მასთან მელელი.

2024¹⁶

„გახსოვს, ყმანო, მათ რა უყო ხვარაზმელთა მამინა, რა!

შინ ჩაუღვნენ, ამოაგდეს, მიწით ცამდი აამტყერა;

ორს წელიწადს ციხეშია შეამწყვდია, შეაკურა,

და ასრე მოსთხრის მტერსა შენსა, სახნისმან რომ ჰყაროს თერა“.

2024¹⁷

გამოუსალმა ჯარსა და შვილსა აკოცა პირსაო;

ზოგნი და ზოგნი თავადნი, ახლოს რომელიც ღირსაო,

ყველამ კალთასა ეხვია, იგლეჯენ წვერთ და პირსაო,

და ერთობით გარეთ გავიდნენ, ნატრობენ სიკვდილს, კირსაო.

2024¹⁸

დაახალგათა მეფემან სადგომი, სრასა ავალსა;

წევს, მარტო მოსთქვამს ანდერძსა და თავის გარდასავალსა,

რაც ბირვლად გარდახდომია, ბრძანებს მართ ვითა სავალსა.

და „აგი ყოფილხარ, სოფლო, არვის დაადებ პავალსა“.

2031

„ადამის თესლი სხვა ერთი მე ვერა მჯობდა ვერითა,
ვერ სახით, ვერ ახოვნებით, დაშეგმოს სიავე რითა!
აწ მამიასლა სიკვდილი, მამლამის თვალთა ბლ[ვ]ერითა,
და დამბლუჯა, ვერაჲინ გაგპურის გაზითა, ვერცა კვერითა.

2032

„ნუ მიენდობით სოფელსა, საქმესა ცუდა, მუხთალთა,
არგის მიგინდობს, რაჲი ვინ კარგთა უყოფდეთ, უთვალთა,
ბოლოდ ეამს დაგცემს, შეგიბრკამოს ფერსთა და მართ ნაკუთალთა,
და ეველასა ერთად მოგიურის მის დღეი დანახუთალთა.

2033

„ესე დღე უოვლთა ზედა აც, ქვეყანად ვინცა იშობა;
მუხთალსა, ცრუსა სოფელსა სკირს კაცთა ზედა იშობა;
არ აღირაცხვის სიცქათე მისი, ვით ზღვისა ქვიშობა,
და ბოლოდ ასრე იქს, ცუღია ცქნაფუა და მისგან შიმობა.

2034

56r „უოველნი დავისოცებით, სრულად ერთობით და რამად,
მით დაგიტეობ მცნებასა, მიენდუნეთ ცუდად, არ აზად;
ვიტკეი მუხთალსა სოფელსა ცრუდ და მიუნდოდ, არამად,
და წეუულმან, ნახეთ, რა მიუო, მჰანი არ მამჰნა, და რამად.

2035

„ვერათ შორჩებით, უწუოდით, ვერ სვეწნით, ვერ მუდარებით,
ვერ-გარდახვეწით, აღფრინვით და მთათა დაბუდარებით.
ცისის ციხეთა აგებით, ცათაცა დაუდარებით,
და მაშინ მოგკონდეს უოველი, ოდესმცა ისუდარებით.

2036

აღარას გვარგებს ტირილი, სულთქმიდეს, მაშინ ასევედეს;
ერთი მეორეს უკურეტდეს, მტირალი, ქუში ნახევდეს;
სჯობს იუნჯაუბდეს მუნასა, აქა არ შეინახევდეს,
და გარეთ გასცემდეს, უსობდეს, ატლასთა არ შინა სევდეს.

2037

„თქმულ არს: სიკვდილი უფალ არს სორცთა და ანაგებისა;
არ ეშინიან მმლაურთაგან ნივთთა და მონაკებისა;
არ შეეწუალვის ჭაბუკი, გლასა არ ემაგებისა,
და არა ჰკვირდების თვალ-წარბი, ჰაერი ღაწე-ბაგებისა.

2038

2565 „სოფელი ამაღ გვალორებს, გვლებავს ფერად რა მინისა,
ჟამად გიუხვის, რაც სთხოვი, ესე მონავს, ესრა მინისა.
ანაზღად გეტყვს, რა გადრო ჭიქისა ან რა მინისა,
და ჩემსა არ ჯერხართ, სასუდ გიც ვისისა და რამინისა.

2039

„არ გაგითავდეს არავის ესე სოფელი წამიერ,
ისწრაფის მუნეე მიქცევად, მოკვდავი ეს მიწა მიერ,
მას ნეტარ, ვინცა სიმართლით წავიდა უბიწ ამიერ;
და ცუდია აქა მეფობა, სრულობით ვერ იწამიერ.

2040

„თქვენცა ისმინეთ, მეფენო, მთავარნო და დიდებულნო,
არ ძალით თქენით რას მქნელნო, ღმრთისაგან გადიდებულნო,
თვისნო, არ-თვისნო, მშვი-ნამქ[ე]ნო, მმანო და მადიდებულნო,
და აწ განუევით გლახაკთა, ლარნო აქამდი დებულნო.

2041

„იუენით მართლ-მსაჯულობით, სიმართლის მიმსასველობით,
ღმრთის შიშით, სჯულთა მტკიცნობით, მცნებათა დამარსველობით,
ქერივთა, თბოლთა მსაჯელობით, გლახაკთა გამკითსველობით,
და არ ბნედით, არ ამიკობით, არ გაჭრით, არ ახ ველობით.

2042

2577 „მიუნდობელო სოფელო, რას ბრუნავ, რას მუსანათობ?
ოდესმე სწუხ და აბნელებ, ოდესმე არ სწუხ, ანათობ;
არვის მიგვინდობ წამ ერთცა, ჟამთა არვებ, თუ ხან ათობ,
და დაგწავებ კვამლურებ ბნელითა, არ ვითა სე მუნა ნათობ.

2043

„უსუაიძნოო, წუეულო, მოდი, სიკვდილო, მომკალო,
მოძხადენ ცელნი, მოლესენ, ჩემო, უკამოდ მომკალო!
თქვენთვის შევიქენ საკმელად, ჭიანო, მკამდით, მო, მკალო;
და ჩემი გაულეწე, დაგადე, ამ სოფლის მე დამთომ, კალო.

2044

„მოდით, მომიხლეთ, მიჯნურნო, ცრემლნი რომ ისე[ს]ხენითა;
მიჯნურნო, ეგზომ ტურფანი ჩემებრ სხვას ვის ესხენითა!
გარდაუმაღე ბროლზედა, უორნისებრ თმის ესხენითა,
და აღელდი, მელნისა ტბაო, გიძრის ტუის ძირს ესხენითა.

2045

„ველარ ვმლიქნელობ ჩემებრივ, აშიენო, მე! აწ არ ვნით;
თანა მამევეით, მიჯნურნო, საფლავის არე წარენით;
ცრემლინ დასთხივეთ, თქვენ ჩემთვის, გლას, თავნი გაიმწარენით,
და საფლავი სრად და საწოლად, სუდარი მიზეწარენით.

2046

2575 „აწ მშვიდობითმც არს, რომელმან სჯულ-მიდვა და მადინაო.
მშვიდობით, ტურფავ მაჩიტო, მაქაო და მადინაო,
სოფელმან მსგავსად წყაროსა სისხლის რუ დამადინაო,
და გულით მით წითობს, მომინდე, შენ არად ამაღინაო.

2047

„თქვენმცა მშვიდობით, ჰატრონნო, მსაჯულნო, ჩემებრ შეფენო,
სახელმწიფენო ჭურჭელნო, ოქსინოვ ქეუე შეფენო,
თავადნო, სპანო, მტერთათვის ლომებრ მბრღლვინავნო, სეფენო,
და უოვლნი მტიროდით საბრალოდ, ჩემთვის ცრემლისა მჩქეფენო.

2048

„თქვენცა მშვიდობით, მშობელნო, აწ ჩემთვის ჭმუნვით გასულნო,
თვისნო ტომნო, და-მძანო და შეილნო², მენო, და ასულნო,
იარაღნო და მონანო, აწ ჩემგან სსვანით წასულნო,
და აწ მიიბარეთ, გლას, სული, ზეცისა ძალთა დასულნო.

2049

„ვამე¹ დაისხნეს კავშირნი, არ მფეთქენ მე მჯანია,
ცუდ იქმნეს მკლავნი მაგარნი, ვა მტერთა მემჯანია!
მკლავნი, რომელსა ვერ მბრძოდა იგ დევი ქაჯ-მჯანია,
და გამოისალმნეს, გაუმვა ქვე-მდგომმან სორცმან ჯანია!

2050

2587 „უჩემოდ დაქნი, ვარდო და იავო, ფერ-მართლად იუავ!
ვით დამთმე, ლალო და ბროლო, მოწო და, სათო, რა მიუავ?²
კვლა იავუნდო, ნავლედი, გატყდი და შუა გამიუავ,
და აწ მარგალიტო მს[ვ]ირვალო, ნუ მტირ და ბაგე დაიუავ!

2051

„ჩემი გარდასდა, სურვილო, რას გარგებს, რაზომც ინანო!
და მოადინეთ სისხლის რუ, გაწკრით ვარდნო და მინანო!
ჩემთანა ცისა მნათობნო, რანო და ანუ ვინანო,
და მზე მზეთა მოვჰკვე, მტიროდეთ, გულნო, კლდეწო და რკინანო! .

¹ შ. ² უაილინო. ³ ვაიბე.

2052

„აწ ეს ვითხოვო ღმრთისაგან, საჯუოდ დიდად მნელია. სადა არს ჩემი სავანე, მუნ განმინათლოს ბნელია. მისთა ელვათა მაკრთობდეს, არ მცხინვარე უოს, ნელია, და ანგელოზთ თანა ვფრვინვიდე, ვადიდო ჩემი მხსნელია.“

2053

„სული, რომელი აწ ჩემგან ჩანს უტკეად დანასულები, მუნ დაამკვიდროს, სადაცა ჰეკანან მართალთა სულები; შორს ქმნას ნაწილსა, რომელთა არს დამზრალ-დანასულები, და რომელსა თიკნად უწოდენ, არს მარცხნით წანასულები.“

2054

2598 „ამ საჯოსა ღმრთისაგან კვლა ველარ ვითხოვ აროსა: გლას, სულსა დახსნას ბნელი და ნათლისა გსასა აროსა. მართალთა თანა შეპრაცხოს, ზრდიდეს მართ ვითა საროსა, და ედემს ბუნაგი აღუგოს, სამოთხეს დაამყაროსა.“

2055

„აწ გაისვენით სატირლად, ტურფა რაც გექონან ახლებნი, ოთაღნი მსგავსნი ედემთა, კარავნი ნაჭრნი, ნახლებნი, თავთა იცემდით მხარ-დახდით მონანი ჩეენნი ნახლებნი, და ჩვენ დაგემარსენით, შთაიცვით, წახვიდეთ რა შინა ზლებნი.“

2056

„ესე წესია სოფლისა, საბჯოდ მცალს არ აწ ამისად, ამად არ გეტევი, მიენდენეთ არცა ერთისა წამისად. უწუალოდ ცვალის ჰაერი ტურფისა თვალ-წამწამისად, და ბოლოდ უმუხთლოდ ვერ მოჩნი, თუ თავიც წააწამისად.“

2057

„ესე ისმინეთ უოველთა დიდმან, მცირემან, მონამან: «თვით არ გეწიოს, რაც ავი სთქვა სხვათა დანაგმონამან». დარეჯანს ესმა ანდერბი, სრულყო არ დანაბკონამან, და არე ვარღისა მელნის ტბამ აღეულდა, მორწყო, მონამან“.

2058

2599 ანდერბი სრულ უო, გარდახდა, ენავ, დაიუავ, პირო, და. ნესტან-დარეჯან მოსთქმიდა, სისხლის ცრემლითა ტიროდა; იგიცა მოკვდა, არა თქვა: „სიცოცხლე დავაპირო და“. და შვილნი ტიროდეს, შეიქნა გლოვა, არ სტვირი უვიროდა.

2059

ჰკვანდეს, დაბნეულდეს თუ მზენი ან ერთგან ორნი მთვარენი;
დიოდა მსგავსად ნილოსა მუნ ცრემლნი მონაღვარენი,
ვნახე და დაუჰკრთი სოფელსა და თავნი სსვავანით ვარენი,
და ვაჰტვი, თუ: „მივენდო ღმერთსა და ბრალნიმცა აღუარენი“.

2060

მტირალთა ჰირ-დახოკილთა მსართა იტვირთეს, აიღეს,
იგ უსახონი მიჯნურნი თაბუთისაკენ წაიღეს,
იარაღიცა ტურფანი მათნი მათთანა გაიღეს,
და ცისა მნათობნი ტიროდეს, სული აროდეს დაიღეს.

2061

მდღურად ტიროდეს შვილნიცა, მათნი მენი და ქალანი,
მოსთქმიდეს: „მზენო, სოფელმან ვითარ მოგსადანა უალანი?
ოხრად უთქვენოდ უოველნი ცინე-ქალაქი, უალანი!
და დაგვევენ, ცუცხლისა გვედების უწეალოდ ჩვენ აქ ალანი“.

2062

2295 მე მამას მწარედ მოსთქმიდა, ცრემლი სდიოდა სალამე:
„ვა, გაგეყარე, გმირო, და დათხოვით მოგესალამე!“
თავს დაიღეწა კაპარჭი, „გული კლდე მაქესო, სალა, მე,
და ვა ჯავრნი შენნი, სოფელო, მაჭამე კვლავ სამსალა მე“.

2063

მალორებლისა მუხთლისა სოფლისა წესი ბარ ეს ა:
უოვლთა მოაწევს ბოლოდ ჟამ ტკივილსა სალმობარესა;
იგი სოფლისა ჯავარნი საფლაუთა მიაბარესა,
და ზედა მიწანი მიუარეს, მინიჩბეს, მიაბარესა.

აქა კიდეც სხვა ანდერძი და ხოფლის გზობა ტარიელისა და
ნახტან-დარეჯანისა, ტფილელის ოხებების ნათქვამი

2063¹

აწ მამისმინეთ უოველთა სიტყვანი ანდერძისანი:
„თუ ვიყავ მუჟე ვითარი, ენას არ ძალ-აქვს თქმისანი;
მამინ მოგკონდე მოკვდავი, სულთ ბრძოლა ნახოთ სხვისანი.
და დაიხსნეს ხორცთა კავშირნი, ღონე არა აქვს ძვრისანი.“

2063²

„სიყმის დროს ველთა, მინდორად მხეცთ ჩემგან ჰქონდა სვრანია;
ხვარაზით მუჟის ძე დაეპოვრუნე, აღარ აქვს ხელთა ძვრანია;
როსტკვეანს უნდა შეუყრობა, ყმა მწივა ოცდა-რევანია,
და ხატველთ როგორ დააჩნდა ჩემგან მათრახის კვრანია.“

სიკვდილი ტარიელისა და ცოლისა მისისა

2064

რადგან სწორად გარდასჯების ავი ანუ კარგი ვინ ა,
მამ, წამი-ერთ რა ვის გავა, გარეთ იუოს თუნდა შინა;
აქთ ბარცხა რასა ვზიდავთ, აწვე წასვლა სსვავან გვინა,
და საკადე და თუნდა ტანტი სწორიაო ბრძენთა წინა.

2063^ა

„რა უყვ რამაზ მეუხა, ან ფრილონის მტერს ვნებითა,
ქაბს დევი როგორ გახწყვიტე, ლომ-ვეუხთ ვეგონე სნებითა
ქაჯთ ციხე ძალად წაუხვენ, რამაზ გაუშვი ნებითა,
და ხვარაშშა ხვალ-შეხეწილი გაუბეგრე ქუა-მცნებითა.

2063^ბ

„ღბინი შექქნი და ვიშეუბდი, მტერთ არა შქონდა რიღები;
გამარჯვებულსა მშენოდეს, რა თავს მეხვავის რიღები;
აწ წავე, გავხე სოფლისგან, თქვენც გასაულად გიყ ხიღები.
და ხორცნო, მიწამან გიტვირთოს, ძვალნო, სადამდის იღები?

2063^გ

„თვალნი დაბნულეს, რომელსა მელნის ტბა გარე უარდა;
ღაწენი ზაფრანად გამხვარა, რომელი პირველ უარდა;
მკლავნი, ქაბს დევთა მახოცნი, აწ შეზიდალმან უარდა;
და სენთავან დადნა, საკვლავად შეივნა, უარ-უარ და.

2063^დ

თქვა თუ: „გამწირა სოფელმან, ხორცნო, წადი და სულ ები,
პირველ მინდორად გაგ[ა]ქრო, აწ ყელს მოგჯარა სულეები;
მკურეტნო, არ დაშლი ტირილსა, რომ ბევრჯელ გითხრა—«სულეები».
და პარი მიღურჯოზს და გული ცემით შემქნია სუ ლეზი.

2063^ე

„რაცა შემართა, მიიწყო სოფელმან ჩემი ბეგარა;
რაც შევა მამხვდა, საჩემოდ არ იქნა, გამოვღე არა;
რაცა ვინები, მიუხვის, ესე გთნავს, ანუ ეგ არა.
და აწ უნდა მშალოს ნივთთავან, მიწასა მიმცეს მე გარა.

2063^ვ

„სახლნო, დაგაგლე უშვეიდროდ, სარკველნო, ერდოვ, რა ბანო
მოთქველნო, ჩემნი მტირაღნო, ზარნო, ზახიღნო, რა ბანო
ღაწენი ყაყაჩოს მფერავნი, ცრემლნო, აყვითლეთ რა ბანო,
და მოსკე ვით გაპენო, მგოლებლით კარანო, ჩემთვის რაბანო.

2063^ზ

„რაცა მე მიყო მუხთალმან, თქვენც რამე გავნოს ეგება;
ვინცა მიყვევა ჩემებრივ, გულსა ლახვარი ეგება;
ფიცხელი ვერსით გარდუხლტეს, გამქცევა წინა ეგება.
და ნუ მიენღობით, გასინჯეთ ვის მართლ მუერეტლად გაქვს ეგება.

2065

ამა ჩემსა გაზრახულსა იკითხვიდეს ანუ წერდეს,
ფუ მას კაცსა, რომელიცა სოფლისაგან არ შესჯერდეს;
ტარიელ და ცოლი მისი სიბერითა გაუმეგრდეს,
და დაეუნეს წელნი ოთხმეოცნი, დაბრძეს, დაღრკეს, დაცაბურდეს.

2063¹⁰

„ალარ დამინლო სოფელმან, შეიქნა ჩემთვის უხანო,
ნუ მიპყლიხართ, უფალნო, პატრონო, ბეგნო, ნუ ხანო!
გულს შუა საკვდად ისარი მკრა, არა გამახუნანო,

და ჩემისა სიკვდილისათვის ამხანაგებიც წუხანო.

2063¹¹

„ფრიდონ, მტეროდი პირველ მე, მერმე აეთანდილ ხლმინი,
რემა წაგისხით, ვლალობდით, აწ აღარა ვართ ხმინი:
წაუედით, ჩვენთვის დაბნელდა მზე კამკამ-სინათლიანი;

და ჩენი მთარვა, წახლომა, არის შენთვისცა ზიანი“.

2063¹²

„ქეთა შეგვედრებ, რომელთა გურ არ იციან ბრძოლანი,
მაგრა მიქნია ამათეთი ნაწუარითა ყმათა ყოლანი;

ამათ ასწავლე ჩემებრივ ისბად ისრისა სროლანი,

და ვა! მიგვირდების წასრულთა, მუღმად მიწაზედ წოლანი.

2063¹³

„ამ სოფლისგან წასლესათვის მტერთა იგეს ჩემზე იში,
აღარ ეკვობ, რამაზ რომე ჩენს შევლს დასდვას რამე შიში;
ვერც ხეარაზმშამ ქეთ ჩემთ რამე გამოპიროს შამათ-ქიში.

და მოდით, ჩემო დაქმმარხუელნო, მამაყარეთ მიწა, ქეიში!

2063¹⁴

„სულთ ამასვლის დროს შემოგტირ, მიწად გარდმეცა კაცება;
ჩემო დაზრდილნო მონანო, შექენით თავის ტკაცება,

თმანი დაფხერენით, უღვაშსა, წეკრს უქმნეთ ხელის ტაცება!“

და სრულ დაიგლიჯეს მონათა თავს თმანი, ან პირს რაც ება.

2063¹⁵

„რაცა სოფელმან წელელები დამდეა, ვერ მკურნა მალამა;

ცრმელთა ღვარისა მორეცა მიწყა სარჩობლად, მალამა;

სიყმის დროს რჯანი მიმრავლა, ბოლოს სიკვდილი მალამა

და წავალ და ხორცმან მიწასა საკმლად და სადნოდ მალ ამა.

2063¹⁶

„მხეცთა ესერიდი, ვერსად მორჩის ისრის ჩემის განაკრავი;
საკმლად მქონდის ნადირთ ხორცი, არ თუ თიკან, განა კრავი;

მტერთ ვერ ქნიან შესაყრობლად გზანი ჩემნი განაკრავი,

და მედვის გორად თვალ-გუარი არ წერილ-წერილად განაკრავი.

2063¹⁷

„შვილო სარიდან, უჩემოდ თვალნი ცრმელითა შენამე,
გულსა არ უთხრა: ამტერთაგან ვიჯახნე, მამხედა შენა მეუ,
ჩემთ ძმობილთ ქეთა მსახურე, ეტბე, ემდაბლე, შენ ამე,

და მტერთ ეპასუხე, როგორც მე, იკითხე, შექნას შენ ამე.

! ვაჲ.

2066

260r ერთი უმა და ერთი ქალი მართ მათნივე შესაფერნი,
ღმერთმან მისცნა ესე შეილაღ, საჭვრეტელად შევნიერნი;
ულვანი და შევენებანი მათგან ჰქონდეს მათ მიერნი,
და მსგავსნი მსგავსსა წარმოშობენ ციერნი და მიწიერნი.

2063¹⁸

„სიცოცხლესაც ბერი მსაჯა მე სოფელმან მუხთლად მქცევან;
ბევრჯელ¹ მართ დაბნედილმან, არ მტერთ ომში გამოშქევემან;
ხვარაზმმ შუბი შემომლენა, თვითვე ცხენის წამომქევემან,

და აწ სიკვდილმან მიძაბუნა, ჩემის სახლის დამაქევემან.

2063¹⁹

„სიკვდილო, რასთვის არ მამკალ, როდესაც ვიყავ ხელია
დაბნედილთ მხოვა ავთანდილ, თვალთ მავლო მან სახელია;
აწ ჩემი ასრე წაყვანა ან შენი რა სახელია?

და შემობრალეზდილთ, მსმენელნო, თუმცა გვერც გიახელია.

2063²⁰

„სიკვდილი მწვეს და მპატიჟობს, დამიწყო მისკენ ბირება;
პირველ მიქადა დღეთ სიგრძე, აწ არ მითავა პირება;
გაუპხედით ორნი მნათობნი, ვის ძვირად გვექონდა ღირება;

და ჩვენს უკან ღზინი, სიუხვე, თქვეც იცით, დაიძვირება.

2063²¹

„ის დღე გიჯობდა, დარეჯან, როს ქაჯთა ციხე ავიღე!
სხიეთა ელვა და ციმციმი, შუქნი მიღამო გაიღე,
შენ და ასმათი შეგყარე, სულთქმა გულთაგან დაიღე,

და აწ მზიღე საფლავისაკენ, მივლე, საკაცე წაიღე“.

2063²²

ნესტან-დარეჯან ატირდა, ანდერძს დაიწყო წერება:

„ჩემთა მნახეთა გიშშიმდეს, რომ შუქი მამემტვერება,
არ დაიშალა სოფელმან პირვლიდგან ჩემი მტერება,

და არც მე ვშორდები ტარიელს, ვეღარეინ ვერ გვეტერება“.

2063²³

„რა დავიბადე, გსმენიათ ჩემთ სხიეთა კამკამ-კართომანი;
ზრახვასა თავი დავერიღე, მით არ მეწვივა ცთომანი;
ტარიელ ჩემთვის ბნდებოდა, მეც მქონდა მისი ნდომანი,

და ხატაველთ ომი უბრძანე, ფიცხლავ ქნა მან მიხდომანი.

2063²⁴

„გამარჯვებული მოვიდა, ხელთ კოდილიყო ომითა,
რამაზ მოგვარა მეფესა ხელ-შეკრულ წინ წადგომითა;
ხვარაზმმს ძე სთხოვეს საჩემქრმოდ, არ ვიქმენ მე მიხდომითა,

და ტარიელ მოკლა ანაზღათ, შეიქნა სულთა ხდომითა.

2063²⁵

„მეუფე გაუწერა დას დავარს, ვინ ჩემი იყო მზრდელია;
დავარ მცა, ქაჯთა ხელთ მიმცა: აქენით ჭირთ-გარდაზხდელიაჲ
ნავს ჩამსვეს, რაზა დაკლიტეს, არ იყვენს პირ-ამხდელია,
და ზღვის წყალსა გსგემდი სიმწარით, მეგონა ველის ყრდელია“.

¹ ბევრჯელ.

2067

დღენი მათნი წაიარეს, დაბერდეს და დაუძღურდეს;
ტარიელის ღომნი მკლავნი მეტად¹ გაუუსუსურდეს;
ბედისაგან მადრიელნი სოფელსავე მოემდურდეს;
და სოჭლისაგან გაბჭობითა ბრძენთა წიგნი დადასტურდეს-
206326

„ქაჯთაგან ჟათმან წამკვარა, მათ გაუცულა გრძნეზანი;
უსენ გატება საფიცი, მთვრალმან ქნა გამქლავნეზანი;
მიმცეს მეფესა. გამპარავთ ქნეს ჩემი ქრთამით ნეზანი;
და ჟათმანთან მიველ, თავისა ვქენ ცხენით წაყვანეზანი.
206327

„წაველ, გზაზედ დამიჭირა როშაქ. მიცნა ქალობითა;
წამიყვანეს, ვერ წაუველ ცხენ-ფიცხოზის მალობითა;
ქაჯთ მეფემან მკითხა: „ვინ ხარ?“ ვერ მათქმევა ძალობითა.
და მოვიდეს და ციხით ვიხსენ აუთანდილის წყალობითა.
206328

„წამიყვანეს, ქაჯნი ჰსოცეს, ციხე შექნეს სამთავ ქცევით;
ჟათმან ენახე ფრიდონისას, ვიყავ კაის ყოფა-ქცევით;
ასმთ წამყევა, ქვაზნი გაველეთ, არ ვუყვით ცრემლი განაქცევით.
და რა თინათინ ენახე, მნახა, ჩვენ ვქენით შუქნი გაწაქცევით.
206329

„წამოველ, მოველ ინდოეთს, მოგვეშორდა საქმე მტერული;
მტერნი გაეაძეთ, ვიშვებდი, არ ვიყვი მე უვერული.
აწ კარს მამადგა სიკვდილი, გულსა ლახვარი ძვერული.
და ესე სოფელი ამიჩნდა სიზმარი, ძილი მე რული.
206330

„აწ თან მივსდევ მე ტარიელს სიკვდილსა და საფლავს შინა;
ანდერძს გაადრებ, გვახსენებდეთ, ვინც დასდგებით თქვენ აქ შინა;
თუ ჩვენ მივსდით, ესეც მიკვირს, რად თქვენ ველარ შეგაშინა,
და სული მივსცეთ წამლებელთა, გვაქმა ხორცში აღგვაქმინა.
206331

„ქამქმან ჩემქმან უხანოზან დამიბნულნა თვალნი მნათი,
დაწვი ვარდი ზაფრანად ქმნა და გაცუდდა შინა, სათი,
დამუდარვის ვერცენი მარტო, ვერც თუ შეკრბენ ერთგან ათი.
და აწ სოფელმან ჩემზე ბრუნვით მოიხმარა მისი ხლათი.
206332

„აწ დაემიწღები, წახდების ლაწვი ბადახში, ლაღები,
სანდომობა და უსული, სოფლისა ჯავარ-წყალები;
მიწა დამალაობს, წამახდენს, ვარ თქვენგან შესაწყალები,
და მამთქმელთა ჩემთა ცრემლი სწყვეს, გული შექმნია საღები.
206333

„სოფელს მივეწღე, მეგონა, ყოფა არ წამიხდებისა;
უყურე, ახლა რა მიყო, თუ ჩემზე რა მოხდებისა!
რაცა მე მიყავ, სოფელი, იგიმც შენ გარდაცხდებისა,
და სულს როგორც მე მცლი გვამთაგან, ეგრემც შენ ამოცხდებისა.
1 ზბად.

2068

სოფელს შოფსა ეველაკასა ესე არვის არ ასცილდეს,
მათ სოფლისა შეენებათა წყალ-ჯავარი გაუწბილდეს,
მიჯნურობა გაუსუსტდა, გონებანი გაუღბილდეს,
და სიყვარული გააცივეს, ერთმანერთსა უკუგრილდეს.

2069

ტარიელ და ცოლმან მისმან ტახტოსნობა მოიწუინეს;
მეფედ დასხნეს შეილნი მათნი, ნაცვლად მათად დაადგინეს;
ერთსა წელსა დაიხოცნეს, მიწვეს მიწად, მიიძინეს,
და მხესა ლომი არ გაჰყარეს, მასვე თანა დააწინეს.

260თ ანდერძი ავთანდილისა,
რომელი თქვა ჟამსა სიკვდილისა მისისა

2070

ისმინეთ, მენო კაცთანო, ანდერძი ავთანდილისა!
ვიტუევი, მსგავსია სოფელი, ეს მუსანათი, ჩრდილისა;
სწორია ჟამი მწუხრისა კრულთანა, ავთან დილისა,
და ადრე დაღუბის, გაცვდების, ვით ქსელი ნაქეს-მანდილისა.

2071

რა მიიასლა სიკვდილად, დაუწუო ხდამა სულითა,
ხელთა იხრიდა, კრთებოდა სიტუეითა დამასულითა;
თქვა: „ველარ მიხსნას მამან და ვერცაღა დამა სულითა,
და მუნ შემეწინაროს, რომელმან მიწა ადამა სულითა.

2063³⁴

„მივალ და მართლა არ ვიცი უცთურად წავლა გზებისა;
მნახეთა ჩემთა ვის ესმის, ეღების ცეცხლი გზებისა;
მოაგონდების შუქ-ერთობა მას, არა სხვისა მზებისა,
და რალა ვიჩვილო დაგმობა სოფლისა მიზუზებისა“.

2069¹

კაცი მოკაზმეს, გაგზავნეს ფრიდონთან წიგნი შავია;
„ღმერთი გამიწყრა, მოვშორდი, დავრჩი ვაგლახი ავია,
ანდერძს გვედრებდა, ტირიდა, ფრიდონ არს ინდოთ თავია;
და ახლა თქვენ იცით, თუ მოხვალთ, გეყოფის ერთი ნავია“.

2069²

კაცი მივიდა, ფრიდონსა წიგნი მიართვა ქებულსა,
რა წაიკითხა, ათროლდა, დაეცა მათთვის ვებულსა;
- ტირის, იძახის: „ვა¹, ძმანო და დამ, მოშორებულსა,
და რასთვის დამავდეთ ღარიბი აქ მარტო მიწას შებულსა?“. ¹ ვაა

2072

„რაზომც გამეფდა, ცად ვინ თქვა კაცი შთამოსრულ ან ასულ,
ცუდია აქა დიდობა, ვარდი აწ მეც ვჩან დანასულ,
უსვამინოა ესე დღე, მე რაღას მარგებს ან ასულ,
და მიწა მიიქცეს მიწადვე, ხორცი მოკვდების, განა სულ!

2073

„სიჭაბუკისა ევაუილი დატნა, ჩანს ავად ვარდია;
პირველ მტერთ ზედა სიმაღლით ვსჩნდი ორბებრ მონავარდია;
აწ წაველ მგზავსი გმირისა და ფერად მინა-ვარდია,
და თანა წამაძევე, თინათინ, ჩემს უკან ნუ დავარდია!

2074

261r „იგიმცა კაცი კრულია, ვინცა მიენდოს სოფელსა,
მოლიზღარსა და მუხთაღსა, სიცილით ჰოცნის ოფელსა,
პირველ სიცოცხლის მქადესა, ბოლოდ უარის-მოფელსა,
და მუნ დამკარგავსა კაცთასა, აქაც ხან დაუყოფელსა.

2075

„შეიწუნარენით, ნაარსნო, მცნებას გასწავებ არ ავსა;
ნუ მიჰყოლისხართ სოფელსა, ნიავსა, ქარსა არავსა;
მუნ იუნჯებდით, სად ღმერთი დასდგამს სიმართლის კარავსა,
და სადა ვერ უკებენს მღილი და არ მალ-უც ჰარვა მჰარავსა.

2076

„მიჯნურობისა სახმილმან დამწვა მძლავრ ანაგზემან და;
მზე მოვჭევე, თავის გამოღმა შენ დამიტირე მზემან და;
სხვამ ჩემოდნობა ვერა ქნას ეოველმან მონაზემან და,
და ცავ, შთამოიქცე მნათითურთ, აწ რადღა ჰყოვნი ზე მანდა?

2077

„მტიროდით თქვენთვის დამწვარსა, მიჯნურნო, ჩემთვის ურვილნო,
გამზრდელნო, თქვენცა გაზრდილნო, ტურფად ისანო, ჭურვილნო,
ხასნო, ახიზად ნანახნო, თავნო ნაზობით ბურვილნო,
და სულთქმით მამთქვემდით, ბაგენო, და უბანებდით, სურვილნო!

2078

261v „თინათინ, პირველ სურვილი პირის შენისა ამარე,
აწ ლოქმან თავი გამარა და, მზეო, შენ მასამარე,
აქა ნარბენთა სწორად ვლოთ, უიცო იციც სამ არე,
და ერთად წავიდეთ, აჰა მზა ჩვენთვის თაბუთი, სამარე.

აქა კიდევ ანდერში ავთანდილისა
ქამსა სიკვდილისასა

2079

ავთანდილ კვადრო, მისმინეთ სიტყვანი შესაწუხანი:

„ვინ შუარდნისებრ ვფართოსნობდი, აწ მამსვდა თვალთა ჭუსანი,
დაჯნა შეენების ევაგილნი, აღარ მაქვს ფასი-ფუსანი,
და წახდა სიემისა აერი, გაცუდღეს ეკალ-მუსანი.“

2080

„ჩემსა ნახვასა ნატრობდეს სრულად არაბთა არები,
ვით გამოძინდა მეფესთან მე ჩემი მშვილდ-ისარები,
ტარიელ ვნასეთ, დავეკრთა, მებნის არ ვიეუვ მხარები,

და ვიპოვე, სადა ღვეთათვის წაერთო ქვაბთა კარები.“

2081

„წაველ, ვისთვისცა ხელ იუო, ვმებნე, გლახ, მარტო თავითა.“

გზაზე მეკობრე ამიჩნდა ხომალდ-კატარღა ნავითა,
იგიც დავჭხოცე, ჩაჩნავირს რა უეუვ ჩემის მკლავითა?

და ტარიელს ქაჯეთს მოუძეხ, არ ვიეუვ მათზე სავითა.“

2082

262r „არაბთ ქვეყანას გავმეფდი, ქვეყანა მექმნა მუდარა,
სამჯერ ტარიელს უმეფლე, მის მტერთ ვახმარე სუდარა,
ლხინით ვიშვებდი, შუქებმან ჩემან მრავალთა უდარა,
და აწ ხორცმან მთხოა მშვიდობა, საფლავსა დაიბუდა რა.“

2083

„სიკვდილსა მიეპუავ სადგომლად, მან აღარ მამცა დროება,
მოვიღეს სულის წამლებნი, მათ ჩემზე შექნეს გროება,
ორბი რომ მოვჭკალ, ისრის ჰირს თუ როგორ მარჯვევ ზრო ება.“

და აწ საკაცე და ტაგრუცი ჩემზედა იაზროება.“

2084

„ნუ ვის გკონია, ჩემებრივ სხვა უოფილიუოს შეებითა;
სოფლის წესია, ბოლო-ვამ უოვლს კაცსა შეგვიქს ვნებითა,
სულნი მშორდების გვაშთაგან და ხორცნი დავიდნებითა,

და ცეცხლი, წუალი და აერი, მიწა მიწას ტვირთ-დებითა.“

2085

„თავზედან, თმანო, აფოლხვდით, ვინ უორნის ფრთე[ე]ბრ ბზინევდით;
წარბნო, დასცვივდით ხმირ-ხპირნო, ვინ მპვილდებრ უკუ-ხრილევდით,
დაბნულდით, თვალნო მელნისაგ, მოთქმის რუს¹ მოადინევდით,
და ღაწვნო, ვინ ვარდებრ ჰევაოდი, აწ ველარ ისრევ მინევდით.

2086

262v „მოწნო და იავ, გალურჯდი, შიგ მარგალიტთა ღელვანო;
უკუტრეხილნო უღვაშნო, ხელთ ხლებით ჰქონდა ქელვანო;
ველსა და უერსა მუქ-მკრთოშა, რასთვისა დაჰკრთით ელვანო?
და გა მოგეშორევე, მინდორნო, ჩემ კერმ ნადირნო ველვანო.

2087

„მკლავნო, რომელსა ადვილ გჩნდა მოხდომით მპვილდთა მოწვევა;
ხელნო, გულზედა დააკრფდით, დაჭნი სათო და მოწვევა;
ზურგნო, ვამთაგან მოხრილნო, შეიქმენ ვითა ხოწვევა;
და ტანნო, ზარიფად ნაზარდნო, მიწა გიწვევს და მოწვევა.

2088

მუხლნო, ვით გქონდა ცხენთ რბევა ან ავეანდათა გრძელობა,
უცხენოდ ვეფხი შვეიპური, არ გჩნდა დაჭირვის მხელობა,
თავს ვითარ ჰკუა ათსოვე, ან მას ვის სჭირდა ხელობა;
და მუხლნი წამქცნენს და თვალნი დამრტა, ესვია ბნელობა.

2089

„ჯაჭვნო, რომელსა ვერ გტეხდა ისართ კვრა ანუ შუბები;
ხრმალნო, მრავალჯერ აუენე¹ მტერთა სისხლისა გუბები,
ლასტმა, მუზარადს ნაცემმა, სისხლით აავსის უბები,
და იარაღთა და ემთაგან აწ მარტო მივალ სუბები.

2090

263r „რად მოვსთვალო თავის ქება, იარაღთა ანუ ემათა,
ჩვენ გენატრობდეს ქვეყანანი, სამთ მპობილთა, ვითა მმათა;
მე და ფრიდონ მოუსმენდით ტარიელის სიტყვის თქმათა,
და აწ დავენგეოქამს შავი მიწა, ამოვიღებთ ველარ ხმათა.

2091

„ვინ არ შესჯერდეს სოფელსა, იცით, რომ შეიჯერებსა;
თუ ემა არ .ისმენს, ჰაბუკი, სმენა ხომ მართებს ბერებსა;
არვის დაგვინდობს, მიმნდოსთვის უფრო მხელს ქარსა ბერებსა,
და გულსა შეიპურობს, მიიწვევს და თვალსა გაამტერებსა.

¹ აუენა.

2092

„ხორცილი დაიხსნეს, მოგაკრფდეს სულისა წამლებულები,
ვის რომე ვერას მოჰპარვენ, არც არად უნდა მცველები,
წვეულსა ვერვინ აბრუნებს, ვერც მოეწევა მშლელები,
და თუ ცვალონ დგომა წასკლაზედ, ჩვენც მივსცეთ შემაშლელები.“

2093

„გებრალეობდე ეოველთა აწ სულია ამოსვლისათვი,
მამიგონებდე, შერმადინ. მე შენგნით წამოსვლისათვი,
პირველ მტერთ შემაზარავი, აწ მიწას შთამოსვლისათვი,
და სადა არა შეავს შექცენი, ანუ მწე გზაზე სლვისათვი.“

2094

2630 „შერმადინ, ჩემო თან-ზრდილო, გახსოვნს, სად ვსებენე ხელია?
მაშინ შეგვედრე ქვეუნა, თავადად შენ გქმენ ცველია,
აწ ჩემთ წვრილთ მეთა ეთვისე, იუავ მწვრთელ, მსწავლელ, მზრდელია,
და მამიგონებდე, მტიროდე, ადინე ცრემლი ცხელია.“

2095

„გახსოვნს, როსტევან მიბრძანა ველთ სრვა ნადირთა სოცისა,
რაც მსეტთა სისხლი მინდორთა ვასხვით, რისსვა ესცით ოცისა,
თორმეტნი ისრის მიმრთმეკლად, მე შენ მევი მარტომ ოცისა,
და მით არ მიშვილა, მეფე მეო, გულს სევდა ამამსოცისა.“

2096

„შენცა მსწრებისარ თან ხლებით, როს ორნივ ვიყენით ცნობასა,
ვით ვეკრძალოდი როსტევანს, ან ვით ვისმენდი თქმობასა;
შენ ჩემგან ზრდილო, უმად თქმულო, მე შენ გეტუოდი მმობასა,
და აწ გაგიჩნდების ნამუსი, ვით ჰფერობს ჰატრონ-უმობასა.“

2097

„ტარიას შებნად მოვლახე ქვეენისა სიგრმე-განება;
ქვაბს ვპოვე ასმათ, მიმოწმე, სოფლის მახესა განება.
ცრემლი დავჰსწვევიტე, მეგონა, სოფელმან თავი განება,
და აწ მივჭეავ ძალად უნებლივ, მათ აღარ მიუვეს განება.“

2098

2641 „მოდიოთ, მოყვასნო, მტიროდით ცრემლ-დენით, მოთქმა-ზარებით,
პირ-სოჭით, თმა-წვერ-დაგლეჯით, სიტყვა-თქმა შესაზარებით;
უკულმა ბრუნავს სოფელი, მე მექმნა აბეზარებით,
და ვერა მარკეს რა მოყვისთა, ვერ ჯადვარ, ვერ ფაზარებით.“

2099

„ფრიდონ, გნახე, მაშინ გიცან, ოდეს მინდორს ნადირობდი, ალუა გარე შემოგვეკრა, სხათ ნადირთ სრვას მიუთსრობდი, ორბის მოკლა მოგვეწონა, სხვათ შენ ჩემთან მოუსწრობდი,
და ალუა შალე, მოგვეწონე, შეურისათვის მწვე ხარობდი.

2100

„დამხვდი კარგა, ბერი მაგეც, გამისტუმრე ტუვის სამებრად; შენით წაველ, ფატმან ვაოვე, მის მტერს ვექმენ, ცან, უშებრად; მან მიანბო ტუვის ამბავი, მძას დაუმრიტე ცეცხლი მგზებრად,
და შევჭკობით სამნივ ქვეყანანი, დავაშვენეთ მთვარე მხებრად.

2101

„რაცა ვჰქენით, ეველა იცი, ჩვენ ვლეთ, შენ ტახტს დაემყარე; აწ მტიროდი სულთქმა-ასით, სულნი სორცსა გავეყარე; ბოდიშა და სალაშს მოგთხოვ, მით სიკვდილსა წავეყარე,
და ეულს ჰატრონს, უმკვიდროსა მე წაუელ, ავეყარე.

2102

264v „ოდეს ტარიელ დამარხო, მიტირე მეც თავს ცემითა, თინათინს მუქთა ელვანი ვაპარ-ცემციმის ცემითა, ორნივ გაუმორდით ნივთთაგან, ვიქნებით დანაცემითა,
და აღარად უნდით, გაუმორდით სოფლისა მიც-მოცემითა.

2103

„ვიცი, რომ შენცა დაბერდი, აღარ გიც ბუერი ხანია; აღარც შენა გცალს სოფლისთვის, ხან ვარდი ჰყრიფო, ხან ია; ანუ მინდორად შეექცე, მოჰკლა ქურციკთან თსანია,
და ასრე ეკაბრუნვებს სოფელი და ჟამი ეს უსანია.

2104

„მეთა შენთა ესე უთხარ, მტკიცედ კარგა დაბარე; მათცა იმპონ შენი ჩემნი, მძისგან უფრო მიაბარე; ღმერთსა უნდეს, მტერნი მათნი ხელ-შეკრულნი მიაბარე,
და მე საფლავს ქვეშ მამაქციე, მიწა ნიჩბით მიაბარე.

2105

„კარგნი უოფილხართ სამნივე, ჰხოცეთ დევი და ქაჯები; წაგისდა მხენი მალ-გული და დალჰა ცუდად მაჯები; სოფლის ურჯულად წასკლისთვის თუ არ აგართვან აჯები,
და მიკვირს, მწერალო, ანდერძსა მათსა სწერ, რად ისაჯები?“

სიკვდილი ავთანდილისა
და ცოლისა მისისა თინათინისა

2106

აზომ არ არის სოფლისა საღამო, არცა დილია,
სიზრმისა უფრო სიზმარი, ჩრდილისა უფრო ჩრდილია,
არ ამოჰკრეფენ სწავლულნი, მით მათგან გამოცდილია;
და ავი და კარგი სწორად სჩანს, სიცოცხლე თუ სიკვდილია.

2107

ავთანდილ და ცოლმან მისმან დაუენეს წელი სამოც-ათნი;
ღმერთმან მისცნა ორნი მენი, სიტურფითა მსგავსი მათნი;
გაუნდოვდეს საჭერეტელად ბროლ-ბადახმნი, მინა-სათნი,
და სიბერემან გაუცუდნა მათ, გლახ, მათნი ხასიათნი.

2108

ავთანდილ და ცოლმან მისმან სული ცათკენ გაგზავნესა,
ორნი ესე ხორციელნი, იგი მათსა სინაზესა,
ხორცითაცა შეიერთნეს მას წუაროსა ზესთა ზესა,
და მზე მრავალთა დაუტევეს, შიახლენეს ერთად მზესა.

2109

ვინცა კრავნი გააკრავნა და თიკანნი გაათიკნა,
მანვე თხანი თიკანთაგან გაარჩივნა, გააბლიკნა,
გონიერნი გაამაღლნა, სულნი მათნი მოირიკნა;
და ერთმანერთსა ეზიარნეს, რამანცალა ჩამოღრიკნა.

2110

265r მითქვამს და კვლავ ვსთქვა სოფლისა სიცრუე კვლა და კვლადობა;
იგი გარდახდეს, გაისმა ოდენ ამბავი მათობა,
სადაა კბილთა სითეთრე, ანუ ღაწვთაღა ნათობა,
და შტვერად შექმნილა, წაუხდა მათ მათი ხასიათობა.

აქა ფრიდონისაგან ორგანვე მისვლა
და ტირილი და მოთქმა

2111

მოვიდა ფრიდონ ტირილით, ზახილით თავსა მცემელი,
ისოქს და იგლეჯს და მოსთქვამს, არ უნდა გარდამცემელი.
მოიღო მეტად დიადი გლახაკთა მისაცემელი.
და უნდოდა, თუშცა ემოვნა ლახკარი დასაცემელი.

2112

ტაგრუცსა მიჯდა, მოსთქმიდა ხმითა მით შეენიერთა;
იგლეჯდა თუთრსა თმა-წვერსა, გაჭურის ბროლისა ჭერითა;
მაღლად იზახდა ვაგლახსა ტირილით, არ სიმღერითა,
და მართ წმინდად გაგლეჯილიყო ერთობ თმითა და წვერითა.

2113

თქვნა მეტად კარგნი სიტყვანი ფილასოფოსთა ცნობისა,
რომე სორხითა იტყოდა მსგავსი დავითის მნობისა:
„მე, გლახ, ვით მოვპოქვა სიკეთე თქვენისა ცხენოხნობისა,
და ან ვით მოვთვალო მოკლეული თქვენისა მშვიდღოსნობისა!

2114

266r „ჩაზმთა მღეწელნო, უოველთა მებრძოლთა თქვენთა მძლეველნო,
კვლავ ასპარეზად ტურფანო, უსწოროდ დამნაძლეველნო,
თქვენ, ვისცა შეველა უბრძანით, უცხოხო შესაძლეველნო,
და აწ ცრემლთა ჩემთა დენასა, ხაშს თუ, ვით გაუძლე, გელნო.

2115

„თქვენებრ ტახტსა ვინ დაჯდების, ვინ მოჰკაჰმავს სრასა სრულად,
ან ნადიმსა ვინ კარდისდის ზნე-უკლებსა, ჯავარ-სრულად?
ვითამც დაერჩი მე უთქვენოდ, ვიგონებდე ამას რულად?
და ცოცხალი მე არ ვიქნები გაკიცხული, გაბასრულად.

2116

„თინათინს, ნესტან-დარეჯანს ვით მოუთქვნა სინაზენი!
ტანი მჭევერი ალვის მორჩი, პირი მჭვრეტთა ამაზრზენი,
ბროლ-ბადახში, ლალ-გიშერი, მარგალიტთა შენათხზენი,
და საუბარი სიტყვა-ტყბილი, ვერ მჭვრეტელთა ამაგზენი“.

2117

ფრიდონ მოსთქმიდა ოთხთავე, ორთა და ორთა ტიროდა,
მაღლად იზახდა ვაგლახსა, მართ ვითა ლომი უვიროდა:
„თქვენის პირისა ჯავარი აღარა ლალად ჭვიროდა“,
და იტყვის: „თუ მოვჰკედე, რა [მ]გამა, რადგან დამაგდე, გპირო, და“.

2118

266v ნურადინ ფრიდონ მოსთქმიდა ორთავე მისთა მშობილთა,
უქებს სიუხვე ჯავარსა, მოწ-მარგალიტთა წყობილთა,
სისხლისა ცრემლთა ადენდა, უკლებთა, დაუშრობილთა,
და ავსებდა სიბრალულითა უოველთა მუნ შესწრობილთა.

2119

თინათინს, ნესტან-დარეჯანს კვლავ მოუთქვნა სინაზუნეი,
პირი შვისა უნათლესი, თმა გიშერი ვითა ტევრნი:

და „აწ ვაგლას მე, ვით დამალეთ შუქთა სსიენი ბევრის ბევრნი,
პი, პი, ჩემთვის მოიწივნა საშინელნი მოსაწევრნი!“

2120

ამასთანათა სიტყვითა გრძლად და გულ-მდუღრად ტიროდა;
შერბე ადგა და ქვანიცა ტიროდეს, ასრე სულთქმიდა;
ტაგრუსსა გაესალამა, ტანსა მამასა იცმიდა,

და თავსა ნაცარსა იერიდა, არა გვირგვინსა ირქმიდა.

2121

გასრულდა მათი ამბავი ვითა სისმარი ღამისა.

გარდახდეს, გაუღეს სოფელი, — ნასეთ სიმუსთლე ჟამისა! —
ვის გრძლად ჰგონია, მისთვისცა არის ერთისა წამისა.

და ვსწერ ვინმე მესხი მელექსე მე რუსთველისა და მისა.

2122

267r ქართველთა ღმრთისა და ვითის, ვის მზე მსასურებს სარებლად,

ესე ამბავი გავლექსე მე მათად საკამათებლად,

ვინ არის აღმოსავლეთით დასავლეთს ზართა შარებლად,

და ორგულთა მათთა დამწველად, ერთგულთა დამამაგრებლად.

2123

მე ვთქვი ქება თამარისა და ხმელთა შინა მნათისა,

ვთქვი მათი ქება, მიზეზად მქონდა ქებისა მათისა.

რომანულისა თვალისა, მის ბროლისა და სათისა,

და შემცხა ვით მექო, ვერ აქებს ბრემნნი თუ შეკრბენ ათისა.

2124

და ვითის ქნანი ვითა ვთქვენე სიჩაღხე-სისაფეთანი!

ესე ამბავი უცხონი, უცხრთა სულმწიფეთანი,

პირველ ზნენი და საქმენი, ქებანი მათ მეფეთანი,

და ვჰპოვე და ლექსად გარდავჰთქვენ, ამითა ვილაყფეთანი.

2120¹

შინა მოვიდა, შინ მოკვდა ფრიღონ მათისა სველითა;

მათს უკან აღარ გარგიყო არცა კარგისა ბედითა;

თვალნი დაუდგა ბედ-კრულსა საგონებლითა მეტითა.

და ნურადინ იყო მორბმული ლარ-საქონლითა დიდითა.

2124¹

დასრულდა ესე ამბავი მათ ხელმწიფეთა დ[ილის]ა,

[ა]შოდ სასმენი, ბოლო-ჯამ საბრალო არსთა კი[დის]ა,

[მ]ოყვარენი ვინცა იყურებთ, არ ჩავარდნაა ხილისა,

და ნახეთ, გასინჯეთ სიცრუე სოფლისა ამა ფლილისა!

2125

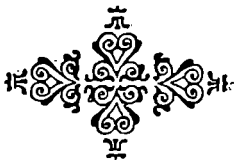
ესე ასეთი სოფელი, არვისგან მისანდობელი,
წამია კაცთა თვალისა და წამწამისა მსწრობელი!
რასა ვინ ეძებთ, რას აქნევთ? ბედია მაუივნებელი,
და ვის არ შეუცვლის, კარგია, ორისაგ იუოს მსლებელი.

2126

267^უ ამირან დარეჯანის მე მოსეს უქია ხონელსა,
აბდულ-მესია—შავთელსა, ლექსი მას უქეს რომელსა,
დილარგეთს—სარგის თმოგველსა, მას ენა-დაუშრომელსა,
და ტარიელ—მისსა რუსთველსა, მისთვის ცრემლ-შეუშრობელსა...

2124^ა

ცუდია ესე სოფელი, ვითა სიზმარი ღამისა!
არ მამენმარა საჭურჭლე დედისა, არცა მამისა;
უხანობისა ქარი ქრის, ვითა ერთისა წამისა,
[და ოხრად] გახდების აერი ტურფისა თვალ-წამწამისა..

შენიშვნები და საძიებლები

პირობითი ნიშნები

+ ტექსტს ემატება.

] ნაკლად.

* სტროფი მიწერილია ხელნაწერის აშიახე.

ხელნაწერთა სამუზეუმო ფონდები

H აკად. ს. ჯანაშიას სახელობის საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ყოფ. საისტორიო--საეთნოგრაფიო საზოგადოების ხელნაწერთა ფონდი.

S იმავე მუზეუმის ყოფ. წერა-კითხვის საზოგადოების ხელნაწერთა ფონდი.

A იმავე მუზეუმის ყოფილი საეკლესიო კომიტეტის ხელნაწერთა ფონდი.

Q იმავე მუზეუმის ხელნაწერთა ახალი ფონდი.

T საქართველოს სახელმწიფო ლიტერატურული მუზეუმის ხელნაწერი.

K ჭუთაისის საისტორიო-საეთნოგრაფიო მუზეუმის ხელნაწერი.

Z საქართველოს ცენტრალური საისტორიო არქივის ხელნაწერი.

გამოყენებული ხელნაწერები

1. H - 4499—XVII საუკ. ¹	10. S- 4997—1837 წ.
2. „ 461— „ „	11. Q- 1082—XVII საუკ.
3. „ 1079—1823 წ.	12. „ 859— „ „
4. „ 2930—XIX საუკ.	13. „ 261—XVIII საუკ.
5. „ 783— „ „	14. „ 796—XIX საუკ.
6. „ 743—XX საუკ.	15. „ 279—1826 წ.
7. S- 2829—1688 წ.	16. A- 363—XVII საუკ.
8. „ 4988—XVII საუკ.	17. K- 205—XVII საუკ.
9. „ 473—1827 წ. 10 აგვისტო	18. Z- 59—1853 წ.

დამატებითი ჩანართი სტროფები დაბეჭდილია შემდეგი ხელნაწერების მიხედვით

2 ¹ —Q- 261, ფ. 3 რ.	59 ¹ —H-461, ფ. 5 ვ.
2 ² — „ „ „	65 ¹ — „ „ „ ფ. 6 რ.
7 ¹ —K- 205.	66 ¹ —S-4988, ფ. 5 რ.
11 ¹ —H- 743, ფ. 3 რ.	68 ¹ —H- 461, ფ. 6 ვ.
37 ¹ —Q-1082, ფ. 7 რ.	77 ¹ —H- „ „ ფ. 7 ვ.
39 ¹ —H-1079, ფ. 4 რ.* ²	122 ¹ —H-1079, ფ. 12 რ.*
40 ¹ —Q- 261, ფ. 4 ვ.	122 ² —H- 461, ფ. 10 ვ.
47 ¹ —H- 461, ფ. 4 ვ.	139 ¹ — „ „ „ ფ. 11 ვ.
	149 ¹ — „ „ „ ფ. 12 რ.

¹ ეს ხელნაწერი და S-2829 გადაწერილია ერთი პირის მიერ.

² ამ ხელნაწერში სტროფის დამაბოლოებელი „და“ არ არის.

176¹—H-4499, გვ. 17.
 184¹—H- 461, ფ. 15 რ.¹
 216¹—H-1079, ფ. 18 რ.*
 217¹—H- 461, ფ. 18 რ.
 224¹—H- „ ფ. 18 ვ.
 271¹—S-2829, ფ. 25 რ.
 294¹⁻²—H- 461, ფ. 24 ვ.
 300¹⁻²—A- 363, ფ. 7 რ.*
 305¹—H-4499, გვ. 44.*
 328¹—A- 363, ფ. 10 ვ.*
 379¹—H- 461, ფ. 31 ვ.
 379²—S-4499, გვ. 59.
 418¹—H- 461, ფ. 35 ვ.
 452¹—A- 363, ფ. 24 ვ.*
 458¹⁻⁴—H- 461, ფ. 38 რ.
 473¹⁻²—A- 363, ფ. 27 რ.*
 509¹— „ „ „ „ „ 31 რ.
 510¹— „ „ „ „ „ *
 511¹—Q-1082, ფ. 182 ვ.
 519¹—H-1079, ფ. 46 ვ.*
 573¹—A- 363, ფ. 37 ვ.*
 578¹—H-4499, გვ. 101.
 606¹—A- 363, ფ. 41.*
 610¹— „ „ „ „ „ 42 რ.*
 642¹—H- 461, ფ. 54 ვ.*²
 645¹— „ „ „ „ „ 55 რ.
 693¹—Q- 261, ფ. 72 რ.²
 698¹—H-1079, ფ. 66 ვ.*
 735¹—H- 461, ფ. 63 ვ.
 735²—H-1079, ფ. 70 ვ.*³
 740¹—Z- 59, გვ. 93.
 790¹—H- 461, ფ. 69 რ.
 791¹⁻⁸ „ „ „ „ „ 69².

793¹—H- 461, ფ. 69 ვ.
 799¹—„ „ „ „ „ 70 ვ.
 824¹⁻²—Q-859, ფ. 16¹.
 837¹—H- 461, ფ. 74 რ.
 838¹— „ „ „ „ „
 860¹—S- 473, ფ. 61 რ.*
 1139—Q-1082, ფ. 79 ვ.
 1185¹⁻²—H-461, ფ. 107 ვ—108 რ.
 1204¹⁻²— „ „ „ „ „ 110 რ.
 1208¹ „ „ „ „ „ 110 ვ.
 1268¹—Q- 1082, ფ. 92 ვ.
 1303¹—H- 461, ფ. 120 რ.
 1305¹— „ „ „ „ „
 1315¹— „ „ „ „ „ 121 ვ.
 1316¹— „ „ „ „ „
 1318¹— „ „ „ „ „ 122 რ.
 1320¹—A- 363, ფ. 86 ვ.*
 1322¹—H- 461, ფ. 122 ვ.
 1322²—H- 4499, გვ. 287.
 1347¹—A- 363, ფ. 89 ვ.*
 1397¹—S-4997, ფ. 120 ვ.
 1450¹⁻²—H-461, ფ. 134 ვ—135 რ.
 1454¹—S-4997, ფ. 127 რ.
 1470¹— „ „ „ „ „ 129 რ.
 1477¹— „ „ „ „ „ 130 რ.
 1577¹—H- 461, ფ. 147 რ.⁶
 1585¹⁻²—S-4997, ფ. 138 რ.
 1596¹⁻²—H- 783, ფ. 114 ვ.
 1643¹⁻³—H- 461, ფ. 153 ვ.
 1658¹⁻²—S-4997, ფ. 146 ვ.
 1687¹⁻³—„ „ „ „ „ 150 რ.
 1698¹— „ „ „ „ „ 151 ვ.
 1701¹—H- 461, ფ. 159 ვ.

¹ სტროფების თანრიგი: 184+184¹ +188+185—187.

² A—363 ხელნაწერში ჩანართი სტროფების ძირითად ტექსტში ადგილის პოვნა ზოგჯერ ძნელი ხდება, რადგანაც ეს სტროფები გვერდებზეა მიწერილი და უმეტეს შემთხვევაში არ არის მითითებული, თუ სახელდობრ რომელ სტროფს მიეყვება.

³ შეცდომითაა დაბეჭდილი შემდეგი ჩანართი სტროფები: 642¹ (შდრ. 472), 693¹ (შდრ. 1886), 791¹ (შდრ. 1542).

⁴ ნასწორებია წითელი მელნით: ა. ჩემთან ჩემნი მოემზადნენ ასნი] ეწერა: ჩემთანვე ასნი ყმანი თანა. ბ. ყმანი ჩემნი] ეწერა: ერთფლნი და.

⁵ 824¹ სტრ. შდ. 817 და 825 სტრ.; 824² სტრ. შდ. 818 სტროფს.

⁶ ამ ხელნაწერში ეს სტროფი მოთავსებულია კიდევ 1500-ე სტროფის მიყოლებით შემდეგი სახით:

კვლავ ფატმან იტყვის: „რაც გწადდეს, ჩემზედა ნუ გაკებს რიდია;
 ეს თავი ჩემი ფერხისა თქვენისა გზა და ზილია;
 ოქრო და ლალი აიღე, ორივე სალაროს მკილია,
 ეგეცა ბრძანე, ლაშქარი ცოტა გვინდა თუ ღილია. (ფ. 139 ვ).

1711¹—H-1079, ფ. 197 რ.¹
1714¹—H-461, ფ. 161 რ.²
1723¹⁻² „ „ ფ. 162 რ.
1779¹⁻¹¹—H - 1079, ფ. 204 რ—205 რ.³
1812¹⁻⁷—S-4499, გვ. 410—412.
1855¹⁻²—H- 461, ფ. 174 რ.
1883¹ —S-4499, გვ. 431.
1925¹⁻²—S-2829, ფ. 217 რ.

2989¹ —Q- 279, გვ. 235.
1990¹⁻²—S-4499, გვ. 458.
2024¹⁻⁴⁸—„ „ გვ. 467—472.
2063¹⁻²¹—Q-1082, ფ. 170 რ—174 რ.
2069¹⁻²—Q- 796, ფ. 169 რ.
2120¹ —H- 461, ფ. 198 რ.
2124¹⁻²—S-2829, ფ. 232 რ.

¹ დ. უმზერს-სახესა, სიტყვა „სახესა“ გადახაზულია. როსტენ მუნ დიდსა შუებასა | ეწე-
რა: განციფრებასა.

² H-461 რედაქციულად განსხვავდება ეფთხისტყაოსნის სხვა ბელნაწერებისაგან.

³ დაწერილია ცალკე ფურცელზე.

1. საძიებელი

ნაბეჭდი გამოცემების სტროფებთან შეფარდება
კირილითი ნიშნები

A—ვეფხისტყაოსნის წინამდებარე გამოცემა
B— " " " " 1934 წ.
C— " " " " 1937 წ.
D— " " " " გ. ქართველიშვილის გამოცემა 1888 წ.
E— " " " " ვახტანგ VI-ის " 1712 წ.

A	B	C	D	E		A	B	C	D	E
1						46				
2	1	1	1 (გვ. 1)	ა 1		47	37	35	35 (გვ. 9)	ლუ 35.
2 ¹						47 ¹				
2 ³						48	38	36	36	ლვლ 36.
3	2	2	2	ბ 2		49	39	37	37	ლვლ 37
4	3	3	3	გ 3		50				
5	4	4	4 (გვ. 2)	დ 4		51	40	38	38	ლვლ 38
6	5	5	5	ე 5		52	41	39	39	ლვლ 39.
7	6	6	6	ვ 6		53				
7 ¹						54	42	40	40 (გვ. 10)	მ 40
8	7	7	7	ზ 7		55	43	41	41	მა 41
9						56	44	42	42	მბ 42
10	8	8	15 (გვ. 4)	იე 15		57				
11	9	9	16	ივ 16		58	45	43	43	მგ 43
11 ¹						59	46	44	44	მდ 44
12	10	10	17	იზ 17		59 ¹				
13	11	11	18	იშ 18		60				
14	12					61				
15	13	12	19 (გვ. 5)	ით 19		62	47	45	45 (გვ. 11)	მე 45
16	14	13	20			63	48	46	46	მე 46
17	15	14	21	კა 21		64	49	47	47	მზ 47
18						65	50	48	48	მშ 48
19	16	15	22	კბ 22		65 ¹				
20	17	16	23	კგ 23		66	51	49	49	მთ 49
21						66 ¹				
22	18	17	24 (გვ. 6)	კდ 24		67	52	50	50 (გვ. 12)	ნ 50
23						68	53	51	51	ნა 51
24	19	18	25	კე 25		68 ¹				
25	20	19	26	კვ 26		69				
26	21	20	27	კზ 27		70	54	52	52	ნბ* 54
27	22	21	28	კშ 28		71	55	53	53	ნდ 54
28	23	22	29 (გვ. 7)	კთ 29		72	56	54	54	ნე 55
29	24	23	8 (გვ. 2)	ქ 8		73	57	55	55 (გვ. 13)	ნვ 56
30						74				
31	25	24	9 (გვ. 3)	თ 9		75	58	56	56	ნზ 57
32	26	25	10 (გვ. 3)	ი 10		76	59	57	57	ნშ 58
33	28					77	60	58	58	ნთ 59
34	27	26	11 (გვ. 3)	ია 11		77 ¹				
34 ¹						78	61	59	59	ა 60
35	29	27	12	იბ 12		79	62	60	60 (გვ. 14)	აა 61
36	30	28	13	ივ 13		80	63	61	61	აბ 62
37						81				
38	31	29	14 (გვ. 4)	იღ 14		82	64	62	62	აგ 63
39	32	30	30 (გვ. 7)	იშ 30		83				
39 ¹						84	65	63	63	ად 64
40	33	31	31	ლა 31		85	66	64	64	აე 65
40 ¹						86				
41	34	32	32 (გვ. 8)	ლბ 32		87	67	65	65 (გვ. 15)	ავ 66
42						88				
43						89				
44	35	33	33	ლგ 33		90	68	66	66	აზ 67
45	36	34	34	ლდ 34		91				

* ვახტანგის გამოცემაში სტროფის მორიგი სათვალავი ნვ (53) გამორჩენილია.

A	B	C	D	E
92	69	67	67	ა0 68
93				
94	70			
95	71	68	68	გთ 69
96	72	69	69	რ 70
97				
98	73	70	70 (გვ. 16)	ლა 71
99	74	71	71	რბ 72
100				
101	75	72	72	რგ 73
102	76	73	73	რდ 74
103	77	74	74	რე 75
104				
105	78	75	75 (გვ. 17)	რვ 76
106				
107	79	76	76	რზ 77
108	80	77	77	რ0 78
109				
110	81	78	78	რთ 79
111				
112	82	79	79	ს 80
113				
114	83	80	80 (გვ. 18)	სა 81
115				
116	84	81	81	სბ 82
117				
118	85	82	82	სგ 83
119	86	83	83	სდ 84
120				
121	87	84	84 (გვ. 19)	სე 85
122	88	85	85	სვ 86
122 ¹				
122 ²				
123				
124	89			
125				
126	90	86	86	სზ 87
127				
128	91	87	87 (გვ. 20)	ს0 88
129	92	88	88	სთ 89
130	93	89	89	ს 90
131				
132	94	90	90	სა 91
133	95	91	91	სბ 92
134				
135	96	92	92 (გვ. 21)	სგ 93
136				
137	97	93	93	სდ 94
138				
139	98	94	94	სე 95
139 ¹				
140				
141	99	95	95	სვ 96
142				

A	B	C	D	E
143	100	96	96	სზ 97
144				
145	101	97	97 (გვ. 22)	ს0 98
146				
147	102	98	98	სთ 99
148	103	99	99	ს 100
149	104	100	100	სა 101
149 ¹				
150	105	101	101	სბ 102
151	106	102	102 (გვ. 23)	სგ 103
152	107	103	103	სდ 104
153				
154	108	104	104	სე 105
155	109	105	105	სვ 106
156	110	106	106	სზ 107
157	111	107	107 (გვ. 24)	ს0 108
158				
159	112	108	108	სთ 109
160	113	109	109	სთ 110
161	114	110	110	სთა 111
162	115	111		
163	116	112	111	სთბ 112
164	117	113	112 (გვ. 25)	სთგ 113
165				
166	118			
167				
168	119	114	114	სთდ 114
169	120		113	
170				
171	121			
172	122	115	115	სთე 115
173	123	116	116	სთვ 116
174	124	117	117 (გვ. 26)	სთზ 117
175	125	118	118	სთ0 118
176	126	119	119	სთა 119
176 ¹				
177				
178	127	120	120	სთბ 120
179				
180	128	121	121	სთგ 121
181	129	122	122 (გვ. 27)	სთდ 122
182	130	123	123	სთე 123
183	131	124	124	სთვ 124
184	132	125		
184 ¹				
185	133	126	125	სთზ 125
186	134	127	126	სთ0 126
187	135	128	127 (გვ. 28)	სთა 127
188	136	129	128	სთბ 128
189				
190	137	130		სთგ 129
191			129	
192	138	131	130	სთდ 130
193	139	132	131	სთე 131

A	B	C	D	E
194	140	133	132 (გვ. 29)	რლბ 132
195	141	134	133	რლგ 133
196	142	135	134	რლდ 134
197	143			
198	144	136	135	რლე 135
199	145	137	136	რლვ 136
200	146			
201	147	138	137 (გვ. 30)	რლზ 137
202				
203	148	139	138	რლთ 138
204	149	140	139	რლთ 139
205	150	141	140	რმ 140
206	151	142	141	რმა 141
207	152	143	142 (გვ. 31)	რმბ 142
208				
209	153	144	143	რმგ 143
210	154	145	144	რმდ 144
211	155	146	145	რმე 145
212	156	147	146	რმვ 146
213	157	148	147 (გვ. 32)	რმზ 147
214	158	149	148	რმთ 148
215	159	150	149	რმთ 149
216	160	151	150	რნ 150
216 ¹	161			
217	162	152	151	
217 ¹	163			
218	164	153	152 (გვ. 33)	რნა 151
219				
220	165	154	153	რნბ 152
221				
222	166	155	154	რნგ 153
223	167	156	155	რნდ 154
224	168	157	156	რნე 155
224 ¹	170			
225	169			
226	171	158	157 (გვ. 34)	რნვ 156
227	172			
228	173	159	158	რნზ 157
229	174	160	159	რნთ 158
230	175			
231	176	161	160	რნთ 159
232	177	162	161	რა 160
233				
234	178	163	162 (გვ. 35)	რაა 161
235	179	164	163	რაბ 162
236	180	165	164 (გვ. 36)	რაგ 163
237	181	166	165	რად 164
238	182	167	166	რაე 165
239	183	168	167 (გვ. 37)	რავ 166
240	184	169	168	რაზ 167
241	185	170	169	რათ 168
242	186	171	170	რათ 169
243	187	172	171	რა 170
244	188	173	172 (გვ. 38)	რაა 171

A	B	C	D	E
245	189	174	173	რაბ 172
246	190	175	174	რაგ 173
247	191			
248	192	176	175	რად 174
249	193	177	176 (გვ. 39)	რაე 175
250				
251				
252	194	178	177	რაე 176
253	195	179	178	რაბ 177
254	196			
255	197			
256	198	180	179 (გვ. 40)	რათ 178
257	199			
258	200	181	180	რათ 179
259	201	182	181	რა 180
260	202	183	182	რაა 181
261	203	184	183	რაბ 182
262	204	185	184 (გვ. 41)	რაგ 183
263	205	186	185	რად 184
264	206	187	186	რაე 185
265	207	188	187	რაე 186
266	209	189	188	რაბ 187
267	210	190	189 (გვ. 42)	რათ 188
268	208	191		რათ 189
269	211	192	190	რა 190
270	212	193		რაა 191
271	213	194	191	რაბ 192
271 ¹				
272				
273	214	195	192	რაგ 193
274	215	196	193	რად 194
275				
276				
277	216			
278	217	197	194 (გვ. 43)	რაე 195
279	218	198	195	რაე 196
280	219	199	196	რაგ 197
281	220	200	197	რად 198
282	221	201	198	რაე 199
283	222	202	199 (გვ. 44)	ს 200
284	223	203	200	სა 201
285	224	204	201	სბ 202
286				
287	225	205	202	სგ 203
288	226	206	203	სდ 204
289				
290	227	207	204 (გვ. 45)	სე 205
291	228	208	205	სე 206
292	229			
293	230	209	206	სზ 207
294	231	210	207	სთ 208
294 ¹	232			
295	233	211	208	სთ 209
296	234	212	209 (გვ. 46)	სი 210

A	B	C	D	E
297	235	213	210	სიბ 211
298	236	214	211	სიბ 212
299	237	215	212	სივ 213
300	238	216	213	სილ 214
300 ¹				
300 ²				
301	239			
302				
303	240	217	214 (გვ. 47)	სივ 215
304	241	218	215	სივ 216
305	242	219	216	სიბ 217
305 ¹				
306				
307	243	220	217	სიშ 218
308	244	221	218	სით 219
309	245	222		სკ 220
310	246	223	219 (გვ. 48)	სკა 221
311	247	224	220	სკბ 222
312	248	225	221	სკვ 223
313	249	226	222	სკდ 224
314	250	227	223	სკე 225
315	251	228	224 (გვ. 49)	სკვ 226
316				
317	252	229	225	სკზ 227
318	253	230	226	სკშ 228
319	254	231	227	სკთ 229
320	255	232	228	სლ 230
321	256			
322	257	233	229 (გვ. 50)	სლა 231
323	258	234	230	სლბ 232
324	259	235	231	სლგ 233
325	260			
326	261	236	232	სლდ 234
327	262	237	233	სლე 235
328	263	238	234 (გვ. 51)	სლე 236
328 ¹				
329	264	239	235	სლზ 237
330	265	240	236	სლშ 238
331				
332	266	241	237	სლთ 239
333	267	242	238	სმ 240
334	268	243	239 (გვ. 52)	სმა 241
335	269	244	240	სმბ 242
336	270	245	241	სმგ 243
337	271	246	242	სმდ 244
338	272	247	243	სმე 245
339	273	248	244 (გვ. 53)	სმვ 246
340	274	249	245	სმზ 247
341	275	250	246	სმშ 248
342	277	251	247	სმთ 249
343	278	252	248	სნ 250
344				
345	276			
346				

A	B	C	D	E
347				
348	279	253		სნა 251
349				
350	280	254	249 (გვ. 54)	სნბ 252
351	281	255	250	სნგ 253
352	282	256	251	სნდ 254
353	283	257	252	სნე 255
354	284	258	253	სნვ 256
355	285	259		სნზ 257
356				
357	286	260	254 (გვ. 55)	სნშ 258
358	287	261	255	სნთ 259
359	288	262	256	სრა 260
360				
361				
362				
363	289	263	257	სრბ 261
364	290	264	258	სრგ 262
365	291	265	259 (გვ. 56)	სრდ 263
366	292	266	260	სრე 264
367	293	267	261	სრვ 265
368	294	268	262	სრგ 266
369	295	269	263	სრზ 267
370	296	270	264 (გვ. 57)	სრშ 268
371	297	271	265	სრთ 269
372	298	272	266	სრა 270
373	299	273	267	სრბ 271
374	300	274	268	სრგ 272
375	301	275	269 (გვ. 58)	სრდ 273
376	302	276	270	სრე 274
377	303			
378	304	277	271	სრვ 275
379	305	278	272	სრგ 276
379 ¹	306			
379 ²	307			
380	308	279	273	სრზ 277
381	309	280	274 (გვ. 59)	სრშ 278
382	310	281	275	სრთ 279
383	311	282	276	სა 280
384	312	283	277	საა 281
385	313	284	278	საბ 282
386	314	285	279 (გვ. 60)	საგ 283
387	315	286	280	სად 284
388	316	287	281	საე 285
389	317	288	282	სავ 286
390	318	289	283	საზ 287
391	319	290	284 (გვ. 61)	საშ 288
392	320	291	285	სართ 289
393	321	292	286	საყ 290
394	322	293	287	სავ 291
395	323	294	288	საზ 292
396	324	295	289 (გვ. 62)	საგ 293
397	325	296	290	სად 294
398	326	297	291	საე 295

A	B	C	D	E	
399	327				
400	328	298	292	სეე	296
401	329	299	293	სეზ	297
402	330	300	294 (გვ. 63)	სეშ	298
403	331	301			
404	332	302			
405	333	303	295	სეთ	299
406	334	304		ტ	300
407	335	305		ტა	301
408	336				
409	337	306	296	ტბ	302
410	338	307	297	ტგ	303
411	339	308	298	ტდ	304
412	340	309	299 (გვ. 64)	ტე	305
413	341	310	300 (გვ. 65)	ტვ	306
414	342	311	301	ტზ	307
415	343	312	302	ტშ	308
416	344	313	303 (გვ. 66)	ტთ	309
417	345	314	304	ტი	310
418	346	315	305	ტია	311
418 ¹	347				
419					
420	348	316	306	ტიბ	312
421	349	317	307	ტიგ	313
422					
423					
424					
425					
426					
427					
428					
429					
430					
431					
432					
433					
434	350	318	308 (გვ. 67)	ტიდ	314
435	351	319	309	ტიე	315
436	352	320	310	ტივ	316
437	354				
438	355	322	312	ტიზ	317
439	356	323			
440	353	321	311	ტიშ	318
441	357	324	313 (გვ. 68)	ტით	319
442	358	325	314	ტიკ	320
443	359	326	315	ტიკა	321
444	360	327	316	ტიბ	322
445	361	328	317	ტიგ	323
446	362	329	318 (გვ. 69)	ტიდ	324
447	363	330	319	ტიე	325
448	364	331	320	ტივ	326
449	365	332	321	ტიზ	327

A	B	C	D	E	
450	366				
451	367	333	322	ტიშ	328
452	368	334	323 (გვ. 70)	ტით	329
452 ¹					
453	369	335	324	ტილ	330
454	370	336	325	ტილა	331
455	371	337	326	ტილბ	332
456	372				
457	373	338	327	ტილგ*	333
458	374				
458 ¹	375				
458 ²	376				
458 ³	377				
458 ⁴	378				
459	380				
460					
461					
462	379	339		ტილე	335
463	381	340	328 (გვ. 71)	ტილე	336
464					
465	382	342	330	ტილშ	338
466	383	341	329	ტილზ	337
467	384				
468	385	343	331 (გვ. 72)	ტილო	339
469	386	344	332	ტიმ	340
470					
471	387	345	333	ტიმა	341
472	388	346	334	ტიმბ	342
473	389	347	335	ტიმგ	343
473 ¹					
473 ²					
474	390	348	336 (გვ. 73)	ტიმდ	344
475	391	349	337	ტიმე	345
476	392	350	338	ტიმვ	346
477	393	351	339	ტიმზ	347
478	394	352	340	ტიმშ	348
479	395	353	341 (გვ. 74)	ტიმო	349
480	396	354	342	ტნ	350
481	397	355	343	ტნა	351
482	398	356	344	ტნბ	352
483	399	357	345	ტნგ	353
484					
485	400	358	346 (გვ. 75)	ტნდ	354
486					
487	401	559	347	ტნე	355
488					
489	402	360	348	ტნვ	356
490	403	361	349	ტნზ	357
491	404	362	350	ტნშ	358
492	405	363	351 (გვ. 76)	ტნთ	359
493	406	364	352	ტა	360
494	407	365	353	ტაა	361

* სტროფის მორიგი სათვალავი ტლდ (334) ვახტანგის გამოცემაში გამოჩენილია.

A	B	C	D	E	
495	408	366	354	რამ	362
496	409	367	355	რამ	363
497	410	368	356 (გვ. 77)	რამ	364
498					
499	411	369	357	რამ	365
500	412	370	358	რამ	366
501	413	371	359	რამ	367
502	414	372	360	რამ	368
503	415	373			
504	416	374	361 (გვ. 78)	რამ	369
505	417	375	362	რამ	370
506					
507					
508	418	376	363 (გვ. 79)	რამ	371
509					
509 ¹					
510	419	377	364	რამ	372
510 ¹					
511	420	378	365	რამ	373
511 ¹					
512	421	379	366 (გვ. 80)	რამ	374
513	422	380		რამ	375
514	423	381	367 (გვ. 81)	რამ	376
515	424	382	368	რამ	377
516	425	383	369	რამ	378
517	426	384	370 (გვ. 82)	რამ	379
518	427	385	371	რამ	380
519	428	386	372	რამ	381
519 ¹					
520					
521	429	387	373 (გვ. 83)	რამ	382
522	430	388	374	რამ	383
523	431	389	375	რამ	384
524	432	390	376 (გვ. 84)	რამ	385
525	433	391	377	რამ	386
526	434	392	378	რამ	387
527	435	393	379	რამ	388
528	436	394	380	რამ	389
529	437	395	381 (გვ. 85)	რამ	390
530	438	396	382	რამ	391
531	439	397	383	რამ	392
532	440	398	384	რამ	393
533	441	399	385	რამ	394
534	442	400	386 (გვ. 86)	რამ	395
535	443	401	387 (გვ. 87)	რამ	396
536	444	402	388	რამ	397
537	445	403	389	რამ	398
538	446	404	390 (გვ. 88)	რამ	399
539	447	405	391	რამ	400
540					
541	448	406	392	რამ	401
542					
543	449	407	393	რამ	402
544	450	408	394	რამ	403

A	B	C	D	E	
545	451	409	395 (გვ. 89)	რამ	404
546	452	410	396	რამ	405
547	453	411	397	რამ	406
548	454	412	398	რამ	407
549	455	413	399	რამ	408
550	456	414	400 (გვ. 90)	რამ	409
551	457	415			
552					
553					
554	458	416	401	რამ	410
555	459	417	402	რამ	411
556	460	418	403	რამ	412
557	461	419	404	რამ	413
558	462	420	405 (გვ. 91)	რამ	414
559					
560	463	421	406	რამ	415
561	464	422	407	რამ	416
562	465	423	408	რამ	417
563	466	424	409	რამ	418
564	467	425	410 (გვ. 92)	რამ	419
565	468	426	411	რამ	420
566	469	427	412	რამ	421
567	470	428	413	რამ	422
568	471	429	414	რამ	423
569	472	430	415 (გვ. 93)	რამ	424
570					
571					
572	473	431	416	რამ	425
573	474	432	417	რამ	426
573 ¹					
574	475	433	418	რამ	427
575					
576	476	434	419	რამ	428
577	477	435	420 (გვ. 94)	რამ	429
578	478	436	421	რამ	430
578 ¹					
579	479	437	422	რამ	431
580	480	438	423	რამ	432
581	481	439	424	რამ	433
582	482	440	425 (გვ. 95)	რამ	434
583	483	441	426	რამ	435
584	484	442	427	რამ	436
585	485	443	428	რამ	437
586	486	444	429	რამ	438
587	487	445	430 (გვ. 96)	რამ	439
588	488	446	431	რამ	440
589	489	447	432	რამ	441
590	490	448	433	რამ	442
591	491	449	434	რამ	443
592	492	450	435 (გვ. 97)	რამ	444
593	493	451	436	რამ	445
594	494	452	437	რამ	446
595	495	453	438	რამ	447
596	496	454	439	რამ	448

A	B	C	D	E	
597	497	455	410 (გვ. 98)	უბთ	419
598	498	456	411	უბ	450
599	499	457	412	უბა	451
600	500	458	413	უბბ	452
601	501	459	414	უბგ	453
602	502	460	415 (გვ. 99)	უბდ	454
603	503	461	416	უბე	455
604	504	462	417	უბვ	456
605	505	463	418 (გვ. 100)	უბზ	457
606	506	464	419	უბთ	458
606 ¹					
607	507	465	450	უბთ	459
608	508	466	451 (გვ. 101)	უბ	460
609	509	467	452	უბა	461
610	510	468	453	უბბ	462
610 ¹					
611	511	469	454	უბგ	463
612	512	470	455	უბდ	464
613	513	471	456 (გვ. 102)	უბე	465
614	514	472	457	უბვ	466
615	515	473	458	უბზ	467
616	516	474	459	უბთ	468
617	517	475	460	უბთ	469
618	518	476	461 (გვ. 103)	უბ	470
619	519	477	462	უბა	471
620	520	478	463	უბბ	472
621	521	479	464	უბგ	473
622	522	480	465	უბდ	474
623	523	481	466 (გვ. 104)	უბე	475
624	524	482	467	უბვ	476
625	525	483	468	უბზ	477
626	526	484	469	უბთ	478
627	527	485	470	უბთ	479
628	528	486	471 (გვ. 105)	უბ	480
629	529	487			
630	530	488	472	უბა	481
631	531	489	473	უბბ	482
632	532	490	474	უბგ	483
633	533	491	475	უბდ	484
634	534	492	476 (გვ. 106)	უბე	485
635	535	493	477 (გვ. 107)	უბვ	486
636	536	494	478	უბზ	487
637	537	495	479	უბთ	488
638	538	496	480 (გვ. 108)	უბთ	489
639	539	497	481	უბ	490
640	540	498	482	უბა	491
641	541	499	483	უბბ	492
642	542	500	484	უბგ	493
643	543	501	485 (გვ. 109)	უბდ	494
643 ¹					
644	544	502	486	უბე	495
645	545				
646	546	503	487 (გვ. 110)	უბვ	496

A	B	C	D	E	
647	547	504	488	უბზ	497
648	548	505	489	უბთ	498
649	549	506	490 (გვ. 111)	უბთ	499
650	550	507	491	უბ	500
651	551	508	492	უბა	501
652	552	509	493	უბბ	502
653	553	510	494	უბგ	503
654					
655	554	511	495 (გვ. 112)	უბდ	504
656	555	512	496	უბე	505
657	556	513	497	უბვ	506
658	557	514	498	უბზ	507
659	558	515	499	უბთ	508
660	559	516	500 (გვ. 113)	უბთ	509
661					
662	560	517	501	უბ	510
663	561	518	502	უბა	511
664	562	519	503	უბბ	512
665	563	520	504	უბგ	513
666	564	521	505 (გვ. 114)	უბდ	514
667	565	522	506	უბე	515
668	566	523	507	უბვ	516
669	567	524	508	უბზ	517
670	568	525	509	უბთ	518
671	569	526	510 (გვ. 115)	უბთ	519
672	570	527	511	უბ	520
673	571	528	512	უბა	521
674	572	529	513	უბბ	522
675	573	530	514	უბგ	523
676	574	531	515 (გვ. 116)	უბდ	524
677	575	532	516	უბე	525
678	576	533	517	უბვ	526
679	577	534	518	უბზ	527
680	578	535	519	უბთ	528
681	579	536	520 (გვ. 117)	უბთ	529
682	580	537	521	უბ	530
683	581	538	522	უბა	531
684	582	539	523	უბბ	532
685	583	540	524	უბგ	533
686	584	541	525 (გვ. 118)	უბდ	534
687	585	542	526	უბე	535
688	586	543	527	უბვ	536
689	587	544	528	უბზ	537
690	588	545	529	უბთ	538
691	589	546	530 (გვ. 119)	უბთ	539
692	590	547	531	უბ	540
693					
694	591	548	532	უბა	541
695	592	549	533	უბბ	542
696	593	550	534	უბგ	543
697	594	551	535 (გვ. 120)	უბდ	544
698	595	552	536	უბე	545
698 ¹					

A	B	C	D	E
699	596	553	537	
700	597	554	538	ფშე 546
701	598	555	539	ფშბ 547
702	559	556	540 (გვ. 121)	ფშდ 548
703	600	557	541	ფშთ 549
704	601	558	542	ფნ 550
705				
706	602	559	543	ფნა 551
707	603	560	544	ფნბ 552
708	604	561	545 (გვ. 122)	ფნგ 553
709	605	562	546	ფნდ 554
710	606	563	547	ფნე 555
711	607	564	548	ფნვ 556
712	608	565	549	ფნზ 557
713	609	566	550 (გვ. 123)	ფნძ 558
714	610	567	551 (გვ. 124)	ფნთ 559
715				
716	611	568	552	ფა 560
717	612	569	553	ფაა 561
718	613	570	554 (გვ. 125)	ფაბ 562
719	614	571	555	ფავ 563
720	615	572	556	ფაღ 564
721	616	573	557	ფაი 565
722	617	574	558	ფაე 566
723	618	575	559 (გვ. 126)	ფახ 567
724	619	576	560	ფაშ 568
725	620	577	561	ფათ 569
726	621	578	562	ფაო 570
727	622	579	563	ფაოა 571
728	623	580	564 (გვ. 127)	ფაობ 572
729	624	581		
730	625	582	565	ფაზ 573
731				
732				
733	626	583	566	ფაღლ 574
734	627	584	567	ფაღე 575
735	628	585	568	ფაღვ 576
735 ¹				
735 ²				
736	629	586	569 (გვ. 128)	
737	630	587	570	ფაობ 577
738	631	588	571	ფაოშ 578
739	632	589	572	ფაოთ 579
740	633	590	573	ფა 580
740 ¹				
741	634	591	574 (გვ. 129)	ფაბა 581
742	635	592	575	ფაბბ 582
743	636	593	576	ფაბგ 583
744				
745	637	594	577 (გვ. 130)	ფაბდ 584
746				
747	638	595	578	ფაბე 585
748	639	596	579	ფაბვ 586
749	640	597	580	ფაბზ 587

A	B	C	D	E
750	641	598	581	ფაბძ 588
751	642	599	582 (გვ. 131)	ფაბთ 589
752	643	600	583	ფა 590
753	644	601	584	ფაბა 591
754	645	602	585	ფაბბ 592
755	646	603	586	ფაბგ 593
756	647	604	587 (გვ. 132)	ფაბდ 594
757	648	605	588	ფაბე 595
758	649	606	589	ფაბვ 596
759	650	607	590	ფაბზ 597
760	651	608	591	ფაბძ 598
761	652	609	592 (გვ. 133)	ფაბთ 599
762	653	610	593	ქ 600
763	654	611	594	ქა 601
764	655	612	595	ქბ 602
765	656	613	596 (გვ. 134)	ქგ 603
766	657	614	597	ქდ 604
767	658	615	598	ქე 605
768	659	616	599 (გვ. 135)	ქვ 606
769	660	617	600	ქზ 607
770	661	618	601	ქძ 608
771	662	619	602	ქთ 609
772	663	620	603	ქი 610
773	664	621	604 (გვ. 136)	ქია 611
774	665	622	605 (გვ. 137)	ქიბ 612
775	666	623	606	ქიგ 613
776	667	624	607	ქიდ 614
777	668	625	608 (გვ. 138)	ქიე 615
778	669	626	609	ქივ 616
779	670	627	610	ქიზ 617
780	671	628	611	ქიძ 618
781	672	629	612	ქით 619
782	673	630	613 (გვ. 139)	ქიქ 620
783	674	631	614	ქია 621
784	675	632	615	ქიკ 622
785	676	633	616	ქიგ 623
786	677	634	617	ქიდ 624
787	678	635	618 (გვ. 140)	ქიე 625
788	679	636	619	ქივ 626
789	680	637	620	ქიზ 627
790	681	638	621	ქიძ 628
790 ¹				
791	682	639	622	ქით 629
791 ²				
791 ³				
792	683	640	623 (გვ. 141)	ქლ 630
793	684	641	624	ქლა 631
793 ¹				
794	685	642	625	ქლბ 632
795	686			
796	687	643	626	ქლგ 633
797	688	644	627	ქლდ 634
798	689	645	628 (გვ. 142)	ქლე 635

A	B	C	D	E	
799	690	646	629	ქლვ	636
799 ¹					
800	691	647	630	ქლზ	637
801	692	648	631	ქლთ	638
802	693	649	632	ქლთ	639
803	694	650	633 (გვ. 143)	ქმ	640
804	695	651	634	ქმა	641
805	696	652	635	ქმბ	642
806	697	653	636	ქმგ	643
807	698	654	637	ქმდ	644
808					
809	699	655		ქმე	645
810	700				
811	701				
812	702	656	638 (გვ. 144)	ქმვ	646
813	703	657	639	ქმზ	647
814	704	658	640	ქმთ	648
815	705				
816	706	659	641	ქმთ	649
817	707	660	642	ქნ	650
818	708	661	643 (გვ. 145)	ქნა	651
819	709	662	644	ქნბ	652
820	710	663	645	ქნგ	653
821	711	664	646	ქნდ	654
822	712	665	647	ქნე	655
823	713	666	648 (გვ. 146)	ქნვ	656
824	714	667	649	ქნზ	657
824 ¹					
824 ²					
825	715	668	650	ქნთ	658
826	716	669	651	ქოთ	659
827	717	670	652	ქა	660
828	718	671	653 (გვ. 147)	ქაა	661
829	719	672	654 (გვ. 148)	ქაბ	662
830	720	673	655	ქაგ	663
831	721	674	656	ქად	664
832	722	675	657 (გვ. 149)	ქაე	665
833	723	676	658	ქავ	666
834	724	677	659	ქაზ	667
835	725	678	660	ქათ	668
836	726	679	661	ქათ	669
837	727	680	662 (გვ. 150)	ქა	670
837					
838	728	681	663	ქაა	671
838 ¹					
839	729	682	664	ქაბ	672
840	730	683	665	ქაგ	673
841					
842	731	684	666	ქად	674
843	732	685	667 (გვ. 151)	ქაე	675
844	733	686	668	ქავ	676
845	734	687	669	ქაზ	677
846	735	688	670	ქათ	678
847	736	689	671	ქოთ	679

A	B	C	D	E	
848	737	690	672 (გვ. 152)	ქა	680
849	738	691	673	ქაა	681
850	739	692	674	ქაბ	682
851	740	693	675	ქაგ	683
852	741	694	676	ქად	684
853	742	695	677 (გვ. 153)	ქაე	685
854	743	696	678	ქავ	686
855	744	697	679	ქაზ	687
856	745	698	680	ქათ	688
857					
858	746	699	681	ქოთ	689
859	747	700	682 (გვ. 154)	ქა	690
860	748	701	683	ქაა	691
860 ¹					
861	749	702	684	ქაბ	692
862	750	703	685	ქაგ	693
863	751	704	686	ქად	694
864	752	705	687 (გვ. 155)	ქაე	695
865	753	706	688	ქავ	696
866	754	707	689	ქაზ	697
867	755	708	690	ქათ	698
868	756	709	691	ქოთ	699
869					
870					
871	757	710	692 (გვ. 156)	ლ	700
872	758	711	693	ლა	701
873	759				
874	760	712	694	ლბ	702
875	761	713	695	ლგ	703
876	762	714	696	ლდ	704
877	763	715	697 (გვ. 157)	ლე	705
878	764	716	698	ლვ	706
879	765	717	699	ლზ	707
880	766				
881	767	718	700	ლთ	708
882					
883	768	719	701	ლთ	709
884	769	720	702 (გვ. 158)	ლი	710
885	770	721	703	ლია	711
886	771	722	704	ლიბ	712
887	772	723	705	ლიგ	713
888	773				
889	774				
890	775	724	706	ლიდ	714
891	776	725	707 (გვ. 159)	ლიე	715
892	777	726	708	ლივ	716
893	778	727	709	ლიზ	717
894	779	728	710 (გვ. 160)	ლით	718
895	780	729	711	ლით	719
896	781	730	712	ლა	720
897	782	731	713 (გვ. 161)	ლაა	721
898	783	732	714	ლაბ	722
899	784	733	715	ლაგ	723

A	B	C	D	E	
900	785	734	716	ლპდ	724
901	786	735	717	ლპე	725
902	787	736	718 (გვ. 162)	ლპვ	726
903	788	737	719	ლპზ	727
904	789	738	720	ლკო	728
905	790	739	721	ლკე	729
906	791	740	722	ლკვ	730
907	792	741	723 (გვ. 163)	ლკზ	731
908	793	742	724	ლლბ	732
909	794	743	725	ლლგ	733
910	795	744	726	ლლდ	734
911	796	745	727	ლლვ	735
912	797	746	728 (გვ. 164)	ლლზ	736
913	798	747	729	ლლბ	737
914	799	748	730	ლლვ	738
915	800	749	731	ლლთ	739
916	801	750	732	ლმ	740
917	802	751	733 (გვ. 165)	ლმა	741
918	803	752	734	ლმბ	742
919	804	753	735	ლმგ	743
920	805	754	736	ლმდ	744
921	806	755	737	ლმე	745
922	807	756	738 (გვ. 166)	ლმვ	746
923	808	757	739	ლმზ	747
924	809	758	740	ლმო	748
925	810	759	741	ლმთ	749
926					
927	811	760	742	ლნ	750
928	812	761	743 (გვ. 167)	ლნა	751
929	813	762	744	ლნბ	752
930	814	763	745	ლნგ	753
931	815	764	746	ლნდ	754
932	816	765	747	ლნე	755
933	817	766	748 (გვ. 168)	ლნვ	756
934	818				
935	819				
936	820	767	749	ლნზ	757
937	821	768	750	ლნთ	758
938	822	769	751	ლნთ	759
939	823	770	752	ლპ	760
940	824	771		ლპა	761
941	825	772	753 (გვ. 169)	ლპბ	762
942	826	773	754	ლპგ	763
943	827	774	755 (გვ. 170)	ლპდ	764
944	828	775	756	ლპე	765
945	829	776	757	ლპვ	766
946	830				
947	831	777	758 (გვ. 171)	ლპზ	767
948	832				
949	833	778	759	ლპთ	768
950	834	779	760	ლპთ	769
951	835	780	761	ლპ	770
952	836	781	762	ლპა	771
953	837	782	763 (გვ. 172)	ლპბ	772

A	B	C	D	E	
954	838	783	764	ლპგ	773
955	839	784	765	ლპდ	774
956	840	785	766	ლპე	775
957	841	786	767	ლპვ	776
958	842	787	768 (გვ. 173)	ლპზ	777
959					
960	843	788	769 (გვ. 174)	ლპთ	778
961	844	789	770	ლპთ	779
962	845	790	771	ლპ	780
963	846	791	772 (გვ. 175)	ლპა	781
964	847	792	773	ლპბ	782
965	848	793	774	ლპგ	783
966	849	794	775	ლპდ	784
967	850	795	776	ლპე	785
968	851	796	777 (გვ. 176)	ლპვ	786
969	852	797	778	ლპზ	787
970	853	798	779	ლპთ	788
971	854	799	780	ლპთ	789
972	855	800	781	ლპ	790
973	856	801	782 (გვ. 177)	ლპა	791
974	857	802	783	ლპბ	792
975	858	803	784	ლპგ	793
976	859				
977	860				
978	861	804	785	ლპდ	794
979	862	805	786	ლპე	795
980	863	806	787 (გვ. 178)	ლპვ	796
981	864	807	788	ლპზ	797
982	865	808	789	ლპთ	778
983	866				
984	867	809	790 (გვ. 179)	ლპთ	799
985	868	810	791	ლპ	800
986	869	811	792	ლპა	801
987	870	812	793 (გვ. 180)	ლპბ	802
988	871				
989	872	813	794	ლპგ	803
990	873	814	795 (გვ. 181)	ლპდ	804
991	874	815	796	ლპე	805
992	875	816	797	ლპვ	806
993	876	817	798 (გვ. 182)	ლპზ	807
994	877	818	799	ლპთ	808
995	878	819	800	ლპთ	809
996	879	820	801	ლპ	810
997	880	821	802	ლპა	811
998					
999	881	822	803 (გვ. 183)	ლპბ	812
1000	882	823	804	ლპგ	813
1001	883	824	805	ლპდ	814
1002	884	825	806	ლპე	815
1003	885	826	807	ლპვ	816
1004	886	827	808 (გვ. 184)	ლპზ	817
1005	887	828	809	ლპთ	818
1006	888	829	810	ლპთ	819
1007	889	830	811 (გვ. 185)	ლპ	820

A	B	C	D	E
1008	800	831	812	ყპა 821
1009	801	832	813	ყპბ 822
1010	802	833	814 (83. 186)	ყპგ 823
1011	803	834	815	ყპდ 824
1012	804	835		ყპე 825
1013	805	836	816	ყპვ 826
1014	806	837	817	ყპზ 827
1015	807	838	818	ყპთ 828
1016	808	839	819 (83. 187)	ყპა 829
1017	809	840	820	ყპბ 830
1018	800	841	821	ყპგ 831
1019	811	842	822	ყპდ 832
1020	802	843	823	ყპე 833
1021	803	844	824 (83. 188)	ყპვ 834
1022	904	845	825	ყპზ 835
1023	905	846	826	ყპთ 836
1024	906	847	827	ყპა 837
1025	907	848	828	ყპბ 838
1026	908	849	829 (83. 189)	ყპგ 839
1027	909	850	830	ყპდ 840
1028	910	851	831	ყპე 841
1029	911	852	832	ყპვ 842
1030	912	853	833	ყპზ 843
1031	913	854	834 (83. 190)	ყპთ 844
1032	914	855	835	ყპა 845
1033				
1034				
1035	915	856	836	ყპბ 846
1036	916	857	837	ყპგ 847
1037	917	858	838	ყპდ 848
1038	918	859	839 (83. 191)	ყპე 849
1039	919	860	840	ყპვ 850
1040	920	861	841	ყპზ 851
1041	921	862	842	ყპთ 852
1042	922	863	843	ყპა 853
1043	923	864	844 (83. 192)	ყპბ 854
1044	924	865	845	ყპგ 855
1045	925	866	846	ყპდ 856
1046	926	867	847	ყპე 857
1047	927	868	848	ყპვ 858
1048				
1049				
1050	928	869	849 (83. 193)	ყპზ 859
1051	929	870	850	ყპთ 860
1052	930	871	851	ყპა 861
1053	931	872	852	ყპბ 862
1054	932	873	853	ყპგ 863
1055	933	874	854 (83. 194)	ყპდ 864
1056	934	875	855	ყპე 865
1057	935	876	856	ყპვ 866
1058	936	877	857	ყპზ 867
1059	937	878	858	ყპთ 868
1060	938	879	859 (83. 195)	ყპა 869
1061	939	880	860	ყპბ 870

A	B	C	D	E
1062	940	881	861	ყპა 871
1063	941	882	862	ყპბ 872
1064	942	883	863	ყპგ 873
1065	943	884	864 (83. 196)	ყპდ 874
1066	944	885	865	ყპე 875
1067	945	886	866	ყპვ 876
1068	946	887	867	ყპზ 877
1069	947	888	868	ყპთ 878
1070	948	889	869 (83. 197)	ყპა 879
1071	949	890	870	ყპბ 880
1072	950	891	871	ყპგ 881
1073	951	892	872	ყპდ 882
1074	952	893	873	ყპე 883
1075	953	894	874 (83. 198)	ყპვ 884
1076	954	895	875	ყპზ 885
1077	955	896	876	ყპთ 886
1078	956	897	877	ყპა 887
1079	957	898	878	ყპბ 888
1080	958	899	879 (83. 199)	ყპგ 889
1081	959	900	880	ყპდ 890
1082	960	901	881	ყპე 891
1083	961	902	882	ყპვ 892
1084	962	903	883	ყპზ 893
1085	963	904	884 (83. 200)	ყპთ 894
1086	964	905	885	ყპა 895
1087	965	906	886	ყპბ 896
1088	966	907	887	ყპგ 897
1089	967	908	888	ყპდ 898
1090	968	909	889 (83. 201)	ყპე 899
1091	969	910	890	ყპვ 900
1092	970	911	891	ყპზ 901
1093	971	912	892	ყპთ 902
1094	972	913	893	ყპა 903
1095	973	914	894 (83. 202)	ყპბ 904
1096	974	915	895	ყპგ 905
1097	975	916	896	ყპდ 906
1098	976	917	897 (83. 203)	ყპე 907
1099	977	918	898	ყპვ 908
1100	978	919	899	ყპზ 909
1101	979	920	900	ყპთ 910
1102	980	921	901	ყპა 911
1103	981	922	902 (83. 204)	ყპბ 912
1104	982	923	903	ყპგ 913
1105	983	924	904	ყპდ 914
1106	984	925	905	ყპე 915
1107	985	926	906	ყპვ 916
1108	986	927	907 (83. 205)	ყპზ 917
1109	987	928	908	ყპთ 918
1110	988	929	909	ყპა 919
1111	989	930	910	ყპბ 920
1112	990	931	911	ყპგ 921
1113	991	932	912 (83. 206)	ყპდ 922
1114	992	933	913	ყპე 923
1115	993	934	914	ყპვ 924

A	B	C	D	E
1116	994	935	915	შკე 925
1117	995	936	916	შკვ 926
1118				
1119	996	937	917 (გვ. 207)	შკბ 927
1120	997	938	918	შკლ 928
1121	998	939	919	შკთ 929
1122	999	940	920	შკო 930
1123	1000	941	921	შკა 931
1124	1001	942	922 (გვ. 208)	შკბ 932
1125	1002	943	923	შკვ 933
1126	1003	944	924	შკლ 934
1127	1004	945	925	შკთ 935
1128	1005	946	926	შკო 936
1129	1006	947	927 (გვ. 209)	შკა 937
1130	1007	948	928	შკბ 938
1131	1008	949	929	შკლ 939
1132	1009	950	930	შკო 940
1133	1010	951	931 (გვ. 210)	შკა 941
1134	1011	952	932	შკბ 942
1135	1012	953	933	შკვ 943
1136	1013	954	934 (გვ. 211)	შკლ 944
1137	1014	955	935	შკთ 945
1138	1015	956	936	შკო 946
1139	1016			
1139 ¹				
1140	1017	957	937	შკა 947
1141	1018	958	938	შკბ 948
1142	1019	959	939 (გვ. 212)	შკლ 949
1143	1020	960	940	შკო 950
1144	1021	961	941	შკა 951
1145	1022	962	942	შკბ 952
1146	1023	963	943	შკვ 953
1147	1024	964	944 (გვ. 213)	შკლ 954
1148	1025	965	945	შკთ 955
1149	1026	966	946	შკო 956
1150	1027	967	947	შკა 957
1151		968		შკბ 958
1152	1028	969	948 (გვ. 214)	შკლ 959
1153	1029	970	949	შკო 960
1154	1030	971	950	შკა 961
1155	1031	972	951 (გვ. 215)	შკბ 962
1156	1032	973	952	შკვ 963
1157	1033	974	953	შკლ 964
1158	1034	975	954	შკთ 965
1159	1035	976	955	შკო 966
1160	1036	977	956 (გვ. 216)	შკა 967
1161	1037	978	957	შკბ 968
1162	1038	979	958	შკლ 969
1163	1039	980	959	შკო 970
1164	1040	981	960	შკა 971
1165	1041	982	961 (გვ. 217)	შკბ 972
1166	1042	983	962	შკვ 973
1167	1043	984	963	შკლ 974
1168	1044	985	964	შკთ 975

A	B	C	D	E
1169	1045	986	965	შკო 976
1170	1046	987	966 (გვ. 218)	შკა 977
1171	1047	988	967	შკბ 978
1172	1048	989	968	შკვ 979
1173	1049	990	969	შკლ 980
1174	1050	991	970	შკთ 981
1175	1051	992	971 (გვ. 219)	შკო 982
1176	1052	993	972	შკა 983
1177	1053	994	973	შკბ 984
1178	1054	995	974	შკვ 985
1179	1055	996	975	შკლ 986
1180	1056	997	976 (გვ. 220)	შკთ 987
1181	1057	998	977	შკო 988
1182	1058	999	978	შკა 989
1183	1059	1000	979	შკბ 990
1184	1060	1001	980	შკვ 991
1185	1061	1002	981 (გვ. 221)	შკლ 992
1185 ¹	1062			
1185 ²	1063			
1185 ³	1064			
1186	1065	1003	982	შკო 993
1187	1066	1004	983	შკა 994
1188	1067	1005	984	შკბ 995
1189	1068	1006	985	შკვ 996
1190	1069	1007	986 (გვ. 222)	შკლ 997
1191	1070	1008	987	შკთ 998
1192	1071	1009	988	შკო 999
1193	1072	1010	989	ა 1000
1194	1073	1011	990	ბა 1001
1195	1074	1012	991 (გვ. 223)	ბბ 1002
1196	1075	1013	992	ბვ 1003
1197	1076	1014	993	ბლ 1004
1198	1077			
1199	1078	1015	994	ბთ 1005
1200	1079	1016	995	ბო 1006
1201	1080	1017	996 (გვ. 224)	ბა 1007
1202	1081	1018	997	ბბ 1008
1203	1082	1019	998	ბვ 1009
1204	1083	1020	999	ბლ 1010
1204 ¹				
1204 ²				
1205	1084	1021	1000	ბთ 1011
1206	1085	1022	1001 (გვ. 225)	ბო 1012
1207	1086	1023	1002	ბა 1013
1208	1087	1024	1003	ბბ 1014
1208 ¹				
1209	1088	1025	1004 (გვ. 226)	ბვ 1015
1210	1089	1026	1005	ბლ 1016
1211	1090	1027	1006	ბთ 1017
1212	1091	1028	1007 (გვ. 227)	ბო 1018
1213	1092	1029	1008	ბა 1019
1214	1093	1030	1009	ბბ 1020
1215	1094	1031	1010	ბვ 1021
1216	1095	1032	1011	ბლ 1022

A	B	C	D	E
1217	1096	1033	1012 (83- 228)	հյՅ 1023
1218	1097	1034	1013	հյԸ 1024
1219	1098	1035	1014	հյԿ 1025
1220	1099	1036	1015	հյԶ 1026
1221	1100	1037	1016	հյԷ 1027
1222	1101	1038	1017 (83- 229)	հյԹ 1028
1223	1102	1039	1018	հյՊ 1029
1224	1103	1040	1019	հլ 1030
1225	1104	1041	1020	հլա 1031
1226	1105	1042	1021	հլոձ 1032
1227	1106	1043		հլոՅ 1033
1228	1107	1044	1022 (83- 230)	հլուԸ 1034
1229	1108	1045	1023	հլուԿ 1035
1230	1109	1046	1024	հլուԶ 1036
1231	1110	1047	1025	հլուԷ 1037
1232	1111	1048	1026 (83- 231)	հլուԹ 1038
1233	1112	1049	1027	հլուՊ 1039
1234	1113	1050	1028	հմ 1040
1235	1114	1051	1029	հմա 1041
1236	1115	1052	1030	հմձ 1042
1237	1116	1053	1031	հմՅ 1043
1238	1117	1054	1032 (83- 232)	հմԸ 1044
1239	1118	1055	1033	հմԿ 1045
1240	1119	1056	1034	հմԶ 1046
1241	1120	1057	1035	հմԷ 1047
1242	1121	1058	1036	հմԹ 1048
1243	1122	1059	1037 (83- 233)	հմՊ 1049
1244	1123	1060	1038	հն 1050
1245	1124	1061	1039 (83- 234)	հնա 1051
1246	1125	1062	1040	հնձ 1052
1247	1126	1063	1041	հնՅ 1053
1248	1127	1064	1042 (83- 235)	հնԸ 1054
1249	1128	1065	1043	հնԿ 1055
1250	1129	1066	1044	հնԶ 1056
1251	1130	1067	1045	հնԷ 1057
1252	1131	1068	1046	հնԹ 1058
1253	1132	1069	1047 (83- 236)	հնՊ 1059
1254	1133	1070	1048	հռ 1060
1255	1134	1071	1049	հռա 1061
1256	1135	1072	1050	հռձ 1062
1257	1136	1073	1051	հռՅ 1063
1258	1137	1074	1052 (83- 237)	հռԸ 1064
1259	1138	1075	1053	հռԿ 1065
1260	1139	1076	1054 (83- 238)	հռԶ 1066
1261	1140	1077	1055	հռԷ 1067
1262	1141	1078	1056	հռԹ 1068
1263	1142	1079	1057 (83- 239)	հռՊ 1069
1264	1143	1080	1058	հր 1070
1265	1144	1081	1059 (83- 240)	հրա 1071
1266	1145	1082	1060	հրձ 1072
1267	1146	1083	1061	հրՅ 1073
1268	1147	1084	1062 (83-241)	հրԸ 1074
1268 ¹				
1269	1148	1085	1063 (83- 242)	հրԿ 1075

A	B	C	D	E
1270	1149	1086	1064	հրՅ 1076
1271	1150	1087	1065	հրԸ 1077
1272	1151	1088	1066 (83- 243)	հրԿ 1078
1273	1152	1089	1067	հրՊ 1079
1274	1153	1090	1068	հր 1080
1275	1154	1091	1069	հրա 1081
1276	1155	1092	1070	հրձ 1082
1277	1156	1093	1071 (83- 244)	հրՅ 1083
1278	1157	1094	1072	հրԸ 1084
1279	1158	1095	1073 (83- 245)	հրԿ 1085
1280	1159	1096	1074	հրՅ 1086
1281	1160	1097	1075	հրԸ 1087
1282	1161	1098	1076 (83- 246)	հրԿ 1088
1283	1162	1099	1077	հրՊ 1089
1284	1163	1100	1078	հր 1090
1285	1164	1101	1079	հրա 1091
1286	1165	1102	1080	հրձ 1092
1287	1166	1103	1081 (83- 247)	հրՅ 1093
1288	1167	1104	1082	հրԸ 1094
1289	1168	1105	1083	հրԿ 1095
1290	1169	1106	1084	հրՅ 1096
1291	1170	1107	1085	հրԸ 1097
1292	1171	1108	1086 (83- 248)	հրԿ 1098
1293	1172	1109	1087	հրՊ 1099
1294	1173	1110	1088	հր 1100
1295	1174	1111	1089	հրա 1101
1296	1175	1112	1090	հրձ 1102
1297	1176	1113	1091 (83- 249)	հրՅ 1103
1298	1177	1114	1092	հրԸ 1104
1299	1178	1115	1093 (83- 250)	հրԿ 1105
1300	1179	1116	1094	հրՅ 1106
1301				
1302	1180	1117	1095	հրԸ 1107
1303	1181	1118	1096 (83- 251)	հրԿ 1108
1303 ¹				
1304	1182	1119	1097	հրՊ 1106
1305	1183	1120	1098	հր 1110
1305 ¹				
1306	1184	1121	1099 (83- 252)	հրա 1111
1307	1185	1122	1100	հրձ 1112
1308	1186	1123	1101	հրՅ 1113
1309	1187	1124	1102 (83- 253)	հրԸ 1114
1310	1188	1125	1103	հրԿ 1115
1311	1189	1126	1104	հրՅ 1116
1312	1190	1127	1105	հրԸ 1117
1313	1191	1128	1106	հրԿ 1118
1314	1192	1129	1107 (83- 254)	հրՊ 1119
1315	1193	1130	1108	հր 1120
1315 ¹				
1316	1194	1131	1109	հրա 1121
1316 ¹				
1317	1195	1132	1110	հրձ 1122
1318	1196	1133	1111	հրՅ 1123
1318 ¹				

A	B	C	D	E
1319	1197	1134	1112 (გვ. 255)	ჩრქედ 1124
1320	1198	1135	1113	ჩრქე 1125
1320 ¹				
1321	1199	1136	1114	ჩრქევ 1126
1322	1200	1137	1115	ჩრქებ 1127
1322 ¹				
1322 ²				
1323	1201	1138	1116	ჩრქეც 1128
1324	1202	1139	1117 (გვ. 256)	ჩრქეთ 1129
1325	1203	1140	1118	ჩრქო 1130
1326	1204	1141	1119	ჩრქლა 1131
1327	1205	1142	1120	ჩრქობ 1132
1328	1206	1143	1121	ჩრქლგ 1133
1329	1207	1144	1122 (გვ. 257)	ჩრქლდ 1134
1330	1208	1145	1123	ჩრქლე 1135
1331	1209	1146	1124	ჩრქლვ 1136
1332	1210	1147	1125	ჩრქლზ 1137
1333	1211	1148	1126	ჩრქლშ 1138
1334	1212	1149	1127 (გვ. 258)	ჩრქლთ 1139
1335	1213	1150	1128	ჩრქმ 1140
1336	1214	1151	1129	ჩრქმა 1141
1337	1215	1152	1130	ჩრქმბ 1142
1338	1216	1153	1131	ჩრქმგ 1143
1339	1217	1154	1132 (გვ. 259)	ჩრქმდ 1144
1340	1218	1155	1133	ჩრქმე 1145
1341	1219	1156	1134	ჩრქმვ 1146
1342	1220	1157	1135	ჩრქმზ 1147
1343	1221	1158	1136	ჩრქმშ 1148
1344	1222	1159	1137 (გვ. 260)	ჩრქმთ 1149
1345	1223	1160	1138	ჩრქნ 1150
1346	1224	1161	1139	ჩრქნა 1151
1347	1225	1162	1140	ჩრქნბ 1152
1347 ¹				
1348	1226	1163	1141	ჩრქნგ 1153
1349	1227	1164	1142 (გვ. 261)	ჩრქნდ 1154
1350	1228	1165	1143	ჩრქნე 1155
1351	1229	1166	1144	ჩრქნვ 1156
1352	1230	1167	1145	ჩრქნზ 1157
1353	1231	1168	1146	ჩრქნშ 1158
1354	1232	1169	1147 (გვ. 262)	ჩრქნთ 1159
1355	1233	1170	1148	ჩრქო 1160
1356	1234	1171	1149	ჩრქოა 1161
1357	1235	1172	1150	ჩრქობ 1162
1358	1236	1173	1151	ჩრქობგ 1163
1359	1237	1174	1152 (გვ. 263)	ჩრქობდ 1164
1360	1238	1175	1153	ჩრქობე 1165
1361	1239	1176	1154	ჩრქობვ 1166
1362	1240	1177	1155	ჩრქობზ 1167
1363	1241	1178	1156	ჩრქობშ 1168
1364	1242	1179	1157 (გვ. 264)	ჩრქობთ 1169
1365	1243	1180	1158	ჩრქოთ 1170
1366	1244	1181	1159	ჩრქოა 1171
1367	1245	1182	1160	ჩრქობ 1172
1368	1246	1183	1161	ჩრქობგ 1173

A	B	C	D	E
1369	1747	1184	1162 (გვ. 265)	ჩრქოდ 1174
1370	1248	1185	1163	ჩრქოვ 1175
1371	1249	1186	1164	ჩრქოგ 1176
1372	1250	1187	1165	ჩრქობ 1177
1373	1251	1188	1166	ჩრქომ 1178
1374	1252	1189	1167 (გვ. 266)	ჩრქოთ 1179
1375	1253	1190	1168	ჩრქა 1180
1376	1254	1191	1169	ჩრქაა 1181
1377	1255	1192	1170	ჩრქაბ 1182
1378	1256	1193	1171	ჩრქაგ 1183
1379	1257	1194	1172 (გვ. 267)	ჩრქად 1184
1380	1258	1195	1173	ჩრქავ 1185
1381	1259	1196	1174	ჩრქავგ 1186
1382	1260	1197	1175	ჩრქავდ 1187
1383	1261	1198	1176	ჩრქავშ 1188
1384	1262	1199	1177 (გვ. 268)	ჩრქავთ 1189
1385	1263	1200	1178	ჩრქე 1190
1386	1264	1201	1179	ჩრქეა 1191
1387	1265	1202	1180	ჩრქებ 1192
1388	1266	1203	1181	ჩრქებგ 1193
1389	1267	1204	1182 (გვ. 269)	ჩრქედ 1194
1390	1268	1205	1183	ჩრქევ 1195
1391	1269	1206	1184	ჩრქევგ 1196
1392	1270	1207	1185	ჩრქეზ 1197
1393	1271	1208	1186	ჩრქეშ 1198
1394	1272	1209	1187 (გვ. 270)	ჩრქეთ 1199
1395	1273	1210	1188	ჩს 1200
1396	1274	1211	1189	ჩსა 1201
1397	1275	1212	1190	ჩსბ 1202
1397 ¹				
1398	1276	1213	1191 (გვ. 271)	ჩსგ 1203
1399	1277	1214	1192	ჩსდ 1204
1400	1278	1215	1193	ჩსე 1205
1401	1279	1216	1194 (გვ. 272)	ჩსვ 1206
1402	1280	1217	1195	ჩსზ 1207
1403	1281	1218	1196	ჩსშ 1208
1404	1282	1219	1197	ჩსთ 1209
1405	1283	1220	1198	ჩსო 1210
1406	1284	1221	1199 (გვ. 273)	ჩსოა 1211
1407	1285	1222	1200	ჩსობ 1212
1408	1286	1223	1201	ჩსოგ 1213
1409	1287	1224	1202	ჩსოდ 1214
1410	1288	1225	1203	ჩსოვ 1215
1411	1289	1226	1204 (გვ. 274)	ჩსოგ 1216
1412	1290	1227	1205	ჩსობ 1217
1413	1291	1228	1206	ჩსოშ 1218
1414	1292	1229	1207	ჩსოთ 1219
1415	1293	1230	1208	ჩსე 1220
1416	1294	1231	1209 (გვ. 275)	ჩსეა 1221
1417	1295	1232	1210	ჩსებ 1222
1418	1296	1233	1211	ჩსეგ 1223
1419	1297	1234	1212	ჩსედ 1224
1420	1298	1235	1213	ჩსევ 1225
1421	1299	1236	1214 (გვ. 276)	ჩსევგ 1226

A	B	C	D	E
1422	1300	1237	1215	ჩსკე 1227
1423	1301	1238	1216	ჩსკმ 1228
1424	1302	1239	1217	ჩსკთ 1229
1425	1303	1240	1218	ჩსლ 1230
1426	1304	1241	1219 (გვ. 277)	ჩსლა 1231
1427	1305	1242	1220	ჩსლბ 1232
1428	1306	1243	1221	ჩსლგ 1233
1429	1307	1244	1222	ჩსლდ 1234
1430	1308	1245	1223	ჩსლე 1235
1431	1309	1246	1224 (გვ. 278)	ჩსლვ 1236
1432	1310	1247	1225	ჩსლზ 1237
1433	1311	1248	1226	ჩსლმ 1238
1434	1312	1249	1227	ჩსლთ 1239
1435	1313	1250	1228	ჩსმ 1240
1436	1314	1251	1229 (გვ. 279)	ჩსმა 1241
1437	1315	1252	1230	ჩსმბ 1242
1438	1316	1253	1231	ჩსმგ 1243
1439	1317	1254	1232	ჩსმდ 1244
1440	1318	1255	1233	ჩსმე 1245
1441	1319	1256	1234 (გვ. 280)	ჩსმვ 1246
1442	1320	1257	1235	ჩსმზ 1247
1443	1321	1258	1236	ჩსმთ 1248
1444	1322	1259	1237	ჩსმთ 1249
1445	1323	1260	1238	ჩსნ 1250
1446	1324	1261	1239 (გვ. 281)	ჩსნა 1251
1447	1325	1262	1240	ჩსნბ 1252
1448	1326	1263	1241	ჩსნგ 1253
1449	1327	1264	1242	ჩსნდ 1254
1450	1328	1265	1243	ჩსნე 1255
1450 ¹				
1450 ²				
1450 ³				
1450 ⁴				
1450 ⁵				
1450 ⁶				
1450 ⁷				
1451	1329	1266	1244 (გვ. 282)	ჩსნვ 1256
1452	1330	1267	1245	ჩსნზ 1257
1453	1331	1268	1246	ჩსნთ 1258
1454	1332	1269	1247	ჩსნთ 1259
1454 ¹				
1455	1333	1270	1248 (გვ. 283)	ჩსა 1260
1456	1334	1271	1249	ჩსაა 1261
1457	1335	1272	1250	ჩსაბ 1262
1458	1336	1273	1251 (გვ.284)	ჩსაგ 1263
1459	1337	1274	1252	ჩსად 1264
1460	1338	1275		ჩსავ 1265
1461	1339	1276	1253	ჩსავ 1266
1462	1340	1277	1254	ჩსაზ 1267
1463	1341	1278	1255	ჩსაშ 1268
1464	1342	1279	1256 (გვ. 285)	ჩსათ 1269
1465				
1466	1343	1280	1257	ჩსო 1270
1467	1344	1281	1258	ჩსოა 1271

A	B	C	D	E
1468	1345	1282	1259	ჩსობ 1272
1469	1346	1283	1260	ჩსოგ 1273
1470	1347	1284	1261 (გვ. 286)	ჩსოდ 1274
1470 ¹				
1471	1348	1285	1262 (გვ. 287)	ჩსოე 1275
1472	1349	1286	1263	ჩსოვ 1276
1473	1350	1287	1264	ჩსოზ 1277
1474	1351	1288	1265 (გვ. 288)	ჩსომ 1278
1475	1352	1289	1266	ჩსოთ 1279
1476	1353	1290	1267	ჩსა 1280
1477	1354	1291	1268	ჩსაა 1281
1477 ¹				
1478	1355	1292	1269 (გვ. 289)	ჩსაბ 1282
1479	1356	1293	1270	ჩსაგ 1283
1480	1357	1294	1271	ჩსად 1284
1481	1358	1295	1272 (გვ.290)	ჩსაე 1285
1482	1359	1296	1273	ჩსავ 1286
1483	1360	1297	1274	ჩსაზ 1287
1484	1361	1298	1275	ჩსაშ 1288
1485	1362	1299	1276	ჩსათ 1289
1486	1363	1300	1277 (გვ. 291)	ჩსე 1290
1487	1364	1301	1278	ჩსეა 1291
1488	1365	1302		ჩსებ 1292
1489	1366	1303	1279	ჩსეგ 1293
1490	1367	1304	1280	ჩსედ 1294
1491	1368	1305	1281	ჩსევ 1295
1492	1369	1306	1282 (გვ. 292)	ჩსევ 1296
1493	1370	1307	1283	ჩსეზ 1297
1494	1371	1308	1284	ჩსემ 1298
1495	1372	1309	1285	ჩსეთ 1299
1496	1373	1310	1286	ჩტ 1300
1497				
1498	1374	1311	1287 (გვ.293)	ჩტა 1301
1499	1375	1312	1288	ჩტბ 1302
1500	1376	1313	1289	ჩტგ 1303
1501	1377	1314	1290	ჩტდ 1304
1502	1378	1315	1291	ჩტე 1305
1503	1379	1316	1292 (გვ. 294)	ჩტვ 1306
1504	1380	1317	1293	ჩტზ 1307
1505	1381	1318	1294 (გვ. 295)	ჩტთ 1308
1506	1382	1319	1295	ჩტთ 1309
1507	1383	1320	1296	ჩტი 1310
1508	1384	1321	1297 (გვ. 296)	ჩტია 1311
1509	1385	1322	1298	ჩტიბ 1312
1510	1386	1323	1299	ჩტიგ 1313
1511	1387	1324	1300	ჩტიდ 1314
1512	1388			
1513	1389	1325	1301	ჩტიე 1315
1514	1390	1326	1302 (გვ. 297)	ჩტივ 1316
1515	1391	1327	1303 (გვ. 298)	ჩტიზ 1317
1516	1392	1328	1304	ჩტიშ 1318
1517	1393	1329	1305	ჩტით 1319

A	B	C	D	E	A	B	C	D	E		
1518	1394	1330	1306 (გვ. 299)	ჩტკ	1320	1572	1445	1380	1356	ჩტლ	1370
1519	1395	1331	1307	ჩტკა	1321	1573	1446	1381	1357	ჩტლა	1371
1520	1396	1332	1308	ჩტკბ	1322	1574	1447	1382	1358 (გვ. 310)	ჩტლბ	1372
1521	1397	1333	1309	ჩტკგ	1323	1575	1448	1383	1359	ჩტლვ	1373
1522	1398	1334	1310	ჩტკდ	1324	1576	1449	1384	1360	ჩტლზ	1374
1523	1399	1335	1311 (გვ. 300)	ჩტკე	1325	1577	1450	1385	1361	ჩტლთ	1375
1524	1400	1336	1312	ჩტკვ	1326	1577 ¹	1452				
1525	1401	1337	1313	ჩტკზ	1327	1578	1451	1386	1362	ჩტლყ	1376
1526	1402					1579	1453	1387	1363 (გვ. 311)	ჩტლრ	1377
1527	1403	1338	1314	ჩტკთ	1328	1580	1454	1388	1364	ჩტლს	1378
1528	1404	1339	1315	ჩტკო	1329	1581	1455	1389	1365	ჩტლო	1379
1529	1405	1340	1316 (გვ. 301)	ჩტლ	1330	1582	1456	1390	1366	ჩტლპ	1380
1530	1406	1341	1317	ჩტლა	1331	1583	1457	1391	1367	ჩტლბ	1381
1531	1407	1342	1318	ჩტლბ	1332	1584	1458				
1532						1585	1459	1392	1368 (გვ. 312)	ჩტლგ	1382
1533	1408	1343	1319	ჩტლგ	1333	1585 ¹					
1534	1409	1344	1320	ჩტლდ	1334	1585 ²					
1535	1410	1345	1321 (გვ. 302)	ჩტლე	1335	1586	1460	1393	1369 (გვ. 313)	ჩტლე	1383
1536	1411	1346	1322	ჩტლვ	1336	1587	1461	1394	1370	ჩტლდ	1384
1537	1412	1347	1323	ჩტლზ	1337	1588	1462	1395	1371	ჩტლე	1385
1538	1413	1348	1324	ჩტლთ	1338	1589	1463	1396	1372 (გვ. 314)	ჩტლრ	1386
1539	1414	1349	1325	ჩტლო	1339	1590	1464	1397	1373	ჩტლს	1387
1540						1591	1465	1398	1374	ჩტლთ	1388
1541	1415	1350	1326 (გვ. 303)	ჩტმ	1340	1592	1466	1399	1375	ჩტლკ	1389
1542						1593	1467	1400	1476	ჩტლ	1390
1543	1416	1351	1327	ჩტმა	1341	1594	1468	1401	1377 (გვ. 315)	ჩტლპ	1391
1544	1417	1352	1328	ჩტმბ	1342	1595	1469	1402	1378	ჩტლგ	1392
1545	1418	1353	1329	ჩტმგ	1343	1596	1470	1403	1379	ჩტლდ	1393
1546	1419	1354	1330	ჩტმდ	1344	1596 ¹					
1547	1420	1355	1331 (გვ. 304)	ჩტმე	1345	1596 ²					
1548	1421	1356	1332	ჩტმვ	1346	1597	1471	1404	1380	ჩტმდ	1394
1549	1422	1357	1333	ჩტმზ	1347	1598					
1550	1423	1358	1334	ჩტმო	1348	1599	1472	1405	1381	ჩტმე	1395
1551	1424	1359	1335	ჩტმთ	1349	1600	1473	1406	1382 (გვ. 316)	ჩტმვ	1396
1552	1425	1360	1336 (გვ. 305)	ჩტნ	1350	1601	1474	1407	1383	ჩტმზ	1397
1553	1426	1361	1337	ჩტნა	1351	1602	1475	1408	1384	ჩტმო	1398
1554	1427	1362	1338	ჩტნბ	1352	1603	1476	1409	1385	ჩტმს	1399
1555	1428	1363	1339	ჩტნგ	1353	1604	1477	1410	1386	ჩტმ	1400
1556	1429	1364	1340	ჩტნდ	1354	1605	1478	1411	1387 (გვ. 317)	ჩტმა	1401
1557	1430	1365	1341 (გვ. 306)	ჩტნე	1355	1606	1479	1412	1388	ჩტმბ	1402
1558	1431	1366	1342	ჩტნვ	1356	1607	1480	1413	1389	ჩტმგ	1403
1559	1432	1367	1343	ჩტნზ	1357	1608	1481	1414	1390	ჩტმდ	1404
1560	1433	1368	1344	ჩტნთ	1358	1609	1482	1415	1391	ჩტმე	1405
1561	1434	1369	1345	ჩტნო	1359	1610	1483	1416	1392 (გვ. 318)	ჩტმვ	1406
1562	1435	1370	1346 (გვ. 307)	ჩტნა	1360	1611	1484	1417	1393	ჩტმზ	1407
1563	1436	1371	1347	ჩტნბ	1361	1612					
1564	1437	1372	1348	ჩტნგ	1362	1613					
1565	1438	1373	1349	ჩტნდ	1363	1614	1485	1418	1394	ჩტმ	1408
1566	1439	1374	1350 (გვ. 308)	ჩტნე	1364	1615	1486	1419	1395	ჩტმბ	1409
1567	1440	1375	1351	ჩტნვ	1365	1616	1487	1420	1396	ჩტმგ	1410
1568	1441	1376	1352	ჩტნზ	1366	1917	1488	1421	1397 (გვ. 319)	ჩტმდ	1411
1569	1442	1377	1353 (გვ. 309)	ჩტნთ	1367	1618	1489	1422	1398	ჩტმე	1412
1570	1443	1378	1354	ჩტნო	1368	1619	1490	1423	1399	ჩტმვ	1413
1571	1444	1379	1355	ჩტნა	1369	1620	1491	1424	1400	ჩტმზ	1414

A	B	C	D	E	A	B	C	D	E				
1621	1492	1425	1401	ჩუივი	1415	1683	1557	1487	1463	ჩუოლ	1477		
1622	1493	1426	1402	(გვ. 320)	ჩუივი	1416	1684	1558	1488	1464	ჩუოლ	1478	
1623	1494	1427	1403	ჩუივი	1417	1685	1559	1489	1465	ჩუოლ	1479		
1624	1495	1428	1404	(გვ. 321)	ჩუივი	1418	1686	1560	1490	1466	ჩუა	1480	
1625	1496	1429	1405	ჩუივი	1419	1687	1561	1491	1467	(გვ. 335)	ჩუა	1481	
1626	1497	1430	1406	ჩუივი	1420	1687 ¹							
1627	1498	1431	1407	(გვ. 322)	ჩუივი	1421	1687 ²						
1628	1499	1432	1408	ჩუივი	1422	1688	1562	1492	1468	(გვ. 336)	ჩუა	1482	
1629	1500	1433	1409	ჩუივი	1423	1689	1563	1493	1469	ჩუა	1483		
1630	1501	1434	1410	ჩუივი	1424	1690	1564	1494	1470	ჩუა	1484		
1631	1502	1435	1411	ჩუივი	1425	1691	1565	1495	1471	(გვ. 337)	ჩუა	1485	
1632	1503	1436	1412	(გვ. 323)	ჩუივი	1426	1692	1566	1496	1472	ჩუა	1486	
1633	1504	1437	1413	ჩუივი	1427	1693	1567	1497	1473	ჩუა	1487		
1634	1505	1438	1414	ჩუივი	1428	1694	1568	1498	1474	ჩუა	1488		
1635	1506	1439	1415	ჩუივი	1429	1695	1569	1499	1475	ჩუა	1489		
1636	1507	1440	1416	ჩუივი	1430	1696	1570	1500	1476	(გვ. 338)	ჩუა	1490	
1637	1508	1441	1417	(გვ. 324)	ჩუივი	1431	1697	1571	1501	1477	ჩუა	1491	
1638	1509	1442	1418	ჩუივი	1432	1698	1572	1502	1478	ჩუა	1492		
1639	1510	1443	1419	ჩუივი	1433	1698 ¹							
1640	1511	1444	1420	ჩუივი	1434	1699	1573	1503	1479	ჩუა	1493		
1641	1512	1445	1421	ჩუივი	1435	1700	1574						
1642	1513	1446	1422	(გვ. 325)	ჩუივი	1436	1701	1575	1504	1480	ჩუა	1494	
1643	1514	1447	1423	ჩუივი	1437	1701 ¹	1576						
1643 ¹	1515					1702	1577	1505	1481	(გვ. 339)	ჩუა	1495	
1643 ²	1516					1703	1578	1506	1482	ჩუა	1496		
1643 ³	1517					1704	1579	1507	1483	ჩუა	1497		
1644	1518	1448	1424	ჩუივი	1438	1705	1580	1508	1484	ჩუა	1498		
1645	1519	1449	1425	ჩუივი	1439	1706	1581	1509	1485	ჩუა	1499		
1646	1520	1450	1426	ჩუა	1440	1707	1582	1510	1486	(გვ. 340)	ჩუა	1500	
1647	1521	1451	1427	(გვ. 326)	ჩუივი	1441	1708	1583	1511	1487	ჩუა	1501	
1648	1522	1452	1428	ჩუივი	1442	1709	1584	1512	1488	ჩუა	1502		
1649	1523	1453	1429	ჩუივი	1443	1710	1585	1513	1489	ჩუა	1503		
1650	1524	1454	1430	ჩუივი	1444	1711	1586	1514	1490				
1651	1525	1455	1431	ჩუივი	1445	1711 ¹							
1652	1526	1456	1432	(გვ. 327)	ჩუივი	1446	1712	1587	1515	1491	(გვ. 341)	ჩუა	1504
1653	1527	1457	1433	ჩუივი	1447	1713	1588	1516	1492	ჩუა	1505		
1654	1528	1458	1434	ჩუივი	1448	1714	1589	1517	1493	ჩუა	1506		
1655	1529	1459	1435	ჩუივი	1449	1714 ¹							
1656	1530	1460	1436	ჩუივი	1450	1715	1590	1518	1494	ჩუა	1507		
1657	1531	1461	1437	(გვ. 328)	ჩუივი	1451	1716	1591	1519	1495	ჩუა	1508	
1658	1532	1462	1438	ჩუივი	1452	1717	1592	1520	1496	(გვ. 342)	ჩუა	1509	
1658 ¹						1718	1593	1521	1497	ჩუა	1510		
1658 ²						1719	1594	1522	1498	ჩუა	1511		
1659	1533	1463	1439	(გვ. 329)	ჩუივი	1453	1720	1595	1523	1499	ჩუა	1512	
1660	1534	1464	1440	ჩუივი	1454	1721	1596	1524	1500	ჩუა	1513		
1661	1535	1465	1441	ჩუივი	1455	1722	1597	1525	1501	(გვ. 343)	ჩუივი	1514	
1662	1536	1466	1442	(გვ. 330)	ჩუივი	1456	1723	1598	1526	1502	ჩუივი	1515	
1663	1537	1467	1443	ჩუივი	1457	1723 ¹							
1664	1538	1468	1444	ჩუივი	1458	1723 ²							
1665	1539	1469	1445	ჩუივი	1459	1723 ³							
1666	1540	1470	1446	ჩუა	1460	1724	1599	1527	1503	ჩუივი	1516		
1667	1541	1471	1447	(გვ. 331)	ჩუა	1461	1725	1600	1528	1504	ჩუივი	1517	
1668	1542	1472	1448	ჩუა	1462	1726	1601						
1669	1543	1473	1449	ჩუა	1463	1727	1602	1529	1505	ჩუივი	1518		
1670	1544	1474	1450	ჩუა	1464	1728	1603	1530	1506	(გვ. 344)	ჩუივი	1519	
1671	1545	1475	1451	ჩუა	1465	1729	1604	1531	1507	ჩუა	1520		
1672	1546	1476	1452	(გვ. 332)	ჩუა	1466	1730	1605	1532	1508	ჩუა	1521	
1673	1547	1477	1453	ჩუა	1467	1731	1606	1533	1509	ჩუა	1522		
1674	1548	1478	1454	ჩუა	1468	1732	1607	1534	1510	ჩუა	1523		
1675	1549	1479	1455	ჩუა	1469	1733	1608	1535	1511	(გვ. 345)	ჩუა	1524	
1676	1550	1480	1456	ჩუა	1470	1734	1609	1536	1512	ჩუა	1525		
1677	1551	1481	1457	(გვ. 333)	ჩუა	1471	1735	1610	1537	1513	ჩუა	1526	
1678	1552	1482	1458	ჩუა	1472	1736	1611	1538	1514	ჩუა	1527		
1679	1553	1483	1459	ჩუა	1473	1737	1612	1539	1515	ჩუა	1528		
1680	1554	1484	1460	ჩუა	1474	1738	1613	1540	1516	(გვ. 346)	ჩუა	1529	
1681	1555	1485	1461	ჩუა	1475	1739	1614	1541	1517	ჩუა	1530		
1682	1556	1486	1462	(გვ. 334)	ჩუა	1476	1740	1615	1542	1518	ჩუა	1531	

A	B	C	D	E	A	B	C	D	E
1741	1616	1543	1519	ჩუღბ	1532	1797	1669		
1742	1617	1544	1520	ჩუღლ	1533	1798	1670	1594	
1743	1618	1545	1521 (გვ. 347)	ჩუღლ	1534	1799	1671	1595	
1744	1619	1546	1522	ჩუღლ	1535	1800	1672	1596	
1745	1620	1547	1523	ჩუღლ	1536	1801	1673	1597	
1746	1621	1548	1524	ჩუღლ	1537	1802	1674	1598	
1747	1622	1549	1525 (გვ. 348)	ჩუღლ	1538	1803	1675	1599	
1748						1804	1676	1600	
1749						1805	1677	1601	
1750						1806	1678	1602	
1751	1623	1550	1526	ჩუღლ	1539	1807	1679	1603	
1752	1624	1551	1527	ჩუღ	1540	1808	1680	1604	
1753	1625	1552	1528 (გვ. 349)	ჩუღა	1541	1809	1681	1605	
1754	1626	1553	1529	ჩუღბ	1542	1810	1682	1606	
1755	1627	1554	1530	ჩუღგ	1543	1811	1683	1607	
1756	1628	1555	1531	ჩუღდ	1544	1812	1684	1608	
1757	1629	1556	1532	ჩუღე	1545	1812 ¹			
1758	1630	1557	1533 (გვ. 350)	ჩუღე	1546	1812 ²			
1759	1631	1558	1534	ჩუღზ	1547	1812 ³			
1760	1632	1559	1535	ჩუღმ	1548	1812 ⁴			
1761	1633	1560	1536	ჩუღმ	1549	1812 ⁵			
1762	1634	1561	1537	ჩუღნ	1550	1812 ⁶			
1763	1635	1562	1538 (გვ. 351)	ჩუღნა	1551	1812 ⁷			
1764	1636	1563	1539	ჩუღბ	1552	1813	1685	1609	
1765	1637	1564	1540	ჩუღგ	1553	1814	1686	1610	
1766	1638	1565	1541	ჩუღდ	1554	1815			
1767	1639	1566	1542	ჩუღე	1555	1816	1687	1611	
1768	1640	1567	1543 (გვ. 352)	ჩუღე	1556	1817	1688	1612	
1769	1641	1568	1544	ჩუღზ	1557	1818	1689	1613	
1770	1642	1569	1545	ჩუღმ	1558	1819	1690	1614	
1771	1643	1570	1546	ჩუღნ	1559	1820	1691	1615	
1772	1644	1571	1547	ჩუღა	1560	1821	1692	1616	
1773	1645	1572	1548 (გვ. 353)	ჩუღა	1561	1822	1693	1617	
1774	1646	1573	1549	ჩუღბ	1562	1823	1694	1618	
1775	1647	1574	1550	ჩუღგ	1563	1824	1695	1619	
1776	1648	1575	1551	ჩუღდ	1564	1825	1696	1620	
1777	1649	1576	1552	ჩუღე	1565	1826	1697	1621	
1778	1650	1577	1553 (გვ. 354)	ჩუღე	1566	1827	1698	1622	
1779	1651	1578	1554	ჩუღზ	1567	1828	1699	1623	
1779 ¹						1829	1700	1624	
1779 ²						1830	1701	1625	
1779 ³						1831	1702	1626	
1779 ⁴						1832	1703	1627	
1779 ⁵						1833	1704	1628	
1779 ⁶						1834	1705	1629	
1779 ⁷						1835	1706	1630	
1779 ⁸						1836	1707	1631	
1779 ⁹						1837	1708	1632	
1779 ¹⁰						1838	1709	1633	
1779 ¹¹						1839	1710	1634	
1780	1652	1579				1840	1712	1635	
1781	1653	1580				1841	1711	1636	
1782	1654	1581				1842	1713	1637	1555 (გვ. 354) ჩუღმ 1568
1783	1655	1582				1843	1714	1638	1556 ჩუღმ 1569
1784	1656	1583				1844	1715	1639	1557 ჩუღლ 1570
1785	1657	1584				1845	1716	1640	1558 (გვ. 355) ჩუღა 1571
1786	1658	1585				1846	1717	1641	
1787	1659	1586				1847	1718	1642	
1788	1660	1587				1848	1719	1643	
1789	1661	1588				1849	1720	1644	
1790	1662	1589				1850	1721	1645	
1791	1663	1590				1851	1722	1646	
1792	1664	1591				1852	1723	1647	1559 ჩუღბ 1572
1793	1665	1592				1853	1724	1648	
1794	1666	1593				1854	1725	1649	1560 ჩუღლ 1573
1795	1667					1855	1726	1650	1561 ჩუღლ 1574
1796	1668					1855 ¹	1727	1651	

A	B	C	D	E	A	B	C	D	E
1855 ¹	1728	1652			1866				
1855 ²	1729	1653			1867	1740	1664	1571	ჩუქდ 1584
1856	1730	1654	1562	ჩუღოვ 1575	1868	—2120	სტროფები ჩანართებით	BCDE	
1857	1731	1655	1563 (გვ. 356)	ჩუღოვ 1576			გამოცემებში არ არის.		
1858	1732	1650	1504	ჩუღოხ 1577	2121	1741	1665	1572	ჩუქე 1585
1859	1733	1657			2122	1742	1666	1573 (გვ. 358)	ჩუქვ 1586
1860	1734	1658	1565	ჩუღოშ 1578	2123				
1861	1735	1659	1508	ჩუღოპ 1579	2124	1743	1667	1574	ჩუქბ 1587
1862	1736	1660	1507	ჩუღო 1580	2124 ¹				
1863	1737	1001	1508 (გვ. 357)	ჩუქა 1581	2124 ²				
1864	1738	1662	1569	ჩუქბ 1582	2125	1744	1668	1575	ჩუქშ 1588
1865	1739	1003	1570	ჩუქგ 1583	2126	1745	1669	1576	ჩუქთ 1589

2. ს ა ს ე ლ თ ა ს ა მ ი ე ბ ე ლ ი

(პირთვნილი, გეოგრაფიული და ეთნიკური) *

აბდულ-მუსია 2126 ¹	1662 ₁	1663 ₂	1666 ₁	1669 ₁	1679 ₁
ადაში (ბიზლ.) 273 ₁ , 2007 ₁ , 2051 ₁	1680 ₁	1687 ₁	1683 ₁	1693 ₁	1699 ₁
აეთანდილი 54 ₁ , 56 ₁ , 57 ₁ , 59 ₁ , 65 ₁ ¹ , 74 ₁ , 76 ₁ , 77 ₁ , 78 ₁ , 83 ₁ , 84 ₁ , 86 ₁ , 88 ₁ , 90 ₁ , 91 ₁ , 92 ₁ , 93 ₁ , 96 ₁ , 106 ₁ , 108 ₁ , 111 ₁ , 113 ₁ , 116 ₁ , 143 ₁ , 149 ₁ ¹ , 150 ₁ , 152 ₁ , 153 ₁ , 178 ₁ , 179 ₁ , 180 ₁ , 181 ₁ , 183 ₁ , 184 ₁ ¹ , 212 ₁ , 215 ₁ , 237 ₁ , 240 ₁ , 250 ₁ , 252 ₁ , 270 ₁ , 271 ₁ ¹ , 273 ₁ , 276 ₁ , 280 ₁ , 286 ₁ , 294 ₁ , 295 ₁ , 300 ₁ ¹ , 300 ₁ ² , 302 ₁ , 303 ₁ , 306 ₁ , 307 ₁ , 310 ₁ , 312 ₁ , 314 ₁ , 315 ₁ , 316 ₁ , 320 ₁ , 321 ₁ , 331 ₁ , 335 ₁ , 339 ₁ , 365 ₁ , 367 ₁ , 384 ₁ , 386 ₁ , 398 ₁ , 441 ₁ , 458 ₁ ¹ , 641 ₁ , 643 ₁ , 816 ₁ , 817 ₁ , 818 ₁ , 824 ₁ ¹ , 826 ₁ , 827 ₁ , 834 ₁ , 838 ₁ , 839 ₁ , 841 ₁ , 843 ₁ , 847 ₁ , 869 ₁ , 920 ₁ , 926 ₁ , 930 ₁ , 959 ₁ , 1028 ₁ , 1048 ₁ , 1049 ₁ , 1052 ₁ , 1068 ₁ , 1078 ₁ , 1082 ₁ , 1095 ₁ , 1101 ₁ , 1110 ₁ , 1125 ₁ , 1128 ₁ , 1134 ₁ , 1167 ₁ , 1173 ₁ , 1175 ₁ , 1192 ₁ , 1193 ₁ , 1195 ₁ , 1196 ₁ , 1204 ₁ ¹ , 1208 ₁ ¹ , 1211 ₁ , 1221 ₁ , 1227 ₁ , 1231 ₁ , 1232 ₁ , 1238 ₁ , 1244 ₁ , 1245 ₁ , 1246 ₁ , 1247 ₁ , 1256 ₁ , 1266 ₁ , 1268 ₁ ¹ , 1262 ₁ , 1283 ₁ , 1288 ₁ , 129 ₁ ¹ , 1297 ₁ , 1296 ₁ , 1299 ₁ , 1316 ₁ ¹ , 1322 ₁ , 1322 ₁ ¹ , 1322 ₁ ² , 1396 ₁ , 1429 ₁ , 1434 ₁ , 1435 ₁ , 1437 ₁ , 1438 ₁ , 1441 ₁ , 1442 ₁ , 1445 ₁ , 1446 ₁ , 1450 ₁ , 1450 ₁ ¹ , 1457 ₁ , 1498 ₁ , 1513 ₁ , 1515 ₁ , 1528 ₁ , 1530 ₁ , 1531 ₁ , 1535 ₁ , 1536 ₁ , 1539 ₁ , 1545 ₁ , 1550 ₁ , 1551 ₁ , 1553 ₁ , 1556 ₁ , 1564 ₁ , 1566 ₁ , 1567 ₁ , 1575 ₁ , 1590 ₁ , 1605 ₁ , 1636 ₁ , 1643 ₁ ¹ , 1643 ₁ ² , 1655 ₁ , 1659 ₁	1662 ₁	1663 ₂	1666 ₁	1669 ₁	1679 ₁
	1700 ₁	1703 ₁	1707 ₁	1710 ₁	1715 ₁
	1714 ₁	1718 ₁	1723 ₁	1723 ₁ ²	1724 ₁
	1727 ₁	1729 ₁	1741 ₁	1742 ₁	1744 ₁
	1747 ₁	1750 ₁	1754 ₁	1756 ₁	1757 ₁
	1762 ₁	1764 ₁	1765 ₁		1767 ₁
	1778 ₁	1779 ₁ ¹	1795 ₁	1803 ₁	1812 ₁ ²
	1812 ₁ ¹	1836 ₁	1844 ₁	1850 ₁	1851 ₁
	1856 ₁	1859 ₁	1860 ₁	1862 ₁	
	1863 ₁		1909 ₁	1910 ₁	1918 ₁
	1920 ₁	1921 ₁	1922 ₁	1924 ₁	1944 ₁
	1945 ₁	1947 ₁	1950 ₁	1955 ₁	1989 ₁ ¹
	1996 ₁	2002 ₁	2006 ₁	2007 ₁	2018 ₁
	2021 ₁	2022 ₁	2224 ₁ ¹	2063 ₁ ¹	2063 ₁ ¹⁰
	2063 ₁ ²	2070 ₁	2079 ₁	2107 ₁	2108 ₁
					ათენი 852 ₁
					აილზი 66 ₁
					ალექსანდრე 42 ₁
					ამირან დარეჯანის ძე 2126 ₁
					ანისი 42 ₁
					არაბეთი 41 ₁ , 42 ₁ , 43 ₁ , 58 ₁ , 65 ₁ , 73 ₁ , 252 ₁ , 386 ₁ , 959 ₁ , 983 ₁ , 1151 ₁ , 1457 ₁ , 1668 ₁ , 667 ₁ , 1698 ₁ , 1699 ₁ , 1711 ₁ , 1768 ₁ , 1863 ₁ , 1910 ₁
					არაბი ნი 58 ₁ , 59 ₁ , 61 ₁ , 138 ₁ , 386 ₁ , 1450 ₁ ¹ , 1457 ₁ , 1751 ₁ , 1757 ₁ , 1768 ₁ , 1811 ₁ , 1812 ₁ , 1812 ₁ ² , 1864 ₁ , 1909 ₁ , 1915 ₁ , 1956 ₁ , 1990 ₁ ² , 2080 ₁ , 2082 ₁
					ასმათი 37 ₁ , 309 ₁ , 313 ₁ , 328 ₁ ¹ , 356 ₁ , 357 ₁ , 384 ₁ , 403 ₁ , 410 ₁ , 433 ₁ , 436 ₁ , 438 ₁ , 440 ₁ , 448 ₁ , 458 ₁ ² , 468 ₁ , 469 ₁ , 471 ₁ , 472 ₁ , 487 ₁ , 488 ₁ , 492 ₁ , 493 ₁ , 508 ₁ , 509 ₁ , 513 ₁ , 515 ₁ , 516 ₁ , 518 ₁ , 526 ₁ , 529 ₁

* დიდი ციფრი სტროფის აღნიშნავს, პატარა—ტაქსს. სამიხებლებში შეტანილია პირთვნილი სახელისაგან წარმოებული სიტყვები და ნაწილობრივ ისეთებიც, რომლებიც საკეთარ საბეზარადაა გაკლებული.

530₁, 531₁, 541₁, 543₁, 546₁, 632₁,
633₁, 640₁, 641₁, 642₁, 644₁, 645₁,
662₁, 663₁, 667₁, 692₁, 693₁, 698₁,
699₁, 803₁, 808₁, 811₁, 827₁, 900₁,
1020₁, 1028₁, 1079₁, 1081₁, 1097₁,
1098₁, 1103₁, 1126₁, 1547₁, 1549₁,
1550₁, 1551₁, 1552₁, 1554₁, 1555₁,
1557₁, 1566₁, 1581₁, 1645₁, 1647₁,
1649₁, 1692₁, 1693₁, 1854₁, 1855₁,
1855₂, 1942₁, 1943₁, 2063₁, 2097₁.

ბაღდადი, იბ. მობაღდადეღნი.

ბელზებელი, იბ. გამაბელზებელი.

ბისონი (ბიბლ.) 88₂.

გაბაონი 448₁.

გამაბელზებელი 475₁.

გულანშარო 1219₁, 1412₁, 1420₁, 1498₁.

ღაეარი 447₁, 724₁, 725₁, 728₁, 730₁, 731₁,
732₁, 2063₁, 2.

დაეითი (ბიბლ.) 21₁, 211₁, 212₁, 2124₁.

დარეჯანი, იბ. ნესტან-დარეჯანი.

დეეთა ქაბი 349₂.

დეონოსი, დიონოზი 219₁, 1688₁.

დილარგეთი 2124₁.

დიჯლა (მდ. ტიგროსი) 1009₁, 1027₁.

დიულარდუბტი 1444₁, 1425₁.

ძვეიძე 1217₁, იბ. წვეიძე-ბელნი.

წღემი 67₁, 412₁, 423₁, 440₁, 449₁, 2055₂.

ერანი 1118₁.

ეშრათი მკა₁.

ვისი ზრი₁, 1254₁, 1741₁, 2038₁.

ჯაალი 64₁.

ზანტი, ნი 178₁, 179₁, 1207₁, 1324₁, 1329₁,
1424₁, 1464₁.

ზულსტანი 1118₂.

თანარ მღვ₁ 51₁.

თარა 1924₁, 1925₁, 2062₁, 2010₁, 2011₁, 2012₁,
2017₁.

თინათინი 45₁, 50₁, 54₁, 58₁, 62₁, 68₁, 68₁,
77₁, 90₁, 151₁, 152₁, 156₁, 176₁,
178₁, 207₁, 212₁, 216₁, 217₁, 219₁,
242₁, 251₁, 268₁, 278₁, 279₁, 850₁,
1135₁, 1137₁, 1209₁, 1268₁, 1437₁,
1450₁, 1450₁, 1704₁, 1723₁, 1737₁,
1740₁, 1747₁, 1773₁, 1916₁, 2023₁,
2063₁, 2073₁, 2078₁, 2102₁, 2116₁,
2119₁.

თმოველნი 2024₁.

თმოვეკი 2024₁.

თომა (ბიბლ.) 740₁.

თურა 66₁.

თურქნი 396₁, 1153₁.

ინდოეთი, იბ. ჰინდოეთი.

ინდონი, იბ. ჰინდონი.

ლევი 99₂.

შადინა 2046₁.

მარიამი (ბიბლ.) 740₁.

მაკა 2046₁.

მაშრიფი 257₁, 1151₁.

მალრიბი 257₁, 423₁, 1151₁, 1373₁.

მაჰმადი 1812₁, 1215₁, 2014₁.

მეგვიტელნი 1151₁.

მელიქ-სურხაუე 1249₁.

მესხი 2121₁.

მისრეთი 1154₁.

მობაღდადეღნი 1215₁.

მოსე ხონელი 2126₁.

მოსინაზოს 37₁.

მოფარაგენი 1151₁.

მულაზანშარი 69₁, 752₁, 1156₁, 1160₁, 1161₁,
1656₁, 2023₁.

ნესტან-დარეჯანი, ნესტან-ქლარეჯარი 9₁,
444₁, 654₁, 731₁, 1268₁, 1450₁,
1497₁, 1635₁, 1647₁, 1648₁, 1660₁,
1710₁, 1747₁, 1772₁, 1779₁, 1834₁,
1908₁, 1925₁, 1924₁, 1955₁, 2020₁,
2028₁, 2057₁, 2058₁, 2063₁, 2063₂,
2116₁, 2119₁.

ნილოსი 2059₂.

ნიქელნი 1812₁.

ნორანნი, იბ. დრიდონი.

ნურადინ-დრიდონი, იბ. დრიდონი.

პლატონი 90₁, 2011₁.

რანადანი 643₁.

რამაი 535₁, 536₁, 561₁, 565₁, 580₁, 581₁, 593₁,
594₁, 599₁, 603₁, 610₁, 612₁, 1806₁,
1810₁, 1812₁, 1812₁, 1812₁, 1812₁,
1812₁, 1815₁, 1817₁, 1822₁, 1824₁,
1825₁, 1878₁, 1881₁, 2063₁, 2063₁, 2063₂.

რამანი 260₁, 1264₁, 1741₁, 2058₁.

რეჯანოზი 1884₁.

როლია 1406₁.

რომანელი 1759₁, 2123₁.

რომის პაიკი 21₁.

როსანი 1408₁, 1424₁, 1425₁.

როსტეფანი, როსტეფი, როსტენი 41₁, 42₁, 43₁,
46₁, 60₁, 83₁, 94₁, 104₁, 122₁, 123₁,
132₁, 141₁, 171₁, 187₁, 214₁, 258₁,
262₁, 903₁, 944₁, 958₁, 959₁, 989₁,
990₁, 994₁, 1175₁, 1447₁, 1450₁,
1457₁, 1701₁, 1711₁, 1749₁, 1750₁,
1762₁, 1764₁, 1775₁, 1860₁, 2063₁,
2095₁, 2096₁.

როსტომი 66₁, 273₁, 1898₁.

როსუკი 1407₁, 1408₁, 1414₁, 1417₁, 1420₁,
2063₁.

როსთელი 8₁, 10₁, 37₁, 2121₁, 2126₁.

როსნი 1151₁.

საბეარმეთი 1151₁.

სალა, სალამანი 1529₁, 1777₁.

სალიმი 66¹.
 სარგის თმოგველი 1870₁, 2024₁, 2126₁.
 სარიდანი, სარდანი 415₁, 430₁, 452¹₁, 2024¹₁,
 2024²₁, 2024³₁, 2024¹¹₁, 2003¹¹₁.
 სოვრათი 59, 65³₁, 74₁, 76₁, 77₁, 78₁.
 სოლომონი (ბიბლ.) 2024¹₁.
 სპარსნი 42₁, 68⁵₁, 68⁹₁, 1154₁.
 ტარეგლი, ტარია 7₁, 7¹₁, 8₁, 9₁, 37²₁, 250₁,
 275₁, 276₁, 300¹₁, 8₁, 300²₁, 320₁,
 321₁, 357₁, 381₁, 382₁, 385₁, 386₁,
 395₁, 401₁, 405₁, 408₁, 453₁, 452¹₁,
 458¹₁, 459₁, 472₁, 509¹₁, 511¹₁,
 555₁, 552₁, 573¹₁, 606¹₁, 617₁, 627₁,
 639₁, 642¹₁, 654¹₁, 661₁, 679₁, 705₁,
 715₁, 732₁, 740₁, 746₁, 791¹₁, 808₁,
 817₁, 824¹₁, 826₁, 841₁, 887₁, 1047₁,
 1048₁, 1099₁, 1107₁, 1125₁, 1128₁,
 1129₁, 1169₁, 1174₁, 1176₁, 1178₁,
 1208¹₁, 1211₁, 1316¹₁, 1450¹₁, 1450²₁,
 1450³₁, 1450⁴₁, 1456₁, 1497₁, 1515₁,
 1518₁, 1521₁, 1522₁, 1523₁, 1524₁,
 1525₁, 1527₁, 1528₁, 1530₁,
 1532₁, 1535₁, 1536₁, 1539₁, 1542₁,
 1544₁, 1547₁, 1572₁, 1575₁, 1595₁,
 1602₁, 1603₁, 1605₁, 1610₁, 1611₁,
 1612₁, 1613₁, 1614₁, 1615₁, 1620₁,
 1628₁, 1630₁, 1634₁, 1637₁, 1639₁,
 1643₁, 1645³₁, 1663₁, 1665₁, 1669₁,
 1672₁, 1676₁, 1679₁, 1680₁, 1683₁,
 1687₁, 1691₁, 1692₁, 1694₁, 1701₁,
 1707₁, 1709₁, 1711₁, 1711¹₁, 1712₁,
 1714₁, 2, 1716₁, 1721₁, 1725₁, 1726₁,
 1733₁, 1739₁, 1740₁, 1746₁, 1747₁,
 1755₁, 1756₁, 1761₁, 1762₁, 1765₁,
 1767₁, 1775₁, 1776₁, 1777₁, 1778₁,
 1779¹₁, 1779²₁, 1779³₁, 1779⁴₁,
 1794₁, 1801₁, 1802₁, 1805₁, 1807₁,
 1811₁, 1812₁, 1812²₁, 1817₁, 1820₁,
 1821₁, 1822₁, 18, 1824₁, 1825₁,
 1826₁, 1829₁, 1832₁, 1836₁, 1841₁,
 1842₁, 1847₁, 1857₁, 1855²₁, 1862₁,
 1875₁, 1877₁, 1878₁, 1892₁, 1904₁,
 1907₁, 1908₁, 1910₁, 1912₁, 1919₁,
 1922₁, 1923₁, 1925¹₁, 1929₁,
 1930₁, 1933₁, 19, 1936₁, 2, 1937₁,
 1938₁, 1941₁, 1943₁, 1958₁, 1967₁,
 1968₁, 1972₁, 1974₁, 1978₁,
 1979₁, 1984₁, 1986₁, 1988₁, 1989₁, 19, 1990₁,
 1992₁, 1996₁, 1998₁, 1999₁,
 2001₁, 2003₁, 2004₁, 2009₁, 2016₁,
 2017₁, 2018₁, 2024¹₁, 2065₁, 2063²²₁,
 2065²²₁, 2063²¹₁, 2063²⁰₁, 2067₁,
 2069₁, 2080₁, 2081₁, 2082₁, 2090₁,
 2097₁, 2102₁, 2126₁.

შორუთი 66¹.

უგენი, უსამი 1214₁, 1231₁, 1238₁, 1252₁, 1260₁,
 1305₁, 1308₁, 1315¹₁, 1337₁, 1339₁,
 1340₁, 1346₁, 1348₁, 1349₁, 1350₁, 2,
 1351₁, 1353₁, 1355₁, 1357₁, 1358₁,
 1374₁, 1400₁, 1514₁, 1627₁.

ურია 992₁, 2028₁.
 უარსადანი 414₁, 416₁, 417₁, 418₁, 422₁, 436₁,
 441₁, 452₁, 452¹₁, 484₁, 705₁.

უატმან-ბათუნი 1255₁, 1256₁, 1258₁, 1260₁, 1,
 1261₁, 1262₁, 2, 1264₁, 1, 1266₁,
 1268₁, 1273₁, 1280₁, 1282₁, 1284₁,
 1286₁, 1294₁, 1303₁, 1303¹₁, 1304₁,
 1315¹₁, 1320¹₁, 1322₁, 1322¹₁, 1323₁,
 1357₁, 1384₁, 1397₁, 1399₁, 1430₁,
 1431₁, 1436₁, 1, 1437₁, 1439₁,
 1442₁, 1443₁, 1444₁, 1445₁, 1446₁,
 1450₁, 1450¹₁, 1450²₁, 1450³₁, 1451₁,
 1453₁, 1455₁, 1464₁, 1466₁, 1468₁,
 1470₁, 1484₁, 1498₁, 1499₁, 1500₁,
 1513₁, 1514₁, 1627₁, 1629₁, 1631₁,
 1632₁, 1639₁, 1640₁, 1643₁, 1643¹₁,
 1643²₁, 1643³₁, 2063²⁰₁, 1, 2063²⁰₁.

ფრიდონი 744₁, 752₁, 768₁, 771₁, 772₁, 773₁,
 774₁, 775₁, 781₁, 782₁, 784₁, 786₁,
 791¹₁, 793₁, 796₁, 797₁, 800₁, 801₁,
 802₁, 1128₁, 1129₁, 1153₁, 1154₁,
 1161₁, 1165₁, 1166₁, 1168₁, 1169₁,
 1170₁, 1171₁, 1172₁, 1173₁, 1174₁,
 1188₁, 1189₁, 1190₁, 1192₁, 1197₁,
 1199₁, 1201₁, 1204₁, 1204¹₁, 1206₁, 1,
 1208₁, 1208¹₁, 1501₁, 1502₁, 1503₁,
 1504₁, 1505₁, 1511₁, 1563₁, 1566₁,
 1567₁, 1, 1569₁, 1570₁, 1571₁, 1572₁, 1,
 1573₁, 1, 1574₁, 1575₁, 1, 1577₁, 1577¹₁,
 1581₁, 1582₁, 1, 1583₁, 1586₁, 1590₁,
 1600₁, 1601₁, 1605₁, 1611₁, 1613₁,
 1621₁, 1624₁, 1636₁, 1645₁, 1646₁,
 1647₁, 1654₁, 1658₁, 1660₁, 1661₁,
 1662₁, 1664₁, 1665₁, 1687₁, 1689₁,
 1695₁, 1696₁, 1697₁, 1698₁, 1699₁,
 1676₁, 1679₁, 1708₁, 1711₁, 1713₁,
 1726₁, 1727₁, 1750₁, 1757₁, 1760₁,
 1778₁, 1779¹₁, 1795₁, 1811₁, 1812₁,
 1836₁, 1844₁, 1850₁, 1851₁, 1852₁,
 1858₁, 1863₁, 1866₁, 1909₁, 1913₁,
 1920₁, 1924₁, 1944₁, 1945₁, 1950₁,
 1956₁, 1985₁, 1996₁, 2002₁, 2009₁, 1,
 2018₁, 2021₁, 2022₁, 2024¹₁, 2063²₁,
 2063¹¹₁, 2063²⁰₁, 2069¹₁, 2069¹₁,
 2090₁, 2099₁, 2111₁, 2117₁, 2118₁,
 2120₁, 1, 1.

ქაუჭუთი 447₁, 1412₁, 1423₁, 1430₁, 1452₁, 1453₁,
 1458₁, 1462₁, 1499₁, 1507₁, 1543₁,
 1565₁, 1579₁, 1580₁, 1582₁, 1600₁,
 1609₁, 1612₁, 1623₁, 1624₁, 1633₁,
 1639₁.

ჟაფქილი 166₁, 269₂, 389₃, 728₄, 731₁, 1204₂,
 1204₂, 1318₁, 1427₁, 1430₁, 1431₂,
 1432₁, 1434₁, 1452₁, 1458₂, 1464₁,
 1472₂, 1473₁, 1485₂, 1507₁, 1542₂,
 1560₂, 1578₁, 1579₂, 1625₁, 1626₂,
 1639₂, 1703₁, 1786₁, 2063₂, 2063₂,
 2063₂, 2063₂, 2063₂, 2105₁.

ქაჯთა ციხე 2063₂.

ქურდნი 392₁.

ქაენ 1529₁.

შავთელი 2126₂.

შანშე 42₂.

შერმაღინი 98₁, 214₁, 215₁, 216₁, 239₁, 246₁,
 247₁, 264₁, 830₁, 834₁, 836₁, 838₁,
 839₁, 943₁, 952₁, 980₁, 982₁, 987₁,
 1004₁, 2093₂, 2094₁.

ჩინელნი 257₁.

ჩინი 1031₁.

ჭაშნაგირი, ჩაშნაგირი, ჩაჩნაგირი 1301₁,
 1390₁, 2081₂.

ხატაეთი, ხათაეთი, ხატაეუთი 280₁, 509₁,
 510₁, 512₂, 519₁, 521₁, 534₁, 558₁,
 560₁, 601₁, 606₁, 606₁, 607₁, 613₁,
 896₂.

ხატაელქილი 275₁, 276₁, 550₁, 551₁, 553₁,
 582₁, 605₂, 609₁, 611₁, 614₁, 621₁,
 1180₂, 1798₂, 1812₂, 1812₂, 1871₁,
 2063₂.

ხვარაზშა, ხვარაზშაპ 654₁, 655₁, 657₁, 658₁,
 659₁, 670₁, 693₁, 705₁, 709₁, 712₁,
 1886₁, 1894₁, 1895₁, 1896₁, 1897₁,
 1898₁, 1900₁, 1925₁, 1926₂, 1967₁,
 1968₁, 1969₁, 1976₂, 1978₁, 1980₁,
 1981₁, 1986₁, 1989₁, 1990₁,
 1992₁, 1993₁, 1995₁, 1997₁, 1998₁.

1999₁, 2000₁, 2002₁, 2008₁, 2009₁,
 2010₂, 2017₁, 2018₁, 2063₁, 2063₁,
 2063₁, 2063₁.

ხვარაზმელინი 655₁, 696₁, 1888₁, 1902₁, 1909₁,
 1911₁, 1913₁, 1919₁, 1922₁, 1928₁,
 1939₁, 1949₁, 1950₁, 1952₁, 1959₁,
 1974₁, 1993₁, 2011₁, 2019₁, 2024₁,
 2063₂.

ხვარაზმქილი 557₁, 1768₁, 1869₁, 1880₁, 1883₁,
 1883₁.

ჯეიქუნი (მღ. ამულარია) 915₁.

ჭინღოეთი, ჭინღოეთი 414₁, 417₁, 418₁, 420₁,
 439₁, 455₁, 578₁, 607₁, 672₁, 673₁,
 679₁, 682₁, 684₁, 686₂, 689₁, 712₁,
 713₁, 740₁, 788₁, 815₁, 1151₁, 1493₁,
 1674₁, 1710₁, 1779₁, 1779₁, 1779₁,
 1785₁, 1787₁, 1788₁, 1798₁, 1802₁,
 1808₁, 1822₁, 1854₁, 1883₁, 1884₁,
 1885₁, 1888₁, 1906₁, 1926₁, 2024₁,
 2024₁, 2063₂.

ჭინღოქილი 208₁, 454₁, 458₁, 494₁, 521₁,
 536₁, 560₁, 711₁, 712₁, 784₁, 791₁,
 793₁, 857₁, 1012₁, 1070₁, 1318₁,
 1450₂, 1536₁, 1555₁, 1567₁, 1701₁,
 1711₁, 1723₁, 1738₁, 1753₁, 1758₁,
 1760₁, 1779₁, 1779₁, 1779₁, 1799₁,
 1810₁, 1811₁, 1824₁, 1852₁, 1854₁,
 1862₁, 1871₁, 1873₁, 1875₁, 1876₁,
 1877₁, 1878₁, 1890₁, 1893₁, 1894₁,
 1895₁, 1896₁, 1899₁, 1900₁, 1903₁,
 1919₁, 1920₁, 1925₁, 1929₁, 1933₁,
 1936₁, 1939₁, 1944₁, 1947₁, 1950₁,
 1956₁, 1958₁, 1961₁, 1981₁, 1988₁,
 2003₁, 2006₁, 2024₁, 2024₁.

ქრომი 257₁.

ს ა რ ჩ ი ვ ი

წინასიტყვაობა	03
ამა ამბებისა დასაწყისი პირველი ამო და სასწენელად შევნიერო სწავლისათვის მო- შაირეთასა, ტარიელს და ნესტან-დარეჯანს ვეფხისტყაოსნობით უბზობენ	1
დასაწყისი პირველი ვეფხისტყაოსანთა, ამბავი მიჯნურობისა	5
ამბავი პირველი როსტევან არაბთა მეფისა	8
ნახვა არაბთა მეფისაგან ყმისა მის ვეფხისტყაოსანისა	20
წიგნი ავთანდილისა თავის ყმათა თანა	37
ავთანდილისაგან ტარიელის ძებნად წასვლა	39
არაკი ავთანდილისა, ასნათის რომე უბრძანა მაშინ თვითან	54
ტარიელისაგან თავისი ამბებისა მბობა ოდეს ავთანდილს უამბო	63
ამბავი ტარიელის განიჯნურებისა პირველ რომე გამიჯნურდა	71
წიგნი ნესტან-დარეჯანისი საყვარელსა თანა მოწერილი	78
წიგნი ტარიელისა საყვარელსა თანა მიწერილი პირველი	79
წიგნი ტარიელისა ხატელთა თანა და კაცის გაგზავნა	80
წიგნი ხატელთა მეფისა ტარიელსა წინაშე მოწერილი	83
ტარიელისაგან ხატელის წასვლა დასაჭირავად, მათი დიდი ომი	86
წიგნი ტარიელისი ჰინდოთა წყნის წინაშე, ოდის გაიმარჯვა	93
აქა ასნათისაგან ზორბაძევა სახმრისა ნესტან-დარეჯანის გამოგზავნილი	97
წიგნი ნესტან-დარეჯანისა საყვარელსა თანა მოწერილი	98
წიგნი ტარიელისა საყვარელსა თანა მიწერილი	99
ამბებისა ცნობა ტარიელისაგან ნესტან-დარეჯანისა დაკარგვისა	110
ამბავი ნუზაღინ-ფრიდონისა, ოდეს ტარიელ შემოეყარა	114
შეუღა ტარიელისაგან ფრიდონისი და გამარჯვება მათი	117
ფრიდონისაგან ნესტან-დარეჯანის ამბების მბობა ტარიელთან	119
აქა ტარიელისაგან ნესტან-დარეჯანის ამბების ცნობა ფრიდონისაგან	119
ამბავი ავთანდილისა ტარიელითგან არაბეთს შექცევისა	127
დათხრავა ავთანდილისაგან როსტევან მეფისაგან და ვახირის საუბარი	137
მერმადონის საუბარი ავთანდილისაგან, ოდეს გაიპარა	144
ანდერძი ავთანდილისა როსტევან მეფეს წინაშე, ოდეს გაიპარა	146
ლოცვა ავთანდილისაგან მასჯითის და გაპარვა	150
ცნობა როსტევან მეფისაგან ავთანდილის გაპარვისა	151
წასვლა ავთანდილისა მერმადონისაგან ტარიელისა და ტარიელის შეყრა	154
პოვნა ავთანდილისაგან ტარიელისა, ლომ-ვეფხნი რომ დეხობოცა	159
მბობა ტარიელისა ავთანდილისათვის ლომ-ვეფხისა დახობოცა	165
აქა ტარიელისა და ავთანდილისაგან ქებას მისვლა და ასნათის ნახვა	167
წასვლა ავთანდილისაგან ფრიდონისასა, ნახეთ გონიარება და კისკისობა მისი	172
აქა ავთანდილ ვარსკვლავთა ეუბნება თავისა ბუნებასა ზედა	173
ავთანდილისაგან ფრიდონისას მისვლა, ტარიელს რომ გაეყარა	175
წასვლა ავთანდილისაგან ნესტან-დარეჯანის საძებრად ფრიდონისით	184
ამბავი ავთანდილისა გულანშარის მიხელისა	189
ფატმანისაგან ავთანდილის გამიჯნურება	192
წიგნი ფატმანისა ავთანდილს თანა სამიჯნურო დია შიშითა	193
წიგნი ავთანდილისა ფატმანის პასუხად მიწერილი	194

აქა ფატმანისაგან ნესტან-დარეჯანის ამბვის მბოზა ავთანდილის წინაშე	198
უსუნისაგან გაშვლანება ნესტან-დარეჯანისა მეფესთანა	205
ამბავი ნესტან-დარეჯანისა ქაჯთაგან შეპყრობისა	212
წიგნი ფატმანისა ნესტან-დარეჯანის წინაშე მიწერილი	221
წიგნი ნესტან-დარეჯანისა ფატმანთანა, თავის ხელითა სწერს	224
წიგნი ნესტან-დარეჯანისა საყვარელთან მიწერილი	225
წიგნი ავთანდილისა ფრიდონს წინაშე თავის ყმების ხელითა	229
ავთანდილისაგან გულანშარათ წასულა და ტარიელის შეყრა	230
ტარიელისა და ავთანდილისა წასულა ფრიდონისასა	238
თათბირი ნურადინ-ფრიდონისა	241
თათბირი ავთანდილისა	242
თათბირი ტარიელისა	242
ტარიელისაგან ხლევათა მეფისასა მისულა ნესტან-დარეჯანითურთ	247
ტარიელისაგან ფრიდონისას მისულა ნესტან-დარეჯანითურთ	250
ქორწილი ტარიელისა და ნესტან-დარეჯანისა ფრიდონისაგან	253
ტარიელისაგან ქებასავე მისულა მეორედ ნესტან-დარეჯანითურთ	257
ქორწილი ავთანდილისა და თინათინისა ახ, სოფელა	266
ტარიელისაგან ჰინდოთა მეფისა სიკვდილისა ცნობა	272
აქა ტარიელ დიდვაჭართა ჰინდუსტნის ამბაესა ჰკითხავს	273
ტარიელისაგან ჰინდოეთს მისულა და ხატაელთ დამორჩილება	275
შინ მისულა ტარიელისა და ნესტან-დარეჯანისაგან და ქორწილი მათი	281
ხვარაზმთა მეფისაგან ტარიელის ავად-ყოფის ცნობა და შიგა ჩამოდგომა	286
ესმა ჰინდოთა მეფესა მოსულა ხვარაზმელთა, ვაგლახ ზენ სოფელა	289
გამარჯვება ხვარაზმთ ხელმწიფისაგან ჰინდუსტნის ლაშქართ ხელა	291
ტარიელისაგან კაცის გაგზავნა ავთანდილსთანა და ფრიდონთანა	292
მოსულა ავთანდილისა და ფრიდონისაგან ტარიელის შველად	296
ავთანდილისაგან და ფრიდონისაგან წასულა და ხვარაზმელთა ომი	298
ანდერძი ტარიელისი, ოდეს მიიციკალებოდა მის ყმისა ნათქვამი	310
სიკვდილი ტარიელისა და ცოლისა მისისა	318
ანდერძი ავთანდილისა, რომელი თქვა ჟამსა სიკვდილისა მისისა	322
აქა კიდევ ანდერძი ავთანდილისა ჟამსა სიკვდილისასა	324
სიკვდილი ავთანდილისა და ცოლისა მისისა თინათინისა	328
აქა ფრიდონისაგან ორგანვე მისულა და ტირილი და მოთქმა	328
შენიშვნები და საძიებლები	333